

สมาธิพุทธ

พระโพธิญาณ

อาศิรวาทน์

อิติปิ โส ภควา
 อรหัง สัมมาสัมพุทโธ
วิชชา จรณะ สัมบันโน
 สุขโต โลกวิทู
 อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ
 สัตถา เทวมนุสสานัง
 พุทโธ ภควาติ

ขออนอบยอบ หมอบกราบคารวะ ด้วย สุดเกล้า สุดเศียร สุดกระหม่อม
 ของบ้านน้อยนี้ แนบเข็ด เกลือกถูกรองรับ อยู่ใต้ละอองเมงคลี่ชูลีแห่งผ้าพระบาท
 ของสมเด็จพระพ่อ ผู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้มี "พุทธคุณ" ดังกล่าว
 ข้างต้นนั้น อย่างสุดเทิดสุดบูชายิ่ง

บ้านน้อย ผู้เป็น.....

“สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัติ
 เย อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง
 สยง อภิญญา
 สัจฉิกัตวา ปเวเทนตีติ”

..... ได้ทำกิจแล้ว อันคือ “ยอมประกาศให้ผู้อื่นได้รู้ทั่วตามแล้ว”
 (ปเวเทนตีติ) ตามที่บ้านน้อยได้ “ทำให้รู้แจ้งแล้ว” (สัจฉิกัตวา) อย่างจริงๆ-
 เป็นใจของตัวเอง จจริงๆ เป็นเจตนาแท้ของบ้านน้อยเอง (สยง อภิญญา)

ด้วยสุดเกล้าสุดเศียรสุดกระหม่อม ๑
 บ้านน้อย “สัมมาสัมพุทธสาวก”

■ สมาริพุทท ■

พิมพ์ครั้งที่ ๑	พฤษภาคม ๒๕๒๖
	จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒	มีนาคม ๒๕๓๐
	จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓	มกราคม ๒๕๔๑
	จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พุทธุช... วิสชบคุณณม

ผลงานอันดับที่ ๑๕ ของกลุ่มชุดผังฝัน

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ ฟ้ออภัย จำกัถ
๖๔๔ ซ.เทียมพร ถ.นวมินทร
คลองกุ่ม บึงกุ่ม กทม. ๑๐๒๔๐

Printed for free distribution by
The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation
 11F., 55 Hang Chow South Road Sec 1, Taipei, Taiwan, R.O.C.
 Tel: 886-2-23951198 , Fax: 886-2-23913415
 Email: overseas@budaedu.org
 Website: <http://www.budaedu.org>
This book is strictly for free distribution, it is not for sale.
แจกฟรีเป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่าย!

เพลง จอมโจรบัณฑิต หมายเลข ๑

เอเสวะ มัคโค นัตถัญญู
 มีทางนี้ทางเดียวเท่านั้น ไม่มีทางอื่น
 ทัสสนัสสะ วิสุทธยา
 ที่จะนำไปสู่ความบริสุทธิ์แห่งทัศนะ
 เอคคัญฺหิ ตุมเห ปฏิบิซชถะ
 พวกเขาจึงเดินตามทางนี้เถิด
 มารัสเสตัง ปโมหนัง

บนทางสายนี้ก็เถอะ พญามารมก้อออกฤทธิ์พาให้หลงทางได้เสมอ
 นีคือ คำตรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายืนยันอยู่ดังนี้ ๆ

เพื่อนชาวพุทธเอ๋ย! โปรดสติบ และ ใช้ปัญญา
 อะไรหนอ...? คือ มรรคาที่แท้
 บรรดา จอมโจรบัณฑิต ต่างได้ประกาศก้อง
 ตามคารมตนแล้วมากมายเอาจริง ๆ
 บ้างว่า ทางไปนิพพานนั้น ย่อมมีได้ “หลายทาง”
 ดังนั้น ใคร ๆ จึงอย่ายึดมั่นถือมั่น อย่าเถียงกัน
 อย่าทำความแตกแยก [ทั้ง ๆ ที่มันกำลังแยกกัน “หลงไปคนละทาง”]
 จึงปล่อยให้เขาเลือกทางเดินตามใจของเขาทั้งหลายเองเถิด
 [ซึ่งเป็นคำพูดที่ดูเหมือนโก้ เพราะประหนึ่งให้อิสระตีจริงหนอ
 แต่ที่แท้ผู้พูดนั้น ไม่รู้ทางถูกจริงคมชัดมันใจ และปล่อยให้เพื่อนหลงทาง]
 แดมยกตัวอย่างอ้างอิงประกอบ เช่น...

จะไปอยู่ชุรยา ย่อมเลือกไปได้แม้ทางน้ำ-ทางถนน-ทางอากาศ ดังนี้
 นั้น.. เป็นคำกล่าวที่ค้านคำพระดำรัสของพระพุทธองค์ แล้วโต้ง ๆ

บ้างกว่า ถ้ามันมีใครแปลกแยกแยกต่างไป

จากที่ตนได้เข้าใจอยู่-เป็นอยู่-ท่องจำอยู่-ยึดถืออยู่

ผู้นั้นต้อง คือ ผู้แยก “นิกาย” หรือ ผู้นั้นต้องเป็นนัก “ลัทธิธรรมปฏิรูป”

มิตรพุทธเอ๋ย! แน่หรือ?

เช่นไรกันแน่ คือ “นิกาย” ที่ถูกขจัด คือ “ลัทธิธรรมปฏิรูป” ที่แน่นอนตรง

ถ้าผู้ใดมีพฤติกรรมสำคัญ ที่มันได้...

เพี้ยนออกจาก “ศีลแท้ๆ ธรรมแท้ๆ วินัยแท้แห่งพุทธ” ไปแล้ว

ผู้นั้นต่างหาก คือ ผู้แยกเป็น “นิกาย”

ผู้นั้น มีใจหรือ? แดกหล่นออกไปจากพุทธ

แล้วใครเล่าหนอ... ที่ได้เพี้ยนแยกออกไป!

จนไม่ตรงศีล ไม่ตรงธรรม ไม่ตรงวินัยกันแท้...?

ความเป็นจริงแห่งพฤติกรรม แห่งความเป็นอยู่ของเรา

ถูก “ผู้รู้ท่านได้ใคร่ครวญแล้ว จึงตำหนิเราด้วยศีล ได้หรือไม่”...?

เราได้หลงเอาพฤติกรรม หลงทำคำอธิบาย

ให้ค่อยๆ ปน ค่อยๆ แปลงลงไป

จนพฤติกรรมแห่งพุทธ และ คำอธิบายแห่งธรรม

ได้เพี้ยนย้าย ได้แปลกเปลี่ยนออกไปๆ อยู่แล้วๆ เล่าๆ

จากลัทธิธรรมเดิม อย่างไม่รู้ตัวหรือเปล่าเอ๋ย?

แล้วตนก็หลงตัวอยู่นั่นเอง ว่า

เราคือกอลงโบริแก่ที่ขังขื่อว่า “อานกะ” (เช่นที่ยังชื่อว่า “พุทธ”)

แท้ๆ.. ตนนั้นหาได้เหลือความเป็นเนื้อแก่แห่งกอลง “อานกะ” ไม่เลย

แต่ก็พยายามประกาศท่อง ว่า

หากผู้ใดไม่เหมือน “ตน” แล้ว... ผู้นั้นต้องเป็นนัก “ลัทธิธรรมปฏิรูป”

ต้องเป็นผู้ทำสังฆเภทแยก “นิกาย”

ก็ใครเล่าหนอ.. ได้ปฏิรูปพระลัทธิธรรมของพระพุทธองค์มาแล้วนักหนา

จนเป็น “นิกาย” จากพุทธไปเกือบสิ้นความเป็น “พุทธกาย” แล้ว

ผู้ที่ถูกพญามารเล่นงานเอา
 แล้วก็ได้หลงทางออกไป-ออกไป-ๆ จากทางสายนี้
 อันคือ สติปัญญา ๔ เป็นคนเครื่อง มีมรรคองค์ ๘ เป็นเพ็ญรอบ
 หรือคือ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ เป็นองค์ประกอบศีลปัสสัมบุรณ์
 ซึ่งบางทีหลงออกไป อย่างไม่เหลือหลอ
 เพราะไปมี "ทาง" สายอื่นเดิน ไปมีแนวทางอื่นปฏิบัติ
 โดยมีข้อภาษากเป็นอน หลัการก่ออย่างอื่น การกระทำกแบบอื่น
 เช่น บ้างกว่า ปฏิบัติคือ การ "นั่งหลับตา" ... ปฏิบัติคือ การ "นั่งยกมือ" ...
 ปฏิบัติคือ การ "เพ่งความใสเพ่งดวงแก้ว" ฯลฯ
 นั้นจะเป็นทางบรรล... ว่ากันถึงปานดังนี้
 หรือบางกว่า "จงคิดค้นด้วยปัญญาให้เห็นแจ้งว่า...
 ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน" แล้วจะบรรล... ดังนี้กว่า
 หรือแม้บางพวกจะเรียกชื่อใช้ภาษา ก็ยังมีคำความเดิมแห่งทางธรรมอยู่
 ว่า ปฏิบัติต้องเดินตามทาง "สติปัญญา" หรือ ด้วยวิธีการแห่งมรรคองค์ ๘
 แต่ที่ว่า หลงออกอยู่จริงก็เพียงสำเนียงเสียงของคำกล่าวคำเรียกอยู่เท่านั้น
 ส่วนแบบแผน พฤติกรรมสำคัญแห่งกรรมทางกาย-ทางใจ นั้น
 หาได้เป็นเช่นพุทธแท้-ความหมายเดิม ไม่แล้ว
 เขาไปมีพฤติกรรมใหม่ แบบแผนใหม่
 อันกลับไปเป็นฤๅษเษยฤๅษี ทัมระบบเก่า ก่อนพุทธเกิด ทัม
 บ้างไปเป็นผู้มพฤติกรรมเก่า แบบแผนเก่า
 คือ ได้หลงเป็นนักคิดนักค้นพบคำใหม่ เหตุผลใหม่ เป็นนักตรรกะ (ตักกั โทติ วิมังสั)
 แล้วก็หลงว่า ตนบรรล ตนรู้แจ้งอนัตตา สุนฺญตา
 ตนได้เห็นชัดแล้วซึ่งนพพาน ดังนัถมิ
 ทัมแน ๆ ก็คือ สภาพของผู้ที่ถูกพญามารเล่นงานเอาเหล่านี้
 ไม่มีการงานอันพอจะมีค่าว่า ได้เสียสละ ได้ทำอะไรเป็นการละตัวตน
 ให้เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์ จนคุ้มแก่การเลี้ยงตัว

ให้พอพ้นการเป็นหนักก่อนข้าว หรือเงินทอง
 ที่ตนยื่นมือแบออกไปรับมา
 พร้อมก็บรื่องว่า ตั้วปฏิเสฐไม่ได้! ๆ ๆ ขัดศรัทธาไม่ได้!!
 ก็มีให้เห็นอยู่มากหลายตาดษัน
 หรือ แม่บ้างจะมีความขยันหมั่นเรียน หมั่นเพียรเผยแพร
 แต่กัยังเสพสม – สะสม – ไม่ยอมคาย – ไม่ยอมลดละ – ไม่ยอมวาง
 – ไม่ยอมหมดตั้ว บางคนแม่แก้วตั้วสมบัติ ก็ไม่ยอมมกัน้อย
 บางคนยอมหมดตั้วทางวัตุ แต่ไม่ยอมหมดตั้วทางนามธรรม
 ทว่าช่อนพรางอย่างแหลมคมด้วยคารมบ้องกัตน
 กัมมากเหลียมมากเล่ห์เก้ไก๋ ชั่วยวนชวนคนนิยม
 จนหลงลมหกัณอยู่กัมากลัน

เพื่อนชาวพุทธเอ๋ย! โปรดสติบ และ ใช้ปัญญา
 อะไรเล่า..? คือ มรรคาที่แท้

อย่าได้หลงทางตามพญามารไปเลย

“หลง” นั้นคือ ถูกล่อให้เห็นตาม เชื่อตามไปได้แล้วจริง
 แต่เป็นความเชื่อใน สิ่งผิด ใน ความผิด

ยัง “ผู้หลง” นั้นเป็นบัณฑิต เป็นผู้ฉลาดปราดเปรื่องด้วยแล้ว
 ยังซ้าร้ายใหญ่ เพราะยังจะเป็น “โจร” ที่โตช่อว่า “จอม” นั้นเทียว
 และยังถ้าเป็นโจรปลัน “สัทธิธรรม” เป็นโจรเข่นฆ่า “พุทธศาสน์” ด้วยแล้ว
 กัเลยไม่คากกล่าวท “ยัง” ใด ๆ ให้แก่เพื่อนชาวพุทธได้ออก
 ซ้า... ทนาสงสารสุดแสน กัคือ....

เขาได้ฆ่า “พุทธศาสน์” แล้ว ด้วยเจตนาที่แสนดี
 อันเนื่องมาแต่ เขามีศรัทธาที่แสนแรง
 เพราะ อนิจจา!.. “เขาหลงทาง” ด้วยอนิจจังที่แสนจริง.

๒๔ พ.ย. ๒๔

เพลง ด้วยใจด้วยจริง

เสียงครวญประหนึ่งประท้วงคังหวัดก้องอยู่ทั่ว

“ยกคนข่มท่าน ๆ ๆ ๆ ๆ”

“คุยโม้โอ้อวด ๆ ๆ ๆ ๆ”

เสียงนินนาเราได้ยิน เรารู้ชัด เราเข้าใจ

แต่เราจะตอบอย่างไรจึงจะดีจึงจะกระจ่างได้หนอ

เพราะถ้าตอบไม่ชัดก็เหมือนแก้ตัวลบลေး

แต่ถึงอย่างไรก็น่าที่จะได้ทำความเข้าใจ ด้วยการไขขาน

มิใช่ตำหนิตัว เพื่อโอ้อวด ให้เข้าใจไปว่า “ขั้ว” ขั้วเสริมอีก

แต่หลักไม่ได้เลยที่จะแยกคนตามจริง (ยถาภูคัง อัทธานัง อาวิกตตา)

และขอยืนยันว่า ไม่ได้โอ้อวด ไม่ได้มีเล่ห์อะไร (อสโร อมายาวี)

แต่ก็คงไม่พ้นจะต้องโดนตู่เอาอีกอยู่หรอก

ว่า “ยกคน.... โอ้อวด.... ข่มท่าน.... ฯลฯ”

สำหรับท่านผู้ยังยึดมั่นไม่ยอมจางวางใจ

ซึ่งก็ไม่ใช่ไรดอก.... เพราะเพียงจะบอกแก่ผู้ฟังควรเท่านั้น

จึงต้องขออภัยแต่ผู้ฟังไม่ขึ้น - ไขให้ไม่เข้า ด้วยอย่างยิ่ง

พระพุทธศาสดาทรงเน้นไว้แล้วว่า...

“บัณฑิต ตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อน

พราสสอนผู้อื่นภายหลังจักไม่มีวิหฆอง”

เมื่อเราได้ทำ “คุณอันสมควร” นั้นแล้วในตนก่อน จึงพราสสอน

แต่เราก็โดนตู่ยกยื้อว่า “เราดีแล้วทำไมไปว่าคนอื่นเขา!”

เราจึงใคร่ขอให้คิดทบทวนกันดูดี ๆ เกิด

จะให้แค่ “คุณไม่ดี” นั้นเท่านั้นหรือ “ว่าท่าน!” ได้

คนผู้มี “ดีแล้ว” จะ “ว่าท่าน!” บ้าง ไม่สมควรหรือ?

อันไหน? อย่างไรหนอ... สมควรกันแน่?

ผู้ “ไม่ดี” ว่าเรา - คำเรา กับ ผู้ “ดีแล้ว” ว่าเรา - คำเรา...?!

ปัญญาชนเอ๋ย... ใคร่ตรองกันดูเถิด

อกอง.....

เมื่อเรา “ คุณอันสมควร ” นั้นจริง

ครั้นไปช้โทสชกย “ อนไม่สมควร ” นั้น แก่ผู้ที่ยังไม่ละไม่เลิก

เรา “ ผู้มด ” นั้น ก็ยอมยงคกงมสภาพเป็น “ คุณอันสมควร ” นั้น ๆ ที่ตนอยู่ดี

ผู้ “ ไม่มด ” ที่ถูกสอน ถูกเตือนเพื่อให้ละ “ โทสอันไม่สมควร ” นั้น

กลับร้องว่า “ ผู้มด ” เอาดีมาข่ม !

จะให้ผู้มดนั้น ถอด “ ความดี ” ออก เป็นคนเลวอย่างท่าน

เป็นคน “ ไม่มีคุณอันสมควร ” เสียก่อน ค่อยสอน ค่อยตำหนิ

หรือ ค่อยไปช้โทสชกย ช้ชวแก่คนชว จึงจะถูกกระหนหรือ ?

พระพุทธรองคัทรงช้ช้ดว่า....

“ ตนที่ผกคแล้ว เป็นแสงสว่างของบุรุษ ”

ก็ “ ตน ” คนใดที่ไคผกคแล้ว “ มด ” แล้ว

มันก็ยอม “ มด ” นั้น ๆ แล้ว อยู่ที่ “ ตน ” ผู้ตนเอง

ก็น่าจะเป็นแสงสว่าง ทั้งความเป็นบุรุษในตัวตนของตน

และเป็นแสงสว่าง ทั้งให้แก่บุรุษอื่นฟังได้ ฟังถึง...ตาม

ก็ทำไม่เล่าจะไม่ให้ “ ผู้ผกคคแล้ว ” ฟังเป็นตัวออย่างอันสว่างเช่นนั้นอยู่

การไม่รู้ ไม่เข้าใจ ในสัจธรรม ว่า....

ผู้มีคุณอันสมควรแล้ว ย่อม “ มด ” นั้น ๆ ทรงในตนอยู่แท้

แม้ไม่อวดไม่อ้าง มันก็เห็น คมอยู่ในผู้นั้น ๆ เพราะเป็นผู้ทรงธรรมนั้น ๆ แล้ว

ครั้นเกิดไปเกี่ยวพัน เกิดเข้าเคียงคู้กับ ผู้ไม่มีคุณ – มีแต่โทส

หรือ ช้ “ ผู้มคคุณ ” ช้ชงกน่าจะเป็นผู้ปราสอน เข้าบอกใกล้ ๆ แก่ “ ผู้มโทส ”

ก็จะยงเห็นเทียบเห็นเปรียบช้ดว่า “ ผู้มคคุณ ” นั้น มีสภาพเหนือกว่า

“ ผู้มโทส ” นั้น มีสภาพต่อยกว่า...ตามสัจธรรม

มันยอมเห็น ย่อมเป็น “ ความเหนือกว่า ” คงอยู่ช้ด ๆ กับ “ ความต่อยกว่า ” นั้น

จะให้โยนความจริงนออกทงไป “ ไม่ให้เห็น – ไม่ให้รู้ ” อย่างไรได้เล่า

คนผู้มจิตมานะ มริชยาไม่ปรารถนาเห็นความดีกว่าตน – เห็นอกว่าตนเกิด นั้นแหละ

จึงจะร้องว่า เขาช่มถัน เขามาข่ม เขายกคคข่ม และคู้ว่า เขายกคคข่มท่าน 8

ทั้งๆที่ผู้มีคุณนั้น ไม่ได้ยก ไม่ต้องยก เพราะมัน “มีดี” นั้นเห็นอเขาอยู่แล้วโดยธรรมชาติ
ซึ่งมันก็ต้องเห็นว่า มันดีกว่า มันเหนือกว่า มันจึงข่มอยู่ตามจริง ในสภาพจริงที่สุดเลย
เสียงร่ำร้องว่า “เขายกตนข่มท่าน” นั้น จึงเป็นเพียงเสียงร่ำร้องที่ช่วยไม่ได้เท่านั้น
อันผู้มีดีในตนแล้ว ก็สันท่า จนบัญญัติเหมือนกันที่จะช่วย
เพราะจะยกเอา “คุณอันสมควร” ในตนออกไปทิ้ง หรือ แกล้งไม่ให้ข่ม ก็ไม่ได้
อนึ่งการจะช่วยกันนั้น ก็ต้องให้ผู้ “มีดีแล้ว” ไปช่วยคนผู้ “ยังไม่มีดี” มิใช่หรือ ?
แล้วจะให้ทำอย่างไรเล่าเอ๋ย... “คุณอันสมควร” นั้นจึงจะไม่ข่ม “โทษอันไม่สมควร”
ซึ่งตามจริงแล้ว “คุณ” ก็ควรข่ม “โทษ” และ “ความดี” ก็ควรข่ม “ความไม่ดี”
มิใช่หรือ ?

แต่โลกปัจจุบันนี้ มันวิปริตไปมากแล้วจริงๆ
เพราะมันเต็มไปด้วย “โทษ” ข่ม “คุณ” และ “ความไม่ดี” ข่ม “ความดี”
“ความไม่เป็นคุณ” กลบ หรือ ท่วม “ความเป็นคุณ” กันจนเกลื่อนกล่นถมเถ
ข่มกัน กลบกัน และพยายามทำให้ท่วมกันเอามากๆเสียด้วย
ครั้น “ความดี” จะปรากฏโผล่ขึ้นข่ม “ความไม่ดี” บ้างเท่านั้น
“ความไม่ดี” ก็แสร้งร้องลั่น โอตโอย จะเป็นจะตายแล้ว ให้คนสงสาร
เพื่อจะได้ถูก “หมู่ผู้ตกอยู่ในความไม่ดีด้วยกัน” รวมหัวประท้วง “ความดี” จะได้กลัวเกรง
“ความดี” จะได้หลบหลีก หนีหายหน้าไป อย่าได้มาปรากฏอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่ดีขึ้น
ถึงครา “ความดี” ต้องหมดสิทธิ์แย่งง่าปรากฏตัวกันแล้วแน่แท้หรือหนอ ?
เราจะปล่อยให้โลกเป็นเช่นนี้กันอยู่ตลอดไปละหรือ ? ? ? ?
โลกนี้จะผงาด เต็มโตด โอ้อวดได้ ก็แต่ “ความไม่ดี” เท่านั้นหรือ ?
“ความดี” จะเบิกโรจน์มาบ้าง ปรากฏตัวในโลกนี้บ้าง จะไม่มีสิทธิ์แล้วหรือ ?
“คุณอันสมควร” จะข่มขึ้นบ้าง แม้จะไม่ถึงผงาดตนตายหลาย
ก็จะไม่ให้สุด จะไม่ให้โต จะไม่ให้โผล่ขึ้นมาเด่นได้บ้างเชียวหรือ ?
ทำไมจะต้องช่วยกันตบ ช่วยกันตี ช่วยกันโค่น “ความดี” ลงไปเล่า ?
ก็ขนาดผู้บางคนทรู้อยู่ ว่า มัน “ดี” นควรจะชจะชวนกัน
แต่ทำไมใจจึงไม่กล้าช่วย ไม่กล้าเซด “ความดี” นั้น มันเป็นความกล้าที่ผิด เช่นนั้นหรือ ?
ถาม “ใจ” ผู้รู้อย่าง คุบ่าง

เวลานักหรือ ถ้า “ความดี” จะองอาจงาตเด่นขึ้นในสังคม ในโลก ?

ทั้งๆที่ในใจของผู้ “คุณอันสมควรแล้ว” นั้น ก็ได้ศึกษา และได้อบรมคนแล้ว
ไม่ให้หลงตน ไม่ให้หลงดี ไม่ให้ติดดี เราก็คทำได้แล้ว

เรารู้ตนอยู่ และได้วางแล้วสำหรับตนอยู่ แน่ใจมั่นใจว่าได้ทำถูกแล้วอยู่

อาจจะรู้ได้ยากสำหรับผู้ใช้ “เรา” เจ้าตัว

เพราะมันเกิดความเป็นได้ก่อกจตที่ใจของใครของมัน

แม้เราจะยืนยันว่า...

เราไม่ได้โอ้อวดตนดี เราไม่ได้โอ้อวดตนดี ด้วยความอยาก ด้วยอารมณ์ร่อยอะไร

แต่เมื่อเรามดีที่ตน และพูดดังตามจริงเข้าเท่านั้น

เมื่อดีมันยังอยู่ที่ตน พูดถึง “ดี” ที่ใด ก็เหมือนคุยอวดตน ทุกที่

พูดถึง “ไม่ดี” ที่ใด ก็เหมือนว่าผู้อื่น ไม่มีดีไม่ดีทุกที่ไป

มันดีมันไม่ออกจริงๆ มันต้องเป็นอยู่ดังนี้ ในท่ามกลางคองพวงแห่ง “ความไม่ดี” เยี่ยงนี้

มันย่อมโตเด่น มันย่อมแปลกจากที่เขาเคยเป็น

มันย่อมเป็นสภาพที่ “ตัดกัน” อย่างเห็นได้ชัด เพราะภูมิคนส่วนใหญ่มันยัง “ต่ำ” กันมาก

มันเป็นสัจธรรม มันเป็นไปตามจริงตามกาลต่างหาก

เมื่อเราทำงาน เมื่อเราปราสอน เมื่อเราเผยแพร่ เมื่อเราเป็น “แสงสว่างของบุรุษ”

ก็ทำไมเล่าจะให้เรา “ดับแสงสว่าง” นั้นเสีย จะเอาอะไรมาบัง มาพราง “แสงสว่าง” นั้นทำไม

จะให้เราทำตัวมัวๆ หมองๆ เพียงเพื่อจะได้ไม่ข่ม “ผู้ยังไม่ดี” เท่านั้นหรือ ?

ปัญญาชนทั้งหลายเอ๋ย... ฟังพิจารณาถึง “ความจริง” อันสมควรเหล่านี้ด้วยเถิด

ก็เหลือปัญญาที่น่าพิจารณาอยู่ประเด็นเดียวเท่านั้น ที่จะต้องพิสูจน์ให้ชัดให้แท้

คือ เรารู้ “คุณอันสมควร” นี้

ผู้มี “ดี” มี “คุณ” ที่ถูกแท้ ถูกพุทธธรรมจริงๆ หรือไม่ เท่านั้น

ช่วยตรวจเราด้วยความเป็นธรรม หรือหวังดีต่อกันด้วยเถิด

เราก็ประสงค์จะรู้อย่างยิ่งเหมือนกันว่า “เราหลงตน” หรือ ?

เราเพื่อกับ “คุณอันสมควร” นี้ โดยไม่จริงหรือ ?

เราบอกทุกท่านได้ด้วยความสัตย์ที่เราฟังภาคภูมิและเทิดทูนยิ่งชีวิตว่า

เราพูดเราทำทุกอย่างด้วยความจริงใจ ด้วยใจที่จริง ด้วยใจที่ซื่อสัตย์ที่สุด

เราได้อะไร เราถึงเรามีความรู้สึกตามจริง เรามีปัญญาเช่นไร เราก็แสดงออกเช่นนั้น ๆ
 เราว่าเราไม่ได้โอ้อวด เราถ่อมตนด้วยซ้ำ แต่ “ความถ่อมตน” ของเรา อาจจะรู้กันได้ยาก
 ซึ่งเรารู้อยู่แท้ ๆ จริง ๆ และประมาณตนอยู่เสมอ “ให้ตนต้องถ่อมตน”
 เพราะแท้จริง เรายังมีสิ่งที่จะอวดมากกว่านั้น สูงกว่านั้น แรงกว่านั้น อยู่อีก
 หรือ เรามีอะไรจะข่มท่านมากกว่านั้น จะว่าท่านได้มากกว่านั้น จะตำหนิกันยิ่งกว่านั้น ได้อีกมากมาย
 แต่เรายังเพลา ๆ มือ ยังยับยั้ง ยังไต่ตรองให้คิดแล้วก่อน จึงตำหนิเสมอ
 เรายังไม่ได้ชักส่วนลึกออกมา ยังไม่ได้กระหน่ำซ้ำสวนกัน ๆ หยาบ ๆ กว่านี้อีกมาก
 ยังไม่ได้ชักส่วนละเอียดยิ่ง ให้หนักแรงยิ่งกว่านั้น ไปอีกเท่านั้น
 แต่ก็ได้ค่อย ๆ ชักลึกขึ้น ชักส่วนหยาบส่วนละเอียดเพิ่มขึ้น ๆ ไปตามกาล
 พูดอย่างนี้ ก็เป็นความโอ้อวด ยกตนข่มท่านขึ้นมาอีกแล้วใช่ไหม ?
 เราเลยไม่ได้จริง ๆ เราเห็นจริงตามพระพุทธองค์ และต้องเป็นจริง ดังพระพุทธพจน์ ว่า...
 ที่เป็นอยู่นี้ ไม่ใช่ความโอ้อวด ที่มีอยู่นี้ ไม่ใช่ใ้เล่ห์มาขายอันใด (อสฺโร โทติ อมายาวิ)
 มันเป็นความจริงตามจริง ที่เปิดเผยตนเองด้วยตนเองอยู่ (ยถากุญฺญํ อคฺคานํ อวิกกตฺตา)
 ก็ได้แต่ขอร้อง และก็ขอบอกอีกว่า ที่ทำอยู่นี้ ด้วยความถ่อมตน
 จึงช่วยพิสูจน์เราด้วยเถิด ช่วยดูเราด้วยเถิด
 แต่อย่าดูด้วย ฉันทาคติ-โทสาคติ หรือ อคติอื่นอีก ก็แล้วกัน
 เราหลงคน เราไม่เป็นจริง เราไม่ถูกต้องแท้ ๆ หรือ ?
 ถ้าเผื่อว่า เรานี้เป็น “ความจริง”
 อันคือ สัจธรรมที่ทุกคนกำลังเสาะแสวงหาพยายามค้นคว้าอยู่อย่างเห็นดเห็นอยู่แล้ว
 แม้มันจะไม่ครบพร้อมสมบูรณ์ งามสุดส่อง จนไม่มีที่ติ
 แม้มันจะเป็นเพียง “คุณอันสมควร” ขนาดใดขนาดหนึ่ง
 อันก็เด่นชัด แข็งแรง มั่นคง และจริงแท้เท่าที่มันได้มันเป็นอยู่นี้แล้วบ้าง
 มันก็ไม่ควรจะช่วยกันเพิ่มพูน อดหนุนให้ยิ่ง ๆ ดอกหรือ ?
 ที่เราได้แสดงออกมาตั้งแต่ต้นจนถึงทีนี้
 หากมันยังจะเป็น “ความโอ้อวด” ยังจะเป็นการ “ยกตนข่มท่าน”
 หรือ จะเป็นการ “ถ่อมตน” เป็น “ความพอดแล้ว” อย่างไรก็ตามที่
 เราก็ต้องยอมรับจากท่านทุกประการโดยคุณแล้วท่าน ๆ .

เพลง มิตรดี

พระพุทธเจ้าบรมศาสดาทรงสอนไว้ว่า

“การมีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี

นั้นเป็น ทั้งสิ้นทั้งหมดของศาสนา (พหุมจรรยั)”

ดังนั้น ต้องมีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี

เราจึงจะเป็นผู้เจริญ หรือ เป็นผู้มีศาสนา

เราจะดีคนเดียวนั้น ไม่ใช่ศาสนา (พุทธ)

และผู้เจริญแล้วในพุทธศาสนา

ก็ไม่อยู่คนเดียว

การอยู่คนเดียวนั้น

เป็นเพียงการทดลองชั่วคราวชั่วคราว

ของคนบางคนที่จำเป็นเท่านั้น

ผู้ปฏิบัติ สติปัญญา ๔ หรือ มรรคองค์ ๘ เป็นแล้ว

ไม่ต้องอยู่คนเดียวแล้ว

พระพุทธเจ้าตรัสสอนชัด ๆ อีกว่า

“คนเราควรมองผู้มีปัญญาใดๆ

ที่คอยชี้โทษ คอยกล่าวคำขานาอยู่เสมอไป

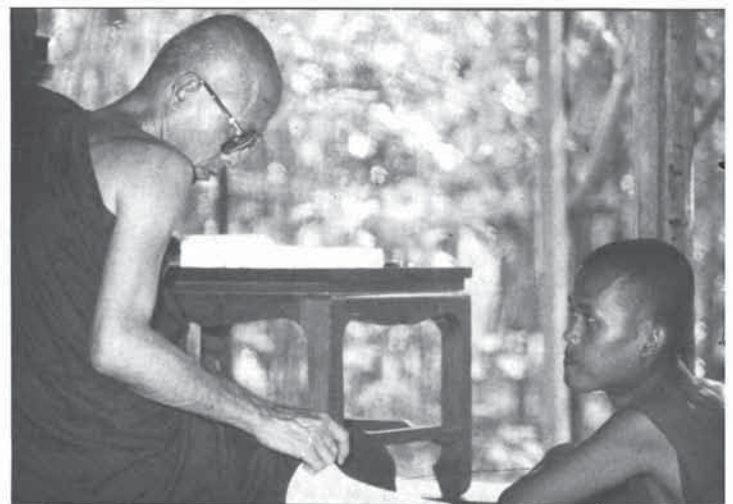
ว่า คนนั้นแหละ คือ ผู้ซุ่มทรัพย์ลัะ

ควรคบบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น

เมื่อคบหากันบัณฑิตชนิดนั้นอยู่

ย่อมมีแต่ดีทำเดียว

ไม่มีเลวเลย”

๙ เม.ย. ๒๕๖๕

คำนำ ของผู้เรียบเรียง

คำว่า “สมาธิ” คงจะเป็นที่คุ้นหูพุทธบริษัททุกคนอยู่ อย่างน้อยที่สุดก็ในภาษา
บัญญัติส่วนกลางของ ไตรสิกขา อันคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

โดยหลักเหตุผลเบื้องต้นแล้ว “สมาธิ” คงจะต้องเป็นการศึกษาต่อจากศีล
หรือ อาจจะกล่าวได้ว่า สมาธิจะต้องมีศีลเป็นพื้นฐานสำคัญ การจะเป็นผู้มีสมาธิ คงจะ
ต้องมีศีลอย่างสมบูรณ์ก่อน ดังนั้น การที่จะได้สภาพ “สมาธิ” คงจะต้องผ่านสภาวะของ
ความมีศีลมาแล้วอย่างแน่นนอน และจะต้องมีวิถีทางปฏิบัติที่มุ่งเงื่อนไข ขั้นตอนชัดเจน
ละเอียด ลึกซึ้ง มากกว่าขั้นตอนของศีลด้วย

แต่...เท่าที่พบเห็นอย่างแพร่หลาย วิถีทางปฏิบัติเพื่อความมี “สมาธิ” ทำด้วย
“การพิจารณา” และมักจะมีอริยาบถนั่ง จึงมีคำพูดติดปากพุทธบริษัททั่วไปว่า
“นั่งสมาธิ” แท้จริงในอริยาบถอื่น เช่น การยืน หรือ การเดิน ก็มีได้ แต่..สภาพที่
เห็นโดยทั่วไปที่สะท้อนมาจาก “ผู้มีสมาธิ” ตามวิถีทางดังกล่าว ค่อนข้างจะ “ตลก” เพราะ
ดูแล้วเหมือนตุ๊กตาล้มลุกบ้าง ตุ๊กตาไขลานบ้าง รูปปั้นบ้าง หุ่นยนต์บ้าง เหมือนคนเป็นโรค
สันนิบาตชักกะตุ๊กบ้าง เหมือนคนใบ้เบอบอดบ้าง เหมือนนักแสดงกายกรรมหวาดเสียว หรือ
มายากลบ้าง เหมือนนักเล่นลิเก เล่นโลก หรือ ละครชาตรีบ้าง บางกลุ่มบางพวกก็จะ
พยายามสร้างรูปร่างท่าทางให้เหมือนสัตว์บางประเภท ก็มี เมื่อมองโดยรวมแล้ว ไม่
แน่ใจว่า ลักษณะสมาธิ ที่เป็นผลจากสภาพเหล่านี้ จะทำให้เกิด ปัญญา ได้ นี้หรือ คือสภาพ
ของผู้มี ศีล มี สมาธิ ที่จะก้าวสู่ความมี ปัญญา ซึ่งเป็น ส่วนสูงสุดของไตรสิกขา

ผู้ประเสริฐของพุทธ ควรจะมีสภาพที่น่าเลื่อมใสมากกว่านี้กระมัง

และ...เมื่อได้ถามแนวทางปฏิบัติตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ท่านผู้รู้
ส่วนใหญ่ ท่านจะตอบตามตำราว่า มรรคองค์ ๘ แต่วิธีการปฏิบัติจริงแล้วกลับเป็น
นั่งหลับตา ความค้ำแน่นนี้ ทำให้ดิฉันเกิดความสงสัยตลอดมาว่า การนั่งหลับตา

ทำสมาธิ หรือ ทำอื่น ๆ ก็ดี มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรกับมรรคองค์ ๘ เกี่ยวข้องกันตรงไหน และผลของการเกี่ยวข้องนั้น จะทำให้เกิดสภาพของผู้ประเสริฐของพุทธได้ ส่วนใด ในขั้นตอนใด และในลักษณะใด

ดิฉันจึงต้องเพิ่มเติมการศึกษาเกี่ยวกับสมาธิ และ มรรคองค์ ๘ ขึ้นอีก แต่แล้ว ก็ต้องแคว้งคว้างตั้งแต่เริ่มต้น เพราะท่านบอกว่า “มีมากในพระไตรปิฎก หาเอาเออะ มีชั้นชั้นแหละ” โห! ผู้ต้องบัญญัติอย่างดิฉัน จะไปหาตรงไหน จะเริ่มต้นที่ใด ผลก็คือ ส่วนที่คลายลง มิใช่ความสงสัย แต่กลับกลายเป็นความเลื่อมใสศรัทธา ในผู้ที่ประกาศ ตนว่า ทำหน้าที่ธรรมทายาทของพระสมณโคตม

ท่านมีหน้าที่สอนให้ดิฉันรู้ ให้ดิฉันเข้าใจมิใช่หรือ แทนที่ท่านจะใช้เวลา นั่งหลับตา พูดว่า ให้หาเอง ท่านจะหยิบพระไตรปิฎกสักเล่ม และเปิดพระสูตรสอนดิฉันสักสูตรหนึ่ง เป็นการเริ่มต้น ไม่ได้เชียวหรือ

แต่ทุกอย่างก็เปลี่ยนไป เมื่อดิฉันได้พบ พระสัมมาสัมพุทธสาวกองค์หนึ่ง ผู้ สมบูรณ์ด้วยศีล ท่านได้คลายข้อสงสัย และทำให้ ความเลื่อมใสศรัทธาใน สาวกของพระพุทธเจ้า กลับตั้งมั่นขึ้นอีกครั้งในหัวใจของดิฉัน ท่านให้ดิฉันอ่านมหาจิตตารัฐกสูตร เพื่อศึกษา “อริโย สัมมาสมาธิ” ตามแนวทาง สัมมาอาริยมรรค มีองค์ ๑๐ พร้อมกันนั้น ท่านให้ดิฉันฟังเทพบรรยายขยายความ อย่างละเอียดลออเรื่องมหาจิตตารัฐกสูตร ที่ท่านเทศน์ในขณะที่ทำวัตรเช้า เป็นเวลาร่วมปี เป็นจำนวนกว่า ๑๐๐ ม้วน

การสอนของท่าน ไม่เพียงแต่ทำให้ดิฉันได้รู้จัก “สมาธิพุทธ” และ มรรคองค์ ๘ เท่านั้น การสอนของท่านยังทำให้ดิฉันได้มีโอกาส ศึกษาศีลเพิ่มขึ้น ปฏิบัติศีลให้ ยิ่งขึ้น และให้มีโอกาสศึกษากลุ่มพุทธบริษัท ผู้กำลังศึกษาปฏิบัติ เพื่อ ดำเนินสู่ “สมาธิพุทธ” ตามแนวทางของมรรคองค์ ๘ ด้วย ยิ่งกว่านั้น ท่านยัง ยืนยันให้ดิฉันคลายใจ และเพิ่มความเลื่อมใสศรัทธาในพระสงฆ์มากขึ้น เมื่อ ท่านกล่าวว่า “ท่าตลก” ต่างๆ ที่ดิฉันเห็น และกล่าวมาข้างต้นนั้น “ไม่ใช่ทางของพุทธ ไม่ใช่ สภาพของพุทธ พุทธบริษัทคนใดมี ต้องล้างออกให้หมด อย่าไปสะสมสภาพเหล่านั้น”

เมื่อแน่ใจว่า จะไม่ต้องเป็นตัวตก ดิฉันจึงได้เริ่มการศึกษาปฏิบัติเพื่อให้เกิด
สมาธิ ตามแนวทางมรรค โดยมีศีลเป็นพื้นฐาน เพื่อพาดนสู่ความประเสริฐเพิ่มขึ้น
และเพื่อมรรค-ผล อันจะบริสุทธิ บริบูรณ์ได้ในอนาคต

พระคุณของท่านล้นเหลือ ยิ่งแผ่นดิน ยิ่งฝนน้ำ ยิ่งพื้นดิน ท่านได้ส่องทางให้ดิฉัน
ดิฉันเห็นทางแล้ว ส่วนการดำเนินไปนั้น ดิฉันจะต้องพากเพียร อุตสาหะ บากบั่นในการ
ลดละมิจาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง แต่ดิฉันก็รู้ด้วยว่า บนมรรคานี้ไม่มีความโดดเดี่ยว
เดี่ยวตาย เพราะมีผู้นำ มีผู้ตาม มีผู้ร่วมทาง ซึ่งจุดหมายเดียวกันมากกว่ามาก

ประโยชน์ตนนั้น พอมีแล้วไม่น้อย ดิฉันจึงหวังว่า ขอเขียนที่เรียบเรียง เรื่อง
“สมาธิพุทธ” นี้ คงจะเป็นประโยชน์ท่านบ้าง

ขอกราบขอบพระคุณ พระโพธิรักษ์ แห่งพุทธสถานสันติอโศก และ พระสงฆ์ชาว
อโศก รวมทั้ง ญาติธรรมทุกท่าน เป็นอย่างสูง ที่ให้โอกาส และความเอื้อเฟื้อในการศึกษา
ค้นคว้า เพิ่มพูนภูมิปัญญาแก่ดิฉัน ในส่วนที่เกี่ยวกับ “สมาธิพุทธ” นี้
เรามาเดินตามมรรคาเพื่ออริยสมบัติไปด้วยกันเถิด

อาภรณ์ พุกกะมาน

รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๗ มีนาคม ๒๕๒๖

อภิณหปัจจเวกขณะธรรมสูตร

อังคุต. ทสก. ข้อ 48

ธรรม ๑๐ ประการ อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนืองๆ
ในประการที่ ๑๐ นั้น มีใจความว่า :-

อตฺถิ นุ โข เม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลฺมรียญาณทสฺสนวิเสโส อธิคิตฺโต
โสหัง ปัจฉิเม กาลे สพรหมจาร์หิ ปุญฺโญ น มังกุ ภวิสฺสามิติ

คุณวิเศษญาณทัสสนะอย่างแท้จริงที่เป็น “อุตฺตริมนุสฺสธรรม”
อันเราบรรลุแล้ว นั้นหนะ มีอยู่หรือไม่ ?
ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อ ยาก
ในเวลาเพื่อนนักปฏิบัติธรรม ตาม ในกาลภายหลัง.

ศรัทธา แม้จะมีมาก มีแรง
แถม วิริยะ ดีปานใด ก็ตาม
แต่ถ้าขาด **สัมมาทิฏฐิ** เสีย
ก็ไม่มีหวังพบกับ นิพพาน .

คำนำ ของผู้บรรยาย

เปิดเผย “สมาธิพุทธ” กันเสียที

เพราะ เหล่าชาวพุทธเรา เกือบจะทั้งหมดทั้งสิ้นในปัจจุบันนี้ ได้หลงผิด ได้หลงทาง (มีจามรรค) ได้เพี้ยนกลับไปหลงเรียน หลงรู้กันอยู่แต่ “สมาธิ” ฤทธิชัยไพโรจน์โรจน์ (อันเป็นของศาสนาเก่า ๆ ที่ยังไม่ใช่พุทธศาสนา) จนพากัน ไม่รู้จัก “สมาธิพุทธ” หรือ ไม่รู้จัก “สัมมาสมาธิ” อันเป็นแบบของพระอรหันต์จริงๆ [อริโย สัมมาสมาธิ] เกือบสิ้นซากสิ้นรู้กันแล้ว

เพราะได้พากันหมุนกลับ วนคืน เงินเฟินไปสู่ “สมาธิ” แบบที่มีกรรมวิธีนั่งหลับตา สะกดจิตอย่างพื้น ๆ ดิ้น ๆ ดาษ ๆ อันเป็น “โลกียสมาธิ” ที่ใคร ๆ ก็รู้ ๆ กันอยู่ เนื่องจากมันเป็นของมีมาแต่ไหน ๆ คล้าย ๆ กับโลกธรรม ๘ ที่มันก็เป็นของมีอยู่เป็นสามัญนั่นเอง ซึ่ง “สมาธิ” แบบนี้ไม่ได้พาไปสู่ผลอย่างมีประสิทธิภาพ และ ถึงจุดสูงสุดจริงจิงอะไร ก็เหมือน ๆ อาสารดาบส, อุทกดาบส หรือ อาจารย์คนนั้น ฤทธิรูปนั้น ทำได้ทำเป็น นั้นแล ผู้ที่ทำได้ ก็เหมือนคนที่ได้ประสพผลสำเร็จ ได้เป็นเศรษฐี ก็แค่นั้นเอง ผู้หลง สภาพนิกายนี้ ก็อาจจะล้มบ่าบัดบ้าง ทำให้สงบได้บ้าง แก่ขัดได้บ้าง แต่ไม่เป็น “โลกุตตระ” ที่มีสัญญาตา มีอนัตตภาวะ สมบูรณ์สนิท หรือ อาจจะพลาดทุกซ์แต่ไม่สิ้นอาสวะ

เพราะ มันไม่ใช่ “สมาธิ” อันเกิดจาก ทฤษฎีพิเศษ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงค้นพบ

ทุกวันนี้ในวงการศาสนาพุทธ ยังมีหลักการศึกษ หรือ ตัวหนังสือเหลือให้รู้ชัดอยู่ ว่า เป็น ศีล - สมาธิ - ปัญญา หรือ ศีลศึกษา จิตศึกษา (สัมมาสมาธิ) ปัญญาศึกษา แต่ทั้งภาคปริยัติหรือภาคทฤษฎี และทั้งภาคปฏิบัติหรือภาคพฤติกรรมนั้น หาได้เป็นการศึกษาตามหลักตามแนวการศึกษาอันพึงรู้พึงประพุดกันอย่างถูกต้องจริง ๆ จัง ๆ ชนิด

มเบื้องต้น—ท่ามกลาง—บั้นปลาย แล้วเกิดทั้งการสังเคราะห์ ทั้งการสัมพันธ์ส่งเสริมสอดร้อย กันจนออกฤทธิ์เป็น **มรรค** เป็น **ผล** สำเร็จสม ความมุ่งมาตปรารถนา **ไม่**

แม้แต่ “**ศีล**” ก็ไม่ได้นำพาศึกษากันให้จริงจัง ให้เกิดปัญญาที่เหตุผล เข้าใจถึงความมีเหตุแห่งทุกข้ออย่างจริงจัง เข้าใจในความสำคัญของศีล รู้ซึ่งในความหมายอันหลากหลายของศีล เช่น ความแตกต่างของ **ศีล** กับ **อธิศีล** ดังนี้ หรือ **อริยกัณฑ์ศีล-ปาริสุทธิศีล-อเสขศีล** จนเห็นแจ้งซาบซึ้งในศีล จนเกิดศรัทธาในศีล จนตุดตั้งเอาศีลมาปฏิบัติกันอย่างถูกทำถูกทาง (**สัมมามรรค**) กระทั่งก่อบทบาทได้ชัดเกล้า ละ ล้างจิตกันจริงๆ ตามขั้นตามตอนของศีล เกิดเป็น “**สมาธิ**” (**อธิจิต**) ตามลำดับตามส่วนที่แท้แล้ว แล้วจึงจะเกิด “**อธิปัญญา**” ซึ่งเป็นการรู้แจ้งความจริง เป็นสภาพจิตที่เสวยผล รักรสแห่งผล รู้รสของผล จึงถึงขั้นมั่นจิตมั่นใจแนบแน่นแน่วแน่เอง (**อัปปนา -- เจตโส อภินิโรปนา**) อย่างนี้เป็น “**ปัญญา**” ที่เกิดตามหลัง **ศีล-สมาธิ** ที่ถูกธรรม เมื่อปัญญา ถึงที่สุด ศีลก็ถึงที่สุด

โดยเฉพาะ “**สมาธิ**” อันเป็นแกนกลาง เป็นตัวกลางระหว่าง “**ศีล**” กับ “**ปัญญา**” นี้แหละ ที่เป็นเป้าหมาย อันจะได้เปิดเผยกันในหนังสือ “**สมาธิพท**” เล่มนี้ว่า มันคืออะไร? ผิด-ถูกแท้กันไหน? และนี่เรากำลังจะว่าจะอวดคิดผอน ในเรื่องที่สูงแรงขึ้นไปอีกจุดหนึ่งทีเดียว จะเขยิบเป็นการข่มทาน หรือ ว่าผู้อื่นขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง

แท้ที่จริง นั้น **ศีล** เป็นเหตุ **สมาธิ** เป็นผล **ปัญญา** เป็น การรู้เหตุผล หรือ รู้แจ้งครบเหตุครบผลสมบูรณ์

หรือ .....

๑.) **สัมมาทฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ** ทั้ง ๖ นี้แหละคือ **องค์ประกอบ** (ปริกขาร) คือ **เหตุ** (อุปนิสา) คือ บทบาทของศีลสิกขา เป็นภาคของเหตุ เป็นภาคของ “**ศีล**”

๒.) ซึ่งเมื่อได้ประพฤติ ได้อบรมตน - ดั้นมาตามลำดับ ก็เป็น **การเกิดผล** [เป็นส่วนแห่งบุญ, ให้ผลแก่ขั้นนี้] **จนถึงพร้อมแล้ว** (สัมปทา, สัมปัตติ) เป็นที่สุด ก็เป็นผล เป็น “**สัมมาสมาธิ**”

- ทำได้เป็นผลขึ้นมาบ้าง แต่ยังไม่ได้ดี ยังต้องใช้พลังจิตพลังใจความคุม ต้องเคร่ง คอยสังวร ต้องเคร่งระวังกลัวจะไม่ได้ดังประสงค์ กังวล (วิตกวิจารณ์) ต้องคุมกันแจอยู่มาก ยังไม่แข็งแรงมั่นคงเลย ก็เรียกว่า **ฉาน ๑**

– ทำได้เป็นผลดีขึ้นมามาก ลดที่ต้องเคร่ง ลดที่ต้องคอยระวัง กังวล ลดที่ต้องจ้องคุมແຈ
ลงมา (วิตกวิจารณ์ลดลง) ได้ยินดี ได้เห็นผลดี ได้รู้ผลดี (ปิติ) ขึ้นมาเรื่อยๆ ความสามารถทางจิต
แกร่งขึ้นๆ ก็เรียกว่า **ฉาน ๒**

– ทำได้เป็นผลดีมากแล้ว เบาขึ้นแล้ว ง่ายขึ้นแล้ว (สุข) อาการที่ต้องเคร่งครัด
เคร่งคุมจนได้ดีเห็นดียินดีในผลนั้นๆ ลดลงๆ (ปีติลด) ไม่ต้องเคร่งแล้ว คล่องขึ้นแล้ว สบาย
มากแล้ว (สุข) ก็เรียกว่า **ฉาน ๓**

– ทำได้เป็นผลดีแล้ว ไม่เอนไม่เอียงไม่คลอนไม่แคลนแล้ว (อุเบกขา) จิตได้ใจเป็น
เข้าเนื้อถึงแก่นสัมผัสกลางใจแล้ว (อุเบกขา) ทำได้ง่ายๆ จนเป็นธรรมชาติ ทำเป็นแล้วอย่างกับ
มันเป็นปกติเฉยๆ (อุเบกขา) จิตใจไม่ต้องเพ่งไม่ต้องเคร่งแล้วแม้จะทำ วางใจได้ไวใจได้
(อุเบกขา) จิตสะอาด แม้จะทำอันใดสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับอันนั้น ก็ไม่ติดไม่ตุก ไม่ผลึก
ไม่ตัน ทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งสุขทั้งทุกข์ เป็นกลางอย่างรู้ยิ่งรู้ชัดช่วยเหลือเอื้ออวยสร้างสรรค์อยู่ที่สุด
(อทุกขมสุข)

บริสุทธิ์ (ปริสุทธา) ขาวผ่อง (ปรีโยทาทา) ละเอียดย้อน, สุขุมคล่องแคล่ว (มุก)
ทำไฉนความสละสลวย (กัมมัญญา) สำเร็จเสร็จสมขึ้นชมโชติช่วงชัชวาล (ปภัสสรา)
ลักษณะทั้ง ๕ [ธรรมลักษณะของ ‘อุเบกขา’] นี้ หากเป็นได้จริง มีแท่น ก็เรียกว่า **ฉาน ๔**

นี่คือ บทบาทของ **สมาธิศึกษา** หรือศึกษาจนเกิดบทบาททางจิต คือ อบรมตน
ทั้งกาย – ทั้งใจ จนเกิดผลไปกระทั่งปรับเปลี่ยนปรับปรุงจิตได้แท้ มีผลจิตเกิดจิตเป็น มี
อินทรีย์ ๕ มีพละ ๕ จิตมีอำนาจมีกำลัง จิตกล้าจิตแข็งแรง (วส, วสี, เจโตวิสิปปัตโต) ที่จะ
ละเลิกหน่ายคลาย กิเลส ตัณหา อุปาทาน นั้นเอง มีจิตได้ จิตเป็นจริงๆ จึงเรียกว่า **จิต-
ศึกษา** เป็นภาคของผล เป็นภาคของ “**สมาธิ**”

๓.) **สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ** เป็นสภาพการรู้เหตุผล รู้ความถึงพร้อมด้วย
ศีลที่ปฏิบัติดีแล้ว รู้ความถึงพร้อมด้วยสมาธิที่ดีแล้ว หรือ รู้แจ้งครบเหตุครบผลสมบูรณ์
สำเร็จผลด้วยการตรัสรู้ หรือ กระทำให้รู้ให้เห็น “จิตที่วิมุตติ” แท้ๆ ของตน และแม้แต่
กายสุจริต – วจิตสุจริต กล่าวคือ ต้องมีสภาพของความรู้ในที่ในตนของตน [บัจฉัตถัง
เวทิตตัพโพ วิญญู หิ] ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง (อิธิปัญญา) ของตน ในปัจจุบันลึกซึ้งถึงสภาพ
ที่เป็น ที่แท้ของตนนั้นๆ อยู่ นี่คือนิยามของ **ปัญญาศึกษา** เป็นภาคของการรู้เหตุ

รู้ผลที่เกิดจริงมีจริง เป็นภาคความเจริญของ “วิชา ๔-๕” เป็นภาคความเก่งขั้น ๆ ของ “อภิญญา ๓-๖-๙” เป็นภาคความครบพร้อมของยถาภูตญาณที่สละละ เป็นภาคความมีปัญญาอันยิ่งเองของ “อริปัญญา” แท้ ๆ หรือเรียกว่า “สย อภิญญา”

ถ้าแม่นจะดูในพระสูตรต่างๆ จากพระไตรปิฎก ก็มียืนยัน สภาพ “สติภา ๓” นั้นไว้มากมาย เช่น จาก “อนันตวรรค นิคันตสูตร ติกนิบาต อังคุตตรนิกาย ข้อ ๕๑๔” เป็นต้น ก็ลองอ่านดูเป็นตัวอย่างก็ได้

“พระอนันตเถระตอบเจ้าชายอภัยว่า ถวายพระพร ความหมดจดแห่งจิตซึ่งเกิดจากการทำกิเลสให้เสื่อมสิ้นโดยไม่เหลือ ๓ อย่างนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็นแจ้ง ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้ชอบแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งสัตวิทั้งหลาย เพื่อการก้าวล่วงความโศกและความรำไร เพื่อความเสื่อมสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ควรรู้ เพื่อกำหนดพหวนให้แจ้ง ความหมดจด ๓ อย่างนั้นเป็นไฉน คือ

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัย เป็นผู้ศีล ตำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อยๆ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาทั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่เป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล **คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติ** สัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ เธอไม่ทำกรรม (อกุศล) ใหม่ด้วย และสัณเฑาะฏตองกรรม (อกุศล) เก่าแล้วทำให้สิ้นไป โดยคิดเห็นว่า ความหมดจดเพราะทำให้กิเลสเสื่อมสิ้นไปโดยไม่เหลือ ซึ่งผู้ได้บรรลุจะพึงเห็นเอง เป็นของไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาอันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดังนี้ด้วย

๒. ภิกษุนั้นแล **ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างนี้แล้ว** สติจากกาม สติจากอกุศล **บรรลุ ๑** มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุข ซึ่งเกิดจากวิเวกอยู่
- ต่อมาภิกษุนั้น **บรรลุ ๒** มีความผ่องใสแห่งจิตในภายในเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขซึ่งเกิดจากสมาธิอยู่
- ต่อมาภิกษุนั้น มีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป **บรรลุ ๓** ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้มานนเป็นผู้มอูเบกขา มีสติเป็นสุข

– ต่อมากฤษณะ *บรรลุนิยาม* ๔ ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละทุกข์ละสุข และดับ โสมนัสโทมนัสก่อน ๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เธอไม่ทำกรรม (อกุศล) ใหม่ด้วย... ๆ

๓. กฤษณะนั้นแล **ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ อย่างนี้แล้ว** กระทำให้แจ้ง ชั่งใจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในบัดจุบนี้เข้าถึงอยู่ เธอไม่ทำกรรม (อกุศล) ใหม่ด้วย... ๆ”

จะเห็นได้ชัดว่า ข้อ ๑. นั้นคือ บทบาทของศีลสิกขา เป็นภาคของเหตุ เป็นภาคของ “ศีล” เป็นภาคที่ต้องละลดทำให้กิเลสเสื่อมสิ้นไปโดยไม่เหลือ เป็นภาคปฏิบัติ

ข้อ ๒. นั้นคือ บทบาทของจิตสิกขา เป็นภาคของผล เป็นภาคของ “สมาธิ” เป็นภาคเกิดผล คือ เมื่อละลดทำให้กิเลส ทำให้อกุศลเสื่อมไป ๆ ได้ “ถึงพร้อมด้วยศีล อย่างนี้แล้ว” ก็จะสังคายน สงบขณ เป็นระดับ ๆ เป็นภาคการเกิดการพัฒนาของผล

ข้อ ๓. นั้นคือ บทบาทของปัญญาสิกขา เป็นภาคของการรู้เหตุรู้ผลที่เกิดขึ้นจริง เป็นภาคของ “ปัญญา” เป็นภาคที่จะต้องตรวจตราอ่านเหตุอ่านผลสภาวะที่มันเป็นของเราให้แจ่มแจ้งจริงๆ เมื่อ “ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ อย่างนี้แล้ว” ก็ต้องทำความรู้จริงเห็นของจริง เห็นแจ้งชัด สภาวะจริงให้ถึงความเห็นอยู่มีอยู่ไหนไหนตนให้แน่ ๆ เป็นภาคการรู้อย่างเห็นของจริง

หรือ จะดูจาก “โกสัมพียสูตร มัชฌิมนิคาย มูลบัณฑาสกั ข้อ ๕๔๒” อีกสักนิด ก็จะเข้าใจชัด ใน ระบบ “ศีล → สมาธิ” ยิ่ง ๆ ขึ้นได้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง กฤษณะมีศีล ไม่ขาด ไม่เป็นช่อง ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันท่านผู้รู้สรรเสริญ อันตณหาภิธรรมไม่ครอบงำ **เป็นไปเพื่อสมาธิ (สมาธิสวัตตนิทานิ)** ถึงความเป็นผู้มศีลเสมอกันในศีลเช่นนั้นกับเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับอยู่... ๆ”

จะเห็นได้ชัดว่า ศีลนั้น **เป็นไปเพื่อ** สมาธิ หรือ สมาธินั้น มาจากการปฏิบัติ ของภาคศีล

สรุปอีกที ว่า....

ศีล เป็นตัวเหตุ เป็น **มรรค** เป็นตัวรู้หลักการ รุ่งค้ำประกอบในการปฏิบัติ รู้วิธีการปฏิบัติ และลงมือปฏิบัติให้ถูกต้องตามวิธีการ ตลอดสาย เป็นตัวที่ต้องเรียนมาก

สมาธิ เป็นตัวเกิดตัวได้ตัวเป็น เป็นผล เป็นความเป็นไปตามหลักการได้จริง ตั้งแต่เริ่มละลดได้ (เป็นส่วนแห่งบุญ, ให้ผลแก่ขั้น) ไปจนถึงขั้นสมบุรณ์ (ที่เป็นอนาสวะ) ทั้งกายก็เป็นได้ วาจาก็เป็นได้ สำคัญที่สุด ใจก็เป็นไปได้ เป็นที่สุด เป็นตัวที่ต้องเรียนยาก

ปัญญา เป็นตัวรู้เหตุรู้ผล ที่เกิดจริง มีจริง เป็นได้จริงของตนๆ ทั้ง กายกรรม ทั้งวจกรรม ถึงที่สุดทั้งมนอกกรรม อันเป็นอุกโทภาควิมุตติ คือ ปัญญาวิมุตติ และ เจโตวิมุตติที่ไม่กลับกำเริบ ได้ อย่างแจ่มชัด เป็นบัจจัตตัง เวทิตตัพโพ วิญญู หิ รู้ได้เห็นอยู่ เป็นปัจจุบันนั้นแท้ เป็นตัวที่ต้องมีอยู่เห็นอยู่เป็นปัจจุบัน จึงจะถึงขั้นสุดของพุทธศาสนา

และการปฏิบัติธรรมจนถึงขั้นเป็นสมาธิ เป็นฌานกันเท่านั้น จะต้องประกอบไปด้วยสัมมาทิฐิ ประกอบไปด้วย วิชชาธาตุ หรือ ต้องประกอบไปด้วยปัญญาเสมอๆ จึงจะใช้ได้ จึงจะเป็นแบบพุทธแท้ ขาด ธาตุรู้ หรือ ขาด วิชชาธาตุ ขาด สัมมาทิฐิ ไม่ได้ แม้แต่คำว่า ฌาน เมื่อใดเป็น “ ฌาน ” เมื่อนั้นต้องมี “ ปัญญา ” หรือมี “ วิชชาธาตุ ” อยู่ประกอบด้วย ถ้าขณะใดไม่มี “ ปัญญา ” ไม่มี “ วิชชาธาตุ ” ประกอบอยู่ร่วม (สหคต) เมื่อนั้นไม่ใช่ “ ฌาน ” ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า

นัตถิ ฌานัง อปัญญาสสะ

ปัญญา นัตถิ อฌายโต

ยัมहि ฌานัญจะ ปัญญาจะ

ส เว นิพพานสันติเก

แปลความว่า.... ฌานไม่มีสำหรับผู้นั้น ไม่มีปัญญา

ปัญญาไม่มีสำหรับผู้นั้น ไม่มีฌาน

ฌานและปัญญามีอยู่ในผู้ใด

ผู้นั้นแลอยู่ในที่ไกลนิพพานโดยแท้ .

ถ้าการปฏิบัติธรรมใด ไม่มีหลักการ วิธีการของ ศีล เป็น มรรค เป็น เหตุ แล้ว

ก็จะไม่เป็นไปตามสูตร ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ:-

“ศีล → สมาธิ → ปัญญา”

แต่จะเป็นไปตามทฤษฎีโบราณของฤษีซึ่งโพรเก่า ๆ แก่ ๆ หรือ จะเป็นทฤษฎีใหม่ก็ตาม ที่ไม่อยู่ในระบบ “ทางปฏิบัติทางเอกทางเดียว ไม่มีทางอื่น” (เอเสวมัคโค นัตถัญญู) อันเป็นทฤษฎีวิเศษวิสามันญ์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ มรรค มีองค์ ๘ กล่าวคือ จะกลับไปเป็นตามสูตร ของฤษีโบราณ หรือ ของอาจารย์คนอื่น ๆ

“สมาธิ → นิโรธ”

หรือ **“สมาธิ → ปัญญา → นิโรธ”**

คือ จะไม่จบด้วย “ปัญญา” ที่เป็น “ภาวนามยปัญญา” โดยแท้ กล่าวคือ จะไม่มี “ปัญญาเจตสิก” (ฝ่ายกุศล) เป็นตัวพระเอกเข้าไปถอน “อนุสัยเจตสิก” (ฝ่ายอกุศล) อันเป็น “เจตสิกตัวสุดท้าย” ของทั้งฝ่ายกุศล และฝ่ายอกุศล ตามที่พระอภิธรรมจำแนกแยกแยะละเอียดไว้ เพราะไม่เป็น “สัมมาสมาธิ” ที่เกิดตาม มรรค องค์ ๘ นั้นเอง

“สมาธิ” มีกันหลายอย่าง

อย่างน้อยก็มี “สมาธิ” ที่ตายตื่นทั่วไป ซึ่งใช้วิธีนั่งหลับตาปฏิบัติเอา โดยมี การเพ่งดิน เพ่งไฟ เพ่งลูกแก้ว เพ่งลมหายใจ อะไรต่างๆ เป็นเหตุ เป็นองค์ประกอบ แล้วก็พาให้เขาได้เขาคิดไปตามแต่อาจารย์ หรือ ฤษีนั้น ๆ จะเน้นหมาย นั้น ๑

และ “สัมมาสมาธิ” แบบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ใช้วิธีนั่งสมาธิเป็นผู้ ตันอยู่แต่ ๆ ธรรมดา ๆ นี้เอง โดยมี องค์ ๘ ของสัมมาสมาธิ (ทางปฏิบัติของพุทธ) คือ สัมมาทวิสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ เป็นเหตุ เป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติ จนเกิดจิตเอกัคคตารมณ์ได้แท้ และที่สุดถึง สัมมาญาณ สัมมาวิมุติ สันอาสาสะสมบุรณ์ได้ ด้วยกรรมวิธี ด้วย ทฤษฎีมรรค อันมี องค์ ๘ นี้แล เป็นทางเอกทางเดียว ไม่มีทางอื่น (เอเสวมัคโค นัตถัญญู) นี้ อีก ๑

..... ฯลฯ .....

ถ้าไม่ศึกษาอย่างดีจนเป็น “สัมมาทวิ” แท้ ๆ แล้ว คำว่า “สมาธิ” จึงไม่ใช่ตัวจะนำพาไปสู่ผลที่ต้องการ ได้ถูกต้องกันง่าย ๆ

ก็ขอถามยากันซักๆ อีกครั้งว่า ทางปฏิบัติตาม อริยสัจ ของพุทธศาสนานั้น ต่างที่ รู้ๆ กันคืออยู่ที่ไหน ว่าคือ มรรค อันมีองค์ (ประกอบ) ๘ นี้ มีใช้หรือ?

แล้วทำไมจึง...เมื่อพูดถึงการปฏิบัติธรรม หรือ การปฏิบัติสมาธิ หรือ จะปฏิบัติเพื่อให้บรรลุธรรมกันทีใด ก็จะต้องไปเน้นกันแต่ว่า คือ การ “นั่งหลับตา” จึงจะถือเป็นการปฏิบัติ หรือ ไปหมายถึงท่าพิเศษ มีรูปแบบพิธีการพิเศษอะไรอื่น นอกไปจากองค์ประกอบทั้ง๗ ของมรรคนั้นแล้ว [แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เราจะไม่ศึกษาการนั่งสมาธิหลับตา กันนะ!]

แล้วที่พระบรมศาสดาทรงสอนไว้ว่า ทางปฏิบัติ คือ มรรค อันมีองค์ ๘ นั้น มีทางนี้ทางเดียวเท่านั้น ไม่มีทางอื่น พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันอยู่อย่างนี้

ทำไมไม่สะกิดใจกันบ้าง? พุทธบริษัทเอ๋ย!

และ การสร้าง “สมาธิ” (สัมมาสมาธิของพระอริยยะ) ของเราชาวพุทธ พระพุทธองค์ก็ทรงชี้ชัดอยู่ว่า มีองค์ประกอบทั้ง ๗ นั้น แล้วมีข้อไหนใน ๗ ข้อขององค์ สัมมาอริยมรรค แท้ๆ น่ะระบุว่า ให้ไป “นั่งหลับตา”

น่าคิดไหม?

“สมาธิ” จึงมีหลากหลายอย่าง ดังกล่าวแล้ว ทว่าเรียกว่า “สมาธิ” คำเดียว ภาษาเดียวกัน ส่วนสภาพ หรือ “ความเป็น” ที่เป็น ในรายละเอียดนั้น มันต่างกัน ซึ่งเมื่อผู้ศึกษาไม่ติดตามศึกษาให้ละเอียด ไม่วิจัยให้ถ่องแท้ เล็กเอาสภาพที่จะพาไปสู่ความต้องการที่ตรงแม่นยำ ที่เป็นเนื้อแท้ เนื้อแก่นเฉพาะๆ ใดๆ จึงปนๆ เพี้ยนๆ หยาบๆ และไปได้เอาแค่ “ผลข้างเคียง” ผลไม่ตรงเนื้อแก่น แล้วก็ไปหลงติดอยู่ที่ “ผลข้างเคียง” นั้นๆ เท่านั้น จนตาย แล้วผู้ไม่รู้จริงก็ไปหลงคนที่ได้ “สมาธิ” ข้างเคียง หรือ ไปได้แค่ “ผลข้างเคียง” เท่านั้นๆ และแถมเหมาว่าเป็น พระอรหันต์ ของพุทธเอาด้วย

อย่างนมมากมายเยอะแยะ

นักปฏิบัติธรรมหลง “สมาธิ” มีมากมายนับไม่หวาดไหว

ซึ่งเป็น “สมาธิ” คนละอย่าง คนละแบบ คนละความเข้าใจ กับ “สมาธิ” ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงค้นพบ

พร้อมทั้งแบบวิถีทฤษฎีที่จะให้ไปสู่ “สมาธิ” ของพุทธนั้น ก็ต่างกันโดยสิ้นเชิง ดังนั้น จึงขอให้ผู้จะศึกษา “สมาธิ” นั้น ต้องทำความเข้าใจให้ยิ่งๆ เนื่องจากเรื่อง “สมาธิ” นี้ โดยเฉพาะ ความเป็นความมี “สมาธิ” ในทางพุทธศาสนา ถือว่า ไม่ใช่ “สมาธิ” พนๆ ธรรมดาสามัญ อันใครๆ จะละลาบละล้วงพูดเตาเล่นนั้นไม่ควร จะทำกันเล่นๆ เป็นของตลาดนั้นไม่ได้ เพราะมันคือ “อุตตริมนุสสธรรม” แท้ๆ เทียว หมายความว่า เป็นความรู้และความจริงอย่างยิ่งยวด ซึ่งถ้ามนุษย์ผู้ใดรู้จริงรู้แจ้ง และถึงขั้นได้แท้แล้ว จะต้องนับมนุษย์ผู้นั้นว่า เป็นผู้มีคุณอันวิเศษ หรือ เป็นผู้มีธรรมวิเศษทีเดียว

คำว่า “สมาธิ” จึงต้องขอให้รู้เป็นเบื้องต้นแรกกันก่อนว่า ไม่ใช่มีอย่างเดียว โดยเฉพาะ “สมาธิ” ที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไปนั้นก็แบบหนึ่ง และ ก็ยังมีแบ่งกันออกไปอีกหลายอย่าง ส่วนแบบที่เน้น “สมาธิ” ของพุทธ (สัมมาสมาธิ) นั้น ก็อีกอย่างหนึ่งแน่ ๆ

วิธีทำให้เกิด “สมาธิ” แต่ละอย่าง ก็ยังมีอีกมากมายวิธี

ความหมายของความเป็น “สมาธิ” ก็มีหลายความหมาย

ความมุ่งผลของ “สมาธิ” ก็มีหลายความมุ่ง

ความมุ่งผลอย่างเดียวกัน แต่ทว่าวิธีทำ “สมาธิ” ที่จะให้นำไปสู่ผลที่ไม่ถูกไม่ตรงตามความมุ่งนั้น มีมากมาย

ความละเอียดลออ ผลประโยชน์ ความมั่นคงในเบ้า ก็ต่างกันเอาமாக ๆ กับ “สมาธิ” ของฤๅษีโบราณ ๆ และ นักบวช นักปฏิบัติหลากหลาย

เพราะ “สมาธิ” ตามทฤษฎีของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น มีครบองค์มรรค [มัคคังคะ] พิสูจน์มรรค (ทางเดิน) ว่า เดินได้แท้ เป็นทางที่ปรากฏผลจริง เป็น “อภิลิโก” คือ แม้แต่ยุคปัจจุบัน ก็มีผลจริงเห็นได้แน่ ๆ ในคนที่มีชีวิตอยู่บนโลก ท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยกิเลสนี้แหละ ยืนยันเป็นพระอรหันตสาวกชัด ๆ จริง ๆ ถูกหลัก ถูกพุทธธรรมจริง ๆ แจ่ม ๆ อยู่ ถ้าผู้นั้นมี “สัมมาทิฐิ” จริง มี “อุชุปฏิบัติ” แท้

เพราะ แน่ใจได้ในมรรค ในทางประพฤติ

เพราะ มี ผล บรรลุสำเร็จ เห็นจริงได้ ยืนยันได้ และ ยินหยัด ยินแน ยินนานอยู่เป็น ปัจจุบันนี้เทียว

จน ผู้นั้นได้สัมผัสที่เข้าใจ เกิดมั่นใจเห็นจริงนั้น ๆ ก็เห็นควรที่จะเอาอย่างตาม เอาตนเข้าปฏิบัติตาม (สันทิฎฐิโก) และแล้วตนเองนั่นเอง ก็ได้ผลสำเร็จบรรลุตาม เป็นขั้น แม้ยุคคน เป็น “อภิลิโก” อีก มีเบื้องต้น – ท่ามกลาง – บั้นปลาย พิสูจน์ได้แท้ ๆ หรือ เรียกร้องให้ใคร ๆ มาดูมาเห็นมายืนยันได้ ทำทนายให้ผู้นั้นพิสูจน์ได้เลย เพราะมันมั่นใจในความจริงที่มันเป็นได้นั้น ๆ (เอหิปัสสิโก) ลักษณะต่างๆ เหล่านี้เป็นของจริง มันจึงปรากฏให้เห็นอยู่ดังชบอ กกล่าวกันมาอย่างนั้น ๆ จริง ๆ และแม้สัญญลักษณะสำคัญที่คนผู้บรรลุแท้ ผู้ได้จริงถึงจริง มักจะปรากฏให้เห็นอยู่จริง คือ มีลักษณะ “นิคคีย์หาวาทิ เมธาวิ” นั้น ก็จริงแสนจริง กล่าวคือ “มักจะเป็นผู้พูดคำหยาบๆ แต่ก็มีความเป็นปราชญ์จริง หรือ มีเชิงฉลาดแท้ให้เห็นอยู่”

จะไม่เลื่อนลอย เว้งว้าง งามๆ คำๆ คำๆ มืดๆ ซ้ำซากแล้วๆ เล่าๆ แต่เปล่าๆ คาย
 ดั่งผู้ที่ไม่เข้าทางของพุทธแท้ ปฏิบัติอยู่ เป็นกันอยู่ตายดินนั้นดอก
 ซึ่งจะไม่เพ้อหวังอย่างลอยลม หรือ จะไม่ม่งมหวังอย่างมีดমনแน่ๆ
 แต่จะพิสูจน์ได้ชัดเจนชัดเจนนึกซึ่งถึงแก่นแก่นแน่น แน่น งอกงามเจริญพัฒนาอย่างเห็นๆ
 เบ็ดแผยรู้ได้ชัดๆ มีระบบ มีระดับขั้นตอน มีเหตุผล ไม่สับสนแต่ซับซ้อน ลึกซึ้งแต่ไม่
 ลึกลับ งามง่ายไม่ม่งมายแต่ขาด

“ สัมมาสมาธิ ” ของพระอริยะ (อริโย สัมมาสมาธิ) นี้ **สมเด็จพระ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ทรงสอนไว้ชัดแจ้ง ใน พระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย
 อุปริปัณณาสก์ “ มหาจิตตารัสกสูตร ” เริ่มตั้งแต่ข้อ ๒๕๒ เป็นต้นไป
 ลองอ่านคำต่อคำจากพระไตรปิฎกดูนิดหน่อย โดยยังไม่ขยายความอะไรเลยกันก่อน
 ก็ได้

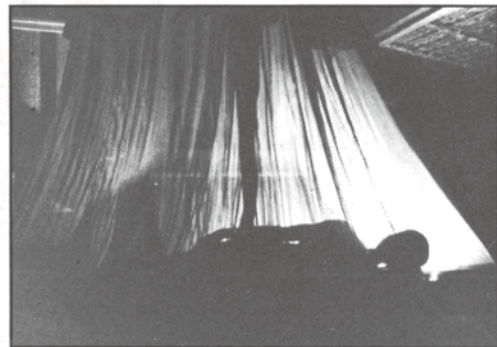
“ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งชื่อว่า **ดูกรภิกษุทั้งหลาย** เราจัก
 แสดง **สัมมาสมาธิของพระอริยะ** อันมีเหตุ มุ่งองค์ประกอบแก่เธอ
 ทั้งหลาย พวกเธอจงฟังสัมมาสมาธินี้ จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป
 ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ
 พระผู้มีพระภาค จึงได้ตรัสตั้งชื่อว่า **ดูกรภิกษุทั้งหลาย** ก็
สัมมาสมาธิของพระอริยะ อันมีเหตุ มุ่งองค์ประกอบ คือ สัมมาทิวี
 สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชวัระ สัมมาวายามะ
 สัมมาสติ เป็นไฉน **ดูกรภิกษุทั้งหลาย** ความที่จิตมอรรณนเป็นหนึ่ง
ประกอบแล้วด้วยองค์ ๗ เหล่านี้แลเรียกว่า สัมมาสมาธิ ของพระอริยะ
อันมีเหตุบาง มุ่งองค์ประกอบบ้าง ฯ ”

ขัดไหม ?

แต่มันก็คงเข้าใจยากอยู่ สำหรับผู้ยังหลงยึดมั่นจิตใจของเก่าของเดิม ที่จะรู้ทะเล
 กระจจะกระจ่างละเอียดถูกต้องตรงความหมายไปทั้งหมด
 ก็โปรดติดตามรายละเอียดต่างๆ เอาใน หนังสือ “ สมาธิพุทธ ” นี้ ด้วยตัวท่าน
 เองเถิดเทอญ .

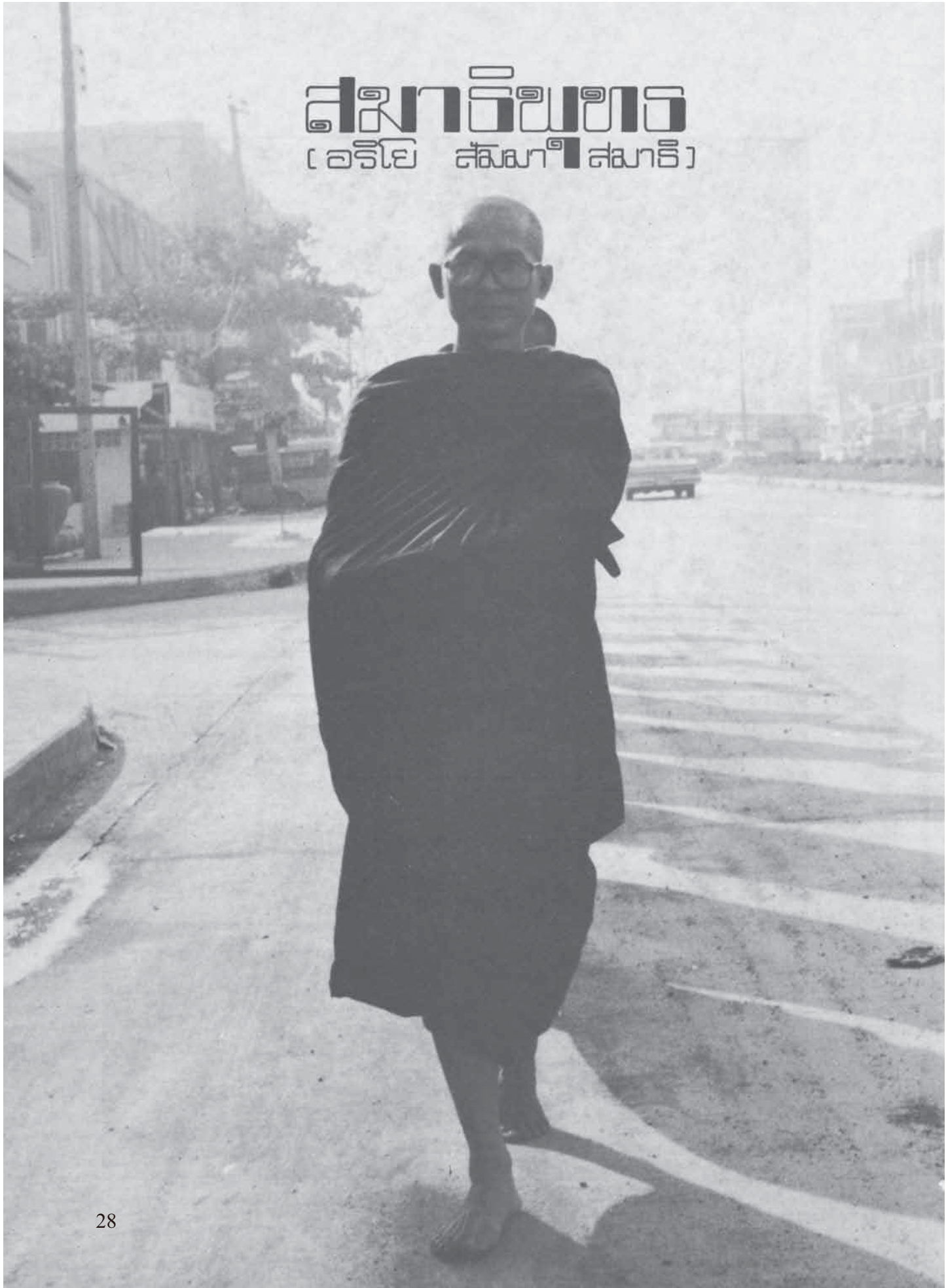
พระโพธิรักษ์

๒๔ มี.ค. ๒๕๒๖

ສາມາດພາດ

(ເວຣີໂຍ ສັມມາ ສັມມາຣິ)

สารบัญ

สมาริพุทธ

บทนำ	ที่ว่าพุทธ - พุทธนั้นเป็นอันใด	(ศึกษาพุทธ)	๔๗
บทที่ ๑	สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๑	(รู้พุทธ)	๑๒๓
บทที่ ๒	สัมมาอริยมรรค ๓ องค์ และ ๔ องค์	(สร้างพุทธ)	๓๕๑
บทที่ ๓	สัมมาอริยมรรค ๖ องค์	(สู่พุทธ)	
บทที่ ๔	สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๘	(สมาธิพุทธ)	
บทที่ ๕	สัมมาอริยมรรค องค์ ๑๐	(ผลพุทธ)	
บทที่ ๖	มนุษย์พัฒนา	(สืบสายพุทธ)	
บทที่ ๗	๕๐ รอบเชิงซ้อนสู่โลกุตตระ	(รอบพุทธ)	

บทนำ

ที่ว่าพุทธ - พุทธนั้นเป็นอันใด

๐.๑	การศึกษาที่เหมาะสม (สัมมา)	๔๘
๐.๒	การศึกษาศีล และการศึกษาธรรม	๔๘
๐.๓	การศึกษากรรม	๕๒
๐.๔	การศึกษากรรมฐาน	๕๖
๐.๕	การศึกษาโลก	๕๗
	๐.๕.๑ โลกนอกตน	๕๘
	๐.๕.๒ โลกในตน	๖๐
	๐.๕.๓ การพัฒนาคน	๖๑

๐.๖	การศึกษาจิตวิญญาณ	๖๓
๐.๗	การศึกษาสมณะ	๗๑
	๐.๗.๑ คุณสมบัติพระอริยะ	๗๓
	๐.๗.๒ งานของพระอริยะ	๗๕
๐.๘	การศึกษาหลักการของพุทธ	๗๗
	แผนภูมิที่ ๑ การศึกษาสู่ทางพุทธ	๗๕
๐.๕	ว่าด้วย พระไตรปิฎก	๘๑
๐.๑๐	ว่าด้วย พระสังฆกรรม	๘๕
๐.๑๑	ว่าด้วย มรรค	๘๘
	แผนภูมิที่ ๒ จากมิจฉาสัมมา ในทุกเรื่อง	๘๕
	แผนภูมิที่ ๓ สัมมาทริเป็นประธาน โดยมีสัมมาวายามะ และสัมมาสติ เป็นเพียงหนุน	๕๐
๐.๑๒	ว่าด้วย โลกียะ – โลกุตตระ	๕๑
	๐.๑๒.๑ โลกียะ	๕๒
	๐.๑๒.๒ โลกุตตระ	๕๔
	แผนภูมิที่ ๔ มรรคองค์ ๗ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ มรรคองค์ที่ ๘ อันคือ สัมมาสมาธิ แบบพุทธ สู่ โลกุตตระ	๕๖
๐.๑๓	ว่าด้วย สมาริของพุทธ	๕๗
๐.๑๔	ว่าด้วย มัจฉา – สัมมา เนอความทั้งหมด ของ “มหาจัตตารีสกสูตร”	๑๐๔ ๑๑๒

บทที่ ๓

สัมมาอริยมรรค อภังคิ ๑

๑.๑	ว่าด้วย การรู้ผิด รู้ถูก	๑๒๓
	แผนภูมิที่ ๕ ทางแห่งมัจฉาทิฐิ ๑๐	๑๒๖
	๑.๑.๑ ทาน ยัญพิธีบูชา สัจเวยบวงสรวง	๑๒๗

		๓๑
แผนภูมิที่ ๖	สัมมาทิฐิ เกี่ยวกับทาน ยัญพิธีบูชา และสังเวทยวงสรอง	๑๒๗
แผนภูมิที่ ๗	ทาน	๑๒๗
	๑.๑ ทาน	๑๒๗
	– ทาน มี หรือไม่มี	๑๒๘
	– ทาน มีผล หรือไม่มี	๑๓๓
	๑.๒ ยัญพิธี ยัญบูชา	๑๓๖
	– ยัญพิธี ยัญบูชา มี หรือไม่มี	๑๓๗
	– ยัญพิธี บูชา มีผล หรือไม่มี	๑๔๐
	๑.๓ สังเวทยวงสรองแล้ว	๑๔๓
	– บวงสรอง มี หรือไม่มี	๑๔๘
	– การบวงสรอง มีผล หรือไม่มี	๑๕๐
	๑.๔ สรุปรวม ทาน ยัญพิธีบูชา และสังเวทยวงสรอง	๑๕๑
แผนภูมิที่ ๘	แสดงโลภะ รอบ ๒ กลับเกิดเนื่องจากการทาน	๑๕๓
	๑.๑.๒ กรรมดี กรรมชั่ว โลกนี้ โลกหน้า	๑๖๓
	๒.๑ ว่าด้วย กรรม	๑๖๔
แผนภูมิที่ ๙	แสดงวงวนของกรรม อันก่อปรกฏอกันเนื้อหาสาระ	๑๖๗
	๒.๒ ว่าด้วย ผลวิบาก	๑๗๔
แผนภูมิที่ ๑๐	แสดงโลกต่างๆ	๑๗๖
แผนภูมิที่ ๑๑	แสดงความครบรอบของ “โลก”	๑๗๕
แผนภูมิที่ ๑๒	แสดงวิภวัญญะ ของสังสารวัฏฏ์ ของสงสาร และของสสาระ	๑๘๐
	๒.๓ โลกนี้	๑๗๖
	– การพิจารณา เกิด – ตับ ะดับแรก	๑๘๑
	๒.๔ โลกหน้า จิตต่างๆ วิชชา และวิมุติ	๑๘๔
	๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างผลของวิบากกรรม และโลกนี้ โลกหน้า	๑๕๕
แผนภูมิที่ ๑๓	ดับนิวรณ์ได้ ก็เกิดวิชชา	๑๕๘
	๑.๑.๓ แม่ พ่อ โอปปาติกะสัตว์	๒๐๐
	๓.๑ พ่อ แม่	๒๐๐
	๓.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตพ่อ และจิตแม่	๒๐๖

แผนภูมิที่ ๑๔	แสดงวงจรพลังงานจิตพ่อและจิตแม่	๒๐๖
๓.๓	วิญญาณ	๒๐๗
๓.๔	โอปปาติกะสัตว์	๒๐๘
๑.๑.๕	สมณพราหมณา	๒๑๕
	(ตถาคตา สัมมคัคตา สุกคตา)	
๑.๒	ปรีวรรตหมุนรอบเชิงซ้อนของท่าน	๒๒๔
แผนภูมิที่ ๑๕	ทางรถไฟสายโลกุตตระ	๒๒๓
๑.๒.๑	รู้จัก รู้เป็น	๒๒๔
๑.๑	รู้จักถ่ายเทของอริยสมบัติ	๒๒๕
๑.๒	รู้จักสมณพราหมณ์ ระดับต่างๆ	๒๒๖
แผนภูมิที่ ๑๖	แสดงส่วนรอบ และส่วนปรีวรรตซ้อน	
	ระหว่างสมณพราหมณ์ และ ท่าน	๒๓๓
๑.๓	รู้จักจิตวิญญาณ	๒๓๔
๓.๑	จิตวิญญาณอันประเสริฐ	๒๓๕
	ของพระโศตบั้น	๒๓๖
	ของพระสกิทาคามี	๒๔๓
	ของพระอนาคามี	๒๔๕
	ของพระอรหันต์	๒๕๙
๓.๒	ปรมัตถสังขะของจิตวิญญาณ	๒๖๐
	หลังภายใน	๒๖๐
	สะสมหลังภายใน	๒๖๒
	หลังพื้นฐานเพื่อการศึกษาจิตวิญญาณ	๒๖๙
	จิตพรหม	๒๗๓
	- สภาพ “ อากาสนัญญาตนะ ”	๒๗๗
	- สภาพ “ วิญญาณัญญาตนะ ”	๒๗๙
	- สภาพ “ อากัญญาตนะ ”	๒๗๙
	- สภาพ “ เนวสัญญานาสัญญาตนะ ”	๒๗๙

	จิตเทวคา	๓๓
	จิตนาถ	๒๙๒
	จิตเปรัต	๒๙๘
	๓.๓ ปรมัตถสังज्ञะของจิตลักษณะที่เป็นเอกสูตร	๒๙๐
	๑.๔ รู้จักกรรมวิบาก โลกนี้ โลกหน้า	๒๙๒
	๑.๕ รู้จักการให้	๒๙๖
๑.๒.๒	รู้จัก รู้ทำ รู้แจ้งในทาน	๓๐๑
๒.๑	ส่วนผู้ให้	๓๐๑
๒.๒	ส่วนผู้รับ	๓๐๑
๒.๓	สิ่งที่ทำให้เป็นทาน	๓๐๕
แผนภูมิที่ ๑๗	แสดงการปรัวรตหมุนรอบเชิงซ้อนของท่าน	๓๐๘
๑.๒.๓	ทานนั้นสำคัญนะ	๓๑๕
๑.๓	รู้จัก รู้ชอบ	๓๒๑
๑.๓.๑	สัมมาสาสวะ	๓๒๑
แผนภูมิที่ ๑๘	ชั่ว - ดี	๓๒๒
แผนภูมิที่ ๑๙	วิเคราะห์การพัฒนาปรับปรุง มิฉาทธิ สู่ สัมมาทธิ ที่ยังเป็นสาสวะ	๓๒๓
๑.๓.๒	สัมมาอนาสวะ	๓๒๓
แผนภูมิที่ ๒๐	ไม้ดอกนี้ มีชื่อว่า อนาสวะ	๓๒๔
แผนภูมิที่ ๒๑	จาก อาสวะ สู่ อนาสวะ	๓๒๕
แผนภูมิที่ ๒๒	แสดงสัมมาสาสวะ และสัมมาอนาสวะ ในสภาพอกุศล ๒๐ และกุศล ๒๐	๓๓๐
๑.๓.๓	สัมมาอนาสวะ ของ สัมมาทธิ รอบต้น	๓๓๑
๑.๓.๔	สมังคีธรรม รอบที่ ๑ ของ ปัญญา	๓๓๓
	– ปัญญา ปัญญาอินทรีย์ ปัญญาพละ	๓๓๔
	– ปัญญารอบต่าง ๆ	๓๓๕
แผนภูมิที่ ๒๓	วงจรศรัทธา → ปัญญา ปัญญา → ศรัทธา	๓๓๗

๑.๓.๕	ประสิทธิภาพ ของ บัญญา	๓๔๑
๑.๓.๖	สมังคีธรรม รอบที่ ๒ ของ บัญญา	๓๔๕
แผนภูมิที่ ๒๔	แสดงสมังคีธรรม รอบที่ ๑ และ รอบที่ ๒ ของ บัญญา รวมลงเป็นองค์มรรค	๓๔๖

บทที่ ๒

สัมมาอริยมรรค ๓ องค์ และ ๔ องค์

๒.๑	สัมมาอริยมรรค ๓ องค์ (รู้เหตุ รู้ปัจจัย)	๓๕๒
แผนภูมิที่ ๒๕	เปรียบเทียบไตรสิกขา และทาง มรรค องค์ ๓	๓๕๔
แผนภูมิที่ ๒๖	แสดงสัมมาทริภูมิ รอบ ๒ ประกอบด้วย มรรค องค์ ๓	๓๕๕
๒.๒	สัมมาอริยมรรค ๔ องค์ (รู้ศีล รู้ทำ)	๓๕๖
๒.๒.๑	ว่าด้วยมิจนา กัปปิ ธาตุ ๗ สังกัปปะ	๓๕๖
๑.๑	มิจนาสังกัปปะ	๓๕๗
	สังกัปปะ	๓๕๘
	ความดำริในกาม	๓๖๓
	ความดำริในพยาบาท	๓๖๓
	ความดำริในความเบียดเบียน	๓๖๓
	ภาพเด็กสาว → กาม	๓๖๕
	เบียดเบียนชีวิต	๓๖๖
	เบียดเบียนท่าน	๓๖๖
	เบียดเบียนตน	๓๖๖
	เบียดเบียนโลก	๓๖๖
	การพิจารณากาม ความพยาบาท ด้วยอุปกิเลส ๑๖	๓๖๗
	ตารางอุปกิเลส	๓๖๗
	ภาพเด็กกอดตุ๊กตา	๓๖๘
	วจีสังขาร	๓๗๒

		๓๕
	๑.๒ มิจฉาวาจา	๓๗๒
	วาจา	๓๗๒
	พูดเท็จ	๓๗๓
	พูดส่อเสียด	๓๗๓
	พูดคำหยาบ	๓๗๕
	เจรจาเพื่อเจ้อ	๓๗๕
	การพิจารณาละวัจจริต ด้วยสัปปริสธรรม ๗	๓๗๘
แผนภูมิที่ ๒๗	ผู้เฝัธรรมฟังพิจารณา อุกุศล ๓ อุกิเลส ๑๖	
	ด้วยสัปปริสธรรม ๗	๓๗๒
	๑.๓ มิจฉากัมมันตะ	๓๗๓
	กัมมันตะ	๓๗๓
	ปาณาติบาต	๓๗๔
	ศีลสิกขา ระดับอริศีล	๓๗๕
	อทินนาทาน	๓๗๕
	กาเมสุมิฉาจาร	๓๗๗
	พรหมจรรย์ เมถุนสังโยค	๓๗๘ ๓๘๑
แผนภูมิที่ ๒๘	มิจฉากัมมันตะ ระดับศีล และ อริศีล	๓๘๒
	๑.๔ มิจฉาอาชีวะ	๓๘๓
	มิจฉาอาชีพ ๕	๓๘๓
	อาชีวะ อาชีพ	๓๘๓
	การเลือกอาชีวะ การหากำไร	๔๐๑ ๔๐๓
แผนภูมิที่ ๒๙	แสดงความสัมพันธ์ ของ มิจฉา องค์ ๔	๔๐๕
	สมชวีตา	๔๐๖
	ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และไตรสิกขา	
	เพื่อการละมิจฉา	๔๑๐
แผนภูมิที่ ๓๐	แสดงกระบวนการละมิจฉา สู่มชวีตา	๔๑๑
	๒.๒.๒ ว่าด้วยสัมมาสาธวะ	๔๑๓
	สาธวะ - อนาสวะ	๔๑๔

	๒.๑ ว่าด้วย สัมมาสังกัปปะ	๔๑๔
	๑.๑ การตัดสิ้นขอบเขตของคำว่าเบียดเบียน	๔๑๖
	สังขธรรม	๔๑๖
	สัลเลขธรรม	๔๑๗
	๑.๒ จากสังกัปปะ สู่วาจา	๔๒๑
แผนภูมิที่ ๓๑	กระบวนการความคิดที่เป็นสัมมาสังกัปปะ	๔๒๑
แผนภูมิที่ ๓๒	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวจีสังขารและวจีกรรม	๔๒๒
	๒.๒ ว่าด้วย สัมมาวาจา	๔๒๒
	๒.๑ เสียงสอง	๔๒๔
	๒.๒ สลัดมิจฉา – สำรวมวาจา	๔๒๗
	๒.๓ สัมมาวาจา ฝ่ายผู้ฟัง	๔๓๑
แผนภูมิที่ ๓๓	สัมมาวาจา คือ คิฉิต্ত์ พุคคิ พังคิ เพื่อทำดี	๔๓๔
	๒.๔ จากวาจา สู่มกัมมันตะ	๔๓๔
แผนภูมิที่ ๓๔	แสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง มโนกรรม วจีกรรม และ กายกรรม	๔๓๕
	๒.๓ ว่าด้วย สัมมากัมมันตะ (อริยบุคคล)	๔๓๖
	๓.๑ ทำงานเพื่องาน	๔๓๖
	๓.๒ จิตที่เหมาะสมกับการงาน	๔๔๑
	๓.๓ การงานเป็นเครื่องอาศัยเป็นทพัง	๔๔๓
	๓.๔ สัมมากัมมันตะ เพื่อความโดดเด่น เดี่ยวตายหรือ	๔๔๗
	๓.๕ มนุษย์สัมพันธ์อันประเสริฐระหว่างผู้ให้เปล่า	๔๕๓
	๓.๖ สร้างสังฆมณฑล	๔๕๕
แผนภูมิที่ ๓๕	แสดงสัมมากัมมันตะ ส่วนสาสวะ สู่อริยะ	๔๕๗
	๒.๔ ว่าด้วย สัมมาอาชีวะ	๔๕๘
	๔.๑ สัมมา – อาชีวะ	๔๕๘
	๔.๒ เพียร พัก พอ	๔๖๒
แผนภูมิที่ ๓๖	แสดงการเพียร การพัก และการพอ อันเป็นสัมมาอาชีวะ	๔๖๓
	๔.๓ มีจนหมด ลตจนสูญ	๔๖๔

	๔.๔ สัมมาแก้ควรแก่การสร้างบารมี บารมีต่าง ๆ	๓๗
แผนภูมิที่ ๓๗	บันได ๔ ขั้น สู่สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วนอนาสวะ	๔๖๗
๒.๓	สัมมาของพระอริยะ (รู้กรรมกิริยา)	๔๗๕
	๓.๑ ปรับ เปลี่ยน ปรุง	๔๗๔
	๓.๒ ขันตอนของการปรับ เปลี่ยน ปรุง	๔๗๔
	ฆราวาสธรรม ๔	๔๗๕
	สร้างอารมณ์ที่ทรงธรรม	๔๗๖
แผนภูมิที่ ๓๘	คนแก่ผิดทาง ผิดฐาน ผิดขันตอน	๔๘๐
	๓.๓ ศีล และ คุณธรรมของพระอริยะ	๔๘๑

บทที่ ๓

สัมมาอริยมรรค ๗ องก์

๓.๑	สัมมาอนาสวะ ของ พระอริยะ	
	๓.๑.๑ ปรีวารตหมุนรอบเชิงซ้อน ของ สัมมาทิว	
	รอบต่าง ๆ ของ สัมมาทิว	
แผนภูมิที่ ๓๙	แสดงสัมมาทิว รอบที่ ๓ และ สังกัปปะ	
แผนภูมิที่ ๔๐	แสดงสัมมาทิว รอบที่ ๓ และ วาจา	
แผนภูมิที่ ๔๑	แสดงสัมมาทิว รอบที่ ๓ และ กัมมันตะ	
แผนภูมิที่ ๔๒	แสดงสัมมาทิว รอบที่ ๓ และ อาชีวะ	
แผนภูมิที่ ๔๓	แสดงสัมมาทิว รอบที่ ๑,๒ และ ๓	
	ตามมหาจัตตารีสกสูตร	
	รอบ ที่ ๔	
	สมังคีธรรม ของ บัญญา รอบที่ ๒	
แผนภูมิที่ ๔๔	แสดงสัมมาทิว ที่เป็นอนาสวะ	

แผนภูมิที่ ๔๕ สัมมาทฐิ อนาสวะ รอบที่ ๒ องค์ประกอบแห่งการตรัสรู้
วิเคราะห์ร่วมกับโพชฌงค์ ๗ และโพธิปักขิยธรรม ๓๗

๓.๑.๒ สัมมาอนาสวะ ของ องค์ ๔

๒.๑ สัมมาสังกัปปะ ส่วนอนาสวะ

แผนภูมิที่ ๔๖ แสดงความสัมพันธ์ ของ องค์ ๔ อนาสวะ

๒.๒ อนาสวะ ๔ องค์

แผนภูมิที่ ๔๗ จากมิจฉา สู่อันตัสสะ

๓.๒ สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๗

๓.๒.๑ สติรอบต่างๆ

แผนภูมิที่ ๔๘ แสดงการเกิดของสติ เมื่อมีการเดินโพชฌงค์
และโพธิปักขิยธรรม

๓.๒.๒ สติ จิต นีวรณ ๕ และสมาธิ

๓.๒.๓ สติ ตื่น เต็ม และมั่นคง

๓.๓ องค์ ๗ และ ๗ องค์ ของสัมมาอริยมรรค

๓.๓.๑ องค์ ประกอบทั้ง ๗

แผนภูมิที่ ๔๙ สมาธิของพุทธโดยเฉพาะ เหล่านี้แล เรียกว่า
สัมมาสมาธิของพระอริยะ

๓.๓.๒ ไตรสิกขา การศึกษาของพุทธ

แผนภูมิที่ ๕๐ ไตรเอยไตรสิกขา

๓.๓.๓ พญามารมักพาหลง

ภาพ บันทึกข้อมูลการศึกษา สมาธิ สมัยรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

พุทธศักราช ๒๕๒๕

๓.๓.๔ สัมมาทฐิยอมเป็นประธาน

ภาพ เครื่องมือในการชำระล้างกิเลสอัสวะ สมัยรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

พุทธศักราช ๒๕๒๕

บทที่ ๔

สัมมาอริยมรรค องก์ที่ ๘

- ๔.๐ สัมมาสมาธิของพระอริยะ
 แผนภูมิที่ ๕๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง อริยสัจ ๔ และ มรรคองก์ ๘
 แผนภูมิที่ ๕๒ สัมมาสมาธิของพระอริยะ
- ๔.๑ สมาธิสัมโพชฌงค์
 ตาราง เปรียบเทียบโพชฌงค์ ๗ กับ โพธิปักขิยธรรม
 แผนภูมิที่ ๕๓ แสดงสัมมาทฐิครอบค้อมรอบซ้อนของโพชฌงค์ ๗
 แผนภูมิที่ ๕๔ แสดง ๗ ก้าวแห่งการตรัสรู้ และ สัมมาสมาธิของพุทธ
- ๔.๒ มีทางขึ้นทางเดียว ไม่มีทางอื่น
- ๔.๓ สมาธิแบบโบราณของฤๅษีและเดียรถีย์
 วิศวคานุปัสสี.... นิโรธานุปัสสี
- ๔.๔ สมาธิพุทธ

บทที่ ๕

สัมมาอริยมรรค องก์ ๑๐

- ๕.๑ สัมมาญาณ
 ส่วนสัมมาทฐิ
 ส่วนสัมมาสังกัปปะ
 ส่วนสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
 แผนภูมิที่ ๕๕ แสดงมรรค และ ผล ของสัมมาอริยมรรค องก์ ๗
- ๕.๑.๑ รู้ด้วยปัญญาญาณอันพอเหมาะพอดี

แผนภูมิที่ ๕๖ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัมมาสมาธิ

สัมมาญาณ และ สัมมาวิมุตติ

๕.๑.๒ รู้มรรควิธี รู้หลักปฏิบัติ

หลักในการชำระล้างกิเลสอาสวะ

(สัพพาสวะสังวรสูตร)

๑. รู้ทาง (ทัสสนะ)

๒. สังวร

๓. กระทำ ปฏิเสวนา อธิวาสนา ปรีวัชชนา วิโนทนา

๔. ถึงผล ภาวนา

แผนภูมิที่ ๕๗ ^{น้ำ}น้ำมีนามว่า วิมุตติรส

๕.๑.๓ รู้ญาณ รู้ความเป็น สลัดมีฉณา

๕.๑.๔ รู้วิมุตติ รู้ความหลุด

๕.๑.๕ รู้โลกุตตระ รู้ความเหนือโลก

ปัญญาตรัสรู้

โลกุตตระ

๕.๑.๖ รู้พุทธวิชา อย่างที่พระพุทธเจ้าสอน

อาสาฬหขณญาณ

บุพเพนิวาสานุสติญาณ

๕.๒ สัมมาวิมุตติ

๕.๒.๑ ว่าด้วยคำว่า “วิมุตติ”

๕.๒.๒ องค์ประกอบของวิมุตติ

๕.๒.๓ ระดับขั้นตอนของการวิมุตติ

๓.๑ ศัพท์ ลักษณะ และ สภาวะ อย่างสังเขป

๓.๒ ลักษณะสภาวะตามขั้นตอน

๕.๒.๔ ลักษณะของสภาวะธรรม

๔.๑ ลักษณะของสภาวะธรรมตามทฤษฎี อันคือ วิชา ๕

๔.๑.๑ วิชา ๙

๔.๑.๒ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดสภาวะธรรมตามทฤษฎี

๔.๒ ลักษณะของการวิมุตติ ตามสภาวะของจิต

๔.๒.๑ สภาวะจิต ๑๖ สภาวะ

๔.๒.๒ ถูกทิ่ม หรือ หลงทาง

๔.๒.๓ โลกุตตรจิต

๕.๒.๕. วิมุตติญาณทัสสนะ

๕.๑ การรู้อาการของจิต อากาโร ลิงค นิมิต อุเทศ

๕.๒ การรู้อนิจจัง อนิจจานุปัตสย วิราคานุปัตสย
นิโรธานุปัตสย ปฏิสนิสต์คานุปัตสย

๕.๓ การรู้สมาธิ

แผนภูมิที่ ๕๘ การรู้ของสอตุตรจิตด้วย วิมุตติญาณทัสสนะ

๕.๔ การรู้อนัตตา

๕.๒.๖ พฤติกรรมที่เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะจิต

๖.๑ กายกรรมที่ไม่ได้พราภหัง

๖.๒ กายกรรมที่พราภหัง

๖.๑ จิตยังไม่หลุดพ้น

๖.๒ จิตหลุดพ้นแล้ว

๖.๓ เศษธุลี่ยะออง

๖.๔ ฐานอาศัย

๖.๕ ละวางทิวี่

๖.๖ ละวางอัตตา

๕.๒.๗ การตัดสิ้นการวิมุตติ

๗.๑ ตัดสิ้นโดยตน

๗.๑ การมีวิชา

๗.๒ สภาวะแห่งสังฆารธรรม และ เมถุนสังโยค

๗.๓ สภาวะแห่งการล้างกิเลส ละอัตตา

และ เสริมอตัลประโยชน์

๗.๒ ตัดสิ้นผู้อื่น

๔๒

๕.๒.๘ สถาปนาวิมุตติที่เป็นธรรมฐานของบุคคล

๕.๒.๙ สัมมาวิมุตติ

แผนภูมิที่ ๕๕ สัมมาวิมุตติที่สมบูรณ์ บริบูรณ์ บริสุทธิ์

๕.๓ อังค ๑๐ กับ ไตรสิกขา สู่อรหัตตผล

๕.๓.๑ สาระอันประเสริฐของพุทธ

๕.๓.๒ ศีล อันดี สัมมาทิฐิ อันดี

๕.๓.๓ จากศีล ถึง วิมุตติญาณทัสสนะ

แผนภูมิที่ ๖๐ แสดงองค์ธรรมระหว่าง ศีลอันดี และ สัมมาสมาธิ

แผนภูมิที่ ๖๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างศีล และ วิมุตติญาณทัสสนะ

แผนภูมิที่ ๖๒ ศีลที่เป็นกุศล ย่อมพาให้ถึงอรหัตตผลโดยลำดับ
ด้วยประการดังนี้แล

แผนภูมิที่ ๖๓ สัมมาอริยมรรคองค์ ๑๐ สู่อรหัตตผล

๕.๓.๔ สมาธิพุทธสู่โลกุตตระ

แผนภูมิที่ ๖๔ อังค ๑๐ สู่โลกุตตระ

บทที่ ๖

มนุษย์พัฒนา

๖.๑ แผนพัฒนาจิตวิญญาณพุทธบริษัท

๖.๑.๑ พึงสละตัณหา ให้ถึงอุกโตภาควิมุตติ

๖.๑.๒ ทำความเพียรให้ยิ่ง เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

๖.๑.๓ พัฒนาตนด้วยศีล

๖.๒ ลักษณะของมนุษย์พัฒนา

๖.๒.๑ เป็นคนเลี้ยงง่าย

- ๖.๒.๒ เป็นคนบำรุงง่าย
 ๖.๒.๓ เป็นผู้กล้าจน
 ๖.๒.๔ เป็นคนมีสันโดษ
 ๖.๒.๕ เป็นคนที่มีการขัดเกลา
 ๖.๒.๖ เป็นคนมีองค์แห่งศีลเคร่ง
 ๖.๒.๗ เป็นคนมีอาการน่าเลื่อมใส
 ๖.๒.๘ เป็นคนไม่สะสม
 ๖.๒.๙ เป็นคนขยัน
- ๖.๓ เครื่องอาศัยของมนุษย์พัฒนา
 ๖.๓.๑ เป็นผู้ละองค์ ๕
 ๖.๓.๒ ประกอบด้วยองค์ ๖
 ๖.๓.๓ รักษาใจได้อย่างเอก
 ๖.๓.๔ มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ
 แผนภูมิที่ ๖๕ *ธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ*
 ๖.๓.๕ มีบัจเจกสัจจะบรรเทา
 ๖.๓.๖ มีการแสวงหาอันสละแล้วด้วยดี
 ๖.๓.๗ มีความดำริไม่ขุ่นมัว
 แผนภูมิที่ ๖๖ *จิตนั้นสำคัญไฉน*
 ๖.๓.๘ มีกายสังขารอันสงบระงับแล้ว
 ๖.๓.๙ มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี
 ๖.๓.๑๐ มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี
- ๖.๔ ธรรมะเพื่อการพัฒนา
 ๖.๔.๑ เป็นผู้มึศีล
 ๖.๓.๒ เป็นพหูสูต
 ๖.๔.๓ มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

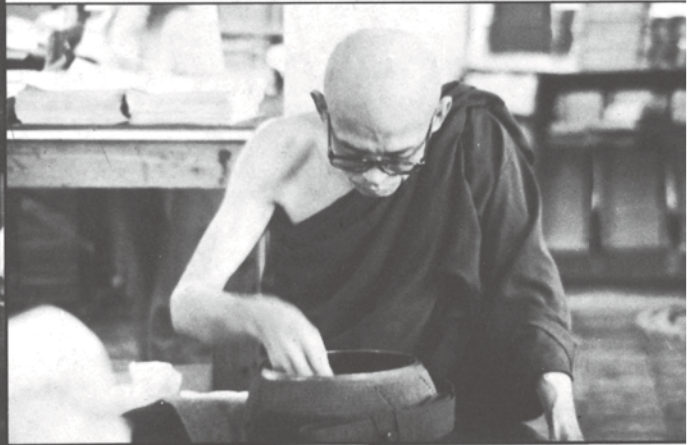
- ๖.๔.๔ เป็นผู้ว่าง่าย
  - ๖.๔.๕ เป็นผู้ขยัน
  - ๖.๔.๖ เป็นผู้ใคร่ในธรรม
  - ๖.๔.๗ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร
  - ๖.๔.๘ เป็นผู้สันโดษ
  - ๖.๔.๙ ความมีสติ
  - ๖.๔.๑๐ เป็นผู้มึนปัญญา
- ๖.๕ ผู้ตั้งอยู่ในความประมาท ไม่ใช่ความมนุษย์พัฒนา
- ๖.๕.๑ เหตุแห่งความเสื่อม
  - ๖.๕.๒ องค์ประกอบแห่งความเสื่อม
  - ๖.๕.๓ ความผูกพันใจ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม

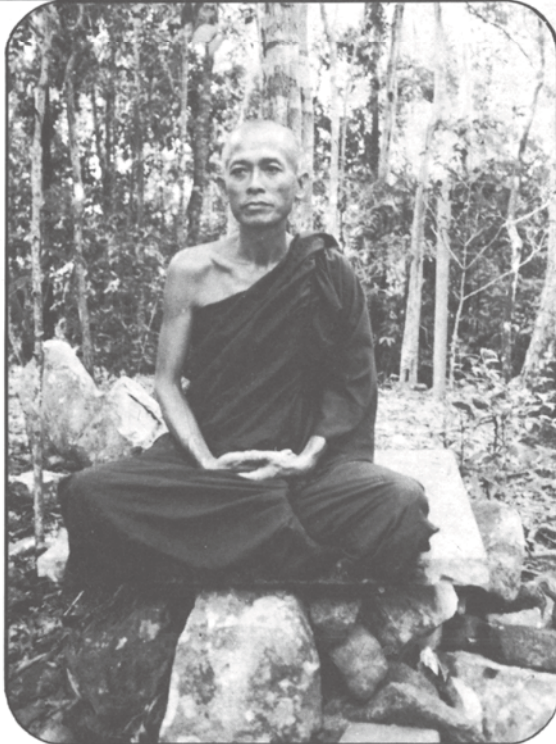
บทที่ ๗

๔๐ รอบเชิงซ้อนสู่โลกุตระ

- ๗.๑ มหাজัตตารัสก
- แผนภูมิที่ ๖๗ อกุศล ๒๐ กุศล ๒๐
- แผนภูมิที่ ๖๘ แสดงแผนรวมของการปวีรรัตนเชิงซ้อน ๔๐ รอบ
- แผนภูมิที่ ๖๙ แสดงมรรค ๑๐ องค์ ในวงจรของอกุศล และ กุศล
ด้วยกาย วาจา และใจ
- ๗.๒ ใครๆ ในโลกจะให้เป็นไปไม่ได้
- ๗.๓ มีฟังติเตียน คัดค้าน มหাজัตตารัสกสูตร

บทนำ

■ ท้าวพุทธ - พุทธนั้น เป็นฉันใด

บทนำนี้ จะประกอบด้วยเนื้อหาที่จะปูพื้นฐาน ความเข้าใจ เกี่ยวกับคำว่า “พุทธ” ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรก ว่าด้วยการศึกษาสู่ทางพุทธ และ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยขอบเขตความหมายต่างๆ ตามทางพุทธ

เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสะดวกในการที่จะติดตามอ่านบทต่อๆ ไปได้ง่ายขึ้น จึงได้แบ่งหัวข้อใหญ่ๆ ในบทนี้ไว้ เป็น ๑๔ หัวข้อด้วยกัน ในบทนำส่วนที่ ๑ ว่าด้วยการศึกษามี ๘ หัวข้อ (๐.๑ - ๐.๘) ส่วนในบทนำส่วนที่ ๒ ว่าด้วยขอบเขตความหมายต่างๆ มี ๖ หัวข้อ (๐.๙ - ๐.๑๔) ดังรายละเอียดข้างล่างนี้

- ๐.๑ การศึกษาที่เหมาะสม
- ๐.๒ การศึกษาศีล การศึกษาธรรม
- ๐.๓ การศึกษากรรม
- ๐.๔ การศึกษากรรมฐาน
- ๐.๕ การศึกษาโลก
- ๐.๖ การศึกษาจิตวิญญาณ
- ๐.๗ การศึกษาสมณะ
- ๐.๘ การศึกษาหลักการพุทธ
- ๐.๙ ว่าด้วยพระไตรปิฎก
- ๐.๑๐ ว่าด้วยพระสังฆกรรม
- ๐.๑๑ ว่าด้วยมรรค
- ๐.๑๒ ว่าด้วยโลกียะ-โลกุตตระ
- ๐.๑๓ ว่าด้วยสมาธิของพุทธ
- ๐.๑๔ ว่าด้วยมัจฉา-สัมมา

๐.๑ การศึกษาที่เหมาะสม (สัมมา)

การศึกษา คือ การพัฒนาอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ การศึกษาดูกับการอ่าน หรือ การฟังผู้อื่น คือ การนำความรู้ ความเข้าใจ ทั้งใหม่และเก่าที่เคยรู้มาแล้ว มาทำความเข้าใจ ทำการวิเคราะห์ กระจายเหตุผล ยืนยัน แยกแยะให้แน่นแฟ้นขนานเอง อันที่จริง ความรู้ในโลกนี้ ก็คือ ความคิด ความเห็น และความยึดถือที่แตกต่างกัน ตามบุคคล หมู่กลุ่ม หรือ สภาพการณ์เท่านั้น

คนเราจะพัฒนาตนเองได้ ก็ด้วยการศึกษาความเห็นของผู้อื่นเพิ่มเติม อันใด เป็นของใหม่สำหรับตน พยายามทำความเข้าใจ ในรายละเอียด ความต่าง ความเหมือน เหลือมุมมองใหม่ๆ หรือ ความต่อเนื่อง เชื่อมโยงต่างๆ ที่ได้รับมาจากความรู้ ความเห็นใหม่ๆ คนที่ปิดหู ปิดตา ปิดใจ ไม่เปิดรับความแตกต่าง ยึดถือแต่ความรู้ ความเห็นเก่าของตนเอง ไม่พยายามทำความเข้าใจ รับฟังความเห็นอื่นเพิ่มเติม จะเสียโอกาส ในการพัฒนาตนเองให้รู้เพิ่ม ให้ฉลาดเพิ่ม ให้แตกฉาน จะกลายเป็นคนย่ำแย่ถาวรติดตน อาจจะต้องหลงตัว หลงตนได้

นี่คือ ความไม่พิน “สัถยทิว” ประเด็นที่หยาบที่สุด ซึ่งเป็นความหมายแง่แรก เบื้องต้น หรือขั้นต่ำสุด ที่ผู้จะเจริญเข้าสู่ความเป็นอริยะ ต้องประพฤติให้ได้ ก่อนอื่นใด

แท้ที่จริงแล้ว ความเห็นต่างๆ ความยึดถือต่างๆ ความสมมติต่างๆ ก็เกิดจากมนุษย์นั่นเอง ที่เข้าใจแตกไป แยกแขนงไป หรือเพี้ยนไป ผู้ที่ต้องการมีความรู้กว้างขวาง จะทำสำเร็จได้ ด้วยการรับฟัง หรือรับอ่าน รับรู้ เป็นประการสำคัญ แม้ว่า ความคิด ความเห็น ที่เราได้รับมาใหม่ จะขัดแย้ง หรือ ถึงขนาดตรงกันข้าม กับสิ่งที่ตนเองเคยเห็น เคยยึดเคยถือไว้ ก็ตาม การรับฟัง รับรู้ และพิจารณาตาม ทำให้เกิดปัญญาชนเพิ่ม ย่อมทำให้เกิดประโยชน์เสมอ โดยสร้างสมให้เราเป็นผู้ฉลาดชน ครอบ ครอบกว้าง ครอบขวาง ครอบเหตุผล ครอบเชิงมากขน เป็นผู้ที่จะสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ง่ายขน เพราะ มิได้โง่งมจมอยู่กับขอบเขตของความเก่า ความเดิม ความยึดถือของตนอยู่เท่านั้นๆ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาล่าช้า เนิ่นนาน เป็นลักษณะที่เรียกทางธรรมว่า ปปัญจะ หรือ ปปัญจารามตา คือ หลงยินดีติดใจกับอะไรอันหนึ่ง จนมันเป็นอุปสรรค ทำให้เราพัฒนาล่าช้า เช่น เป็นสภาพที่ยึดติดภูมิถิ่น เรียกว่า ยึดติดตัวตน ยึดมั่นลุ่มมั่นในของของตน ในความรู้ของตน หรือ เรียกว่า ยึดติดในของของตนเท่านั้น เป็นการเพิ่มความถือตัวตน คนที่ยึดอย่างนี้ จะไม่ฉลาด ไม่รู้กว้าง ขาดอานิสงส์ในการฟัง หรือ การอ่าน การพัฒนาที่ “เนิ่นช้า”

โดยเฉพาะ ในเรื่องของธรรมะ แม้จะเป็นความเก่า หลักเก่า แต่อันสูงส่งเพิ่มเติมที่จะได้.....

คือ เจริญขยายและแจ่มเจี้ยนเพิ่มเติมจากหลักใหญ่ ที่รู้แล้ว ฟังแล้ว จะมีสิ่งใหม่ ส่วนใหม่ ที่ไม่เคยได้ยิน ได้ฟังมาก่อน เพิ่มขึ้น บางทีน้อยนิด บางทีมาก [อัสสุตัง สุณนตี] จึงจะได้ความละเอียดขึ้น ลึกซึ้งขึ้น มีสาระ เนื้อหาเพิ่มขึ้น สอดคล้อง สอดร้อย ขยายกันขึ้นอีก แม้จะมีเชิงขัด เชิงแย้ง ก็จะทำให้สัจธรรมขาวขึ้น สว่างขึ้น กระจ่างชัดเจนนยิ่งขึ้น ถ้าผู้นั้นไม่ยึด “ตัวตน” ได้จริง [สุตัง ปรีโยทเพติ]

ซึ่งจะทำให้ความกลางแคลงใจ ความลังเลสงสัย ลดลง และ ค่อยๆ หมดไป มีความเม่นมั่น มั่นแน่น แน่ชัด ชัดแน่ เด็ดเดี่ยวได้ในตัวเอง [กัมมัง วิหนตี]

ประการต่อไป คือ จะทำให้ความเห็นยิ่งตรงขึ้น ยิ่งถูกต้องให้เป็นความเห็นที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิยิ่งขึ้น ถูกตรงตามสัจธรรมความจริง [ทัญญู อุนง กโรติ]

อนึ่ง ความเห็นถูกต้อง ที่เสริมหนุนเพิ่มขึ้น จะเป็นกำลังให้เกิดความเห็น ที่เป็นปัญญาอันยิ่ง เป็นปัญญาอันมีน้ำหนัก อันมีตัวจริง ตัวตรง ขึ้นมาเรื่อยๆ เป็นผลให้ผู้ได้รับอันสูงส่งในการฟังธรรม ยิ่งเบิกบาน ร่าเริง สดชื่น ใจสบาย เป็นพลังในการพัฒนาตนให้ยิ่งๆ ขึ้นไป มีความศรัทธายิ่ง เลื่อมใสยิ่งขึ้น [จิตตมัสสะ ปตีหตี]

อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาตน และพัฒนาสังคม นั้น ทางพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักสำคัญที่สุด พระบรมศาสดาของเรา เป็นนักพัฒนาชั้นยอดเยี่ยม เป็นผู้สูงสุด จนกระทั่งได้รับนามว่า **พระพุทธเจ้า** คือเจ้าแห่งความรู้ แนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนา สำหรับพุทธศาสนิกชน จึงชัดเจน ไม่มีข้อสงสัย ด้วยการศึกษและพัฒนาชีวิตตน ตามคำสอน ของ สมเด็จพระบรมศาสดาของเรา นั่นเอง

๐.๒ การศึกษาศีล การศึกษาธรรม

จุดตั้งต้นของการศึกษาของชาวพุทธ จึงคือ การศึกษาศีล อันเป็นเบื้องต้นของ ไตรสิกขา ส่วนการศึกษาปฏิบัติศีลนั้น ต้องเป็นไปตามแนวทาง อุดมคติของพุทธศาสนา คือ เพื่อการรู้ และเพื่อการละ

รู้อะไร? ละอะไร?

“รู” ในขณนี้ คือ รุจัก ศล ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ ที่จะทำไห้คนเรา แยกความดี ความชั่วได้ แยกกุศล อกุศลได้ ตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ส่วนการ “ละ” คือ การละเว้น สิ่งที่พระบรมศาสดาบอกไห้ละ หรือ ให้เลิก หรือ ให้หยุด ใ้หน่ายคลาย

เมื่อคนเราเริ่มรุจักศล จากการศึกษา และมีศรทธาที่จะปฏิบัติตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ก็จะมีเริ่มนำศล มาประกอบการดำเนินชีวิตของตน เพื่อความเป็นมนุษย์พัฒนา เริ่มตั้งแต่ศล ๕ ซึ่งเป็นศลขั้นต่ำสุดของการเป็นพุทธบริษัท และ ศล ๘ อันเป็นศลที่ละเอียดขึ้น สูงขึ้น ตามจารัตประเพณี ขนบธรรมเนียมของศาสนาพุทธ และตามจริยธรรมสากล

ขั้นต่อมา ก็จะเรียนรู้ จุตศล มัชฌิมศล มหาศล พระธรรมนุญของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักเอกสำคัญยิ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรราชั้นประกาศอย่างแจ้งชัดถึงความ เป็น “ศาสนาพุทธ” นั้น จะต้อง “งดเว้น” สิ่งเหล่านั้นๆ อันเป็นสภาพการประกาศ “ธรรมนุญ” ของกลุ่มอย่างสมบูรณ์ หลักฐานพงศาวดารนี้ บันทึกรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก ที่มณีกาย ศลขันธวรรคอย่างครบครัน

พระธรรมนุญ จะยืนยันรูปร่าง รูปรอย ของศาสนาพุทธ ว่าเป็นอย่างนี้ มีอย่างนี้ ไม่มีอย่างนี้ พระสมณะโคดม และพระภิกษุในพระธรรมวินัยพุทธ จะทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนี้ เป็นต้นว่า การบูชาไฟ เช่น จตุรูป เวียนเทียน ศาสนาพุทธไม่มี ไม่ทำ การบูชาด้วยน้ำ เสกน้ามนตร์ รตน้ามนตร์ ศาสนาพุทธไม่ทำ การทำนาย ทายทัก ดูจักรราศี เป็นต้น ผิดพุทธานุศาสนที่กำหนดไว้ใน มัชฌิมศล และในมหาศล นอกจากนี่ยังมีเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย เป็นต้นว่า เกี่ยวกับเครื่องใช้สอยที่มลทินโส่ เป็นคนสำรวย เป็นเครื่องตกแต่งประดับประดา เช่น ย่าม ร่ม ฯลฯ

เมื่อพุทธบริษัทศึกษาศล รุจักศล ปฏิบัติศล และมีศล เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อการพัฒนาตนเอง สู่ความสูงชัน ตามคำสอน คำสั่งของพระบรมศาสดาแล้ว จะทำสิ่งที่ควรทำ ละเว้นสิ่งที่ควรละเว้น รักษาปรอยพุทธจีวี ให้เป็นไปตามบัญญัติของพระพุทธองค์ ซึ่งทรงวางหลักของศาสนา และกำหนดแนวทางปฏิบัติของพุทธบริษัทไว้ แสดงความแตกต่างจาก ลัทธิศาสนาอื่น ในสมัยพุทธกาล อย่างชัดเจน จึงความเป็นพุทธ ยืนยันพุทธวิสัย และพุทธจริยาวัตร ให้สืบต่อ ยืนยาว ต่อมาได้ แม้จะมี จารัตมประเพณี ของลัทธิศาสนาอื่น พยายามซ่อน พยายามแทรกเข้ามาปน ก็ตาม

พระสาวกผู้บริสุทธิ์ วิมุตติแล้ว หรือ แม่ผู้ยังไม่วิมุตติในบางข้อบางองค์ ต่างก็พยายามทรงศีล ทรงคุณตามพระธรรมบัญญัติ และ พระธรรมวินัย บัณฑิตรักษาความเป็นศาสนาพุทธของพระบรมศาสดาสืบไป

“ศีล” หรือ วินัย กฎหลักของพระพุทธเจ้า เป็นสิ่งที่พุทธบริษัทต้องศึกษา และปฏิบัติตาม เพื่อทรงไว้ซึ่งศาสนา เพื่อการพัฒนาตน และ สังคม ให้เจริญสู่ธรรม และมีสถานะสุขเย็น หมดยุคความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

เราจะรู้จักศีลได้ลึกซึ้ง ชัดเจน แจ่มแจ้ง ละเอียดลอบ ก็เพราะเราได้ฟังธรรมการฟังธรรมจากสัตบุรุษ มี อานิสงส์สูงถึง ๕ ประการ ดังที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย บัญญัตินิบาต ข้อ ๒๐๒ ว่า การฟังธรรมแต่ละครั้ง

- ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง ๑ [อสุสุตฺตํ สุนาติ]
- ย่อมได้เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว ๑ [สุตฺตํ ปริโยทเปติ]
- ย่อมบรรเทาความสงสัยเสียได้ ๑ [กมฺภํ วิหนติ]
- ย่อมทำความเห็นให้ตรง ๑ [ทิฏฺฐิ อุชฺชํ กโรติ]
- จิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใสศรัทธายิ่ง ๑ [จิตฺตมสฺส ปสฺสตี]

กล่าวคือ จะมีสิ่งแปลกใหม่ เติมเนติขยายหย่อน หรือ แปลกใหม่มาก ก็ยังมีแรงมาก ซึ่งทำให้ความรู้อันเห็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ชัด ลึกเข้าไปเรื่อยๆ เพราะได้ฟังความขยายที่เสริมหนุนขึ้นมา นั่นคือ อานิสงส์ในการฟังธรรม ข้อที่ ๑-๒ การฟังธรรมถ้าคิดว่าเป็นแค่ของเก่า เรื่องเก่า ซ้ำซาก เป็นอดีตติดตะ เป็นเพียงนิทานชาดกเก่าๆแล้ว จะไม่ได้ประโยชน์ในการฟัง เรียกว่า ไม่มีอานิสงส์ในการฟังธรรม

อันที่จริงแล้ว ธรรมะก็คือ การบรรยายธรรมก็คือ การฟังธรรมก็คือ ไม่มีเรื่องใหม่ เนื่องจากเป็นเรื่องของการปรามรอกเง่ากิเลส ๓ ประการ อย่างเก่าอยู่นั่นเอง เพียงแต่ว่ามี การพูด มี ไหวหาว มี การอธิบายได้หลายนัยะ มี องค์ประกอบ มีวิธีการ มี ลลา ที่จะขยายความ สอดความ ด้วยปฏิภาณ ด้วยปัญญาของผู้พูด ด้วยนิรุตติ ด้วยภาษา ด้วย สื่อนำ เป็นเหตุเป็นปัจจัยประกอบกัน วางแหวดวง เพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งขึ้น ตามภาษาที่ว่า “แทง” “เจาะ” ฯลฯ ซึ่งรวมแล้วก็เพียงเพื่อความมุ่งหมาย ที่จะให้เกิดความกระชับขึ้นบ้าง เกิดความพิสดารขยายกันและกันบ้าง ให้ผู้ฟังเห็นแจ้ง เข้าใจชัด ได้มากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น ก็จะทำให้คลายความสงสัยลงได้ และ เกิดความเห็นที่แม่นยำขึ้นนั่นเอง นั่นคือ อานิสงส์ในการฟังธรรม ข้อ ๓-๔

ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มานะที่รู้ดีคือคิดว่า “รู้แล้ว” จะฟังธรรมไม่ได้ผล ไม่ได้ประโยชน์ ไม่เกิดอานิสงส์ ๕ ผู้ที่ฟังธรรมแล้วเกิดอานิสงส์ในการฟัง จะรู้ว่า **แก่นี้แหละแต่ก็ใหม่** และ จะเข้าใจลึกซึ้ง จะหมดความลึกลับสงสัย จะมีความกระจ่างชัด บั๊กมันแน่นอน และ เกิดศรัทธาเลื่อมใส ยินดี ได้ประโยชน์แก่ตนเอง

ผู้ที่เสียประโยชน์ คือ ผู้ที่สักแต่ว่าฟังๆ ไป เล่นๆ หัวๆ ไม่ใส่ใจให้แยบคาย ไม่ทำใจให้แยบคาย ไม่ตั้งใจให้แยบคาย ไม่มีสติสัมปชัญญะครบ ยินดีการไม่ทำโยนิโสมนสิการ ให้จิตแยบคายแล้ว จะพ้นวิจิกิจฉา คือ จะพ้นกังขาสงสัยไม่ได้ ความรู้ความเข้าใจตามชั้นเชิงใหม่ เหลี่ยมมุมใหม่ จะเสริมหนุนให้ จนเราสามารถปรับเปลี่ยนความคิดที่ผิดอยู่ หรือ ความคิดที่ยังไม่ตรงทางนัก เข้าร่อง เข้ารอย ตามครรลองที่ควร เพิ่มความเห็นที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิเพิ่มขึ้น **แต่มีข้อแม้ว่า จะต้องเป็นการฟังธรรมจากสัตบุรุษ**

จึงสรุปได้ว่า การฟังธรรมจากสัตบุรุษ คือ การทำสัมมาทิฐิให้แจ้ง เมื่อเกิดการเห็นแจ้งชัด โล่งใจ หมดสงสัย เข้าใจลึกซึ้ง ถูกต้องแน่นอน บัญญารู้ตัวนั้น จะทำให้คนฟังธรรมเกิดปีติ เบิกบาน ร่าเริง ยินดี พอใจ เลื่อมใส ศรัทธา ถ้าจะยังถือว่า ความปีติใจนี้เป็นกิเลส มันก็เป็นกิเลสตัวละเอียด ที่เรียกภาษาพระว่า อุปกิเลส ตัวที่ชื่อว่า วิปัสสนูปกิเลส หมายถึงความปีติ ที่เกิดจากการวิปัสสนา การฟังธรรมแล้วเกิดความรู้สึกปีติ ศรัทธา ทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ปีตินี้ แม้จะเรียกด้วยภาษาว่า เป็นกิเลส แต่ก็เป็นเครื่องอาศัยสำหรับคนทั่วไป รวมทั้งพระอริยะชั้นต้นด้วย พระอริยะชั้นสูงท่านต้องล้าง ต้องละของท่านอย่างไรก็ตาม ก็ยังเป็นสิ่งที่ดี ที่พุทธบริษัทจะต้องทำสัมมาทิฐิให้เกิดให้ได้ทุกที่ไป จึงจะเกิดผลดีในการศึกษาศีล ศีลาธรรม

๐.๓ การศึกษากรรม

การศึกษาปฏิบัติศีล ดังกล่าวแล้ว จึงคือ การทำ หรือ ไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็น การกระทำ หรือ การสร้าง แม้แต่เจตนาถ้วนัน ก็รวมเรียกว่า “กรรม”

ในพระพุทธศาสนา กรรมเป็นอันทำ กรรมดี คือดี ใครทำอยู่ที่ผู้คนที่ทำมากดีมาก ทำน้อยดีน้อย ทำดี ดี ทำชั่ว ชั่ว กรรมเป็นของตนเอง

คำพระท่านว่า กัมมัสสโกมหิ กัมมททยาโท กัมมโยนิ กัมมพันธุ กัมมปฏิสโรโณ กัมมัง สัตเต วิชติ ที่ความได้ว่า กรรมเป็นของตนเอง แต่ละคนรับผลการกระทำของตนเอง

กรรมเป็นตัวเกิดแท้ กรรมเป็นของจริง สะสมไว้ได้สืบทอด เป็นเผ่าพันธุ์ให้แก่ตนเอง เหมือน
เก็บออมสิน ทุกคนมีกรรมเป็นที่พักอาศัย ทำดีได้พินดี ทำชั่วได้อาศัยชั่วนั้น กรรม
หรือ การกระทำ เป็นเครื่องชั่ง เครื่องบอกให้รู้ว่า ใครเป็นสัตว์ชนิดไหน เช่น คนทำบาป
ทำชั่วอยู่ คนนั้นก็เป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่ หรือ เป็นสัตว์นรกอยู่ คนที่ทำกิจที่เมตตาแก่กุล
อยู่จริงๆ คนนั้นก็เป็น พรหมสัตว์ หรือ เป็นสัตว์ชนิดที่เรียกว่า พรหม อยู่จริงๆ ดังนี้ เป็นต้น

คนดี จะมีกิจกรรมที่ดี สร้างสิ่งที่ดีไว้ในโลก เรียกว่า สร้างโลกที่ดีไว้ให้แก่
มนุษยชาติ เมื่อคนเราเห็นสิ่งที่ถูกต้อง เข้าใจดีแล้ว จะดำเนินชีวิตด้วยการประกอบกรรมดี
แม้แต่ในความคิด ในการกำหนดการตัดสินใจ แม้ทางคำพูด แม้การกระทำทุกอย่าง จะมี
แนวโน้มมาทางดี ทางเหมาะ ทางควร ทางกุศล เรียกว่า ทางภาษาพระว่า มีสัมมาสังกัปปะ
(คำริชชอบ-คิด) สัมมาวาจา (วาจาชอบ-พูด) และ สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ-ทำ)
เมื่อการคิด พูด ทำ เป็นไปในทางที่ดีมากขึ้น จะกลายเป็นการดำเนินชีวิตชอบ หรือ สัมมา
อาชีวะ มากขึ้นเรื่อยๆ เกิดเป็นบุญสำหรับตนเอง เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และ ต่อโลกด้วย

ในทางตรงกันข้าม ถ้ากาย วาจา ใจ ของผู้ใด มีแนวโน้มไปในทางไม่ดี หรือ
อกุศลแล้ว ก็เท่ากับได้สร้างสิ่งที่ไม่ดีไว้ในโลก เรียกว่า สร้างโลกที่ไม่ดีไว้ให้กับ
ลูกหลาน และ มนุษยชาติ

อีกประการหนึ่ง คนที่แม้จะไม่ทำความเลว แต่ก็ไม่ทำความดีให้ยิ่งๆ ขึ้น พระ
พุทธองค์ก็ยังมีเห็นว่า เป็น “ความไม่เจริญ” เป็น “ความเสื่อม” เป็นอกุศลสำหรับ ศาสนา
พุทธแท้ เรียกว่า ไม่เป็นประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน อันเนื่องมาจากมิจฉาทิฐิของคน
เหล่านั้น พระพุทธองค์ทรงบริภาษว่า เป็น “โมฆะบุรุษ” คือ เป็นคนสูญเปล่า

คำว่า “บุญกรรม” เป็นคำพูดติดปากคนไทยโดยทั่วไป ชาวพุทธคนที่เป็นอริยะ
จะสามารถกำหนด “กรรม” ของตนเอง เพื่อทำสิ่งที่จะเป็น “ส่วนแห่งบุญ” ได้ โดยที่
ไม่ต้องปล่อยชีวิต “ตามบุญตามกรรม” เป็นคนมีบุญ มีความขวนขวาย (เวทย์วาจจะ) เสมอ

บุญ ในระดับแรก ก็คือ การล้างความหลง ให้เกิดปัญญาอันถูกต้อง

การชำระกิเลส เช่น การล้างความโกรธ ความโลภ ล้างกาม พยาบาท เบียดเบียน
ให้เกิดการสร้างสรร เป็นบุญ เป็นปัญญาภิสังขาร เป็นการปรุงสร้างสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดี เป็น
บุญกุศล เป็นสิ่งอุดมสมบูรณ์ เป็นสิ่งฉลาด เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่กัน

เช่น มีมากใช้น้อย แม้มัวมากแต่กินน้อย เท่าที่จำเป็นกับร่างกายแท้ ๆ สุขุม
ประณีต ประหยัด

จะมีข้าวเหลือแบ่งกันกิน แจกกันกิน ภายชั้นเราได้ประโยชน์ เรียกอย่างหยาบๆ
ว่า ให้ผลแก่ชั้นอื่น ส่วนผู้อื่นได้อาศัยกิน ได้รับประโยชน์ เป็นส่วนแห่งบุญของการกระทำ
ที่ดีของผู้นอกคนหนึ่ง

แม้แต่เรื่องความรู้ การสร้างความรู้ การให้ความรู้ การรับความรู้ ก็ล้วนเป็นบุญ
เป็นกุศลทั้งสิ้น ถ้าเป็นไปเพื่อการลดละความเพ้อ ไม่ตามใจความอยาก ออกุศล กิเลส
ค้นหา อุปาทาน ถูกต้องตามทางของพระพุทธองค์ ที่ทรงสร้างความรู้ ที่จะมาสร้างมนุษยชาติ
ให้เป็นมนุษย์พัฒนา มนุษย์ผู้เจริญ มนุษย์อริยะ ศัพท์ทางพระเรียกว่า อริยะ ญาณะ คือ
ให้มีความรู้ทางธรรม และมีอารยธรรม [พุทธสะ ชนตา อริเย ญาเย ปติฏฐาปีตา]

มิใช่มีแต่ความรู้ทางเทคโนโลยีเท่านั้น มิใช่มีแต่ความรู้เฉพาะ แรงกาย หรือ
ฝีมือเท่านั้น แต่ให้มีทั้งจริยธรรม ศีลธรรม และ คุณธรรม ให้รู้จักจิตวิญญาณที่ทุจริต
และ สุจริต ที่มีอกุศล และ กุศล จิตวิญญาณที่รู้จักสร้างสรรค์ รู้จักการให้ มีการเสียสละ
แล้วก็ปลดปล่อยอกุศลได้ ถึงขั้นที่เรียกว่า หลุดพ้นจากโลกียะ เรื่องโลก ๆ พ้นจาก
อิทธิพลทางโลก ๆ จนถึงขั้นอยู่นอโลก สัมผัสอยู่ก็ไม่หวั่นไหว ไม่ผลั๊ก ไม่คุด ต่อสิ่ง
นั้น ๆ ถึงความหลุดพ้นเป็นอิสระ เรียกว่า ถึง โลกุตตรธรรม อันเป็นอุดมคติสูงสุด
ของพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ ทรงสอนความรู้เหล่านี้ต่อพุทธบริษัท ผู้รับเรียนความรู้นี้ได้มา
กระทำสืบสานต่อ พุทธชวี ถ้าขาดผู้รับพระธรรมมาปฏิบัติ กระทำให้เกิดผล เกิดบุญ เกิด
ประโยชน์สร้างสรรค์ในโลก ขาดผู้ประกอบกรรมดี สืบต่อตามคำสอนของพระพุทธองค์
แล้ว ศาสนาจะยืนยาวต่อไปไม่ได้ กิจกรรมที่พระพุทธองค์ทรงสร้างมาด้วยความบากบั่น
ยากเย็น ด้วยพระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และ พระกรุณาธิคุณ ที่จะช่วยเหลือกัลมณุษย์
ก็จะจบลงอย่างเปล่าประโยชน์

จึงควรที่พุทธบริษัทจะได้ศึกษาเรื่อง “กรรม” ให้ถูกต้องตามคำสอน
ขององค์พระศาสดา และดำเนินชีวิต ประกอบกรรมดี ในทุกวิถีทาง เพื่อ
ประโยชน์ของตนเอง และ ประโยชน์ต่อสังคมมนุษยชาติด้วย

อนึ่ง สมัยพุทธกาล เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ยังไม่ก้าวหน้า การสืบทอดคำสอน ของ พระบรมศาสดา ใช้การจำมากกว่า การจด ดังที่เราท่านได้เรียนรู้จากพระไตรปิฎก ว่า พระอานนท์เป็นพระสาวกที่มความจำเป็นเยี่ยม เปรียบประดุจเครื่องบันทึกความจำอัตโนมัติทีเดียว แต่ในปัจจุบันวิทยาการก้าวหน้า การบันทึกเสียง ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สมองของคนเพื่อความจำ จึงลด ความจำเป็น ลงไปมาก ส่วนการจดบันทึกนั้น สมัยก่อน ทำการบันทึกอักษรลงบนหินบ้าง ใบไม้บางประเภทบ้าง ด้วยความยากลำบากและเนิ่นช้า ปัจจุบันวิทยาการทางการพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การแจกความรู้ จึงเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น เกิดเป็นกรรม หรือ กิจกรรมที่ควรจะช่วยกันส่งเสริม ช่วยกันทำ ช่วยกันสร้างไว้ตามความถนัด และ สมรรถภาพของแต่ละคน เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่กันชน ตนเองก็ได้อาศัย ผู้อื่นก็ได้อาศัย ใช้ประโยชน์ เป็นการป้องกันคนมิให้ตกต่ำ สร้างคนให้ประเสริฐ สร้างคนให้เป็นพระขึ้นมา งานสร้างเช่นนี้ เป็นสิ่งควรทำ ควรก่อ เป็นสิ่งที่ดี ผู้ใดทำกรรมใด จะต้องเป็นทายาทของกรรม กรรมนั้นจะตกทอดมาสู่ตนเอง ดุเป็นดี ชั่วเป็นชั่ว

กรรมเป็นของเกิดจริง กรรมเป็นความเกิดขึ้นนรก เกิดในจิต แล้วต่อไปที่วาจา ที่การกระทำ เป็นกายกรรม กรรมเป็นกำเนิด กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ทำพันธุ์ดีให้ เกิด ย่อมเกิดดี ทำพันธุ์ชั่วให้เกิด ย่อมเกิดชั่ว

ผู้ศึกษาเรื่องกรรม จะสร้างความคิดตลอดเวลา ด้วยความเสียสละ เพราะ ท่านรู้ว่า การเอาเปรียบ คือ การสร้างหนี้ให้ตนเอง และ ถึงแม้ว่ากุศลกรรม บางอย่าง จะยังไม่เหมาะกับสภาพการณ์ ยังทำให้เกิดผลดีเต็มที่ ไม่ได้ ก็จะต้องมีการอนุโลม ด้วยความรู้แจ้ง แต่การอนุโลมก็จะต้องไม่เป็นการผิดศีล ผิดธรรม หรือ ขัดแย้งกับคำสอน ส่วนอื่นของพระพุทธองค์เป็นอันขาด มิฉะนั้น จะเกิดความไม่ลงตัว ไม่สงบ ไม่ราบรื่นขึ้นได้ เรื่องของกรรมที่ควรศึกษา ควรสร้าง จึงรวมถึงการสร้างความคิด สร้างความรู้สู่การหลุดพ้น และรับคำสอนของพระพุทธองค์มาประพฤติปฏิบัติ เป็นการประกอบกรรมดีเพิ่มขึ้นอีก ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป มิหยุดอยู่แม้ในกุศลกรรม มีความขยัน หมั่นเพียร พัฒนาการในการปลด ปล่อย ออกสูด ออกจากตน จนกระทั่ง กลายเป็นคนที่หมดอาสวะไปเรื่อย ๆ เมื่อจิตหมดอาสวะ ไม่เหลือเชื้อแห่งพฤติกรรมของกิเลส - อาสวะ ที่จะไปเป็นโทษภัยต่อผู้อื่นแล้ว จึงจะได้ชื่อว่า เป็นพระอริยะพระอรหันต์ เป็นบุญ เป็นกุศลกรรม ที่ทำทิ้งไว้ให้โลก เป็น “กรรมที่ควรก่อ” ให้มากที่สุดทีเดียว

๐.๔ การศึกษากรรมฐาน

การศึกษาศีลกถ การศึกษา “กรรม” กถ เป็นสิ่งเหมาะสม เนื่องจาก พระพุทธองค์ทรงใช้ศีลเป็นเครื่องวัดความประเสริฐของคน ของกิจกรรม และการกระทำ ของพุทธบริษัท พุทธบริษัท ที่ดำเนินชีวิตด้วยความประเสริฐ ได้ถึงระดับต่ำสุด ที่ทรงยอมรับว่า “เป็นกนของพระองค์แท้ๆ” มิใช่เป็นเพียง “ชาวพุทธแค่มุมุติ” หรือ เป็นเพียง “คนพุทธแต่ชื่อ” นั้น คือ ต้องเป็นผู้อยู่ในกรอบของ ศีล ๕ และ บริสุทธิ์ในศีล ๕ จึงจะได้ชื่อว่า เป็น “สังฆสาวก” ระดับที่ ๑ แท้

ดังนั้น ศีล ๕ จึงเป็นบรรทัดฐาน ของแนวการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ใน พระพุทธศาสนา พุทธบริษัททุกคน จะต้องทำตนให้มีศีล ๕ ให้ได้ เพื่อให้ตนเอง มีคุณสมบัติ เพียงพอที่จะร่วมเป็น เนื้อแท้ๆ ของ “บริษัทพุทธ” ได้ ไม่เช่นนั้น ก็เป็นเพียง “พุทธนอกบริษัท” หรือ อย่างเก่งก็หลงเข้าใจว่า “ตัวก็เป็นพุทธ” แต่แท้จริงเป็นได้เพียง บ้ายสลากเท่านั้น เนื้อไม่มีเลย

การตั้ง ฐาน ของคน เริ่มด้วยการตั้งใจที่จะเลือกกระทำกิจกรรมที่เป็นกุศล และ เลิกกิจกรรมที่เป็นอกุศล ในกรอบของศีล

ฐานเบื้องต้นที่ควรรู้ และ ควรเริ่มการปฏิบัติให้ได้ คือ ภายในกรอบของ ศีล ๕ สูงขึ้นไปเป็น ศีล ๘ ศีล ๑๐ จุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ฯลฯ การเลือกกระทำ การดี ประกอบกรรมดี ผู้เลือกจะทำด้วยความสมัครใจ และ จะต้องทำให้ตรงฐานของตนเอง การหยุด การเลิก หรือ การละสิ่งใดก็ตาม ก็ต้องเป็นไปตามฐานะเหมาะสม กับเรื่อง และ ทางดำเนินชีวิตของแต่ละคน การมุ่งกระทำ การดีก็ตาม ต้องเป็นไปตามขั้นตอน หยาบ กลาง ละเอียต ต้น กลาง ปลาย ต่ำ กลาง สูง ของแต่ละสิ่ง แต่ละเรื่อง แต่ต้องมี ข้อแม้ที่สำคัญมาก ว่า **ใครจะดำเนินอยู่ชั้นใดก็ดี ก็ต้องเคร่งครัดให้ตั้งตรง ไม่หย่อนของตน มีแต่จะให้สูงขึ้น** นั่นคือ ความเป็น “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ถูกต้อง

การศึกษากรรมฐาน จึงมีองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่ การ ศึกษาให้เข้าใจความหมายของศีล หรือ ของ กรรมฐาน และ ขั้นตอนของการปฏิบัติศีล ที่ละส่วน นั้นหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือ ต้องศึกษาปฏิบัติกุศล ลดละอกุศล ให้ตรงตาม ฐานะ เหมาะกับความหยาบ-ละเอียต ของจิตวิญญาณ และ อินทรีย์พละของตนเองด้วย

และ มีข้อแม้สำคัญมากอีก ว่า คำว่า เหมาะ นั้น คือ จะต้องมีความเป็นอนันต์ที่จะต้องฝึก
 ต้องหัด ต้องเคร่งครัดให้มากที่สุดเท่าที่อยู่นั้น ๆ จะเหมาะสมขนาด ผู้ปฏิบัติต้องรู้จัก การ
 ประมาณ กาละ เทศะ ฐานะ และ บุคคล เพราะการปฏิบัติที่ผิดฐาน จะทำให้เสียเวลา
 โดยใช่เหตุ โดยเฉพาะ ถ้าไม่มีบทฝึกหัด ต้องฝึกฝน ที่ต้องสังวรระวัง ด้วยสติควบคุม
 เป็นกิจต้องทำประกอบให้ตนอยู่เสมอ ก็จะเปล่าดาย เพราะ เราจะหลงนึกว่า เร
 เหมาะสมแล้ว แต่แท้จริงเราได้ตามใจกิเลสเราแล้ว ไปตลอดกาล

ศีลเป็นหลักเกณฑ์ที่จะทำให้คนเราพัฒนาขึ้นได้ ในศีลต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อ ๑ - ข้อ
 ๕ - ข้อ ๘ - ข้อ ๑๐ ท่านอธิบายวิธีการไว้ เป็นระดับ ชั้น ๘๘ ละเอียด ลึกซึ้ง กัม
 ขยายอย่างพิสดาร กัม ถ้าคนใดรับหลักศีลมาปฏิบัติอย่างถูกต้อง จะทำให้ได้ผลเกิดปัญญา
 เข้าใจความลึกซึ้งเพิ่มเติมได้เรื่อยๆ เอง แม้จะเป็นเพียงความรู้ ความลึกซึ้งพิสดาร จาก
 การเรียน หรือ ฟังคนอื่น ก็ตาม เราก็สามารถใช้ปัญญา รู้คิด ประมวลตามไปพลาง ๆ
 ก่อน ให้ถูกต้องเนื้อหา สาระ และ แก่นสารของศีลนั้นจริงๆ

กรรมที่คนเราจะกระทำ หรือ ประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามฐานะของตนเอง อันมี
 ๓ กรรม คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม นั้น จะทำให้คนเราได้เจริญขึ้น ถูกขึ้น ถูกตอน
 เรียกว่า ได้เลื่อนฐานะของตนเอง ไปสู่ส่วนที่สูงขึ้นได้เรื่อยๆ สิ่งใดเรื่องใดยังหนัก ยังทำ
 ไม่ได้ สิ่งนั้นเรื่องนั้น จะเป็น “ สักกายะ ” ของเราที่จะต้องฝึกปรือ ลดละ เพื่อเอาชนะให้
 ได้ เพื่อให้ตัวเราเอง พ้นสักกายะนั้นๆ

สักกายะ คือ ตัวการสำคัญ คือ องค์ประกอบของเรื่อง สำคัญเฉพาะตัวใครตัวมัน
 ที่ทำให้ผู้นั้นๆ ไม่เจริญ เมื่อใครฝึกลดละปลดสักกายะนั้น จากตัวได้ และสามารถมีจิตที่อยู่
 เหนือสักกายะนั้นๆ ได้อย่างสงบ และ สันติ เป็นการถาวร เรียกว่า พ้นสักกายะหิฏฐิ โภค
 ความเป็นพระชั้นสูงชั้น ของพุทธมากชั้นเรื่อยๆ ได้จริง ด้วยตนเอง

๐.๕ การศึกษาโลก

การศึกษาโลกนี้ อาจวิเคราะห์ได้กว้างๆ ๒ ส่วนคือ การศึกษาโลกนอกตน
 และ การศึกษาโลกในตน

๐.๕.๑ การศึกษาโลกนอกตน

ตามหลักภูมิศาสตร์ ทุกคนที่เรียนมาแล้วจะรู้ว่า โลกลูกกลม ๆ ที่เราอยู่นี้ เป็นส่วนหนึ่งของดวงอาทิตย์ อยู่ในระบบสุริยะจักรวาลที่เรียกว่า สุริยจักรวาล โลกของเราองค์ประกอบหลายส่วน ซึ่งระบบนี้จะคงอยู่ได้ ก็จะต้องมีสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่างๆ

ในกรณีที่เราลองแบ่งส่วนองค์ประกอบของโลก เป็น ส่วนดิน ส่วนพืช ส่วนสัตว์ และ ส่วนคน แต่ละส่วนก็จะพยายามรักษาสมดุลในตัวเอง และ ในการเชื่อมโยงกับส่วนอื่นด้วย ส่วนใดที่ใดเกิดการขาดสมดุลตรงจุดใด ปรากฏการณ์แห่งความไม่สมดุลจะตามมา เพื่อการปรับสภาวะนั้นๆ ให้เข้าสู่สมดุลอีกครั้งหนึ่ง ทุกเมื่อ ทุกอย่าง ทั้งโลก

ส่วนของดิน ซึ่งองค์ประกอบธรรมชาติ ที่เห็นตามหลักภูมิศาสตร์ จะมี ดิน น้ำ อากาศ (หรือ ลม) และ อุณหพล ปรากฏการณ์ธรรมชาติ จะเกิด หมุนเวียน เปลี่ยนแปลงตามเหตุ บั๊จจัย และ วงจรของมัน เพื่อปรับสภาพสมดุลให้คงอยู่ในโลก ในทุกสภาวะ มนุษย์มีความสามารถทางวิชาการ ช่วยการบำรุงดิน จัดสรรน้ำ จนสามารถทำทะเลทรายให้เป็นป่าได้ ปลูกพืชผลไม่ได้ สามารถบำรุงพืช สร้างสรรพืชขึ้นมาให้คนกิน พืช ผัก ผลไม้ จึงเป็นอาหารธรรมชาติ ที่ใช้เลี้ยงมนุษย์ และสัตว์ได้เป็นอย่างดี ให้คุณค่าอาหารสมบูรณ์ต่อชีวิตร่างกาย นับเป็นอาหารมนุษย์โดยตรง

ส่วนของ พืชกับดิน จึงมีความสัมพันธ์กัน เกื้อกูลกัน เมื่อใดเกิดการขาดสมดุล เพราะมนุษย์ล้างผลาญธรรมชาติพืช หรือ ธรรมชาติดิน มากเกินไป ผลเสียก็จะเกิดถึงกัน เป็นเหตุสืบเนื่อง ดังที่เราท่านเห็นกันอยู่แล้ว จากการทำลายป่า หรือ ทำลายดิน ระบบธรรมชาติจะเกิดสภาวะแปรปรวน เพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดสมดุลขึ้นเป็นที่สุด พืชจะพัฒนาตนเอง เพื่อความอยู่รอดตามสภาพดิน สภาพน้ำ สภาพลม และ อุณหพล (ร้อน-หนาว)

สัตว์ ก็เช่นเดียวกัน ย่อมเกิดมาในโลก ในธรรมชาติ ดำรงชีพ หากิน และ พัฒนาชีวิต เพื่อความอยู่รอดและสมดุลของระบบส่วนตน ส่วนหมู่กลุ่ม และ ส่วนโลก มันเกิดเอง กินกันเอง และตายเอง การวิจัยมากมายได้พิสูจน์แล้วว่า สัตว์จะรักษาสมดุลภายในกลุ่มของมันเอง มันจะทำได้โดยสัญชาตญาณ และ การพัฒนาจิตและกายตามระดับของมันเอง แม้สัตว์ก็ต้องฝึกหัดตัวเอง ปรับตัวเอง และ พัฒนาค้นให้เกิดสมดุลกับสภาวะแวดล้อม หรือ ธรรมชาติ ให้ได้ในช่วงชีวิตของมัน สัตว์ประเภทใดทำได้ก็อยู่รอดไป ประเภทใดทำไม่ได้ พัฒนาไม่ขึ้น ก็ต้องตาย หรือ สูญพันธุ์ไป

ดิน กัด พืช กัด สัตว์ กัด ย่อมมีส่วนสัมพันธ์กัน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบกันอยู่ในโลกนี้ ทุกอย่างต้องปรับตัวให้เข้ากับสมดุล ของทุกส่วนร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดของโลก ในโลก และในหมู่กลุ่มของตน ทุกอย่างย่อมพยายามพัฒนา ไม่มีอะไรที่ไม่พยายามพัฒนา และการพัฒนาที่เจริญสุดยอด จบ นั้น ก็คือ ถึงภาวะ สมดุล

แม้มนุษย์เอง ซึ่งเป็นสัตว์โลกประเภทหนึ่ง ก็ได้พัฒนาเผ่าพันธุ์มาจนเรียกตนเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ คิดสร้าง คิดประดิษฐ์ คิดทำงานได้สารพัด ยิ่งใหญ่ที่สุด ทำอะไรก็ได้เก่งที่สุด มากที่สุด ดีที่สุด แม้กระทั่งการล้างผลาญสมดุลธรรมชาติ ก็ทำได้อย่างมากที่สุด อยู่แล้ว สร้างประโยชน์ ก็ได้มาก สร้างความเบียดเบียนตน ก็ได้มาก เบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนสังคม แม้กระทั่งเบียดเบียนโลก ก็ได้มากกว่าสัตว์ประเภทใด ๆ ในโลก เพราะฉะนั้น หากผู้ใดรู้ความควร ความไม่ควร เป็นสัมมาทฐิ ก็ต้องหยุด การเบียดเบียนตน เบียดเบียนผู้อื่น รวมทั้งองค์ประกอบทุกส่วนของโลก เพราะการเบียดเบียนล้างผลาญ หรือ การก่อเพื่อสร้างเกินนั้น เป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุลในชีวิต

คนเกิดมาก็ได้อาศัยดิน เป็นแม่เลี้ยงชีวิตมา มีข้าว ก็แบ่งกันกิน มีพืช ผัก ผลไม้ ก็แบ่งกันกิน ไม่เบียดเบียน ล้างผลาญ จนเกิดการแตกดับทำลาย ของดิน ของพืช แม้แต่ของสัตว์ คนก็ไม่จำเป็นต้องไปมีส่วนร่วมในการปลดปล่อยชีวิตมัน สัตว์มันจะพัฒนา ถ่ายทอดความรู้ และ พัฒนาสัญชาตญาณ การหนีจากอันตรายของมันเอง เมื่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะกับการดำรงชีวิต และ เผ่าพันธุ์ของมัน มันจะไปแสวงหาที่อยู่ใหม่เอง เพื่อสร้างสมดุลตามระบบของมัน

มนุษย์ทุกวันนี้ สูญเสีย และล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติ ไปมากมาย ก็เพราะความพยายามที่จะปรับธรรมชาติให้เข้ากับระบบของตน อย่างเกินพอ และ เกินพอดี โลกจึงอยู่ในสภาวะขาดสมดุลอย่างหนักมากขึ้นทุกที

การเกิน จึงเป็นการผลาญ ผลาญวัตถุดิบ ผลาญธรรมชาติ ผลาญสิ่งทีธรรมชาติมิให้อย่างเหลือเฟือแล้ว เป็นการทำลายโลก มิใช่การสร้างสรร มิใช่การพัฒนา การบริโภคเกินพอดี กัด การสร้างที่เกินพอดี กัด เป็นเหตุให้เกิดสภาวะขาดสมดุลได้โดยนัยะเดียวกัน

๑.๕.๒ การศึกษาโลกในตน

พระพุทธองค์ทรงยื่นมือโลกที่ต้องศึกษา เริ่มตั้งแต่โลกวัตถุ จนถึงกายยาววา หนา คืบ กว้างศอก พร้อมสติปัญญากับใจของเราเอง เมื่อเรียนรู้ โลก นอกตนแล้ว ก็ต้องเรียนรู้ โลกในตน เพื่อสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นภายในตน และ ร่วมกับผู้อื่นและโลกต่อไป

สิ่งหนึ่งที่ทำให้ขาดสมดุลอย่างมาก ในหลายๆสภาวะ มีอิทธิพลจาก “คน” และ จาก “กาม” ในลักษณะต่างๆ อันเกิดจากคิดรส ในรูป ในสี ในเสียง ในกลิ่น ในสัมผัส ฯลฯ จนกระทั่งต้องสร้างเพิ่มขึ้น แทนที่จะลดละตามคำสอนของพระพุทธองค์

ตัวอย่างที่เห็นชัดๆ ในปัจจุบัน คือ จำนวนคน นักวิชาการหลายคน กล่าวว่า คนจะล้นโลกบ้าง อัตราการเกิด การตายไม่สมดุลบ้าง อาหารจะไม่พอกินกันบ้าง ทั้งหมดนี้ ต้นเหตุใหญ่มาจากการเร่งเร้า กามราคะ ในด้านการบริโภค ด้านการแพทย์ จนกระทั่งขาดความสมดุลในระบบการดำเนินชีวิต ขาดความพอ และ ขาดความพอดี ขาดสมดุลระหว่าง จิต กับ กาย และ ระหว่าง จิต กับ วัตถุ ซึ่งเกิดภายในตัวของแต่ละคน หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า ภายในโลกของแต่ละคนนั่นเอง

พระพุทธองค์แสดงตัวอย่างการพัฒนา ด้วยระบบของการลด ละ ทรงสอน ทรงทำให้ดูเป็นแบบอย่าง ทรงสร้างคน พัฒนาคคน ในแบบของการลด กามราคะ ทรงพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ให้เป็น “มนุสโ” เป็นคนระดับสูงขึ้นมา พัฒนาให้สูงจากความเป็นสัตว์โลกธรรมดา ไม่เป็นไปในระบบ “เร่งกาม” แต่ โน้มโน้มมาทางระบบ “ละกาม” ละออก ลดลง ตัดลง มิให้มาก มิให้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ให้เป็นเครื่องที่จะสนับสนุน ไม่ยั่วเย้า ไม่เร่งเร้า สมดุลจะเกิดเองเป็นเองตามธรรมชาติและระดับฐานจิตของผู้ก็เลสมามากต่างกันด้วยปัญญา

แม้ความไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ความโกรธ ความพยายามที่ดี ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดการเบียดเบียน สร้างความเดือดร้อนในตน ในโลกทั้งสิ้น โลกจะสุขเย็น สมดุลในตน และในโลกร จะเกิดได้ จากการลดละ การพัฒนา จิตวิญญาณของมนุษย์ทุกคน จนเกิดปัญญาแจ้งในสมดุล และ ทำสมดุล ได้แท้ เท่านั้น นี้คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าของเรา

๐.๕.๓ การพัฒนาคน

มนุษย์ทุกคน เกิดมาในโลก ในวงจรของธรรมชาติ ส่วนที่เราสมมุติว่า เป็นโลก ล้วน ย่อมมีวิญญูะ เช่นเดียวกับ องค์ประกอบส่วนอื่นของโลกด้วย ทุกอย่างเกิดมา เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ประเสริฐขึ้น และ เพื่อสร้างระบบ สร้างสมดุลให้แก่ตน เพื่อ ความพ้นทุกข์มากขึ้นไปเรื่อย ๆ

พิจารณาตามข้อเท็จจริงแล้ว การดำเนินชีวิตของคนเรา คือ การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรียกว่า ประกอบกรรม การดำเนินชีวิต คือ การประกอบกิจการงาน อันใดอันหนึ่ง หรือ หลายๆ อัน บ่อยๆ มากๆ นั่นเอง เรียกว่า อาชีวะ ก็ได้

จากระบบวงจรของธรรมชาติของมนุษย์ เด็กเกิดมามี นอน ตื่น กิน ขับถ่าย เป็น กิจกรรมพื้นฐานของจิต เมื่อเจริญขึ้น การเคลื่อนไหวมากขึ้น ถึงวิ่งเล่นได้ การงานของเด็ก คือ การเคลื่อนไหว ศึกษา จำต้องสังเวยด้วย ความอยาก รู้อยากเห็น ภาย วาจา ใจ ของเด็ก จะมีแต่คำถาม และปัญหา เพื่อเรียนรู้คำตอบ จนกระทั่ง เกิดสภาพที่พูด เรียกว่า “ชน” หรือ “ช่างซัก” กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้น เพราะเด็กเกิดความอยากรู้อยากเข้าใจ ทางศาสนาเรียกว่า มีแต่ตัวเกิด เกิดที่จะให้ได้พุ่งออกไป เกิดเพื่อที่จะ พัฒนาดตน ให้เป็นคนเต็มส่วนขึ้นมา

อาการคนของจิตของเด็กเพื่อการเกิดดังกล่าวนี้ เห็นชัด ไม่มีการอำพราง ไม่มีการ ปกปิด ไม่มีการระมัดระวัง ไม่มีการรับ เป็นไปตามระบบ “สัญชาตญาณ” หรือ เรียก อีกนัยหนึ่งได้ว่า “ระบบธรรมชาติ” เมื่อเติบโตพัฒนาจิตขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง เด็กจะรู้ว่าการตนต้องมีขอบเขต และการกำหนดขอบเขตของตน คือ การหยุดตน เพราะการตน เป็นการผลาญพร่าพลังงานของตนเอง

งานต่อมาของเด็ก คือ การเรียน เพื่อเตรียมตัวในการดำเนินชีวิต ตามระบบของ สังคม การงานจึงเป็นสาระ เป็นชนเป็นอันมากขึ้น มีการพัก มีภาระงาน แต่เพราะ ความเป็นตัว ที่ยังไม่พัฒนาเต็มที่ จึงต้องมีการเล่นผสม ในภาระงานแก่นสารของชีวิต มนุษย์เราไม่ว่าจะเรียกว่าเด็ก ว่าแก่ ถ้ายังพัฒนาภายในไม่เต็มที่ ก็ยังต้องมีการเล่นผสม กับภาระงานอยู่ตราบนั้น ยังต้องเจียดเวลาแรงกาย อารมณ์ และ ทรัพย์สิน ให้กับการเล่น แทนที่จะได้ใช้สิ่งเหล่านั้นให้เต็มที่ในการงาน หรือ ในการดำเนินชีวิตของตน

จนกว่าจะรู้ว่า ชีวิต คือ การงาน กับ การพัก แล้วก็เอื้อเพื่อเกื้อกูล เพื่อแผ้ว แผ้วกันและกัน คนเราก็หลงไปกับ รสนิยมทางโลก อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิด

จนแก่ตาย โลกหลอก ล่อ ให้เล่นเสเพล เล่นสุบ เพราะคิดว่าสุข ในอบายมุขต่างๆ
 อย่างไม่มีประโยชน์ ไม่มีแก่นสาระ จำยพลังงานไปโดยไร้เหตุ นี่เป็นความเสื่อมของมนุษย์
 เสื่อมเพราะความหลงในการเล่น

ผู้ที่จางคลายจาก *ความหลง* ในการเล่น ก็มักจะไปหลงคิดใน *โลกีย์สุข*
 ต้องชอกชอน สะสม แสวงหา แย่งลาภ แย่งยศ แย่งสรรเสริญ เพราะคิดว่า เป็นสุข
 เมื่อมี *ความหลง* แนวทางในการพัฒนาตน ให้เป็นคนเต็มส่วนขึ้นมา จึงอ่อนลง คลายลง

โดยนัยะแห่งระบบธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อคน *พ้นความหลง* ในอบายมุข *พ้น*
ความหลง ในกาม ในโลกีย์สุข หรือ โลกธรรมแล้ว *จะถึงจุดหยุดจุดหนึ่ง เป็นจุดพัก*
จุดสงบ ถ้าหยุดอยู่เฉยๆ *จะติดความสงบ ความเฉย* จะเป็นโรคความเบ่อ
 ความแข็ง ไม่รู้จักการใช้กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ให้เกิดแก่นสาร สาระ เกิดประโยชน์
 ไม่มีสติ ไม่มีปัญญา *ไม่รู้ดี ไม่รู้ชั่วที่สูงขึ้น ไม่รู้จักการงาน ไม่รู้จักการกระทำ* ที่จะ
 เกิดคุณเกิดค่า เป็นกุศล เป็นความดีงาม เป็นความฉลาด ตามความรู้ ความตื่น อย่างพุทธ
 ซึ่งเน้นการทำงาน และความขยันหมั่นเพียร เป็นเรื่องสำคัญ แต่ปุถุชนโดยทั่วไป จะคิดว่า
 ทำงานนั้น เพื่อแลกเปลี่ยนอะไรสักอย่าง นั่นหมายถึงว่า *ปุถุชนโดยทั่วไป ทำงาน*
เพื่อของล่อ เช่น เงิน ยศ เหริยฉัตรา คำสรรเสริญเยินยอ โลกีย์สุข ฯลฯ
 เรียกว่า เป็นการทำงานเพื่ออามิสเหล่านั้น

บุคคลผู้พัฒนาตน ถึงระดับหนึ่งแล้ว จึงจะรู้เท่าทันเหยื่อล่อของโลก ที่พาให้หลง
 ในอามิส *จะรู้ว่า สิ่งที่ดี คือ การหยุดแบ่ง หยุดเอา หยุดแลก และ จะทำงานด้วยจิต*
ที่นิยมในการทำงาน (นิ-ยะ-มะ แปลว่า เทียง แปลว่า เป็นอยู่อย่างนั้น ลงตัวอย่างนั้น)
จิตที่นิยมในการทำงาน จึงจะมาลงตัวกับการงาน มีกิจกรรมต่างๆ อันเนื่องด้วยการทำงาน
 เทียงอยู่กับการงาน ชีวิต ก็คือ การงาน นั่นก็คือ *กรรมนิยม*

ผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะอยู่ในเพศบรรพชิต หรือ คฤหัสถ์ จะ
 แตกต่างจากคฤหัสถ์ผู้อื่นโดยสังจะ *โดยธรรม* เพราะทำงานไม่เหมือนเขาอื่น ใน ๒ แง่
 คือ ในแง่ที่ไม่ทำอกุศลกรรม ทำแต่กุศลกรรม นี่เป็นความแตกต่าง โดยการใช้
 ปัญญาของตนครีตรอง พิจารณา เลือกพฤติกรรม ที่ควรกระทำ มิได้มีการประกอบกรรม
 การงาน อย่างสุ่มสุ่มห่า หรือ ทำตามอำเภอใจอยาก ความแตกต่างในแง่นี้ ครอบคลุม
 ไปถึง *ความสามารถ ในการหยุดอกุศลกรรม มีสติสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อม การงาน*

การกระทำ ที่ขยันสร้างสรรอยู่อย่างชาวโลก แต่ไม่เป็นไปตามชาวโลก

ความแตกต่างอีกแห่งหนึ่ง ในด้านการทำงาน คือ ผู้ศึกษาปฏิบัติศีลธรรม ตรงทาง พุทธ จะไม่ทำงานใต้อำนาจของเครื่องล้อ อามิส หรือ ความเป็นทาส ลาก ยศ สรรเสริญ สุข ไม่ทำตามอำนาจแลกเปลี่ยน แม้รู้สมมุติ ตามโลก แต่ก็ไม่ได้คิดสมมุติ และ กลับจะเป็นผู้กำหนดขอบเขตของการทำงาน ขอบเขตของการปรุงแต่งงานให้ดี ให้ประณีต ให้ สุขุม ละเอียดลออยิ่งขึ้น เหมาะสมกับกาลเทศะ และ หมู่กลุ่ม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นเท่านั้น หนึ่ง นัยนี้ยังครอบคลุมไปถึง ความไม่มอมเมาให้คนอื่นมาหลงติด หรือ ให้งาน ของตนเป็นเครื่องมอมเมาคนอื่นอีกด้วย การกำหนดขอบเขต จึงต้องใช้ปัญญา รู้ ต้องใช้ ปัญญาธิคุณ และ มีการประมาณให้พอดี พอเหมาะด้วย

การศึกษาพัฒนาชีวิต และ จิตวิญญาณของคนเรา ตามคำสอนของสมเด็จพระบรม ศาสดา พระอนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า จะจบลง หรือ เรียกได้ว่า มนุษย์ทุกคนจะจบการ ศึกษา เป็นที่ขอมรับของพระพุทธองค์ ก็ต่อเมื่อ ได้ศึกษา และ ปรับปรุงพัฒนาตน ถึงระดับผู้ ประเสริฐชั้นสูงสุด เป็นพระอริยะชั้นสูงสุดของพระพุทธศาสนา ที่เรียกกันว่า พระอรหันต์ เปรียบเสมือนจบการเรียนระดับสูงสุด ซึ่งทางโลกในปัจจุบันเทียบได้ว่า ระดับปริญญาเอก ส่วนผู้ใดจะเรียนได้มากน้อยเพียงใด ก็สะสมกำลังปัญญา และ การกระทำของตนเองไป เรื่อยๆ หรือ แม้ผู้ใดที่เรียนจบปริญญาเอกแล้ว จะเรียนต่อ จะพัฒนาตน ต่อไปอีก ก็เป็น สิทธิโดยชอบธรรมของผู้เรียนเอง

เราทุกคนที่เกิดมาในทางพุทธ จึงต้องตั้งหน้าตั้งตาบากบั่น เล่าเรียน ศึกษา ปฏิบัติ สั่งสม “กรรม” (ตามระบบหน่วยกิต) ไปเรื่อยๆ เรืองแล้วเรืองเล่า บิแล้วบิเล่า ชาติแล้ว ชาติเล่า เพื่อบรรลุจุดประเสริฐสูงสุด บริบูรณ์ครบพร้อม เป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดของ พุทธให้ได้ ในวันหนึ่ง นั่นเอง

นี่คือ แนวทาง “ศึกษาโลก” และ “รู้โลก” ของพุทธ

๐.๖ การศึกษาจิตวิญญาณ

มีผู้กล่าวว่า ในโลกทุกวันนี้ มีคนชั่วมากกว่าคนดี คนดีทำดีไม่ได้ คำกล่าวนี้ เป็นความจริงหรือ ?

โดยปกติ คนเราทุกคนจะสนับสนุน ทะนุบำรุง **สิ่งที่คิดว่าดีไว้** คนชั่วจึงบำรุง ความชั่วไว้ เพราะคิดว่าดี เช่น มีการบำรุงกาม บำรุงแต่ง ยั่วให้มัวเมาในราคะ ก่อให้เกิด โทสะ และ โมหะ สังคมจึงเต็มไปด้วยการสังสม ความชั่ว เหตุใดคนดีจึงไม่สนับสนุน บำรุงความดีไว้เล่า เหตุใดคนดีจึงยอมให้ผู้ที่เราว่าชั่ว นำทางไปสู่ชั่วเล่า เป็นความผิด ของคนชั่วหรือ ?

จิตวิญญาณของมนุษย์เป็นสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดตัวตนของความดี ก็ได้ ของความ ชั่ว ก็ได้ เมื่อชั่วแล้ว ขัดเกลา ขำระล้างให้ดีขึ้น ก็ได้ และ เมื่อดีแล้ว อาจจะกลับเสื่อม ลงอีก ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวของตัวเอง ว่า จะมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดพฤติกรรมของ ตนเอง ทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ให้หันเหไปทางดีหรือชั่ว

การกระทำใด ๆ ก็ตาม การประกอบกรรมใด ๆ ก็ตาม ของคนเรา เป็นการทำความดี ตน ที่ตน การขัดเกลาอกุศลออกจาก กาย จากใจ นั้น นับเป็นการสร้างกุศลอันถูกต้องสำคัญยิ่ง คือ การสะสมกุศลกรรมด้วยการหยุดอกุศลกรรมของตนได้ การหยุดไม่ทำชั่ว ก็นับได้ว่าเป็นความดีระดับหนึ่ง

ถ้าคนเราต้องการ **สังคมคนดี** ทุกคนต้องช่วยกันสร้าง **จิตวิญญาณแต่ละดวง ของตน ให้เป็นจิตวิญญาณของความดี** ในโลกก็จะมี การสร้างสมความดี เมื่อ มีพลังความดีมากพอ ความชั่วก็จะลดลงไปเอง เราจึงมาชวนกันทำดี ทำกุศล ไม่หลง มัวเมาไปกับอกุศล ไม่ว่าจะในเชิงแก่งแย่ง เหวี่ยงเอาเปรียบ อาฆาต พยาบาท หรือ ใน เชิงล่อให้หลง ในอบายมุข ในกามราคะ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือ หลงการสะสม หลงความผลาญพรา หลงความเปล่าตาย ความอยู่เฉย ๆ

โดยธรรมชาติ คนเราจะพยายามแย่ง ด้วยความมั่งคั่ง ด้วยความโลภ แย่งกันกิน แย่งกันใช้ แย่งกันหอมหามกักตุน แย่งลาภ แย่งยศ แย่งข้าวของ แย่งอำนาจ แม้กระทั่ง แย่งอารมณ์ เพื่อเสพย์สมใจ ความอาฆาต พยาบาท จะเกิดในจิตวิญญาณของคนที่มีโทสะ จริตอย่างมาก เนื่องจากแย่งเขาไม่ทัน สู้เขาไม่ได้ แพ้เขา จึงต้องหาทางเก็บสะสม ความไม่พอใจ ไว้คิดบัญชีภายหลัง

แรงงาน ปัญญา เวลา ทุนรอน ทุกวันนั้น หมดไปกับการเร่งเร้าราคะ ยั่วกามกัน จิตวิญญาณจึงเวียนวนอยู่ในสายธารแห่งความชั่ว ในความแกลว ในความหลง ส่วนใหญ่จะ

หลงจริงๆ หลงโดยไม่ยอมรับรู้ว่า ตนอยู่ในลำธารแห่งความชั่ว แห่งทุจริต แห่งอบายมุข แห่งโลกธรรม และ แห่งกามคุณ ๕ หลงให้ทุจริตเหล่านั้นย้อมมอมเมาจิตวิญญาณของตน ให้หลงอยู่ในโลกแห่งหายนธรรมอย่างไม่คลี่คลาย ด้วยความเมา ๓ ระดับ คือ สุรา เมรัย และ มัชฌิ ซึ่งเบ็นชื่อเรียก “ความเมา” อย่างหยาบ กลาง และ ละเอียด ตามลำดับ

ความเมา หรือ ความหลงเสพ หลงติด คือ อาการของจิตวิญญาณ ที่มี การติดเสพ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และต้องทำสิ่งนั้นเสมอๆ ตามความหนักเบา ของการติด ของจิตของตน แม้ว่าตนเองจะไม่ยอมรับว่า “ติด” แต่กายกรรม หรือ วาจากรรม จะสื่อให้เห็น เช่น การ เล่นการพนัน การดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่ ดูมหรสพการละเล่น การคบมิตรชั่ว แม้ความ เกียจคร้าน ก็เป็นความคิด รวมไปถึงการอยู่เฉยๆ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงเรียกว่า ความเสื่อม หรือ อบายมุข

ความเมา ความหลงเสพ ความคิด ต่างๆ เป็นอาการของจิตวิญญาณ ที่สะสม กิจกรรมที่ตนเมา จนเกิดความชำนาญ หรือ เกิดความเคยชิน จนถึงสภาวะคล่องแคล่ว เป็น อัตโนมัตติ ถ้าบุคคลใดสร้างกรรมไม่ดีมาก ๆ จิตวิญญาณก็จะสะสม ความชั่ว ออกุศล มาก ๆ เข้า จะเกิดตัวตนของความชั่ว ความเลว ในสังคม ดังที่เราท่านเห็นกันอยู่ดาษดื่น

ต่อเมื่อ จิตเกิดความจางคลายจากความชั่ว จิตวิญญาณเริ่มลดออกุศล และเมื่อเริ่ม ใช้ศีล เป็นหลักเกณฑ์ ที่จะลดสิ่งที่ไม่ควรต่าง ๆ พยายามเลิกออกุศล โดย “สัญญา” หมายความว่า กำหนดหมายรู้ความเป็นอกุศล ที่มันเกิดอยู่กับเราให้เท่าทัน แล้วลดละลงได้ จริง จะเป็นผู้สร้างกุศล ยิ่งกุศลให้ถึงพร้อม เพราะการลดเลิกความชั่ว ก็คือ การเริ่ม สร้างความดีแบบหนึ่ง นั่นเอง เราควรบำรุงความดี รักษา (อนุรักษนา) ความดี สร้างจิต วิญญาณที่ดีขึ้น เจริญขึ้นด้วยศีล จนถึงขั้นอริศีล อริจิต (สัมมาสมาธิ) เกิดอริปัญญา ศีล จะเป็นหลักในการสร้างจิตวิญญาณของคน ให้ไปสู่ทางดี ศีลจะรักษาจิต วิญญาณที่ดีแล้ว และศีลจะพัฒนาจิตวิญญาณให้ดีขึ้นอีกได้ ดังนี้แล

อนึ่ง การศึกษาทางโลก ต่างกับการศึกษาทางธรรม เพราะการศึกษาทางโลก ไม่สามารถที่จะเข้าไปรู้ จิตวิญญาณ กับ ความสัมพันธ์ ความเชื่อมต่อนันต์สุขุม แต่มี ฤทธิ์มากมีผลแรงนี้ ซึ่งเป็นธาตุอีกธาตุหนึ่งของโลก คือ ธาตุจิตวิญญาณ

ความสัมพันธ์ของธาตุจิตวิญญาณนั้น มีอยู่ตราบเท่าที่ยังมีชีวิต ตราบเท่าที่ยังมี

สัตว์โลก ทรามเท่าที่ยังมีสังคม ความโหดร้ายทารุณก็ดี ความเดือดร้อนที่เป็นไป
 ในโลกก็ดี เกิดขึ้นเพราะคนเราไม่เรียนรู้ และไม่เข้าใจจิตวิญญาณ ดังที่
 เป็นอยู่ทุกวันนี้ ต้นเหตุจากการที่คนมองเมินความรู้ทางจิตวิญญาณ ไม่ศึกษาทางด้าน
 วิชาจิตวิญญาณ หรือ บางคนศึกษา แต่กลับเข้าใจวิชาจิตวิญญาณผิดเพี้ยน จึงทำให้คน
 เกิดความผิดพลาดเดือดร้อน เพราะบางกลุ่มก็เข้าใจวิชาจิตวิญญาณอย่างผิดเพี้ยนหรือผิด
 และ บางกลุ่มก็หมิ่นเมินวิชาจิตวิญญาณ หยามเหยียดวิชาจิตวิญญาณ ไม่เห็นความสำคัญของวิชา
 จิตวิญญาณ ไม่รับฟังความคิดเห็นของนักปราชญ์ทางจิตวิญญาณ

แม้แต่สมเด็จพระบรมครูของเรา ผู้เป็นปราชญ์เอกของโลก ก็ได้ทรงยืนยัน
 ความสำคัญของจิตวิญญาณ ด้วยคำบาลีว่า *มโน/พหังคมา ชัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา*
 หมายความว่า จิตวิญญาณ เป็นประธานของสิ่งทั้งปวง ทุกอย่างสำเร็จด้วยจิตวิญญาณ
 แม้ศาสนาอื่น ๆ ก็เห็นตรงกัน เช่น ศาสนาพราหมณ์ คริสต์ เห็นว่า พระจิตวิญญาณ เป็น
 พระผู้สร้างสรรพสิ่งทุกอย่างในสากลโลก ซึ่งเป็นความหมายตรงกันในเรื่องนี้

ในทางพุทธที่ลึกซึ้ง กล่าวว่า จิตวิญญาณที่อยู่ในตัวบุคคลนี้แหละ เป็นตัว
 สำคัญในการสร้างสรรค์ จิตวิญญาณ ที่อยู่ใน โลก อันได้แก่กาย ยาววา หนาเคิบ
 กว้างคอก ของคนนี่เอง เป็นตัวที่มีบทบาท มีอำนาจ มีฤทธิ์แรง ที่จะทำให้เกิดได้
 ให้ดับได้

การทำให้เกิด นั้น ถ้าเป็นการเกิดสิ่งที่ดี สิ่งที่ดี ก็ทำให้เกิดความดี ความเลว
 ขึ้นในโลก ถ้าหากเราไม่ไปหยั่งให้ถึงต้นตอแห่งจิตวิญญาณ ไม่หยั่งให้ถึงรากเหง้า
 อกุศลของจิตวิญญาณแต่ละตัวที่ฝังอยู่และทำให้ดับสิ้นได้แล้ว เชื้ออกุศลที่ฝังรากอยู่นั้น
 จะแผ่กระจาย สร้างความเลวร้ายรุนแรงเรื่อยไปในโลก

การศึกษาจิตวิญญาณ จึงเป็นการศึกษาที่จะทำให้สังคมนมนุษย์โลก เกิดสันติสุข
 สะอาด ผุดผ่อง เป็นไปด้วยดี ปราศจากการเบียดเบียน ปราศจากความรุนแรง การศึกษานี้
 เป็นการศึกษาที่สำคัญมาก แต่ทุกวันนี้ คนเรามองเมิน คนเราทิ้งการศึกษาเหล่านั้นไปมาก
 โลกจึงอัมหิต โหดร้าย โลกจึงไม่เป็นอยู่สุข ผู้ใดได้เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ ก็จงพยายาม
 ใช้เวลา ใช้ความอดุสทาวริยะ เข้ามาศึกษาพากเพียรบำเพ็ญ เรียนรู้ ทางวิชาจิตวิญญาณเกิด

ไม่มีใครรู้มาก่อน ทุกคนทำผิดพลาดมาทั้งสิ้น แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในอดีตชาติ ก็ยังเคยได้ทำร้ายต่อชีวิต ได้ฆ่าน้องชายต่างมารดาของท่าน อย่างที่ท่าน เคยตรัสเล่าไว้ ใน พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ข้อ ๓๘๒ จนเป็นนิบากให้ ต้องถูกหินทับพระบาทหื้อพระโลหิตในชาตินี้ วิบากเป็นจริง สภาพที่เป็นไปติดต่อกันจริง เราทุกคนเคยทำสิ่งไม่ดีมาแล้ว ด้วยความไม่รู้ ด้วยอวิชชา แต่เมื่อเรียนรู้แล้ว เราต้อง แก้ไขปรับปรุง เราต้องรู้ว่า ชีวิตประกอบด้วยบาป ด้วยบุญ สังสม หมุนเวียน อยู่แล้ว ๆ เล่า ๆ ไม่รู้หยุด ไม่รู้จบ จนที่สุด ผู้ที่ค้นพบทางจบ ทางสิ้น ไม่หมุน ไม่เวียน ต่อไปได้ คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่า การหยุดสิ้น ดับสนิท เลิกเกิด ได้ทั้งทางร่างกาย และ ทางจิตวิญญาณ

เรื่อง จิต เป็นประธาน เป็นตัวพาเกิด อย่างไม่รู้จักจบ เหตุที่พาให้เกิดจึงคือ กิเลส ตัณหา อุปาทานต่าง ๆ ซึ่งประกอบเป็น รากะมูล โทสะมูล โมหะมูล ในจิต ถ้าเราเรียนรู้ธาตุ จิตวิญญาณ จนรู้อากแห่งของ รากะ โทสะ โมหะ หรือ มูล เค้า เงื่อน ของสิ่งเหล่านี้ จน สามารถ หยั่ง ถึงราก ถึงมูลได้ แล้วถอนราก ถอนโคน เหล่านี้ได้จริง ก็จะเหลือแต่ จิตวิญญาณ อันสะอาด ที่จะอยู่ในช่วงหนึ่ง ๆ สุดท้ายก็จะดับ แดกสลาย สูญแยก แต่ถ้า ดับสนิท ถอนราก ถอนโคน เชื่อมมูลของรากะ โทสะ โมหะไม่ได้จริงๆ มันก็จะพาเกิดอยู่ นั้นเองจริงๆ วนแล้ววนเล่า ชาติแล้วชาติเล่า กัปป์แล้วกัปป์เล่า ไม่มีจบสิ้นลงได้

สิ่งเหล่านี้ มิใช่เป็นเพียงภาษา คำพูด หรือ ทฤษฎีลอยลม แต่เป็นเรื่องที่มีการ พิสูจน์ได้ ผู้ที่รู้จริง เห็นจริง หยั่งถึงจริง เกิดญาณ เกิดวิมุตติ ที่แท้ จะแจ่มแจ้ง ชัดเจน และยืนหยัดยืนย่นสิ่งที่เป็นสัจธรรมเหล่านี้ สิ่งนี้เป็นวิชาความรู้สูงสุด ที่เราจะยัง ความดี จะทำความดีไปได้ ให้มีผลดี ๒ ส่วน

คือ ส่วนหนึ่ง ที่ตัวผู้ประพฤติปฏิบัติ แล้วเลิกเกิดก็ได้ หรือ จะเลิก เกิดอีก ก็ยังได้ เป็นผลดีแก่ตนจบครบ สำหรับการหยุดหมุนหยุดวน หยุด ความเวียนว้าย หยุดโลกของตนอย่างแท้จริงได้แล้ว เช่นนี้ เรียกว่า “อรหันต์”

ส่วนที่สองนั่นคือ ในช่วงชีวิตที่ยังไม่หมดสิ้นดับขันธของพระอรหันต์นั้น ๆ ก็คงยังมีความเมตตา มีความขยัน เสียสละ หมกความเห็นแก่ตัว อย่างเห็นได้รู้ได้ลงตัว อยู่ชัด ๆ ช่วยเหลือเกื้อกูลมนุษย์ในโลก ช่วยสืบสานสร้างสรรค์ศาสนา ทำหน้าที่ธรรม- ทายาทไปตามหน้าที่ “โพธิกิจ” หรือ ก็เป็น “พระโพธิสัตว์” ในชาติสุดท้ายแห่งจันทรัน

เป็นผลดีแก่ท่านแก่ผู้อื่น ไปตามสังขารมอยู่จริงๆ จนกว่าจะตาย จึงจะหยุด
เกิด หยุดกิจ หมุดเกิดเพื่อช่วยผู้อื่น และตนก็ดับสนิทไปไม่มีเชื้อเกิดแห่งร่างกาย หรือ จิต
วิญญาณใดนำพาเกิดอีก

มีข้อสังเกต ที่ขอเตือนผู้ยังเข้าใจผิดอยู่ ช่างมีมาก ในคนที่ศึกษาพุทธศาสนาแล้วมี
ความเห็นเอียงมาข้างฝ่ายเป็นนิกายเถรวาทในเมืองไทย ก็คือ อย่าหลงเข้าใจว่า พระ
อรหันต์ **ไม่เป็น พระโพธิสัตว์** หรือ **ไม่ทำหน้าที่ “โพธิกิจ”** เป็นอันขาด
พระอรหันต์ก็ต้องเป็นพระโพธิสัตว์ เมื่อท่านผู้นั้น บรรลุ “อรหัตตคุณ” แท้จริง ผู้ยังไม่มี
จิตอรหันต์ จริง ก็คือ ผู้ยังไม่มี จิตโพธิสัตว์ จริง ด้วย “จิตอรหันต์” กับ “จิตโพธิสัตว์”
เป็นจิตของคนผู้เดียวกัน อย่าแยกกันเป็นอันขาด **ถ้าผู้ใดขึ้นแยกกัน ระวัง! นั่นแหละ**
ผู้หนักกำลังทำ “สังฆเภท” ผู้ใดถึงขั้น “จิตเป็นอรหันต์” จริงครบถ้วน นั่นคือ ผู้นั้นก็จะ
มี “จิตเป็นโพธิสัตว์” แท้จริงมาด้วย **หมดความเห็นแก่ตัวสนิท ไม่เหลือ**
ตัวตนจริงๆ จึงคือ ผู้สมบูรณ์แท้จริง เพราะประโยชน์แก่ตน ก็ได้จบครบ
และ ประโยชน์แก่ผู้อื่นก็จะมีทันทีที่ครบด้วย เป็นจริงด้วย เมื่อร่างกายรูปันธ์
ของผู้นั้นยังไม่ตายลง จึงจะเหลือแต่ความเสี่ยสละปรากฏอยู่

ต่อเมื่อตายลงสันลมหายใจเท่านั้น ความเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ดับลงไปพร้อมกันกับ
ความเป็นพระอรหันต์ตายกายเน่า ไม่มี “โพธิกิจ” กันอีก ดับสนิทสูญสลายไป สำหรับ
พระอรหันต์ที่ไม่อธิฐานจิตตั้งพุทธภูมิคือ **ส่วนท่านผู้ตั้งจิตพุทธภูมิต่อ ก็**
ย่อมเลือกเกิดอีกได้ มาสู่วิบากกันอีก ความรู้นี้ เป็นเรื่อง “ยากแก่การ
คิดคาดคะเนตามเหตุผล เพราะจะรู้สึกเวียนวนค้ำกันแย้ง” (อจินไตย) ผู้ถึงขั้น ถึงภูมิ
จริง จึงจะกระจ่างชัดแจ้ง ดังนั้น ผู้ที่ยังงมงายยังคิดไม่ออก ก็จงวางเสี่ยเกิด อย่านำไปคิด
ให้ปวดหัวเลย ประพฤติบำเพ็ญต่อไปเถิด ภูมิถึงเมื่อใดจะเข้าใจได้

ถ้าท่านผู้ตั้งจิตพุทธภูมิ เกิดอีก ก็จะเกิดมามีบุญญาบิยัง เกิดมามีความสามารถ
ยิ่ง มีความเก่งวิเศษยิ่งๆ ขึ้นไปอีก เป็นโพธิญาณ รู้แจ้งโลกเพิ่มขึ้นๆ สูโลกวิทู คือ โลก
ของคนอื่นอย่างอื่น ๆ อีกมากมายมหาศาล ช่วยมนุษย์โลกหรือชนสัตว์ให้หยุดเกิดเช่นที่เราได้
ต่อไปอีก เป็นความมหากุณา

และ ผู้มีความเข้าใจเชิงปรัชญาฝ่ายนิยามหายาน ก็อย่าหลงเข้าใจผิดว่า พระโพธิสัตว์ จะต้องไม่บรรลุพระอรหันต์เป็นอันขาด เพราะผู้ที่จะทำหน้าที่ “โพธิกิจ” ได้ ต้องบรรลุอรหัตตผล มีภูมิแท้ๆ เสียก่อน ไม่เช่นนั้น ก็จะเป็นคนที่ไม่มียุทธธรรมแท้จริง เป็นภูมิเก๊ กลายเป็นคน “อวดอูฐริ” กล่าวคือ เป็นคนแสดงสิ่งที่ ไม่ใช่คุณวิเศษจริง

ดังนั้น ก่อนจะสอนเขาก็ต้องให้คนมีจิตบรรลุ จิตรู้จริงในจิตของตน ว่า เราพ้น “โลก” นั้นๆ แล้วแน่ๆ เรา “เหนือโลก” นั้นๆ แล้วเด็ดขาดจริง ไม่ตกต่ำกันอีกได้แล้ว แน่ๆ มั่นๆ คงๆ จริงๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหน “โลกอบายมุข” หรือ “โลกธรรม; ลาก-ยศ ฯลฯ” หรือ “โลกกาม; รูป-รส ฯลฯ” หรือ “โลกอิตตา; รูปภพ-อรูปภพ” ก็จะต้องจบไปเป็นขั้นๆ เป็น “ภูมิ” ๗ กันชัดๆ แจ่มๆ มีเบื้องต้น มีท่ามกลาง มีบั้นปลาย เป็นของจริง สิ้นสังโยชน์ 10 ครบมีเชิงชั้นละเอียดสุด จึงจะงดงาม ยิ่งยง มีสังฆธรรม

ผู้ยังไม่จบกิจ ไม่มีคุณธรรมจริง แล้วไปสอนคน นั้น เป็นความผิดขั้นตอน และ เกิดสภาวะ “อำพราง” ขึ้นได้ ธรรมจะกลายเป็น “มายา” ขึ้น มากขึ้นๆ ดังนั้น จึงควรตั้งตนให้ได้ “คุณอันสมควร” เสียก่อน ปราศสอนผู้อื่นภายหลัง จักไม่มัวหมอง จะได้ “คุณอันสมควร” ขนาดไหน ขึ้นไหน ก็ **ต้องรู้ตนให้ชัดๆ**

โดยเฉพาะ ต้องรู้ถึง **จิตวิญญาน** ของตน มีคุณชั้นอรหัตต์สักกิจ ก็ต้องรู้แจ้งในตน มีจริงเป็นจริง ก็สอนได้ถึงชั้นอรหัตต์ ถ้ามีคุณชั้นอนาคามี ก็สอนได้อย่างสูงแค่ชั้นอนาคามี ถ้ามีคุณชั้นสกิทาคามี ก็สอนได้อย่างสูงแค่ชั้นสกิทาคามี มีคุณแค่ชั้นโสดาบัน ก็สอนแค่ชั้นโสดาบัน ถ้าทำเช่นนั้น ก็ถูกต้องขั้นตอน **เรื่องนี้สำคัญมาก** เดียวกัน สอนกันไม่มีขั้นตอน และสับสน ส่วนมากหลงผิดเอาต้นเป็นปลาย เอาปลายเป็นต้นกัน ไม่แน่นอน ไม่แม่นยำ จึงมัวหมอง

ผู้รู้แจ้งชัด เรียนมาถูกทาง ถูกขั้น จบเป็นระดับๆ ก็เป็นอรหัตตผลแต่ละระดับ เป็นโพธิสัตว์ ทำโพธิกิจของแต่ละคน แต่ละขั้นๆ ทั้ง 4 ขั้น ของความเป็น พระอริยะ ในศาสนาพุทธ ไม่เลอะเทอะ ปนเป สับสน แต่มีสัดส่วนเป็นขั้นตอน ชัดเจนกันอย่าง สอดร้อย และ สอดคล้อง

เพราะฉะนั้น แม้ผู้นั้นจะยังคงมีชีวิตอยู่ ก็จะเป็นผู้ประกอบกรรมดี เป็นกุศล สร้างสรร เกอกุล มีแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เพราะได้ประโยชน์ตน แล้วก็ทำประโยชน์ในโลก คนๆ นั้น จึงเป็นคนดี คนที่สามารถจะพ้นทุกข์ส่วนตน สามารถจะเลิกเกิด

สามารถที่จะไม่ต้องมี ไม่ต้องเป็น ไม่ต้องไปอีกได้อย่างเด็ดขาด ตัวผู้นั้นก็ได้อะไรขึ้น
ได้ดี และได้สุข แล้วก็เป็นทั้งบุคคลตัวอย่าง และแนะนำสั่งสอน “ความจริงที่เป็นจริง”
แก่คนอื่น ๆ ต่อทอดไปอีก ๆ

การศึกษาทางด้านศาสนา จึงนับว่า เป็นกำไรสูงส่ง เราจะไม่หลงไปกับความสุข
จอมปลอม ที่ทำให้คนมัวเมาอยู่ในโลก ที่ทำให้คนหลงกอบโกย หลงสะสม ดันรน
เสาะแสวงหา ผู้ที่เกิดญาณปัญญาแล้ว จะรู้เท่าทัน จะมีแต่การงาน และมีเวลาที่ใช้ทำ
ประโยชน์ให้แก่โลก ตนเองจะเป็นผู้ที่กินน้อยใช้น้อย รู้จักสังเคราะห์ธาตุเพียงพอที่จะ
บำรุงร่างกาย ให้มีกำลังวังชา ให้มีสมรรถภาพ สูงสุดในความเป็นมนุษย์ และจะมีชีวิตเป็น
มนุษย์ผู้ประเสริฐ เป็นผู้ที่ยืน สร้างสรร เป็นผู้ที่ถูกกล ให้คุณค่าแก่โลกเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งอยู่ในโลก

วิชาการที่จะมาเรียนศึกษาศาตฺวิญญานนี้ จึงจำเป็นมากที่สุด สำหรับโลกในทุก
วันนี้ เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ให้มีการศึกษาทางด้านนี้ให้มาก
มิฉะนั้นแล้ว โลกนี้จะยังกลัร้อน ยังจะดุเดือด ระห่ำ โหดร้าย รุนแรง เป็นทุกข์หนัก
เบียดเสียดทับถม ทั่วโลกตัว โกลตัว หนักหนา หนักหนาเรื่อยไป เราทุกคน ตราบเท่าที่
ยังไม่บรรลุสูงสุด เราจะต้องอยู่ในสังคมนี้ จึงต้องช่วยทั้งตน และ ช่วยผู้อื่นให้ได้บรรเทา
ความทุกข์ลง

ถ้าเราผู้ถึงทฤษฎี แนวทางศึกษา แนวทาง ปฏิบัติที่ดี ไม่ว่าโลกจะเวียนวนตกต่ำไป
ในทางใด เราสามารถที่จะใช้ทฤษฎีนั้น ให้เป็นประโยชน์ในการประพฤติ ในการดำเนินชีวิต
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราก็จะเป็นผู้ที่อยู่กับโลกได้อย่างนี้ ไม่ว่าโลกจะมีสภาพเลวร้าย
เพียงใด และเราก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้โลกได้ เท่าที่จะทำได้ ยังมีคนมาศึกษา
รับความรู้ รับทฤษฎีทางธรรมะ ทางจิตวิญญาณมากมายเพียงพอ กลุ่มชนจะมีพลังเย็นทำให้
โลก ทำให้สังคม ในซีกส่วนนั้น ๆ มีสันติ สุขเย็น เจริญอยู่ เป็นตัวอย่างแก่หมู่กลุ่มอื่น
ให้ได้เรียนรู้ทฤษฎี เรียนรู้วิชาการ และลอกเลียน แบบความเป็นอยู่นั้น ขยายวงกว้างต่อไป

เราทุกคนควรต้องเรียนรู้วิชาการนี้ เพื่อประโยชน์ตนโดยตรง และเพื่อประโยชน์
ต่อผู้อื่นโดยทางอ้อม ขอให้มาพิสูจน์ ผู้ที่เชื่อแน่เห็นแท้ ลองพิสูจน์ไปตลอดชาติเถิด
เราได้เสีย เราได้สละ อุตสาหะ วิริยะ เหน็ด เหนื่อย กับเรื่องโลก ๆ มานานหนักหนาแล้ว
เราจะลองมาอุตสาหะ วิริยะ พากเพียร เพื่อเรียนรู้สัจธรรมอันสูงสุดนี้ สักชาติหนึ่ง

ไม่ได้ที่เดียวหรือ ขนาดพระบรมศาสดาของเรา ยังได้สละชีวิตของท่านทั้งชีวิตเพื่อเรียนรู้ สัจสอน และดำเนินชีวิตมาตามทางที่ท่านเห็นว่าเลิศสุดสูงสุดแล้ว ท่านเอาสิ่งนี้เป็นสิ่งเลิศ และท่านก็ได้สั่งเป็นที่สุด ทุกคนยอมรับว่า ท่านประสบความสำเร็จอย่างที่สุดแล้ว ในหมู่ มวลมนุษย์ทั้งหลาย ทำไมเราจะยังหมางเมิน ไม่ยอมทำตาม ดำเนินรอยตามพระยุคลบาท อีกหรือ ทดลอง พิสูจน์ดูเถิด แล้วเราจะได้ของจริง ที่จะยืนยันหลักวิชาการนี้ ว่า เป็น ของมีจริง เป็นจริง ทำได้จริง เป็นสุขจริง และช่วยสังคมได้จริง เราจะได้ กอบกู้สิ่งที่พระบรมศาสดาได้ฝากฝังไว้ เพื่ออนาคตของโลกต่อไป

๐.๗ การศึกษาสมณะ

ผู้มั่งคั่ง ผู้ที่เจตนาสร้างจิตวิญญาณที่ดี และสามารถพัฒนาจิตวิญญาณ ตน และผู้อื่น ให้อยู่ในสภาพที่ดี เหมาะสมตามฐานะของตนได้ คือ สมณะ หรือ ผู้เจริญ หรือ ผู้ประเสริฐ ของพุทธ

พุทธบริษัท ต้องทำตัวให้มีสภาวะของสมณะขั้นเรื่อย ๆ ผู้ที่จะทำได้ จึงต้องรู้ ก่อนว่า คุณสมบัติของสมณะเป็นอย่างไร ลักษณะของสมณะแท้เป็นอย่างไร และ สมณะ ของพระพุทธศาสนาทำอะไร

การศึกษาสมณะ อาจจะทำได้เป็น ๒ ส่วน คือ เริ่มทำความรู้จักคุณสมบัตินี้ ของพระอริยะ เพื่อตัดสินใจเลือกพระอริยะ เป็น ผู้นำทางชีวิตของตน นอกจากนั้น คนเราจะต้องรู้จัก งานของพระอริยะ เพื่อเป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจเลือกพระอริยะ เพื่อพิจารณาการงานในการดำเนินชีวิตของตน ให้เป็นไปในทางสุจริต มีสาระ มีประโยชน์ เดกเช่นเดียวกับพระอริยะ

สมณะ คือ พระอริยะ ๔ ระดับ มีพระโสดาบัน เป็นพระอริยะ ระดับที่ ๑ ระดับต้น พระสกทาคามี เป็นพระอริยะ ระดับที่ ๒ สูงขึ้น พระอนาคามี เป็นพระอริยะ ระดับที่ ๓ สูงขึ้นไปอีก และ พระอรหันต์ เป็นพระอริยะ ระดับที่ ๔ สูงสุด นั่นคือ ฐานะของความเป็น “สมณะ” แท้ ๆ ของ ศาสนาพุทธ เรียกว่า สมณะ ๔ เหล่า

ท่าน เครื่องวัด สมณะ อันสำคัญคืออะไร ?

เครื่องวัดความเป็น “สมณะ” ว่า จะเป็นผู้อยู่ สูงยิ่ง – ยิ่งสูง หรือ มีอายุ มากยิ่ง – ยิ่งมาก นั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ อิทธิบาท ๔ อันมีความยินดีในการงาน ๑

ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ๒ ความเอาใจใส่มีกะจิตกะใจในการทำงาน ๓ ความพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน ๔ เป็นเครื่องแสดง หรือ เป็นเครื่องชี้ค่า จะมีใช้ความเป็นผู้มี "อายุ" มาก มี "อายุ" สูง เพราะยาวนาน เพราะตายช้า กันแค่นั้นไม่ ชึ่งนำสังเกตมาก ว่า ความเป็น "สมณะ" ของพุทธนั้น ยิงชื่อว่า เป็นสมณะผู้สูงอายุ ก็คือ สมณะผู้นั้นยังมี อธิติบาท ๕ จึงจะไม่ใช้ผู้ยังช้เกียจ ยังไม่มีการงาน หรือ มีการงานอันไร้ค่า มีการงานอันเป็นเพียงบทบาทกลบเกลื่อนแก้ตัว เอาเปรียบเขา เป็นอันขาด

เครื่องวัดความเป็น "สมณะ" ว่า จะเป็นผู้มีวรรณะสูงยิ่ง-ยิ่งสูง มีวรรณะมากยิ่ง-ยิ่งมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ ศีล เป็นเครื่องชี้ค่า ยิงเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์จริง บริบูรณ์ได้แก่ทุกเท่าใด ๆ ก็คือ ผู้เป็นสมณะ ผู้มีวรรณะสูง มีวรรณะมากเท่านั้น ๆ จะมีใช้ยศ ศักดิ์ หรือ สรรเสริญ เป็นเครื่องวัด เป็นอันขาด

เครื่องวัดความเป็น "สมณะ" ว่า จะเป็นผู้มีสุขสูงยิ่ง-ยิ่งสูง มีสุขมากยิ่ง-ยิ่งมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ ฌาน เป็นเครื่องชี้ค่า ยิงเป็นผู้มีฌานสูง มีฌานเก่งกล้าได้มากเท่าใด ๆ ก็คือ ผู้เป็นสมณะ ผู้มีสุขสูง สุขมาก สุขยิ่ง ๆ เท่านั้น ๆ จะมีใช้มีสุขมากเพราะได้เสพย์สมโลกียสุข อันมีสมาธิในกาม สมาธิในพยายบาท สมาธิในความม่วงความนอน สมาธิในความได้คิดได้ฟุ้งซ่านอยู่ไม่รู้หยุด สมาธิในความได้พบแต่แง่เงื่อนที่ต้องกัษา สงสัยอยู่รำไปตลอด โดยตัดสินเห็นแจ้งในบทธอบลงไม่ได้สักที เป็นอันขาด

เครื่องวัดความเป็น "สมณะ" ว่า จะเป็นผู้มีโภคทรัพย์สูงยิ่ง-ยิ่งสูง มีโภคทรัพย์มากยิ่ง-ยิ่งมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คือ ความเป็นพรหมจรรย์ทั้ง ๕ แท้ ๆ นั้น เป็นเครื่องชี้ค่า ยิงเป็นผู้มีพรหมจรรย์แท้ ๆ นเป็นเครื่องอาศัยในชีวิตจริง ๆ เป็นตัวบทบาทของชีวิตแท้ ๆ มากเท่าใด ๆ ก็ยิงเป็นสมณะ ผู้มีโภคทรัพย์สูง มีโภคทรัพย์มากยิ่ง ๆ เท่านั้น ๆ จะมีใช้ ลาภ ทรัพย์สิน เงินทอง นานา ที่คนหลงหอบ หลงหวง มาเป็นเครื่องชี้ค่า เป็นอันขาด

เครื่องวัดความเป็น "สมณะ" ว่า จะเป็นผู้มี พละมากยิ่ง-ยิ่งมาก มีกำลังสูงยิ่ง-ยิ่งสูงนั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ วิมุติ เป็นเครื่องชี้ค่า ยิงเป็นผู้มีวิมุติบริสุทธิ์ มีวิมุติบริบูรณ์ได้แก่ทุกเท่าใด ๆ ก็คือ ผู้เป็นสมณะ ผู้มีพละมาก มีกำลังสูงยิ่ง ๆ เท่านั้น ๆ

จะไม่เอาการมีความปรารถนารุนแรง ความพยายามมาก ความเบียดเบียนที่ยังซับซ้อน เลือดเย็น ความเป็นอำนาจบาตรใหญ่ มาเป็นเครื่องช้ำ เป็นเครื่องวัด ว่า มีผละมาก มีกำลังสูง เป็นอันขาด

[จาก “จักกวัตติสูตร” สุตตันต. เล่ม ๑๑ ทีฆ. ปาฎิก. ข้อ ๕๐]

สมณะมิใช่ผู้รับจ้างประกอบพิธีกรรม อย่างที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้แน่นอน การศึกษาสมณะ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพื่อที่พุทธบริษัทจะได้ไม่ไปหลงส่งเสริมบูชาผู้ที่ไม่ใช่สมณะแท้ ๆ แต่ต้องช่วยกันพิจารณาเลือกเฟ้นผู้เป็นพุทธสาวกแท้ ที่มีการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามศีล ตามธรรม และตามวินัยของพุทธแท้ ตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดา แน่แน่นอนทุกคนย่อมอ้างคำว่า “พุทธะ” คำว่า “พระพุทธเจ้า” แต่พุทธบริษัทจะหลับหูหลับตาเชื่อ “วาทะศิลป์” นั้นๆ มิเป็นสิ่งบังควร พุทธบริษัททุกคนต้องศึกษาให้รู้ว่า เช่นใด คือ พุทธ แบบใด คือ พระ เพื่อช่วยกันป้องกัน และทะนุบำรุงพุทธศาสนาชั่วให้ยืนยาวต่อไป

๐.๗.๑ คุณสมบัติพระอริยะ

คนดีในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นคน “ดีแท้” คือ คนที่หมดพฤติกรรมที่เป็นความต่ำ ความเลว เล็กการกระทำที่เป็นความชั่ว ความต่ำได้แล้ว เอาเวลา เอาแรงกาย แรงปัญญา ไปกระทำ ไปฝึกฝน ในพละติ ในงาน ที่ดียิ่งขึ้น ใน “กรรม” ที่ให้คุณค่าแก่ มนุษย์ยิ่งขึ้น เป็นคนมีปัญญาแท้ บริสุทธิ์แท้ ซื่อตรง **เป็นผู้ที่ควรทำงานให้แก่โลก** เพราะโลกจะได้งานที่ดี ที่บริสุทธิ์ ได้ผลผลิต ที่ควรได้ ที่ถูกต้อง ที่เป็นสาระแท้ ๆ ตรงกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมนุษยชาติ ถ้าใช้จำนวนตามทางศาสนาที่นับถือพระเจ้า ก็ว่า เป็นคนของพระเจ้าแท้ ๆ หรือ เป็นผู้ทำงานให้แก่พระเจ้าจริงๆ

คนดีเช่นนั้น ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า อริยบุคคล ซึ่งมีด้วยกัน ๔ ระดับ ดังกล่าวถึงมาแล้ว หรือ แบ่งละเอียดออกไปอีกก็มี ๘ ระดับ วัดได้ด้วยส่วนหยาบละเอียดของความชั่วที่ละเลิกได้สนิท และด้วย ศีล ที่กำหนดเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตของแต่ละท่าน

ผู้ดับความชั่วได้สนิท แค่นั้น “โสดาบัน” ก็จะมี “กรรม” อันบริสุทธิ์แค่โสดาบันนั่นเอง ให้แก่สังคม ให้แก่โลก และมนุษยชาติ หรือคือ เลิกละอบายมุขได้ขาดสนิท

ด้วยความศรัทธาถูกต้องในพระรัตนตรัยอย่างจริงจัง มี ศีล ๕ เป็นทางดำเนินชีวิต

ผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต เพิ่มสูงขึ้นมาอีก เป็น “สกทาคามี” ก็จะมี “กรรม” อัน
บริสุทธิ์แค่สกทาคามี นั้น ให้แก่สังคม ให้แก่โลก และมนุษยชาติ

ผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต เพิ่มขึ้นอีก ไม่เป็นทาสโลกย์ได้เพิ่มสูงขึ้นไปอีก ก็ยัง
จะมี “กรรม” ที่ดี ที่บริสุทธิ์ มากขึ้น ไปอีก ตามลำดับๆ จนเป็น “อนาคามี” เป็น
“อรหันต์” งานของท่านก็จะเป็นงานที่ถูกทศพร มีสาระประโยชน์ให้แก่สังคม แก่โลก
และมนุษยชาติ มากเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

คุณสมบัติสำคัญของพระอริยเจ้า นอกเหนือความสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ยังมีความ
ขยันหมั่นเพียรเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะท่านถึงธรรมอันวิเศษแล้ว ท่านมี
“ทวิสุทธมมิกัตถประโยชน์” จริง ท่านเป็นเศรษฐีแท้ พระอริยะต้องอยู่กับปวงชน
ต้องคลุกคลี ทำงาน ร่วมกับปวงชน เพราะท่านจะทำแต่สิ่งที่ดี แต่ส่วนจิตนั้นจะยิ่ง
“ปล่อยวาง” หรือ เลิกคลุกคลีเกี่ยวข้องกับ (อสังสัคคะ, อสังคณิกะ) ท่านจะพา จะนำ จะชวนทำ
แต่สิ่งที่ดี ท่านจะเป็น “ที่พึ่ง” ที่ดี ท่านจะเป็น “แบบอย่าง” ที่ดี เรียกว่า *สังฆัง สรมัง*
เพราะท่านจะเป็น หนึ่งในแปดองค์ ของ พระอริยะ ของ พระพุทธเจ้า ที่เรียกภาษามาลว่า
อภฺฐุปริสฺสุคฺคา เอส ภควโต สวากสังโฆ จริงๆ

การดำเนินชีวิต ของพระอริยะทุกระดับ แม้พระอรหันต์ ก็จะมี “เนื่องด้วยผู้อื่น”
แม้กระทั่งการงาน ที่เรียกว่า อาชีพ ก็จะมีเนื่องด้วยผู้อื่น [ปฏิบัติพัตรา เม ชีวีกาติ] แต่มี
ได้หมายความว่า พระจะมีแค่เรื่อง “เนื่องด้วยผู้อื่น” เพียงต้องหวังตัวเองว่า “ต้องอาศัยคน
อื่นกิน” อยู่เท่านั้น พระอริยะของพระพุทธศาสนา ที่เอาเครื่องแบบของพระพุทธเจ้าคลุม
ตัว จะต้องพินิจนาชีพให้ได้ จนกระทั่งถึง มินาอาชีพะ ระดับ ๕ คือ การเอาลากต่อ
ลาก หรือ เอาลากแลกลาก เอาลากแลกลาก แม้ลากแลกลากสรเรณู ก็จะไม่ทำ
ภาษาพระท่านว่า *ลาเภณ ลากัง นิเวคิงสนตา* คุณวิเศษระดับนี้เป็นเรื่องสูงส่งลึกซึ้ง ที่จะ
พ้นจนบริสุทธิ์บริบูรณ์ได้แสนยาก พระอริยะจะดำเนินชีวิต และ ทำงาน โดยไม่หลง ลาก
ยศ สรรเสริญ แม้สุข ท่านจะสร้างสรรโดยไม่เป็นทุกข์ และไม่ต้องการแสวงสุขด้วยให้ได้
เป็นที่สุด ท่านจะทำงานเพื่อมนุษยชาติ จะไม่เอาแรงงาน แลก ลาก-ยศ-สรรเสริญ-สุข แน่

๐.๗.๒ งานของพระอริยะ

พระอริยะของพระพุทธศาสนา จะมารวมกลุ่มช่วยกันทำงานสร้างสรรค์ สืบต่อคำสอน พระศาสนาต่อไป ตามหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ดี ที่จะต้องรักษาประคับประคอง พุทธวิ หัยยืนยาวไป เท่าที่จะทำได้ จะช่วยเกื้อหนุนการงานศาสนา สร้างความดี สร้างคนดี ด้วย การเสียสละแรงกาย แรงปัญญา เวลา และ ทุนรอน เท่าที่จะทำได้ ปัจจุบันมีอุปกรณ์ ทางเทคโนโลยี เสริมความสะดวก และความประหยัดเวลา แรงงาน ได้ดี การร่วมกัน ทำงานพัฒนาตน และ สังคม ก็จะเป็นไปได้อย่างราบรื่น เรียบร้อยขึ้น และ ทำได้มากขึ้น กว้างไกลขึ้น และ คล่องแคล่วขึ้นได้ด้วย

พระอริยะของพุทธ จึงมิใช่บุคคลที่จะหลบหลีก หลีก เร้น ไปอยู่ตามป่า ตามเขา หรือ นั่งหลับตา หนีหน้า เยี่ยงฤๅษี เดียรถ้อยอย่างเคยเถิด ซึ่งเป็นการคิดเสพยาบวม ห่างผู้คน ไม่เกิดประโยชน์ สาระอันเป็นแก่นสารในทางการสร้างสรรค์เท่าที่ควร **เป็น กิเลสที่ฤๅษีโบราณไม่รู้เท่าทัน** แต่ก็มีได้หมายความว่า ผู้ฝึกหัดเรียนรู้ ผู้ปฏิบัติจะปฏิเสธการหลีกเร้น การศึกษาออกบ่าบ้าง เรียนรู้ ในภาวะอาศัยที่สงบบ้าง ตามขั้นตามควร พระอริยะ จะสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดี เป็นผู้พัฒนา เป็นอริยชน อย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา และ เต็มใจ ท่านจะเป็นตัวประโยชน์ยิ่งที่จะกอบกู้ ความอยู่เป็นสุขให้มวลมนุษยชาติ ดังคำว่า

“พหูชนหิตายะ ปฏิบันโน โหติ พหูชนสุขาเย
พหูสสะ ชนตา อริเย ญาเย ปติฏฐาปีตตา”

พระอริยเจ้าแท้ ๆ จึงมี “สัมมากัมมันโต” คือ มีการทำงานที่ดี ที่ถูกต้องเป็นที่สุด อยู่จริง ๆ ด้วยประการฉะนี้

มีผู้เข้าใจผิด คิดว่า พระอริยะไม่ต้องทำงาน เพราะมี โลกุตตรจิต อันสงบ แล้ว และหลงเข้าใจ “โลกุตตรจิตอันสงบ” นั้นว่า เป็นการอยู่เฉยสงบไม่สนใจ คบผู้คน จิตจะไม่รับรู้เรื่องของมนุษย์ของสังคมของโลก จะไม่ทำการงานที่สัมพันธ์อะไร กับโลก หากจะทำก็มีแต่งานเล็กๆ น้อยๆ อันจำเป็นที่สุดที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้ เป็นต้น **ความเข้าใจอย่างนี้ เป็น ความเข้าใจที่ผิด เป็นมิจฉาทิฐิ** นั้น เป็น ความเห็นของฤๅษีชีไพร โบราณ ๆ เป็นความรู้ตน ๆ ง่าย ๆ ลึกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ย่อม จะต้องมีความรู้ที่ว่า การไม่ทำงาน คือ ความเกียจคร้าน ไม่พาดนให้เจริญ เป็นความต่ำ

ความเสื่อม เป็นอบายมุข นอกจากนี้ ยังเป็นการเอาเปรียบโลก เอาเปรียบสังคม เอาเปรียบมนุษย์ ยังเป็นผู้เบียดเบียน กินแรงผู้อื่น ยังเป็นผู้เห็นแก่ตัว ยังเอา “ได้” ยัง “เอา” มากกว่า “ให้” มากกว่า “เสียสละ”

ยังเป็นบุคคลผู้มีความฉลาด มีปัญญา แต่เป็น บัญญาเจโก มีกิเลสมาก สามารถใช้กลวิธี “เอา” อย่างแนบเนียน ซับซ้อน จนคนรู้ไม่เท่า ตามไม่ทัน คนเหล่านี้ ไม่ว่าจะอยู่ในเครื่องแบบนักบวช หรือ ขรวาส จะพยายามใช้เล่ห์เหลี่ยมลัดกัน ซับไส ขัดขวาง ไม่ให้พระอริยะทำงาน บุคคลเหล่านี้จะสร้างสถานการณ์บีบบังคับ กดขี่ ช่มเหง คนดี หรือ พระที่ดีให้ต้องมอันเป็น พ้นไปจากวิถีแห่งสังคมมนุษย์ เพื่อที่ตนเองจะได้มี โอกาสกอบโกย หลอกกิน ครอบครองผู้โง่กว่า ไว้เป็นฐานกิน ฐานใช้ ฐานอำนาจ ของตน ผู้ไม่ใช้พระอริยะที่มีปัญญาถูกทางแท้ ไม่ใช้พระอริยะที่มีภูมิปัญญาตามสัมมาอาริยมรรค องค์ ๘ หรือ ไม่ใช้พระอริยะของพุทธ ตาม สัมมาทิฐิ ก็จะหลงกรรมพวก บัญญาเจโก หรือแม้จะไม่หลง แต่สุดท้ายแรงของพวกเขา บัญญาเจโก ไม่ได้ ก็จะถอยห่างพ้นเส้นทางไป หลบหนีไปเป็นชีวิตที่จมอยู่กับความเปล่าตาย ตายเปล่า ให้เขาแกล้งยอว่า “เป็นมุนีผู้สงบ ไม่ยุ่งโลก” แล้วเขาก็เอาลักษณะตื้น ๆ ง่าย ๆ ที่มุนีนั้นไม่ได้ได้อยู่ ใกล้เคียงโลก ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องของมนุษย์มนา ไม่รู้จักกิจการของโลกเลย นั่นเอง อ้างว่า คือ ความหลุดพ้นโลกแล้ว นั่นคือ ความต้ง่าย ที่ผู้มีปัญญาเจโก ใช้หลอกกัน ใช้กัน คนผู้มีปัญญาบ้างในระดับหนึ่ง ที่หวังความหลุดพ้น แต่มีภูมิแค่หลงติดสงบ ได้สำเร็จไปมากกว่ามากแล้ว จนหลงเชื่อสนิทตาม ๆ กันมากระทั่งทุกวันนี้ มากหลายเป็นส่วนใหญ่

ซึ่งแท้จริงแล้ว ลักษณะ “ความหลุดพ้น” หรือ “พ้นโลก” ของศาสนาพุทธแท้ ๆ นั้น เป็นความหลุดพ้นของจิต ที่มีอำนาจเห็นอวัตรโลก เห็นอุปถัมภ์กรรมช่วยวนของมนุษย์มนา อยู่เหนือกิจกรรมของคนโลก ๆ อยู่สัมพัทธ์สัมพันธ์กับทุกอย่างในโลกที่ “จิตของพระอริยะนั้น ๆ มีอำนาจเหนือแท้แล้ว” ได้จริง ๆ โดยไม่ต้องถูกหลอกให้หนี ไปนอกเส้นทางสังคมมนุษย์เลย และแม้แต่กรรมวิธีการปฏิบัติตามแบบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้ ๆ เมื่อเข้าใจวิธีการของ มรรค องค์ ๘ ได้แท้ ก็ปฏิบัติสร้าง “สมาธิจิต” โดยไม่ต้องหนีจากอะไรให้หลบหลีกกันหรอก อย่างมากก็จะหลบ ๆ เลี่ยง ๆ พราก ๆ ห่าง ๆ ไปช่วงระยะที่ต้องเรียนรู้เท่านั้น ซึ่งจะต้องตั้งใจศึกษาทฤษฎี แบบวิธีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงค้นพบให้ตี ๆ

พระอริยะต้องมีปัญญารู้เท่าทัน สามารถแสดงงาน ทำงาน (สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ) ยืนหยัดสร้างสรรค์ให้ได้ เพื่อมิให้กลไก พุทธจักร ธรรมจักร สังฆจักร ต้องหยุดชะงัก โดยปราศจากบทบาทขับเคลื่อน ผู้มีปัญญาเป็นอริยะแท้ จะสามารถนำพาให้พระพุทธศาสนาเดินหน้า พัฒนา เจริญงอกงาม เป็นที่พึ่งของมวลมนุษยย์ ดับความทุกข์ยากลดความเบียดเบียน ความก้าวร้าว รุนแรงในสังคมได้จริง

การงาน ใด ๆ ก็ย่อมทำได้ เมื่อการงานนั้นเป็นการทำงานสุจริตเหมาะสม และอยู่ในขอบเขตของธรรม ของวินัย ที่พระบรมศาสดาได้ตราไว้แล้ว และจะเป็น “การงาน” ที่ส่อให้เห็นว่า เป็นไปเพื่อการเสียดสี ไม่เอาเปรียบ สร้างสรรค์ชนิดไม่มีการแลกเปลี่ยน ไม่มีการ “เอา” อันจะเป็นสภาพ “ตัดกัน” กับการงาน ของผู้มีปัญญาเฉลียว หรือของคณขัโปกอบโกยด้วยปัญญา มันก็จะเกิดการ “ฟ้อง” คนผู้ไม่ค่อยสุจริตเหล่านั้นขึ้นมาอย่างมาก คนเหล่านั้นก็ต้องหาวิธีกำจัดพระอริยะแท้ ๆ ให้หลักพันไป พร้อมทั้งใช้ปัญญาแสวงแกล้ง แสร้งย่อ แสร้งเบยว แสร้งแก้ไขสังขารมให้ตาตน ผิดแนวแท้ของสัมมามรรคอันมีองค์ ๘ ของพุทธไปให้จนได้ มันเป็นดั่งงูมาตลอดกาล และเมื่อยุคกาลที่แล้งพระอริยะผู้แก่ล้าแล้ว ความสำเร็จก็เป็นของพวกเขา ปัญญาเฉลียว ไปจนได้ ความตกต่ำจนผิดเพี้ยนของ พุทธศาสนา ก็เกิดได้ด้วยประการอย่างนี้

๐.๘ การศึกษาหลักการของพุทธ

หลักการของศาสนาพุทธ มีแก่นสารสาระ มีเหตุผล มีขั้นตอน มีต้นปลายที่พิสูจน์ได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากเป็นหลักการที่ปฏิบัติได้จริง พิสูจน์การลดละเลิกจากความเสื่อม หรือ จากอกุศล ได้ที่ตน เป็นลำดับ จนบรรลุสู่สะอาดสันนิบาต เป็นหลักการที่มั่นคง ขยายจากวงแคบออกสู่วงกว้าง จนถึงออกสู่สาธารณชนได้

ศาสนาพุทธ ประกอบด้วยหลักการของการกระทำ ของกิจกรรม ของพฤติกรรมครบองค์ ๓ คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม สอดคล้อง ร้อยเรียงกัน มิใช่มีแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น จะขาดส่วนใด ก็ไม่ครบ เมื่อเห็นดี เห็นชอบ ด้วยปัญญา ด้วยจิตวิญญาน เป็นสัมมาทิว ในเรื่องใดแล้ว จะต้องมีการปฏิบัติ ลด เลิก ละ อกุศล ด้วยกายตามไป ให้สะอาด ไม่ให้กายต่างพร้อย แม้แต่ว่าจากก็จะต้องสอดคล้องกับกาย และ ใจด้วย

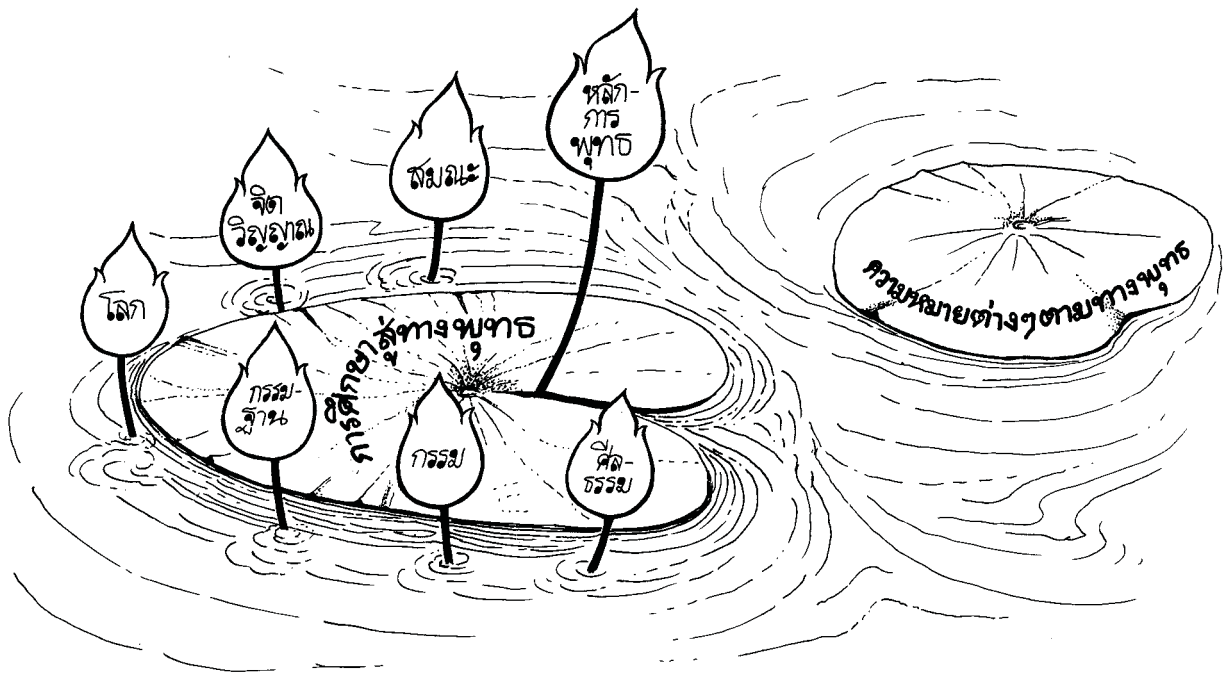
การดำเนินการปฏิบัติ^๕ เรียกว่า วิถี หรือ มรรควิถี วิถีทางของพระอริยะ ซึ่งเป็น อริยมรรค พระอริยะแต่ละระดับ ก็ดำเนินตามขั้นตอนของตน เช่น พระโสดาบัน ก็ทำตามขั้นของพระโสดาฯ พระสกิทาฯ ก็ทำตามหลักปฏิบัติตามขั้นของ สกิทาฯ เป็นต้น มีอริยมรรคของแต่ละระดับ มีเบื้องต้น—ท่ามกลาง—บั้นปลาย เป็นระเบียบระบบ พระอริยะแต่ละระดับ ก็จะได้ผลของตนเพิ่มขึ้น สูงขึ้น เป็นจริง เป็นประโยชน์ตนของตน เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นธของตน และ ผู้นั้นก็จะพลอยได้รับประโยชน์ ไปตามส่วนด้วย เรียกว่า ประโยชน์ท่าน

พระอริยะแต่ละองค์ จะพยายามดำเนินมรรคของตน ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เท่าที่จะทำได้ เช่น พระโสดาบันตติมรรค ก็จะพยายามดำเนินให้เต็มเป็นโสดาบันตติผล ก็เป็น สัมมาอริยมรรคเต็มของพระโสดาบัน พันสี่กิลส ขึ้น อนาสวะ ระดับพระโสดาบัน แล้วก็ยังส่วนที่ยังไม่บริบูรณ์พร้อม ในขั้นสูงต่อไปอีก จนเมื่อตนบรรลุผลขั้นพระอรหันต์ อริยมรรค ของตนจึงจะสมบูรณ์ บริบูรณ์ครบถ้วน เป็น อริยมรรค ที่ชอบ ที่ควร เป็นที่สุด เรียกว่า สัมมาอริยมรรค ขึ้น อนาสวะ สุตท้าย เป็นผู้ที่ไกลจากข้าศึกอยู่ เห็นอยู่ รืออยู่ ด้วยปัจจุบันของตนเอง

คำว่า “ สัมมาอริยมรรค ” เป็นทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้า เท่านั้นที่จะทำให้อทฤษฎีนี้เกิดขึ้นได้ เป็นหลักการปฏิบัติธรรมสร้างสมาธิ สร้างฉาน สร้างวิมุติ ที่พร้อมไปด้วยกรรมกิริยา การงาน การพูด และ การคิด ที่พยายามให้เป็นกุศล ขึ้นเรื่อยๆ ตลอดเวลา ทุกอริยาบถ จะเป็นแนวทางของการพัฒนากาย วาจา และ จิตวิญญาณ ให้เข้าสู่ทางแห่งความเหมาะสม หรือ สัมมา มากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงความบริสุทธิ์ บริบูรณ์ ในทุกเรื่อง ทางกาย วาจา ใจ และ ความคิด ความรู้ จนถึงขั้น อาชีพ ก็ จะค่อยๆ เลื่อนขั้นสู่อชีพที่สมบูรณ์ พัน มิจฉอาชีพ ขั้นที่ ๕ สูงสุดได้

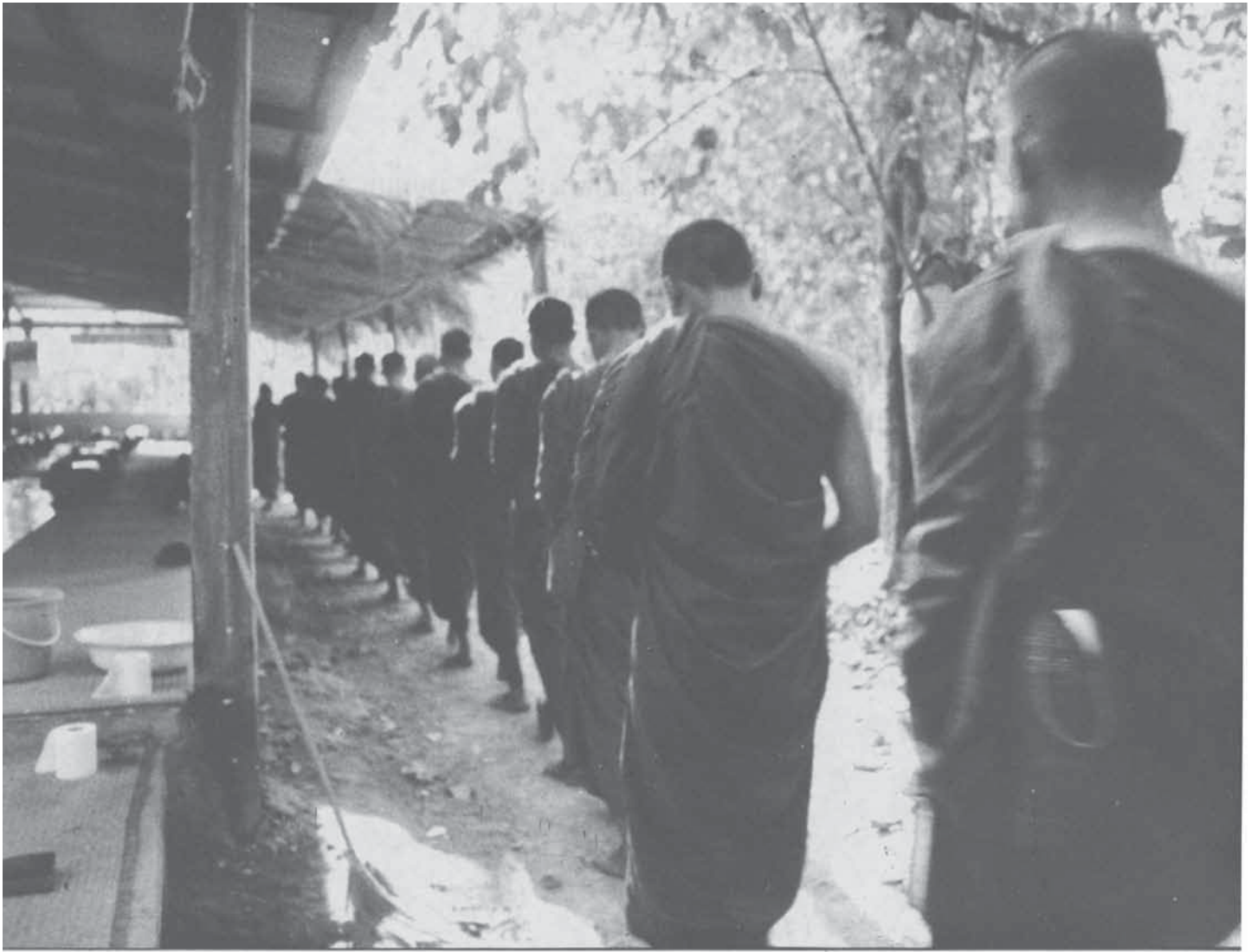
ทฤษฎี^๕ นี้ เป็น ทฤษฎีหลัก แห่งศาสนาพุทธ มีกล่าวในพระสูตร ชื่อ มหาจัตตารีสกสูตร ปรากฏในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ ๑๔ พระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรินิพพานสั ก์ บทที่ ๗ ข้อที่ ๒๕๒-๒๕๑ และ ในพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑๔ พระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรินิพพานสั ก์ บทที่ ๗ ข้อที่ ๒๕๒-๒๕๑ เช่นเดียวกัน

พุทธบริษัทผู้ไฝ่ธรรม และ ใฝ่ปฏิบัติธรรม เพื่อความพ้นทุกข์ ฟังใส่ใจศึกษา ให้
 ละเอียดลึกซึ้ง ตามที่จะปรากฏต่อไป ในหนังสือเล่มนี้ เพื่อความเจริญของตน และเพื่อ
 กอบกู้ “สัมมาริยมรรค อังค ๘” ของ สมเด็จพระบรมศาสดา ให้บริสุทธิ์ ถูกต้อง
 ตรงทาง ตามที่พระบรมศาสดาสั่งสอนไว้เถิด นั่นคือ การศึกษาสู่ทางพุทธแท้ๆ
 แต่ - - - - - ทว่า พุทธ-พุทธนั้น เป็นอันใด - - - - - เราจะได้รู้กัน
 ในส่วนต่อไป

แผนภูมิที่ ๑ การศึกษาสู่ทางพุทธ

๐.๙ ว่าด้วยพระไตรปิฎก

การศึกษาพระพุทธศาสนา ที่ล่วงมากกว่า ๒๕ ศตวรรษ หลังพุทธกาล ย่อมมีความยากลำบาก เนื่องจากเวลาล่วงเลยมานาน การผิดเพี้ยน เปลี่ยนแปลง และ ความผิดพลาดในการบันทึก ประกอบกับ ความเชื่อ ลัทธิ ประเพณี นอกศาสนา ได้เข้ามาปน จนยากที่จะแยกให้ออกได้ว่า อันใดเป็นเนื้อ อันใดเป็นน้ำ อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนา ต้องวิเคราะห์ความมุ่งหมายสูงสุด ของศาสนา เป็นที่ตั้ง อีกประการหนึ่ง พระพุทธองค์ ทรงห้ามมิให้พูดลัด ตัดความ ทรงสอนให้ศึกษา และ ปฏิบัติให้งามในเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องปลาย ทั้งนี้ เพื่อป้องกัน การจับจด หยิบยกส่วนใดส่วนหนึ่งมาพิจารณาแต่เพียงส่วนเดียว และ เป็นการป้องกันมิให้พุทธบริษัท จับหางมาเป็นหัว โดยไม่รู้ต้น รุกกลาง รุกปลาย เพราะจะไม่เกิดผลดีกับตน และ กับพระศาสนา

อนึ่ง พุทธบริษัทในประเทศไทย ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า ฝ่ายเถรวาท นั้น มี เอกสารศาสนาสำคัญ ที่เป็นที่ยึดถือกันมาแต่โบราณกาล ๑ ชุด เรียกว่า **พระไตรปิฎก** หรือที่เรียกในภาษาบาลีว่า **ติปิฎก** หรือ **เตปิฎก** เป็นตำราทางพระพุทธศาสนา กล่าวโดยรูปศัพท์ แปลว่า ๓ คัมภีร์ **พระไตรปิฎก** ฝ่ายเถรวาท ประกอบด้วยเนื้อหา ๓ หมวดใหญ่ๆ คือ

๑. พระวินัยปิฎก
๒. พระสุตตันตปิฎก
๓. พระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก เป็นคัมภีร์ หรือ ตำราที่ว่าด้วย ระเบียบ วินัย หรือ ศีล (อาชญา) ของ ภิกษุ และ ภิกษุณี วางหลักเกณฑ์ความถูกต้องของกิจกรรม ในการดำเนินชีวิตฝ่าย บรรพชิต เปรียบเสมือนกฎหมายกำหนดโทษผู้กระทำความผิด ในพระไตรปิฎก ทั้งภาษาบาลี และภาษาไทย ฉบับหลวง มีรวมด้วยกันทั้งหมด ๔ เล่ม เหมือนกัน

พระสุตตันตปิฎก เป็นคัมภีร์ว่าด้วยพระธรรมเทศนาต่างๆ ไป มีประวัติ และ รายละเอียดประกอบเนื้อเรื่อง มีการกล่าวถึงบุคคล และ พระอริยบุคคลมากมาย มีทั้ง ทฤษฎี แบบอย่าง วิธีการปฏิบัติ มีทั้งการแสดงให้รู้มรรค รู้ผล รู้หลักธรรม นานาประการ ละเอียดลออหลากหลาย ในพระไตรปิฎก ชุดภาษาไทย ฉบับหลวง มีรวมด้วยกันทั้งหมด ๒๕ เล่ม

พระอภิธรรมปิฎก เป็นคัมภีร์ว่าด้วยข้อธรรม หรือ ความรู้ล้วนๆ ไม่มี ประวัติ หรือ ท่องเรื่องประกอบ การอ่านต้องอาศัยการตีความ อาศัยการรู้อย่าง ความรู้จริง ผู้ศึกษาแต่ภาษา โดยไม่มีฐานจิตรองรับ ตามขั้นตอนแล้ว จะพลาดได้ง่ายพึง ระวัง พระอภิธรรมปิฎก มีรวมด้วยกันทั้งหมด ๑๒ เล่ม

แรกเริ่มเดิมที มิได้มีการจารึกพระธรรมคำสอน ของ พระพุทธองค์ เป็นลายลักษณ์อักษร การสืบทอดเรื่องราว และ พระธรรมเทศนาต่างๆ กระทำโดยการท่องจำ **สุขีพ ปุญญาณูปาท** กล่าวอธิบายไว้ว่า พระสาวก ๔ องค์ ที่เป็นหลักใหญ่ในการสร้าง พระไตรปิฎกมี....

- ๑. พระอานนท์   ในฐานะที่ทรงจำพระพุทธรูปจนะไว้ได้มาก
- ๒. พระอุบาลี   ในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวินัย ทรงจำพระวินัยปิฎก
- ๓. พระโสณกุฎทิณณะ   ผู้เคยท่องจำบางส่วนแห่งพระสุตตันตปิฎก และกล่าว
 ข้อความนั้นปากเปล่าในที่เฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า   พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ว่า
 ทรงจำได้ดีมาก ทั้งสำเนียงที่ชัดเจน แจ่มใส   เป็นตัวอย่างแห่งการท่องจำ ในสมัยที่ยังไม่มี
 การจารึกพระไตรปิฎกเป็นตัวหนังสือ
- ๔. พระมหากัสสป   ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มให้มีการสังคายนา   จัดระเบียบ
 พระพุทธรูปจนะให้เป็นหมวดหมู่

แม้ว่า พระไตรปิฎก จะนับว่า เป็นคัมภีร์สำคัญ และเป็นหลักฐานทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาทแท้ๆ ยังมีเอกสารที่นับเนื่องเป็นคัมภีร์อีก ๓ ระดับชั้น คือ เอกสารที่เรียกว่า อรรถกถา หรือ ฎิลนนา เป็นเอกสารชั้น ๒ รองจากพระไตรปิฎก เอกสารชั้น ๓ เรียกว่า ฎีกา และเอกสารชั้นสี่เรียกว่า อนฎีกา สุนิพ ปุณฺณานุกาพ กล่าวไว้ในหนังสือพระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ที่ คณะเทคโนโลยีปริวรรต พิมพ์แจกเป็นพุทธบูชา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ในหน้า ๒๔ ว่า

“แม้จะมีพระพุทธรูปถาษิตเตือนไว้ มิให้คิดตำราจนเกินไป แต่ก็จำเป็นต้องรักษาตำราไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา เพราะถ้าไม่มีตำราเลย จะยิ่งร้ายร้าย เพราะจะไม่มีแนวทางให้รู้จักพระพุทธศาสนาเลย ฉะนั้น การศึกษาให้รู้ และ เข้าใจในพระไตรปิฎก จึงเป็นลำดับแรก เรียกว่า ปริยัติ การลงมือกระทำตามโดยควรแก่จริตอัธยาศัย เรียกว่า ปฏิบัติ การได้รับผลแห่งการปฏิบัตินั้นๆ เรียกว่า ปฏิเวธ”

ปัจจุบันนี้ พุทธศาสนิกชนหลายหมื่นกลุ่ม ล้วนแต่อ้างตนว่า เป็นผู้รู้ กล่าวกราดโดยไม่คำนึงถึงกาลละ เทศะ และหมื่นกลุ่มผู้ฟัง ว่า พระไตรปิฎก ผิด พระไตรปิฎก มิใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า พระไตรปิฎก เชื่อไม่ได้ อันมีผลให้พุทธบริษัทผู้เยาว์ เบบ้าปัญญา ผู้ยังมีสามารถจับหลักธรรมใด เป็นที่ยึดเหนี่ยว เป็นแก่น เป็นแก่นได้ ตามฐานของเขาเหล่านั้น แสดงความหยาบเหยียด และไม่ใส่ใจในเอกสารนี้ และ พากันไปเกาะยึดสิ่งงมงายไร้สาระ บ้างก็ไปเกาะพึ่งคำพูดของ “โมฆะบุรุษ” ผู้ฝันที่จะสร้างทฤษฎีของตน ล้มล้างทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาของตนเอง

ที่จริงแล้ว **ศีล** กัด **พระธรรมวินัย** กัด **พระไตรปิฎก** กัด เป็นสิ่งที่จะต้อง
 มีอยู่ เป็นกรอบ เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ดำเนินชีวิต ตามฐานานุกรานะ ของแต่ละคน
 เพื่อให้ไปสู่ทางดี ทางพัฒนา สู่ทางพุทธะขึ้นไปเรื่อยๆ ตามเหตุปัจจัย และ ตามกาละเทศะ
 อันควร พุทธสาวก มีพื้กล่าววจา หมั่นศีล หมั่นธรรม หมั่นวินัย มีพื้กล่าววจา เชิดชู
 ยกย่องธรรม จนเกิดเชิงผลักไสทำให้ไกลห่างธรรมะ หรือ จนเกิดผลไม่สัมพันธังคุด เป็น
 มีจฉาวจา เพราะจะทำให้ผู้น้พลอยมีจิตอกุศลตามไปด้วย ไม่เป็นการบังควร

พระไตรปิฎก ควรจะได้พิมพ์ หรือ ทำให้สื่้อออกให้คนได้รู้ ได้รับ ได้
 เห็น ได้สัมผัสให้มาก ๆ ควรจะได้รับการย่อ หรือ ย่อยให้ง่าย ให้เหมาะแก่คน
 หลายระดับหลายวัย ชวนอ่าน ชวนศึกษา แต่มีข้อแม้อย่างสำคัญยิ่ง ว่า ผู้ย่อ ผู้
 ย่อยนั้น ๆ จะต้องเป็นผู้รู้ยั้งถึงธรรมแท้ หรือ เป็นพระอรียะที่แท้ ที่มีภูมิปัญญาจริง ๆ
 เป็นผู้ทำ จึงจะไม่ผิด ไม่พลาด หากใคร ๆ คน ๆ อยากทำ ก็ทำไปโดยไม่รู้แจ้ง ไม่
 มีภูมิที่ถูกต้องจริง ช่นทำเข้า ก็จะมีผลทำลายความจริง ทำลาย ความถูกต้อง
 นั้นคือ การทำลายพระธรรม หรือ การทำลายพระศาสนาอย่างร้ายแรงโดยตรง

พระพุทศาสนา เป็นศาสนาหนึ่งทีมีกำเนิดจากคนอินเดีย และ เริ่มแพร่หลาย
 ในประเทศอินเดียก่อน และพระพุทของค้ก็ทรงใช้ภาษาอินเดียนั้นเอง ในการสอนเผยแผ่
 พระศาสนา เพราะเป็นภาษาพนมเอง คนพนมเองจะฟังเข้าใจได้ การสอนธรรม การ
 จะสื่้อธรรมให้ผู้นรู้ การแสดงธรรมให้ผู้นเข้าใจ ก็อาศัยภาษาเป็นสำคัญ และผู้ใช้สื่้อต้อง
 พยายามพูดให้ง่าย ให้รู้เรื่อง การพูดทคนฟังไม่รู้เรื่อง เป็นการเสียเวลา เปล่าประโยชน์
 เปลืองแรงงาน ไร้สาระ เป็นคำเพื่อเจ้อ ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้ควบคู่มากับพุทศาสนา
 แม้แต่การบันทึกหมวดหมู่ธรรมวินัยต่าง ๆ พระไตรปิฎก ฉบับหลัก ก็จารึกเป็นภาษาบาลี

ภาษาบาลี เป็นภาษาธรรมทีลึกซึ้งมาก แปลได้โดยพยัญชนะ แปลได้โดยอ้ดละ
 และแปลได้โดยมีสภาวะธรรม การแปลด้วยพยัญชนะ ตัวหนังสือ ก็เป็นการแปล โดยระบบ
 ไวยากรณ์ของภาษาเหล่านั้น และจะตรงกันกับอ้ดละสาระทีผู้แปลนั้น ๆ หมายด้วย แต่
 ถ้าไม่มีสภาวะธรรมรองรับ แปลแต่พยัญชนะสื่้อพยัญชนะ หรือ แปลแต่อ้ดละ สาระ สื่้ออ้ดละ
 สาระเท่านั้น เปรียบเสมือนผู้ทีเรียนภาษาบาลี แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นอักษรภาษาอื่น
 เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ เป็นต้น ทีถ่ายทอดได้เพียงตามตัวหนังสือ หรือ ตาม
 อ้ดละ สาระทีผู้แปลเข้าใจตามภูมิคนเท่านั้น ๆ เลือกเอาความหมายตามทีผู้แปลนั้น ๆ เห็นชอบ

เข้าใจ แปลลงไป และแล้ว การแปลต่อจากภาษาสู่ภาษา หรือ การแปลที่เลือกตามความเห็น ความชอบของผู้แปล ก็จะแปลกันต่อ ๆ กันออกไปเรื่อย ๆ ความเพี้ยนจากความแม่นยำเดิมจึงมีได้ และเพี้ยนได้เอามาก ๆ เมื่อได้รับการแปลถ่ายทอด ขยายความออกไปหลาย ๆ ทอด โดยผู้แปลไม่มีมรรค ไม่มีผลแท้ หรือ ไม่มีสภาวะธรรมรองรับ

ในประเทศไทย ผู้ที่เรียนบาลี แปลบาลี และ ได้รับการตัดสิน ประเมินค่าให้สอบผ่านภาษาบาลีตามขั้นตอนทางโลก ก็มีอยู่ เช่น พวกเปรียญประโยคต่าง ๆ และ บุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่จะศึกษาบาลี แปลบาลี ตามอัตตะ ตามพยัญชนะ โดยจะมีสภาวะธรรมรองรับน้อย ผู้ที่มีสภาวะธรรมรองรับจริง จะเข้าใจภาษาได้ลึกซึ้งกว่า และ มีการอธิบายสภาวะธรรมที่ต่างกันดี แม้จะใช้ตัวอักษรตัวเดียวกัน ผู้ที่ไม่รู้ ย่อมไม่รู้ ผู้ที่รู้จริง ย่อมรู้จริง

การลองฟังคำขยายที่ลึกซึ้งขึ้น ถึงแม้จะแตกต่างออกไป จะไม่เป็นการเสียเวลา หรือ เสียประโยชน์ เพราะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ เพิ่มแง่คิด และเพิ่มแนวทางวิจัยวิจารณ์ขึ้นทั้งสิ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์หนึ่ง ท่านได้อธิบายคำศัพท์ที่ภาษาบาลีไว้ลึกซึ้ง แยกคาย ครบขั้นตอน หยิบ กลาง ละเอียด พุทธศาสนิกชน ไม่พึงกล่าวดูหัวง โดยมิได้ศึกษาให้กระจ่างเสียก่อน ท่านกล่าวว่า

“อาตมาพยายามแปล พวกเปรียญเก้าประโยคมาฟังแล้ว เขาจะหาว่า อาตมาแปลเอาเอง เพราะเขาไม่เคยเรียนอย่างนี้ อาตมามีญาณเอง อาตมาไม่เคยเรียนบาลี แม้แต่เปรียญหนึ่งประโยคก็ไม่เคยเรียน นักรธรรมตรี ก็ยังไม่เคยเรียนเลย เขาถึงได้กล่าวหาว่า อาตมานอกรัตนกรอย พุดเอาเอง”

“ว่าพุดเองนี้ มาฟังเหตุผลหน่อยได้ไหม อาตมาอธิบายธรรมะของพระพุทธเจ้าได้ สอดคล้องเหมือนร้อยมัลลย์ อธิบายได้อย่างละเอียด ลึกซึ้ง หลากหลาย มีแก่นสาร มีสาระประโยชน์ ต่อมวลมนุษยชาติ อย่างรีบผลัดไสรเร็วไปเลย มาฟังกันบ้างซี ไม่เคยได้ยินได้ฟัง ก็มาฟังบ้างเป็นไร”

“อาตมาหยิบยื่นเครื่องมือให้คุณไปพิสูจน์ไปทดลองใช้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ คุณก็พิสูจน์เอง คุณอาจจะรู้ว่า หลายอย่างเป็นเครื่องมือที่ดี แต่คุณยังใช้ไม่เป็น จึงยังใช้ไม่ได้ ถ้าคุณหัดใช้ต่อไป คุณก็จะใช้ได้ แล้วอาตมาก็ยังมีเครื่องมือชนิดอื่นอีก ให้คุณหัดใช้อีก แล้วก็มีเครื่องมือชนิดอื่นอีก ให้คุณหัดใช้ให้ได้อีก เป็นขั้นตอนไป อาตมาก็หยิบยื่นเครื่องมือเหล่านั้น ให้แก่ผู้ที่อยู่ในฐานะรองรับ ต่อช่วงไปเรื่อยเสมอ เราก็จะได้ช่วยกันทำงานสืบต่อศาสนาของพระพุทธเจ้า”

“ภาษาบาลี เป็นภาษาที่ไม่มีการพัฒนาอีกแล้ว เป็นภาษาตายแล้ว อาตมาก็หยิบยกขึ้นมาจากหลักฐาน พระไตรปิฎก เราเหลือแต่พระไตรปิฎกเท่านั้น ที่จะเป็นวัตถุ ตำราชั้นสุดท้าย เราไม่มีอื่น เถรวาทก็มี ๔๕ เล่ม มหายานบ้างก็ว่ามี ๓๐๐ กว่าเล่ม บ้างก็ว่ามี ๖๐๐ กว่าเล่ม ก็เป็นศาสนาของพุทธ ที่เราจะต้องเอามาเรียน โดยไม่แยกมหายาน ไม่แยกเถรวาท เราไม่ทะเลาะกัน การทะเลาะกันเป็นสังฆเภท ผู้ใดยังแยกมหายานแยกเถรวาท จะเป็นสังฆเภท อาตมาไม่ได้เป็นพระเถรวาท อาตมาไม่เป็นพระมหายาน แม้จะบวชจากสายของเถรวาท อาตมาก็ไม่ถือว่าอาตมาเป็นเถรวาท อาตมาไม่ได้เป็นพระแค่ธรรมยุต หรือ มหานิกาย อาตมาเป็นทั้งธรรมยุต และ มหานิกาย และโดยธรรมก็เป็นเช่นนั้นจริง อาตมาเป็นสัมมาสัมพุทธสาวก ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

“อาตมาแน่ใจว่า อาตมามีความจริงใจที่สุด ที่จะทำงานนี้ เสียสละเลือดทุกหยดลมหายใจทุกกระแส นอกจากกระดูกที่เหลือ ดินน้ำไฟลมแห่งนันทท่อน มอบให้แก่ศาสนาทั้งหมด มอบให้แก่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตายกันอยู่ตรงนี้ ไม่มีมือนอก”

๐.๑๐ ว่าด้วยพระสังฆธรรม

ได้กล่าวมาแล้วว่า คำสอนของพระพุทธองค์ สืบทอดมาด้วยการท่องปากเปล่า เป็นเวลาเกือบ ๔๐๐ ปี เผยแพร่ไปในดินแดนต่าง ๆ เป็นอาณาบริเวณอันกว้างใหญ่ไพศาลกว่าจะมาถึงประเทศไทย เป็นศาสนาที่ชนชาวไทย ยึดถือมา ๒๐๐๐ กว่าปีแล้ว จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ตามกาละ และเทศะ

อนึ่ง ด้านปริยัติ ปัจจุบันนี้ ที่นักการศึกษา ศึกษาปฏิบัติกันในประเทศไทย ทั้งฝ่ายที่เป็นพระ และ ฝ่ายฆราวาส จะเรียนกันแต่ตัวอักษร เช่น เรียนตามหลักสูตรต่าง ๆ มี นักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก หรือ มี เปรียญ ๑-๒-๓-๔-๕-๖-๗-๘ สูงสุดตามหลักสูตร คือ เปรียญ ๘ ถ้ายังไม่พอใจ ก็เรียนต่อปริญญาทางพุทธศาสนา ที่กำลังพยายามจะให้รัฐบาลรับรองวิทยฐานะอยู่ ถึงขั้นอุดมศึกษาสูง ถึงขั้นมหาบัณฑิตนั้น ก็มี นอกจากวิชาที่เรียกว่า วิชาการพุทธศาสนาแล้ว ยังมีวิชาการทางโลกรวมเพิ่มไปอีก มาประยุกต์รวมเข้า เรียนกัน มีแต่ปริยัติ ไม่มีการปฏิบัติตามหลักศีลหลักธรรม นอกจากเรื่องพิธีกรรม และ จารีตต่าง ๆ ที่มีก็เลิกลบเข้ามาในความคิดนึก ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประยุกต์ขึ้นมาเรื่อย ๆ ปฏิรูปของเก่าไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นศาสนาปฏิรูป

ทุกวันนี้ พระพุทธศาสนาของเรา กลายเป็นศาสนาปฏิรูป เป็นศาสนา
 ที่ได้ประยุกต์มา เปลี่ยนแปลงมา เพี้ยนมาจากของเก่าดั้งเดิม จนแทบจะไม่เหลือเนื้อเดิม
 เปรียบเสมือน กลอง “อานกะ” ที่พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบเป็นอุทธารณ์ไว้ ใน
 “อาถิสสูตร” สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ข้อ ๖๗๒ ว่า มีกลองชื่อ “อานกะ” เมื่อใช้ไปๆ
 ก็เกิดการผุได้ แตกได้ จึงมีผู้ซ่อมเติม แต่งเสริม ขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยการเอาเนื้อไม้อื่น
 มีของอื่นเข้าไปทดแทนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเนื้อไม้ดั้งเดิม ผ่นหนังกัด ส่วนประกอบต่าง ๆ กัด
 เปลี่ยนเป็นของใหม่หมด ไม่มีส่วนใดเป็นของกลองใบเก่าแท้ ๆ เลย กลายสภาพเป็นกลอง
 ที่ได้รับการแต่งเติมเสริมต่อขึ้น ตามความเห็นของคนหลายหมู่หลายพวก ได้รับการปฏิรูป
 จนเป็นของใหม่ ที่ไม่มีเนื้อของเดิมเลย เป็นเนื้อใหม่หมดสิ้น ก็เป็นได้ แต่ “ชื่อ” ก็
 ยังคงเรียกตามเดิม คือ “กลองอานกะ”

เช่นเดียวกันกับศาสนา ศาสนาพุทธเดิมนั้นยังชื่อว่า “พุทธ” อยู่อย่างเก่า แต่ได้
 ปฏิรูปเป็น **สังฆธรรมปฏิรูป** ไปแล้วอย่างเกือบจะสิ้นเชิง มีรูปแบบ มีวิธีการ มีพิธีการ นอก
 แบบพุทธ นอกคำสอนของพระพุทธองค์ เช่น การทาน ก็จะต้องมีพิธีการนอกแบบ ทาน
 แล้ว ก็จะต้อง แลกเอาลาภ แลกเอายศ แลกเอาสรรเสริญ ทานแล้วก็ต้องอธิฐาน ขอคืน
 ขอฟ้า ขอสวรรค์ วัฒนา ขอลาภ ขอยศ ขอสรรเสริญ ขอทุกสิ่ง พระพุทธองค์ไม่เคยสอน
 ไม่เคยสอนให้ขอ

การพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ ได้สร้างรูปแบบ พิธีการ พิธีกรรม ขึ้นมา
 เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ค่อยๆ ปฏิรูปมา โดยไม่รู้ตัว กำหนดลงไปโดยแน่ชัดไม่ได้ว่า ผู้ใด
 เป็นคนทำ ผู้ใดเป็นผู้ประยุกต์ ผู้ใดเป็นผู้ปฏิรูป จนเกิดการเพี้ยน การเปลี่ยนไป ขนาด
 เกือบไม่เหลือร่องรอยเดิมแก่นแท้ของศาสนาอยู่แม้แต่น้อย คนรุ่นต่อมาก็หลงยึดอย่าง
 งมงายๆ ว่า สิ่งที่ ปฏิรูป แล้วนั้น คือ พระพุทธศาสนา เช่น การสวดแทรกพิธีกรรม
 การสังเวทตามแบบศาสนาอื่น มีการขอ การสวดอ้อนวอนให้บันดลบันดาล การติดสินบน
 เปลี่ยนสภาพศาสนาพุทธ เป็นศาสนา เทวนิยม เป็นศาสนาที่มปลั่งอำนาจพิเศษนอกตัว
 นอกตน ผิดจากสาระเดิมของพุทธแท้ ซึ่งเป็นศาสนาที่พึ่ง **กรรม** ทำดี ดี ทำชั่ว ชั่ว
 มีสติสัมปชัญญะ ตลอดทุกอิริยาบถ ทุกกลมหายใจเข้าออก รู้เท่าทันความคิดของตนเอง
 รู้เท่าทันการพูดของตน รู้เท่าทันการกระทำของตน รู้จักการตัดสิน แยกแยะ สุจริต

และ ทุจริต รู้จักปรับปรุง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ทั้งทางใจ ทางวาจา และ ทางกาย ให้เป็นสิ่งที่ดี ไม่หยาบ ไม่ชั่ว ไม่บาป พยายามทำตนเป็นคนดีตลอดไปให้ได้อย่างดี ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของกรรม เป็น “กรรมนิยม” ไม่ใช่ศาสนาของพระเจ้า ไม่ใช่ “เทวนิยม”

แต่ในปัจจุบันนี้ แม้ผู้บางคนว่า เป็นนักการศึกษาของพุทธ ก็จะดำเนินชีวิต ประกอบกิจกรรม ตามใจคนที่มักมีรูปร่าง ๆ ไม่มีสติสัมปชัญญะ ไม่มีการกำหนดรู้ กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม **ไม่มีสัมมาอริยมรรคองค์ ๘** ความเห็น เพี้ยน เพี้ยนจากการฟังคนที่ เป็นโลกุตตรธรรม เป็นการฟังอำนาจพิเศษของคนอื่น โดยวิธีสวดอ้อนวอนขอให้อำนาจอิทธิฤทธิ์นั้น บันดาลบันดาลสิ่งที่ดีที่ต้องการ กลับไปเป็น ศาสนาเทวนิยม ตามระบบศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพหุ ศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาเก่าก่อน ศาสนาพุทธเกิด

พระพุทธองค์เป็นฮินดูมาก่อน นับถือศาสนาโบราณมาก่อน เคยหลงมีความเชื่อใน พระพรหมบันดาล มีความเชื่อในเทวกำหนดมาก่อน ต่อมาได้ตั้งศาสนาพุทธขึ้น แต่ชาว พุทธในปัจจุบันก็มีความเชื่อกลับไปสู่ศาสนาเก่า ก่อนศาสนาพระพุทธเจ้า กลับไปหาสิ่งที่ พระพุทธองค์พยายามล้มล้าง พยายามให้คนเราเลิกละ พยายามให้คนเราเปลี่ยนความเชื่อ ความเห็นเสีย โดยท่านสอนพระธรรมที่เป็นของท่าน ที่เราเรียกว่า เป็นของพุทธ เป็น ความเชื่อ ความเห็น ความถูกต้องตามทางพุทธ ตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ศาสนาพุทธในปัจจุบันได้กลายเป็นเสียแล้ว ปฏิรูปไปแล้ว แปรสภาพไปแล้ว เกือบ ๆ จะไม่ เหลือเค้าเดิมเลย แม้พระสังฆธรรมก็ได้แปรเปลี่ยนไปแล้ว ผิดแผกไปจากคำตรัส คำสอนผิดเพี้ยนไปจากปรัชญาของพระพุทธองค์ เกิดสภาพที่เรียกว่า สังฆธรรมปฏิรูป ความเชื่อ ความเห็น แนวทางการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติ เปลี่ยนไปจากคำสอน ของพระพุทธองค์ **เรียกได้ว่า "ทิจฺฐิ" ได้เปลี่ยนไป สู่สภาพที่ พระพุทธองค์ ไม่เรียกว่า เป็น สัมมาทิจฺฐิ เสียแล้ว**

เมื่อองค์แรกของมรรค ไม่เป็นสัมมาทิจฺฐิเสียแล้ว องค์มรรคจะเดิน สู่สัมมาอริยมรรค ได้อย่างไร ?

๐.๑๑ ว่าด้วยมรรค

ความรู้ ความเห็น ซึ่งเกิดจากปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ อันชัดแจ้ง หนักแน่น มั่นคง ประเสริฐแล้ว เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค ตามคำของ พระพุทธองค์ ที่ทรงยืนยันไว้ใน **มหาจัตตาริสกสูตร**

พระสูตรนี้ เป็นสูตรใหญ่ [ยิ่งใหญ่ แต่ไม่ใช่สูตรยาว ทว่าเข้มข้น คัมภีรารวภาโส มีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนลึกซึ้งมาก] ที่ประกาศปฏิปทาของพุทธ อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงค้นพบ และ นำมาสอนพระสาวก เป็นพระสูตรแห่ง **สัมมาอริยมรรค** องค์ แปด อย่างพิสดาร ที่มีความสำคัญมาก ในพระพุทธศาสนา

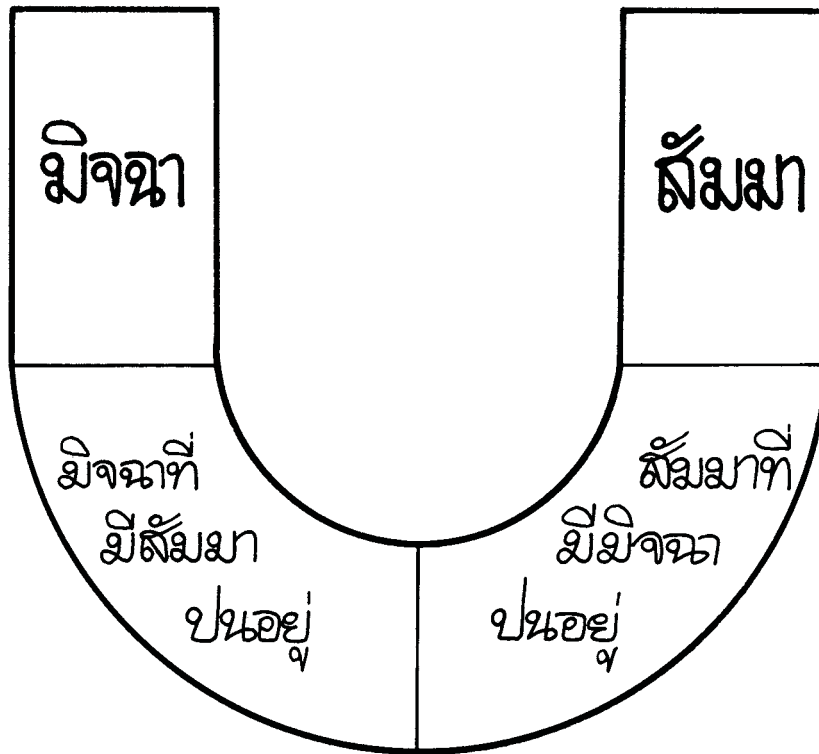
มรรค องค์ แปด เป็นอริยสัจ ข้อที่ ๕ ที่พุทธบริษัทจะได้ใช้ปฏิบัติ เมื่อเห็นทุกข์ แล้ว จะเรียนรู้การออกจากทุกข์ ได้ ก็ต้องใช้ **อริยมรรค** องค์ แปด จะดับเหตุแห่งทุกข์ ให้สิ้นซาก ก็ต้องใช้ **อริยมรรค** องค์ แปด จะปฏิบัติเพื่อ คับสนิท เป็นทุกขนิโรธ หรือ ที่สุดถึงขั้น ไม่ทุกข์เลยแม้จะอยู่กับสังคมาวโลก ที่เขาทุกข์แสนทุกข์นั้น ๆ อย่างถอนอสาสะสัน เป็น ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา พุทธบริษัทก็ต้องใช้ **ทางปฏิบัติ** ซึ่งมี **ทางนี้ทางเดียว ไม่มีทางอื่น** ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยืนยันไว้ใน คถาธรรมบท มรรควรรคที่ ๒๐ ขุททกนิกาย ข้อ ๓๐ พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕

มหาจัตตาริสกสูตร คือ แผนผังวงจรต่าง ๆ ของ **สัมมาอริยมรรค** องค์ ๘ ที่จะต้องมีรายละเอียด แต่ละขั้นตอน เป็นแนวทางเดิน ประสานสอดคล้อง ร้อยเรียงกัน เป็นสัดส่วน เชื่อมโยง เป็นเหตุ เป็นผล เป็นองค์ประกอบของกันและกัน สู่จุดหมายปลายทางสูงสุดของพุทธ

พระสูตรนี้ จะเป็นสูตรที่แก้ปัญหาชีวิตมนุษย์ เป็นภาคทฤษฎีที่มนุษย์จะต้องใช้ปฏิบัติ เพื่อที่จะละความทุกข์ หรือ เพื่อที่จะเจริญความสุข ทางนี้ไม่ใช่ทางที่จะเจริญโลกีย์สุข เพราะทางแสวงหาโลกีย์ะ ไม่ใช่ทางที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ทางเจริญความสุข ที่จะเป็นไปตามแนวทางของพุทธ คือ เพื่อความหน่ายคลาย ไม่ใช่เพื่อความเสพสม เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อดับความอยาก ไม่ใช่เป็นไปเพื่อสมใจอยาก เป็นไปเพื่อความถึงนิพพานอย่างแท้จริง

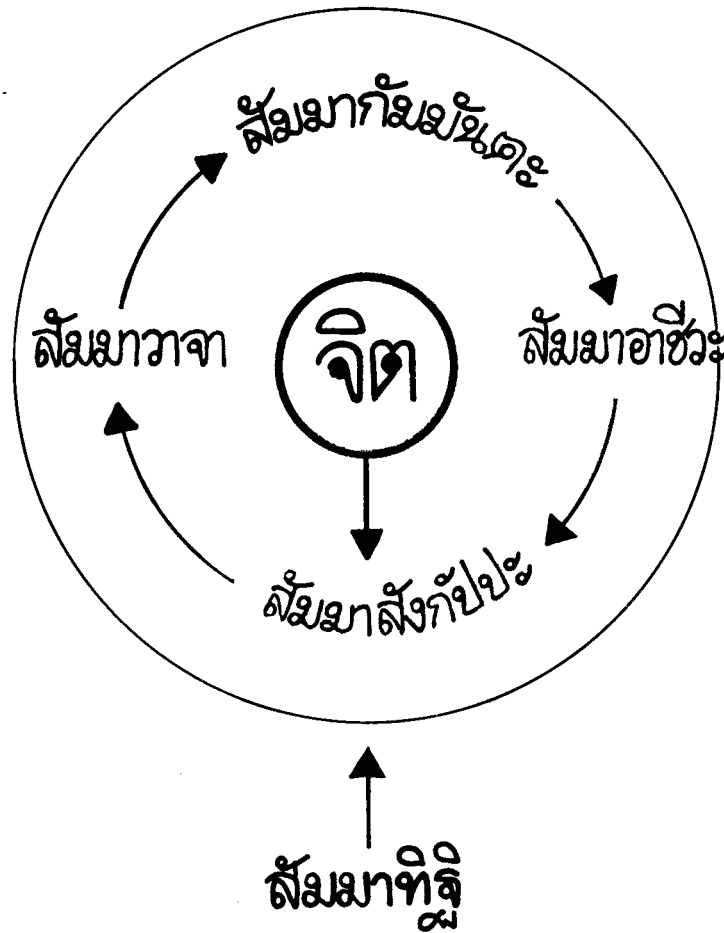
นี่เป็นหลักของศาสนาพุทธ ใคร ๆ ก็เรียน ใคร ๆ ก็รู้ แต่ **การปฏิบัติ** นั้นจะแน่นหนา **ตรงทาง ครบวงจร** เป็น **สัมมาทิฐิ** เพียงใด **แค่ไหน** แต่ละคนต้องตรวจดูด้วยตนเอง การเลียงบาป เลียงคำ เลียงความ ไม่ช่วยให้การปฏิบัติของตนตรงทางพุทธเลย แต่กลับจะเพิ่มมีฉนามรรคมากขึ้น จนอาจจะพาดนออกนอกทางพุทธไปได้ อนึ่ง การปฏิบัติที่ลัดตัดตอน จะเนื่องด้วยความรู้ หรือ ความเข้าใจอย่างใดก็ตาม ผิดพุทธประสงค์ และ ผิดพุทธานุสาสน์ ไม่ใช่สัมมามรรค อันจะพาให้เกิดผลที่พึงประสงค์

คนเราทุกคน ก่อนที่จะเข้าทางถูก เข้าร่องเข้ารอย บริสุทธ์ สะอาดหมดจด เป็น **สัมมามรรค**ล้วนรอบ ก็ต้องผ่านระดับ **มิจฉา** มาก่อนทั้งสิ้น เมื่อค่อย ๆ เรียนรู้ ค่อย ๆ เข้าใจ ค่อย ๆ ลงมือปฏิบัติ ตัดทาง **มิจฉา** ออกไปเรื่อย ๆ **สัมมามรรค** จึงจะเกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ จนเป็น **สัมมาอริยมรรค** บริบูรณ์ บริสุทธ์ ตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา

แผนภูมิที่ ๒ จากมิจฉา สู่มัมา ในทุกเรื่อง

เมื่อเห็นถูก คิดถูก พุทถูก การกระทำก็ต้องให้ถูกต้อง สอดคล้องไปด้วย เราจะ
 ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เป็นไปตามที่ถูกที่ควร เรียกว่า “เดินมรรค”
 อันเริ่มต้นด้วย สัมมาทิฐิ เป็นประธาน แล้วก็ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมัฏเฐ
 และ สัมมาอาชีวะ เป็นบทบาทที่มีลักษณะตามภาษากำหนดนั้นๆ สัมพันธ์เนื่องกัน ขยาย
 กัน เจริญยิ่งขึ้น โดยมิ สัมมาวายามะ กับ สัมมาสติ เป็นเพียงช่วยหนุน “สัมมาทิฐิ”
 ซึ่งเป็นองค์ประธาน หมุนไปเรื่อยๆ-ยิ่งรู้ไปเรื่อยๆ เจริญไป

แผนภูมิที่ ๓ สัมมาทิฐิ
 เป็นประธาน

โดยมี สัมมาวายามะ และ สัมมาสติ เป็นเพียงหนุน

สัมมาทิฐิ อันเป็นองค์ประธานแห่งมรรคองค์อื่น ๆ จะมีสภาพที่จะเกี่ยวสัมพันธ์กับภาวะอื่น จะมีการสอคร้อย ประสานสอดคล้องกันอย่างมาก แต่ก็มีระเบียบ เป็นระเบียบ มีบทบาทของแต่ละองค์ แต่ละตัวดำเนินไปอยู่ เป็นภาวะของชีวิต เป็นชีวิต ชีวา หรือ บทบาทของส่วนซึ่งยังไม่จบ ยังไม่ตาย ยังมีความเป็นในความตาย มีความตาย ในความเป็น รู้จักความดีในความต่อ และ ความต่อในความดีที่อยู่ โดยเจ้าตัว ต้องรู้ ต้องเข้าใจ ว่า ตัดตรงไหน ต่อตรงไหน ครอบรอบอย่างไร ส่วนถูกต้องอยู่ตรงไหน มีเหตุผลสอคร้อยกันอย่างไร พิสูจน์ได้มากขึ้น ลึกซึ้งขึ้น ถูกต้องตรงขึ้นเรื่อยๆ จึงจะเกิดความเห็นแจ้ง ได้แล เป็น สัจฉิกัตวา หรือเป็น สัจฉิภระ เป็นความแจ้งชัด (สัจฉิ แปลว่า ความแจ้ง รู้แจ้ง) ถึงขั้นถึงระดับ ที่ถูกต้องตรงทาง ตามคำสอนของ พระบรมศาสดา รายละเอียดดังกล่าวแล้ว จะศึกษาต่อได้ใน บทที่ ๑ ส่วนที่ ๓ ว่าด้วย สัมมาทิฐิ ที่เป็นสภาวะ และ อนาสวะ

องค์มรรค ทุกองค์ มีความสอคร้อยร่วมแรงครบพร้อม เรียกว่า สัมมกั เป็นมรรคอันประเสริฐ มรรคของพระอริยะ เรียกว่า อริยมรรค ซึ่งจะได้ กระจายความให้พิสดารในบทต่อ ๆ ไป ในขั้นนี้ ความมุ่งหมายในการอธิบายคำว่า “มรรค” มีเพียงเพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจให้ตรงทางพุทธพจน์ซึ่งเขาเท่านั้น แม้เพียงสังเขปนี้ ถ้าพิจารณาดีแล้ว จะเห็นเหตุ เห็นผล เห็นเนื้อ เห็นแก่นสาร ของภาคปฏิบัติ หรือ ทั่วไปปฏิบัติจริง ได้ถูกต้องตรงทางพุทธ เป็นสัมมาทิฐิ อันเหมาะสม เพื่อสร้าง สัมมาสมาธิ ของพระอริยะ ให้เข้าลักษณะ “โลกุตตระ” ให้ได้ต่อไป

๐.๑๒ ว่าด้วย โลกียะ – โลกุตตระ

คุณความดี ทุกอย่าง มีจังหวะ มีขั้นตอน มีส่วนต้น ส่วนกลาง ส่วนปลาย คนเราจะเห็นตื้นเห็นชว ก็เห็นเท่าที่ตนจะเห็นได้ แต่อย่างน้อยที่สุด จะต้องมีความรู้พื้นฐาน ที่จะตัดขอบเขตระหว่าง ชวแท้ ๆ กับ ตีระดับต้น ได้ จึงจะเริ่มเข้าทางที่เรียกว่า “เห็นขอบ” หรือ มี สัมมาทิฐิ เบื้องต้น เช่น มีเพชรนางามวางอยู่ ถ้าผู้เห็นเพชรนั้น เป็นผู้ที่ไม่เคยรู้สมมุติทางโลกเกี่ยวกับวัตถุที่เรียกว่า เพชร ก็จะไม่ใยดี ไม่สนใจ ไม่เห็นเป็นคุณเป็นค่า ส่วนผู้ที่รู้สมมุติค่าของเพชร และ ตีครสนิยมทางโลกเกี่ยวกับเพชรนั้น ก็จะกอบโกย ขอบแย้งเอาเพชรไปสะสมกักเก็บเอาไว้ ด้วยความหลงขี้โลก หวงแหน

เห็นแก่ตัว แต่ผู้รู้ค่าเพชร รู้จักประโยชน์ของเพชร โดยไม่หลงในรสนิยมโลกียะ
จะเป็นผู้ที่สามารถใช้เพชรเม็ดนั้นได้เหมาะสมตามคุณค่า และ ประโยชน์ของมัน หรือ ให้เพชร
เม็ดนั้นแก่ผู้ที่เหมาะสมไป หรือ ไม่ยุ่งเกี่ยว ไม่แยแสกับเพชรเม็ดนั้นตามความเหมาะสม
ก็ก่อให้เกิดสาระให้แก่โลกได้เต็มที่

มนุษย์พัฒนา ต้องรู้จักของดี รู้จักคุณประโยชน์ หรือ ของไม่ดี ไม่มีคุณ
ประโยชน์ และเอาไปใช้ได้ ถูกเรื่องถูกราว ใช้ได้อย่างวิเศษ ตามโอกาส ตามจังหวะ
หรือ ไม่ใช่ ไม่รับ ไม่เอา อย่างรู้แจ้ง มีผู้รับผล รับประโยชน์ เรียกว่า “กินให้โลก”

๐.๑๒.๑ โลกียะ

แต่โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์ส่วนใหญ่ในโลกนี้ ยังหลงพัฒนาตน สติปัญญา และ จิต
วิญญาณไปทางผิด เป็นไปทางโลกียะ ทางโลกๆ เป็นไปเพื่อสั่งสมลาภ สั่งสม
ยศ สั่งสมสรรเสริญ และ สั่งสมโลกีย์สุข ร่ำเรียนวิชาความรู้มาได้มากมาย เพื่อ
มากอบโกย เพื่อ พุง เพื่อ อยู่กับโลกธรรม และ **การเสพยาารมณัสร้างสวรรค์
ของตน ไม่รู้จักจบ** จนบานปลาย รุ่มมาก โลกมาก เหาardtเอาเปรียบมาก อำพรางมาก
ซ่อนแฝงมาก ยิ่งทำให้โลก และ สังคมวุ่นวายเดือดร้อน แต่ตนเองก็มีได้สันทุกซ์ ยัง
คงหลงเสพยา หลงสุข หลงบำบัต หลงบริการตนเอง อยู่ตลอดไปจนตาย และ สิ่งที่ตน
คิดว่าสุข ก็ไม่ใช่สุขจริง มันก็ยังคง ทุกข์ อยู่ นั่นเอง

ความสุข อย่างที่ควรเป็น แม้จะเป็นอยู่ทางด้าน “โลกียะ” ก็ควรจะเป็น
ความสุขอย่างสบายๆ สงบๆ เย็นใจ เนื่องจากได้ทำงานด้วยความเข้าใจ ได้สร้างสรรค์
ได้เรียนรู้ ได้ประกอบการบริการเสียสละด้วยความรู้จริงแห่งความเป็นจริง คนทำงาน
สร้างสรรค์ประโยชน์ให้โลก และ คนในโลก คือผู้รับประโยชน์ ได้รับรองกิจการผล
ผลิตแพร่ออกไป เป็นประโยชน์คุณค่าต่อมวลชน ต่อมหาชนอย่างแท้จริง เรียกตาม
ภาษาพระว่า พุทฺชนหิตายะ

ความสุขที่ประเสริฐ ควรจะอยู่ที่การพอ ชีวิตง่ายมาก เจ้าของเลี้ยงมันไว้
ใช้วันต่อวัน ไม่ต้องบำเรอ พะเน้าพะนอภายนอกชั้นชั้นให้มากเกินไบนัก

แต่โลกก็ยากกลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะมีแต่**ความไม่พอ** “ไม่พอดี” อย่างมีกันน้อยได้ง่ายๆ เลย ความคันร่น เตือดร้อนเกิดขึ้น เพราะคนเราเป็นทาสอารมณ์ ที่ถูกโลกหลอกให้หลง ที่คนขี้ขลาด มอมเมา สร้าง ปรง บั่น โลกียสุข สมมุติขึ้นมาล่อให้คนต้องแล่นไปหาเอามาเสพ เอามาสุข ตามความเข้าใจ ตามสมมุตินิยม และ ตามรสนิยมที่ชักจูงกันไปในโลกียรส หลงกิน สูบ ดื่ม เสพย์ สะสม ซ้ำซาก เมื่อเบื่อ ก็เปลี่ยนแปลง ยักย้าย ถ่ายเท สร้างเรื่องใหม่ขึ้นมาให้คนหลงต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีจบสิ้น มีแต่บ้านปลาย เป็นปากกรวย

ปัจจุบันนี้ ตัวอย่างความล่อ ขี้ขลาด มอมเมา ที่พุทธบริษัทส่วนหนึ่งปรงขึ้นมาล่อคนผู้หลง ในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อันแพร่หลายมาก คือ พระเครื่อง ขนาดปี่มรูปพระพุทธรเจ้าออกมาหลอกขายกัน นอกจากนั้นผู้ผลิตเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ที่เกินพอ เกินพอดี ก็จะเผยแพร่ โฆษณาโน้มน้าว สร้างสม ขี้ขลาดความอยาก ความสนใจ ให้คนหลงเสาะแสวงหามาบำเรอตน โดยมีเงินทอง หรือ ทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน ก่อให้เกิดการสูญเสียวัตถุคิบบนโลก เปลืองแรงงาน เปลืองเวลา เปลืองกำลังสมอง สิ่งเหล่านี้เป็นความเสียหายในสังคม ที่เกิดจากความหลงในโลกียรส และโลกียสุขของคนเรา

เราควรจะปรับปรุงมนุษยชาติ ให้เอาแรงงาน แรงความคิด วันเวลา ทุนรอนวัตถุต่างๆ มาใช้ให้เกิดคุณค่า เกิดประโยชน์ในการใช้สอย เพื่อบริการตามความจำเป็นของชีวิต ให้เกิดสาระ หยุดการผลาญพร่า เปลืองเปล่า

คนเรา แม้จะรู้อยู่แล้วว่า สิ่งใดเป็นอกุศลในตน การหยุดอกุศล ที่ตนเคยหลงอยู่ก็ขี้ยาก ถ้าไม่เกิดการ “เห็นชอบเห็นจริงอย่างละเอียดลึกซึ้ง” ด้วยปัญญาที่มีสัมมาทิฐิ และมีพลัง มีกำลังเพียงพอ ที่จะหยุดคิทธิพลของความอยาก ก็จะไม่พ้น **ความเป็น “โลกียะ”** อยู่ตามเศษส่วน ที่เหลืออยู่นั่นเอง มีแต่ “ความเห็นที่ถูกต้อง” ส่วนเดียวเท่านั้น ยังไม่พอเลย ต้องมีกำลังทางใจถึงขนาด ที่จะปล่อยได้ วางได้ หรือ ตัดได้ก็ด้วย จึงจะดับความอยาก ความคันต่างๆ ได้แท้จริง จนเรียกได้ว่าเป็น “ความเห็น” ที่เป็นอนาสวะสุดท้ายสมบูรณ์ เป็นสภาพของจิต ที่พ้นมัจฉาทิฐิอย่างสนิทบริบูรณ์

๐.๑๒.๒ โลกุตตระ

พระพุทธองค์ ตรัสอธิบายสภาวะของจิต ที่พ้นมิจชาติแล้ว ว่า มีลักษณะ และ คุณภาพ ที่เป็นปัญญา ปัญญาที่รู้ และ เป็นปัญญาผล ซึ่งหมายถึง ผล ที่เกิดเป็นกำลัง เป็นอินทรีย์ เป็นอำนาจ มีฤทธิ์แรง ที่จะสามารถเป็นเครื่องมือให้คนเราตัด ต้าน ทาน หลุด จากอำนาจโลก อำนาจโลกียะ ได้อย่างมั่นคง ไม่พ่ายแพ้ ไม่หวั่นไหว ไม่คลอนแคลน ไม่แปรปรวน และมีอำนาจ หรือ ความสามารถ ที่จะรู้เท่าทัน รู้แจ้ง รู้ออบรู้ละเอียด รู้แทงทะลุ ในกุศล และ อกุศล เกิดความรู้จริง พระพุทธองค์ตรัสว่า มี “สัมมวิชัย” ในจิตจริง และแล้วจะเกิดความเห็นชอบ เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” เป็นแรงให้บุคคลนั้นละอกุศลที่ตนเห็นแล้ว รู้แล้ว ได้ ตามความพยายาม เรียกว่า สัมมาวายามะ ที่หนุนเนื่องช่วยอยู่ ตามกำลังสติ ที่มีรู้สึกตัวที่รอบอยู่ด้วยจริง ของผู้นั้น ๆ เรียกว่า สัมมาสติ ที่มีเป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติอยู่แท้ จึงจะ สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ไม่มีส่วนอกุศลให้ต่างพร้อยเป็นที่สุดได้ ความเป็น “สัมมาทิฐิ” หรือ พ้น “มิจชาติ” อย่างสูง อย่างละเอียด จึงไม่ใช่ตื่นเงิน ผิวเดินง่าย ๆ ลวก ๆ เลย ต้องศึกษา ทั้งหลักทฤษฎี หลักวิชาการ ที่มีไว้ชัด จะต้องปฏิบัติให้รู้เห็น เป็น มี ที่แท้ด้วย แล้วจะกระจะกระจำง เห็นของจริง มีสังขารแท้

อนาสวะ ส่วน สัมมาทิฐิ นี้ จะไปเป็นส่วน “อนาสวะ” ของ เหตุอันองค์ประกอบอื่น เช่น สัมมาสังกัปปะ (ความคิด) สัมมาวาจา (การพูด) สัมมากัมมันตะ (การทำ) และ สัมมาอาชีวะ (การดำเนินชีวิต) เกิดความเห็นถูกต้อง ในเหตุปัจจัยทุกเรื่อง หมดบัญญัติ หมดสังสัย เป็นปัญญาอันแจ่มชัด หมดอกุศล มีแต่กุศล ตรวจสอบได้ วัดได้ ตามข้อบัญญัติ ของพระพุทธองค์ ส่วนใด เท่าใด ก็เรียกว่า ถึงขั้น “อนาสวะ” ในส่วนนั้น เท่านั้น เป็นส่วน โลกุตตระ เพียงนั้น

เมื่อครบองค์ประกอบ ครบเหตุปัจจัยเมื่อใด บริสุทธิ์ สะอาด บริบูรณ์ทุกสภาวะ เมื่อใด ก็เป็นส่วน “อนาสวะ” สูงสุด “โลกุตตระ” สูงสุด พร่งพร้อมเมื่อนั้น ดังนั้น การปฏิบัติธรรมของศาสนาพุทธ ที่ถูกต้อง เป็น “อนาสวะ” สูงสุด คือ หมดสิ้นอนาสวะกิเลสสุดท้าย จึงจะต้องมีองค์มรรค (มัคคังคะ) ประกอบอยู่ปรากฏอยู่ที่คนผู้หมดสิ้นอนาสวะนั้นๆ ด้วย ทั้งหมด คือ ทั้งสององค์ ถึงจะเป็นการปฏิบัติธรรมตามทาง ตามทฤษฎี ของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กล่าวคือ ต้องมีความเข้าใจ มีความเห็นที่ถูกต้อง ถูกต้องเสียก่อน ว่า การปฏิบัติธรรม บำเพ็ญธรรม เพื่อให้ เกิดจิตขั้นปรมาตม์ ซึ่งเรียกว่า สร้างสมาธิ หรือ สร้างอธิจิต นั้น คือ การสร้างจิตให้เจริญยิ่งขึ้น [อธิจิต] **เป็นการปฏิบัติบำเพ็ญธรรมที่ทำได้ตลอดเวลาที่ไม่ว่าจะอยู่ในกรรมกิจยาใด ๆ อยู่ในอิริยาบถใด ๆ [จะไม่ใช้ว่า สร้าง “สมาธิ” ได้แต่เฉพาะในท่านั่ง และจะเป็น “สมาธิ” ได้ก็แต่ตอนหลับตาอยู่เท่านั้น]**

แม่แม้มการคิด ก็ต้องพยายาม (สัมมาวายามะ) มีสติ (สัมมาสติ) รู้ตัว **คิดให้ถูกต้องเป็นสัมมา (สัมมาสังกัปปะ)**

ปฏิบัติบำเพ็ญธรรมได้ตลอดเวลาที่ ให้เป็น ใหม่ ให้ลงตัวตาม สัมมาทิฐิ

แม่แม้มการพูด ก็ต้องพยายาม (สัมมาวายามะ) มีสติรู้ตัว (สัมมาสติ) **พูดให้ถูกต้องเป็นสัมมา (สัมมาวาจา)** ปฏิบัติ

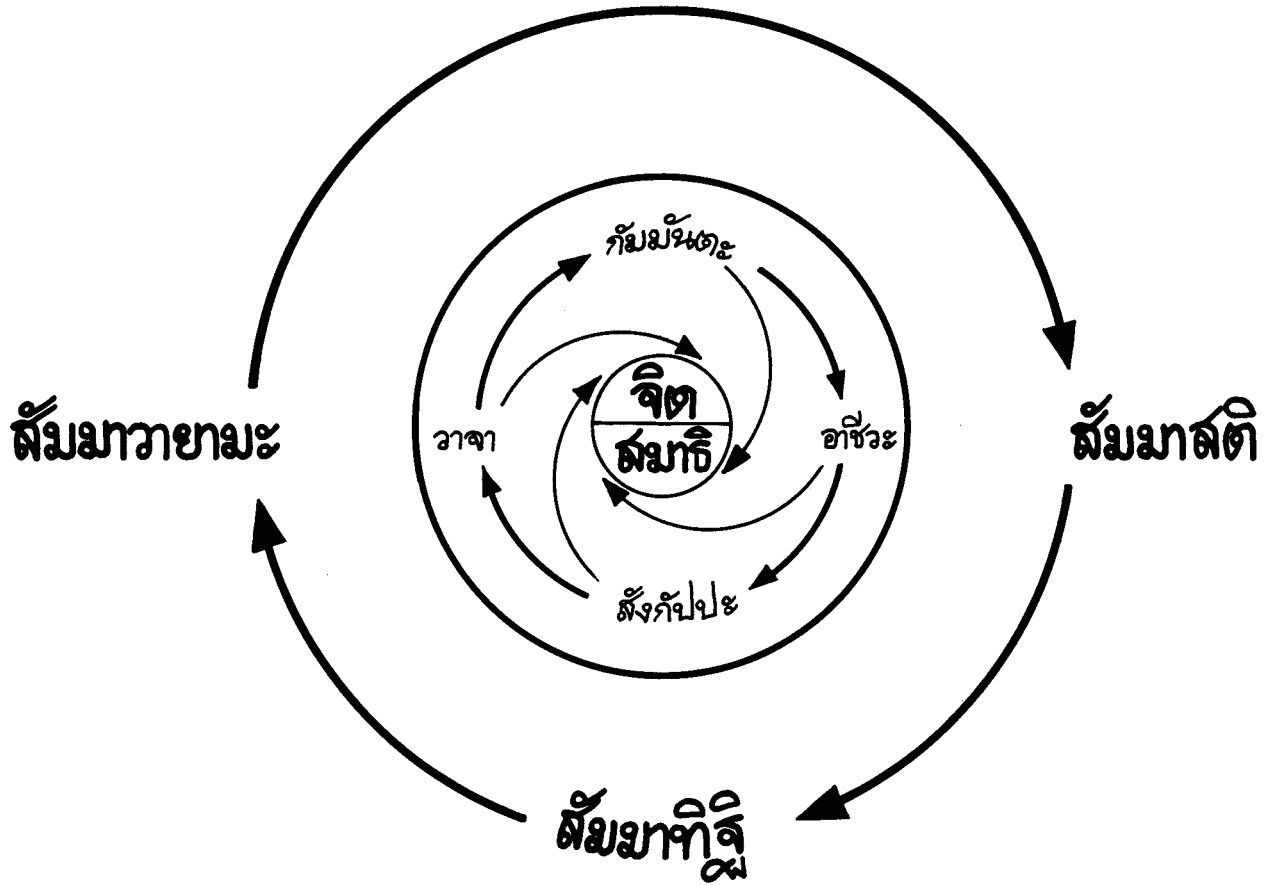
บำเพ็ญธรรมได้ตลอดเวลาที่ ให้เป็น ใหม่ ให้ลงตัวตาม สัมมาทิฐิ

แม่แม้มการทำงานทุกอย่าง ก็ต้องพยายาม (สัมมาวายามะ) มีสติรู้ตัว (สัมมาสติ) **กระทำให้ถูกต้องเป็นสัมมา (สัมมากรรมมัตตะ)** และปฏิบัติบำเพ็ญธรรมได้ตลอดเวลาที่ ให้เป็น ใหม่ ให้ลงตัวตาม สัมมาทิฐิ

แม่แม้มอาชีพ (การดำเนินชีวิต) อยู่ ก็ต้องพยายาม (สัมมาวายามะ) มีสติ (สัมมาสติ) รู้ตัว **ปรับปรุงพัฒนาให้ถูกต้องเป็นสัมมา (สัมมาอาชีพะ)** และปฏิบัติบำเพ็ญธรรมได้ตลอดเวลาที่ ให้เป็น ใหม่ ให้ลงตัวตาม สัมมาทิฐิ

ปฏิบัติ มีองค์ มรรค ทั้ง ๗ อยู่ ดังนี้ เป็นองค์ประกอบ อันมี สติปัญญา ๔ เป็นหลักสำคัญ และก็จะประกอบไปด้วย สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชนงค์ ๗ สุดท้ายด้วย มรรค องค์ ๗ ดังนี้ ก็จะส่งสมลง เป็น **“สัมมาสมาธิ”** **ครบองค์ ๘** ไปพร้อมสรรพทีเดียว

แผนภูมิที่ ๔ มรรค องค์ ๗ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ มรรค องค์ที่ ๘
 อันคือ สัมมาสมาธิแบบพุทธ สู่ โลกุตตระ

๐.๑๓ ว่าด้วยสมาธิของพุทธ

ศาสนาพุทธสอนให้สร้างภาคปฏิบัติ ที่เรียกกันว่า ปฏิบัติต้องให้เกิดสมาธิ แต่สมาธิของพุทธ มิใช่ระบบการเรีนแบบฤๅษี ซึ่งเขาสั่งสอนกันมาก่อนสมัยพุทธกาล มีการนั่งหลับตา กดข่ม หรือ สะกดจิตด้วยลักษณะต่างๆ ซึ่งไม่ใช่สูตรของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่แนวทาง ไม่ใช่ทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ดังกล่าวผ่านมาแล้ว พระพุทธเจ้าทรงค้นพบทฤษฎีใหม่ แบบวิธีปฏิบัติใหม่ และทรงประกาศ **มรรค ๘ องค์ แปร** เป็นแนวทางการสร้าง “สมาธิของพุทธ” ด้วยการปฏิบัติ **สัมมาอริยมรรค ทั้งเจ็ดองค์** ซึ่งสมลงเป็น “**สัมมาสมาธิ**” อันคือ **องค์ที่แปด สัมมาอริยมรรค ทั้ง ๗** เป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติเพื่อเกิด **สัมมาสมาธิ** อันประเสริฐ หรือ **สัมมาสมาธิ** อันเป็นของพระอริยะ เรียกภาษาบาลีว่า **อริโย สัมมาสมาธิ**

พระพุทธองค์ ทรงยืนยันไว้ชัดเจน ว่า “**สัมมาสมาธิ**” เป็นได้ ในขณะที่ตื่น ลืมตา มีความคิด มีกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม มีการงาน มีอาชีพ มีอิริยาบถ มีผัสสะ **มิใช่ว่าจะต้องนั่งอยู่เฉยๆ เท่านั้น พุดไม่ได้ ทำการงานไม่ได้ ทำอาชีพอะไรไม่ได้ หรือต้องหลบลิ้นอยู่ในป่า** ในถ้าเท่านั้นจึงจะเป็นแนวทางสร้างสมาธิ

นี่เป็น “สัมมาทิฐิ” เบื้องแรก ที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน ว่า **สมาธิของพุทธ มิได้หมายความว่า จะต้องเข้าไปนั่งหลับตาตกถ่วงค้อยู่เท่านั้น** นี่เป็นความเห็นที่จะต้องรู้ให้ชัด ว่า “**สัมมาสมาธิ**” ของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร? ต้องตั้งความเห็นให้ถูก มิให้เป็น **มิจฉาทิฐิ** ตามที่นักปฏิบัติส่วนมากในประเทศไทย แม้แต่ในต่างประเทศกำลังเข้าใจ **ตามระบบฤๅษี หรือตาม “สมาธิพื้นๆทั่วไป”** ซึ่งใครๆก็ **เรียนก็รู้กันอยู่** อันมิใช่แบบพุทธ ระบบพุทธแท้ ซึ่งเป็น “**สมาธิพิเศษเฉพาะ**” ของศาสนาพุทธ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นพบ ดังที่ทรงยืนยันไว้ใน “**มหาจัตตารีสกสูตร**” อุปริบัณณาสก มัชฌิมนิกาย ตั้งแต่ ข้อ ๒๕๒ เป็นต้นไป มีแจ้งไว้ชัดเจน ว่า

การปฏิบัติศึกษา **สัมมาอริยมรรค องค์ ๘** ของพระพุทธองค์นั้น มีการ “**เดินมรรค**” ๗ องค์ ตั้งต้นจาก **สัมมาทิฐิ** มี **สัมมาวายามะ** และ **สัมมาสติ** ห้อมล้อมให้ตั้งกับปะ วาจา กัมมันตะ และ อาชีวะ เป็นกุศลมากขึ้นเรื่อยๆ พันอกกุศลให้มากขึ้นเรื่อยๆ

จนสะอาด บริสุทธิ์ เท่าที่จะเป็นได้ ให้เป็น “สัมมา” พัน “มิจฉา” เป็นองค์ประกอบ การปฏิบัติ การสั่งสม เป็นทั้งพื้นฐาน และที่สุดในการสร้าง **มรรค องค์ที่ ๘** คือ **สัมมาสมาธิ** ดังแผนภูมิที่ 4 (ดู ๐.๑๒)

การเดินมรรค ถึง องค์ แปด เป็นเรื่องละเอียด ลึกซึ้ง ต้องต่อ ต้องตัด ต้องประสานสอดร้อย ต้องเรียงลำดับสลัที่ซับซ้อน (*คัมภีร์วราภาโส*) มิใช่เรื่องเล่น ต้องใช้เวลาสะสมเหตุปัจจัยทั้งรูปธรรมนามธรรม สะสมองค์ประกอบที่จะอาศัยจริงมีจริง ต้องมีผู้รู้ มีผู้รับ มีฐานรองที่จะพอบุคพองกันรู้เรื่อง เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ ขั้นนี้ มีรูปขั้น นามขั้น รองรับรู้แจ้งเห็นชัดขั้นนี้ได้ โดยเฉพาะ ต้องมีตัวนามขั้นนี้ ที่เป็นตัวเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่จะเป็นจิตวิญญาณ อันเป็นได้จริง มีฤทธิ์จริง มีละจริง และเป็นปัญญาที่มีธาตุรู้ที่ฉลาดเพียงพอ ที่จะรับสิ่งวิเศษนี้ ได้ ใช้สิ่งวิเศษนี้ เป็น เปรียบเสมือนผู้เห็นค่าของเพชร ของปรมาณู นำเพชร นำปรมาณูมาใช้ประโยชน์ ได้จริง ได้คุ้มค่า เกิดประโยชน์อันยิ่งใหญ่ต่อตนเอง และ ต่อมวลชน มิใช่ว่ารู้ไม่จริง เป็นไม่จริง กลายเป็นพิษเป็นภัยต่อตน ต่อมวลชน ซ้ำเติมไปเสียอีก

การรอจังหวะ หรือ การสร้างฐานรองรับ **สัมมาอริยมรรค ๘ องค์** ถึงองค์ **สัมมาสมาธิ** นี้ ต้องใช้ **ศีล** เป็นเครื่องกำหนดขีดเขตจำกัดให้เป็น **สมาธิ** ดังนั้น อย่างรู้จริง เห็นจริง (*ชานโต ปัสสโต*) เป็น **สัมมาทิฐิ** ที่มีสภาวะรองรับขึ้นมาเรื่อย เป็นรอบ ๆ ตามขั้น ตามภูมิ **ศีล** จะช่วยชำระล้างอกุศลจากจิตวิญญาณของผู้ศึกษาปฏิบัติไปเรื่อย ๆ เป็น อธิศีล-อธิจิต-อธิปัญญา สูงขึ้น ๆ **ศีล** เป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้แต่ละบุคคล มีศีล สูงขึ้น สมาธิสูงขึ้น ปัญญาสูงขึ้นมาเรื่อย ๆ ตามอินทรีย์พละของแต่ละบุคคล **ศีล** จะวางกรอบขอบเขตให้แต่ละคน แต่ละขนาดอยู่ในขอบข่ายของกุศล ของความดีงาม ของความ บริสุทธิ์ สะอาด เพิ่มขึ้น ละเอียดขึ้น สูงขึ้น เป็น **อธิศีล** เป็น **อริยกันตศีล** เป็น **ปาริสุทธิศีล** และสุดท้ายถึงขั้น **อเสขศีล**

ส่วนเริ่มต้นสำหรับพุทธบริษัท คือ เริ่มจากศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ จุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ปาฏิโมกข์เทศศีล ๒๒๗ รวมทั้ง โอวาทปาฏิโมกข์ศีล การปฏิบัติ ศีล ต้องทำด้วยความรู้ ความเข้าใจ รู้เหตุ รู้ผล รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ รู้ความ ได้ตามผล หรือ ไม่ได้ รู้เห็นในความได้ส่วนสำคัญ ได้เนื้อแก่น เป็นผลถึงจิต

ต้องปฏิบัติให้เป็น **สมาทาน** (สม + อาทาน = ถือเอาไว้เสมอ) ไม่ใช่ตาม **อุปาทาน** คือยึดได้
ถือได้เพียง วิชั - พริชั รูปแบบเปลือกๆ แล้วก็หลงยึดมั่นถือมั่น จนกลายเป็นความคิด
หลงแต่เพียงรูปแบบ ติดแค่เปลือก ก็ได้เข้าใกล้เหมือนกัน แต่ช่วยได้แต่ความเข้าใจ
ได้ผลแต่เพียงส่วนเปลือก ส่วนผิว ขำนาญแต่กรรมวิธี ไม่ได้ความลึกซึ้ง ไม่ถึงที่สุดแท้
ไม่ถึงเนื้อแก่น ไม่ถึงจิตวิมุติสุดได้

เราต้องมีความฉลาด ที่จะรู้ความควร ไม่ควรเพียงใด และเว้นสิ่งไม่ควร ความ
ไม่ควร ด้วยเจตนางดเว้นเสมอๆ **ให้บริสุทธิ์ตามศีลที่เรายึดเราถือ** และเห็น
ความจริง รู้เข้าไปจนถึงจิต อารมณ์ของจิต ว่า ดั้งเดิม สะอาดขึ้น ปราศจากกิเลส และ
เบา ง่าย ว่างๆ ก็จะมีส่วนดี เป็นส่วนแห่งบุญ เป็นศีล เป็น อริศีล **ขัดเกลา**
จิต เกิด อริจิต สังสม เป็นสมาธิจิต และเป็น สัมมาสมาธิ ของ พระอริยะ ให้ได้
เป็นที่สุด

พุทธบริษัทที่มีพื้นศีล หมางเมินต่อศีล อย่าดูถูกศีล เพราะจิตเหล่านี้
จะทำให้เกิดความด้านชาต่ออกุศล เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี พุทธบริษัทหลาย
คนที่อ้างตัวว่า เป็นผู้รู้ เป็นอาจารย์ในปัจจุบันนี้ เหยียดหยามศีล หมิ่นศีล ถึงขนาดพูดว่า
“**ศีลเป็นเรื่องของคนไม่มีปัญญา เป็นเรื่องคนโง่**” หรือ “**ศีลเป็นของคนป่า**” หรือ
“**แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่มีศีล**” คำพูดเช่นเป็นการสบประมาทพระพุทธองค์ และ เป็นการ
เหยียดหยามคำสอน ของ สมเด็จพระบรมศาสดา

พระองค์ท่านตรัสยืนยันด้วยซ้ำว่า **ศีลอยู่ที่ใดปัญญาอยู่ที่นั่น ที่ใดไม่มีศีลที่**
นั้นไม่มีปัญญา ที่ใดมีปัญญาที่นั่นมีศีลๆ ดังนั้น หรือ ถ้าจะชมเชยใครว่าเป็นผู้มีศีลอันยิ่ง
เป็นผู้บริสุทธิ์บริบูรณ์ยิ่งในศีล เป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย ก็ต้องชมเชย
พระพุทธองค์นั่นแหละ ว่า เป็นผู้มีศีลอันยิ่ง ไม่มีใครยิ่งกว่า ดังนั้น หรือ ในมหาสังฆาทุสตร
ที่ ๓๑. ข้อ ๒๑๑ พระพุทธองค์ ก็ตรัสไว้ชัดว่า “...เรายังไม่เห็นบุคคลผู้ทัดเทียมเรา
ในศีลอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม ผู้ที่ยิ่งกว่าจะมีที่ไหน ที่จริงเราผู้เดียวเป็นผู้ยิ่งใน
ศีลอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม คือ อริศีล” ดังนั้น

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงยืนยันความจริง **ไม่ใช่การคุยตัวโอ้อวด**
ด้วย ทงๆ ที่สำนวนนั้นเป็นการคุยโตนักหนา การกล่าวคำจริง
ยืนยันความจริงว่า เรามั เราเป็น เมื่อถึงคราวควรกล่าว ควรบอก ย่อมกล่าว ย่อมบอก
พระอริยะเจ้าย่อมยืนยันศีลของตนได้ ย่อมยืนยันสมาธิของตนได้ ย่อมยืนยันปัญญาของตนได้

ยอมยืนยันวิมุติของตนได้ ย่อมยืนยันวิมุติญาณทัสสนะของตนได้ ย่อมยืนยัน “อริยคุณ”
ของตนได้จริง

ข้อสำคัญ นั่นคือ ผู้เปิดเผย “อริยคุณ” ของตนนั้น **มีกิเลสไอ้อวด** หรือ **อยากไอ้อวด**
อยากอวดอยู่ในใจหรือเปล่า ถ้ามี ก็เป็นการสังสมกองกิเลสของตน **ก็อย่าทำ!**
อันนี้แหละ ต้องระวังอย่างสำคัญยิ่ง แต่ถ้าไม่มีกิเลสจริงๆ มันก็เป็น
เรื่องบริสุทธ์อยู่ตามจริง ดังพระพุทธองค์ทรงกล่าว ดังพระมหาสาวกใด ๆ กล่าว ก็เป็นอยู่
ดังนี้ **อย่าเบียดวาลกัน อย่าอธิบายธรรมเพี้ยน** โดยเฉพาะ **อย่ากล่าวต่อ**
พระบรมศาสดา เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็น **มิฉฉาวจา** มีฟังให้จิต วาจา และ กาย
ของตนเสพยาคุณ จนด้านชาต่อคำพูดแบบนั้น **จะเป็นทางทำให้ผู้เบาปัญญาอื่นๆ**
พลอยหลงผิดตาม พลอยติดตาม เชอตาม ด้วยความไม่เข้าใจไปด้วย จะ
เกิดผลเสียใหญ่หลวง ต่อสังคม ต่อชาติ และ ต่อพระศาสนา

ธรรมของพระพุทธเจ้า **ที่ถูกที่ตอที่แท้ๆ** จะต้องเป็น **“เอหิภัสสโก”**
หมายความว่า เป็นธรรมที่ลักษณะ **“ควรเรียกให้มาได้ด้วยตนเอง”** หรือ
หมายความว่า **“เปิดเผยสำหรับทุก ๆ คน”** ธรรมของพระพุทธเจ้า จึงควรเรียกให้
ใคร ๆ มาดู **“คนมีศีล ผู้ยืนยันว่าตนมีศีล”** ได้ด้วยตนเอง และ **เรื่องมีศีล มีธรรม** ก็
ควรเปิดเผยสำหรับทุก ๆ คน มันก็ตรงๆ ชัดๆ แล้ว ตามความหมายของ **“เอหิภัสสโก”**
อยู่แน่นอน **คนมีศีล มีธรรม** ไม่ใช่ของน่าปกปิดเลย ควรเปิดเผย และ **เปิดเผยได้ด้วย**
ตนเอง บอกเขาอื่นได้ ก็ตรงตามคำว่า **“เอหิภัสสโก”** จริงๆ แล้ว ใครอย่าอ้อนแอ้น
พระพุทธคำรัสเลย ควรเรียกร้องกันให้มารู้ มาดู มาเห็นด้วยซ้ำ ควรโฆษณากันให้มา
ชมด้วยซ้ำ

พระพุทธองค์ทรงสอนศีล ท่านต้องมีศีล ท่านสอนสมาธิ ท่านต้องมีสมาธิ
และท่านต้องมีปัญญา สมาธิ และปัญญาของท่าน ต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน ตามที่ท่านกำหนด
ไตรสิกขาของแต่ละคน

สมาธิของพุทธ ต้องมีศีลเป็นหลักปฏิบัติ ตามขนาดของแต่ละคน ต้องปฏิบัติ
ศีล ให้เป็น **สติปัญญา** และให้บริสุทธ์ หรือ **ต้องมีบทขัดเกลา ขำระอกุศลให้แก่ตน**
อยู่ทุกอิริยาบถ ตามหลักแห่งองค์ต่างๆ ทั้ง ๗ ของมรรค คือ **ศีล** ก็ตาม **พูด** ก็ตาม

ทำงาน ไต ๆ อยู่ก็ตาม ทำอาชีพ อยู่ก็ตาม ต้องพยายาม ต้องมีสติ รุ่มอบทั้งภายนอก
 ภายใน แล้ว สัจจรอบรมตนให้เกิด ใหม่ อริจิต อันเกิดจาก คีล หรือ อริคีล เป็นแกน
 เป็นหลัก เป็นเขตขอบ และมี บัญญารู้ สักควร มีควร รู้แยกกุศล อกุศล มีพลัง
 ในการงดเว้น อกุศล และ ประพฤติปฏิบัติกุศล ท่านเรียกว่า “ สลัดมิจลา ”
 สู้การดำเนินชีวิตที่เป็น “ สัมมา ” ถึงระดับ สัมมาสมาธิ จนเกิด สัมมาญาณ และ
 สัมมาวิมุตติ เป็นองค์ ๑๐ ของ สัมมาอริยคุณ ได้

นี่คือคำยืนยัน ลักษณะ และ หลักการของสมาธิของพุทธ ตาม
 มหาจัตตารีสกสูตร

อันที่จริง เมื่อพิจารณาตามความหมายของคำว่า สมาธิ นั้น คือ การ ยืน
 หยุด ยืนยง และ สิ่งที่พุทธบริษัททุกคนต้องทำให้ ยืนหยุด ยืนยง คือ คีล
 เป็นอริ จิตเป็นอริ และ ปัญญาเป็นอริ

สมาธิ มาจากคำว่า สม + อธิ สม = การต่อเนือง, การยืนยงอย่างนั้น
 เสมอ การทำอย่างนั้นไปอยู่เรื่อย อธิ = ยืน ในที่นี้คือ การปรับจิตตาม
 หลักการ(คีล) อย่างรู้ตัวจริงนั้นๆ เห็นตัวจริงนั้นๆ อยู่ในปัจจุบันนั้นเอง(ปัญญา)
 ให้ดีขึ้นๆ

ผู้ศึกษาปฏิบัติ คีล ๕ เมื่อปฏิบัติสาระของ คีล ๕ นี้ ให้อย่างขยันไป ได้บริบูรณ์ ได้
 ละเอียดลออ ได้ลึกซึ้งขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่า “ อริคีล ”

อริคีล คือ ความหมายของหลักการสูงขึ้นไป เช่น ในความหมายของ อริยกัณเฑคีล
 ปาริสุทธิคีล อเสชคีล และมี กถาวิธปฏิบัติสูงขึ้นไป ประณีตขึ้นด้วย และมี ขันมัชฌิมระดับ
 ที่สูงขึ้น ทั้งภาษากำหนด ทั้งความเป็นได้จริง ภายนอกภายในจิต

การฝึกหัดปฏิบัติขัดเกลาค้นด้วย คีล ๘ ก็เป็นไปตามนี้แหละเดียวกัน ต้องทำให้ต่อ
 เนื่อง ให้เกิดประโยชน์ในการชำระล้างจิต ให้สะอาดบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ แม้คีลอื่น ๆ ก็เช่น
 กัน

การปฏิบัติ คีล คือ การยืนหยุดยืนยง คีล จึงต้องพยายามให้ครบองค์ ๓ คือ
 ด้วย กาย วาจา และ ต้องมี ได้เป็น ได้ตั้งใจ ถึงจิต เป็นการสร้างสมาธิจิต จนจิต
 หมดยากหมดลำบาก จิตหมดขัดหมดข้อง จิตรุ่น จิตหลุด จิตโล่ง จิตว่าง จิตง่าย เป็น
 ปกติสมบูรณ์ตามหลักศีลข้อนั้นๆ ทั้งนอกและในสุดจิตสุดใจ นั่นคือ ความหมายของ
 “ ปกติ ” ซึ่งต่างก็แปลกันให้กับคำว่า “ คีล ” ว่าดังนั้น ก็ต้องเข้าใจความหมาย “ ปกติ ” ให้ดีๆ

จิตเป็นตัวยุติ **อธิจิต** หรือ จิตอันยิ่ง จะมี**ปัญญา** และมี**ปัญญาผล** ในการทำตามที่ได้รู้เห็น อย่างชัดตรง อย่างชัดสัตย์ อย่างรู้แจ้งในสัจจะทั้งหลาย โดยเห็นว่า เป็นความจริงอันยิ่ง เป็นความจริงที่สุด สมควรที่สุด ดุที่สุด จริ่งใจที่สุด ไม่มีความเห็นแก่ตัว หรือ เห็นแก่กิเลสตน แต่เห็นเป็นคุณค่า เป็นคุณประโยชน์ ดังนั้น การประพฤติ ปฏิบัติ จึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เห็นแล้วจริง ว่า กระทำตามความเห็น ตามครรลองของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องที่สุด ในขอบเขตของศีลส่วนนั้น ส่วนนี้ ตามลำดับขั้นตอน ตามอินทรีย์ผลของตน

“สมาธิ” จึงคือ **ทำให้เกิด อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ไปพร้อม ๆ กัน** เป็นสภาพแท้ ถาวร เรียกว่า **“ทำสมาธิ”** การทำสมาธิ จะทำได้ถึงขั้นประเสริฐ บริบูรณ์ที่เรียกว่า เป็นอริยะได้ เพราะผู้ปฏิบัติมีความเห็นที่ถูกต้อง กำหนดขอบเขต ตามภูมิตามฐานของตนเอง สังวรระวังไป มีสติในการปฏิบัติ เรียกว่า **สติบัญญัติ** ใช้สติกำหนดรู้ตัวทั่วพร้อม ให้การกระทำทุกอย่างของตนสะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ แม้แต่เวลาคิด เวลาพูด เวลาประกอบกิจการงาน มีสัมพันธสัมพันธ์กับสิ่งใด ก็สังวรระวังกาย วาจา ใจ ให้เป็นไปตาม **อธิศีล** ของตนเอง **ให้อธิศีล** บริสุทธิ์ได้เต็มที่ ทำได้จริง ด้วยพลังของ**อธิจิต** **อธิปัญญา** จะพานำให้รู้ชัด ในความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ของสรรพสิ่งในโลก เรียกว่า **อิทัปปัจจยตา** หรือ **ปัจจยการ**

อิทัปปัจจยตา หมายความว่า เพราะมีสิ่งซึ่งเกิดต่อไปเป็นเช่นนั้น เพราะทำสิ่งนี้ จึงสืบต่อไปเป็นสิ่งโน้น มันจะยาว จะสืบต่อไป และ ไป-ไป เป็นเหตุ เป็นปัจจัย สืบต่อ-ต่อ ไปอยู่ไม่รู้จบจึงเรียกว่า **“อิทัปปัจจยตา”** หรือเป็น **“ปัจจยการ”** แก่กันและกัน ดังนั้น การใดที่มันเป็นไป สืบต่อไปได้ที่สุดอยู่แล้ว ตามเหตุ ตามปัจจัยนั้น ๆ เท่านั้น แต่ถ้าจะเกิดความสืบต่อยิ่งกว่านั้นไปอีก เป็นการไม่ดี เราก็ตัดเหตุ หรือ ควบคุมเหตุไม่ให้เกิด **“ความสืบต่อ”** ที่จะไม่ดีนั้นๆ เสีย หรือ แม้ความสืบต่อนั้นต่อไป จะดั่งๆ ขึ้นด้วยซ้ำ แต่เราทำได้เท่านั้น ทำยิ่งกว่าไม่ได้ เกินความสามารถของเรา เราก็ต้องตัดความสืบต่อนั้น หรือ ต้องปล่อยความสืบต่อนั้น **“ความสืบต่อ”** ชนิดนี้ เรียกว่า **“สันตติ”** เมื่อเรายังไม่สามารถจะทำให้ **“สันต”** ยิ่งกว่านี้ได้ หรือ **“ความสืบต่อ”** อันคือ **“สันตติ”** ยิ่งกว่านั้นไปแล้ว ไม่ **“สันต”** แน่แท้ เราก็ต้องตัดเอาแค่ให้ลงตัวเท่านั้น การตัดเพื่อไม่ให้เกิด **“ความสืบต่อ”** ดังกล่าวนั้น เรียกว่า **ตัดสันตติ** โดยเฉพาะ การตัดเหตุตัดปัจจัยชั้น **ตัดอาการของจิตในจิต** นั้นแหละ สำคัญสูงสุด และเป็นเรื่องการสร้าง**สมาธิ**โดยตรง

ตัวอย่างเช่น ศีลข้อ ๑ ที่พระพุทธองค์กำหนด การไม่ฆ่า วัณนั้น มิได้มีความหมายเพียงการไม่ฆ่าเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวโยงไปถึงพฤติกรรมของการประทุษร้าย เบียดเบียนทางกาย ทางวาจา ทางใจ ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ เกี่ยวข้องกับสรรพสัตว์ และ แม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง เกี่ยวข้องโยงใยไปถึงคำว่า เมตตา

ศีลข้อ ๑ จะโยงไปที่ศีลข้อ ๒ ในความหมายที่ไม่ละเมิดสิทธิโดยชอบธรรมส่วนบุคคล ที่สูงสุด คือ ไม่ละเมิดอธิปไตยในชีวิตของเขา โดยที่เขาไม่ให้ การละเมิดทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทางใดทางหนึ่ง ก็เรียกว่า ต่างพร้อย ไม่บริสุทธบริบูรณ์แล้ว นอกจากจะไม่เอาของเขาด้วยความล่งละเมิดแล้ว จิตจะกำหนดสิ่งมิให้โลก มิให้ไภรช มิให้หวง แต่ให้แจกจ่าย เจือจาน จัดสรรทำทาน ศีลข้ออื่นๆ ก็เป็นไปตามนัยเดียวกันนี้

อนึ่ง ในการศึกษาปฏิบัติศีล กัตติ หรือที่เรียกว่า การปฏิบัติธรรม กัตติ จะมีความข้อหนึ่ง ที่ผู้ที่อยู่ในวงการศาสนาพูด คือ คำว่า อนุโลม หรือ อนุโลมตามผู้ที่ยังติดยึดพร้อมทั้งยกตัวอย่าง สิ่งที่พระพุทธเจ้าเคยอนุโลมบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นครั้งคราว อย่างสุดจะขัดเขาได้ อย่างสุดฝืน เป็นการจำยอมสุดวิสัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดกับวิธิการ และ กฎระเบียบของพระพุทธองค์มาก ขนาดต้องบันทึกไว้ในแต่ละกาละ เช่น อนุโลมต่อพระเจ้าพิมพิสาร ในกาลครั้งหนึ่ง ดังนี้ เป็นต้น

พุทธบริษัททุกคนรู้ว่า เป็นการจำยอม เพื่อประโยชน์ที่ใหญ่กว่าตามที่พระพุทธองค์ตัดสินพระทัยของท่าน ซึ่งมีเป็นครั้งๆ คราวๆ มิได้หมายความว่า เป็นสิ่งที่ท่านทำเป็นกิจวัตร เป็นประจำ หรือ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ทำไมคนเราจึงจะยืนยันที่จะทำในสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ อนุโลม ณ บางกาละ กับบุคคลเฉพาะบางคน ทำไมคนเราจึงไม่ยืนยันที่จะทำในสิ่งที่พระพุทธองค์สรรเสริญ ในสิ่งที่ท่านได้ทำเป็นตัวอย่างตลอดพระชนม์ชีพ จนเรียกได้ว่า เป็นอาชีวะของท่าน ควรแล้วหรือที่พุทธบริษัทจะนำสิ่งเหล่านั้นมาอ้าง เพื่อที่ตนเองจะได้ ทำมากๆ ทำบ่อยๆ ทำจนเป็นประจำ ด้วยอ้างเพียงคำอนุโลม แต่ทำจนเป็นเวลา ๑๐-๒๐-๓๐-๔๐-๕๐ ปี ฯลฯ และ จนกลายเป็นกิจวัตร หรือ ประจำเสียเลย ไม่มีปัญญาเลิกการอนุโลมสักทีหรือ ถ้าทำสิ่งที่ “ดีกว่า” ได้ เหตุใดจึงยังคงวนเวียนทำแต่สิ่งที่ “ไม่ดี” เล่า

การกล่าวอ้างคำว่า “อนุโลม” นั้น ผู้อังครดูใจของตนเองให้แน่ชัดก่อนจะลงมือกระทำ ให้แน่ใจว่า อนุโลมเพื่อตนเอง ใช่หรือไม่ พิจารณาดูที่หรือว่า อนุโลมให้ ผู้ใดแน่ ท่านอนุโลมเพื่อบูชาพระรัตนตรัยโดยแท้จริงแล้วหรือ? ท่านคิดว่า ท่านมีหน้าที่สร้างศาสนาพุทธจากความผิดๆ หรือ? จากสิ่งที่พระพุทธรองค์ใดเคยเห็นหรือ? จากสิ่งผิดศีล ผิดธรรม ผิดวิชิ ผิดระบบของพุทธหรือ? ท่านกำลังเอาพระพุทธรเจ้าไปอ้างเพื่อเหตุผลอื่นหรือเปล่า? ท่านที่ สอนสมาธิ ท่านรู้จัก สมาธิของพุทธ แล้วหรือยัง? ท่านรู้จัก สัมมาสมาธิของพุทธ ตาม มหาจิตตาริสกสูตร หรือไม่?

มหาจิตตาริสกสูตร คือ ทฤษฎีอันเอก ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ เป็นวิธีการสร้าง “สมาธิ” ของพุทธศาสนาโดยตรง ด้วย มรรคอันเป็นโลกุตตระ ให้เป็น สัมมาอริยะ ครบองค์อยู่ (มีคั้งคะ) เรียกว่า การสร้าง “สัมมาสมาธิ ของ พระอริยะ” หรือ อาจจะเรียกอีกอย่างได้ว่า เป็นการสร้าง “สัมมาสมาธิอันประเสริฐ” ภาษาบาลีคำว่า “อริโย สัมมาสมาธิ”

การสร้าง “สมาธิ” ของพระพุทธศาสนา ตามทฤษฎีหลักแก่นของสมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สู่โลกุตตรภูมิ **จึงมีใช่เพียง** “นั่งหลับตา ทำการสะกดจิต” เอา ดังทฤษฎีเก่าๆ เดิมๆ อันพระพุทธรองค์ ก็เคยทรงไปแล้วเรียนทดลองมา ซึ่งก็รู้กันทั่วไปอยู่เป็นพื้นฐานง่ายๆ **ดังนั้นไม่**

นี่คือ **ความเข้าใจ หรือ ความเห็นจุดแรก จุดสำคัญ** ที่จะต้องทำความเข้าใจ **ถูกต้อง เป็น สัมมาทฐิ เบื้องต้น ผู้จะต้องสอน และ ผู้สอนจะต้องรู้**

๐.๑๔ ว่าด้วยมิจฉา – สัมมา

การศึกษา ปฏิบัติ ทางพระพุทธศาสนา มีแนวทางที่ชัดเจน ในด้านการกำหนดขอบเขตเลือกแนวทางชีวิต กรอบของระบบเพื่อการตัดสินใจที่ถูกต่อนั้น เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า **ศีล ศีล** ของพระพุทธเจ้ามี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะส่งเสริม สนับสนุนให้ทำ ให้ยิ่ง เรียกว่า **อภิสมัจจาร** กับ ลักษณะที่ห้าม หรือ แนะนำให้งดเว้น เรียกว่า **บาป-สมัจจาร** ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ผู้รับเอาศีลที่เป็นข้อห้าม ไปทำตามนั้น จะกลายเป็น ผู้ถูกพระพุทธเจ้าบังคับ หรือ เผด็จการ แต่เข้าด้วยนิต เห็นดี สมัคใจเอง นำไปใช้หักห้ามตนเอง งดเว้นให้แก่ตนเอง ใครผู้ใดเอาจริงเอาจัง ก็ได้จริงของผู้นั้น ใครผู้ใด หละหละเหยาะแหยะ ก็เป็นความหละหละไม่จริงไม่จังของผู้นั่นเอง อิศระเสรีสมบุรณ์

ส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ก็เพราะเป็นสิ่งไม่ดี เป็นอกุศล ซึ่งท่านจัดไว้ในส่วนที่เรียกว่า มิจฉา เมื่อหยุดไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีนั้นๆ ได้เรื่อยๆ มากขึ้นแล้ว การดำเนินชีวิต พฤติกรรมของชีวิตของแต่ละคน จะค่อยๆ ดีขึ้น ดังแผนภูมิ ใน ๐.๑๑ ด้วยการค่อยๆ ละ “มิจฉา” สู่อ้อม “สัมมา” มากขึ้น พุทธบริษัทควรจะรู้จักมิจฉา กับ สัมมา กันให้ดี ขึ้นบ้าง คำว่า สัมมา แปลว่า ชอบ ควร ถูก สุจริต ดี ดียิ่ง ส่วน มิจฉา แปลว่า ผิด ทุจริต ไม่ดี

ในมหาจัตตารีสกสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายรายละเอียด ของส่วนที่ท่านเรียกว่า มิจฉา ในทุกหัวข้อทุกระดับของมรรค จนถึงระดับสัมมา ที่เป็นกุศล ที่เป็นความประเสริฐ เรียกว่า สัมมาที่เป็นอริยะ จนถึงระดับสัมมา ที่บริสุทธิ์ บริบูรณ์ เป็นองค์มรรค อันเป็น อนาสวะ คือ ไม่มีส่วนแห่งอกุศล หรือ มิจฉา ปะปนเลย แม้แต่น้อย เป็นพฤติกรรมของพระอรหันต์ ที่ถึงสภาพสูงสุดนั้นแล้วจริงๆ หรือผู้มีอหัตถผล

จากมหาจัตตารีสกสูตร พระพุทธองค์ได้กล่าวถึง มิจฉา หรือ สิ่งผิด สิ่งที่เป็นอกุศลขององค์มรรค แต่ละองค์ เช่น มรรคองค์แรก ท่านพูดถึง มิจฉาที่ฐิ ๑๐ และ สัมมาที่ฐิ ๑๐ มรรคองค์ต่อไปท่านพูดถึง มิจฉาสังกัปปะ ๓ และ สัมมาสังกัปปะ ๓ มิจฉาวาจา ๔ และ สัมมาวาจา ๔ มิจฉากัมมันตะ ๓ และ สัมมากัมมันตะ ๓ มิจฉาอาชีวะ ๕ และ สัมมาอาชีวะ ๕ และ องค์อื่นๆ ด้วย อย่างชัดเจน เป็นหมวดหมู่ เป็นข้อแจกแจงว่า อะไรผิด อะไรถูก ถือได้ว่าท่านได้แจกแจง มิจฉา และ สัมมา ไว้แล้ว พุทธบริษัทจึงมีแนวทางอย่างชัดเจน ที่จะตัดสินใจว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดเหมาะสม สิ่งใดควร สิ่งใดควรละ สิ่งใดควรทำ การตัดสินใจตามคำสอนของพระพุทธองค์ จึงเป็นแนวทาง การตัดสินใจ และ แนวทางการเลือกดำเนินพฤติกรรมของคนเรา ที่ถูกต้องเหมาะสม ตามทางของพระพุทธเจ้ามากที่สุด

และถ้าหากผู้พิจารณาดี ๆ ก็จะเห็นได้ว่า มิจฉา ที่ท่านกำหนดรายละเอียดไว้ในองค์มรรคต่างๆ คือ “ศีล” ที่ท่านห้ามมิให้ทำ และ สัมมา ที่ท่านกำหนดไว้ในองค์มรรคทุกองค์ ก็คือ “ศีล” ในลักษณะที่ท่านส่งเสริมสนับสนุนให้ทำ นั่นเอง เป็น “ศีล” ที่จะเป็นพื้นฐานของ “สัมมาสมาธิ” โดยตรงที่สุดทีเดียว

แต่ในปัจจุบันนี้ พุทธบริษัทส่วนใหญ่ หมางเมินศีล ไม่ยอมแม้แต่จะ ศึกษาศีล

การตัดสินใจที่ดี จึงใช้ความเห็นของตนเอง หรือ หมู่กลุ่มเป็นหลัก อาจจะทำอย่าง
 ง่าย ๆ อย่างทุกอย่าง นอกจากคำสอนของพระพุทธองค์ พุทธบริษัท กำลัง
 บูชาพระรัตนตรัย ผิดทางหรือเปล่าหนอ !

ที่จริงแล้ว “สัมมา” มีการกระทำครบพร้อม เนื่องจากว่า ทางความคิดก็พอเหมาะ
 ทางวาจาก็พอดี ตามเกณฑ์ของพระพุทธองค์ ตามขนาดสามารถของแต่ละคน ตามฐานะ
 ของแต่ละฐานะ สัมมาความพอดี ทุกกรรม รวมเป็นอาชีพ รวมเป็นชีวิตที่ดี งานประจำ
 เป็นส่วนใหญ่ จึงพอเหมาะได้ พอดีได้ เป็นสิ่งที่ลงตัว เรียกว่าเหมาะ ว่าดี ว่าชอบ
 เรียกว่า สัมมา พอดี พอเหมาะ พอควร แล้วค่อยๆ เล่นสูงเพิ่ม ๆ ขึ้นไปตามขั้นตามรอบ
 จน “เหมาะ” สมบูรณ์สูงสุด

แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการพูดถึง สัมมา คือ การอธิบายในลักษณะของความ
 พอดีๆ โดยไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ที่จะตัดสิน อย่างน่าเชื่อถือได้ เพราะ เกณฑ์ คือ “พอดี”
 นั้น ก็ถือเอาตามความเห็นของตน ตามความรู้สึกของตน ตามสบาย ให้เป็นอยู่สบายๆ
 พอดีๆ ตามอัธยาศัย พุคก็พอดีๆ กิณก็พอดีๆ สบายๆ สนุกสนานผลาญพรา อยู่ก็พอดี
 ปล่อยตัวตามสบายๆ เช่นนี้หรือเป็นความเคร่งครัด ขัดเกลา ที่ถือกันโดยทั่วไปในหมู่
 พุทธบริษัท ผู้จงใจทั้งศีล และเห็นว่า “ศีล” เป็นสิ่งที่ไม่สมควร ไม่จำเป็น จริงหรือไม่
 ที่พุทธบริษัทพากันจงใจละเลยเกณฑ์กำหนด ที่พระพุทธองค์กล่าวไว้ว่าจะแจ้งละเอียดลออ
 ใน มหาจัตตารัสกสูตร

พระสูตรยิ่งใหญ่นี้ วางหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตสำหรับพุทธบริษัท เพื่อนำมา
 ประพฤติปฏิบัติ เป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม ควรจะนับเป็น สัมมา มิใช่หรือ พุทธบริษัทควร
 ที่จะหันมาปรับปรุงแนวทางชีวิตของตน ให้เป็น “สัมมา” ตามแนวทาง สัมมาอาริยมรรค
 จากมหาจัตตารัสกสูตรได้หรือยัง?

ทุกอย่างในโลกมีเหตุ ปัจจัย ประกอบมาก สัมมาปฏิภาณ ที่พาให้มีความเห็นถูกต้องทาง
 มี สัมมาสติ สัมมาวิริยเมตตะ ห้อมล้อม ก็อยู่ชั้นหนึ่ง แต่ถ้าสติยังไม่เต็ม มีการ
 ตกหล่น รั่วบ้าง ไม่รั่วบ้าง ก็ยังไม่รู้ความจริงแท้ และ ยังไม่ถึงขั้นดีที่สุด สะอาดที่สุด
 คนเราจึงต้องมีสติในการระมัดระวัง กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม รู้ให้ดี ปรับปรุงให้เข้า
 ทางที่ดี ที่ถูกศีลธรรมที่เราถือ ค่อยปรับปรุงแก้ไขความบกพร่องไปเรื่อย ๆ จนถึง
 ความเหมาะสม สูงสุด สัมมา สูงสุด หรือ พอดีลงตัวที่สุด และ ลงตรงตามหลัก

ตามลักษณะธรรมต่าง ๆ แต่ละข้อแต่ละหมวด ที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ครบชุดที่สุดแล้ว
จึงจะเรียกว่า **สัมมา แบบ อนาสวะ** ตามคำสอนของพระพุทธองค์ ใน
มหาจัตตารัสกสูตรได้

ในมรรค องค์ ๘ ของพุทธ มีทั้ง มิจฉา และ สัมมา ฝ่ายสัมมา เริ่มด้วย
สัมมาทิฐิ ไปจนถึง สัมมาสมาธิ ฝ่ายมิจฉา ก็มีทั้ง ๘ หัวข้อ เช่นเดียวกัน รวมเป็น
มิจฉามรรค

พระพุทธองค์ตรัสว่า ทิฐิ เป็นประธานขององค์มรรคทั้ง ๘ ก่อนที่จะได้ผล
เป็น สมาธิ ถ้า องค์ ๗ มี มิจฉาทิฐิ เป็นประธานแล้ว ผลคือ สมาธิ ก็จะเป็น
มิจฉาสมาธิ ถ้าองค์ ๗ มี สัมมาทิฐิ เป็นประธานแล้ว องค์ ๘ ที่จะเป็ผล
ก็จะเป็น สมาธิ ที่ถูกต้องตามแนวทาง เรียกว่า ตรงทางพุทธ เป็น สัมมาสมาธิ หรือ
อริโย สัมมาสมาธิ

ขอเชิญชวนให้พุทธบริษัท ช่วยกันรื้อฟื้น “สัมมา” รวมทั้ง “สัมมาสมาธิ”
ตามคำสอนของพระพุทธองค์กันให้ลึกซึ้ง กว้างขวาง ถูกต้อง ตรงทาง ตรงธรรม ด้วยชีวิต
จิตใจของเราทุกคน ที่มบุญเกิดมาในร่มพระบวรพุทธศาสนา บนพื้นแผ่นดินไทย ในชาตินี้แล้ว
ตามพระพุทธานุชาตธรรมด้วยเถิด

“เราจักแสดง สัมมาสมาธิ ของ พระอริยะ อันมีเหตุ
มีองค์ประกอบแก่เธอทั้งหลาย พวกเธอจงฟัง สัมมาสมาธิ นั้น
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป”

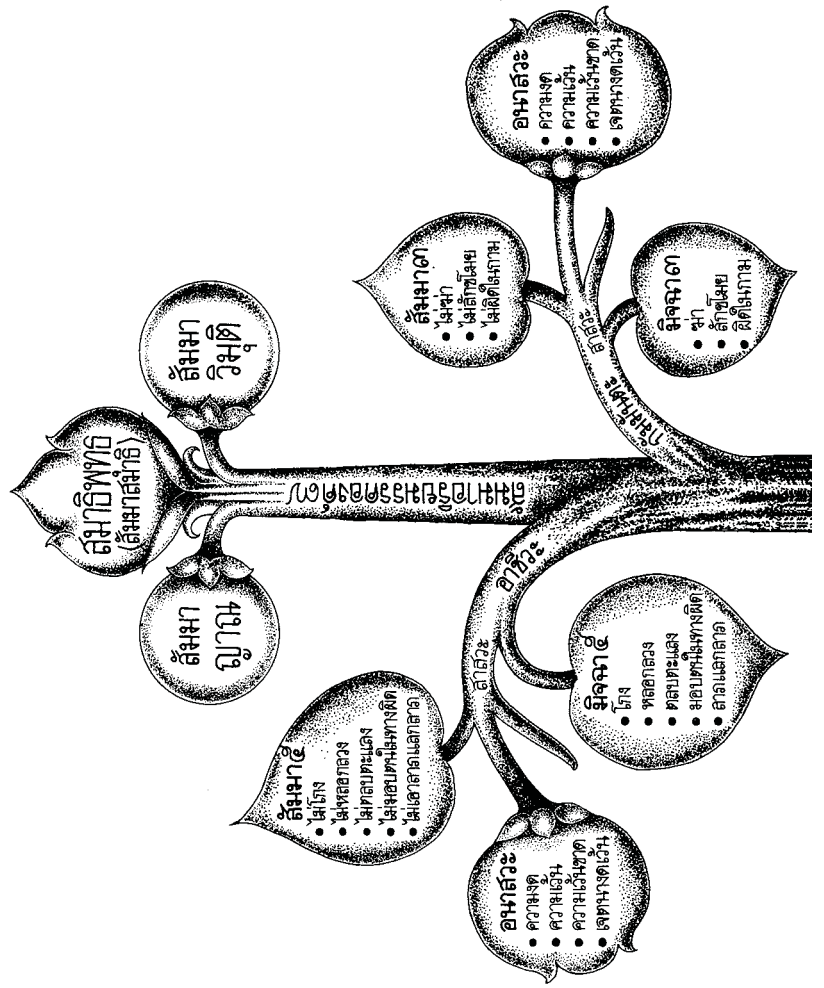

วิธีสัมมนาสิทธิ

สิทธิที่ถูกต้องของบุคคล

■ เนื้อความทั้งหมด ของ “มหาจัตตารีสกสูตร” ■

มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั ที่มื่ออยู่ใน พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔

(๒๕๒) ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งชื่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดง สัมมาสมาธิ
ของพระอริยะ [อริโย สัมมาสมาธิ] อันมีเหตุ มีองค์ประกอบ แก่เธอทั้งหลาย
พวกเธอจงฟัง สัมมาสมาธิ นั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
พระผู้มีพระภาคว่า ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

(๒๕๓) พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งชื่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมา-
สมาธิของพระอริยะ อันมีเหตุ มีองค์ประกอบ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ เป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ประกอบแล้ว
ด้วยองค์ ๗ เหล่านี้แล เรียกว่า สัมมาสมาธิของพระอริยะ อันมีเหตุบ้าง มีองค์
ประกอบบ้าง ฯ

(๒๕๔) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อม
เป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร
คือ ภิกษุรู้จักมิจฉาทิฐิว่า มิจฉาทิฐิ รู้จักสัมมาทิฐิว่า สัมมาทิฐิ ความรู้
ของเธอเป็น สัมมาทิฐิ ฯ

(๒๕๕) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มิจฉาทิฐิเป็นไฉน คือ ความเห็นตั้งชื่อว่า
ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล [นัตถิ ทินนัง]
ขัญที่บูชาแล้ว ไม่มีผล [นัตถิ ยัญญัง]
สังเวทที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล [นัตถิ หุตัง]
ผลวิบากของกรรมที่ทำความชั่ว ไม่มี [นัตถิ สุกตทุกกฏานัง กัมมานัง ผลัง วิปาโก]

โลกนี้ ไม่มี [นัตถิ อยง โลกโ]
 โลกหน้า ไม่มี [นัตถิ ปโร โลกโ]
 มารดา ไม่มี [นัตถิ มาตา]
 บิดา ไม่มี [นัตถิ ปิตา]
 สัตว์ที่เป็น อุปปาติกะ ไม่มี [นัตถิ สัตตา โอปปาติกา]

สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ชึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้า ให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเองในโลก ไม่มี [นัตถิ โลกเ สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัติเนนา เย อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สยง อภิญญา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตติ]
 นี้ มิจจาทีฐิ ฯ

(๒๕๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาทีฐิเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา กล่าวสัมมาทีฐิเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาทีฐิที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาทีฐิของพระอรียะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๕๗) ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทีฐิที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่ง บุญ ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นไฉน คือ ความเห็นดังนี้ว่า

ทานที่ให้แล้ว มีผล [อตถิ ทินนัง]
 ยัญที่บูชาแล้ว มีผล [อตถิ ยัญญัง]
 สิ่งเวทที่บวงสรวงแล้ว มีผล [อตถิ หุตัง]
 ผลวิบากของกรรมที่ทำได้ ทำชั่วแล้ว มีอยู่ [อตถิ สุกตทุกกฏานัง กัมมานัง ผลัง วิปาโก]
 โลกนี้มี [อตถิ อยง โลกโ]
 โลกหน้ามี [อตถิ ปโร โลกโ]
 มารดามี [อตถิ มาตา]
 บิดามี [อตถิ ปิตา]
 สัตว์ที่เป็นอุปปาติกะมี [อตถิ สัตตา โอปปาติกา]

สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ชึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้า ให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง ในโลกมีอยู่ [อตถิ โลกเ สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัติเนนา เย อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สยง อภิญญา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตติ]
 นี้ สัมมาทีฐิที่ยังเป็น สาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

(๒๕๘) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาทิฐิของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัญญา [บัญญัติ] บัญญัตินทรีย์ [บัญญัตินทรีย์] บัญญาผละ [บัญญัติผล] ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ [ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์] ความเห็นชอบ [สัมมาทิฐิ] องค์แห่งมรรค [มคคังค] ของภิกษุผู้มีจิตไกลบั้คึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นั้แล สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

ภิกษุ นั้น ย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาทิฐิ เพื่อบรรลุสัมมาทิฐิ ความพยายามของเธอ นั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุ นั้น มีสติ ละมิจฉาทิฐิได้ มีสติ บรรลุสัมมาทิฐิอยู่ สติของเธอ นั้น เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตามสัมมาทิฐิของภิกษุ นั้น ฯ

(๒๕๙) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จักมิจฉาสังกัปปะ ว่า มิจฉาสังกัปปะ รู้จักสัมมาสังกัปปะ ว่า สัมมาสังกัปปะ ความรู้ของเธอ นั้น เป็นสัมมาทิฐิ ฯ

(๒๖๐) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มิจฉาสังกัปปะ เป็นไฉน คือ ความดำริในกาม [กามสังกัปปะ] ดำริในพยาบาท [พยาบาทสังกัปปะ] ดำริในความเบียดเบียน [วิหิงสาสังกัปปะ] นี้ มิจฉาสังกัปปะ ฯ

(๒๖๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสังกัปปะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาสังกัปปะเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาสังกัปปะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาสังกัปปะของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๖๒) ดุกริกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสังกัปปะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ เป็นไฉน คือ ความดำริในเนกขัมมะ [เนกขัมมสังกัปปะ] ดำริในความไม่พยาบาท [อพฺยาปาทสังกัปปะ] ดำริในความไม่เบียดเบียน [อวิหิงสาสังกัปปะ] นี้ สัมมาสังกัปปะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ ฯ

(๒๖๓) ดุกริกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสังกัปปะของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นไฉน ดุกริกษุทั้งหลาย ความตรึก [ตักโก] ความวิตก [วิตักโก] ความดำริ [สังกัปปะ] ความแฉะ [อฺปปนา] ความแน่น [พฺยุปฺปนา] ความบ่งใจ [เจตโส อภินโรปนา] วชิสังขาร [วชิสังขาโร] ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรุ่งพร้อมด้วยอริยมรรคเจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาสังกัปปะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระเป็นองค์มรรค ฯ

ภิกษุนี้ ย่อมพยายามเพื่อละมิจจาสังกัปปะ เพื่อบรรลุสัมมาสังกัปปะ ความพยายามของเธอนั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุนี้ มีสติ ละมิจจาสังกัปปะได้ มีสติ บรรลุสัมมาสังกัปปะอยู่ สติของเธอนั้น เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตามสัมมาสังกัปปะของภิกษุนี้ ฯ

(๒๖๔) ดุกริกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิยอมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จักมิจจาวาจาว่า มิจจาวาจา รู้จักสัมมาวาจาว่า สัมมาวาจา ความรู้ของเธอนั้น เป็นสัมมาทิฐิ ฯ

(๒๖๕) ดุกริกษุทั้งหลาย ก็มิจจาวาจาเป็นไฉน คือ พุคฺเคิจ [มุสวาทา] พุคฺต่อเสียด [ปฺปีสุณา วาจา] พุคฺคำหยาบ [มฺรุส วาจา] เจรจาเพื่อเจ้อ [สฺมฺพฺปฺลาโป] นี้ มิจจาวาจา ฯ

๑๑๖

(๒๖๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาวาจา เป็น โฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว สัมมาวาจา เป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาวาจา ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้นนี้ อย่าง ๑ สัมมาวาจา ของพระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๖๗) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาวาจา ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้นนี้ เป็น โฉน คือ เจตนา **งดเว้น** จากการพูดเท็จ [มุสาวาทา เวรมณี] **งดเว้น** จากการพูดส่อเสียด [ปัสุณาย วาจา เวรมณี] **งดเว้น** จากการพูดคำหยาบ [มุรุษาย วาจา เวรมณี] **งดเว้น** จากการเจรจาเพื่อเจ้อ [สัมผัปปลาปา เวรมณี] นั้น สัมมาวาจา ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้นนี้ ฯ

(๒๖๘) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาวาจา ของพระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็น โฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย **ความงด** [ฮารติ] **ความเว้น** [วิริติ] **ความเว้นขาด** [ปฏิวิริติ] **เจตนา งดเว้น** [เวรมณี] จาก **วจีทุจริต** ทั้ง ๔ ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรคเจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาวาจา ของพระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

ภิกษุ นั้น ย่อมพยายามเพื่อ ละมิจฉาวาจา เพื่อ บรรลุ สัมมาวาจา อยู่ **ความพยายาม** ของเธอ นั้น เป็น สัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุ นั้น มีสติ ละมิจฉาวาจา ได้ มีสติ บรรลุ สัมมาวาจา อยู่ **สติ** ของเธอ นั้น เป็น สัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตาม สัมมาวาจา ของภิกษุ นั้น ฯ

(๒๖๙) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดา **องค์ทั้ง ๗** นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธาน ก็ สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุ **รู้จัก** มิฉกามันตะ ว่า มิฉกามันตะ **รู้จัก** สัมมากัมมันตะ ว่า สัมมากัมมันตะ **ความรู้** ของเธอ นั้น เป็น สัมมาทิฐิ ฯ

(๒๗๐) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มิจจกัมมันตะ เป็นไฉน คือ ปาณาติบาต [ปาณาติปาโต] อทินนาทาน [อทินนาทานัง] กาเมสุมิฉนจาร [กาเมสุมิฉนจาโร] น มิจจกัมมันตะ ฯ

(๒๗๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว สัมมากัมมันตะ เป็น ๒ อย่าง คือ สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น ๑ อย่าง ๑ สัมมากัมมันตะ ของพระอรียะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๗๒) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น เป็นไฉน คือ เจตนาจกเว้นจากปาณาติบาต [ปาณาติปาตา เวรมณี] จกเว้นจากอทินนาทาน [อทินนาทานา เวรมณี] จกเว้นจากกาเมสุมิฉนจาร [กาเมสุมิฉนจारा เวรมณี] น สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น ฯ

(๒๗๓) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมากัมมันตะ ของพระอรียะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความมต [ฮารตี] ความเว้น [วิริตี] ความมตเว้น [ปฏิวิริตี] เจตนาจกเว้น [เวรมณี] จากกายทุจริต ทั้ง ๓ ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรังพร้อมด้วยอริยมรรคเจริญอริยมรรคอยู่ นแล สัมมากัมมันตะ ของพระอรียะที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

ภิกษุ นั้น ย่อมพยายามเพื่อละมิจจกัมมันตะ เพื่อบรรลุสัมมากัมมันตะ **ความพยายาม**ของเธอนั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุ นั้น มีสติ ละมิจจกัมมันตะ ได้ มีสติ บรรลุสัมมากัมมันตะ อยู่ **สติ**ของเธอนั้น เป็น สัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตาม สัมมากัมมันตะ ของภิกษุ นั้น ฯ

(๒๑๔) ดุกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุ**รู้จัก**มิจฉาอาชีวะว่า มิจฉาอาชีวะ **รู้จัก**สัมมาอาชีวะว่า สัมมาอาชีวะ **ความรู้**ของเขานั้น เป็นสัมมาทิฐิ ฯ

(๒๑๕) ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็มิจฉาอาชีวะเป็นไฉน คือ การโกง [กุหน] การต่อลวง [ลปนา] การตลบตะแลง [เนमितตกตา] การยอมมอบตนในทางผิด [นิปเปสิกตา] การเอาลาภต่อลาภ [ลาภเน ลาภัง นิชคิงสนตา] นี้มิจฉาอาชีวะ ฯ

(๒๑๖) ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะเป็นไฉน ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาอาชีวะเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาอาชีวะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น ๑ สัมมาอาชีวะของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๑๗) ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น เป็นไฉน คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมละมิจฉาอาชีวะ [มิจฉาอาชีวัง ปหาย] เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ [สัมมาอาชีเวน ชีวิกัง กัปเปติ] ดุกรภิกษุทั้งหลาย นี้ สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้น ฯ

(๒๑๘) ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นไฉน ดุกรภิกษุทั้งหลาย ความงด [ฮารติ] ความเว้น [วริติ] ความงดเว้น [ปฏิวริติ] เจตนางดเว้น [เวรมณิ] จากมิจฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ

ภิกษุนั้น ย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาอาชีวะ เพื่อบรรลุสัมมาอาชีวะ **ความพยายาม**ของเขานั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุนั้น มีสติ ละมิจฉาอาชีวะได้ มีสติ บรรลุสัมมาอาชีวะอยู่ **สติ**ของเขานั้น เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตามสัมมาอาชีวะของภิกษุนั้น ฯ

(๒๗๕) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ เมื่อมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจาจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวายามะ สัมมาสติจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสมาธิจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสมาธิ สัมมาญาณะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติจึงพอเหมาะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการนี้แล พระเสขะผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ จึงเป็นพระอรหันต์ประกอบด้วยองค์ ๑๐ ฯ

(๒๗๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธาน ก็สัมมาทิฐิย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ

ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาทิฐิได้ ทั้งอกุศลธรรมลามกเป็นนอเนกบรรดามี เพราะมิจาทิฐิเป็นบัจจันัน ก็เป็นอันผู้มีสัมมาทิฐิสลัดได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นนอเนก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะสัมมาทิฐิเป็นบัจจันัน ฯ

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาสังกัปปะได้....

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมเป็นอันสลัดมิจาวาจาได้....

ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจากัมมันตะได้....

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาอาชีวะได้....

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาวายามะได้....

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาสติได้....

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาสมาธิได้....

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาญาณะได้....

ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจาวิมุตติได้ ทั้งอกุศลธรรมลามกเป็นนอเนกบรรดามี เพราะมิจาวิมุตติเป็นบัจจันัน ก็เป็นอันผู้มีสัมมาวิมุตติสลัดได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นนอเนก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะสัมมาวิมุตติเป็นบัจจันัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการนี้แล จึงเป็นกรรมฝ่ายกุศล ๒๐ ฝ่ายอกุศล ๒๐ ข้อ **ธรรมบรรยายมหาจักรีสารีสะ อันเราให้เป็นไปแล้ว สมณะ หรือ พราหมณ์ หรือ เทวดา หรือ มาร หรือ พรหม หรือ ใคร ๆ ในโลกจะให้เป็นไปไม่ได้** ๕

(๒๘๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะ หรือ พราหมณ์ ผู้ใดผู้หนึ่งพึงสำคัญที่จะ **ติเตียน คัดค้าน** ธรรมบรรยายมหาจักรีสารีสะนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์ผู้นั้น **ย่อมถึงฐานะนำตำหนิ** ในปัจจุบันเทียว ถ้าใครติเตียนสัมมาทิฐิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้ผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาสังกัปปะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้สังกัปปะผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาวาจา เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้วาจาผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาภังคะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้การงานผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาอาชีวะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้อาชีวะผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาวายามะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้ความพยายามผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาสติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้สติผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาสมาธิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้สมาธิผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาญาณะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้ญาณผลิต ถ้าใครติเตียนสัมมาวิมุตติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มึสติผู้วิมุตติผลิต ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะ หรือ พราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง พึงสำคัญที่จะ **ติเตียน คัดค้าน** ธรรมบรรยายมหาจักรีสารีสะนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะ หรือ พราหมณ์พวกนั้น **ย่อมถึงฐานะนำตำหนิในปัจจุบันเทียว** ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้พวกอัสสะ และ พวกภัญญะ ชาวอุกกลชนบท ซึ่งเป็นเหตุกวางะ อภิริยวาทะ นัตถิกวาทะ ก็ยังสำคัญที่จะ **ไม่ติเตียน ไม่คัดค้าน** ธรรมบรรยายมหาจักรีสารีสะ นั้นเพราะเหตุไร เพราะกลัวถูก **นินทา ถูกว่าร้าย และถูกก่อกวน** ๕

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตแล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล ๕

◆ ◆ จบ มหาจักรีสารีสะสูตร ◆ ◆

ผู้มีศรัทธาที่แท้ จะรู้ว่า แม้กรรมกิริยาทางกายของการทาน การให้ ก็เป็นบุญ
 เป็นความดีแล้ว เป็นกุศลอย่างยิ่งแล้ว ยิ่งใจสะอาดด้วยการสละให้ อย่างจริงใจ จริงจัง
 ด้วยแล้ว จะพร่งพร้อม กาย วาจา ใจ เป็นเอก เป็นเอโกธัมโม เป็นเอกภาพ

บทที่ ๑

■ สัมมาอริยมรรคองค์ที่ ๑

สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๑ รู้จักกันโดยทั่วไป ในชื่อว่า สัมมาทิฐิ แต่ในมหาจัตตารีสกสูตร พระพุทธองค์ทรงกล่าว **มิจฉาทิฐิ ๑๐** ไว้อย่างชัดเจนด้วย ดังนั้น ใน บทที่ ๑ นี้ จึงจะกล่าว **มิจฉาทิฐิ ๑๐** พร้อมไปกับ สัมมาทิฐิ ๑๐ ตามแนวเนื้อหา ข้อ ๒๕๔-๒๕๗ ของพระสูตร ส่วนสาสวะดังกล่าวจะแบ่งหมวดหมู่ไว้เป็น ๓ ส่วน ดังนี้

- ๑.๑ ว่าด้วย การรู้ผิด รู้ถูก ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๔ หมวดใหญ่ๆ
- ๑.๒ ว่าด้วย การปริวรรตหมุนรอบเชิงซ้อนของท่าน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๒ หมวดใหญ่ๆ
- ๑.๓ ว่าด้วย การรู้ดี-รู้ชอบ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๖ หมวดใหญ่ๆ ถึงขั้นเกิดปัญญาอันเป็นผลของการรู้สัมมาทิฐิ ขึ้น สาสวะ

ส่วนสัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรคนี้ จะกล่าวถึงอย่างละเอียด ใน บทที่ ๓

๑.๑ การรู้ผิด รู้ถูก

ส่วนที่ว่าด้วย การรู้ผิด-รู้ถูกนี้ คือ ส่วนที่จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับมิจฉาทิฐิ ๑๐ และ สัมมาทิฐิ ๑๐ ดังรายละเอียดตามพระสูตร ดังนี้

มิจฉาทิฐิ ๑๐

ในมหาจัตตารีสกสูตร ข้อ ๒๕๕ พระพุทธองค์กล่าวเรื่อง **มิจฉาทิฐิ** ว่า คือ ความเห็นผิด ๑๐ ประการ ดังหัวข้อต่อไปนี้

๑. ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล
ภาษาบาลีว่า *นัตถิ ทินนัง*

๒. ยัญพิธีที่บูชาแล้ว ไม่มีผล
ภาษาบาลีว่า นัตถิ ยัญญัง
๓. สิ่งของที่บวงสรวงแล้ว ไม่มีผล
ภาษาบาลีว่า นัตถิ หุตัง
๔. ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วแล้ว ไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ สุกตทุกกฏานัง กัมมานัง ผลัง วิปาโก
๕. โลกนี้ ไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ อยัง โลโก
๖. โลกหน้าไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ ปโร โลโก
๗. มารดาไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ มาตา
๘. บิดาไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ ปิตา
๙. สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ สัตตา โอปปาติกา
๑๐. สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้
โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง ในโลก ไม่มี
ภาษาบาลีว่า นัตถิ โลเก สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัติ นนา เย
อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สยง อภิญญา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตติ

สัมมาทิฐิ ๑๐

ในมหาจัตตารีสกสูตร เมื่อพระพุทธองค์ทรงกล่าวถึง สัมมาทิฐิ นั้น ทรงกล่าว
เป็น ๒ อย่าง ตั้งข้อความในพระไตรปิฎก ว่า

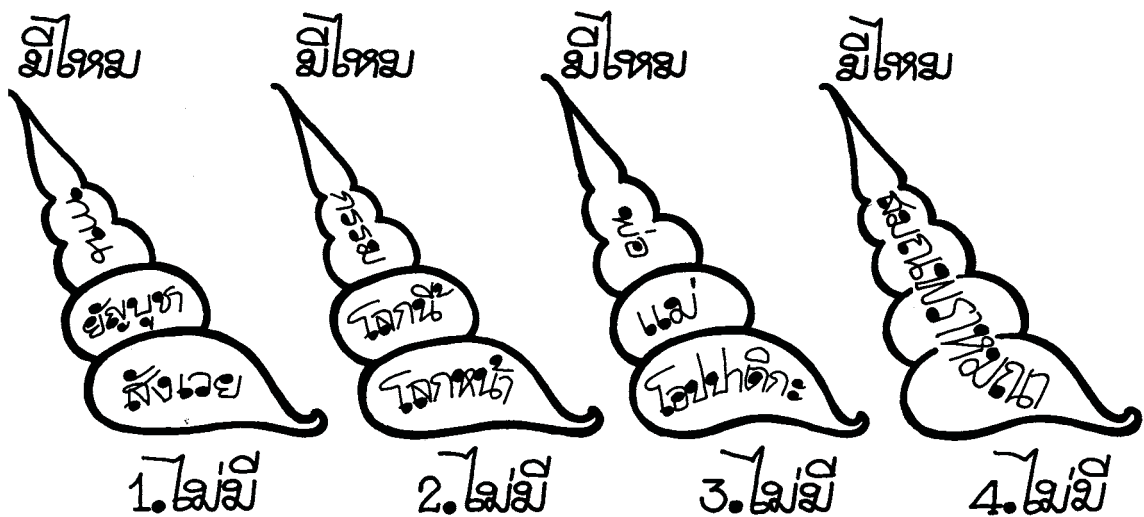
“เรากล่าว สัมมาทิฐิ เป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาทิฐิ ที่ยังเป็น
สาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ อย่างหนึ่ง สัมมาทิฐิ ของ
พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ ที่เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค อย่างหนึ่ง”

ในระดับต้น เราจะศึกษา “สัมมาทิฐิ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ มีผลแก่ขั้นนี้” ก่อน สัมมาทิฐิ ส่วนนี้ ก็มี ๑๐ ข้อ เช่นเดียวกับ มิจฉาทิฐิ ๑๐ ที่กล่าวมาแล้ว คือ

๑. ทานที่ให้แล้ว มีผล
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ ทินนัง*
๒. ยัญพิธีที่บูชาแล้ว มีผล
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ ยัญญัน*
๓. สิ่งveyที่บวงสรวงแล้ว มีผล
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ หุตัง*
๔. ผลวิบากของกรรมที่ทำความชั่วแล้ว มีอยู่
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ สุกตทุกกฏานัง กัมมานัง ผลัง วิปาโก*
๕. โลกนี้มี
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ อยง โลกิ*
๖. โลกหน้ามี
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ ปโร โลกิ*
๗. มารตามี
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ มาตา*
๘. บิตามี
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ ปีตา*
๙. สัตว์ที่เป็น โอปปาติกะ มี
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ สัตตา โอปปาติกกา*
๑๐. สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง ในโลก มีอยู่
ภาษาบาลีว่า *อตฺถิ โลกิ สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัติ นนา เย อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สยง อภิญญา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตฺติ*

๑๐.๑ เพื่อความสะดวกในการพิจารณาวิเคราะห์ การจัด มิจฉาทิฐิ ๑๐ และ สัมมาทิฐิ ๑๐ ออกเป็น ๔ หมวด จะเหมาะสมสำหรับให้ความกระจ่างกับผู้เริ่มศึกษา มากขึ้นในส่วนนี้ จึงจะแบ่งคำอธิบายออกเป็น ๔ หมวดใหญ่ๆ คือ

- ๑.๑.๑ รวมเรื่อง ทาน บัญญัติบูชา และการสังเวชบวงสรวง
- ๑.๑.๒ รวมเรื่อง กรรมดี-กรรมชั่ว โลกนี้ และ โลกหน้า
- ๑.๑.๓ รวมเรื่อง พ่อ แม่ และ โอปปาติกะ
- ๑.๑.๔ เรื่อง สมณพราหมณา

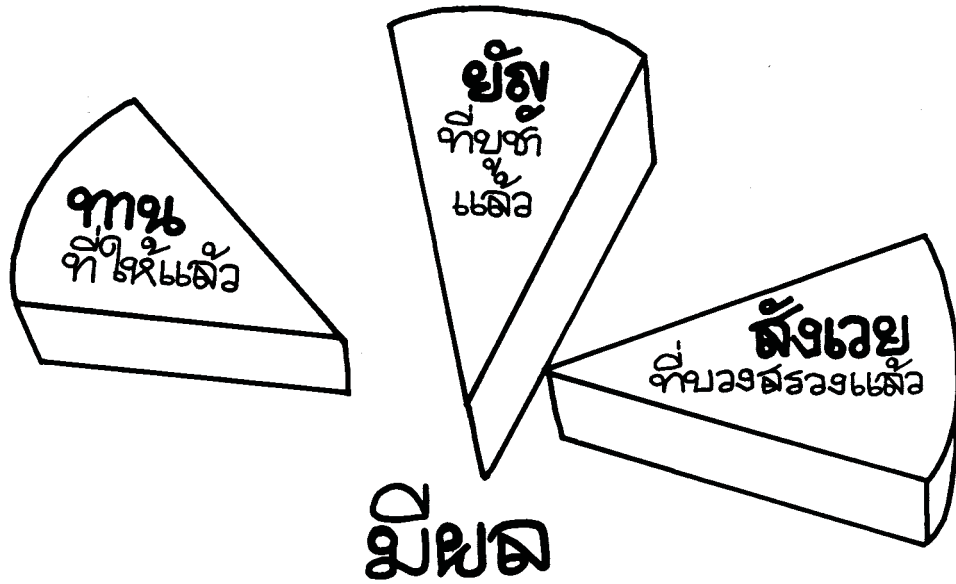

แผนภูมิที่ ๕ ทางแห่งมัจฉาทิฐิ ๑๐

พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ใดที่คิดเห็นว่า สิ่งดังกล่าวทั้ง ๑๐ อย่างนี้ ไม่มี หรือ ไม่มีผล ถือว่า ผู้นั้น มีความเห็นที่ผิด เรียกว่า มัจฉาทิฐิ ต้องศึกษา และทำความเข้าใจใหม่ ให้เข้าใจสัมมาทิฐิ จึงจะถูกต้อง

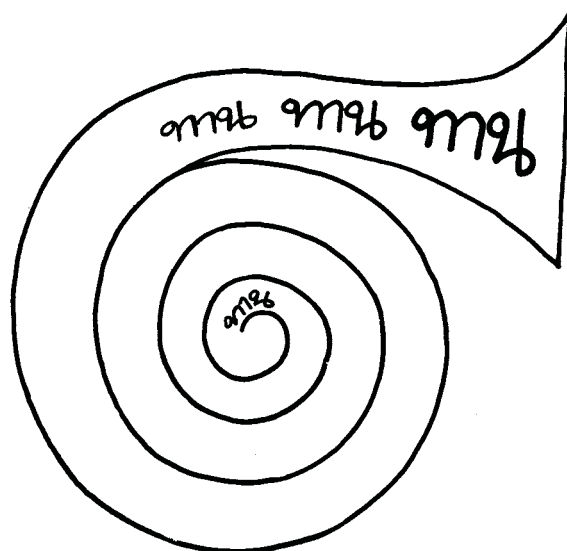
พุทธบริษัทพึงติดตามศึกษาคำอธิบาย มัจฉาทิฐิ ๑๐ นี้ ให้ดีต่อไป เพื่อประโยชน์ตน ในอันที่จะมีพื้นฐานที่ถูกต้อง ในการดำเนินการศึกษาปฏิบัติธรรม สู่สมาธิของพุทธต่อไป ดังนี้

๑.๑.๑. ทาน ยัญพิธีบูชา สัณเฑาะว์

แผนภูมิที่ ๖ สัมมาทิฐิ เกี่ยวกับ ทาน ยัญพิธีบูชา และ สัณเฑาะว์

๑.๑ ทาน

แผนภูมิที่ ๗ ทาน

มิจนาทิจู ตัวที่ ๑ คือ ความเห็นว่า ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล

[นัตถิ ทินนัง: ทินนัง คือ ทานที่ให้แล้ว นัตถิ คือ ไม่]

ส่วน สัมมาทิจูตัวที่ ๑ คือ ความเห็นว่า ทานที่ให้แล้ว มีผล [อัตถิ ทินนัง] พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า ความเห็นนี้เป็นความเห็นที่ชอบแล้ว ถูกแล้ว เราจะวิเคราะห์เฉพาะ สัมมาทิจู ที่ยังเป็น **สาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ ก่อน ส่วน สัมมาทิจู ของพระอรียะ ที่เป็น **อนาสวะ** ที่เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค นั้น เราจะวิเคราะห์ในส่วนต่อไป คือใน บทที่ ๓

การวิเคราะห์ในบทนี้ จะแยกเป็น ๒ ส่วน กล่าวคือ จะวิเคราะห์ว่า **ทาน มี หรือ ไม่มี** ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง จะวิเคราะห์ว่า **ทาน มีผล หรือ ไม่**

● ทาน มี หรือ ไม่?

การทาน คือ กรรมกิริยาการให้

ผู้ที่เข้าใจว่า **ทาน หรือ การให้** ไม่มีประโยชน์ ไม่มีสาระแก่นสาร ก็จะไม่ทำกรรมกิริยานี้ ไม่มีการให้ พวกนี้เป็นพวกที่มิจฉาว่า **นัตถิกทิจู** หรือ พวกที่ปฏิเสธการให้ทาน รุนแรงกว่าระดับนี้ คือ พวกที่ปฏิเสธแม้กรรมกิริยาของการให้ เป็น **อกิริยาทิจู** ซ่อนลงไปอีก ผู้ที่มีมิจนาทิจูถึงระดับนี้ จะเชื่อว่า ไม่ต้องเป็นอะไร ไม่ต้องมีอะไร อะไรๆ ก็ไม่มี เป็นพวกจิตว่างเฉโก หลงมาตั้งแต่... บาบก็ไม่มี บุญก็ไม่มี จึงไม่ทำทาน แม้ทำ ก็ทำอย่างเสียไม่ได้บางครั้งบางคราวไปอย่างนั้นเอง ไม่เชื่อว่าเป็นความดี ไม่เห็นว่าจะมีค่าดีอะไร จะเป็นบุญแก่ตน แก่ท่านอย่างไร อาจจะไม่เลียดไปถึงขั้นเชื่อว่า ถ้าให้แก่อื่นจะทำให้ผู้อื่นเคยตัว ทำให้ผู้อื่นนินตเสียดายเป็นคนเลวแต่ถ่ายเดียว ซ้ำเสียอีก

นอกจากจะไม่ทำกรรมกิริยาของการให้ หรือ ไม่มีอาการทำทานแล้ว พวกจิตว่างเฉโกนี้ ก็กลับจะมีกิริยาอาการกอบโกย กักตุน แย่งชิงสะสม และเป็นตัวอย่างของความฟุ้งเฟ้อยั่วสรุ่ยสรุ่ย เป็นแบบอย่างที่เรา **สร้างค่านิยมที่เลวให้กับสังคมเพิ่มมากขึ้นอีก** พวกนี้จะไม่เข้าใจ เรื่องทาน เรื่องการให้ เรื่องการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เรื่องการเสียสละ จะไม่มีการทาน ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ นับเป็นพวกมิจนาทิจู ที่เป็นตัวการทำลายโลกอย่างจริงจังและเด็ดขาด เพราะ แม้แต่อาการกอบโกยของเขา เขาก็คิดว่า ไม่มี

บางพวกผู้มิจนาทิจู จะปฏิเสธการทาน ด้วยบัญญัติเฉโก โดยอ้างว่า การทำทาน เป็นรูปแบบของการติดขัด ของการโอ้อวด ของการแสดงดีแสดงเด่น ของการแสวงหาสรรเสริญ

จึงละทิ้งแม่กรรมกิริยาของท่าน เพียงเพื่อให้สมเหตุ สมผลการกล่าวด้วยปัญญาเฉโกของตนเท่านั้น เพื่อแสดงว่า ไม่มีการหลงตัวหลงตน หรือ หลงสรรเสริญ จึงไม่ทำท่าน

ส่วนพวกที่เห็นความเห็นว่า กรรมกิริยาของท่าน มีประโยชน์บ้าง เขาก็จะทำบ้าง ตามสัดส่วนของความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิของแต่ละคน

ผู้มีสัมมาทิฐิที่แท้ จะรู้ว่า แม่กรรมกิริยาที่แท้จริงของการท่าน การให้ ก็เป็นบุญ เป็นความดีแล้ว เป็นกุศลอย่างยิ่งแล้ว ยิ่งใจสะอาดด้วยการสละให้ อย่างจริงใจ จริงจัง ด้วยแล้ว จะพร่งพร่อม กาย วาจา ใจ เป็นเอก เป็นเอโกธัมโม เป็นเอกภาพ โดยไม่มีข้อแฉ่ง ไม่มีแปดเปื้อน เป็นตัวจริง ตัวตรง ลงตัว พร่งพร่อม การกระทำเช่นนั้น เป็นบุญของโลก เป็นกุศล เป็นสิ่งที่จะต้องมียู่ในโลก ท่านเป็นคุณ ท่านเป็นประโยชน์

แม้จะเป็นการท่านที่หวังของแลกเปลี่ยนตอบแทน ขอคืนมากกว่าที่ให้ โดยจะรู้ตัว หรือ ไม่รู้ตัว ก็ตาม ซึ่งเท่ากับว่า มีความขี้โลกแฉ่งอยู่ ก็ยังนับเป็นกรรมกิริยาที่เป็นบุญ เป็นกุศล เป็นท่อนุโมทนาอยู่แล้ว เพราะกรรมดีส่วนหนึ่งได้เกิดแล้วจริง กิริยาดีได้เกิดขึ้นแล้วส่วนหนึ่ง จึงควรให้กรรมกิริยาขึ้นเกิดอยู่ในโลก การท่านที่มีบุญสูงมาก ถูกธรรม ก็คือ ท่านโดยไม่อธิษฐานเอาอะไรตอบแทน ให้โดยไม่มีจิตโลกอยากได้อะไร ให้คือ ให้ ถ้อยชาน ก็คือ ตั้งจิตให้ว่างจากกิเลส

กรรมกิริยาของการท่านสูงสุด คือ การบิณฑบาตของพระอรียะที่ถูกธรรม พุทธประเพณีจึงกำหนดให้พระต้องทำหน้าที่บิณฑบาต เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่านขึ้นในโลก เป็นวัฒนธรรมขั้นสูงสุดของมนุษยชาติ ซึ่งทำอย่างถูกท่าน ถูกธรรมแท้ ก็มีแต่ในพระอรียะเจ้าแห่งศาสนาพุทธเท่านั้น มีผู้ให้ มีผู้รับ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ต่อกันด้วยความศรัทธา ด้วยความมีปัญญา ด้วยความเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เกื้อกูล สนับสนุน สอดคล้อง เล็งกันไว้โดยรูปแบบ โดยเหตุผลที่กระจะกระจำง โดยหลักการ โดยทฤษฎีของพระพุทธเจ้า

การใส่บาตรเป็นประจำ เรียกว่า นิจทาน เป็นยัญพิธีที่มีบุญ มีคุณค่าสูงเยี่ยม ชนิดหนึ่ง สร้างสมนัสย์ของการให้ ของการทำท่าน กับผู้ควรได้รับของท่านที่สุดแล้ว อย่างน้อยที่สุดก็ให้กับพระ ผู้เป็นเนอบาบุญทอด ทอดได้รับการอนุเคราะห์เลี้ยงดูไว้ เพราะท่านเป็นผู้ไม่มี ไม่สะสม ไม่โลก เป็นตัวอย่างของผู้กล้าจน กล้าเสียสละสูงสุด

พระที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ฉันทแล้วกว่าบาตร แสดงลักษณะไม่สะสม แม้ข้าว
๑ เมล็ด แต่ทำกรงานสร้างสรรค์ เป็นผู้ยื่น สร้างมิตร เป็นผู้ช่วยชีวิตประเสริฐ เป็น
คนดี ผู้เข้าใจจะเลี้ยงคนดีไว้ เพราะคนดีต้องเลี้ยงไว้ จึงทำกันเป็นรูปแบบ เป็น
กิริยา เป็นบทบาทอยู่ในโลก บทบาทเช่นนั้น เป็นบทบาทของชนประเสริฐ ของอริยชน
หรือ ของอารยชาติฝ่ายพุทธะเท่านั้น ซึ่งไม่มี “ผู้ขอ” มีแต่ผู้ให้ด้วยความ
เคารพ แต่ถ้าทำไม่ถูกต้อง – ไม่ถูกรธรรมแท้ ก็จะเป็น “การขอกทาน” และ
นั่นไม่ใช่พุทธธรรม

อันที่จริง การทานนี้ เป็นหลักของศาสนาทุกศาสนา การให้เป็นอากัปกิริยาของ
มนุษย์ แต่ปัจจุบันมนุษย์ด้อยพัฒนา เพราะขาดสมดุลระหว่างการพัฒนาวัตถุ
และการพัฒนาทางจิตใจ มนุษย์ไม่รู้ค่าของทาน มีความเป็นอยู่แบบตัวใคร
ตัวมัน ไม่เข้าใจกรรมกิริยาของท่าน ไม่รู้จักการเอื้อเฟื้อ ไม่รู้จักการเสียสละที่จริง
ไม่รู้จักจิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน ว่า “การให้” ที่บริสุทธิ์สะอาด ที่ไม่ต้องการ
การตอบแทนใดๆ เลยนั้น มีได้ และเป็นการดี เมื่อไม่รู้ จึงไม่รู้จัก และ
ไม่เชื่อว่า มีได้จริงๆ ในมนุษย์ประเสริฐแท้

การให้ เป็นการส่งสมอย่างหนึ่ง คือ ส่งสม กรรมกิริยา การเสียสละ แม้
บางครั้ง ผู้ให้ จะรู้สึกว่า จำใจให้ ไม่อยากให้ แต่เมื่อจำต้องให้ โดยเฉพาะ เมื่อคนเราต้อง
จำใจทำเพื่อเอาใจผู้อื่น จึงเกิดการขัดแย้งกันระหว่างกายกับใจ การขัดแย้งเป็นความทุกข์
เมื่อทำไปแล้ว ก็ต้องยอมอนุโลม สักเวียเขาไป คิดเสียว่า ให้เป็นพลี แม้จะด้วยความจำ
ใจ แต่จงอย่าไปจำ เพราะถ้าจำแล้ว จะยิ่งทุกข์มากขึ้น จำยอมแล้ว ให้แล้ว ก็ปล่อย
ใจเราต้องพลีด้วย ใจเราต้องยอมให้ แล้วจะหมดทุกข์ ตัวพลีใจนี้ ก็คือ ทาน เช่น
เดียวกับส่วนทานอื่นๆ เหมือนกัน แต่เป็นส่วนที่ลึกซึ้ง ต้องเข้าใจให้ดี เพราะส่งสมมีอยู่
ในโลก

ผู้ที่แสดงภาวะ “การให้” ได้ ได้มากที่สุด ถึงขนาดได้ตลอดนิรันดร จึงได้รับ
การเรียกขานว่า “พระเจ้า” คือ ผู้ให้ ผู้เสียสละ อยู่นิรันดร เป็นพระผู้สร้าง เป็น
พระผู้ประทาน เป็นพระจิตวิญญาณบริสุทธิ์ ยืนยัน “ความจริง” แห่งกรรมกิริยา
อันเลิศยอดนี้อยู่นิรันดร ผู้หยั่งถึงความหมายขนาดนี้ ก็จะทำสูงถึงขนาดนี้ และ สูงถึง
ขนาดนี้ จบสุด ก็คือ การได้ไปอยู่สวรรค์กับพระเจ้า คือ ยังยึดส่วนแห่งความมีความเป็น
ความเหมือน และความแตกต่าง ของ ศาสนาพระเจ้า กับ ศาสนาพุทธ อยู่ตรงน

กล่าวคือ ศาสนาพุทธ มีที่จบ ขนาดสูงสุดโต ก็มั่งงั้นเหมือนกัน แถมรู้แจ้ง
ชัดเจนในระดับสูงนั้น ๆ ทุกขนาด และ ขนาดที่ไปอยู่กับพระเจ้าชนิดไม่กลับมาเกิดใน
โลกกาม หรือ โลกมนุษย์อีกจริง ๆ ก็ระดับสูงสุดชั้น พระอนาคามี หากจะสูงกว่านั้นอีก
ก็ไม่ต้องไปอยู่กับพระเจ้า และ ไม่ต้องมีอะไรกันอีก ไม่ต้องเหลืออะไรเลย ก็ระดับสูงสุดชั้น
พระอรหันต์ ที่เดียว และหรือ จะสูงสุดพิเศษสุดยิ่งกว่านั้น อันจะต้องใช้วงจรแห่งความ
สูงยิ่ง – ยิ่งสูงที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และ ยาวนานเหลือเกิน คือ วงจรแห่งความเลิศยอดสูงสุด
ขนาดจบที่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังเป็นความสูงที่ยากยิ่ง เหนือเกินเหนือยิ่ง
เหลือเกิน แต่ก็เป็นที่จบสุดบริบูรณ์สูงสุดอย่างยิ่งใหญ่มากที่สุด เท่าที่ความเกิดมาเป็นคนจะทำ
เอาได้ หมดยุติที่ไปอีกจริง ๆ ศาสนาพุทธมีได้ถึงปานนี้ และ ศาสนาพุทธ
มีที่สุด มีที่จบ ไม่หลงนิรันดร แต่เป็นความจบที่มีการสืบต่อ สืบทอด มีธรรม-
ทายาท มีโพธิกิจ มี พระโพธิสัตว์ รับช่วงงานเป็นธรรมทายาท มีการสืบต่อพระศาสนา
ทั้งช่วงสั้นและช่วงยาวได้นิรันดรเช่นกัน แต่ก็มีที่จบสุด ไม่ต่อ ไม่นิรันดรนั้น ๆ ลงได้
สำหรับผู้สำเร็จแก่ทุกคน และ การหมด การจบของทุกๆ คนก็จบลงที่ การทาน การให้
อย่างสะอาดสนิทของทุกๆ คนที่จบแท้จบจริง ไม่มีอื่นเลย

ธรรมทายาท ระดับอริยบุคคลชั้นสูงสุด คือ พระอรหันต์ ก็จบลงด้วยการทาน
พระอรหันต์ ที่จบจริง มีการทานได้แล้ว ลงตัวจริงๆ นั้น เรียกว่า
พระโพธิสัตว์ ผู้ที่ยังไม่จบจริง ยังเป็นพระโพธิสัตว์ไม่ได้ ยังเป็นผู้ไม่ถึงทาน สูงสุด
พระอรหันต์ คือ ผู้ให้ทานอย่างหมดสิ้นได้ โดยไม่มีความเพ้อ หรือ
เพื่อตัวตน หรือ ไม่เหลือตัวตนเลย ผู้ที่เหลือตัวตนอยู่ แม้จะมี “การให้”
ก็ยังไม่ใช่พระอรหันต์

ถือว่าผู้เหลือตัวตนอยู่ เสพสุขให้ตนอยู่ แม้จะไม่มี การเสพสุขด้านกามตัณหาแล้ว
จะเหลือแต่การเสพสุขด้านภวตัณหา หรือ วิภวตัณหาอยู่เพียงเท่านั้น ก็ตาม ที่สุด แม้แต่
เสพสุขด้วย การอยู่เฉย ๆ วาง ๆ เปล่า ๆ ให้แก่ตัวตน แล้วหลงว่า นั่นคือ วิเวก โดยไม่มี
การ “ให้ออกไปอยู่” ๆ หรือ ไม่มีการเปลื้องอยู่ ๆ ปล่อยอยู่ ๆ ก็ยังไม่ใช่
พระอรหันต์แน่ ตามทฤษฎีที่ถูกแท้ของพระพุทธศาสนา ยังถือว่า เป็น ความหลงผิด อยู่

พระโพธิสัตว์ คือ ผู้ให้ทาน ผู้เป็นประโยชน์แก่อื่น ถ้ายังเป็นผู้ให้ทาน ที่ไม่เพื่อตัวตน หรือ ไม่เหลือตัวตนยิ่งๆ ทั่วไปๆ ก็ยังเป็นพระโพธิสัตว์แท้ หรือ พระโพธิสัตว์สูงชั้นๆ เท่านั้นๆ [ถ้า พระโพธิสัตว์ จะหวัง หรือ ทำเพื่อตัวตนของพระโพธิสัตว์เอง ก็คือ หวังเพียงโพธิญาณ เพื่อ ความรู้ยิ่ง ที่เกิดอยู่ เท่านั้น แต่ถ้าความเพื่อตัวตนนั้น เป็นลาภ-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุข ก็ไม่ใช่ “พระโพธิสัตว์” ทว่าคือ “โลกียสัตว์” หรือ “ปุถุชนธรรมดาๆ”] และ ถ้าเป็นผู้ให้ทาน โดยเฉพาะ ให้ “ธรรมทาน” จนหมดตัวตน ไม่เหลือตัวตนจริง ก็เป็น พระโพธิสัตว์ ที่สมบูรณ์ ที่เป็น พระอรหันต์ แท้ๆ อยู่ในตัว

พระอรหันต์ กับ พระโพธิสัตว์ จึงคือ คนๆ เดียวกัน เป็นผู้หมดสุดอันเดียวกัน ไม่แตกกัน ถ้าแตกกัน แยกเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ก็ยังเป็นสังฆเภท อยู่

พระอรหันต์ กับ พระโพธิสัตว์ ถึงจุดสูงสุดนั้น ก็คือ ผู้หมดตัวตน ผู้ไม่เห็นแก่ตัว ผู้ให้ประโยชน์แก่อื่น ผู้ทำทาน ๗ เป็นที่สุด

พระอรหันต์ ที่ไม่มีความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือ ไม่เป็นประโยชน์แก่อื่น ไม่เป็นไปเพื่อผู้อื่น [ไม่เป็น “พหุชนหิตายะ”] จึงคือ ผู้ยังไม่หมดตัวตน จึงยังไม่ใช่ผู้เป็นพระอรหันต์อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ยังเป็นผู้หลงผิดอยู่ ยังเป็นผู้เอียงขวา เช่นเดียวกับผู้มีความเห็นที่อยู่ภายในกายที่เรียกว่า เถรวาท หรือ หินยาน ส่วนผู้ไม่รู้จักตัวตน ไม่ทำตนให้หมดตัวตนสักที มัวแต่ไปหลงเพื่ออยู่แต่จะทำทาน จะเสียสละ จะให้ผู้อื่น โดยไม่ทำตนให้หมดตัวหมดตนก่อน ก็ยังเป็น ผู้เอียงซ้าย เช่นเดียวกันกับผู้มีความเห็นที่อยู่ภายในกายที่เรียกว่า อาจารย์วาท หรือ มหายาน ยังไม่ใช่ผู้ถูกต้องลงตัว ยังเป็นผู้เอียง ยังเป็นผู้ มีจลาจลใจ อยู่ ยังเข้าใจ “ทาน” หรือ ยัง “ทำทาน” ไม่สัมมาครบองค์มรรค (มักคังคะ) เพราะยังไม่เป็น “สัมมาทิฐิ” สมบูรณ์ ยังไม่สมบูรณ์ใน “ธัมมวิชัย” ยังไม่สมบูรณ์ใน “ปัญญาผล” ยังไม่สมบูรณ์ใน “ปัญญาธิริย” ยังไม่สมบูรณ์ใน “ปัญญา” จริงๆ แท้ๆ จนถึง ระดับ “อนาสวะ” นั่นเอง จึงเป็นผู้ยัง สังฆเภทแยกนิกาย อยู่ทั้งสิ้น เป็นเถรวาทบ้าง เป็นมหายานบ้าง

อริยบุคคล ทุกระดับของพระพุทธเจ้า เป็นธรรมทายาทผู้จะสืบทอดพระพุทธศาสนา ธรรมทายาท ผู้จะพัฒนาดนเองให้ถึงระดับสูงสุดเพียงใด ก็จบลงด้วย ทาน เหมือนกันหมด ทาน คือ ภาวะของอริยะ ทาน คือ หน้าที่การงานของมนุษย์พัฒนา ทาน คือ หัวใจของอารยชน

● ทาน มีผล หรือไม่ ?

เรื่องของทาน แม้จะมีเพียงรูปรอยเล็กน้อยเท่าใด แม้เพียงทำรูปกริยาเท่านั้น ก็ยังเป็นกิริยาดี ถึงแม้ใจจะยังคิดโลกหวังได้มากกว่าที่ให้ ต้องการการแลกเปลี่ยนแบบค้ากำไรเกินควรเพียงใด เมื่อได้จริง เป็นจริง ใจคิดจริง ก็เป็นอันเป็น ๕๕

ผู้ที่มีจินาหิฐิ ไม่เชื่อว่า ทานมีผล จึงไม่ทำทาน และเป็นเหตุให้เกิดผลจริง คือ ทำให้โลกขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ถ้าคนทำทาน ก็จะเกิดผลทันทีเช่นกัน คือ มีการให้ มีการเกื้อกูล มีเมตตาต่อกัน ความเบียดเบียนลดลง นี่คือ ผลของทานจริงๆ เห็นได้ชัดๆ ในทันที เป็นเรื่องตามพิสูจน์ได้ พูดถึงได้

ผู้ที่พูดถึงผล คิดถึงผลของทานในอนาคต ที่ต้องตนเดา ทำให้พูดกันยาก เป็นอจินไตย [หมายความว่า เป็นเรื่องยากที่ไม่สามารถจะรู้แจ้งได้เพียงแค่ขบคิด แค่ง่วง แคร์บรู แต่จะรู้ได้ต้องถึงเอง เป็นเอง มีเอง แม้กระนั้น ก็ยังยากที่จะนำออกบอกให้ใครรู้แจ้งได้ตาม]
อย่าพูดดีกว่า

แม้แต่พวกที่เน้นแต่ปัจจุบัน อดีตไม่มี อนาคตไม่มี ก็ย่อมมีความคิดที่ผิด ทุกอย่างในโลกเชื่อมโยงต่อเนื่องกันอยู่ ปัจจุบัน คือ อนาคตของอดีต และ ปัจจุบัน จะเป็นอดีตของอนาคต คนเราจะตัดแค่จุดหยุด เพียงปัจจุบันจุดเดียวย่อมไม่ได้ จริงอยู่ปัจจุบันเป็นภาวะกรรมที่มีฤทธิ์สูงมีผลสูง แต่การใดที่ทำแล้วในปัจจุบัน ก็เป็นผลมีฤทธิ์สู่ออนาคต หรือ สัมสมเป็นอดีต เมื่อคนเราทำได้ในปัจจุบัน จะเป็นการสร้างอดีตที่ดีให้แก่อนาคต เพราะมีการฝึก และ มีการกระทำเกิดขึ้นจริง จะเป็นเหตุให้เกิดผลดีต่ออนาคตจริงเช่นกัน เพราะทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกันมีที่ปะจายดา หรือ สันตติ กล่าวคือ มีส่วนสัมพันธ์ มีสภาพสืบทอด สภาพต่อเนื่อง ดังที่กล่าวไว้ใน ๑.๑๓

ทานซึ่งเป็นพฤติกรรมหนึ่ง มีการกระทำจริง ย่อมมีผลจริง ไม่มีข้อสงสัย

พระพุทธเจ้า องค์บรมครู มีทรัพย์ศฤงคารมากมายมหาศาล แต่ได้ทรงสละหมด เป็นทานสลัดคืนให้โลก ไม่เข้อย เป็นวัตถุทาน หรือ การทานทางวัตถุอย่างสมบูรณ์แบบ

หยุดการสะสมเต็ดขาด ผลที่เห็น ก็คือ ทรงเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ที่เรียบง่าย ตามพุทธวิสัย ที่พุทธบริษัทยึดถือเป็นแบบอย่างตาม เพื่อกอบกู้โลก และพัฒนาจิตวิญญาณ มนุษย์

เช่น พระพุทธองค์ ทรงเป็นตัวอย่าง ของ การทาน เป็น นามธรรม เรียกว่า อภัยทาน คือ การสละอารมณ์ โกรธ - โกรธ - หลง ทำให้ไม่มีกามราคะ ไม่มีอาฆาตพยาบาท ไม่มีมัวง ไม่มีหลับหริชมเซา ไม่มีพุงช่าน ไม่มีควมมมงาย ไม่มีควมไม่รู

ทรงเป็นตัวอย่าง ของ การทาน ที่สูงส่งสูงสุด โดยเฉพาะ ธรรมทานที่ทรงกระทำ ตลอดพระชนม์ชีพ มีผลให้เกิดพุทธธรรม และ พุทธศาสนา ยืนยาวมากกว่า ๒๕๐๐ปี

เช่น เศรษฐีผู้หนึ่ง อับฏฐากใหญ่ท่านหนึ่ง ของ พระพุทธองค์ ทำวัตถุทาน สละ ทรัพย์สิน อุดหนุนพระศาสนา จนหมดเนื้อหมดตัว ผลก็คือ เกิดอนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้ อาศัยก่อนข้าวดักกิน หมายถึงพึ่งพาวัด อย่างคนกล้าสละ กล้าเสีย กล้าทาน และ กล้าจน มีชีวิต อยู่ด้วยความเบิกบาน แจ่มใส มีคุณวิเศษเป็น โสดาบัน สกิทาคามี ขึ้นมา ตาม อินทรีย์พละ ตามบุญบารมีของท่าน เป็นที่สรรเสริญของพระพุทธองค์ และ คนทั้งหลาย [บางท่านอธิบายว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นเศรษฐีช่วยเหลือของคนอนาถที่ได้พึ่งพาก่อนข้าว เป็น ที่รู้จักกันดีกว้างขวาง แม้จะมีความหมายเชิงนี้ ก็เป็นผลดีเช่นนั้น ไม่ขัด ไม่ค้านแย้งอะไร]

ผู้ใดสละทรัพย์สิน แรงงาน สติปัญญา ในการเผยแพร่ธรรมะเป็นธรรมทาน จะเห็นผล ได้โดยทันที เช่น อาจเกิดหนังสือธรรมะขึ้นมา เกิดเทพธรรมะ เกิดคนปฏิบัติตาม ธรรมะขึ้นมา เกิดผู้บรรลุธรรมะ เกิดการสืบโยงในการสร้างธรรมทายาท ซึ่งเป็นผล ของการทำทานจริงๆ

ผู้ใดทำอาหารถวายพระ หรือ แจกเป็นทาน จะเห็นผลทันที คือ มีผู้รับประทาน และ ทานของผู้นั้นได้เกิดประโยชน์ เป็นผลให้ผู้รับได้กินอิ่มทันตาจริงๆ มีแรงทำงานต่อไป นี้คือ ตัวอย่างของการพิสูจน์ว่า ทานมีผล ส่วนการใช้ปัญญาในการทำทาน ว่า เหมาะควรเพียงใดนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เราจะยังไม่พูดในส่วนนี้

ทาน เป็นตัวใหญ่ เป็นตัวต้น และ เป็นตัวปลาย เป็นตัวรวม เป็นตัวสรุป ที่ ยิ่งใหญ่มาก เพราะฉะนั้น คนที่เข้าใจ ทาน อย่างผิวเผิน คนผู้หมิ่น ทาน ดูถูก ทาน จะ ไม่รู้อะไรในทาน

ทานยิ่งใหญ่ นัก ในบารมีทั้งสิบ ทานบารมีเป็นตัวที่ ๑ ศีลบารมี เนกขัมมะบารมี บัญญาบารมี ไล่ไปจนกระทั่งถึงอุเบกขาบารมี จบอุเบกขาบารมีแล้ว ก็ ต้องทวนมาเรื่องทำทานอีก คือ จะสั่งสมบารมีอะไรก็ตาม สุดท้าย ก็จะมาส่งเสริม ทาน ๑ นั้นเอง

แม้พระพุทธองค์ หรือ พระอรหันต์เจ้า ที่ได้สภาวะจิตเป็นอุเบกขามั่นคงแน่วแน่แล้ว (ได้อุเบกขาฐาน) ได้อาศัย ได้รู้จริง จนรู้แล้วว่า อุเบกขา ไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงสภาพ เป็นเครื่องอาศัย ในกาลที่เป็นปฏิสนธิ์คະ คือ ไม่ต้องยึดว่าอุเบกขาต้องเป็นฐานรองรับ ไม่ต้องหลงอุเบกขาอย่างผิดๆ ตามที่ได้ฟังคำอธิบายกันมาตื้นๆง่าย ๆ ไม่ต้องยึด ไม่ต้อง เกาะอยู่ที่อุเบกขาตั้งที่เคยหลงผิด ก็ทันทานได้ เพราะมีลักษณะอุเบกขาจริงได้ที่จิตแล้ว ดังนั้น สัมผัสแต่ละต้องโลกที่เราพ้นแล้วก็ได้จริง ไม่หวั่นไหว เป็นสภาพที่จิตไม่ กวัดแกว่ง เป็นสภาพจิตที่ไม่กระเพื่อมหวั่นไหว(อเนกขาน) วางเฉยได้จริง โดยไม่ต้อง หนึ่งหนึ่งหยุดเฉย

อุเบกขา จึงเป็นคำที่ใช้สำหรับ สภาพ ๓ สภาพ คือ อยู่เฉยๆก็เฉยได้ หรือ สัมผัสอยู่ก็เฉยได้ (คือ ไม่มีกิเลสอะไรได้) และ อุเบกขา ก็เป็นตัวเฉยหรือตัวสงบแท้ๆ (คือ จะยึดก็ไม่ทุกข์ จะวางก็ได้ทุกเมื่อ ว่างโปร่งสบายทุกเวลา สงบสะอาดปราศจากกิเลสแน่นแน่น อยู่) สรุปว่า อุเบกขาเป็นเพียงฐานอาศัยเท่านั้น ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สิ่งจะ ยึดจะเกาะ ไม่ต้องหลง มันเป็นเพียงสภาวะ เป็นเครื่องอาศัยที่เราจะมีจะได้ เมื่อกระทำ บำเพ็ญได้ถึงเขตถึงขั้น เป็นบารมี ยิ่งจบอุเบกขาบารมีแท้ๆแล้ว ยิ่งจะเป็นพระเจ้า เป็น พระพรหมโอบอุ้มโลก ยิ่งจะมีพฤติกรรมทำทาน โดยไม่อยู่เฉยแล้ว กลับมีกรรมกิริยา สร้างสรร เป็นพระเจ้าอย่างชัดแจ้ง คือ ขยัน เป็นผู้สร้าง เป็นผู้ให้ เป็นผู้ขอสัจย์ สะอาด บริสุทธิ์ไม่มีกิเลสทั้งปวง เพราะจิตอุเบกขาตัวสมบูรณ์เท่านั้น ต้องมีคุณลักษณะ ๕ คือ บริสุทธิ์อยู่ตลอด(บริสุทธิ์) จะสัมผัสอะไรๆอยู่ที่ ไม่เปื้อนเปราะะ ยังมุดม่องอยู่ได้ (ปริโยททา) แววไว สุขุม ละเอียคอ่อน(มุก) ทำอะไรๆ ปานใดๆ ก็ล้วนดีงาม สละสลวย ได้คุณ เลิศค่าอยู่เสมอ(กัมมัฏฐา) ม่องแม้รู้เรื่อง ฉายแสงโชติช่วงชั่วกาล เรื่อยไป(ปภัสสร) [ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสใน “ธาตุวิภังคสูตร” มัชฌิม. อปริ.]

เพราะฉะนั้น จึงมีคำเรียกพฤติกรรมของพระอริยเจ้าสูงสุดว่า “พฤติกรรม แห่งพรหม” หรือภาษาบาลีว่า พรหมจริโย หรือ พรหมจรรย์ [จรรยา แปลว่า ประพฤติ, พฤติกรรม] พระอริยเจ้า จึงเป็นผู้มีพฤติกรรมแห่งพรหม สะอาด บริสุทธิ์

ขยันพร้อม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นเครื่องอาศัย มีสภาวะ มีความปรารถนาดี
 ต่อผู้อื่น ช่วยเหลือ สร้างสรร ช่วยให้ชาติ ช่วยสร้างดีไว้ให้แก่โลก แล้วไม่หลงยึดติด
 ถือว่า ตนเป็นผู้สร้าง รู้จักปล่อยวางเฉยได้อย่างถูกพุทธธรรม คือ ศึกษาประพฤติจน
 รู้แจ้งในจิต และทำจิตทำใจจนเป็นฌาน เป็นวิมุติ เป็นนิพพานได้จริงๆ จิตจะอยู่ใน **ฐาน**
อุเบกขา เป็นผู้ **สอยบาป สอยบุญ** ไม่คิดไว้ ไม่ยึดไว้ ทำทานอยู่ สร้างสรร
 แล้วก็ทาน จึงเป็น **พระผู้สร้าง (ขยัน) พระผู้ให้ (ทาน) พระผู้มีอิศริยญาณบริสุทธิ**
สะอาดจริง (อุเบกขา) นี่คือ **รอบสูงของ "ทาน"** ในจิตในกรรมพระอรหันต์
 ผู้สร้างและ **ทาน** อย่างเบิกบานบริสุทธิ และอย่างเข้าใจแท้ เพื่อประโยชน์สุข
 ของผู้อื่น [**โพธิกิจ หรือ ความเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นพหุชนหิตายะ และ พหุชนสุขายะ**
ถูกต้องตาม พุทธศาสน์แท้]

๑.๒ ยัญพิธี ยัญบูชา

● ยัญพิธี ยัญบูชา มี หรือไม่ ?

ยัญพิธีบูชา ภาษาบาลีเรียกว่า ยัญญิง เป็นตัวกรรมกิจของ ยัญพิธี เป็นกิจของมนุษย์ที่ก่อขึ้นมาเป็นกิจ เป็นรูปแบบ เป็นพิธีการ หรือ จารีตประเพณี ใดๆ อย่างหนึ่ง รวมถึงวัฒนธรรมของแต่ละหมู่กลุ่มด้วย **ยัญพิธี** เป็นรูปแบบวิธีที่ผู้สร้าง ขึ้น เป็นองค์ประกอบกิจกรรมที่จะช่วยให้มีผลมประโยชน์

ในโลกมีสิ่งเหล่านี้อยู่ มีเรื่องของ **ยัญพิธี** มาตั้งแต่สมัยเป็นคนป่า แต่ต่อมา คนเราเข้าใจสาระมากขึ้น การติดยึดน้อยลง **ยัญพิธี** ทิ้งมลาย ไร้ประโยชน์ หรือ ประโยชน์ น้อย จึงมีแนวโน้มที่จะต้องลดลง ตามความเข้าใจของคน ที่มุ่งประโยชน์ แก่นสาร มากกว่า เปลือก ส่วน **ยัญพิธี** ทั่วประโยชน์ มีคุณค่าก็จะมมากขึ้นเพิ่มขึ้น เป็นแก่นสารมากขึ้น

สมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธองค์สร้างศาสนาใหม่ๆ ได้ใช้ **อุทิศ** **มัจฉิมศีล** **มหาศีล** เป็น **พระธรรมอนุญ**ของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ กำหนด **ศีล** ให้พุทธบริษัท ละเว้น เว้นขาด แม้แต่ในเรื่องของ พิธีบูชาต่างๆ เช่น นามนต์ เวียนเทียน จุดไฟ จุดคว้น เจิม ลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นต้น ผู้ปฏิบัติได้ตามคำสอน ของพระพุทธองค์ อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ ตัดขาด ไม่ติดยึด เว้นขาดได้ แม้แต่ใจ ก็ไม่ อาลัยอาวรณ์ และ อดใจแก้อาลัยบริสุทธิ ทั้งภายนอกภายใน ก็มีอยู่ เป็น **อนาสวะ** **ผู้นั้นก็ย่อมจะไม่ทำพิธีบูชา หรือ ยัญพิธีตามรูปแบบที่ตนพินมาแล้ว** ผู้ที่ ยังทำไม่ได้ ยังไม่พ้น พระพุทธองค์ก็ต้องทรงยอมอนุโลมให้บ้าง เช่น ฆราวาสบางคน อย่าง พระเจ้าปเสนทิโกศล หรือ พระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น

ถึงกระนั้น ก็ต้องนับว่า ในสมัยพุทธกาล ศาสนาของพระสมณโคดม มีรูปแบบของพุทธประเพณี ซึ่งแตกต่างจากพิธีบูชาที่ลัทธิอื่นกำหนดเป็น พิธีศาสนา **ยัญพิธี** ที่ทรงอนุโลมนั้น เป็นเรื่องน้อยครั้ง เป็นเรื่องจำใจ จำเป็นต้อง ปลอ่ยให้ทำไปก่อน เพราะขัดไม่ได้จริงๆ จึงต้องยอมให้ ยกให้เป็น ราชพลีบ้าง เป็น เปรตพลีบ้าง ฯลฯ เพราะเกินกว่าจะตัดทานได้แล้ว แต่มีใช้ เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทำ ประจำจนเป็นกิจวัตร ขนาดเรียกได้ว่า เป็น **พุทธประเพณี หรือ พุทธจริยาวัตร หรือ เป็นสิ่งที่เขามาเป็นแบบอย่าง** เขามาทรงไว้ ในพุทธศาสนาหาได้ไม่

พิธีกรรมต่างๆ ที่มีรูปแบบขึ้น เป็น **ยัญพิธี** นั้น นอกจากจะเป็นส่วนอันนำ เป็น เครื่องประกอบให้เกิดผลเกิดประโยชน์ในการพัฒนา และ ประสานคนที่มภูมิหลายระดับแล้ว

แท้จริง เป็นพิษสงเวย เพื่อความสบายใจของผู้ทำ ที่ยังคิดว่า การกระทำเช่นนี้ เป็นการ
นำจิตใจตัวเอง เรียกว่า “โปรดเปรต” ของตัวเองก็ได้ เพราะหัวใจยังรำร้อง คร่ำครวญ
หาสิ่งน้อยๆ อย่างไม่ยอมเล็กไม่ยอมหยุด

บัญญัติโบราณ ที่มาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล เป็นพิธีกรรมสืบทอดที่ได้รับอิทธิพล
จากความเชื่อในศาสนาเก่า คือ **ศาสนาเวทนิย** ที่นิยมการสวด อ้อนวอน ขอสิ่งที่ดี
ต้องการจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามประเพณีนิยม พราหมณ์เป็นผู้กำหนด ตั้งก่อรูปแบบพิธีการ
เพื่อให้คนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้ มิใช่ประเพณี
นิยมของพระพุทธเจ้า มิใช่เรื่องของพระพุทธศาสนา **มิใช่พุทธประเพณี** แต่คนที่ยังติด
อยู่ ก็ยังมี ติดมาก ติดน้อย ตามฐานปัญญาของแต่ละคน คนที่ไม่ติดแล้ว จะไม่ทำ
หรือ จะอนุโลม ก็ต้องใช้ปัญญาอย่างชาญฉลาดตามแต่ฐานะแห่งความสามารถ

รูปแบบของพิธี ก็มีการปรุงแต่งกันเพิ่มขึ้น มากบ้าง น้อยบ้าง ตามแต่ความเห็น
ของ “เจ้าพิธี” บางอย่างก็กลับเป็นพิธีการที่เพี้ยน จนกระทั่งก่อความเสียหาย ไร้
ประโยชน์ ไร้สาระ หมดสภาพของ **วัฒนธรรม** กลายสภาพเป็น **หายนธรรม** ไปก็มี
ที่เป็นสิ่งที่เป็นอยู่ มีอยู่ ปฏิเสธไม่ได้ และการเป็น การมัน ก็เป็นมา มีมานานนับ千百ปีแล้ว
แล้ว จนหลายอย่างมากมาย กลายเป็นภาระที่ก่อให้เกิด **สึลพตปรมาส** ในพระพุทธ-
ศาสนาที่ต้องศึกษาอย่างสำคัญ

ตัวอย่างเช่น **พิธีบวช** สมัยพุทธกาล **เอทิกิขุ** ของพระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่
พระพุทธองค์ ทรงออกพระโอษฐ์ว่า ให้มาเป็นภิกษุเถิด ผู้ที่เป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านก็
บอกว่า เธอจงมา แล้วทำกิจด้วยกัน สำหรับผู้ที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ ก็ทรงกล่าวว่า
เธอจงมาแล้วมาทำกิจที่เหลือให้เสร็จเถิด มิได้มี **บัญญัติ** ใดมากกว่านี้ ต่อมา ก็มีรูปแบบตาม
บัญญัติ ที่เรียกว่า **ไตรสรณคมน์** และต่อมาก็มีพิธีที่เรียกว่า **ญัตติจิตตุดกัมม** เป็นต้น
แต่ในปัจจุบัน **บัญญัติ** เรื่องการบวช ได้กลายเป็นสิ่งเพ้อ เกินความเหมาะสม และเป็น
สิ่งกลายเป็น จารัต ประเพณี ที่ทำให้ศาสนาตกต่ำลง มันเป็น **หายนธรรม** ไปเสีย
เป็นส่วนใหญ่ เป็น **วัฒนธรรม** นั้นน้อยเต็มที

ที่อยู่ของพระก็เช่นกัน แต่ก่อน พระพุทธองค์ และ พระสาวก เป็นผู้ **อนาคาริกะ**
แท้คือ เป็นผู้ไม่มีบ้าน ไม่มีเรือน เป็นพระผู้สละแล้วจริงๆ ต่อมา ค่อยอนุโลมมีวัด เมื่อ
มีวัด ก็มี **กุกุ** และเพิ่มเป็นหลาย **กุกุ** แต่ถึงกระนั้น ก็ยังต้องทรงกำหนดมาตรการจำกัดไว้

เกี่ยวกับขนาด วัสดุ รูปแบบ โดยพระประสงค์ให้เป็นไปเพื่อ ความมั่งคั่งน้อย
สั้นโดย มิให้รุ่มร่ามมากไปจนเกินการ แม้กระนั้น ก็ได้เกิดเป็นยัญพิธี เป็นรูปแบบ
กร่อนบ้างเกินบ้างจนได้ ดังที่เราท่านก็คงเห็นความเพ้อของพิธีการนี้ได้อย่างชัดเจนใน
ปัจจุบันว่า กำลังไปในทางที่เพ้อเกินรุ่มร่าม จนเป็นหายนธรรมอีกประการหนึ่ง ของ
พิธีกรรมที่คนเอามาแปดเปื้อนพระพุทธศาสนาแล้ว

เรื่องยัญพิธีทางศาสนาที่แพร่หลาย จนชาวพุทธคิดว่า เป็นพุทธประเพณี อีก
ประการหนึ่ง คือ พิธีให้ความรู้ทางภาษา ที่เรียกว่า เทศน์ การให้ความรู้ทางภาษา ที่
ทำสืบทอดกันมาจนบัดนี้นั้น มิใช่พุทธวิสัย พระพุทธองค์ จะสั่งสอนประชาชนด้วยภาษาที่
คนฟัง ฟังรูเรื่อง ยัญพิธีเรื่องนี้ควรจะกระทำเป็นภาษาพูดปกติธรรมดา เพื่อคนไทย
จะฟังพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้รูเรื่อง เข้าใจชัด ง่าย มิใช่ต้องมีฉลา ทำนอง
รูปแบบ จนเป็นการประดิษฐ์ตัดยัด ตัดรอบบังกับเสียนกลายเป็นรูปแบบพิธีเปล่าตายไป
แม้คำกล่าวสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย หรือ ที่เรียกว่า ประนามคาถาต่างๆ ก็ควรจะทำเป็น
ภาษาไทยด้วย เพื่อคนพูดจะได้รู้ว่า พูดอะไรออกไป ส่วน ยัญพิธี ของ การให้ศีล นั้น
ยิ่งสมควรทำเป็นภาษาไทยที่สุด เพราะเปรียบเสมือนผู้รับศีล สัญญา กับพระผู้ให้ศีล ด้วย
วาทา ว่า จะนำคำสอน หรือ คำสัญญาอันนั้น ไปปฏิบัติตาม ด้วยกาย วาจา และ ใจ จะ
เป็นผลให้ผู้พูด และ ผู้ฟังเข้าใจตรงกันว่า สัญญาอะไรกันไว้ อีกประการหนึ่ง ผู้ที่จะให้ก็
จะต้องสังวร ว่า มีสิ่งที่จะให้เขา “ในตน” ถ้าไม่มี ก็คงให้ไม่ได้ หรือ ให้เก๊ๆ

ยัญพิธีที่ถูกต้อง ตรงทาง จะเป็นเครื่องส่งเสริมให้การบูชาพระรัตนตรัย ได้เป็นไป
อย่างถูกต้อง ตรงตัว พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่แท้จริง การถึงไตรสรณาคมน์ของ
พุทธบริษัท ก็จะเป็นไปได้สะดวกขึ้น กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พุทธบริษัทจะสามารถ
ลด เลิก ปล่อย วาง ยัญพิธี ที่เพ้อ ที่ขาดคุณขาดประโยชน์ที่หมาย ที่ออกนอกกลุ่ม
นอกรทางพุทธ พันศีลพตปรามาส กันได้บ้างกระมัง

การติดยัญพิธีนี้ ถึงแม้จะเป็นการเสพยาทางใจ ติดทางตา ทางหู เช่น การสวด
มนต์ใส่ทำนอง ประง “คี่ตะ-วาทิตะ” ก็ยังมีผล สำหรับคนตามระดับฐานะทางจิตแต่ระดับ
การจะดำเนินมาตรการเข้าสู่ทางพุทธแท้ๆ จำเป็นต้องมีการกระทำด้วยการลดเป็นขั้นตอน
อย่างไรก็ดี มีความจำเป็นการประง แต่ง สร้าง กรรมวิธขนอก พุทธบริษัทมิควรสร้างสิ่งพระ
พุทธเจ้ามิได้สร้าง บัญญัติสิ่งพระพุทธเจ้ามิได้บัญญัติ ในปัจจุบันนี้ พุทธบริษัททุกฝ่าย

ต้องช่วยกันลดความเพื่อ ความเกิน นอกรัตนอกรอย รุ่มร่าม รุงรัง ของพิธีกรรมต่างๆ ลง
จึงจะถูกต้อง ขอให้หยุดความเป็นเจ้าแห่งยัญพิธี เลี้ยงเถิด เพื่อจะได้หันมาศึกษาสาระ
พระศาสนากันเสียที

● **ยัญพิธีบูชา มีผลหรือไม่ ?**

ยัญพิธีบูชา มีผลแน่ เพียงแต่ว่า จะเป็น ผลดี หรือ ผลเสีย คือบุคคลใด
บุคคลหนึ่ง หรือ องค์กรใดองค์กรหนึ่ง มากน้อยเท่าใด เท่านั้น

ในด้านเศรษฐศาสตร์ ยัญพิธี ที่เปลี่ยนแปลง ผลาญพร่าทรพยากร มีผลดีน้อยกว่า
ผลเสีย ก็นับว่า มีผลเสียทางเศรษฐศาสตร์ ส่วน ยัญพิธี ที่ต้องการอามิส หรือ ทรัพย์สิน
เงินทองเป็นจุดมุ่งหมาย ก็มีผลทำให้คนกลุ่มหนึ่งเสียเงิน และ คนอีกกลุ่มหนึ่งได้เงิน เห็น
เป็นที่แน่ชัดอยู่แล้ว เกิดการหมุนเวียนสะพัดของเงินตรา และ ทรัพย์สิน แบบเดียวกัน
กับทางโลกๆ คนๆ เขาทำกัน ผู้มีจิตวิทยา มีปัญญาเอาเปรียบ ก็หาทางสร้างพิธี แบบล่อ
กลลวงอะไรก็ทำเอา กับผู้ไม่มีปัญญา รู้เท่าทัน ก็มี ยัญพิธี หากินกันนับไม่ถ้วน

ยัญบูชา มีผลให้เกิดรูปแบบขึ้น ถ้าเป็นรูปแบบในทางที่ดี ก็เกิดสิ่งที่ดีขึ้น ถ้า
เป็นรูปแบบในทางไม่ดี ก็ทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีขึ้นในโลก เราจะมาลองวิเคราะห์รูปแบบสากล
อย่างหนึ่งดู คือ การแสดงความเคารพ รูปแบบของการเคารพ ในลักษณะของยัญพิธีของ
ไทย หรือ ของชาติอื่นในทวีปเอเชีย แม้แต่ของทวีปอื่นๆ ก็แตกต่างกันไป บางแห่งก็แทบ
ไม่เหลือรูปรอยของความเหมือนกันเลยทีเดียว แต่จุดรวมของ ยัญพิธี นี้ คือ เป็นการ
แสดงความเคารพ แสดงความนอบน้อม แสดงไมตรีจิต แสดงการยอมยกให้
แสดงความยกย่องนับถือ เป็นรูปแบบที่ดีในสังคม เป็นยัญพิธีที่มีผลดี การยกย่อง
คนอื่น ก็ย่อมดีกว่าการแสดงกิริยาหยาบเหยียด ดูถูก ดูแคลนเขา ยกเว้น ผู้มีเจตนาดี
ที่จะช่วยเหลือเขา แสดงว่า ยังมี การเคารพกราบไหว้กันอยู่ในโลก เป็นจารีตประเพณี
วัฒนธรรม ของ การพัฒนาจิตของคนในสังคม

ทำที่ รูปแบบที่จะสื่อความเข้าใจ หรือ จุดหมาย ของ กรรมกิริยาที่ดี ก็ย่อม
เป็นสิ่งที่ดี เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ ไม่ว่าจะมีความจริงใจ หรือ
เพียงกาย วาจาเท่าใดๆ ความสะอาดบริสุทธิ์ หรือ ความดีจนเจริญก้าวหน้าขึ้นเพียงนั้น

ก็ยังนับว่า เป็นส่วนแห่งบุญ มีส่วนสาสวะ คือ ยังเหลือกิเลสขันธ์อาสวะอยู่ **ก็ยังดีกว่าสิ่งที่ไม่เป็นส่วนแห่งบุญ ไม่ให้ผลแก่ขันธ์เสียเลย** รูปแบบที่สื่อเพียงภายนอก ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจากดี ย่อมจะให้ผลน้อยกว่ากรรมกริยาที่ประกอบพร้อมไปด้วยความบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ จนถึงขันธ์อาสวะ คือ ไม่มีกิเลสขันธ์อาสวะ อย่างที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้อย่างแน่นอน ผู้ใดยังติดส่วนใด ยังทำส่วนใดได้ไม่สะอาดเต็มที่ ก็ปรับปรุงของตนไปเรื่อยๆ ก็จะ **เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์** มากขึ้นเรื่อยๆ การเข้าใจสมมุติ และความเข้าใจในคำของสมมุติ ที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ เห็นความเป็นจริงมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะช่วยให้เกิดการปล่อยวางจากสมมุติ เกิดพฤติกรรมที่เข้าระดับอนาสวะเข้าไปเรื่อยๆ จนถึงขั้นบริสุทธิ์บริบูรณ์ได้เต็มที่จริงๆ

การแสดงความเคารพบูชาพระพุทธองค์ ด้วยการกราบไหว้ พระพุทธรูปองค์ใดองค์หนึ่ง กดี ด้วยการสักการะ สังฆะขันธ์วัตถุ กดี ด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน กดี ด้วยการบูชาด้วยการเปล่งกล่าวข้อความใดเป็นภาษาใด กดี หรือ จะเป็นการบูชาด้วยอามิสใดๆ แม้กระทั่ง จะบูชาด้วยรูปแบบการปฏิบัติใดๆ กดี ต่างก็เป็น **ยัญพิธี** เพื่อเป็นสื่อการเคารพทงสน ผู้ใดยังติดวัตถุที่เป็นเครื่องล่อมาก ก็ย่อมมีภาระสิ้นเปลือง และ เปล่าประโยชน์มาก แต่ถ้าผู้ใดลดวัตถุอามิสบูชาลงได้มาก ก็จะ **เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์** มากขึ้น ถึงแม้จะได้คุณได้ค่าที่ยังไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์ ยังมีส่วนของสาสวะมากอยู่เท่าใด ก็เป็นสิ่งที่พุทธบริษัทสื่อความโน้มน้อม กาย วาจา ใจ ในการบูชาพระพุทธองค์ ถ้ำลด หรือ ชวนกันลดการติดยึดในรูปแบบในอามิสได้มากเท่าใด เพิ่มการปฏิบัติ **ศีล** บูชาขึ้นมากเท่าใด ก็จะได้รับ การขัดเกลามากขึ้นเท่านั้น การขัดเกลาจิต ด้วยเจตนา ด้วยความเข้าใจ ด้วยการลดละอกุศลไดอกุศลหนึ่ง หรือ การปล่อยวางความคิดยึดอย่างใดอย่างหนึ่งออกไปเรื่อยๆ ก็ จะทำให้การพัฒนาจิตเข้าสู่ขั้นบริสุทธิ์บริบูรณ์เป็นอนาสวะได้เร็วขึ้นเท่านั้น

พุทธบริษัทควรเริ่มการวิเคราะห์ **ยัญพิธี** ของการสวดมนต์ ว่า มีประโยชน์หรือไม่ มีความมุ่งหมายทดแทน ถูกแทนนี้อย่างใด ตรงกับพุทธประสงค์หรือไม่ และข้อสำคัญ คือ **ยัญพิธี** ที่ปฏิบัติอยู่ตามจารีตประเพณี จะมี **“ผู้รู้ทั่วด้วยศีล ได้หรือไม่”** ยัญพิธีดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการปรุปรัง ล่อให้เกิดการหลงใน **“วาทิตะ”** คือ เสียง – สำเนียง ที่ช่วยวนปลุกให้เกิดกิเลส หรือไม่? หรือ เป็น **ยัญพิธี** ที่เกือบจะเป็นการแสดง เพื่อแลกเปลี่ยน **“อามิส”** ใดหรือเปล่า? เป็น **“อาชวะ”** ที่ถูกต้องของพุทธสาวกฝ่ายบรรพชิตหรือไม่?

เป็น “การหลอกลวง” ให้พุทธบริษัทผู้มีความโง่เขลาเบาปัญญา หลงเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ของคลัง มงายในไตรปิฎกวิชา นอกกริบทุทธหรือเปล่า? ควรจะประยุกต์สิ่งใด
ที่ออกนอกขอบเขตคุณประโยชน์ นอกคำสอนของพระพุทธองค์ ได้กันหรือยัง??

อนึ่ง การบิดเบือน *กรรมกิริยา* สืบต่อพุทธประเพณี ก็ต้องถือว่า เป็น *อธรรม*
ที่มีผลดี ในการสร้างสภาวะของการงาน การเกื้อกูล และความเมตตาต่อกัน ระหว่างพุทธ-
บริษัท ฝ่ายบรรพชิต และ ฝ่ายฆราวาส **เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชนชั้น**
ได้มากน้อยเพียงใด สะอาดบริสุทธิ์เพียงใด ก็ย่อมขึ้นอยู่กับ *ความสะอาดบริสุทธิ์* ของ กาย
วาจาใจ ของทั้งฝ่ายผู้ทำบาตร และ ผู้บิณฑบาต เมื่อสะอาดบริสุทธิ์ครบพร้อมเมื่อใด ก็
ย่อมเกิดสภาวะของความบริสุทธิ์บริบูรณ์จริง เป็นส่วน *อนาสวะ* จริง แต่แม้จะยังไม่ถึง
ส่วน *อนาสวะ* ทั่วไปได้ ก็ยังมีผลดี ผลของความเกื้อกูล เป็นส่วนของ *อัสสวะ* ปนอยู่ จะมี
ส่วนของความติดขัดในจารีตประเพณี หรือ ส่วนของความโลภ หรือ ส่วนของความมงาย
อยู่เพียงใด ในจิตของผู้ใด ก็จะทำให้ผลของส่วนที่ไม่ดีนั้น ๆ แหมอยู่ตามความเป็นจริง
ซึ่งเราชาวพุทธ ก็ต้องมาช่วยกันลด ช่วยกันรู้แจ้ง แล้วนำพากันให้เข้าหาสาระสัจธรรม
เข้าหาบุญสูงสุดกันเถิด

การรู้จัก มรรยาทสังคัม จารีต ประเพณี วัฒนธรรม จึงเป็น *อธรรม* ที่มีผล เป็น
ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชนชั้น สิ่งที่ต้องบำรุงรักษา *อนุรักษนา* ไว้ในโลก เป็นบุญ
แก่ผู้อื่นต่อไป เราที่ต้องช่วยกันทำไว้ ทรงไว้ ส่วนใดที่ยังเป็นส่วนที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมกับ
กาลเวลา เรา **ก็ต้องไม่ทำ หรือ พัฒนาขึ้น** แต่การพัฒนาทางศาสนา ก็ต้องให้ตรงกับ
พุทธประสงค์ และ พระธรรมวินัยด้วย การพิจารณา *อนุโลม* ก็ต้องเป็นไปตามฐานานุฐานะ
จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบบางประการเป็นองค์ประกอบ เป็นพวงแหวน เป็นเครื่องเกาะ เพื่อพา
สู่จุดมุ่งหมายไปตามขั้นตอน แต่รูปแบบนั้น **ต้องไม่บั่นทอน ไม่ค้านแย้งเนื้อหา**
แก่นแท้พุทธธรรมเป็นที่สุดให้ได้

การยึดถือ *อธรรม* ที่ต่างกันในรูปแบบก็ดี ในระบบการดำเนินชีวิตก็ดี จะพา
ให้เกิดผลที่ต่างกันได้ หากเราวิเคราะห์ระบบพระพุทธศาสนา ที่ยืนยาวมาเกือบ ๒๖ ศตวรรษ
แล้วนี้ เราจะเห็นว่า *ความแตกต่าง* ของการยึดถือเรื่อง *อธรรม* และ *แนวทางศึกษาปฏิบัติ*
ได้ก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ ถึงขนาดแยกเป็นเถรวาท มหายาน เช่น ฯลฯ

การศึกษาพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบของปริยัติ เพียงอย่างเดียว แต่ไม่ปฏิบัติลดละ ตามสัจตามข้อกำหนดของพระพุทธองค์ พาให้เกิดการหลงบัญญัติ เพื่องบัญญัติ จนเพื่อ รู้มาก สาธยายมาก สอนมาก เขียนหนังสือมาก นำไปแจก ลาก - ยศ - สรรเสริญ - สุข หากินได้มาก มีหมู่กลุ่มร่วมแนวทางการความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น เป็นหมู่น้อย หมู่ใหญ่ มีความคิดผกผันเพิ่มขึ้น เพื่อแต่ทฤษฎี จนหมู่กลุ่มซักจะพากันไปสู่แนวทางที่ผิด ออกนอกทาง จนหลงทาง ก็ไม่รู้ตัว เพราะความหลงทฤษฎี แม้จะเข้าใจเพี้ยนออกไปก็ไม่รู้ตัว หลงใหญ่ (ทางโลก) หลงบัญญัติ มีแต่ภาษาบัญญัติ หลงว่าจะเอาแต่ช่วยผู้อื่น เอาแต่สอนเขา แต่ตัวเองไม่ได้ทำอะไร และทำอะไรไม่ได้ แม้แต่สักระดับ สักขั้นที่สามารถยืนยันมั่นคงว่าบรรลุ ไม่มีมรรคผลของการปฏิบัติใด ๆ เลย เพราะมีแต่ปริยัติ ขาดการปฏิบัติ ลักษณะอย่างนั้นแหละ เรียกว่า มหายาน อันตรงกันข้ามกับ หินยาน คือ มีความรู้ใหญ่ ความรู้มาก เอาแต่ความรู้ มีแต่เผยแพร่ความรู้เพื่อผู้อื่น หลงอยู่แต่กับความรู้ เมากับความคิดที่ว่าตนมีปัญญาคิด บัญญารู้ แต่ไม่มีทางปฏิบัติที่เป็น “สัมมาทิฐิ” ไม่ได้บรรลุธรรมใดให้แก่ตนเลย ละเลยการปฏิบัติให้ตน มัวแต่ร้อขนคนอื่น ตนเองกลับไม่ร้อขน บางคนถึงเจริญรุ่งเรืองสมบูรณ์พูนสุข ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยการอยู่ ๆ กิน ๆ สะสมอามิส ร่ำรวยด้วยลาภ - ยศยิ่งใหญ่ ปกครองตำแหน่งสูง บริหารงานหมู่กลุ่มกว้าง มีบัลลังก์รองรับเป็นฐานเสวย

นิกายมหายาน จึงเป็นพุทธศาสนิกชนกลุ่มใหญ่ ในโลกของพุทธศาสนา แต่มิได้หมายความว่า มหายาน จะมีแต่ในประเทศจีน ญี่ปุ่น หรือ ธิเบต เท่านั้น ในประเทศไทยนี้แหละ มหายาน ดังกล่าวนี้ ก็มีมาก แม้จะมีชื่อเรียกกันว่า เถรวาท ๆ แต่โดยสัจจะความจริงนั้น มีระบบความคิด และการดำเนินชีวิตที่โน้มเอียงไปเป็นลักษณะของ มหายานแท้ ๆ ครอบคลุมวงการพุทธศาสนาอยู่ อย่างไม่รู้ตัวกัน จึงหันมองตนกันดูบ้างเถิด

หลักการของพุทธที่แท้จริงนั้น การปริยัติ กับ การปฏิบัติ ต้องควบคู่กัน และเกิดผลจริงในตน นำเสียดายที่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่ม ถือการปฏิบัติ ดูถูกปริยัติ ไม่ยอมเรียนตำรา ปฏิบัติไปจนออกนอกทางพุทธ เป็นเด็กรถีย์ ก็ไม่รู้ตัว เพราะไม่มีเขต ไม่มีกรอบ ไม่มีวินัย ไม่มีตำราเป็นเครื่องตรวจสอบ ช้แนวทางแทนแผนที่ จึงเลยทำตามใจตนเองชอบ ตามใจตนเองเชื่อ ปฏิบัติตาม ๆ กันไปตามรูปแบบของหมู่

ของพระเถระแต่ละคนที่ตนนับถือ โดยไม่มีปัญญาวิเคราะห์ ไม่มีปัญญาถึงความซับซ้อน ลึกซึ้งแห่งความเป็นจริง จึงไปหลงรู้ หลงยึดเอาแต่ความลึกลับที่ไม่เป็นจริง เอาแต่ หลับหู หลับตาปฏิบัติ ไม่อ่านตำรา ไม่เอาความรู้ ไม่ศึกษาความจริงจากโลกแห่งความมีจริง เป็นจริง เป็นแต่ไปนั่งสงบ จึงได้สมณะสารูปนั่งงาม หยุดเฉยงาม แต่ปัญญาไม่มาก ไม่รู้โลก ไม่ทันโลก ไม่มีอำนาจเหนือโลกจริง ไม่ชอบคิด ไม่ชอบอ่าน ไม่ชอบศึกษา มีแต่ปฏิบัติให้หยุด ให้นิ่ง ให้นิ่งโลก พุทธศาสนิกชนที่มีจิตโน้มน้อมมาทางด้านนี้ จะชอบ พระรุดงค์ผู้แสวงหาความหลุดตามป่าเขา และ ติดยัญพิธีที่ก่อให้เกิดสมณะสารูปอันสงบ เงียบ อยู่เฉย หนีสังคม เอาแต่ตัวรอด ปลีกเดี่ยว กลุ่มชนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเล็ก

คนไทยมีเลือดเถรวาทอยู่ไม่น้อย จึงยังชอบพระปฏิบัติชนิดดังกล่าวถึงนี้้อยู่ แต่ คนไทยส่วนใหญ่จะมีจิตนิยมทั้ง ๒ ส่วน เหมือนเหยียบเรือ ๒ แคม เป็นส่วนที่สัมผัสดุล พอสสมควร แม้ว่า จะมีพวกเพื่อเหยียบเกิด สุดโต่ง ทั้ง ๒ ด้านก็ตามที่ คนไทยก็ยังชอบทั้ง ปรียัติ และ ปฏิบัติ มีพระเถระผู้นำกลุ่มใหญ่ ๆ อยู่ ๒ กลุ่ม ฝ่ายที่โน้มเอนไปทางเถรวาท มากหน่อย มหายานน้อยหน่อย ก็จะนิยมชมชอบท่านอาจารย์มั่น ท่านเจ้าคุณนร ฯ ฝ่ายที่โน้มเอนมาทางมหายาน ก็ชอบท่านพุทธทาส ชอบปัญญา ชอบขบคิด ชอบศึกษา และ ชอบภาษาเหตุผล

ท่านพุทธทาส เป็นพระโพธิสัตว์ใหญ่แบบมหายานเด่นชัด เป็นผู้มัญญคุณต่อศาสนา เป็นอย่างยิ่ง ท่านได้ปราบศัลพตปรามาส ท่านได้กอบกู้ศาสนาไว้ ท่านได้สร้างฐาน หนึ่งอันมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระโพธิสัตว์องค์อื่น ๆ มาทำงานสืบต่อศาสนาได้ ง่ายขึ้น และ เร็วขึ้น มีประสิทธิภาพขึ้นด้วย แต่ลูกศิษย์ของท่านบางคน ลุ่มหลงในเรื่อง ปัญญา ผกผันภาษา สร้างทฤษฎีความคิด จนกลายเป็นความเพ้อ จนกลายเป็นพวกเซ็น เป็นแต่นักปรัชญาไปก็มี สถานุศิษย์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ เอาแต่คิดสร้างเหตุสร้างผล กับ อ่าง จิตว่าง แต่ปฏิเสธการแสดงความสามารถบริสุทธิ์ด้วยกาย โดยที่สุดท้ายใจให้ปรากฏ ยืนยันมันแน่ และ ไม่มีการยืนยันผลการกระทำของตนตามทฤษฎีที่ตนปรุงสร้าง ขึ้นมาเอง กลับแก้ตัวว่า ถ้าใครยืนยันยืนยันผลการกระทำของตน นั่นเป็นการอวดโอ้ หรือ เป็นการยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวเป็นตน เกรงเกิน

การวิเคราะห์ผลของยัญพิธีมาถึงขั้นนี้ เรียกว่า **ธรรมในธรรม** เป็นเรื่อง ของธรรมาธิษฐาน คือ หมายเอาเนื้อหาธรรมะ อันมีอยู่ในบุคคลจริง ของวงการศาสนา

และไม่ได้วิจารณ์บุคคล เพราะไม่ใช่ชั้นบุคคลิยฐาน ที่หมายเอาบุคคล ผู้ศึกษาจริง ต้องพึงธรรมให้เป็น และอย่าเข้าใจผิดว่า ในเมืองไทยไม่มีมหายาน คนไทยมีแนวโน้มของการผสม เถรวาท คือ ยึดคำสอนของพระเถระ แต่อยู่ในกรอบของมหายาน คือ เอาแต่สอนคนอื่น ช่วยแต่คนอื่น รื้อขนสัตว์ทำเด็ว โดยที่ตนเองไม่เคยใส่ใจประพฤติ ตามศีล ตามธรรม อันเป็นคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาจริงจิ่ง ให้ตนมีอิศริ เจริญอุภิธรรมเนื้อแท้เลย

นอกจากนี้ มหายาน ในเปลือกของเถรวาท ก็มี ขณะนี้ ระบบการปกครองสงฆ์ ก็ต้องนับเป็นระบบมหายาน เพราะพระธรรมที่ศึกษาทุกวันและยึดถือกัน ก็ไม่ใช่ยึดเอา แต่คำสอนของพระเถระรุ่นระดับพระมหาสาวกรุ่นพุทธกาลเท่านั้นเสียแล้ว ได้ยอมรับคำสอน ของอาจารย์รุ่นหลังอื่น ๆ ทั่วไปกันมากหลายแล้ว เช่น วิสุทธิมรรค หรือ พระอุภิธรรม ๘ ปริเฉท หรืออื่น ๆ ดังนี้เป็นต้น และพระปริยัติหมู่ใหญ่นั้นเอง ที่ควบคุมพระปฏิบัติ ไว้ในอาณัติ โดยกำหนด กรอบข่าย กฎ ระเบียบ หลักการตามแต่พระปริยัติจะตราจะเห็นดี เห็นงาม ให้ทุกคนปฏิบัติตาม โดยที่ตนเองมิได้ปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธเจ้า จนแน่ใจในมรรคผลก็ไม่มี เรียนแต่ปริยัติ แดกความเห็น ต่างหลักการ แยกคำสอน ออกไปหลากหลาย ไม่กล้ายืนยันคุณธรรมที่มีในตน ตามหลักธรรมหมวดอภิณห- ปัจจเวกขณิ ข้อ ๑๐ ฝ่ายมหายานจะไม่เด็ดขาด ไม่มีการตัดสิน โดยสำนักว่า พระ ผู้ทำประโยชน์ช่วยเหลือคนนั้น เป็นพระโพธิสัตว์ฝ่ายมหายานแล้ว ไม่ต้องตรัสรู้ ไม่ต้อง ตัดสิน ไม่ต้องยืนยันมรรคผลอะไร ไม่ต้องบรรลุอรหัตผล เดียวจะกลายเป็นยถมถมถมมี ตัวตน ไม่ต้องอด ไม่ต้องทนจะกลายเป็นทรมานตน ไม่ต้องบำเพ็ญเพียรบรรลุ มีแต่ บัญญาฐานะและเหตุผลไปให้มากเท่านั้น ก็ได้ และพอใจอยู่เท่านั้น เจริญอกงามสุขสำราญ

และมีเถรวาทในเถรวาท หรือที่แท้ หินยานในหินยาน (ยานเล็กที่ยังหลงยิ่งแคบ) คือ เอาแต่ปฏิบัติตน ไม่ค่อยสนใจปริยัติ ไม่ศึกษาสัจจะของมนุษย์ ไม่รู้จักกายกรรม วจี- กรรม มโนกรรม อันเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมแท้ๆ ในโลกจริงๆ เมื่อไม่ค่อยศึกษา ปริยัติธรรมอันละเอียด วินัยอันสมบูรณ์ พระเถระรุ่นต่อๆ มาจดจำตกหล่นเพี้ยนเกินมาแค่ได้ มีปัญญาแค่ใด ก็เอากันตามนั้น ๆ เรื่อย ๆ ไป ยึดได้แต่ตามพระเถระผู้เป็นครู ซึ่งกันนับ วัน ธรรมอันละเอียด วินัยอันสมบูรณ์ ก็กร่อนลง ๆ ก็เลยยังมีแต่ความเป็นเถรวาทใน เถรวาท หรือ หินยานในหินยาน พุทธศาสนา ก็เป็นศาสนาของพระเถระ ที่กร่อนจาก

พุทธศาสนาเดิมอันลึกซึ้งละเอียดลออสูงส่ง วิจิตรพิสดารหลากหลาย ไปเป็นพุทธ-
ศาสนาผู้ร่อน ก็กร่อนลงๆ อยู่น้อยลงทั้งความรู้ มีดลทั้งความกระฉ่างจากความจริง
ความลึกกลับก็เพิ่มขึ้นๆ ความเป็นไสยศาสตร์ (ศาสตร์ของคนหลับ) แบบคนบ้าคนโบราณ
ที่ยังมงงาย ก็กลับคืนมาบอบทบาทมากขึ้นๆ เห็นกันอยู่ เกิดกันแพร่หลายอยู่ สวดเสก
รดนามนต์ บูชานาบูชาไฟ หลงฤทธิ์เดช ทำของขลังจึงงอกงามเป็นศาสนาไสยศาสตร์ดังที่
เป็นๆ กันอยู่

แต่เพราะสามัญสำนัก ความรู้ตื้นๆ ที่เคยหลงเข้าใจกันมานานว่า พระปฏิบัติก็ยอม
ดีกว่าพระปริยัติ นั้น ๑ และความรู้พื้นฐานที่เคยหลงว่า สงบ หลุดพ้น อันเข้าใจกันง่าย ๆ
ตื้นๆ กันได้แค่ว่า ไม่ต้องยุ่งกับอะไร เจ็บๆ รุนๆ หยุตๆ ห่างๆ หลบๆ เลี่ยงๆ จากโลก
แห่งสังขม นั้น ๑ ก็ยังพอมิฐานแห่งความจริงส่วนหนึ่งอยู่บ้าง [แต่ก็มีใช้ความสงบ ความ
หลุดพ้นชั้นสูง หรือชั้นสมบุรณ์อะไรดอก] ดังนั้น พระผู้ปฏิบัติ และ ความมีลักษณะหยุด
เจ็บ หน้สังขม จึงยังมีคนเคารพนับถือยำเกรงอยู่ก่อนข้างจะมีน้ำหนักมากกว่า พระปริยัติ
เก่งๆ เอาเสียด้วย แม้ถึงขั้นเป็นคณระดับปัญญาชน เรียนวิชาทางโลกมาสูงๆ มากๆ แล้ว
หรือหัวสมัยใหม่จำ ก็ตาม

นั่นคือ ความยังพอมิค่านิยมอยู่บ้างของพระปฏิบัติ แม้จะเต็มไปด้วยไสยศาสตร์
เดรัจฉานวิชา หรือ ความเร่ร่ำ คร่ำคร่าอย่างไร ก็ยังได้รับการอภัย หรือ ยกเว้น

แต่ด้วยความยังไม่รู้แจ้ง ไม่รู้จริง คนก็ยังนับถือได้ทั้ง ๒ อย่างอยู่นั่นเอง เพราะ
ที่จริงนั้น ต้องมีทั้ง ๒ ส่วนให้สมบุรณ์

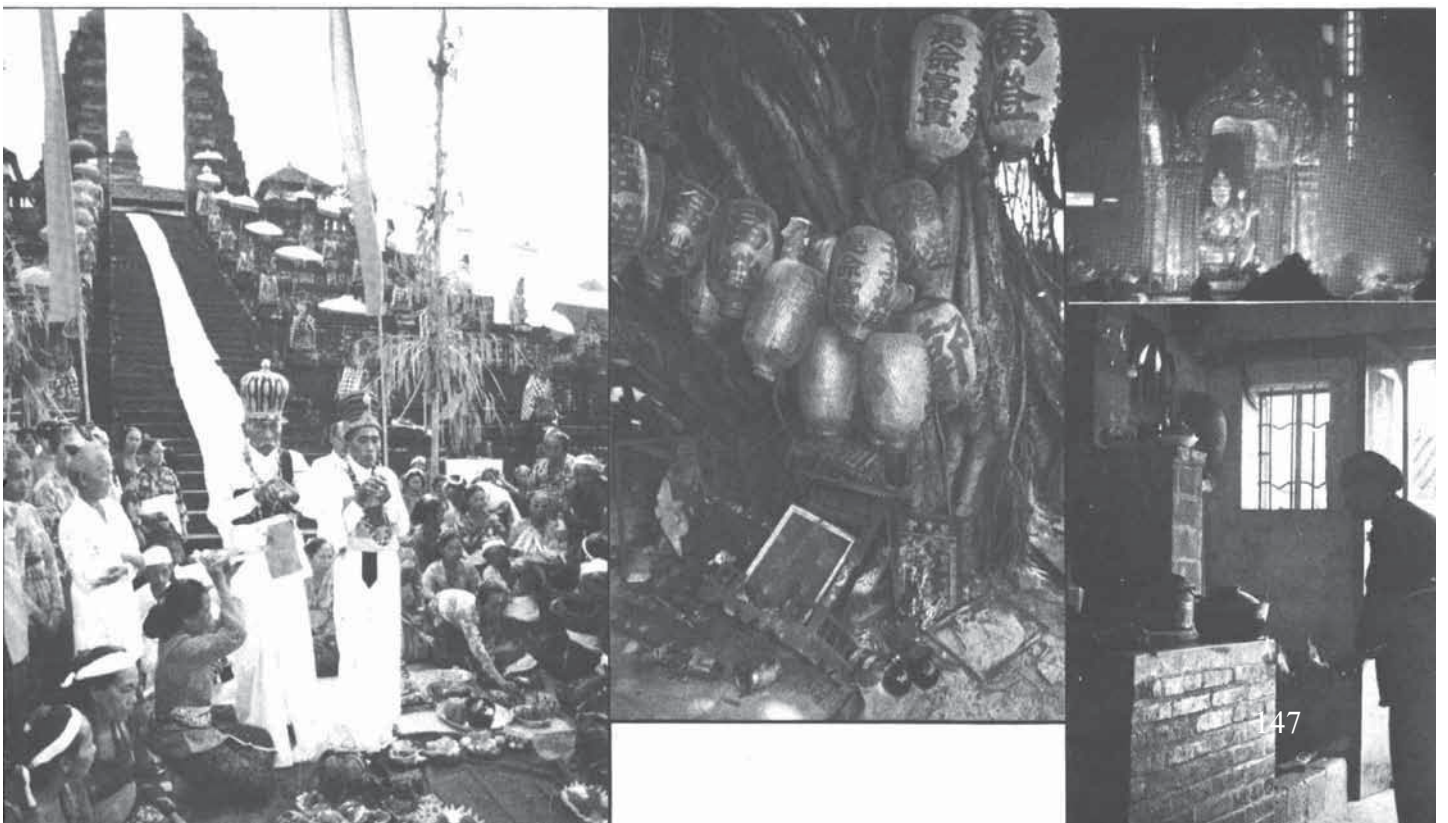
ความคิดของคนต่างกัน ความตึดยึดต่างกัน การรวมหมู่กลุ่ม ที่จะประสาน
ร่วมงานกันได้เรียบร้อย ก็ต้องรวมประเภทบุคคลที่มึความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน หรือ
อย่างน้อยก็ใกล้เคียงพอที่จะพูดกันได้ กลุ่มพุทธบริษัท ที่มึความเห็นโน้มน้อมไปในทาง
ลตสังตึดยึด ก็จะรวมหมู่กลุ่มกันไป คึกษาปริยัติ และ ปฏิบัติ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผล
แก่ขั้นตึของตน เพิ่มสัมมา ลตมิฉฉา ลงได้เรื่อยๆ สภาวะของสาสวะ จะค่อยๆ ลตลง
สู่แนวของอนาสวะไปเรื่อยๆ จนถึงสภาวะสะอาด บริสุทธ สิบบุรณ์ ได้ ตามคำสอน
ของสมเด็จพระบรมศาสดา

การขยายหมู่กลุ่ม เพิ่มคนเข้ามาร่วมทำกิจศาสนจักร จะตึใช้การประมาณ
ให้ตึ ถ้ามึความเห็น หรือ แนวทางต่างกันมาก ก็จะรวมกันไม่ไหว ทำงานร่วมกันไม่ได้

แต่ถ้าความสามารถในการประสานสูง การทำงานร่วมกับคนหมู่มาก ก็มีประโยชน์ ทุกคนมีส่วนดี ที่จะเอามาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการทำงานได้เสมอ หมู่มากใหญ่ขึ้นเท่าใดๆ ถ้าคุณภาพมีในคนไม่สมดุจจริง ก็จะต้องมีการอนุโลมมากเท่านั้นๆ เพื่อการทรงรูปแบบบัญญัติไว้ร่วมกัน และการอนุโลมมากเท่าใด ความเสื่อมก็มากขึ้นเท่านั้นๆ ดังนั้น ความลงตัวของสารัตถธรรม ความมีมรรคมี่ผลมาก ๆ เท่านั้น ที่จะไม่ต้องอนุโลม

อย่างไรก็ตาม เกณฑ์การตัดสินลดยัญญีพิธีจากความเพื่อนั้น ต้องกระทำด้วยการพิจารณาในทางลดลง และให้มีแนวโน้มไปในทางขัดเกลา สุกุศลมากขึ้น สู่ความสะอาดบริสุทธิ์ สู่ทางพุทธ สู่อนาสวะยิ่งๆ ขึ้น ต้องทำด้วยความมีสติ ประหยัด-ประโยชน์ มีเจตนารมณ์ มีความมุ่งหมาย รู้ฐานะ หมู่มากุม มีนโยบายในการตัดรอบ รู้ขั้นตอน ในการเพิ่มฐานบุคคล และการอนุโลม เพื่อศาสนจักรที่จะขยายไปตามโอกาส ตามธรรมกาล ผู้นำพิธีและคณะพึงสังวรว่า ไม่ทำด้วยโมหะ หรือ อวิชชา หรือ ด้วยความโลภ ในอามิส ในลาภุศิษย์ ความอยากใหญ่อยากโต หรือ แม้แต่ในคำสรรเสริญ **ข้อสำคัญ** จังอยู่ที่การปฏิบัติให้มีมรรคมี่ผล พันอวิชชามาให้ได้จริงๆ ทุกอย่างก็จะเจริญงอกงามตามสังขธรรมแน่นอน

๑.๓ สังเวทย์ที่บวงสรวงแล้ว

● บวงสรวง มีหรือไม่ ?

เมื่อเข้าใจเรื่องยัญพิธีแล้ว เรื่องการบวงสรวงก็เข้าใจง่ายขึ้น บวงสรวง คือ ยัญพิธีอันยิ่งลึกซึ้ง ยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่ ยิ่งหยามเท่าใด ก็กลายเป็น ลัทธิไสยศาสตร์ หรือ ลัทธิแห่งการขอมากเท่านั้น การอ้อนวอนขอเป็นกิจกรรมเทวนิยม หนักไปกว่านั้นก็จะ มีการต่อรอง แลกเปลี่ยน หรือ ตัดสินบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้บันดาลบันดาล ตามความเชื่อในเรื่อง ฤทธเดช และ อำนาจบันดาล

สมัยพุทธกาล มีการบวงสรวงมาก เพราะเป็นสมัยที่ผู้คนยังติด เรื่อง วิญญาณ อันเป็นอัตภาพ พระพุทธองค์จึงต้องมีเรื่องหุด คือ เรื่องสังเวทียบวงสรวงที่ ต้องทรงอนุโลมตามสถานภาพ แต่พระองค์ก็มีหลักการ มีทฤษฎี มีแนวโน้มสั่งสอนการ พัฒนาจิตวิญญาณ ลดละ และ ปลดปล่อยอัตตา อย่างชาญฉลาด ตามแต่ฐานะของ กลุ่มหมู่ ของแต่ละบุคคล

แต่สมัยนั้น คนได้ศึกษามากแล้ว มีปัญญามากแล้ว รู้เท่าทันความเป็นอัตตา (หรือ อัตภาพ) มากขึ้นแล้ว เข้าใจจิตวิญญาณดีขึ้นมากแล้ว การอนุโลม จึงไม่จำเป็นต้องมาก เหมือนสมัยพุทธกาล เครื่องขึ้น เข้มงวดควบคุมได้ยิ่งขึ้น กระนั้นก็ดี ก็มีใช้ว่า จะไม่มี คนไม่เหลืออัตตา ก็ยังมีคนมีอัตตา หรือ ยังมีคนไม่รู้จักรักวิญญาณได้แท้สมบูรณ์ สูงสุดอยู่นั่นเอง เพราะผู้หมดสิ้น อัตตา เป็นผู้ถึงความพ้น อตตานุหิสิ สมบูรณ์ หรือ เป็นผู้เข้าใจแจ่มแจ้งแน่แท้ชัดเจนจริงจิ่งใน วิญญาณ นั้น ก็คือ พระอรหันต์แท้ๆ สมบูรณ์จริงเท่านั้น นอกนั้น ก็มีแต่เพียงรู้และประมาณเอา ค่ะคนหนึ่ง เอาอยู่เท่านั้น ดีไม่ได้เป็นพวกหลงเข้าใจเลยเถิดเอาด้วย เป็นอุกฉะทิสฺส คือ เข้าใจไปว่า คนทุกคนตายแล้วสูญหมดทุกคน ไม่มีอัตตาเหลือ และ วิญญาณก็ไม่มีภาวะสืบต่อ เวียนว่าย ดั่งนี้ ก็มีอยู่มาก ที่จริง ผู้ตายแล้วสูญ ไม่มาเกิดอีกนั้น คือ พระอรหันต์ และ พระอนาคามีที่ครบรอบแท้อบรอบแท่งเท่านั้น นอกนั้น ตายแล้วยังต้องกลับมาเกิดอีก แม้ พระสกิทาคามี หรือ พระโสดาบัน ยังเป็นปุถุชนแล้ว ยังไม่ต้องพูดถึงเลย แต่กระนั้นก็ดี พระอนาคามีแท้ๆ ก็ยังเป็นผู้ที่ยังไม่ตายสูญ หมดอัตตา สูญเป็น อนัตตา สนิทดอก เป็นเพียง ไม่เวียนกลับได้แน่ๆ เท่านั้น เนื่องมาจากยังเป็นผู้ไม่รู้จบแจ้งตลอดในสภาวะแห่ง วิญญาณอย่างละเอียดสุด ยังถอนอาสวะ ดับอนุสัยยังไม่ได้สูญสนิท นั่นเอง

การพูดถึงวิญญาน การอธิบายถึงอดีตจึงไม่ใช่เรื่องคนเงิน ผิวเผินง่ายตาย ฉะนั้นไม่ควรนำมาถกเถียงกันเล่น และ ไม่เกิดประโยชน์ในการพูดถึง ถ้าหากผู้นั้นมีทิวิราคะ จะมีประโยชน์สำหรับนักศึกษาที่ถือนทิวิราคะก่อนเท่านั้น ผู้เจตนาจะสอนก็จะ **ประมาณบุคคลจริง ๆ และ บางกาละ** เท่านั้น ส่วนผู้หลงผิดเป็นอุจเฉททิวิ ก็จะไม่สามารถพูดถึงได้เลย (เพราะไม่มีความรู้ในสิ่งที่จะพูดถึงได้) และจะปฏิเสธการพูดถึงอย่างค่อนข้างจะเหยียดหยามผู้ที่เขาพูดถึงเอาด้วย

อย่างไรก็ตาม วิญญาน หรือ อัตตา ก็ไม่ใช่สภาวะที่จะพูดถึง พูดถูกละเอียดได้ง่าย ๆ แม้แต่ผู้รู้แจ้งถึงความจริงในวิญญาน เป็นผู้สิ้นในอัตตา ถึงอนัตตาได้แล้วจริง ก็ตาม ก็ยังเป็นความยาก ที่จะทำให้คนอื่นรู้เห็นจริงตามได้ง่าย ๆ ด้วยการ ใช้สิ่งแทนสื่อแทน (วิญญานัง อนิทัสสนะ)

การบวงสรวง อ่อนวอนขอ ต้องการสิ่งแลกเปลี่ยน หรือ ยังเป็นสภาพติดสินบน แสดงสภาวะจิตอันมงาย ขอมจ้านน เป็นรูปแบบของยัญพิธี ที่มาแต่โบราณกาล เช่น บวงสรวงบูชาด้วยชีวิตคน หรือ ชีวิตสัตว์ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของความเห็นแก่ตัว และความเบียดเบียนอย่างร้ายแรง เมื่อพระพุทธองค์มาล้มเลิกการบวงสรวงแบบนั้น เกจิอาจารย์รุ่นหลังก็เอาใจญาติโยมด้วยการอนุโลมเลยเถิดไปอีก มีการบวงสรวงด้วยรูป หรือ ภาพเหมือนของคนของข้าทาสบริวาร หรือ ของสัตว์ ซึ่งปัจจุบันนี้ กลายมาเป็นพิธีเช่นสรวงวิญญานคนตายด้วยพิศิงเต็กของจีน (คือ พิธีการเผาเงิน บ้าน รถยนต์ ฯลฯ ทำที่ส่งไปให้คนตายได้ใช้ เป็นต้น)

การเข่นไหว้ กัด การบวงสรวง กัด ต่อหะใด ๆ แม้จะมีอยู่ในโลก แต่ไม่ใช่เรื่องของพระพุทธศาสนา แม้แต่เรื่องการบวงสรวงศาลพระภูมิ การทรงเจ้า เข่าฝ การบรูรูปพระพุทธเจ้าขึ้นมาให้อ่อนวอนขอ หรือ หลอกขายว่าเป็นของขลัง ที่สมันเรียกว่า พระเครื่อง กัด พระบูชา กัด และ อื่น ๆ ที่สรรจะปรุงแต่งขึ้นมาหลอกคนใจโง่หิงมาย ก็มิใช่เรื่องของพุทธ ผิดศีลผิดกรรมของพระพุทธเจ้า ผู้ที่ยังคิดว่า นัคือ ศาสนาพุทธ มีความเข้าใจพุทธศาสนาอย่างไม่ถูกต้อง ยังไม่ถึงไตรสรณาคมนั **ยังเคารพพระรัตนตรัยไม่ถูกต้อง** พุทธบริษัทพึงปฏิเสธการสรวงบวงสรวง ที่ออกนอกทางด้วยการพูด การอธิบายด้วยเหตุผลตรง ๆ ด้วยปฏิภาณทางภาษา ให้คนเข้าใจ อันเป็นทางนำพาให้คนลดเลิกได้เร็วขึ้น

สมัยนั้น ปัญญาชนมีความเข้าใจเรื่องนิต การปลดปล่อยการติดยึดในเรื่องการ
บวงสรวงจะกระทำได้ง่ายมาก แม้แต่เรื่องการบวงสรวงด้วยดอกไม้รูปเทียน ก็พูดกันได้
ง่าย ไม่ต้องหอบหามให้หนัก เป็นภาระในการจัดหามบวงสรวง เป็นภาระในการเก็บทอง
อย่างที่ทำกันสมัยพุทธกาล ที่ทิ้งดอกไม้กองไว้ข้างกุฏิของพระพุทธเจ้า กลั่นตลบจนเรียกชื่อ
กันว่า คันธกุฏิ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การบวงสรวงสังเวย ก็คงจะยังมีอยู่ในโลก อยู่ในคน
ที่เขายังติดยึดหลงเอาจริง ๆ จัง ๆ อยู่ในคนที่ต้องอนุโลมให้เขาบ้าง ต้องปล่อยเขาตามเรื่อง
ของเขา หรือแม้ที่สุด การบวงสรวงที่ไม่มีเทวะใด ๆ รองรับเลย แต่เป็น ษัณฺฑิพธิ
ที่ทำเพื่อผล เพื่อน้อมนำให้ทาน ให้สลัดออกอย่างเป็นสัมมาทวิ และ ชาญฉลาด
ก็ยังต้องมี และ คงมีอยู่ในโลกอยู่นั่นเอง

● การบวงสรวง มีผล หรือไม่ ?

ผลเสียของการบวงสรวง ที่เกิดขึ้นได้ คือ การหลอกหลวงคนให้หลงมกมาย เป็น
ทุจริตกรรม แม้ผู้ประกอบการบวงสรวงจะไม่มีเจตนาทุจริต ก็ยังมีผลพาให้เกิดความ
มกมาย ความกลัว ความติดยึด เชื้อถือโดยขาดเหตุผลที่เป็นความรู้ชนิดถูกต้องลึกซึ้งจริง
ตามสัจจะ มีผลเสียเห็นได้ง่าย ๆ ซัด ๆ เช่น ในด้านเศรษฐศาสตร์ คือ นอกจากจะ
เสียเวลา เสียเงินทอง เสียแรงงานแล้ว ยังทำลายความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเป็น
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามาก

พุทธศาสนิกชน ควรละเลิก หรือ ต้องพยายามเลิก การบวงสรวงสังเวย ที่ไม่ถูกเรื่อง
ถูกราว เปล่าประโยชน์ สูญเปล่าทางเศรษฐกิจ ผลาญพร่าวัตถุ หรือ ประเทษย์ยอม
อำพราง หลอกคน เพื่อผลประโยชน์ด้านอามิสวัตถุ เพื่อให้คนมาเคารพนับถือนอบน้อม
สรรเสริญ หรือ เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะได้อำนาจแลกเปลี่ยนอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ก็เป็น
สิ่งที่ไม่ดี หรือ แม้จะทำเพื่อประโยชน์ทางนามธรรม ให้เกิดความนับถือ ความเชื่อถือ ที่
สุดแม้จะให้ประโยชน์ ในการเปลี่ยนคนจากทำชั่วมาทำดีได้ มันก็เกิดการหลอกหลวง เกิด
ความกลัว เกิดความมกมาย ดังกล่าวมาแล้ว เป็นการหลงผิดเชื่อถือในสิ่งไม่จริงว่าจริง ในสิ่ง
ไม่มีว่ามี เกิดสภาพอึดภาพ หรือ อัดตา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึง อนัตตา ผล
ส่วนนี้จึงนับว่ามีจริง แต่เป็นผลที่ไม่ดี

ผลดี ของการสังเวทรวงสรรว ก็ย่อมมีบ้าง สำหรับบำรุงขวัญ ผู้ที่ยังโง่งมอยู่กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ฤทธิเดชต่างๆ บุคคลในฐานะนี้ ก็จำเป็นต้องมีสิ่งยึด เพื่อให้มีกำลังใจทำการงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้ลุล่วงไปได้ เพราะเป็นบุคคลที่อ่อนท้อหวั่น (อินทรีย์=ฤทธิ์แรงในตน พละ=พลังในตน) อ่อนแอมาก ไม่มีความเข้มแข็งในตนเอง ต้องเอาพลังสมมุติจากวัตถุ รูปแบบ มาเสริมให้ตน ยังไม่เชื่อมั่นในตน ยังพึ่งสมรรถภาพหรือกรรมแห่งตนยังไม่ได้ และยังมีส่วนแห่งความหลงเชื่อบางอย่างผิดอยู่ด้วย ชั้นนี้ก็เรียกว่า มีผลอยู่ในสังคม มีผลอยู่ในมนุษยชาติ ถ้ายังสามารถนำพาให้คนประพฤติดี ปฏิบัติดีเจริญอยู่ มิใช่การส่งเสริมความขี้โลกจืดจาง หรือ เบียดเบียนกันยิ่งขึ้น

การสังเวทรวงสรรวบางอย่าง ในประเทศไทย เช่น พระราชพิธี จรดพระนังคัล หรือ ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า พิธีแรกนาขวัญ นั้น เป็นรูปแบบของการบวงสรรวที่มีปรัชญาแฝงอยู่ เป็นการลดช่องว่าง ลดศักดิ์นา ระหว่างหมู่กลุ่มผู้บริหาร กับ ผู้ใช้แรงงาน เป็นการเชิดชูอาชีพที่มีประโยชน์สูงสุด คือ การผลิตอาหารเลี้ยงโลก ทำให้เกิดความสามัคคีเคารพนับถือกันเป็นกลุ่มก้อน มีความหวังว่า จะทำงานร่วมกันไปได้ ด้วยสายเลือดเดียวกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูง แต่ถ้าประยุกต์รูปแบบพิธีการ ชักนำ ทำสื่อ สื่อให้คนเข้าใจมงงาย ผสมผสานเข้าไปมากเกินไป แทนที่จะมีคุณ มันก็กลับมีโทษอีกนะแหละ

สังคมจะพัฒนาได้ ก็ต่อเมื่อสังคมพัฒนาการสังเวทรวงสรรวให้เข้ร่องเข้รอยถูกต้อง ตรงทาง มีสาระประโยชน์ และเกิดแก่นสารในสังคมได้ เป็นสังคมของการพัฒนาจิตวิญญาณ ปล่อยคลาย ความยึดติด โง่งม ที่พาไปสู่ความมงงาย และส่งเสริมการสร้างสรรว ผลักดันความเจริญและฉลาดยิ่งขึ้น ความรู้ต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่ต้องเรียน ต้องศึกษา ต้องพัฒนา ซึ่งการพัฒนาด้าน ภาควิชา นั้น มิใช่เรื่องเล่น มิใช่ทำได้ง่าย ๆ แต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำไปให้ได้ ตามความเหมาะสม กับ กาละ เทศะ และ หมู่กลุ่ม

๑.๕ สรุปรวม ทาน ยัญพิธีบูชา และ สังเวทรวงสรรว

หมวดที่ ๑ ของ สัมมาทิฐิ ที่เราวิเคราะห์มาแล้ว โดยแยก ทาน ยัญบูชา และ สังเวทรวงสรรว ออกเป็นส่วน ๆ เรายังอาจจะสรุปรวมธรรม ๓ หัวข้อนี้เข้าด้วยกันเป็นเรื่องเดียว เพราะมันมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง

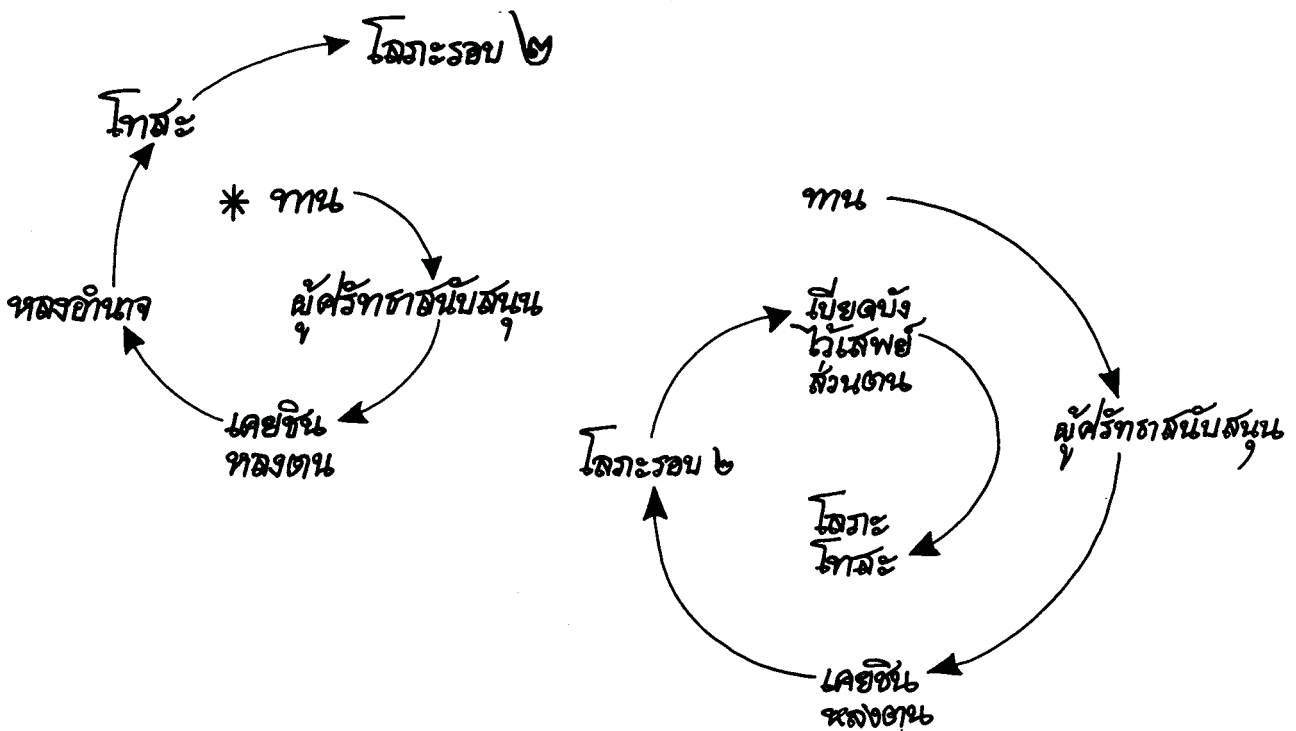
ความหมายใหญ่ หรือ จุดหมายรวม คือ ลักษณะการให้ ทาน บัญหาที่มี
มาแต่โบราณ คือ **คนเราทำทานไม่เป็น** อยากจะให้ แต่ไม่รู้ว่าจะให้ใครดี
ให้อย่างไรจึงจะงามพร้อม ให้เมื่อไร และ ให้ทำไม คนเรามักจิตเสียสละ แต่เมื่อถึงเวลา
ต้องลงมือกระทำแล้ว **ทำไมไม่เป็น** จึงต้องมีการศึกษาจากผู้รู้เรื่องการทำพิธี ซึ่ง
ครอบคลุม ทั้ง ระบบระเบียบ แบบแผนทางสังคม และ ทางศาสนา เรียกว่า ยัญพิธี หรือ ยัญพิธี
แม้กระทั่งกรรมกริยาพื้นฐานของสังคมทุกหมู่กลุ่ม คือ การทักทาย การแสดงความเคารพ
แต่ก็จะต้องได้รับการสั่งสอนให้ทำ ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ ตามรูปแบบให้งามพร้อม เป็น
พื้นฐานมารยาทสังคม

อนึ่ง การให้ หรือ การทาน นั้น มิได้มีเฉพาะกรรมกริยาทางกาย หรือ วาจา เท่านั้น
กรรมกริยาการเสียสละ นั้น ครอบคลุมถึงความบริสุทธิ์ใจ และมีปัญญาในการทำ
เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด การทาน จึงมีการกำหนดบุคคล และ เหตุผลของ กรรมกริยา
เหล่านั้นอีก เมื่อมีสังคม มีกลุ่มหมู่ มีคนหลายระดับ ที่จะมีความรู้ ความคิด และ ความ
ยึดถือ ชูนำกันไปสู่ที่ดี การให้ การทาน ตามรูปแบบใดก็ตาม ถ้าทำแล้วมีแนวโน้มไปใน
ทางดี **ร่มเย็น เป็นธรรม** ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่การตัดสินรูปแบบ หรือ รูปธรรม ว่า
“ดี” ก็ไม่เที่ยง แต่ละยุค แต่ละกาล แต่ละครั้ง แต่ละคราว แต่ละองค์ประกอบ มีความ
ต่างกัน ในเรื่อง เวลา วัตถุ และ แม้แต่มนุษย์เราเอง ผู้จะทำทานจึงจำเป็นต้องดัดแปลง
ปรับปรุง ให้กรรมกริยา ยัญพิธี นั้น ๆ เหมาะสมกับกาลเทศะ สอดคล้อง ประสมประสาน
กับ หลักเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ จิตวิทยา เพื่อประโยชน์สูงสุด คือ
ทาน แต่สำหรับด้าน นามธรรม ญาณปัญญา ที่ขึ้นไปเพื่อสัจธรรม เป็นไปเพื่อสันติสุข
ร่มเย็น อุดมสมบูรณ์ และ เสียสละ หรือ ทาน เป็นที่สุดนั้น แน่นอนเที่ยงแท้ทุกยุค
ทุกกาล

จิตใดที่ขึ้นไปเพื่อการทาน เป็นจิตที่ดี ทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่จิตมนุษย์ทุกผู้
ที่ไม่ใช่พระอรหันต์สูงมีกุศลมูลจิตตัวสำคัญ คือ โลก ผังอยู่ เมื่อมีการให้ จึงต้องระวัง
มิให้การสละนั้น **วทวนมาที่จิตตัวอื่นโลกอีก** การสละโยงระหว่าง
การให้ กับ การเอา ยอกย้อนเล็กน้อย บางครั้งรู้ตัว บางครั้งเจ้าตัวเองก็ไม่รู้ตัวจริงๆ
หลงเพราะมนุษย์เรา หลงเอาได้ง่ายๆ ลองมาวิเคราะห์ดูกันก็ได้

ตั้งคนที่ตัวเราเอง ในฐานะผู้ให้ หรือผู้เสียสละ **สละจริงๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จิตใจได้รับการชำระขัดเกลา** เกิดการสร้างกิจกรรมที่มีคุณค่าขึ้นในโลก ในสังคม คนอื่นจะมีความศรัทธา และ เมื่อมีการทำงานเพิ่มขึ้น คนก็จะศรัทธามากขึ้น และ เขาก็จะพากันให้ความสนับสนุน ด้วยความศรัทธา ด้วยความไว้วางใจ ยกย่อง เชิดชู ให้เกียรติ

จนในที่สุด เราเองจะเคยชินกับการรับ มากกว่าการให้ ได้รับทั้งอำนาจวัตถุ อำนาจเงินตรา และ อำนาจทางโลกธรรม เกิดความหลงใจ หลงตัว เอาแต่ใจ มานะจัด หลงคิดว่าตัวเองใหญ่นัก กลายเป็นคนขโลก ใครขัด ใครค้าน ก็จะขัดเคือง ไม่พอใจ มีโทสะ เนื่องมาจากความยึดถือตัวตน และความโลภในความเคยได้ อันที่จริง โลกะ กับ โทสะ เป็นเรื่องเนื่องกัน โทสะ คือ ความไม่พอใจ มีโลกะ หรือ รากะ เป็นรากเหง้า ดังแผนภูมิที่ ๘ ข้างล่างด้านซ้ายมือ

แผนภูมิที่ ๘ แสดง โลกะ รอบ ๒ กลับเกิดเนื่องจากการงาน

ตามแผนภูมิที่ ๘ ด้านขวามือ โลกะ รอบ ๒ กลับเกิดได้ในสภาพที่
 หยาบกว่า แผนภูมิด้านซ้ายมือ เนื่องจากเกิดเพราะ การเปลืองใจ หรือ จิตยังไม่สูง
 จิตยังไม่แยกกาย ทั้งๆ ที่เริ่มต้นจาก การเป็นคนให้ทาน เสียสละ จนมีผู้
 ศรัทธาสนับสนุน ยกไว้เป็นเนืองนิตย์ ทานแล้วเกิดคุณค่า เกิดประโยชน์สูง เมื่อเคยชิน
 กับการได้มาก ๆ จะเกิดความเปลืองตัว เปลืองใจ กระทบกระเทือนเบียดบังไว้เสียส่วนตน
 หรือใคร ๆ ก็ให้สิทธิ์ส่วนตนมากขึ้น ๆ

เริ่มแรกก็ด้วยความละอายใจ จึงจะพยายามหาเหตุหาผล หาข้อแก้ตัว หากอธิบาย
 เพื่อที่จะให้การกระทำของตน เป็นสิ่งถูกต้อง อันเกิดจากกิเลสตัวสำคัญ คือ ความโลภ
 อยากได้ เห็นแก่เล็กแก่น้อย หรือไม่ระวังเรื่องเล็กน้อย แล้วในที่สุด ก็เห็นแก่มาก หรือ
 เป็นเรื่องหยาบเรื่องมากโดยไม่รู้ตัว จิตที่คิดว่า จะเอามาชำระความโลภ หรือ ทำเพื่อล้าง
 ความโลภ กลับกลายเป็น คนโลกที่แสวงหาอย่างลึกซึ้ง ซ่อนเร้น เต็มไปด้วย
 เล่ห์เหลี่ยม

ยังเป็นผู้ที่อยู่ในวงการเกี่ยวกับเงิน ๆ ทอง ๆ หรือ อยู่ในวงการบริหารควบคุม
 ทำกิจการที่กว้างขวางใหญ่โต หรือ ผู้นั้นเป็นพระที่เคยสร้างความคิด จนคนศรัทธา มี
 สัญญา มีกำหนด มีทั้งความเชื่อถือตามรูปแบบพิธีที่สมมุติกันไว้แล้ว เมื่อกลายเป็นคน
 ขี้โลกขึ้นมาอีก จะยึดบัลลังก์ นั่งกินนั่งใช้ จับจ่าย ซอหา สร้างก่อ ต่อเติม รอดถอน หรือ
 ชนง บงการ เป็นการสนุกไป เป็นการบำเรอกิเลสตนให้มากยิ่งขึ้น โดยผู้นั้นยอมยกให้แล้ว
 เมื่อได้เข้ามาเรื่อย ๆ แทนที่จะเอาของเขาไปทำบุญต่อ ที่เป็นประโยชน์ ที่เป็นเนืองนิตย์
 กลับเอาไปผสมผสาน เป็นของของตน ทำอะไรตามใจชอบ มีอะไรตามใจอยาก สร้างอะไร
 ตามใจอยาก ตามความบำเรอใจของตนเอง ก่อเล่น ทำล่อ เป็นไปตามวิมานที่ตนเชื่อกัน
 คิดอยู่คนเดียว เห็นอยู่คนเดียวว่าดี ใครมาขัดมาขวาง ก็เกิดไม่ต้องอารมณ์ กลับกลายเป็น
 เป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เกิดความโกรธ เพราะความหลงตัว คือ มานะ และ ความโลภ
 อันเป็นแก่นแกนของตัวกิเลสใหญ่ ไม่มีวันจบสิ้น และ ตนก็ไม่ได้ละจริง ไม่ได้ล้างกิเลส
 จริง การสร้างการทำต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงเล่ห์อำพรางให้เกิดการ “ได้มา มาก ๆ ยิ่ง” โดย
 แฝงคำว่า “ทาน” อาศัยคำว่า “ทำทาน” ให้เหล่าผู้หลงศรัทธาสนับสนุนตายใจ และเอา
 มาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นมา ๆ ขึ้น

เพราะฉะนั้น คนเราพึงระวังเรื่องนี้ให้ดี **ยิ่งสูง ยิ่งใหญ่ ยิ่งมาก ยิ่งต้องเอา (กิเลส) ออกให้เกลี้ยง ให้สะอาด ให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ยิ่งควรกล้าสละ ยิ่งกล้าจน ยิ่งไม่สะสมทั้งนอกทั้งใน** และ จึงได้พิสูจน์ความจริง ว่า ยิ่งเรากล้าสละออกด้วยปัญญา และวัตถุ พฤติกรรม เป็นสัจธรรมแท้ มวลมนุษย์แท้ มีประโยชน์จริงมากเท่าใด ผู้อื่นก็จะยิ่งสรรถาเราเพิ่มขึ้น เรายิ่งแสดงความบริสุทธิ์สะอาดได้สูงเท่าใด สลัดออกมากเท่าใด น้อยยิ่ง สันโดษยิ่งในตนได้ยิ่งๆเท่าใด เราอาจจะเปลืองใจ เสพสมสนองอารมณ์ สนองตัณหาที่เคยมีอยู่ หรือ ที่สร้างขึ้นมาใหม่ในชนิดซับซ้อน โดยอาจจะไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ที่แท้จริง ที่เราควรจะได้ทำประโยชน์ต่อมนุษย์บ้าง หรือ เป็นอุปกิเลสที่ลึกซึ้งบ้าง **ทาน** ที่เรารับมาจากคนอื่น อาจจะยิ่งมาก่อให้เกิดกิเลสแก่เรายิ่งๆขึ้นก็ได้ ดังนั้นมันอาจจะกลายเป็นความซับซ้อนได้ง่ายที่สุด

ฝ่ายฆราวาส อาจจะต้องสะสมสมบัติบางพอสมควร เป็นหลักเป็นฐาน เพื่อที่จะพอได้แจกจ่ายเจือจานแก่ผู้อื่น ตามความจำเป็น แต่ฆราวาสที่ดี พระที่ดี ยิ่งสลัดออกได้เท่าใด ก็ยิ่งดี ยิ่งมีตำแหน่งสมมุติใหญ่โตเพียงใด ก็ควรสลัดออก ง่ายแรงงาน วัตถุ เวลา ปัญญา ให้หมุนเวียนสะพัด ตามหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้มีความสามารถมาก ง่ายมาก ทำตนเองให้เป็นเศรษฐีที่ยิ่งใหญ่มาก ไม่สะสมกักตุน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เหลือของตัวเองของตน แต่เป็นผู้ระบาย กระจายทุน กระจายแรงงาน สร้างสรร กระจายสิ่งที่เป็นคุณค่าให้แก่ผู้อื่น ใช้ปัญญาในการแจก ให้เป็นการแจกที่ดี ถูกต้องตัวบุคคล ถูกกาลเทศะ เกิดความเจริญอกงาม เกิดคุณค่า เกิดประโยชน์ ยิ่งใหญ่เพียงใด ยิ่งรู้จักการแจก การจ่าย รู้จักทางเอาออก มีหลักเกณฑ์ มีระเบียบระบบ และตนเองก็เป็นคนกล้าจน เป็นเศรษฐีที่ยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น เพียงนั้น

ผู้ใหญ่ที่รู้จักระเบียบ ระบบ ทำสิ่งที่ดีเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นเอาตาม ก็จะพาเกิดระบบที่ดี เรียกว่า **ยัญพิธี** เพราะ **ยัญพิธี** ก็คือ กฎ ระเบียบ วิธีการ พิธีการ ที่เป็นหลักเป็นแบบ ซึ่งพาไปหาทาน ไปหาการสะพัดออก กระจายแจกไปสู่กันและกัน ที่จะสะอาด (จากกิเลส) บริสุทธิ์ขึ้น เข้าหาความเป็น **อนาสวะ** เท่าที่จะเป็นไปได้เรื่อยๆ ตามปัญญาพละ และ อินทรีย์พละ ของแต่ละคน ที่จะทำได้

ผู้ทอয়ারู้จัก **ยัญพิธี** ตัวอย่าง ที่เป็นแนวทางของศาสนาพุทธ ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนสำหรับฆราวาส ควรจะศึกษา **กฎทัณฑสูตร** ในพระไตรปิฎก เล่ม ๕ ศีลขันธวรรค มีเรื่องของยัญ และ มหายัญ ที่เป็นไปตามหลักรัฐศาสตร์ของพุทธ หลักเศรษฐศาสตร์ของพุทธ จาก พระโอรสผู้ของพระพุทธองค์ ที่ทรงแนะนำบุคคลต่างๆ ในพระสูตรอื่นก็มี ในเล่มเดียวกัน

ยัญพิธี ที่เป็นหลักในการปกครอง เพื่อแจกจ่ายเกื้อกูลกันในสังคม เพื่อประโยชน์สุขความอยู่เย็นเป็นธรรมของสังคม จะเป็นรูปแบบที่ดี มีประโยชน์ในการรังสรรค์ เพื่อสร้างสมดุล ทั้งทางวัตถุ และทางจิตใจ เหล่านี้ เป็นความรู้ลึกซึ้งของเหตุปัจจัยหลายอย่าง ที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกัน เป็นรูป เป็นรอย เป็นหลักการปกครองที่จริง หลักการงาน คือ แนวโน้มที่จะให้ทุกคนร่วมมือกันกระทำในสิ่งที่เจริญเพื่อความเจริญ ความสมัครสมานสามัคคี นั่นเอง แม้แต่ยัญพิธี คนป่า ซึ่งไม่ค่อยมีปัญญา มาก ก็จะมีระบบพิธีรวมน้ำใจ กระจ่ายข้าวของวัตถุ แม้แต่สัตว์ ซึ่งในบางสังคมถือว่าเป็นทรัพย์สินมีค่าที่แสดงฐานะทางสังคมทีเดียว ก็ยังเอามาสละเป็นทาน ให้พิธีบูชาสังคักคิลิธิ เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ถึงแม้ยัญพิธีบูชาเหล่านี้จะเป็นการบวงสรวง ดิดลีนบน เป็นบาป เป็นกรรม อ้นอกุศล ที่มีความเหี้ยมโหดอำมหิตล้างผลาญชีวิตมนุษย์และสัตว์มากมายในสมัยดึกดำบรรพ์ แต่ในพิธีการเหล่านี้ก็ยังเป็นพิธีสังเวทบวงสรวงที่เป็นการรวมน้ำใจ เป็นการแสดงถึงความเสียสละ ทาน

พระพุทธองค์ทรงแสดงพระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระบิณฑุคุณในพุทธศาสนา เปลี่ยนแบบยัญพิธี หรือ การสังเวทบวงสรวงที่ไร้ประโยชน์ ที่ก่อเวรภัย ก่อบาปก่อกรรม เบียดเบียน เหี้ยมโหด อำมหิต ให้มาเป็นยัญพิธีที่ประหยัด ตามหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่ได้ประโยชน์ตามหลักรัฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่พ้นการเบียดเบียน ประทุษร้าย ตามหลักศีลธรรมของชาวพุทธ ทรงปรับปรุงรูปแบบ พิธีการให้อยู่ในระบบระเบียบที่ดี เกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่ต่อสังคมมนุษย์ สืบต่อเป็น จารัต ประเพณีวินัย เป็นหลักการ เป็นกฎหมายได้ในที่สุด

สรุปในขั้นนี้ได้ว่า ทาน เป็นจุดหมายที่คมประโยชน์ และเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดยัญพิธี หรือ พิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นรูปแบบ จารัตประเพณี ความมุ่งหมายแรกเริ่ม

ยอมจะดี แต่ความเพื่อจะเกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของมนุษย์ จะด้วยความปรารถนาดี หรือ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือ เพื่อสนองกิเลสตัณหาของคนก็ตาม จึงทำให้รูปแบบต่างๆ ค่อยๆ แปรเปลี่ยนไป จนบางครั้ง แก่นสาระหายไป เหลือแต่เปลือกกระทบเป็นรูปแบบยึดถือกันไป ร้ายกว่านั้น ปรุงแต่งกันจนเกิน กลายเป็นความผลาญพร่าทำลาย โหดร้ายทารุณ หรือ หลงไหลคลั่งไคล้ เสพย์บ่าบดอย่างลามกเอาเสียด้วยซ้ำ ก็จริง และ ไม่รู้ตัว การอนุโลมตามความจำเป็น ต้องมี การ “พล” เมื่อสมควรก็ต้องมี เพื่อประโยชน์ที่ใหญ่กว่า เหมือนสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต แต่เราชาวพุทธ เกิดมาเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้า เราควรจะทำตามคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ทรงโน้มน้าว หรือ โดยตรงให้จงวันตามศีล ตามธรรม ตามรูปแบบ ตามพุทธานุศาสน์ ไม่ควรไปติดยึดอยู่ หรือ ไปหลงเอา รูปแบบ ยัญพิธี ตามลัทธิศาสนา หรือ ลัทธิการเมืองอื่น เช่น การยอมรับเอา การสังเวชบูชา ด้วยน้ำ ด้วยไฟ ด้วยของหอม ด้วยน้ำมันของลัทธิอื่นว่า เป็นยัญพิธีของพุทธ เหล่านี้มิใช่เรื่องของพุทธ ผลิตของพระพุทธองค์ (จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล มียันยันชัคเจน ไม่ให้พระภิกษุไปยุ่งไปทำ)

อนึ่งการอนุโลมที่ดี การพัฒนาที่ดี จะต้องมีบุญญา รู้จัก หลักมหาปเทศ อย่าเพิ่งเชื่อ อย่าเพิ่งไม่เชื่อทันที ต้องสอบถามพิสูจน์แท้ และ พิจารณาให้รอบถ้วน ต้องรู้ความควร หรือ ไม่ควรที่แท้ มิฉะนั้น จะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ในบั้นปลาย ต้องมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์สิ่งที่ดีมีประโยชน์ และ เลิก หรือ ปล่อยสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ หรือ เกิดโทษเสียให้ได้ เป็นต้น จะอนุโลมหรือพัฒนาต้องให้สอดคล้องต้องกัน ถูกตรงพุทธแท้ เมื่อนาน และ ระบบยัญพิธี สังเวชบวงสรวง เป็นไปในรูปแบบที่สะอาดบริสุทธิ์ ถูกต้องตามศีล ตามธรรม มีหลักเกณฑ์ที่ดี จะเป็นเนอบาบุญ เหมือนดินดี หว่านพืชใด ก็ย่อมได้ผลดี ได้ผลสูง ผู้ที่เข้าใจว่า ๓ สิ่งนี้ ไม่มี หรือ ไม่มีผล เป็นความเข้าใจที่ผิด เป็นมิจฉาทิฐิ ส่วนผลที่จะเกิด จะคั่นน้อย ต่ำมาก หรือ เป็นผลเสีย ผลทำลายล้างผลาญยิ่ง ก็ขึ้นอยู่กับความสะอาดบริสุทธิ์ของจิต กับ บุญญา รู้แท้ รู้ไม่แท้ของบุคคล ของระบบหมู่กลุ่ม ว่า จะเป็นเนอบาบุญได้ดีเพียงใด อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบพิธีต่างๆ จะต้องมี ความฉลาดในการเจียนสิ่งเพื่อ ออกให้มีลักษณะของความเรียบง่าย เบาภาระ ไม่มีการผลาญพร่า ไม่มีการสูญเปล่า ให้ได้ให้มากที่สุด และ จะต้องฉลาดในการลด ล้างความติด ความเสพย์ ออกให้หมดให้เกลี้ยง จะเกิดผลดีต่อตน และ ต่อสังคมได้จริง

ผู้ให้ทาน เป็นพระผู้ให้ พระผู้ประทาน เปรียบเสมือนพระพรหม หรือ พระเจ้า และ เป็นเนื้อเป็นแก่นของจิตวิญญาณในภายใน พิสูจน์ได้มั่นคง ไม่แปรปรวน ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่เหลวไหลกว่าจิตวิญญาณสมมุติภายนอก หรือ กว่าผู้ที่ยังไม่ถึงแก่น ยังเพียงพยายามทำได้แค่ภายนอก [หรือ ยิ่งภายนอกก็ทำไม่ได้ ยังละเมิดศีล ละเมิดธรรมอยู่ ก็ยิ่งนอกพฤติกรรมแบบพรหม นอกหลัก นอกเกณฑ์คณัตติของพระพุทธเจ้าแน่แท้]

เพราะ คนเรานี้เท่านั้น ที่มีสุภาโว (มีสถานภาพครบครันสมบูรณ์) มีสติมันโต (มีสติได้เต็มที่ที่สุด) ผู้ได้เกิดมาเป็นคนมีรูปกายครบ มีสำนึก (สุภาโว) และ มีสติได้เต็มจริง (สติมันโต) ที่จะดำเนินชีวิตด้วยพฤติกรรมของพรหม สามารถสร้างสมจรรยามารยาทของพรหมอยู่ในโลกกาย ที่ได้ร่างมาเป็นคนของตัวเองนี้ ไม่ต้องไปอาศัยโลกอื่น อยู่โลกไหน ก็ไม่ใช่ที่อยู่ของพรหม หรือ ของพระเจ้าแท้ เท่าโลกกาย ขาววาทนาคบกว้างสอกที่เราอาศัยอยู่นี้ดอก พระพุทธเจ้าทรงยืนยันไว้อย่างนี้จริงๆ [อธิ พรหมจริยวาโส : อธิ = โลกลูกนี้ , พรหมจริย = พฤติกรรมของพรหม , วาส = ที่อยู่] พระผู้ให้ พระผู้ประทานแท้ หรือ พระพรหมแท้ จึงคือ คนแท้ ๆ ที่มีจิตวิญญาณเป็นพรหมจริง เดินดินอยู่ในโลกมนุษย์ นี้เอง

ศาสนาเกิดที่อินเดีย จึงเรียกอินเดียว่า เป็น ชมพูทวีป และตีความว่า คนอินเดีย คือ ชาวชมพูทวีป แต่โดยธรรม โดยสังขธรรมแท้ ๆ ก็คือ คนที่มีสุภาโว มีสติมันโต เป็นอธิ พรหมจริยวาโส นั่นเอง ที่ใดมีคน ที่นั่นคือ ชมพูทวีป ที่อาจจะตรัสรู้ หรือ เข้าถึงความ เป็นพรหม เป็นพระเจ้าได้ มีมนุษย์ที่ไหน ก็ชมพูทวีปทั้งนั้น ถ้าชาวพุทธรู้หลักการของพระพุทธเจ้า สร้างความเป็นพรหมจรรย์ขึ้นมาในตนได้เพียงใด ก็จะกลายเป็นพระพรหมแท้เพียงนั้น **จริงแท้กว่า พระพรหมสมมุติที่ว่า ล่องลอยอยู่ และมีอำนาจบันดาลให้ตามที่เราไปอ่อนวอนบนบานขอนั้นเสียอีก**

คนเราเป็นพระพรหมตัวจริง เป็นตัวเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ได้แท้ เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดแก่มนุษย์โลกและสรรพสัตว์ พิสูจน์ได้เป็นสวากขาตธรรม (คือ เป็นไปตามธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างดีแล้ว) ไม่ว่าจะในการประกอบงาน ในการบันดาลบันดาลในพฤติกรรมของการดำเนินชีวิตทั้งหมด ประกอบด้วย สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ มีรูปแบบ พร้อมที่จะช่วยสร้างมนุษย์อื่นให้เจริญขึ้นด้วย มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่าง ชักพา ชูงำ มีวิธีการที่จะอุ้มชูมนุษย์

ด้วยความเมตตา มีเมตตาธรรมที่จะช่วยค้ำจุนโลก คือ เป็น โลกบัพัตถัมภิกา เมตตา
แท้จริง [โลกบัพัตถัมภิกา เมตตา=เมตตาธรรมค้ำจุนโลก: โลก+อุบัตถัมภิก=โลกบัพัตถัมภิกา;
อุบัตถัมภิก = ค้ำจุน]

ผู้ใดเรียนรู้แล้ว เข้าใจเป็นสัมมาทิฐิแล้ว ต้องมุ่งมั่น สั่งสม สร้างทาน
ให้มั่นคง มีสติ มีความเพียรพยายาม และ ตั้งใจสำรวมสังวรให้มีกรรมกิริยาให้ถูก
ตรงลงตัวกับคำสอนของพระบรมศาสดาย้อยู่มอ ครองตน แม้แต่ การดำริ นึก
คิด การพูด การกระทำ แม้การดำเนินงานประจำวัน พฤติกรรมทุกขณะจิต ก็ให้
เป็นการสร้างสรรค์ สั่งสมที่งดงาม เป็นทาน ทั้งวัตถุทาน โดยเฉพาะ อภัยทาน คือ
สละโลก-โกรธ-หลง ให้เกิดขึ้นแก่ตน และ สร้างธรรมทาน แก่โลกนี้ไป
เรื่อย ๆ ก็จะเป็นพระผู้สร้างได้จริง เกิดผลเกิดประโยชน์จริง ดังได้กล่าวมาแล้ว
ทุกประการ ถ้าทำพฤติกรรมตั้งพรหมนั้น ได้จบสิ้นแท้ จิตวิญญูณบรรลุดุความ
เป็นสภาพเป็นอาการตั้งพรหมนั้นได้จริง ก็เป็นผู้เป็นอยู่อย่างจบสิ้นพรหมจรรย์
จริงๆ เป็นพระพรหม ที่เดินดินมีชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์นี้แท้ๆ ไม่แปลก ไม่
ปลอมเลย

ทาน เป็น พฤติกรรมที่สุดประเสริฐเลิศยอดสูงสุดของมนุษย์ ของ
สังคม ที่คนทุกคนจะต้องเป็น ต้องมี ต้องเกิดจริงเป็นจริง ทั้งภายนอก และ สำคัญที่สุด
ตัวจิตวิญญูณ ตัวใจของมนุษย์ ต้องเป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ เป็นนักเสียสละ
นักให้อย่างให้แท้ๆ ที่บริสุทธิ์ มีปัญญาเข้าใจความสลับต่อ เกยวเนื่องสร้างสรรค์ที่เป็น
ประโยชน์ใหญ่ คุณค่ายิ่งใหญ่ในการให้

อัฏฐิธิ อัฏฐุยา เป็นรูปแบบ เป็นองค์ประกอบของมนุษย์ ของ
สังคมมนุษย์ ที่จะต้องมี ต้องอาศัย เช่น งานกินเลี้ยง งานทำบุญนุญนุ เป็นต้น
ตลอดจนถึงระดับรัฐพิธียิ่งใหญ่ ฯลฯ

แต่ก็ต้องเป็นไปเพื่อละล้างความโลภ เพื่อแสดงออกถึงความไม่โลภ เพื่อเกิด
เนื้อหาแห่ง "ทาน" เพื่อให้ เพื่อการสละ เกอ กูด เพื่อลดความเอาเปรียบ เพื่อ
การสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่กันสารของความ เป็นอยู่แห่งมนุษย์

เพื่อล้างละโทสะ เพื่อเลิกอาฆาตพยาบาทอำมหิต เพื่อลดความรุนแรง เลิกความ
ร้ายแรง เพื่อเกิดเนื้อหาแห่ง "ทาน" เพื่ออภัย เพื่อเมตตา เพื่อช่วยเหลือ
เพื่ออุ้มชูกัน เพื่อสมัครสมานประสานประสมกลมกลืนสามัคคีแห่งหมู่วมวลมนุษย์

เพื่อล้างละโมหะ เพื่อแสดงออกถึงความไม่หลงผิด ไม่มมงาย ไม่โง่อกแล้ว
เพื่อกระจายความถูกต้อง ความฉลาดแท้ เพื่อให้ปัญญาความรู้แก่กันและกัน เพื่อแสดง
ความบริสุทธิ์ความจริงให้ชัดเจน เพื่อแบ่งแจกความจริงใจไม่มีเคลือบแฝง เพื่อเป็นกรรมพิธี
สื่อให้เห็นความเป็นสัตย์ ความเป็นธรรม เพื่อเป็นเรื่อง หรือ เป็นเครื่องขยายความจริงที่เล็ก
ละเอียดรุ่มยาก เข้าใจยาก ให้รู้ง่าย เข้าใจง่าย เห็นความจริงได้ยิ่งได้ใหญ่ขึ้น เพื่อ เกิด
เนื้อหาแห่ง "ทาน" อริยสัจ เพื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่จะพึงเป็นธรรม และเป็นทาน
เพื่อ ธรรมทาน โดยแท้

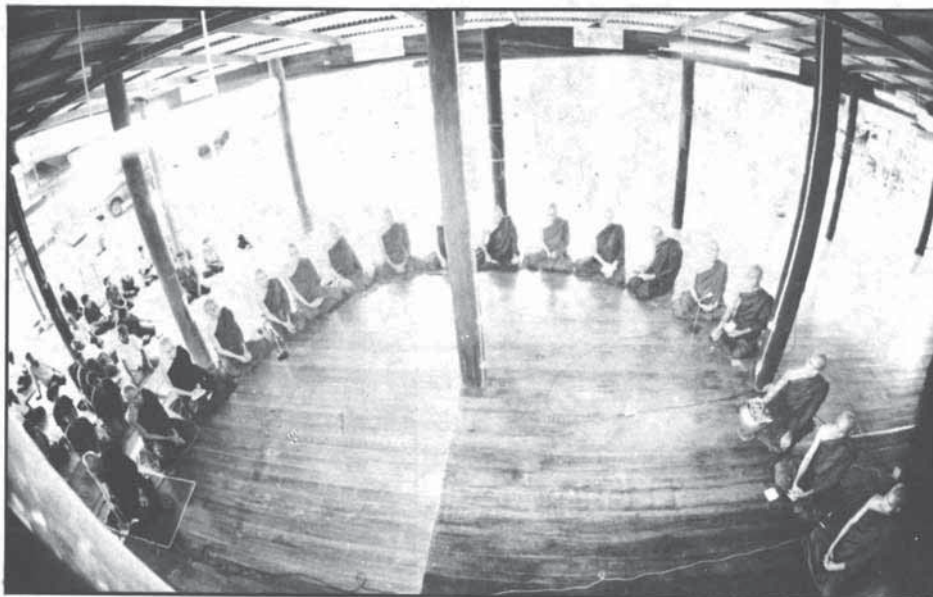
บวงสรวง สักวैया เป็นรูปแบบที่เป็นอรูปยั้งยืน เป็นเรื่องของ
ปัญญา เป็นไปเพื่อนามธรรม ดังนั้น ถ้าใครไม่มีปัญญาถึงแท้ จึงมมงายได้ง่ายๆ
หรือไม่มีภูมิฉันทิฐี เห็นว่า บวงสรวงไม่มีผลเอาง่ายๆเช่นกัน และการจะรู้จักผู้แจ้ง
ในผลจริงผลแท้ได้นั้น ก็ต้องมีปัญญาถ่องแท้อย่างสำคัญถึงขั้นจริงๆ เพราะเรื่อง
บวงสรวงสังเวชนี เป็นอรูป เป็นระดับนามธรรมที่แฝงอยู่ในยัญพิธี แฝงอยู่ในทาน และ
ก็ต้องมีจุดหมายเช่นเดียวกับกับทาน กับยัญพิธี ยัญบูชา

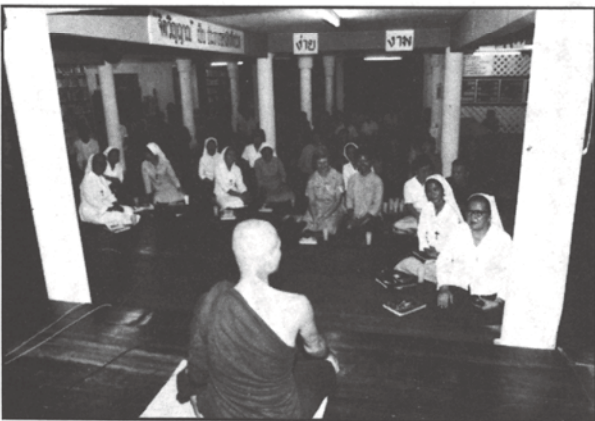
แม้ที่สุด จะกระทำอะไร ก็ต้องทำเพื่อถวาย เพื่อให้ เพื่อทาน แต่ผู้อื่น
ตั้งแต่ยังเห็นรูปร่างตัวตนไม่ได้ เช่น แต่พระเจ้า แต่พระพรหม แต่เทวดา ไปตลอดจน
แต่ผีศาจ แต่ผู้แต่ดรอตนกรกล่าบาก เป็นต้น และจะเป็นการถวาย การให้
การทาน ชนิดต้องไม่เสียดาย ไม่หวงแหนจริงๆ แม้จะเสียดาย หายวับไปกับตา
อย่างรวดเร็ว เช่น ใช้ไฟเผาให้ไหม้สลายไปต่อหน้าต่อตา เป็นต้น ก็ไม่เสียดาย ไม่
หวงแหน ไม่เสียดใจ และ เมื่อผู้บวงสรวงมีปัญญาถึงขั้นถ่องแท้แล้ว ก็จะไม่เผา
ไม่ทำให้สูญไปกับน้ำ ไม่ทำ "การให้" อย่างลมๆ แล้งๆ โดยไม่รู้ตัวผู้รับแท้ๆ อันเป็น
การบวงสรวงสังเวชนียอย่างโง่ๆอีกเป็นอันขาด ก็จะถวาย จะให้ จะทานอย่าง
เข้าใจแจ่มแจ้งว่า พระเจ้า ที่จะให้ จะถวาย นั้น คือ ใครในโลก ในสังคม พระพรหมที่
จะถวาย จะให้ จะทาน นั้น คือ ใคร ผู้ใดในโลก ในสังคม เทวดา ผีศาจที่
จะถวาย จะให้ จะทาน นั้น คือ ใคร คือผู้ใดในโลกเป็นๆ ในสังคมมนุษย์แท้ๆ น

เช่น จะรู้ซึ้งว่า คนจนยาก คนมีทุกข์เดือดร้อน คือ ผู้ตกนรก ที่ต้องการความช่วยเหลือแท้ นั่นคือ ฝูงสัตว์ที่จะต้องให้ ต้องทาน ต้องบวงสรวงสังเวียเขา หรือเช่น ผู้มีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาแท้ๆ นั่นคือ พระเจ้า คือ พระพรหม คือ เทวดามัญมีจิตสูง ที่จะต้องให้ ต้องถวายทาน ต้องบวงสรวงสังเวียท่าน เพราะท่านเป็นเนอานาบุญที่แท้จริง ท่านจะทำประโยชน์แก่มนุษย์แก่สังคมได้มากกว่าเราทำ

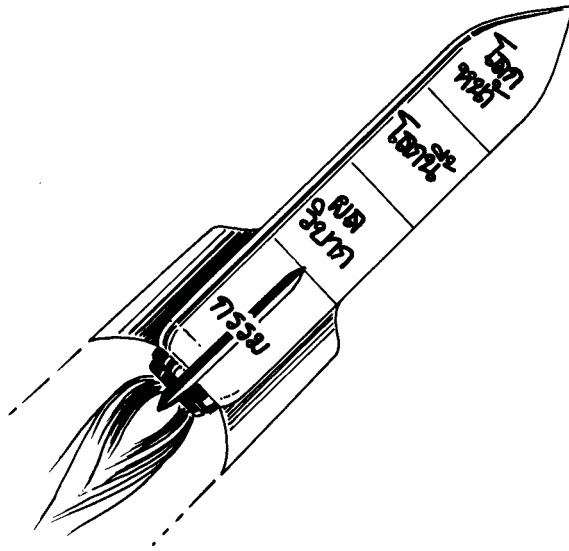
หรือ แม้ที่สุด เรากระทำการใดๆ อยู่ เป็นการเสีย เป็นการสละ เป็นการให้ ชนิดที่จิตเราให้แล้ว ก็ปล่อยวางในจิต หมัดความเป็นของเราลงโดยสิ้นเชิงในบัดเดี๋ยวนั้น แบบหายวับไปกับตา ในพริบตา ยิ่งกว่าพริบตานั้นๆ หรือยิ่งกว่าไฟเผา ได้อยู่เมื่อใด ก็เมื่อนั้นแหละ คือ เรากำลังกระทำความจริง อันเป็น **การบวงสรวงสังเวีย** แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไม่มีตัวตน ผู้ได้ปรีณิพพาน สุกุณินิพพานไปแล้วแท้ๆ นั่นเอง ซึ่ง พระองค์ ก็ ผู้ได้กระทำการเยี่ยงนี้เป็น **ครู** เป็นแบบอย่างเช่นนั้นมาก่อน

ดังนั้น **การบวงสรวงสังเวีย** หรือ **ยัญพิธี ยัญบูชา** ก็คือ **การทาน** ที่ยังมีรูปแบบ และยังเป็นอนุรูปธรรม ที่จะพึงรู้ พึงเข้าใจให้แจ้ง แล้วช่วยกัน ยังให้เป็นผลดี ผลสูงแก่มนุษย์ สัตว์ ฝูงสัตว์ เทวดา พระพรหม พระเจ้า ตลอดจนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ถูกรธรรม ถูกทาง ถูกสารัตถะ กันเถิด

๑.๑.๒. กรรมดี กรรมชั่ว โลกนี้ โลกหน้า

ความเห็นที่เป็น มิจฉาทิฐิ กล่าวว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี ส่วนความเห็นที่พระพุทธองค์กล่าวว่า เป็นสัมมาทิฐิ กลับเห็นตรงกันข้ามกับ มิจฉาทิฐิ คือ มีความเห็นว่า ผลวิบากจะเป็นกุศลวิบาก หรืออกุศลวิบาก ย่อมมี โลกนี้มี โลกหน้ามี เราจะต้องมาพิสูจน์ที่ปัจจุบัน เป็นปัจจุบัน ด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรมปัจจุบัน การคิดค้นเดาผกผัน พิสูจน์อนาคต ในตัวของมันเองนั้น เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนมิพึงทำ

หมวดที่ ๒ นี้ คำบาลีพูดถึงฝ่าย มิจฉาทิฐิ ว่า

นัตถิ สุกตทุกกฏานัง กัมมานัง ผลัง วิปาโก

ผลวิบากของกรรม ที่ทำดีทำชั่วแล้ว ไม่มี

นัตถิ อยัง โลโก

โลกนี้ ไม่มี

นัตถิ ปโร โลโก

โลกหน้า ไม่มี

หมวดที่ ๒ ฝ่ายสัมมาทิฐิ ภาษาบาลีใช้คำว่า “อติ” ซึ่งแปลว่า มี แทน “นติ” ที่แปลว่า ไม่มี นอกนั้นเหมือนกันหมด

ก่อนที่จะพูดถึง ผลของวิบากกรรม จะขอพูดถึง **กรรม** เพิ่มเติมจากที่กล่าวไว้ในบทนำ เพื่อความกระจ่างชัด เกี่ยวกับเรื่องของ **กรรม** ในหมู่พุทธบริษัท อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป

๒.๑ ว่าด้วยกรรม

พระพุทธศาสนา เป็น ศาสนาแห่ง **กรรมนิยม** ถือ **กรรม** เป็นเอก **นิยมกรรม** เข้าใจ **กรรม** รู้ **กายกรรม** รู้ **วจีกรรม** รู้ **มโนกรรม** เรียกว่า **รู้กรรมทั้งหลาย** ยอมรับ **กฎแห่งกรรม** และมีความเชื่อว่า ทุกอย่างเป็นไปตาม **กรรม** **กรรม** คือ การกระทำของแต่ละคน

การกระทำที่ดี สมควรยกย่องสนับสนุน พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ เรียกว่า **กุศลกรรม** ส่วนการกระทำตรงข้ามเรียกว่า **อกุศลกรรม** มิควรทำ มิควรสรรเสริญ พระพุทธองค์ทรงเป็นตัวอย่างของผู้สร้าง ความดีงามทั้งไว้ในโลก ให้กับโลก พุทธศาสนิกชนทุกคนต้องช่วยกันรักษา ช่วยกันบำรุงไว้ ดำเนินต่อไป ด้วยการกระทำสิ่งที่เป็น **กุศลกรรม**

การกระทำ คือ **กรรม** คือ การงาน ที่ต้องถือว่า เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทที่จะทำความดีให้มากที่สุดที่จะทำได้ ทำจนเป็นประจำ เป็นนิสัย เป็นอัตโนมัติ เป็น การงานที่เกิดอยู่อย่างง่าย ๆ เหมือนมันเกิดเองเป็นเอง **การงานนั้น คนส่วนใหญ่จะไม่ชอบทำ** เพราะไม่อยากเหนื่อย แต่พุทธบริษัทที่แท้แล้ว จะ **รู้จักทำ รู้จักพัก** ทำเพราะเรียนมาไม่ผิด ทำเพราะมีทางปฏิบัติ หรือมีกรรมฐานเป็น “มรรคองค์ ๘” ถูกต้อง หลัทธิวิชาพุทธศาสนา แท้จริง ทำเพราะเป็นงาน เรียกว่า **กัมมันตะ** [คำ ๆ นี้ แปลว่า **การกระทำ, การงาน** ซึ่งหมายถึง **การกระทำทั้งทางกาย, วาจา, ใจ**] เพราะฉะนั้น เป็นที่สุดของคน หรือแม้ผู้สำเร็จจบเป็นที่สุดแล้ว ก็มีอันที่แทนที่เหลืออยู่ ไม่มีอื่นอีกแล้ว นั่นคือ มีแต่ **กุศลกรรม** เท่านั้น ที่เป็นบทบาทตัวตนอยู่ให้เห็น มีแต่ **งาน** เท่านั้นที่สุด คนเราต้องมี **การงาน เป็นที่สุด** คนเราต้องมี **การงาน** นั้นแหละ ไม่มีอื่นอีกแล้ว และต้องเป็นการงานที่ดี เป็นกุศล ทำแล้วไม่ควร **ติดงาน ติดยึดผลของงาน** ให้กลายเป็น **อัตภาพ** ที่ถูกแล้วเราควรทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ถึงปรมาัตถ์

ลงตัว สอดคล้องกับโลกและความจริง **แล้วไม่ต้องยึดว่าเป็นของเรา** **ไม่ต้องหวังได้ผลย้อนทวนวนมาเป็นของเรา** อุดมคติของการทำงานแบบพุทธ คือ การทาน หรือ การพลี ภายนอกกรรม วาจกรรม **พละ** ให้ หรือ ให้ถึงขั้น **ทาน** อย่างบริสุทธิ์เป็นที่สุด ไม่เรียกร้องการตอบแทน แม้ใจก็ **พละ** ใจก็ให้บริสุทธิ์ถึง **ทาน** คือ วางปล่อย ไม่ไขว่คว้า ตักตวง แม้แต่ผลประโยชน์ของงานนั้นมาใส่ตน **พละ** ให้เป็น **ทาน** กรรม (การงาน) ก็คือ **ทาน**

มนุษย์เกิดมา มีหน้าที่ทำงานให้โลก สร้างสมความดีงามไว้ในโลก ให้เป็นโลกที่ดี **ไม่ควรเกิดมาสร้างความสกปรก หรือ ความเลวทรามไว้ในโลก** ความสะอาด ความดีงามเป็นสิ่งพึงประสงค์ในทุกที่ ทุกแห่ง ความสะอาดบริสุทธิ์ ความดีงามบริสุทธิ์เป็นตัวรวมของหลักธรรมทุกหมวดของพระพุทธองค์ จนถึงโอวาทปาฏิโมกข์ ที่มีหลักการว่า **ไม่ทำความชั่ว (สัพพปาปัสสะ อกรรมัง) ทำความดี (กุสลัสสุสอุปสัมปทา)** ขยัน สะอาดด้วยกาย วาจา สะอาดถึงจิต ทำดี ด้วยความรู้ว่าเป็นสิ่งดี กาย วาจา ใจ ทรงอยู่ในความดี ยิ่ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป **ทำแล้วทานความดี ให้หมดใจ ไม่หลงยึดหลงติดความดี จนสมบูรณ์** **จึงจะถึงความสะอาด ความขาวผ่องบริสุทธิ์ใจเป็นสูงสุด (สจิตตปริโยทปนัง)** **การกระทำ** เช่นนี้ ถึงขั้นสูงสุดนี้ เรียกได้ว่า **อโหสิกรรม**

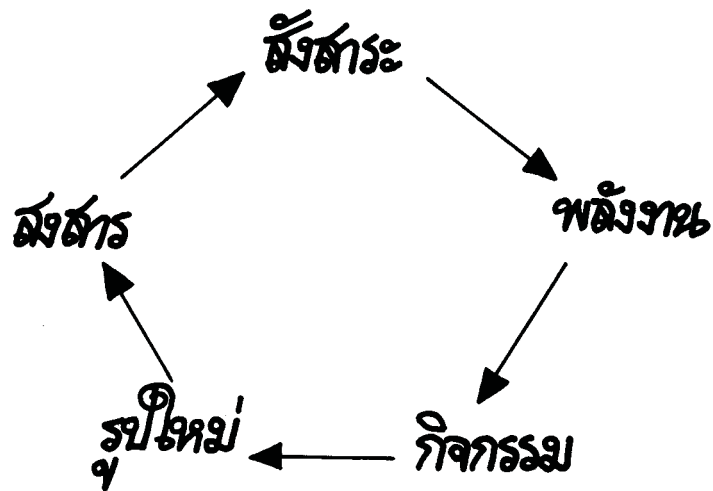
กรรมเป็นอันทำ ใครทำดี ดี ใครทำชั่ว ชั่ว เป็นวิบากของกรรม เป็นผลของกรรม ใครทำเป็นของคนนั้น ก็มีสตโกมมิ, ก็มีสตกตา แปลว่า ทำแล้ว ชีวิตดีแล้ว เต็มใจที่ใครที่มัน คนทำดีสำเร็จลงในตัว เป็นต้นของคนนั้น คนทำชั่วสำเร็จลงในตัว เป็นของผู้อื่นทันที ทันทีที่ทำ ไม่ต้องรอทำพิธีกรวดน้ำ หรือ พิธีใดๆ เกิดเป็นกรรม เป็นกิจกรรม เป็นสำเร็จกรรม เป็นตัวกรรมทันที เรียกว่า **กตกรรม** ทำดีทำไม่ต้องรอกรวดน้ำ จึงจะได้ดี แต่ทำชั่วไม่เคยกรวดน้ำสักที ทำไม่จึงต้องได้ชั่ว ไม่เคยสงสัยหรือว่า พิธีกรรมเหล่านั้น ไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญที่ **“การกระทำ”** ใช่หรือไม่

แม้จะ **เริ่มคิด** ก็ **เริ่มเป็นอันทำแล้ว** ในความคิด คิดยังไม่จบ ก็เป็นอันทำยังไม่จบ คิดจบ ก็เป็นอันทำจบ คิดจะพูด ก็เป็นอันทำแล้วในความคิด พูดออกมา ก็เป็นพูดทำ ก็เป็นทำ เรียกว่า **กัมมัสสกตา**

หลักการ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาพุทธ จึงคือ เรื่องของ**กรรม** อยู่กับ**กรรม** ควบคุม**กิจกรรม**ทั้งกาย วาจา ใจ ของแต่ละคน ให้อยู่ใน**ทางกุศล** ด้วยตัวของตัวเอง ด้วยความสมัครใจ และ ด้วยการตัดสินใจของตนเอง ทำให้ดี แล้วตรวจสอบให้รู้ว่าดี แล้วจบ เป็น**สุด** [หรือ สัมมัตถะ สำหรับ พระพุทธองค์ เรียก ตถาคต]

ทราบเท่าที่คนเรายังมีรูปนาม ชั้น ๕ ยัง**ประกอบกิจกรรม**ได้อยู่ ก็ต้องอยู่กับ **กรรม กรรม มิใช่ทุกข์** กรรม เป็นการสร้างสรรค์ [กรรม เป็นการทำลาย ก็มี ด้วยแน่นอน] กรรม เป็นกำเนิด กรรม เป็นเผ่าพันธุ์ แม้**ไม่ทำอะไร อยู่เฉยๆ** ก็เรียกว่า **ประกอบกรรม** คือ ทำอาการอยู่เฉยๆ คนอยู่เฉยๆ ก็จะได้รับ**ความเฉยๆ** ความเฉื่อย ความช้า ความไม่ทันการ สะสม**ความอยู่เฉย** เป็น **กรรมกิริยา** ของคนทั้งกาย และใจ คนที่ขยันทำงาน ก็จะสะสม**กรรมกิริยา**ของการทำงาน ทำดีเกิดงานดี เมื่อผู้อื่นเห็นตามด้วยว่าดี ก็จะเกิดการสร้างสรรค์หมู่กลุ่มมาช่วยกันทำงาน เข้ามาใน**วงวนของ** **สสาร** ของการทำงานร่วมแก่นสาร เรียกว่า **งสาร** หรือ **สังสสาร** เข้ามาใน**สังสสาร** **สังสสาร** แปลโดยอรรถว่า วน แปลโดยพยัญชนะว่า ประกอบพร้อมด้วยสสาร, มีเนื้อหา แก่นแท้

แต่แท้จริงแล้ว ตัวกิจ ตัวกรรม ตัวการงาน ตัวแก่นสารของงาน ก่อให้เกิด**พลังงาน** เมื่อเกิดการใช้พลังงาน เกิดการก่อปรก่อ ร่วมงาน ปรนปรุ้ง เกิด **สังสสาร** จะเป็นเหตุให้เกิด **สสารชั้น** หมายความว่า **กรรม** เกิดก่อนจนเป็นรูป เป็นแท่งก้อนขึ้นมาได้ พลังงาน กับ **สสาร** จึงเป็นอันเดียวกัน วนเวียนอยู่เช่นนี้ตลอดไป พลังงานกับ**สสาร** ไม่สูญหายไปไหน เพียงแต่เปลี่ยนสภาพ หรือ เปลี่ยนรูปเท่านั้น เปลี่ยนไป เปลี่ยนมา **พระพุทธเจ้า** ทรงค้นพบแล้ว ค้นพบมาก่อน **ไอนสไตน์** ไม่ว่า จะเป็น **พลังงาน อิริยาบถไต จะคิด จะพูด จะทำ** ก็ตาม ก็จะมีส่วนโยง มา เกิดก่อปร ก่อสร้าง เป็นวัตถุ เป็นรูป เป็นสภาพใหม่ได้ รูป หรือ สภาพนี้ จะมีเกิดจริง อยู่ในโลก คนได้อาศัย เปรียบเสมือน **ยานพาหนะ** ที่จะพาคนไป พาไปเร็ว

แผนภูมิที่ ๕ แสดง วัฏวน ของ กรรม อันก่อปรก้อแก่นเนื้อหาสาระ

พาไปแรง ตามทิศทางที่ตั้งเข็มไว้ ยานสู่ที่ใดก็แรง ก็เร็วได้ ยานสู่ที่ไม่ดีก็แรง ก็เร็วได้ ตามเหตุปัจจัยของการสังสารนั้น ๆ เมื่อเครื่องเดินแล้ว ไม่มีผู้ใดสามารถถอยยานนั้นได้ ทุกอย่างจะเป็นไปตามกรรมที่แต่ละคนทำมา กรรมที่มฤตมิ่งแรงมาก ๆ และพาทุกข์มาก เรียกว่า อนันตริยกรรม

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจให้ดี ว่า เรายังมีชีวิตอยู่ ยังมีรูปขันธ์ จิตวิญญาณ ยังมีความสามารถทำอะไร ๆ ได้ ยังคิดได้ ระลึกรู้ได้ ยังมีปัญญา ส่วนที่ยังมี ก็ยังเป็นสิ่งเกิด เรายังเป็นสิ่งเกิด ควรเกิดดี ก็ให้มันดำเนินไป รู้พัก รู้เพียร ทำเมื่อควรทำ ทำไม่ไหวก็ต้องพัก คนเราที่ยัง เป็น ๆ อยู่ยังต้องอาศัยโลก ต้องอาศัยสังสาร คือ อาศัย “ความวน” ที่ยังไม่สุดจริงจบจริงของรูปนามขันธ์ ๕ อยู่ จึงยังต้องอาศัย “ความมโนหา” อยู่ สร้างเนื้อหา ก็คือ มีสังสาร หรือ มีสังสาร และก็คือ มีเมตตา จึงต้องเรียนรู้กรรม พระโพธิสัตว์ก็เกิดมาเรียนรู้กรรมเพิ่ม และ มาสอนเรื่อง กรรม ให้คนเข้าใจกรรม และ ท่านเองท่านก็ต้องเจริญขึ้น ๆ ด้วยกุศลกรรม พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญคนให้คืออยู่เท่าเดิม พระองค์ทรงสอนให้ดียิ่งขึ้น ๆ เสมอ ๆ จึงพึงทำกรรมดีที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น ๆ ไปอยู่ เป็นทาน ไว้กับโลก เป็นตัวอย่างให้แก่โลก พาฝึกทำ ฝึกเป็นตาม ๆ กัน เพื่อให้เกิดเผ่าพันธุ์ สืบโยง เป็น อรรมหายา

กุศลกรรม คือ การให้ การสละออก ไม่ว่าจะ ด้วยกาย วาจา หรือ ใจ เรียกว่า เป็นบุญ การทำบุญด้วยวัตถุทาน เป็นวัตถุ แทน ก่อน เป็นสิ่ง เป็นของ ฝัง อยู่แล้ว ถ้ายิ่งทำบุญด้วยการชำระกิเลส โจรตโลภ ลตโกรธ ลงจริง ๆ ก็ เรียกว่า เป็นทาน หรือ การสละ เช่นกัน คือ อภัยทาน (อ แปลว่า ไม่ กภัย ก็คือ อันตราย) อภัย แปลว่า ไม่มีภัย ต้องทานอย่างให้ถึงขั้นไม่มีภัย หรือ หมด อันตราย มีโลกอยู่มากเพียงใด ก็ยังมีภัย มีอันตรายอยู่มากเพียงนั้น มีโกรธอยู่เพียง ใด ก็ยังมีภัย มีอันตรายอยู่เพียงนั้น การอธิบายคำว่า อภัยทาน เพียงแง่ของโทษะ อาฆาต พยาบาท เพียงเรื่องเดียว ยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร ต้องเข้าใจ “ภัย” ของความ โลกด้วย จึงจะครบรอบ ต้องลดโลก ลดโกรธลงเรื่อย ๆ จึงจะพ้นภัย พ้นอันตราย ไปเรื่อย ๆ และที่สำคัญมาก ก็ต้องลดโมหะ คือ ความหลงผิด ต้องลดให้ได้ก่อนอื่นเสมอ

เพราะฉะนั้น เราจึงจะต้อง ทาน ทาน ทาน ทำทานด้วยวัตถุ ทำทาน ด้วยจิตใจ ทำทานด้วยการสละ การให้ การลด การละอารมณ์ตัณหาทั้งหลายลงเรื่อย ๆ ไม่หลงโลก หลงโกรธ หลงรัก หลงผูกกายผูกใจ ด้วยโทษะ ด้วยโลภะ หรือ แม้ด้วยราคะ จนไม่มีการรู้แล้ว รู้รอด รู้หลุด ได้สักที เมื่อไรจะพ้นทุกข์ได้เล่า การศึกษาปฏิบัติธรรม ของพระพุทธศาสนา ต้องถึง สลเลขธรรม คือ การขัดเกลา กาย และ ใจ ให้ บริสุทธิ์ สะอาด หลุดพ้นจากการหลงติดยึดต่าง ๆ ได้แท้จริง ซึ่งเรียกในศัพท์ทาง พระพุทธศาสนา ว่า พ้นทุกข์

กิจกรรมการตัดกิเลส คือ การตัด หรือ ลด ความโกรธ ความโลภ ความหลง ความเบียดเบียน ไม่แย่ง ไม่ว่า ลาก ยศ สรรเสริญ ความเลว ไม่เอา ไม่ทำ ไม่เกลือก กลัว และ ทำแต่ความดี และ ไม่คิดว่าเป็นดีของเรา ไม่ติดแม้ความสุข พุทธบริษัท ต้องเรียนรู้ ฝึกหัด และพิสูจน์ให้เข้าใจตนเองแท้ด้วยตนเอง โดยค่อย ๆ เริ่มฝึกหัด ประกอบ กุศลกรรม เท่าที่จะเป็นไปได้ คือ ฝึกหัดสละ ฝึกหัดพลี เป็นทาน ออกเรื่อย ๆ

ถ้าไม่มีการฝึกหัดปฏิบัติ เอาแต่คิดค้นเอาแต่เพียงด้วยปัญญา จะ ดำเนินชีวิตตามแนวทางเดียรถีย์ คือ เมื่อไม่เอา ไม่ต้องการของตอบแทนแล้ว ก็ เลยไม่ทำอะไร หยุตอยู่เฉย ๆ ไม่หลงแย่งชิง สะสม ลาก ยศ สรรเสริญ ไม่หลงเสพย์สม- กาม ด้วยหู ตา จมูก ลิ้น กาย มกน้อย สันโดษ เลยไม่ทำงาน ไม่ประกอบกิจกุศลกรรม

คือ รู้แจ้งได้จากการทำงาน การกระทำนั้นแหละ เป็นเครื่องแบ่งจำแนกค่าของสัตว์
 ว่า ชนสูง หรือ ชนต่ำ เช่น เป็น “พรหมสัตว์” หรือ สัตว์โลกชนิดที่เป็น “พระ
 พรหม” ก็ต้องมีเหตุมีปัจจัยครบครันถูกต้องเข้าเช่น กล่าวคือ ต้องรู้ว่า พรหมสัตว์ ก็คือ
 คนที่มีการทำงาน การกระทำ (กรรม) อันเป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่
 เข้าใจ เป็นผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้สละ เป็นผู้ให้ เป็นผู้เอื้อเฟื้อช่วยเหลือ อยู่อย่างบริสุทธิ์กาย
 บริสุทธิ์ใจ ได้ขนาดจริงๆ ก็เป็น “พรหมสัตว์” หรือ สัตว์ประเสริฐที่เรียกว่า “พระพรหม”
 จริงๆ

ยิ่งปราศจากอุปกิเลสในจิตใจแท้ ก็ยังเป็นสัตว์ประเสริฐที่เรียกว่า เป็น
 “พระพรหม” ที่สูงส่งยิ่งๆ ขึ้นไป ยิ่งไม่หลงยึดจุดแห่งความรู้ ความดี ที่เป็น ทม แม้
 ว่าจะดีเลิศ สูงยิ่งปานใดๆ ก็ไม่หลงยึดเป็นฐาน เป็นบัลลังก์ เป็นภพ ที่จะเกาะติดในความรู้
 ความดี ความยิ่ง ความใหญ่ไปชั่ววันนิรันดร แต่รู้ทันในความซับซ้อนลึกซึ้งได้
 ถอดถอนความหลงยึด ครอบครองฐานอาศัยแม้จะยิ่งใหญ่นิ่ง ถอดถอนความเป็นตัวเป็นตน
 ที่จะเข้าใจผิดว่า เป็นเราเข้าไปยึดครองภูมิ (ธรรม) ยิ่งเปลื้องปล่อยเป็น ไม่หลงจริงๆ
 รู้เท่าทันแท้ๆ ได้ และทำในจิตในใจให้ปล่อย ให้อว่าง หมดติดตึง หมดการหลงผิด ไม่
 ติดฝั่งหยั่งลึกจิตวิญญาณลงในฐานความรู้ ความดี ความยิ่ง ความใหญ่ นี้ ถูกสภาพแน่แท้
 ก็ยังเป็นสัตว์ประเสริฐที่เข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ ไม่เหลือแม้เชื่อความเป็นผู้จะตกไปเกิด
 หรือ ไปจุดเป็นพระพรหมหนักๆ ขึ้น ตามแนวทางของศาสนาพุทธแท้ เป็นการปลดปล่อย
 อตตาท หรือ รู้เท่าทันอตตภาพแห่งพรหม ไม่ไปเกิดร่วมกับ ปริมาณันต์ ของพรหมที่เป็น
 นิรันดร ไม่หลงไปเกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหม รู้แท้ถึง “อตตาทิฐิ” ได้จริง
 แล้วถอดถอนสภาพอตตาสันเกลียง เป็นอนตตาทิฐิได้แน่ มีปัญญา มีปัญญาในทริย เข้าขั้น
 ปัญญาผล มีธัมมวิชัยชัด จนเข้าขั้น สัมมาทิฐิเต็มขั้น และบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบองค์มรรค
 ทั้งหมด ก็เป็นสัมมาทิฐิ ขัน อนาสวะ (ไม่มีอาสวะ) สมบูรณ์ ตามแบบฉบับใน
 “มหาจิตตารัสกสูตร” กัณฑ์เดียว

พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า สัพเพ ชัมมา นาลัง อภินิเวสายะ หมายความว่า
 เราไม่ควรหลงธรรมะใดๆ ทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะดี ยอดเยี่ยมปานใดก็ตาม (แม้ขั้น
 นิพพานธรรม ชั้นสุญญตาธรรม) ว่า เป็นบัลลังก์ใหญ่ เป็นสิ่งควรจะยึดอยู่ ตรึงอยู่ ไม่
 ถอดไม่ถอน จนกลายเป็นของเรา หรือ ตัวเราพึ่งตัวอยู่ (อภินิเวสายะ) โดยไม่รู้ตัวเท่าทัน

เราต้องรู้อย่างเท่าทันแน่แท้ว่า ทั้งๆที่ตนเองเป็นคนทำ เป็นคนทำได้ มีอยู่ ได้
อาศัยอยู่ นีแหละ เราก็ต้องไม่หลงยึดครอง ไม่หลงว่าเป็นของเที่ยง ของน่าคิด น่าตรึง
จะไปหลงทำไม ในเมื่อทำเองได้อยู่แล้ว *ต้องการฝึกให้คล่องแคล่ว*
เพียงใด ก็จงฝึกเอาให้ได้ **ต้องการทำอีกเมื่อใด ก็ทำได้ทุกเวลา**
แต่จะทำ ก็เพราะเป็นสิ่งควรทำ ควรอาศัย เราทำความสบาย เราทำความว่าง ทำ
ความเจริญ เราทำวิชา เราทำการงาน เราทำความเบิกบาน (ปมฺุชะ) เราทำความดี
ให้แก่โลก (กุศล) ก็ล้วนทำได้โดยไม่ยาก ทำได้โดยไม่ลำบาก ทำแล้ว ก็เป็นแล้ว
ทำแล้ว ก็มีแล้ว และเราก็ไม่หลงจริงๆ รู้แล้วว่า **ทำแล้ว จบแล้ว**
ก็ปล่อย ไม่หลงยึด ไม่หลงฝังใจ ชนิด **ทำในใจได้อย่างหมดเศษ** แม้ความเป็น
“อารามตา” ก็ได้แน่แท้ [อารามตา คือ อารมณฺ์อุปกิเลส สภาพที่ยังมีความหลงติดใจใน
ความยินดี] ดังนั้น ก็มาลองวิเคราะห์พระบาลีพุทธพจน์นี้ดูกันดี ๆ ซึ

ภาษาบาลี *สัพเพ ธัมมา* คงจะไม่ต้องแปลกันแล้ว ส่วน *นาลัง อภินิเวสายะ* คงจะ
แยกศัพท์กันดูให้ชัดเจน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และ ชัดลึก จะได้ไม่หลงผิดเข้าใจ
เพี้ยน กับคำว่า “ยึดมั่นถือมั่น” ที่ว่ากันว่า อะไร ๆ ก็ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น กันไปเสียหมด

นาลัง นั้น	แปลว่า	ไม่ควร
อภินิเวสายะ	มาจาก	รากศัพท์ภาษาบาลี คือ
อภิ	=	ยิ่งใหญ่ สูงส่ง
นิเวส	=	ที่อาศัย สถาน บ้าน เคาหา

อภินิเวสายะ จึงแปลเอาความกันชัด ๆ ว่า ถือ ความยิ่งใหญ่ เป็นกำไร
ไม่ยอมลดตอน หรือ เห็นความยิ่งใหญ่ เป็นประโยชน์ เป็นกำไร แล้วก็เลยหลงยึดจัด จน
หลงลึกซึ้งแหล่ง เป็นสถานบ้าน เคาหาไปเลย

ดังนั้น **นาลัง อภินิเวสายะ** จึงแปลว่า ไม่ควรจะหลงอย่างนั้น คือ ไม่ควรจะ
หลงถือเอาความยิ่งใหญ่ใด ๆ เป็นประโยชน์จนไม่ยอมปล่อยไม่ยอมวาง หรือแปลว่า ไม่
ควรหลงเห็นความดีงามแม้จะยิ่งใหญ่เท่าใด ๆ ว่าเป็นกำไรของตน จนจะขาดจะปล่อยไม่ได้

ดีแล้ว เป็นแล้ว ก็เป็น แล้วก็ปล่อยเสียให้เป็นที่สุดให้ได้ แต่ก็ยังคงยึด “กรรม”
คือ ควรจะทำความเข้าใจ และ **ฝึกในใจให้เป็นให้ได้อย่างจริงๆ** ตามที่ว่า ทำแล้ว การกระทำ

การงานดีงามเป็นความเป็นไปอยู่ตามควร เท่าที่มันยังมีรูปนามขั้น ๕ อาศัย **มิใช่**หลง
เลยเถิดไปว่า ไม่ยึดอะไรเลย ไม่ถืออะไรเลย อย่าง “หลงผิด” ไร้ปัญญาไปเสียอีก

ผู้เข้าใจแล้ว จึงจะรู้ว่า **กรรม**เป็นอันทำ และเป็นอันต้องทำ **ทำแล้วก็ทาน**
ซึ่งเป็น **พฤติกรรม** หรือ เป็น **จริยธรรม** สูงสุดในพระพุทธศาสนา **แม้แต่พระ-**
สัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ พระอรหันต์เจ้าทุกพระองค์ **ตรัสรู้แล้ว** ก็ยัง **ทำงาน ยึดศีล**
ยึดวินัย ยึดพระสัทธรรม เอาภาระในพระศาสนา สืบต่อ ๆ กันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

อย่าหลงเข้าใจผิดเลยเถิดไปว่า **อะไรก็ ไม่ยึดไม่ถือ** หรือ **ไม่ยึดมั่นถือมั่นไป**
อย่าง **ไม่มีหลัก** **ไม่มีแกนแห่งความสัตย์ความจริงเป็นอันขาด** ไม่เช่นนั้น
เดียวจะไม่มีใคร **ยึดศีล** **ยึดธรรม** **ยึดวินัย** **ยึดพระสัทธรรมไว้มั่นคง** ทรงให้แก่ศาสนา ละก้อ
ศาสนาสูญสิ้นแน่ ๆ

มนุษย์เราทุกคนเกิดมา ดำเนินชีวิต ก็ **จะประกอบกิจกรรม** เท่าที่ตนเห็นว่าดี และ
คิดว่าดีที่สุด ตามฐานะ ขั้นตอนของแต่ละคน ทุกอย่างจะเป็นไปตามกรรม เกิดขึ้น
ตั้งอยู่ และดับไป และแต่ละคนที่ **ประกอบกิจกรรม** ก็คือ **ตัวพลังงาน** ที่จะทำ
ให้เกิด ก่อ รูป อรูป นามธรรม และ สสารในวงวนต่อไป คนเป็นตัวจักรกล เป็นตัว
แรงงาน เป็นตัวเดิน **มิใช่**ตัวหยุด สิ่งที่ทุกคนจะต้อง **ทำให้หยุดสนิท** ให้ได้ นั่นคือ
กิเลส อกุศล นั่นต่างหาก **รู้มันให้ชัด** ให้ละเอียด แล้วหยุดมัน หรือ ให้มันหยุดให้สนิท
อย่าให้เหลือแรงเคลื่อนแม้เท่าใด ๆ ให้ได้ ให้เด็ดขาด **งานศาสนา** ต้องมีแรงกล
ที่เดินเครื่อง **กิจกรรม การงาน** จึงได้ชื่อว่า **ธรรมจักร(ธรรมจักก)** ดังที่เราท่านเคย
ได้ยินชื่อ **พระสูตรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดสูตรหนึ่ง** ในพระไตรปิฎก ที่ชื่อว่า **ธรรมจักกัปวัตตนสูตร**
ผู้ที่อธิบาย **ธรรมจักกัปวัตตนสูตร** เป็นตัวหยุด เป็นตัวสูญ เป็นสูญญตาธรรม
เป็นลักษณะเน้นความดับสุด หรือ เน้นความไม่มีตัวตน ตั้งแต่เริ่มต้นนั้น เป็นการ
อธิบายความผิดขั้นตอน **ไม่ถูกหัวถูกหาง** ตามที่พระพุทธองค์ ได้ทรงมั่นหมาย
ให้งามด้วย เบื้องต้น-ท่ามกลาง-บั้นปลาย ที่จริงแล้ว **ธรรมจักกัปวัตตน** คือ **ตัว**
แรงกล คือ **ตัวเดิน** คือ **สภาพดำเนินชีวิตไป** **ไม่ใช่**ตัวตาย **ไม่ใช่**ตัวจบ **ไม่ใช่**
สภาพหยุด **ไม่ใช่**สภาพสูญ เมื่อเดินเครื่องแล้ว **สุดท้าย** ถึงที่หยุด มันหยุดเอง เมื่อหยุด
ถูก ผ่อนเป็นแน่แท้ เพราะรู้จุดทำให้หมดแรงกลขับเคลื่อนได้ถูกต้อง ถ้าผู้ใดจะอธิบายเรื่องนี้
แล้ว ก็ให้รู้อย่างนี้ **ตัวคน**ที่มองค้ำประกอบอยู่เท่า ๆ นี้ เป็นจักรกล แล้วก็เป็น **ธรรมจักร**

ดำเนินไป เรื่อยไป ไหลไป ให้ถูกทิศถูกทาง ยังไม่ใช่ตัวบุญญา ยังไม่ใช่ตัวอนัตตา ตามกาละที่มีอยู่แท้ จึงต้องทำงาน ทำการ เกิดกรรมกิริยา เกิดกิจกรรม แม้จะทำงานไปพลาง ลดละกิเลสไปพลาง หรือ ทำงานไปด้วยความไม่มีกิเลสเลย จิตสะอาด บริสุทธิ์ ก็มีจริง พิสูจน์ได้ มีบทบาทเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตนเองก็ได้ประโยชน์ด้วย เพราะการปฏิบัติธรรม จะเป็นประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน ไปพร้อมกัน เหมือนยิงนกสองตัวด้วยกระสุนลูกเดียว

เมื่อหมดกิจส่วนตัวส่วนตนแล้ว ก็ไม่ต้องกังวลเรื่องการบริการตนเองอีก เป็นผู้หมดตัวหมดตนจริง หมดความเห็นแก่ตัวแท้ มีแรงเท่าใด มีฤทธิ์เท่าใด ก็อุปถัมภ์ การงานพัฒนา ร้อนสัตว์ กระจายฤทธิ์แรงของพระโพธิสัตว์ไป จนกว่าจะหมดแรง สิ้นกายสิ้นใจ การเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นได้ ทำได้ และ ต้องมีจริง เป็นจริง เมื่อท่าน หมดความเห็นแก่ตัวแก่ตนแล้วจริง เพราะ มีฤทธิ์แรงแห่ง อรหัตตผล หรือ อานาจตรัสรู้ธรรม เป็นแกน เป็นธรรมมาวุธ เปรียบเหมือนกระสุนปืน พระโพธิสัตว์ ที่ไม่มี “กระสุน” คือ ไม่มีอรหัตตผล ไม่มีธรรมมาวุธ ไม่มีธรรมจักร จะทำงาน ให้เกิดผลธรรมเจริญ พัฒนาสัจธรรม ไม่ได้ ถึงได้ก็ผิดๆ เพี้ยนๆ แม้จะมีถูกบ้าง ก็ไม่สมบูรณ์ไม่ได้ ในเมื่อเป็นกระสุนที่ยังไม่จริง บางที่เป็นกระสุนพิษ ผสมส่วนมาผิด เอาด้วย เพราะยังไม่ใช่พระโพธิสัตว์แท้ ยังเป็น “สมมุติโพธิสัตว์” หรือ พระโพธิสัตว์เทียม **นี่คือ ข้อควรระวังที่สุด**

งานสืบต่อศาสนาของพระพุทธเจ้า ต้องดำเนินไป เป็นระบบ รั้งจกัปป-วัตตนะ **อรหัตต์**ของพระพุทธเจ้า กับ **โพธิสัตว์** ของพระพุทธเจ้า จึงไม่แตกต่างกัน ถ้าใครยังหลงผิด แยกอรหัตต์เป็นภูมิอย่างหนึ่ง โพธิสัตว์เป็นภูมิอีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นสังฆเภท บาปหนัก แม้จะเป็นพระอรหัตต์น้อยกิจ เช่น พระเจ้าสุทโธทนะ ก็ยังนับว่า มีธรรมจกักรน้อยๆ เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้พุทธศาสนิกชนได้พูดถึง ได้ศึกษา เกิดพลังงาน ผลักดัน ให้เกิดกิจกรรมขึ้นได้ คนได้นำเรื่องของท่านมาใช้ประโยชน์ เป็น เหตุ เป็น นิทาน เป็น สมุทัย เป็น ปัจจัย ในการศึกษาประวัติศาสตร์อันหนึ่ง เป็น ตัวอย่างหนึ่ง ยืนยันเป็นหลักฐาน เป็นสิ่งที่เราจะเกิดศรัทธา ว่า ท่านโปรดพระบิดาเป็น พระอรหัตต์ได้ เป็นตัวอย่างในความสำเร็จของการไผ่เพียรของมนุษย์ ความเพียร ในความเป็นโพธิกิจ หรือ พุทธกิจของพระผู้บรรลอรหัตต์แล้ว ควรจะเป็นกิจกรรม ประจำใจของคนทุกคน

และอีกอนึ่ง อย่าพึ่งนำเอา “อนัตตลักขณะ” มาสอนเน้นสารัตถะกัน ก่อน “ธัมมจักกัปปวัตตนะ” มันหัวหกกันชีวิต จะพาลได้แต่ อนัตตาหลอก ๆ อนัตตาลวง ๆ

คนไทยนี้โชคดี ได้เกิดมาแล้วได้ร่มโพธิ์ของพระพุทธศาสนา แล้วจะรออะไรอีก ต้นเกิดชาวพุทธของไทย อย่ามัวหลงยึดผิดอยู่ในภพ “หยุด” จนเลยเถิด สุดโต่ง ให้เอียงเป็น เถรวาทนิกาย หลงแต่ประโยชน์ตน จนไม่เห็นแก่ใคร จึงไม่อยู่เหนือโลกได้ แท้สักที เพราะปฏิเสธสภาพ “โพธิสัตว์” กลายเป็นไม่มี “การงาน” ไม่เป็นประโยชน์-ทานเท่าที่ควร มันจึงต่างเอียง ต่างแยก ต่างสุดโต่งกันไปคนละข้าง

หรือ อย่าหลงเอียงข้างเลยเถิดสุดโต่งไปข้าง นิกายมหายาน เป็น โพธิสัตว์ปลอม คือ ไม่ปฏิบัติประพฤติกี่ถึง **อรหัตตผล** ให้ได้จริง มีแต่เรียน มีแต่รู้ แล้วจะไปช่วย รื้อขนสัตว์ หรือ ทำประโยชน์แก่ท่านได้ถูก ได้แท้ เป็นสังฆกรรมอันแน่น ๆ มั่น ๆ ยืนยงได้ กันอย่างไร ไปมัวหลงอยู่แต่ความรู้เปลือก ๆ ไม่ปฏิบัติตนเป็นขั้น เป็นระดับให้บรรลุถึงจบ ถึงสมบุรณ์ ไปมัวแต่หลงรู้มาก หลงฟัง หลงสอน จนทิ้งผล ไม่เอาอรหัตตผล กลายเป็นผู้ทำงานสอนเขา จะช่วยแต่เขา โดยตนก็ไม่มี “ภูมิธรรม” (อรหัตตภูมิ) จริง จึงเป็นโพธิสัตว์ภูมิ หรือ มหายาน ก็เก้ ไปอีก **อรหัตต์ กับ โพธิสัตว์ นั้น โดยแท้ไม่แตกต่างกัน แต่เป็นภาวะเนื่องกัน อันหนึ่งอันเดียว** กัน ถ้าใครเข้าใจผิดหลงแตกต่างกัน แยกกัน ก็จะเป็น **สังฆเภท** กลายเป็นนิกายเถรวาท นิกายมหายานไปทันที **เป็นบาป** ! จึงทำความเข้าใจกันดี ๆ

๒.๒ ว่าด้วยผลวิบาก

คำว่า ผลวิบาก ภาษาบาลีใช้ศัพท์ว่า ผลัง วิปาโก ส่วนที่ว่าด้วยผลวิบาก ใน สัมมาทิฐิ หมวดนี้ รวมผลวิบากของการทำความดี และ ผลวิบากของการทำความไม่ดี ไว้ทั้งสองส่วน ด้วยภาษาบาลีว่า สุกตะ สำหรับส่วนที่ทำได้ และ ทุกกฏานัง สำหรับส่วนที่ทำชั่ว หัวข้อภาษาไทย ฝ่าย มิจฉาทิฐิ จึงคือ **ความเห็น ว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำได้ ทำชั่วแล้ว ไม่มี** พระพุทธองค์กล่าวว่า ความเห็นที่เป็น สัมมาทิฐิ คือ **ความเห็นที่ว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำได้ทำชั่วแล้ว มี**

กัมมานัง คือ การกระทำใด ๆ จะดีหรือไม่ดี เป็นการกระทำทั้งสิ้น และมีผลวิบากทั้งสิ้น แต่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ผลวิบาก ไม่มี หรือ **เชื่อไม่สนิทใจ ว่า ผลวิบาก มีจริง ๆ** ทำดี ก็ไม่เห็นมีผลอะไร ทำไม่ดี ก็ไม่เห็นมีอะไร

ทำลายกฎของพระพุทธเจ้า ทำลายระเบียบแห่งสังขารม ก็ไม่เห็นมีผลอะไร แต่แท้จริง พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า มันมีผลจริงๆ เป็นกรรมอันมีผล ก็มีมานั่ง เป็นอันทำ ก็มีมัสตโกมทิ ก็มีมัสตกา ทำแล้ว เป็นแล้ว ทำไปเป็นทำไป ทำเป็นทำ

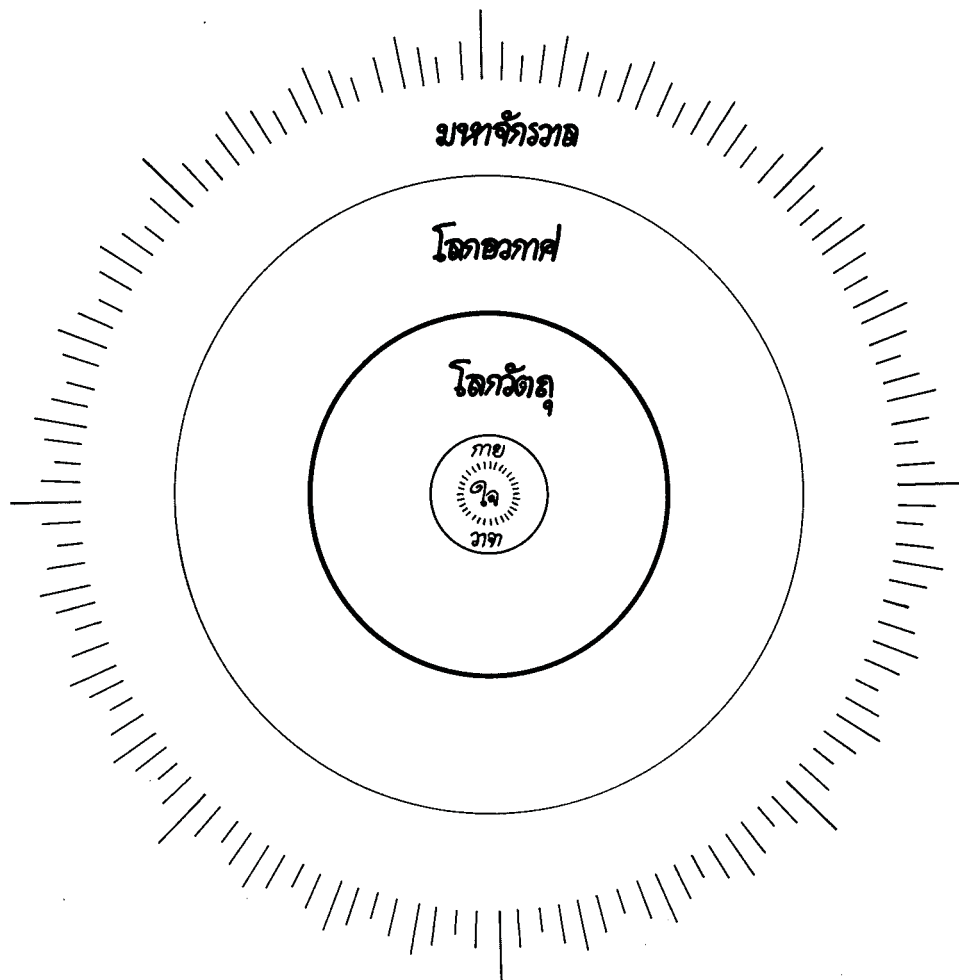
กรรมเป็นอันทำ กรรมนี้แหละจะพาดิ พาชั่ว ใครทำดี ดี คนนั้นก็ ย่อมอยู่ที่ดี อาศัยกุศล อาศัยประโยชน์ อาศัยความดี คนต้องมีเครื่องอาศัย เพราะ คนเป็นสิ่งที่จะต้องกินที่อยู่ กินเวลา **ต้องอาศัย**กิจกรรมของความดี **อาศัยจิตที่ดี อาศัยกรรมที่ดี อาศัยสิ่งแวดล้อม อาศัยอุตุที่ดี** แม้ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เราต้องเป็น**ตัวดี** **อาศัยจุดที่ดี**ที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ แม้จะอยู่กลางกลุ่มคนพาล แต่เมื่ออาศัยอะไรไม่ได้แล้ว แม้แต่จุดเดียว เราก็ต้อง**อาศัยจิต**ของตัวเอง ที่เรียกว่า **จิตพลี** หรือ **จิตทาน** เป็นที่สุด เป็นสัจจญาณ สัจจญาณ เป็นตัวอาศัยให้ตัวเราเองพ้นทุกข์ ด้วยการวางจิต ปล่อยจิต หรือ ปลดจิตด้วยกำลังสูงสุด เมื่อเราช่วยอะไรไม่ได้แล้ว **จิตทาน** หรือ **จิตพลี**ของเรามีได้ช่วยให้ใครพ้นทุกข์ นอกจากตัวเราเอง

จะพิสูจน์ผล ก็ต้องรู้จักกรรม **รู้กรรมดีที่ถูกต้อง** รู้รายละเอียด รู้ขั้นตอน **รู้แล้วทำ ทำจนกระทั่งบริบูรณ์ ทำตามศีล ตามธรรม ตามวินัยที่มีอยู่** **ทำด้วยสุจริตกาย วาจา ใจ** อย่าคิดทำลายศีล-ธรรม-วินัย อย่าทำลายศีล ทำลายธรรม วินัย แม้ด้วยคำอ้างว่า “จิตว่าง” กล่าวคือ ทำตนละเมิดศีล-ธรรม-วินัย แล้วอ้างว่า ตนทำด้วยจิตว่าง แม้อย่างนี้ก็ไม่ถูกต้อง ผู้มีจิตวิมุติหลุดพ้น มีจิตว่างจริงแล้ว ท่านจะทำตามศีล ตามธรรมวินัย ของพระพุทธเจ้า**แท้ๆ** ได้ง่ายดาย แม้ยาก แม้ลำบาก แม้ศีลเคร่งๆ การทำลายศีล ทำลายธรรมวินัย เป็นทุจจริต กายทุจจริต วจีทุจจริต และ มโนทุจจริต เป็นความไม่ดี เสียหาย เป็นอกุศล สิ่งนี้ ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยการกระทำ ก็ต้องรู้ว่า จะเกิดผลเป็นความเสียหายจนในหมู่คณะ **อกุศลไม่ต้องพิสูจน์** ทดลองพิสูจน์ด้วยกุศลก่อน เป็นการสร้างสรรค์ความดี สร้างกรรมดี เพื่อรับผลวิบากที่ดี จะดีกว่า **ที่ว่ากรรมมีผลอยู่ในโลก** พิสูจน์ได้ชัดๆ คือ กรรมมีผลให้คนแต่ละคนทุกข์หรือสุขได้ **กรรมมีผลให้คนอื่นทุกข์หรือสุขก็ได้** คำว่า ทุกข์ ว่าสุข ก็ยังต้องพูดกันอีกมาก **ชั้นหยาบ ชั้นละเอียด ชั้นโลกีย์ะ ชั้นโลกุตตระ** เมื่อกรรมมีผลให้คนเราสุขทุกข์ได้ **กรรมก็มีผลให้คนเราพ้นทุกข์ได้เหมือนกัน** จะเป็นการพ้นทุกข์อริยสัจ หรือทุกข์ด้วยความไม่พอใจ ในความหลงใต้อันใดก็ตาม **คนเราก็พ้นทุกข์ได้ด้วยผลของกรรม** ของตนเอง

๒.๓ โลกนี้

เราจะต้องรู้จักโลกนี้ให้สำคัญ เพราะเราจะรู้โลกหน้าได้ ก็เพราะเราสัมผัสโลกนี้ คำว่า โลกในพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างขวาง ลึกซึ้งหลายระดับ พระพุทธองค์ทรงย่อโลกวัตถุ เข้ามาเป็นชั้นๆ จนเข้ามาถึง กาย ขาววา หนาคับ กว้าง สอก พร้อมสัญญา กับ ใจ คือ ตัวตนร่างกาย และ จิตใจของแต่ละคน นั่นคือ โลกที่พุทธบริษัทต้องเรียนให้ชัด เพราะเป็นโลกที่เรียนได้ รู้ได้ พิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัย ประมวลความคิดค้นเดา นอกตัวตน

แผนภูมิที่ ๑๐ แสดงโลกต่างๆ

โลกของตัวเรา มีสังสารวัฏฏ์ มีกาย วาจา ใจ ใจเป็นส่วนที่ย่นย่อลงไป
เป็นที่สุด

การพิจารณาใจ ต้องพิจารณาให้เห็น **สังสาร** ให้เห็น **เนื้อหาสาระ** ที่เราประกอบ
อยู่เอง ประกอบด้วยกาย ก็เป็น **สาร** ประกอบด้วยวาจา ก็เป็น **สาร** สารของกาย
และ วาจา ย่อมมาจากการ **ประกอบของใจ** นั้นเอง เรียกว่า **สังสารของใจ** ถึงขั้น
จึงสรุปได้ว่า **สังสาร** คือ สิ่งที่เราเรียกกว้าง ๆ ว่า **โลกของเรา**

โลก ของตัวเราแต่ละคน จะมี **เนื้อหาสาระ** หรือ **แก่นสาร** มากน้อยเพียงใด ขึ้น
อยู่กับ **ความคิดที่เป็นแก่นสาร** **การพูดที่เป็นแก่นสาร** และ
การกระทำที่เป็นแก่นสาร ของคนผู้นั้นเอง ผู้รู้ **สังสาร** แล้ว ก็ทรง **สังสาร**
นั้น ๆ ไว้ ด้วยการพูด และการกระทำ ด้วยพฤติกรรมของตน ด้วยกิจกรรมทุก
ชนิด ทุกบทบาท **"สาร"** ก็ย่อมก่อตัวเกิดขึ้นมาได้ แต่ละคนจึงเป็นผู้สร้าง **สังสาร**
ไว้ให้แก่โลก ทำได้เพียงใด **สละ** ได้เพียงใด **ทาน** ได้เพียงใด **พลี** ได้เพียงใด ก็
เท่ากับเป็นผู้อุดหนุน **คำจุนโลก** ไว้เพียงนั้น **คนเกิดมากก็ต้องสร้าง "สาร"** อยู่
ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ คนเราจึงได้ชื่อว่า **มีสังสาร** หรือ **มีสงสาร**
ผู้รู้ **สังสาร** ที่แท้ **สร้างสังสาร** ในโลก (**สงสาร**) ของตนเองได้แล้ว ก็
ย่อมมีเมตตา เห็นคนอื่นก็ปรารถนาดี ที่จะให้คนอื่นมี **"สงสาร"** หรือ มีจิตที่จะช่วยสร้าง
สังสาร ให้แก่โลกรอบตัวด้วย เพราะผู้มี **สังสาร** ในตนแล้ว จะมีวิจารณ์ญาณแยกแยะ และ
พิจารณา **สังสาร** แก่นสาร ในโลกได้ คือ รู้ความมี **ความเป็นสาร** และ **รู้ความไร้สาร**
โดยไม่หลงวนเวียน ปรวนแปร บั่นบ่วน **ความไร้สาร** ในโลกนี้ คือ การใช้แรงงาน
พลังงาน สร้างสิ่งที่ไม่เป็น **สังสาร** ประโยชน์ สร้างสิ่งที่ไร้คุณ ไร้ค่า หลอกหลวง มอมเมา
เร่งเร้าให้ตนเอง หรือ ผู้อื่นเกิด **ความโลภ** **ความโกรธ** **ความใคร่ราคะ** ได้ถึงขั้นหยาบ ๆ ต่ำ ๆ

ผู้รู้ **สังสาร** แก่นแท้ ย่อมละ **ความไร้สาร** และ **ปรับปรุงชีวิต**
ของตน **สู่ สาร** แก่นแท้ มากขึ้นเรื่อย ๆ

ผู้สร้าง **สังสาร** แก่นแท้ ถูกแล้ว ได้แล้ว ย่อมสอนให้ผู้อื่น
ละ **ความไร้สาร** และ สอนให้ผู้อื่น **ปรับปรุงชีวิต** ของตน **สู่ สาร**
มากขึ้นเรื่อย ๆ

ผู้ไม่รู้ **สังสาร** แก่นแท้ ฟังเรียนจากผู้ที่สามารถสร้าง **สังสาร**
แก่นแท้ ในตนเอง ได้สำเร็จแล้ว

ผู้ที่ยังไม่ได้สร้าง **สังสาร** แก่นแท้ ในชีวิตของตน ฟังทำ ตามแบบ
อย่างผู้ที่ปรับปรุงการดำเนินชีวิตของท่าน สำเร็จเรียบร้อยแล้ว

การสร้างสาระเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ และฝึกหัดทำทีละเล็กทีละน้อย ทำสิ่งที้ง่ายๆ เป็นเบื้องต้นก่อน ฝึกหัดสั่งสมกรรม และสั่งสมผลสำเร็จขึ้นเรื่อยๆ ของตนเอง ด้วยตนเอง เห็นชัด พิสูจน์ได้จริง ในปัจจุบันนี้ก่อน ในโลกนี้ก่อน ไม่ทำกับตัวตนนี้ ไม่ทำที่โลกนี้ เมื่อไรจะรู้โลก เมื่อไรจะได้เรียนโลก ไม่รู้จักโลกนี้ จะไปรู้จักโลกอื่นได้อย่างไร

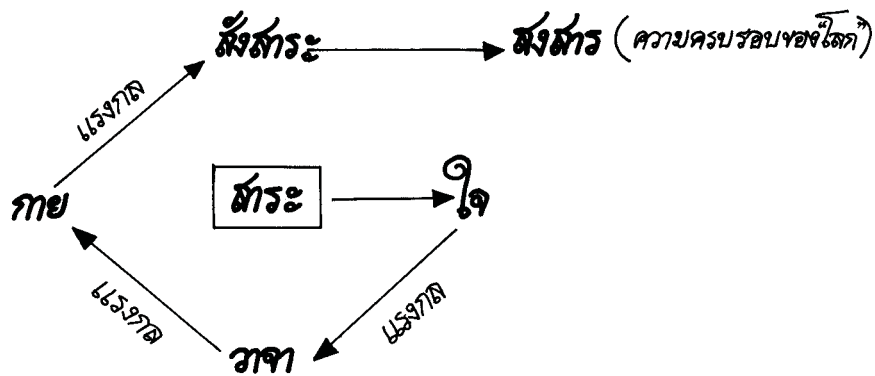
คนเราต้องเรียนรู้สาระ และ สร้างสาระ สร้างสิ่งมีคุณค่า ทั้งด้วยกายกรรม วาจากรรม และ มโนกรรม ต้องศึกษาเล่าเรียนสั่งที่มีสาระมีคุณค่า ให้เห็นสาระประโยชน์ และ สร้างคุณค่า คุณประโยชน์เหล่านั้นขึ้นในตน และ ในโลก การสร้าง หรือ “สั่งสม” มีใจของง่าย เพราะว่า ยังเห็นคุณประโยชน์ไม่เพียงพอบ้าง ยังมีความเกียจคร้าน ขาดความวิริยะอุตสาหะบ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นเพราะยังติดของเก่า ติดความเคยชินเก่าๆ ยังอยากเสพยาอยากดื่มของที่ติดเก่าๆ อยู่ พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนแนวทางวิธีการฝึก ล้าง ละ ความติด ให้จางคลายลงได้ จนกระทั่ง คนเราสามารถฝึกให้ **จิตใจปล่อยวางความติดยึด** ที่ท่านรวมเรียกว่า **หุยกษ์** ได้ จนกระทั่ง **เราอยู่เหนืออิทธิพลของมันได้อย่างเรียบร้อยราบรื่น** เรียกว่า **พ้นหุยกษ์**

ทฤษฎีของพระพุทธองค์ เป็นทฤษฎีแห่งการฝึกหัดการลดละ ที่ต้องทดลอง และลงมือกระทำจริง ด้วยตนเอง **ทำในโลกนี้** ด้วยความมานะอุตสาหะ อดทน ข่มฝืน ตั้งตนอยู่ในความลดละ น้อยลงในสิ่ง ในเรื่อง ในอารมณ์ที่ควรลด ควรน้อย และน้อยลงเรื่อยๆ **ความพากเพียร หรือ วิริยะ** นี้ เป็นตัวจิตที่พระพุทธองค์ตรัสว่า **สำคัญที่สุด** เพราะจะเป็นตัวที่พาคนเราไปประสบผลสำเร็จ ความวิริยะจะเกิดได้ก็ต้อง มีศรัทธา มีความเชื่อ เห็นว่า ถูกต้องแน่แท้ เกิดความเข้าใจจริง ในสัจจะ ความเชื่อจะเป็นพลังแรงกลผลักดันให้เกิดศรัทธา และ ศรัทธาจะเป็นพลังแรงกลให้เกิดวิริยะ วิริยะจะเป็นพลังผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ เมื่อมีการปฏิบัติจึงจะเชื่อได้ว่า จะต้องเกิดผล **ผลในพระพุทธศาสนา เกิดจากกรรม** นั่งฝันเอาไม่ได้แน่ๆ ทำเอง เป็นเอง ได้ผลเอง แม้ในโลกนี้เอง

สัมมาทิฐิของพระพุทธองค์ จึงมีความคิดถูก พุทธถูก ทำถูกต้อง เป็นสาวะวะ [แปลว่า ทำถูกต้อง แต่ยังไม่ถึงขั้นหมดสันหาสวะ] เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นสูงขึ้นมาเรื่อยๆ การปฏิบัติก็ต้องเกิดผล ด้วยกาย วาจา และ ใจ สะอาดบริบูรณ์พร้อมพร่ง

มีสติสัมปชัญญะ ดำเนินตามหลัก สติบัญญัติ ควบคุมกาย วาจา ใจให้เป็นสุจริต มีการ
ประมาณให้ถูกต้องพอเหมาะพอดี กับ กาละ เทศะ ฐานะ และ บุคคล เพื่อให้เกิดผลสูงสุด
หยุดเมื่อควรหยุด พุดเมื่อควรพุด มิใช่ทำทุกอย่างตามความเคยชิน ไม่ใช่ทำที่ถูกต้อง
ควร ไม่เป็นสัมมาอาริยมรรค ไม่หลงตัว ไม่พอดี ไม่มีประโยชน์มาก ไม่มีอันสงส์ เพราะ
จะไม่เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้

ทำดี พุดดี คิดดี ย่อมเป็นบุญ เป็นกุศล ผู้รับก็ได้ประโยชน์ ตนเองก็ได้ประโยชน์
เกิดเป็นบุญ เกิดเป็นความสัมพันธ์ เกิดความศรัทธานับถือต่อกัน เกิดเป็นสภาพหมุนเวียน
ของสาระ ที่เรียกว่า สังสาระ หรือ สงสาร (ความครบรอบของ "โลก")

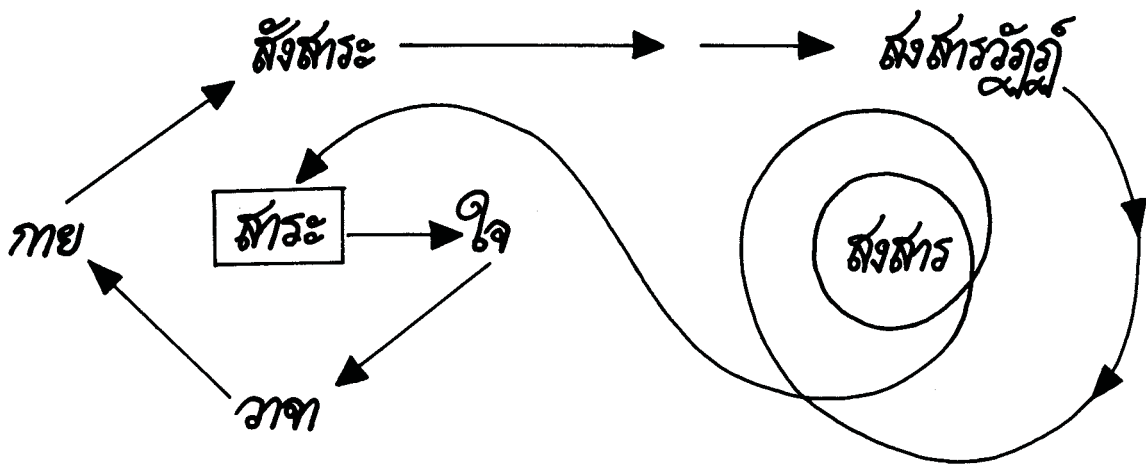
แผนภูมิที่ ๑๑ แสดงความครบรอบของ "โลก"

การหมุนเวียน หรือ ที่เรียกว่า การโคจร กัด ย่อมทำให้เกิดพลังงาน แรงกล
ขับเคลื่อน เป็นตัวแรงให้เกิด การสืบสาร การเป็นไป ซึ่งเราจะต้องกำหนดควบคุมให้
เป็นไปทางดี ด้วยดี เรียกว่า สุคติ หรือ สัมมัตถตา สภาวะที่ดี จะเกิดได้ก็ต้องมีสาระ
ที่ดี ตัวจักรกลที่ดี ให้พลังงานที่ดี สาระที่ดี แรงกลที่ดี พลังงานในการสร้างสาระที่ดี
ย่อมมาจากคนเราแต่ละคน ดังกล่าวแล้ว คนแต่ละคน จึงต้องพยายามทำตนเอง ให้เป็น
ผู้ดำเนินไปได้ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นแกนของความเรียบร้อย งดงาม สมสัด
สมส่วน สมชื่อว่า เป็น "สมณะพราหมณา"

อันคือ ผู้ดำเนินไปชอบ (สัมมัตถตา) และ ผู้ยังดำเนินไปอยู่ เพราะยังมี
มีรูปนามขั้น ๕ มีกาย วชิ มโน ที่ยังดำเนินไปอยู่ ยังมีอกัมภักิริยา ยังมีความเป็นไป
ยังไม่ได้ดับขั้น ยังมีความเกิดอยู่เป็นธรรมดา คนเราจึงต้องรู้ความเป็นธรรมดาของ
ความที่เกิดอยู่ เรียกว่า "ยังทำกาละอันเกิด" ยังมีกรรมกิริยา มีกิจกรรม

มีพฤติกรรม ซึ่งจะต้องดำเนินไปชอบ และ สู้ที่ชอบ คือ สัมมา ประกอบด้วย สัมมาทฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (พูดชอบ) สัมมากัมมันตะ (ทำชอบ) และ สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) ฟังประกอบสาระ เมื่อเกิดปัญญาตั้งขึ้น มากขึ้น เรียกว่า โกลี **อนาสวะ** (ความไม่มีอาสวะ) มากขึ้น ก็จะรู้ว่า แม่สาระ แม่กุศล แม่บุญ เราก็คงไม่ติด ไม่ยึด มาเป็นของของเรา

ชีวิต สมณะ จะดำเนินไป ด้วยการอาศัยสาระ อาศัยสังสาระ อาศัยโลก อาศัยกิจกรรม การเกื้อหนุนของผู้ที่มีจิตวิริยะ ขยันทำ ให้ถูกทางปฏิบัติ (มรรคอันมีองค์ 8) มีใจขยันหยุด แบบเด็ดเดี่ยว การหยุด การดับของพุทธ คือ หยุด ดับแต่กิเลส อกุศล ดับแต่จิตที่เห็นแก่ตัว เพราะฉะนั้น ส่วนที่จะเป็นความไม่เห็นแก่ตัว ส่วนสร้างสรรค์ ขยันหมั่นเพียร เราจะต้องสร้างต่อ สืบต่อ ดำเนินต่อไปให้ชอบให้ควร (สัมมัคคตา) สมณะ จึงต้องสร้างสาระให้เกิดวิญญู หมุนเวียนเป็นไปอยู่ในโลก ให้โลกได้อาศัยประโยชน์ ให้เกิดมีคุณค่าสะสมอยู่เป็นแบบอย่างที่ดี ให้คนได้เห็นสิ่งที่ดี โลกที่ดี วิญญูที่ดี ได้รับส่วนแห่งบุญในโลกนี้ ทฤษฎีของพระพุทธองค์ จะเปรียบเทียบเหมือนแม่แบบ ที่พุทธสาวกจะได้ใช้ศึกษาสร้าง และ กำหนดระบบการดำเนินชีวิตของตนเอง เรียกว่า สร้างสังสารวิญญูของตนเองได้จริงโดยแท้ แม้ในโลกนี้เอง

แผนภูมิที่ ๑๒ แสดงวิญญู ของ สังสารวิญญู ของ สงสาร ของ สาระ

ผู้สร้างความหมุนเวียน หรือ สังสาระ ที่เลว กายกรรมชั่วววน ชั่วย้อม มอมเมา วัฏกรรม หลอกหลวง ขาดความซื่อสัตย์จริงใจ แฝงเลศเล่ห์ และเล็ม เพื่อที่จะเอา เพื่อที่จะได้ ไม่พูดคำที่เป็นสาระ เป็นประโยชน์ เป็นคำที่ขัดเกลา ไม่เกิดศีลเลอบธรรม (ธรรมที่มีการขัดการเกลา) ตัวผู้นั้นเองก็จะวนอยู่ในวัฏฏที่ไม่มีสาระประโยชน์ มีแต่ความหลงในลาภ ในยศ ในสรรเสริญ ในโลกีย์สุข (กาม) และ อามิสสุขต่างๆ มิได้สร้างสรรสิ่งที่งาม สิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่า ไว้เกื้อกูล บำรุงโลก โลกจึงจะขาดความอุดมสมบูรณ์ แม้โลกนี้ก็เกิดความไม่เป็นสุข

พุทธสาวก จึงต้อง พิสฺสูณั โลกนึ พิสฺสูณัสังสารวัฏฺฐนึ พิสฺสูณักรรม พิสฺสูณัการเกิด การดับ เคยวัน ใน โลกนึ ต้องพิสฺสูณัให้เห็นชัดแจ้ง **มีบัญญัติลึกลับ** มิใช่สักแต่ว่า เกิดมาเป็นคน แล้วก็ตายหมดลมหายใจ เป็นแห่งก่อนเน่าลง แต่ไม่รู้จักโลก ไม่รู้จักชีวิตแท้ ไม่รู้เกิด ไม่รู้ดับ (ไม่เกิด “จุตูปปาตญาณ”)

การตรัสรู้ หรือ การปฏิบัติธรรมถึงขั้นญาณของพระพุทธเจ้า จะไม่พิจารณาเอาแค่การตาย ด้วยการหมดลมหายใจมาพิสฺสูณัการเกิด-ดับ พุทธศาสนาพิสฺสูณัสิ่งที่เป็นลักษณะรอบสั้นกว่านั้น ใกล้ตัวกว่านั้น สุขุมประณีตกว่านั้น เป็นสิ่งที่เห็นได้ รู้ได้ด้วย ความเกิด-ดับ ที่ชัดเจน เป็นปัจจุบัน

⊗ **การพิจารณา เกิด - ดับ ระดับแรก**

ท่านให้พิจารณาร่างกาย ตั้งแต่ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ว่ามันเกิดแล้วเสื่อม แก่ชรา แล้วก็ดับ ก็เข้าใจ การเกิด-ดับ ที่ลึกซึ้งขึ้นไปกว่า ขึ้นพิจารณาหยาบๆ แค่ร่างกายคนเรา เกิดมา เติบโตขึ้น ร่วงโรย ถึงความแก่เฒ่า แล้วก็ตาย ไม่เที่ยงไม่แท้

ต่อจากนั้น เราก็มานำพิจารณา กรรมกิริยา พิจารณาลมหายใจเข้าออกบ้าง ว่ามันเกิดแล้วดับ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ไม่เที่ยงไม่แท้ พิจารณาพิสฺสูณั แม้แต่ความไม่เที่ยงของ อารมณ์ตนเอง อารมณ์ที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เดี่ยวชอบ เดี่ยวชัง เดี่ยวอโรย เดี่ยวไม่อโรย เดี่ยวอยาก เดี่ยวไม่อยาก เดี่ยวยินดี เดี่ยวไม่ยินดี เป็นเช่นนั้น เช่นนั้น เปลี่ยนไปเรื่อยๆ เป็นญาณเป็นอธิปัญญาสูงขึ้นๆ ไปอีก

ตัวอย่างเช่น เราจะเห็นความเกิด - ดับ ของ ความอยาก เมื่อมันเกิด และ ได้รับการบำบัดสมใจ มันก็สงบลงชั่วคราว เมื่อเกิดความอยากอีก ก็ตนรนแสวงหาเครื่องบำบัดอีก เกิด-ดับสลับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าความอยากไม่ได้รับการบำบัด

ไม่มีเครื่องสังเวท จิตจะคืนกรมมาก แต่เมื่อเคยชินกับการ “ไม่ได้” รับการบำบัด มันก็สงบได้เหมือนกัน ความอยากจางคลาย หรือ หยุตได้เหมือนกัน แม้มันจะยังไม่ดับสนิท

อาการเกิด - ดับ เป็นความวณเวียนอย่างหนึ่งของโลก และ ของสังสารวัฏฏ์ พิสูจน์ได้ว่า การเกิด การดับ เป็นการเกิดอยู่ในโลกนี้ เป็นการกำหนดของเรา การหยุด การปล่อย การเลิก การดับ ก็เป็นการฝึกของเรา ด้วยความรู้ ด้วยสติสัมปชัญญะ รู้ตัวพร้อมทุกเมื่อ รู้กายสังขาร รู้จิตสังขาร ร่วมรอบไปด้วยสติปัญญา มีบทฝึก รู้ตัวทั้งสี่ การปฏิบัติก็ปรับปรุง ให้กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต เพิ่มขึ้นๆ ทำให้เรียบร้อยอยู่ เป็น ความเกิด ที่ชัดเจน ชัดเจน สุดท้าย เราจะเห็นจิตของเราเองอย่างแม่นยำ จิตที่อกุศลไม่เกิด ทุจริตไม่เกิดอีก ทั้งๆ ที่ รูปนามขันธ ๕ ยังมีอยู่ ยังไม่ตาย ยังเป็นไป โลกยังหมุน โลกยังเวียน (โลกธรรมชาตียังปรุงยังสร้างยังเสื่อมอยู่ปกติ) เกิดแล้วดับ เพราะเราหยุดการปรุงทุจริต **ไม่มีการปรุงกิเลสเข้าไปร่วมในวัฏฏะของเรา** ไม่แสวงหา เพื่อตนจะได้เสพโลกีย์สุขบางเรื่องบางอย่าง ไม่เสพอารมณ์ เพราะลาภ ยศ สรรเสริญ โลกีย์สุข ไม่เกิดโลกีย์รส ไม่หลงปรุง อัสสาทะ (รสอร่อย รสสนุกที่ชาวโลกหลง) ตามโลกีย์ รู้แน่แกใจว่า ไม่มี เป็น สุนฺณุตตา เป็น สุนฺณูปภาพ สิ่งนั้น **ไม่มีอิทธิพลในโลกของเรา** (ความหมุนวนของรสโลกีย์ในจิตวิญญาณของเรา) เราทำการล้างจิต จนเกิดการจางคลาย **จนเกิดการดับ เกิดการหยุด** **ปรนปรน** เราจะเห็นว่า มันไม่มี เพราะมันดับแล้ว ไม่เกิดอีกในจิตของเรา พิสูจน์ได้ว่า **ไม่มี** ทั้งๆ ที่มันยังมีอยู่ในโลกรอบตัวเรา

แม้ที่สุด เกิด สัมผัส ต้นเหตุที่เคยหลงเสพย์ หลงเป็นโลกีย์สุขนั้นๆ แล้ว ก็ยังรู้ความจริง ตามความ เป็นจริง ตามสภาพจริงเท่านั้น **ไม่เกิดอารมณ์ฟูใจ** แพบใจ **ไม่เกิดอารมณ์ชอบ** อารมณ์ชัง เฉยจริงๆ เป็นอุเบกขา เป็น ฉาน สงบสนิทเฉยสงบอยู่ทั้งกาย ทั้งจิต แต่ก็เคลื่อนไหว รับรู้ ทำงานทำการอยู่อย่างแคล่วคล่องปกติ ทั้งกาย ทั้งจิต **เป็นความสงบที่มีปัญญา** และ **มีการรับรู้สัมผัสอยู่** **ที่เดียว** **รู้ตัวต้นท้วพร้อม** สภาพเช่นนี้เรียกว่า ความดับที่เป็น สอปาภิเสสนิพพาน คือ เป็น ความดับส่วนที่เป็นกิเลสนั้นๆ สนิท ทั้งๆ ที่ยังมีรูปนามขันธ ๕ มีทวาร ๖ มีความรับรู้ มีชาคริยานุโยค คือ ฝึกเป็นผู้ตื่นได้จริงชัด **เป็นผู้ตื่นอยู่ และ ตื่นแล้วจริงๆ (พุทธะ)** ตื่นด้วยความรู้ว่า อยู่เหนือโลกของ อัสสาทะ ทุจริต อกุศลนั้นๆ ได้จริงแท้ **รู้ได้ในโลกนี้เอง**

รู้เห็นเป็นปัจจุบัน ๆ อยู่หลัง ๆ . รู้เห็นอยู่โทนโท ๆ ที่เดียว . ส่วนการดับ
 สนิท โดยรู้เห็นความสำเร็จกิจ สันภาวะ หมคอาสวะในจิตของตนอยู่ที่
 ทันใดเป็นปัจจุบัน นั้น ท่านว่า “**รู้อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบันนั้นเทียว**” ซึ่งภาษาบาลีก็
 ว่า **ขานโต บัสสโต วิหริติ** เป็นการรู้ การเห็นชัดแจ้ง ของตนเอง ด้วยตนเอง อันมิใช่
 การเห็นทางลูกกะตา แต่เป็นการเห็นด้วยญาณปัญญา ด้วยความรู้ ความเห็นอันละเอียด
 วิเศษของตนเองภายใน ซึ่งเรียกด้วยคำศัพท์ว่า **ตาทิพย์** ก็ใช่ หรือ **ดวงตาเห็นธรรม** ก็ได้

การพิสูจน์ **โลกิน** จึงต้องพิสูจน์ตนอยู่บนกรรมของตน พิสูจน์ตนที่อยู่บนรูปนาม
 ชั้น ๕ ที่ยังเกิดบทบาท ยังมีแรงกล ของ อากัปภิกิริยาการงาน ยังอยู่กับโลกมนุษย์ปกติ รู้เห็น
 เช่นเขื่อน แต่เรานั่งถึงสภาพ **สุอุปาทิสสนิพพาน** แล้ว หลังตายรู้เห็นนิพพานไม่ได้
สุอุปาทิสสนิพพาน มาจากรากศัพท์ภาษาบาลี คือ

ส	=	ประกอบไปด้วย
อุปาทิ	=	ชั้น ๕
เสส	=	เศษ, ส่วนเหลือ
นิพพาน	=	ความดับสนิทจากกิเลส

สุอุปาทิสสนิพพาน จึงรวมแปลว่า **ถึงสภาพดับสนิทจากกิเลสแล้ว บนส่วน
 เหลือที่ประกอบไปด้วยชั้น ๕**

ส่วนที่เหลือ หรือ **อากัปภิกิริยา** ของชั้น ๕ นั้น มิใช่ตัวกิเลส แต่มันเป็นส่วนที่ถูก
 สร้าง ถูกก่อ ถูกพัฒนามา นานัปชาติ นับมันเป็น **กากเดนของอวิชชา**แท้ ที่คนเราหลงสร้าง
 ขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องกล ผลิตงาน แลกแลก ยศ สรรเสริญ แล้วก็ประคบประหม่อมันไว้
 เป็นตัวเสพสุข แล้วหลงครองสุข ก็เป็นไปตามความหลง ความโง่ อยู่แล้วๆ เล่าๆ เสมอมา
 แต่ถ้าเจ้าของใช้เครื่องกลนี้ **ไปในทางศึกษา** เล่าเรียน ฝึกหัด **ปฏิบัติธรรม** ให้
 ถูกทางเอกทางเลิศ ก็จะหมดสิ้นความโง่ ขำระล้างกิเลสได้จนหมดสิ้นอาสวะ แล้วมัน
 ก็จะเหลือเป็นเครื่องกลให้เราได้ใช้งาน เพื่ออนุเคราะห์เพื่อนร่วมโลก ผู้รู้งงใช้มันให้คุ้มค่า
 ให้ได้คุณประโยชน์ **พักเมื่อควรพัก เพียรเมื่อควรเพียร** เหมือนรถแข่งชนิดเยี่ยมที่
 ได้รับการพัฒนาแล้ว ก็นำมาใช้งานให้เต็มที่ ก็จะได้ใช้ **กากเดนของอวิชชา** คือ **ชั้น ๕** นี้
 ให้เกิดประโยชน์กับโลก ด้วยความกระปรี้กระเปร่าเบากายเบาใจคล่องแคล่ว เอางานเอาการ
 หนักแน่น อดทน พิสูจน์ **โลกิน** เดียวนี้ ว่า เราหมดตัวตนอัสสาหะบางเรื่องแล้ว หรือ

หมดกิเลสแล้วในส่วนนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ หรือ หมดสิ้นรอบเกลี้ยงทุกกิเลสอาสวะในเราแล้ว
อย่างสูงสุดสมบูรณ์

ธรรมะของพระพุทธองค์ มีลักษณะเป็น สันติภูมิโก อกาลิโก เอหิภัสสิโก
โอปนยิโก บิัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ รุเดยวัน เข้าใจเดยวัน ศรัทธาเดยวัน
พิสุจน์เดยวัน เชื่อดูด้วยตน พิสุจน์ด้วยตนชัด แน่ใจแล้ว ทำการเลิกละ อย่างจริงจัง
ตามหลักเกณฑ์ ที่แสนวิเศษ ของ สมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่ง
เปรียบเสมือนแผนที่วางแนวทางไว้ จนถึงที่หมาย คือ การพัฒนาตน จนเป็นพระอรหันต์
ระดับสูงสุด คือ ถึงจุดอรหัตตผล อันเป็นที่สุดแต่ละเรื่อง แต่ละระดับ ก็เห็นจริง หรือ
ถ้าหมดทุกกิเลสก็เป็นพระอรหันต์ของพระพุทธเจ้า ทำได้ เป็นได้ ในโลกนี้ ก็จบได้
ในโลกนี้ ถ้ายังทำไม่ได้บริสุทธ์ เป็นยังไม่ได้สมบูรณ์ ก็ยังจบไม่ได้ โลกนี้
จบไม่ได้ ก็ยังต้องต่อไปโลกหน้า แม้ในปัจจุบันนี้ เราก็จะยังเห็นความไม่ดับของ
กิเลสได้อยู่แท้ ๆ ภายในสังสารวัฏฏ์แห่งจิตของเรา มันยัง เกิด กิเลสนั้น ๆ อยู่ ๆ
นั่นคือ เราก็ยังมี โลกหน้า อยู่ โทนโท

๒.๔ โลกหน้า จิตต่างๆ วิชชา และ วิมุตติ

ชีวิต คือ การทำงาน คนเราเกิดมาเพื่อพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ที่สุด งาน
ของคนแต่ละคน จึงคือ การพัฒนาชีวิต ปรับเปลี่ยนกรรมของตน จากมิถนา สู่อสัมมา
จาก สาสวะ สู่อนาสวะขึ้นเรื่อยๆ ธรรมชาติของมนุษย์ ชีวิตผ่านไปวันหนึ่ง คืนหนึ่ง
กลางวันทำงาน กลางคืนพักผ่อน วันทำงานไม่เสร็จ รุ่งขึ้นก็ต้องมาทำต่อ จนกว่า
จะเสร็จ โลกนี้ จึงคือ วันหนึ่ง โลกหน้า จึงคือ วันรุ่งขึ้นนั่นเอง โลกหน้ามิได้
มีของมันเอง โลกหน้า ต้องมีทุนไปจาก โลกนี้ โลกหน้าย่อมเกิดจาก โลกนี้
เช่นเดียวกับ วันนี้เกิดจากเมื่อวานนี้

ได้กล่าวมาแล้วว่า คน คือ กากเดนแห่งอวิชชา คนเกิดมาด้วยความหลง คน
ธรรมดา ย่อมต้องเป็นไปตามกรรมที่ตนทำมา เมื่อไม่มีอำนาจดับกิเลส อันเป็นตัวพาเกิด
จึงไม่มีทางเลือก

การเกิดการดับของงาน พระอรหันต์เท่านั้น จะมีความสามารถพิเศษในการกำหนด
สภาพการจบการดับของท่าน เมื่อ งาน ของท่านจบแล้วตลอดชีวิตของท่านจึง ทำงาน
เพื่อก่อน แต่เมื่อถึงกาลดับขั้น ท่านมีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจ หยุด จบ ดับ ปรีณิพพาน

ไม่เกิดมาทำงานอีก ท่านก็สามารถจะทำได้โดยชอบธรรม เพราะท่านดับตัวกิเลส ที่เป็น
ตัวมี อำนาจพาเกิด ได้แท้จริง ท่านจึงไม่ต้องเกิดอีกได้จริงๆ แต่ถ้าท่านเลือกที่จะไม่
ปรินิพพาน และ กำหนดวิถีสงสารของท่าน เป็นธรรมทายาท เพื่อช่วยสร้างสาระในโลก
อีก ท่านก็ยอมทำได้ในอนาคต ตามที่ท่านต้องการ เรียกว่า เป็น พระโพธิสัตว์ที่ตั้งจิต
บำเพ็ญสุพุทธภูมิ

พระโพธิสัตว์ เกิดมามากเพียงใด ก็เป็นบุญของโลกมากเพียงนั้น
เพราะได้ยืนยัน บุญ กุศล ความดี ให้ชาวโลกได้พบเห็นได้รู้ว่า มี และมีอยู่ ตัวท่าน
เองก็ได้สั่งสมบุญไว้เป็นพลับพลา โลกก็จะได้รับคุณงามความดีจากงานที่พระโพธิสัตว์
จะพึงทำให้แก่โลก ท่านจะต้องทำงานที่เป็นไปเพื่อศาสนธรรมจริงๆ ทำแล้วเป็น ทำ
แล้วมี เพียงแต่ว่า เมื่อท่านเกิดมาในโลกใหม่ๆ จะถูกโลกมอมเมาให้หลงไปพักหนึ่ง
เหมือนคนมาจากที่สว่าง เมื่อเขาที่มืดก็ยอมมองไม่เห็นไปชั่วระยะหนึ่ง หรือ มันจะเมา
เหมือนคนถูกเพื่อนจับเข่าให้มาเป็นลิงลม มันก็จะหลงตามที่เขาสมมุติมอมไว้ สั่งไว้ไป
พักหนึ่ง เมื่อหายเมาก็จะเป็นตัวจริงของตัวเอง

เมื่อพระโพธิสัตว์รู้ตัว ก็จะเริ่มทำงาน ต้องเห็นดีเห็นอกกับงาน และ ก็ต้อง
เรียนรู้ทุกข์ของโลก ละเอียดยขึ้น พระโพธิสัตว์ จะเรียนรู้ทุกข์ทุกแง่ ทุกมุม ทุกเหลี่ยม
การเกิดแต่ละชาติของพระโพธิสัตว์ คือ การมาฝึกให้รู้ทุกข์ รู้โลก ภาษาร่วมสมัย จะ
เรียกว่า “เรียนรู้ปัญหา และการแก้ปัญหา” เปรียบเสมือนมาฝึกยิงลูกศรจากที่ไกล
ให้เสียบุญกุญแจรูเดียวให้ได้ร้อยดอก หรือ เปรียบเสมือนมาฝึกหัดการจักเสี้ยนผม
ให้เป็น ๑๐๐ แฉก และให้แต่ละแฉกนั้นเท่าๆกัน พระโพธิสัตว์จะต้องฝึกการ
เรียนรู้ทุกข์ ของคนทั้งโลก สังคมเทคนิค วิชาการ และความชำนาญละทุกข์ ให้มากขึ้นเรื่อยๆ

การเรียนรู้ทุกข์อริยสัจสี่ สมตัวของแต่ละคน การจะรู้ทุกข์ได้ละเอียดลออขึ้น
เหตุปัจจัยต่างกัน ของใครของมัน เหตุใดของผู้ใด ลึกซึ้งหนักหนาเพียงใด ก็แก่ของตัวไป
เรียนรู้แล้ว เลิกละของตน ตามที่ตติยัตถ์ต่างๆกันไป ตามภูมิธรรมของแต่ละคน การมีบุญ
บารมีของพระอรหันต์แต่ละองค์ก็ดี ของ พระโพธิสัตว์แต่ละองค์ก็ดี จึงต่างกันจริงๆ แต่
ที่เหมือนกัน คือ พระอรหันต์ปัจจุบัน ก็ดี พระโพธิสัตว์ปัจจุบัน ก็ดี ต่างก็
ทำงานช่วยเหลือ อนุเคราะห์โลก เป็นพลีให้โลก ประโยชน์ตนจบแล้ว
จึงทำแต่ประโยชน์ท่าน ทุกท่านมีความขวนขวาย ขยัน หมั่นเพียร แต่ละท่าน

ทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ กัน เป็นผู้นำบ้าง เป็นผู้ตามบ้าง เป็นหัวสมองบ้าง เป็นแรงงาน บ้าง เมื่อร่วมงานเป็นกลุ่มแล้ว จะสอดคล้องลงตัว ก่อปรกต์เป็นเครื่องจักรกลใหญ่ที่มี ประสิทธิภาพ มีความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมงานของสงฆ์ ถูกต้องตามศีล ตาม ธรรม มีวาระแห่งสมณะแท้ ชัดเจน ธรรมจักรนี้ จะเป็นตัวแรง ขับเคลื่อนพลังธรรม สุ่มวลชน อย่างแข็งแรง คล่องแคล่ว ชำนาญ ถูกต้องตรงตามระบบ ไม่ค้านแย้งกับกฎ ระเบียบ ไม่ว่าจะทางโลก หรือ ทางธรรม ไม่ว่าจะภาคทฤษฎี หรือ ภาคปฏิบัติ แต่บางเรื่อง บางบท บางงาน คนธรรมดาๆ ก็ค่อนข้างจะเข้าใจไม่ได้ หรือ เข้าใจยากเอาการอยู่เหมือนกัน

การเรียนรู้โลกหน้า พิสูจน์โลกหน้า จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้โลกนี้ และ พิสูจน์โลกนี้ก่อน ด้วยการพิสูจน์กรรมเป็นปัจจุบัน พิสูจน์การพ้นกิเลส เป็นปัจจุบัน ขำระล้างกิเลสทุกตัว มิให้เหลือ แม้แต่ธุลีละอองขนาด อโศกะ วิระชะ

อโศกะ หมายถึง ธุลีหมอง

วิระชะ หมายถึง ธุลีเริง ซึ่งผู้ที่ แม้จะสัมผัสกระทบกับโลกธรรมใดๆ ไม่หวั่นไหว ไม่แปรปรวนแล้ว (มุฏฐัสสะ โลกธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ น กัมปติ) ก็ตาม แต่หากจะมีธุลี ละอองของความไม่แจ่มใสไม่พอใจมัวนิค หมองหม่นอ ย พรูพรายขึ้นมา (คือ อโศกะ) หรือ มีธุลีละอองของความเห็นแก่ตัว ความใคร่เสพย์แก่ตน ระคนนิคติดขึ้นมา (คือ วิระชะ) เมื่อใด ก็จะต้องรู้เท่าทัน และ ขำระล้างให้สะอาดหมดจด หมดสิ้น จึงจะเรียกว่า พ้นพิศุทธิ์ถึง ขึ้นสุขเกษม (เขมะ)

เหตุบังจัญใดก็ตาม ที่เป็นอกุศล “ มำมันให้เกลี้ยง ” แล้วเราจะได้ผลเป็นตัวที่เรา ปรารถนาให้เป็น เป็นแล้ว ก็แล้ว จบลงตัวแท้ เป็นจบแท้ ทำได้วันนี้ พรุ่งนี้ไม่ มีปัญหา ทำได้ในโลกนี้ โลกหน้าไม่มีปัญหา เป็นแล้วในชาตินี้ ชาติหน้า จะมีปัญหาอะไร

โลกหน้า จึงเป็นเรื่องที่คนเราไม่จำเป็นต้องกังวล ทำดีที่สุด ในปัจจุบัน เท่านั้น แน่แท้ ถ้าเราไม่ปรินิพพาน ก็ยังมีโลกหน้าแน่ๆ ดังนั้น จึงทำปัจจุบันนี้ ให้ดีขึ้น เกิด ดีขึ้นอีก ดีขึ้นเรื่อยๆ เสมอๆ เราจะรู้ตัวว่า เราได้ดี และได้ดีขึ้น เราจะ เห็นอันสังสของการได้ดี เรียกว่า เทวตานุสติ คือ การพิจารณาอัยัสนัน เห็นให้แน่ๆ เราได้ดี และเราก็ควรได้ดียิ่งขึ้น

เราเก่ง เราไม่เก่ง เราจะรู้ตัว เราได้ดั่งนั้นอีก ดั่งนั้นกว่าเก่า เมื่อเราปฏิบัติถูกต้อง เราจะเก่งขึ้น จะยิ่งดั่งนั้นๆ จาก “เวदानุสติ” คือ “มีสติไตร่ตรอง ตรวจสอบตามดู” การกระทำเช่นนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า “อนุสติ” และ ตรวจสอบตามดูอะไร ก็เรียกชื่ออันนั้น เช่น ดูจิตที่มันเบน “จิตที่ตีบ” เป็น “จิตที่ลดละจางคลายจากกิเลสหนึ่งๆ ขึ้น” ดั่งนั้น อันนี้ เรียกว่า “เวทนา” หรือ เวทนา นั่นเอง เวทนา + อนุสติ ก็เป็นคำว่า เวदानุสติ ถ้าคำว่า สติ+อนุสติ ก็เป็นคำว่า สติวานุสติ ดั่งนั้น เป็นต้น

จิตที่ลดละจางจากกิเลสของเรา นั่นแหละ เรียกว่า เวทนา เป็นจิตวิญญานของเราแท้ๆ ที่มันเกิดจริง เป็นจริง คือ เกิดดี เป็นจิตสภาพใหม่ [คือ “อุบัติเทพ”]

ไม่ใช่ จิตที่เก้ๆ ปลอมๆ เสพสม สุขสม อยู่กับโลกก็สุข วนเวียนอยู่ไม่รู้จักจบจักตายนานปีชาติอยู่อย่างเดิม อันนี้เรียกว่า เป็น “สมมุติเทพ” (เวทนาปลอม) อยู่อย่างเดิมแล้ว [อย่างเดิมนั้นเรียกว่า “เวทนาเสพกาม” หรือ กามาวจรเทพ, กามเทพ]

แต่ตอนนั้น จิตดีขึ้นจริง จิตเกิดมีอาการใหม่ เป็น อาการลดละจางคลายจากกิเลสลงมาได้ ด้วยการปฏิบัติแท้ๆ รู้ๆ เห็นๆ ในจิตตนอยู่โทนโท่ทีเดียว

การที่จิตสละกิเลสออกได้ จิตทั้งอาการระคะ อาการโทสะออกจากจิตได้ นั่นแหละคือ “ขาคะ” คือ “การเสียดสะ” ขึ้นอภิธาน ถ้าตามตรวจสอบตามดู ในประเด็น เป็น “ความสละ, ความสลัดออก” นี้ของจิต เราเรียกว่า “อนุสติ” ชนิดนี้ว่า “จาคานุสติ” ดั่งนั้น เป็นต้น

อาการที่จิตเกิดจริง [คือ จิตมีอาการลดละจางคลายจากกิเลสไปจริง นั่นเอง] เป็นจิตอาการใหม่ขึ้นแท้ ไม่จัดจ้านอย่างเดิมแล้ว กลายเป็นจิตวิญญานสภาพใหม่ที่ ได้ดี ได้คุณธรรม ได้หลุดจากกิเลส ดั่งนั้น คือ “อุบัติเทพ” [เวทนาแท้ เวทนาที่เกิดใหม่ โดยเราเองพยายาม ทำให้เกิด ด้วยความสามารถ]

แล้วยังเป็น “อุปสมานุสติ” คือ อุปสม + อนุสติ “อุปสม” หมายความว่า สงบ หรือ ดับกิเลสหนึ่งๆ ได้สนิทถึงฐานนิพพาน ก็ยิ่งดีใหญ่

ถ้ามีจิตถึงขั้น “อุปสม” เมื่อเราได้ใช้สติไตร่ตรอง ตรวจสอบตามดู (อนุสติ) ได้พบจิตอาการเป็นปานละน้ของเรา ก็ยิ่งดีใหญ่ เห็นผลที่เป็นนิพพาน เป็นผลดีที่ดั่งนั้นๆ ขึ้น ขึ้นมาแล้ว เป็นจิตขั้น “อนุตตรจิต” คือ “จิตสงบสนิทแน่มไม่มีจิตใดสงบสบาย ได้ดียิ่งกว่านั้นอีก” นี้เรียกว่า ประเด็นของ “สมถสมาธิ” คือ ประเด็นในทาง สงบ

แต่ “สมาธิ” ของพระพุทธเจ้า^๕นั้นลึกซึ้ง และ มีความหมายยิ่งกว่า
 นั้น คือ **จะไม่ไข** สงบแบบเพียงแค่ คับจิต ไม่ให้รู้เรื่องราวอะไรลงไปต่อ ๆ ด่อย ๆ
 แบบ “ความสงบของลัทธินิวกาย” เท่านั้น **ไม่ตอก** ทว่าต้อง “สงบจากกิเลส” หรือ
 “สงบเพราะกิเลสดับไปจากจิต” จริง ๆ โดยผู้สงบเห็นอยู่ รู้ อยู่ เป็นปัจจุบัน นั้น
 ที่เดียว ซึ่งต่างกันประเด็นหนึ่งแล้ว สำหรับ “สมณะ” ของฤๅษี กับ “สมณะ” ของพุทธ
 (สมณะ แปลว่า ความสงบ) ถ้า คับจิตไม่ให้รับรู้ ไม่ใช่ “สมถสมาธิ” แบบพุทธ ถ้า
 คับกิเลสได้สนิท **ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ชัดรู้เจนอนุ** อย่างนั้นคือ “สมถสมาธิ” แบบพุทธ

และ ยังมีอีกประเด็นหนึ่ง ที่ลึกซึ้งละเอียดซับซ้อนอยู่ คือ **“สมาธิ” ของ**
พุทธ ต้องเป็น “สมาธิ” ที่มีประโยชน์สร้างสรรค์ เกื้อกูล บาลิเรียกสมาธิแบบนี้ว่า
“สมาหิต” จึงไม่ใช่แค่มีจิตสงบจากกิเลสแล้ว **ก็นั่งอยู่นิ่ง ๆ นอนอยู่เฉย ๆ** จิต
 ต้องมีปัญญา มีความนึกคิดเป็น **สัมมาสังกัปปะ** จิตสั่งให้พูดได้เป็น **สัมมาวาจา** จิต
 สั่งให้ทำงานต่าง ๆ ได้เป็น **สัมมากัมมันตะ** จิตสามารถประกอบอาชีพได้เป็น **สัมมาอาชีพะ**
 จึงจะเป็น **“สมาหิตจิต”** คือ ยังคงเป็นจิตสงบจากกิเลส^๕นั้น ๆ อยู่^๕นั่นเอง แต่ประกอบ
 กรรมกิริยาได้ทุกชนิดครบครันตามองค์^๕ทั้ง ๗ ของมรรค ได้สมบูรณ์ จึงจะเรียกว่า
“สมาธิ” แบบพุทธ ที่เรียกในภาษาบาลีว่า **“สมาหิต”** อันแปลเป็นไทยว่า
 สมาธิ แต่มีความหมายลึกซึ้งอยู่ และก็ยังต่างกับคำว่า **“สมาท”** ซึ่งก็แปลเป็นไทย
 ทับศัพท์คำว่า **“สมาธิ”** เช่นกัน อยู่อีกคำหนึ่ง ในที่นี้ คงอธิบายความหมายของสมาธิแบบ
“สมาท” ไม่ไหวละขอฝากไว้ก่อน

และ เมื่อจิตก็แข็งแรงทำงานได้ สัมผัสแต่ต้องกับอะไร ๆ ในโลก ก็ไม่หวั่นไหว
 ไม่มีแม้ธาตุหมอง (อโศก) ธาตุเริง (วิรัช) เป็นจิตเกษม (เขม) แท้ อยู่ **“สมาธิ”**
 หรือ **“อธิจิต”** ที่เป็น **“สมถสมาธิ”** ด้วย เป็น **“วิปัสสนาสมาธิ”** ด้วย คือ มี
“สมาหิตจิต” ประกอบการทำงานได้ สร้างประโยชน์^๕เกื้อกูลพหุชน [มวลมนุษย
 ทั้งหลาย, ปวงประชาทั้งมวล] ได้ เรียกว่า **“พหุชนหิตายะ”**

จิต **“สมาธิ”** หรือจิต **“อนัตตจิต”** อย่าง^๕นี้ ปาน^๕ฉะนั้นจริง ๆ จึงจะเข้าข่าย
“วิมุตตจิต” หรือเรียกว่า **จิตวิมุตติหลุดพ้นแบบพุทธ** จะ **มิใช่** แค่ **“วิมุตตจิต”**
 เพียงจิตดับตั้ง **นั่งแน่** **เข่นั่งอยู่** **นอนอยู่** **หลับอยู่** **อย่างไม่รู้อะไรในโลก** **ไม่มีประโยชน์**
เกื้อกูลอนุเคราะห์โลก อย่างนั้น **ไม่**

ดังนั้น ถ้าใครผู้ใดได้จิตขั้น “อุปสมานุสติ” ปานฉะนี้ คือ เป็น “วิมุตตจิต” แบบพุทธถึงขนาดนี้ได้จริง ใครจะยอมเอาจิตอื่น ที่ไม่ดีพิเศษ ออกปानนี้ไว้อาศัยทำประโยชน์เล่า เพราะถ้าใครเพียงทำจิต ผูกจิตได้แค่ “อนุตตรจิต” ก็ยังไม่อยากตกต่ำกว่านี้เลย ยิ่งมาได้จิตขั้น “สมาหิตจิต” แถมจนมามาก ก็ยิ่งวิเศษใหญ่ เพราะมันมีคุณค่ายิ่งขึ้นไปกว่า “อนุตตรจิต” ที่เป็น “สมถสมาธิ” แบบฤๅษีไปเสียอีก

เราต้องรู้แจ้งรู้ชัดใน “มหคตจิต” ทั้งหลายเหล่านี้ “มหคตจิต” หมายความว่า จิตที่มันเป็นไปทางดัชนี เจริญขึ้น พัฒนาขึ้น ก้าวไปสู่ความสูงยิ่งขึ้น สู่ความสุดยิ่งขึ้นเรื่อยๆ อากาโรจิตก้าวหน้ายิ่ง เจริญยิ่งขึ้น ๆ ตงตนเอง คือ สภาพของ “มหคตจิต”

ดังนั้น ยิ่งผู้ใดรู้แจ้งในสภาพอาการของจิตดี ที่เจริญขึ้น ๆ ตามลักษณะแห่งขั้นตอนของความสูง ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนไว้ละเอียดลึกซึ้ง เช่น ใน “เจโตปริยญาณ” ตั้ง 16 ชั้น 16 อย่าง ก็ให้รู้ลักษณะจิตตั้งแต่ ราคมุลจิต โทสมุลจิต โมหมุลจิต ต่างกับ อราคมุลจิต อโทสมุลจิต อโมหมุลจิต อย่างไร? นี้ก็มีจิตอาการต่างๆ ที่ให้รู้นามรูปของมันให้จริง ให้เรียนถึง 6 ลักษณะใหญ่ๆ หยาบๆ แล้ว เป็นต้น และ ลักษณะที่ละเอียดลออขึ้นไปอีก เป็น สังขิตจิต – วิภขิตจิต กัด มหคตจิต – อมหคตจิต กัด สอตุตรจิต – อนุตตรจิต กัด ตราบจน สมาหิตจิต – อสมาหิตจิต กัด ที่สุด วิมุตตจิต – อวิมุตตจิต กัด ผู้ที่ยังได้ขั้นสูงขึ้นไปจริงๆ แล้ว เช่น ผู้ที่ได้ถึงขั้น “สมาหิตจิต” ก็ใครเล่าจะไปยอมเอาจิตอื่นที่ต่ำกว่า เพราะมันเป็นจิตที่ดีขึ้นไปกว่า “อนุตตรจิต” ตามที่หมายในขั้นตอนแห่ง “เจโตปริยญาณ” นั้น จริงๆ ยิ่งได้ถึงขั้น “วิมุตตจิต” แบบพุทธแท้ๆ ปานฉะนั้น ซึ่งยังเป็นจิตสูงกว่า “สมาหิตจิต” ไปเสียอีก ก็ใครเล่าที่จะอยากหลงยึดอยู่แค่ภูมิต่ำกว่า ถ้าผู้นั้นถึงภูมิถึงขั้นนั้นๆ ได้จริง

จิตที่ดำเนินไปได้ ไปสูงยิ่งๆ ถ้ามันผู้นั้นรู้ชัดรู้แจ้งว่า เป็นได้จริงแน่จริง และหวังความเจริญยิ่งๆ อยู่จริง คนโง่ คนที่ไม่ฉลาดจริง ไม่มีปัญญาจริงแท้เท่านั้นที่จะละเลย หรือ ปล่อยทิ้ง ซึ่งก็เป็นได้เหมือนกัน เพราะเขาไม่ฉลาดจริง ไม่มีปัญญารู้สภาวะธรรม ไม่รู้ความหมายแห่งธรรม โดยเฉพาะ ไม่เป็น ไม่มีสภาวะจิตจริง ไม่แม่นยำในอาการ (รูปนาม) ของจิตวิญญาณ ตามความต่าง (ลิงค์) ของความหมาย (นิมิต) อันละเอียดวิจิตรลึกซึ้ง แม้จะได้ยกขึ้นมาแสดงชี้แจงแล้ว (อุเทศ) ปานฉะนี้

ผู้เกิดได้ เป็นได้ เพราะทำให้ดับได้ ให้ตายได้จริง จึงเกิดจริง(อุปติเทพ) และ
เกิดขึ้น ๆ ขน เจริญยิ่งขึ้น ถึงขั้นจิตวิสุทธิ จิตบริสุทธิ์สะอาดหมดจด ดับเศษฐล็กิเลส
เมื่ออย่างละเอียดจนอนุสัย-อาสวะ ก็หมดสิ้น ก็ถึงขั้น "วิสุทธิเทพ" เป็นเทวดา
ขั้น อรหัตตผล คือ มีผลขั้นสูงสุด ก็เป็นการเกิดจริง-เพราะได้ตายจริง

อะไรเกิด? อะไรตาย? ความรู้นั้น เป็นอภิญญา หรือ วิชชา ขั้น
"จุตูปปาตญาณ" จริงๆ ผู้เรียนรู้อันนี้ มีสภาวะธรรมที่เกิด-ตาย จริง ก็
รู้ว่า เกิดอะไร หรือ อะไรเกิด-อะไรตาย ก็จะเล็กลงเรื่องแค่การเกิด-การตาย
ของร่างกายเกิด - ร่างกายตาย เพราะ นั่นมันเป็นเรื่องของผู้ยังเยาว์ หรือ ยังไม่เต็มสภา
ในธรรม เขาก็จะเล็กลงอยู่ในระดับหยาบ ๆ ตื้น ๆ กันไปก่อน ก็ให้เมตตาเอ็นดูกัน

กิเลสตาย กิเลสดับ จากจิตได้แท้ จึง "เกิดเทวดา" หรือ "เกิดพระอริย
เจ้า" ที่แท้ ตั้งใจทำความเข้าใจให้ดี ๆ จะรู้ว่า ความเกิด-ความดับ นั้น หมายถึง
อะไรเกิด อะไรดับ [หรือ อะไรตาย] การเกิดเช่นนั้น เป็น การเกิดของ จิต
วิญญาณ เรียกว่า การเกิดแบบ "โอปปาติกะ" คือ เป็นการเกิดของจิต
วิญญาณเท่านั้น ร่างกายก็คือ คนเก่าคนเดิม แต่เป็น "การเกิด" ใหม่ขึ้นมา
จริง มี "การเกิด" นั้นๆจริง ผู้เกิด ๆ อยู่ในร่างในกายเรา โดยไม่เห็น
ตัวเห็นตนกันอย่างหยาบๆ ใหญ่ๆ เป็น "โอพาริกออตตา" หรือ! เป็นเพียง
"อรูปมยออตตา" คือหมายความว่า เป็นสภาพชนิดหนึ่ง อันเรามี เราเป็นได้นี้แหละ
ที่ไม่มีรูปร่าง ไม่มีกายโณม ดังที่ผู้หลงผิดมากมาย บันสร้างขึ้นมาหลง มายึดกันหรือ!

เป็น "สภาพ" ที่ไม่มีตัว ไม่มีตนจริงๆ จึงเรียกว่า "อนัตตา" มีแต่อาการ
ให้รู้เท่านั้นแท้ๆ แต่ขอยืมคำว่า "ออตตา" มาใช้สื่อเรียกกันอยู่เท่านั้นเอง แม้จะใช้คำว่า
"มโนมยออตตา" คือ มีสภาพที่สำเร็จลงแล้วทางจิต และมีการเกิด การเป็นขึ้นแล้วที่ภายใน
จิตของเราอยู่ที่เดียว เราได้แต่รู้อาการ-เห็นอาการอยู่เท่านั้น แม้ที่สุด "อรหัตตา"

การเรียนรู้ "นามรูป" ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้นั้น ก็รู้ "นาม"
หรือ แม้จะรู้ "รูป" ก็รู้ด้วย "อาการ-ถึงค์-นิमित-อุเทศ" มิใช่รู้ด้วยรูปร่าง ด้วยสี
ด้วยทรง หรือ ด้วยสีโส ด้วยสีขุ่น ๆ ล ๆ แต่รู้ได้แม้จะไม่มีรูป ไม่มีร่าง ไม่มีสี
ไม่มีโณม ไม่มีตัวตนเป็นหุ่น เป็นแท่ง เป็นรูปทรงอะไร จึงจะใช่ จิตวิญญาณแท้ที่
พระพุทธองค์ทรงยืนยันชัด ๆ ว่า อสรวิ้ง และ อนัตตา

ที่มีรูป มีโณม มีหุ่น มีแห่งรูป แห่งร่าง แห่งทรง นั่นคือ โอสถาริกอิตตา คือ
อิตตาจริงๆ คือ ตัวตน รูปสี โณมกาย แห่งก้อน ของ ความบั้นสร้าง ปรงแต่งขึ้นมา หยาบ
ใหญ่แล้ว นั่นแหละคือ ความไม่เป็น อนัตตา และ มีสรีระ

ผู้เป็นได้ถึงจริง จึงจะถึง อนัตตา ถึง สรีระจริง เพราะผู้รู้ความหมายชัด
ละเอียดลึกซึ้งพอ เพราะเป็นอยู่เองมีสภาพนั้นๆ อยู่แท้ เพราะผู้รู้ ดับกิเลส ความ
ตายของกิเลสก็มีจริง ดับจริง จึงจะรู้ได้ด้วยตนเองว่า “ความตาย” เราก็มียู่ ความ
เกิดเป็น “วิสุทธิเทพ” เราก็มียู่จริง และที่สุด แม้แต่ความเป็น “วิสุทธิเทพ” ที่
ได้มาถึง ก็ยังมีอุปกิเลส “อารามตา” หรือ “วิริยะ” เอากับความเป็น “วิสุทธิเทพ” นั้นๆ
ก็ยังไม่ได้ เพราะถ้ายังมีความเป็น แม้ขั้นปานฉะนี้ ก็ยังไม่สิ้น “เมถุนสังโยค”
ระดับ 7 กันอยู่ ก็จะมี “การเกิด” เป็นเทพเจ้ารูปใดรูปหนึ่งอยู่ ไม่สิ้น อิตตา ลงได้
ถึงปานดังนั้นก็เดี๋ยว จึงยังจะต้องมาทำความรู้ ความวาง ให้สิ้นสุด เป็นที่สุดให้ได้อีก
จึงจะถึงความไม่เหลืออิตตา (อนัตตา) สุดท้าย

นี่คือ พระอรหันต์นั้น จะต้องมียกัญญา หรือ จะต้องมียวิชา (พันอวิชา)
จะต้องมี “เจโตปริยญาณ” แท้ๆ มี “จตุตปตญาณ” จริงๆ เป็น “บัจจัตตัง”
แน่ๆ มั่นๆ ถ้าผู้ใดไม่มี วิชา 8 ประการ หรือ ไม่มี ยกัญญา 9 ประการ หรือ
แม้แต่ไม่มี ฉาน อันคือ ต้นทางที่จะก้าวขึ้นไปสู่ “อัสวักขยญาณ” ตามสามัญยล คือ
ตามระดับขั้นตอนแห่งความมีผลแบบธรรมดา แบบปกติแล้วไซ้ ผู้นั้น ก็ต้องคือ พระ
อรหันต์ ผู้วิเศษ เป็นพิเศษ เป็น “วิสามัญ” จริงๆ เป็นผู้มั่งบารมีติดตัวมา โดยไม่ต้อง
รู้แล้ว เพราะทำมาแล้ว แต่ปางบรรพ์ มีติดตัวมาเองแล้ว

ผู้ใดปฏิบัติได้ถึงความมีสภาพในตน และ ทั้งเรียนรู้ความหมาย คือ ปริยัติ ก็มี
พร้อม ดังนั้น เมื่อผู้หนึ่งทงรู้ความหมายแล้วโดยภาษาโดยทฤษฎี ทงมีสภาพนั้นๆ ปรากฏ
จริงในจิตวิญญาณของตน ก็จะเห็นเอง รู้เอง นั่นคือ “บัจจัตตัง”

และ เมื่อเป็นได้ ถึงได้ในสภาพจิตขั้นสูงที่เอียงไปข้างฝ่ายถึงขั้นวิชา หรือ ยกัญญา
ระดับ “สมาหิตจิต” แล้ว ดังนี้เป็นต้น ผู้มีวิชาแท้ มียกัญญาจริงนั้นๆ ก็จะไม่สับสน
ไม่สับสนกลับ กลับเอาสูงมาเป็นต่ำ

เช่นว่า จะกลับมาเห็น (มีทิว) ว่า สมาธิขั้น “อนุตตรจิต” ที่สงบปราศจากกิเลส แต่แล้วก็เป็นอย่างเฉยๆ เปล่าๆ หนึ่งๆ คับๆ หลับๆ หลบๆ นั้น จะมาดีกว่า สมาธิที่ถึงขั้นความสงบที่ปราศจากกิเลสด้วย แถมมีความคิดนึก ก็ได้ด้วย ความสงบที่ปราศจากกิเลสด้วย แถมมีคำพูดคำจา ก็ได้ด้วย ความสงบปราศจากกิเลสด้วย แถมมีการงานก็ได้ด้วย ความสงบปราศจากกิเลสด้วย แถมมีการกระทำอาชีพ ก็ได้ด้วย ความสงบปราศจากกิเลสด้วย แถมมีความพยายาม ก็ได้ด้วย ความสงบปราศจากกิเลสด้วย แถมมีสติต้นเต็ม มีสัมปชัญญะปัญญาญาณฉลาดปราษฎ์เปรื่อง ก็ได้ด้วยนั้น เป็นไปไม่ได้แน่ๆ

นอกจาก ความเข้าใจ หรือ ความเห็น (ทิว) ของผู้นั้น ยังไม่เป็น “ปัญญา” แท้ ยังไม่เป็น “ปัญญาธิริย” [คือ ยังไม่มีฤทธิ์มีแรง ไม่มีกำลังอำนาจในการรุ่มากพอ ยังไม่แน่นพอ] และ ไม่เป็น “ปัญญาผล” สมบูรณ์ ไม่มีสภาพความละเอียดแห่ง “ธรรมวิจย” [ชั้นเชิงต่างๆ ของความรู้ และ ของสภาวะธรรม ยังมีไม่มากพอ] นั่นคือ “สัมมาทิว” ของผู้นั้น ยังไม่ถึงขั้นอนาสวะ นั่นเอง จึงยังไม่สามารถมี “สมาธิ” ถึงขั้นมีได้ครบครันทั้งหมดแห่ง “องค์ของมรรค” (มัคคังคะ) ดังที่ได้อธิบาย และ ไล่เรียงมาแล้วข้างต้น ก็ยังไม่ตรงตามทฤษฎี หรือ ไม่ถูกต้องลงกันกับที่ “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ทรงสอนไว้

ดังนั้น อริจิต (สมาธิ) อันเป็นได้ถึงขั้นสงบปราศจากกิเลสด้วย และ มีการงานต่างๆ ทั้ง คิด-พูด-ทำงานต่างๆ -มีอาชีพสูงส่งอยู่จริงด้วย มันก็ย่อมจะเป็นอริจิต หรือ สมาธิขั้น “สมาทิตจิต” แท้ มันก็สูงกว่าสมาธิขั้น “อนุตตรจิต” จริง ใครเล่าจะยอมหกละเม่นคั่งกลางมาหาตัวอีก

การมีงาน มีการกระทำประโยชน์แก่บุคคลอื่น ก็ได้ด้วย และ ตนก็มีจิตสงบปราศจากกิเลสอยู่ด้วย “สมาธิ” แบบนั้น มันก็วิเศษกว่า ความสงบปราศจากกิเลส แต่อยู่เปล่าๆ เฉยๆ เอาแต่นั่ง เอาแต่นอน หรือเอาแต่เดินลอยชายแน่ๆ หรือยังเอาแต่ “นั่งหลับตา” ไม่รับรู้อะไรเลย ก็ยังไม่เป็นภาษาอะไรเลย นั้นมันยังเสพติดสงบ มันยังมีภาวตัณหา มันยังเห็นแก่ตัว จบไม่ได้สักที่อยู่จริง หรือ จบไม่จริงตามแบบพุทธ

ผู้เข้าใจอย่างนี้ รู้อย่างนี้ เป็นได้อย่างที่กล่าวนี้ จะมีทิว มีโศคศัลปะ มันจะรู้ตัวดี

ว่า เราพักผ่อน ก็พอควรแล้ว คือ อยู่เฉย ๆ มากก็พอแล้ว แล้วจะมานั่ง ๆ อยู่เฉย ๆ หรือ ลอยชายอยู่เปล่า ๆ เอาเปรียบเขาเข้าไปได้อย่างไรกัน เรามาเป็นคนสร้างสรรค์ มาเป็นคนขยัน ทำงานที่ดี มาเป็นคนสร้างแล้ว ก็ให้ แล้วก็ทานไป จาคะ สละไปอยู่ให้เสมอ ๆ ให้ต่อเนื่องไปมาก ๆ **ดีกว่าแน่** ใจเราก็บริสุทธิ์แล้ว หรือ ถ้ายังไม่บริสุทธิ์ ก็ระวัง อย่าให้ใจเปลืองก็เลย ระวังตัวปฏิบัติ ตามทาง (มรรค) ตามทฤษฎี มงคล 8 มีศีลตามความสามารถตน ดำเนินสติปัญญา ให้ถูกบทบาท แล้วเราก็จะเป็นผู้สร้าง (พระเจ้า) ผู้ให้ (พระเจ้า) ผู้มีจิตวิญญาณบริสุทธิ์ (พระเจ้า) จนเป็นที่สุดได้จริงๆ เป็นผู้ **ประทาน** เป็นผู้ **ทำทาน** อยู่ ๆ

ความหลุดพ้น (วิมุตติ) ขึ้นปานนี้ จะมีได้ในขณะเป็นคนเป็น ๆ ใน **โลกนี้** มีจริง ๆ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีได้มาก่อนแล้ว พระมหาสาวก ได้พิสูจน์ตามเห็นได้ เป็นได้ รู้แจ้งได้ใน **โลกนี้** ตาม จึงเห็น **ความดับสนิท** ได้ใน **โลกนี้** แล้ว **โลกหน้า** จะมาแต่ไหน เพราะ **ความเกิดในโลกหน้า** แม้แต่ขณะนี้ เราพิสูจน์ได้อยู่ว่า **ไม่มี** เห็น **ความไม่มีโลกหน้า** อยู่ แม้เดี๋ยวนี้ ขณะนี้ จึงเห็น **ความดับสนิท** ของ **โลกหน้า** อยู่ใน **โลกนี้**

เหตุใด บัณฑิตทุกขัใด หรือตัวสำคัญแท้ คือ **ตัวนำเกิดโต** จนพำนักเกิด ความหม่นวน เกิดสงสาร ที่เราต้องการให้ **ดับสนิท ขาดสนิท** แต่มัน ยัง **ไม่ได้ลด** **ไม่ได้ดับจนขาดสนิท** ยัง **พ้น ไม่ได้** ใน **ปัจจุบัน** ยังมีอยู่ ใน **โลกนี้** **โลกหน้า** ก็ยังจะต้องมีอยู่ เมื่อ **ปัจจุบัน** ยังไม่จบ **โลกนี้** ยังไม่จบ **โลกหน้า** ก็ต้องต่อแน่ ๆ เหมือนทำงานที่ค้างอยู่ อัน ต้องต่อให้จบ นั่นเอง

ดังนั้น พุทธสาวก ที่แน่แท้จริงๆ เห็นแจ้ง รู้จริงชัด ๆ เช่นนี้แล้ว จึงไม่มีสิทธิ์ **ระเริง** หรือ **ทำปล่อยปละละเลย** **ทิ้งงานส่วนตนให้ค้างอยู่** พุทธสาวก ที่เป็น **สัมมาทิฐิ** ต้องพยายาม **จบงานส่วนตน** **ดับกิเลสแก่ตนให้เสร็จ ๆ ก่อน** พัฒนาตนด้วย **มรรคมีองค์ ๘** ให้แน่ ๆ อย่างน้อยก็ต้อง เป็น **ส่วนแห่งบุญ** ให้ผลแก่ขั้นนี้ ไปเสมอ ๆ

“เป็นส่วนแห่งบุญ” (บุญญาภคิยา) นี้ อธิบายความชัด ๆ ก็คือ ผู้ปฏิบัติตาม ทฤษฎี มรรค องค์ ๘ ของพระพุทธเจ้า จนเป็น **สัมมาทิฐิ** แท้ ๆ ถูก ๆ อยู่ นั่น **จะต้องมี** ผลจากการปฏิบัติ **นั้น ๆ** มากบ้างน้อยบ้าง **อยู่ตลอดเวลาเสมอ ๆ**

ดีขึ้น ๆ เป็น ผล ที่จิต ได้สด ได้ดับได้ขาดจากกิเลส นั้น ๆ สงออยู่ ตลอดเวลาจริง ๆ จึงจะถือว่า “เป็นส่วนแห่งบุญ” คือ มีสภาพกิเลสได้ถูกชำระออกเป็นส่วน ๆ เห็นผลของตนอยู่ชัด ๆ เสมอ ๆ ตลอดเวลา จึงเรียกว่า มีบุญ ได้บุญ “บุญ” นั้น แปลว่า การชำระกิเลส หรือ ความผ่องแผ้ว (จากการได้ชำระกิเลส)

ส่วน “ให้ผลแก่ขั้น” (อุปริเวภักกา) นั้น อธิบายความชัด ๆ ก็คือ **จะต้องมีผลทำลายเหตุแห่งการเวียนเกิดให้แก่ชีวิตของผู้ปฏิบัติ นั้น ๆ อยู่ ตลอดเวลา ยิ่ง ๆ ขึ้น เจริญยิ่ง ๆ อยู่**

เพราะมีทางนี้ทางเดียวเท่านั้น ไม่มีทางอื่น จริง ๆ [เอเสวมัคโค นัตถัญญู] ตามที่พระบรมศาสดาแห่งพุทธศาสนาของเราทรงยืนยันไว้ ใน ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท มรรควรรคที่ ๒๐ ข้อ ๓๐

ส่วนจะจบลงเมื่อใด ในโลกใด ก็ขึ้นอยู่กับ กรรม หรือ การทำจริง ๆ ที่แต่ละคน ก่อ แต่ละคนสร้างเหตุปัจจัย หรือ ผลวิบากกรรม ให้แต่ละคนเอง ว่า ได้เข้าใกล้ หรือ ออกจาก “สภาวะ” นั้น ๆ เพียงใด ถ้าได้ใกล้ ได้เร็ว ได้ถูก ได้ตรง ก็เป็นผลแน่แท้กับการปฏิบัติธรรม ที่จะบรรลุถึงผลสำเร็จได้เพียงนั้น ๆ

พระอรหันต์ คือ ผู้รู้การเกิดดับ และ ทำความเกิด-ความดับ ให้แก่ตนได้แล้ว แน่ ๆ โดยเฉพาะ ความดับกิเลสของตน เรียกว่า กำหนดการเกิดดับได้ กล่าวคือ รู้อะไร และ ได้ฝึกทำงานได้ หรือ เป็นเข้าขั้นชำนาญ ทำได้จนคล่องมั่นคง และ รู้ตัว ด้วยว่า ทำได้เด็ดขาด เรียกว่า **จบกิจ** มิใช่ว่า ทำได้แล้ว ตัวเองก็ไม่ว่าง ต้องอาศัยผู้อื่นบอกว่าเป็นนั้นได้ชั้นนั้น คนนี้ได้ญาณชั้นนี้ คนโน้นได้อรหันต์ พระอรหันต์รู้อะไร และ เห็นความตาย สนิทไม่เหลือของกิเลสอยู่เดี๋ยวนี้ ภาษาบาลีว่า **ขานโต บัสสโต วิหริตี** แม้ อนุสัย อาสวะ ก็ไม่มี เป็นผู้อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบันนั้นแท้ยว เสร็จกิจ เสร็จภาระแล้ว จบแล้วหนอ ก็จอนสำหรับตนไม่มีอีก ยืนยันได้มั่นคง ทุกวันคืน ก็ทรงความแน่วแน่นมั่นมั่นคงเดิมว่า “ไม่มี” เทียบได้ว่า “สอบได้” แล้ว

ทุกข์ ทั้งหลายในโลกนี้ ที่เป็นเรื่องของคนอื่นตนได้ยาก เป็นเพียงอุปสรรค ที่พระอรหันต์จะได้ใช้ศึกษา เพื่อการเรียนรู้ และ แก้ปัญหา ท่านจะอยู่กับอุปสรรค อยู่กับทุกข์ โดยท่านไม่ทุกข์ แต่ท่านจะเป็นผู้นำ ผู้พาคนเอาชนะทุกข์ อยู่เหนืออุปสรรค

ท่านจึงเป็นผู้แข็งแรง เป็นหลักที่มั่นคงให้คนพึ่งพาได้ เป็นผู้ท่อกอบโลก
 ท่านจะรู้แจ้งโลก อันคือคนทั้งหลายในจักรวาลยิ่ง ๆ ขึ้น ท่านจะเข้าใจกรรมกิริยาทุกอย่าง
 เพิ่มขึ้น ๆ เข้าใจอารมณ์ เข้าใจจิตผู้อื่น คนอื่น เข้าใจองค์ประกอบของกรรมกิริยา และ
 อารมณ์ของคนในสังคม ในโลก และ จะประสานสมานกรรม ทั้งกาย-วาจา-ใจของคน
 คนทั้งกิริยากาย ทั้งวาจา ไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงเป็นผู้ต่อกอบกระเบียดนิ้ว เป็นผู้ต่อก
 กายกรรม วาจากรรม และ มโนกรรม ซึ่งทุกกรรมก็มาจากจิตนั่นเอง จิตเป็นประธาน
 สิ่งทั้งปวง พระอรหันต์ของพระพุทธเจ้า ย่อมมีปัญญา มีศรัทธา มีศีล มีทาน มีกรรมกิริยา
 ที่สุจริต มีสติ มีความพยายามควบคุมตนทุกอริยาบถเสมอ

ความพยายามในการสร้างเหตุ สร้างปัจจัยใดๆ ก็ต้องทำเอง เป็นปัจจุบัน
 ในโลกนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานของทุกๆ สิ่งในโลกข้างหน้า หรือ จะเรียกว่า โลกหน้าก็ได้
พระอรหันต์แท้ เท่านั้น ที่มีสิทธิ์จะตัดการเกิดในโลกหน้า จึงชื่อว่า **ผู้ไม่มี**
โลกหน้า ซึ่งก็เป็นการจบ **ไม่มีโลกหน้า** ของตน เฉพาะตน แต่กระนั้นก็ดี เมื่อท่าน
 ยังไม่ตายดับขันธ ท่านก็ยังมี **โลกนี้** และ เป็นอยู่กับ **โลกนี้** ทำงานให้ **โลกนี้** ไปตราบนานชั่ว
 ดับขันธ ก็เพื่อ **โลกนี้** ที่มันจะยังต่อไปเป็น **โลกหน้า** อยู่ตราบนานชั่ว นั่นเอง

๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่าง ผลของวิบากกรรม และ โลกนี้ โลกหน้า

จากการศึกษาปฏิบัติ ดำเนินชีวิต ด้วยสุจริต ๓ ทั้ง กาย วาจา มโน เราจะมีปัญญา
 เข้าใจสูตร **ทฤษฎีของพระพุทธเจ้า** อย่างเด่นชัด ฉะนั้น ทุกเวลาขอให้ระลึก
มีสติ ควบคุม กาย วาจา มโน ไว้ แม้แต่ อริยาบถต่างๆ จะเป็นการเดิน การยืน การนั่ง
 การนอน การทำงาน ก็นั่ง ให้เข้ารูปเข้ารอย ให้มีความสำรวม **กรรมต่างๆ** นั้น ล้วนแต่
 ส่งสมผลบ้จ้ายทั้งสี่ สร้างอินทรีย์ สร้างพละ เมื่อเรามีวิริยะสร้างสุจริตกรรมทุก
 ขณะ ทุกอารมณ์ เรารู้ว่า **เราทำดี** ถ้าทำดีแล้ว ยังไม่ได้ดี ก็เพราะทำดียังไม่พอ
 ต้องทำให้มากพอ จึงได้ดอกผลชนิดเงิน เมื่อความดีครบผล เราจะรู้เลยทีเดียวว่า เกิด
 ความเต็ม เกิดความบริบูรณ์ ครบรอบ ครบพร้อม ของ กรรมกิริยาของเราแล้วในช่วงหนึ่ง
 ยิ่งเมื่อทำมาก ๆ แล้วทำใหม่ ๆ เรื่อย ๆ ทำแล้วสละ ทำแล้วพลี จิตก็ยิ่งจะสงบยิ่งขึ้น
 เรียกว่า **บ้สัสทธิ** **สมาธิ** เกิดได้ด้วยกรรมวิริยธรรมทั่วพร้อม มี **สติปฏิฐาน ๕** มี **โพชฌงค์ ๗**

สั่งสมเป็น โทษภัยขี้นธรรม ครบ ๓๑ รวมเรียก **มรรควิธี** นี้ ว่า **สัมมาอริยมรรค** ซึ่งรวมการควบคุมใจ (สังกัปปะ) คำพูด (วาจา) การกระทำ (กัมมันตะ) สั่งสมให้มากในชีวิตประจำวัน (อาชีวะ) ในขณะที่สั่งสมไป ก็ทำงานเพื่อผู้อื่นไปด้วย เป็นการช่วยสังคมชนชาติ ช่วยสังคมมนุษย์ เป็น สุขา สังฆัสสะ สามัคคี

สมาธิของพุทธ ที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงกำกับไว้ด้วยชื่อว่า เป็น “**สัมมาสมาธิ**” คือ เป็นสมาธิที่ถูกต้อง ชอบแล้ว ควรแล้ว (สัมมา) และ แดม ข้ำ ขยายไว้ด้วยอีกว่า เป็น “**สมาธิ**” ของพระอริยะ [อริโย สัมมาสมาธิ] นั้น ประกอบด้วยสัมมาอริยมรรค องค์ ๘ (ดู ๓.๓) นี้คือ **คำที่พระพุทธองค์ ทรงกล่าวยืนยันไว้** ใน มหาจัตตารีสกสูตร

สมาธิ ที่นั่งหลับตาทำ ใครอ้างว่า เป็น **สมาธิของพุทธ** นั้น เป็นการเข้าใจผิด ดังนั้น **จึงจะต้องหยุดกันก่อน เราได้หลงผิดทางกันมานานแล้ว** พุทธศาสนิกชนพึงหันมานั้น การศึกษา ปฏิบัติ ดำเนินชีวิต ที่เป็น “**สัมมา**” ตามทฤษฎีสัมมาอริยมรรค ของ **พระพุทธเจ้า** ตามที่ปรากฏใน **พระสูตร** สำคัญ ส่วนนี้เถิด

สมาธิ เป็นผลของการดำเนินชีวิต ใน “**สาระ**” ของกุศลกรรม ในปัจจุบัน ในโลกนี้เอง ผลของวิบากกรรมในโลกนี้ ก็จะต่อไปในอนาคตด้วย **ผู้ที่เข้าใจว่า โลกหน้าไม่มี** ที่เข้าใจว่า หมดยุคปณาม ชันธ ๕ นี้แล้ว ไม่มีอะไร ที่เข้าใจว่า ไม่มี การสั่งสม ไม่มี การสืบต่อ ไม่มีบุญ ไม่มีบาป นับว่ามีความเห็นที่ไม่ถูกต้อง เป็น **มิจจาทิฐิ** ประเภท **อูจเฉททิฐิ** เป็นการเดาเอา ด้วยความคิด ตามเหตุตามผลเท่านั้น จึงไม่ใช่ของจริง เพราะ ยังไม่มีการตายที่ **ไม่เกิดอีก** ในตนจริง ยัง **ไม่รู้** ความเกิดที่เกิดอีก ที่มีอยู่จริง ยังไม่มีวิชาชั้น “**จุตูปปาตญาณ**” ที่แท้ ผู้ที่จะมีสิทธิ์พูดว่า “**ชาติหน้าไม่มี**” นั้น ได้แก่มืดมิดผลเท่านั้น เพราะท่านเองจบแล้ว ไม่มีแล้ว ท่านเป็นผู้มีความ “**อูจเฉท**” แล้วจริง มีถึงขนาด “**สมุจเฉท**” ที่เดี่ยว

- คำว่า สมุจเฉท มาจากศัพท์ภาษาบาลี คือ
- สม = เสมอ, อย่างต่อเนื่อง
- อูจเฉท = การตัดขาด, การขาดสูญ

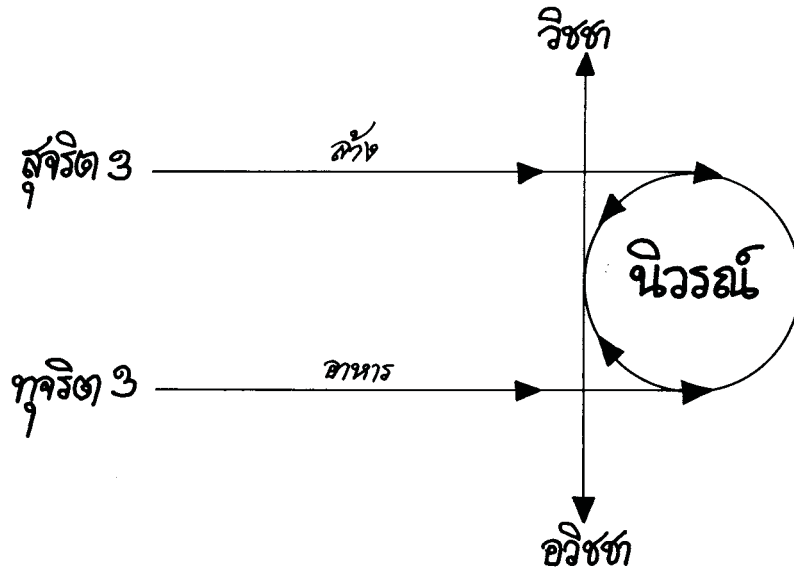
สมุจเฉท จึงรวมแปลว่า มีความตัดขาดอยู่เสมอ [หมายถึงความตัดกิเลส มีในตนอยู่
ที่เดียว] มีความตาย หรือ ความขาดสูญ หรือ ความไม่มี (กิเลส, อาสวะ) อยู่ในตนแล้วอย่าง
ต่อเนื่อง ผู้ใดคนที่พูดเช่นนั้น โดยที่ตนเองมิใช่ผู้มีอรรถผล **อวดอุตตริมนุสสรรม** ที่
เกินตน หรือไม่เช่นนั้น ก็พูดผิดฐานะ ถ้าไม่รู้ถูกต้องแท้ และ พูดอธิบายให้ดีๆ ก็
เป็น **“มิจฉาทิฐิ”** แท้ แม้แต่ผู้รู้แท้แล้ว ยังพูดยาก อธิบายยากยิ่ง

ในหมู่ชนที่ **ไม่เชื่อว่า โลกนี้มี โลกหน้ามี** บางพวก มีความเห็นเช่นนั้น
คือ มีความเห็นว่า หลังจากการตายทางเนื้อหนังนี้แล้ว ก็สูญทุกอย่างไปเลย เพราะ
ไม่เข้าใจว่า โลกคืออะไร ไม่รู้ว่า การเกิดการดับ การหมุนเวียนคืออะไร ไม่รู้แจ้ง
การต่อเนื่องของทุกสิ่งทุกอย่างอย่างถ่องแท้ (ปฏิจกสมุปรบาท) โดยเฉพาะ ไม่รู้จักกรรม
ไม่รู้จักกิริยาอันถ่องแท้ เมื่อไม่รู้ จึงจับเบาผิด จึงมั่วรอชาตินี้ ชาติหน้าอยู่ว่า เป็นโลกๆ
โลกนั้น มันมีวิญญูะกว้าง ยาว ไกล นานแสนนาน ศึกษาเรื่องกรรม เรื่องเกิดดับ สังสม
เหตุปัจจัย ศึกษาความต่อเนื่องของทุกสิ่งทุกอย่าง และ ศึกษาการตัด
ความต่อเนื่องให้ขาด ให้ได้วันนี้ เป็นทุนสำหรับพรุ่งนี้ ดีกว่า การทาน
การสละ ก็เป็นการสังสมบุญอย่างยิ่งและยิ่งใหญ่ที่สุด

ผู้ที่มีความรู้ **ลงตัว** ด้วยรูป ด้วยนาม **ลงตัว** ทำได้ถูกต้อง ตามธรรม
ก็จะอยู่ในจุดที่สูงสุด อยู่ในจุดที่งาม เป็นกัมมัญญะ เป็นตัวสละสลวย ยืนยัน ยืนหยัด
พร้อมสรรพ เป็นตัวประภัสสร พิสุจน์ตน พิสุจน์โลก และให้ผู้อื่นพิสุจน์ อยู่ใน
โลกนี้ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องมาเกิดใน โลกนี้ เพื่อพิสุจน์โลก พิสุจน์
ความจริงที่เด่นชัด งามพร้อม สุกท่าย เป็นหลักฐาน แล้วจึงจบ ตายสนิท ไม่เกิดอีก
ตัวอย่างของความดีที่งามพร้อมบริบูรณ์ ก็คือ **พระพุทธเจ้า** และ
เพราะฉะนั้น ใครจะสู้ทนได้ จนกระทั่งเป็นพระโพธิสัตว์ เกิดแล้วเกิดอีก สู้เกิดไปเพื่อ
สร้างสมความดีให้งามพร้อม จากสาสวะ เป็นอนาสวะจนเรื่อย ๆ ลด ปลด ปรับ เปลี่ยน
สิ่งที่ยังไม่งาม ออกเรื่อย ๆ ก็ย่อมเรียกได้ว่า ประกอบกรรม เพื่อสร้างวาสนาบารมี
สังสมให้สละสลวย ผ่องแผ้ว บริสุทธ์บริบูรณ์ งดงาม ทุกกรรมกิริยา โดยไม่ประมาท

เราจะรู้อย่างแน่ชัดว่า การปฏิบัติกรรมกิริยา กาย วจี มโน มีผลซ้อนลงไป เป็น
การล้าง **นิรนต์** ทั้งสิ้น เมื่อ **ดับนิรนต์** ได้ จะก่อเกิดผล คือ จะเกิด **วิชา**

เพราะนิวรรณ์ ๕ เป็นอาหารของ อวิชชา และ ทุจริต ๓ เป็นอาหารของนิวรรณ์ ๕
 [จาก อวิชชาสูตร และคณฺหาสูตร ในอังกุตตรนิกาย ทสกนิกาย ข้อ ๖๑ และ ๖๒]

แผนภูมิที่ ๑๓   ดับนิวรรณ์ได้ ก็เกิดวิชชา

เราจึงต้องพิจารณาตัวเราว่า เราสร้างอะไรเป็นอาหารของขั้นนี้ ก็จะให้ผลแก่ขั้นนี้
 ตามอาหารนั้นๆ   อาหารดี (สปปายะ) หรือ อาหารเลว (อปายะ) ถ้าอาหาร
 ที่สั่งสมเป็นอาหารที่ดี สร้างความเจริญ เราก็แน่ใจได้ว่า ได้ให้อาหารที่ดีแก่ขั้นนี้ เป็น
 อาหารประเภทที่จะล้างอาสวะออกไปจากรูปนามขั้นนี้ ๕ ของเรา   วันหนึ่ง ก็จะถึงสภาพ
 หมดอาสวะ ที่ภาษาบาลีเรียกว่า อนาสวะ ได้   ถึงกาลเห็นความจบ ความดับได้สักวันหนึ่ง
 ข้างหน้า   เมื่อถึงสภาวะนั้น โลกของเราก็จะเป็นโลกใหม่ โลกใหม่ข้างหน้านั้น เรียกว่า
 โลกหน้า แท้ (สัมปรายิกภพ)   เราจะรู้แจ้งชัดเองว่า โลกหน้ามี หรือ ไม่มีแท้ๆ

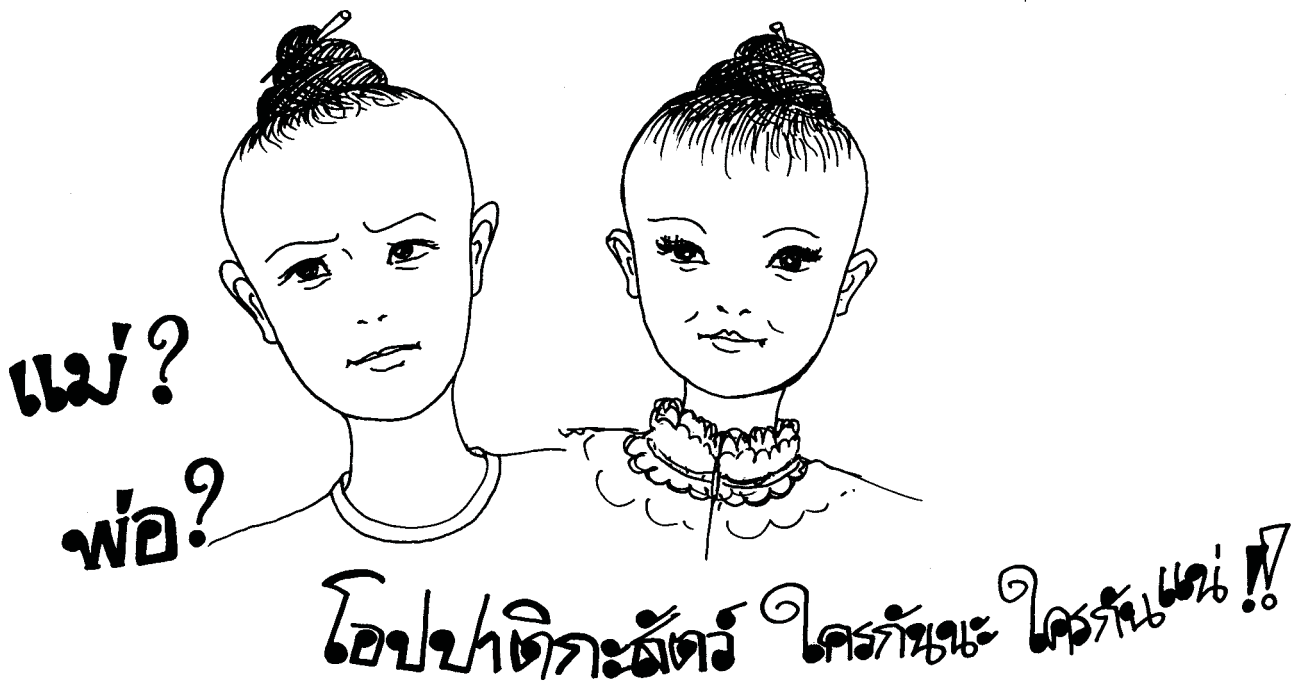
พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า   “สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ
 ขันประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง (สย อภิญญา) มีอยู่”
 ข้อยืนยันคำพูดของพระพุทธเจ้า คือ ท่านผู้อ่านเอง ที่กำลังอ่านเรื่องนี้อยู่ในขณะนี้
 ก็ได้อ่าน   “ประกาศโลกนี้ โลกหน้าอย่างแจ่มแจ้ง” ของ สมณพราหมณ์ผู้หนึ่ง
 “เพราะสมณพราหมณ์ผู้นั้นรู้ยิ่งด้วยตนเอง (สย อภิญญา)” จบบทลงไปแล้ว บัดนี้เอง

๑.๑.๓ แม่ พ่อ โอปปาติกะสัตว์

หัวข้อของมิจนาทิจู-สัมมาทิจู ที่รวมไว้ในหมวดที่ ๓ มี ๓ ส่วน คือ ว่าด้วยแม่ (มาตา) ว่าด้วย พ่อ (ปิตา) และ ว่าด้วยสัตว์ที่เป็นโอปปาติกะ (สัตตา โอปปาติกะ) ฝ่ายมิจนาทิจู กล่าวว่า ๓ สิ่งนี้ ไม่มี แต่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า ความเห็นที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิจู ต้องเห็นว่า แม่มี พ่อมี สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะ มี

๓.๑ พ่อแม่

เมื่อพูดถึงพ่อแม่ ย่อมไม่มีผู้ใดปฏิเสธว่า ไม่มี เพราะเราทุกคนเกิดมา ก็ต้องมีพ่อแม่ และความหมาย “พ่อ-แม่” อย่างหยาบๆ ที่หมายถึง บุคคล ๒ เพศ ร่วมเสพยา ร่วมสร้างลูกออกมาตามวิสัยสัตว์โลก ไม่จำเป็นต้องอธิบายกันมาก เป็นของธรรมดา สัตว์เดรัจฉานทุกตัวก็มี ก็เป็น ไม่มีปัญหาอะไร ดังนั้น จึงไม่มีใครจะ “มิจนาทิจู” ในความหมายอย่างนี้แน่ ความหมายแค่นี้ จึงไม่ใช่จุด ไม่ใช่ประเด็นแห่งการศึกษาธรรมะขนาดถึงขั้น หมวดที่ ๓ อันเป็นหมวดปลาย หมวดที่กล่าวถึง “โอปปาติกะ” หรือ กล่าวถึง “วิญญาณ” กันแล้วนี่

การเรียนรู้เรื่อง พ่อแม่ ระดับสัมมาทิฐิ ชั้นนั้น นั้น ต้องมาเรียนรู้ กรรมกิริยา
ของ ความก้อพ่อ และ ของ ความก้อแม่ ต้องเรียนรู้คุณธรรม
จริยธรรม และ จริยพฤติกรรมของพ่อแม่ที่ถูกต้อง ที่ดี ที่จะได้
ชื่อว่า เป็นพรหมของลูก แม่เลี้ยงลูกอยู่ในแควดวงภายใน รักษากายให้
เติบโต พ้นภัย ให้เจริญอยู่ในวงแคบ แม้อารมณ์จิตผูกพัน ห่วง หวงแหวน อาลัยอาวรณ์
มีลักษณะของการบำรุง บำเรอ เลี้ยงดู อุ้มชู ตัดตัวตัดตน ไม่ยอมพราก ไม่ยอมห่าง
มีกิจกรรม พฤติกรรม ของความเมตตา กรุณา เสียสละ ให้ได้ทุกอย่างแม่แต่ชีวิต

พฤติกรรม ของ แม่ จะเป็นไปในลักษณะของ การเลี้ยงดูด้วย อาหาร
เริ่มตั้งแต่ ข้าวสุก ขนมสด อาหาร ที่เป็นวัตถุ เรียกว่าอาหารธรรมะ ว่า กวฬิงการอาหาร
นอกจากนี้ ยังมีอาหารประเภทอื่นด้วย เป็นอาหารธรรม อาหารทิพย์ ละเอียดลี้ซึ่ง
ขึ้นเป็นปรมัตถธรรม มีการเลี้ยงดูด้วย ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร และ
วิญญาณาหาร แม่ที่จะสามารถให้อาหาร ประเภทเหล่านี้แก่ผู้อื่นได้ ก็ต้องเรียนรู้
ด้วยตนเองเสียก่อน เป็นอันดับแรก เมื่อเรียนรู้แล้ว ก็ต้องทำให้มีในตน
ก่อนที่จะสามารถผลิตออกเลี้ยงผู้อื่น

คำว่า แม่ มาจากภาษาบาลีว่า มาตา “มาตา” เมื่ออธิบายเป็นธรรมาริขฐาน
ที่มีใช้บุคคลตัวคนเราเขา จะหมายถึงจิตส่วนที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งธรรม เป็นตัวเช็ดทูน
พาเกิด ทุกอย่างเกิดด้วยเหตุ เกิดโดยไร้เหตุไม่ได้ “แม่” จึงเป็น
เพียงพาหะให้เกิด ถ้าเป็นแม่ที่ดี ที่ประเสริฐ ก็จะเป็น แม่ที่พาให้เกิดกุศล เกิด
ปัญญาญาณ เกิดวิชา เกิดปัญญาตรัสรู้ เป็นแม่ที่จะตลอดตัวตรัสรู้

อันที่จริง “การเกิด” ในตัวของมันเองนั้น ย่อมจะต้องมีเชื่อพาเกิด และมี
เหตุที่จะให้เกิด เชื่อที่พาคนเกิด คือ จิตที่ยังเหลือ (กิเลส) อยู่ จิตที่ยังหลงมยา
ของโลก จึงยังเป็น “มายา” อยู่ในโลก อันเป็นมายาที่ยิ่งใหญ่ ให้พลังที่จะพาเกิดจนได้
การเกิดของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นปกติที่จะต้องลงตัวสมบุรณ์โดยรูป และนาม จึงมีแม่
แม่แต่ชื่อ กิ่งตัว คือ ก็ยังเป็น “มายา” แต่เป็นมายาชั้น “สิริมหามายา” เพราะ
เป็น แม่ที่ประเสริฐ เป็นการเกิดที่ประเสริฐสูงสุด เป็นพาหะให้เกิด มหาโพธิสัตว์
องค์แห่งการตรัสรู้ที่ยิ่งใหญ่ ไม่มีใดเทียม

ว่าโดยธรรมเนียมฐาน เมื่อใดจิตแห่งการสร้างสรรค์ใด เกิดแต่ผู้ใด จิตนั้นย่อมเป็นพาหะให้บุคคลผู้นั้นทำงานเกิดคุณค่าเป็นประโยชน์ขึ้นในโลก เพราะมีจิตที่จะให้พลังเกิด พลังสร้าง ในตัวแล้ว ถ้าเป็นอิทธิบาท ที่จะพาไปสู่ดี ก็เป็นจิต “แม่” ที่ประเสริฐ พาให้เกิดสิ่งที่ดีได้ “แม่” เช่นนั้นแหละ ใครรู้ ใครเห็นแล้วว่า มี หรือ ไม่มี ถ้าเราจะพิสูจน์ว่า “แม่” มี หรือ ไม่มี **ต้องพิสูจน์ “แม่” ที่เป็นธรรมเนียมฐานนี้** พิสูจน์ พิเคราะห์ให้เห็นว่า **มี** ในตัวเรา **หรือไม่มี** เป็นแม่ที่ดี หรือ เป็นแม่ที่เลว จะ สัมมาทิฐิ หรือ มิจฉาทิฐิ ก็คือ รู้เห็น “แม่” เช่นนี้ ความจริงของโลกนั้น แม้แต่ภาษา และ คำพูด ก็ล้วนเป็นมายา แม้แต่การสื่อความหมายของภาษา ถ้าคนคิดไม่ซื่อ คิดไม่ตรงแล้ว แม้ความคิด แม้คำพูด แม้การกระทำของคน คนนั้น ก็จะเป็นมายาแท้ **ในตัวของตัวเองอยู่** ตรงตามความหมายที่ใช้ในภาษาไทยในปัจจุบัน คือ เป็น แม่-มายา ถ้าคิดตรง คิดซื่อสัตย์ สุจริต แล้วกระทำตรง ก็จะเป็นมายาที่ดี ที่ประเสริฐ เป็นตัวเครื่องรู้ เครื่องพาเกิด เครื่องนำให้เกิด โพรชิตต์ว์ ให้เกิดพุทธะ ก็เป็น แม่-ศิริมหามายา (มาตา)

ภาษา คือ สมมุติบัญญัติที่เป็นไปตามกาล ภาษาแต่ละยุค แต่ละปาง ต่างก็บีบต่างกั๊บ มันก็ย่อมจะต่างออกไป สื่อความหมายที่ต่างไป มีสมมุติบัญญัติที่ต่างกัน ไม่เหมือนกัน จะมีคำใหม่ ภาษาใหม่ สื่อความหมายใหม่ และบัญญัติใหม่ ไปเรื่อย ๆ ยุคที่พระพุทธเจ้าพระองค์ใหม่จะอุบัติ ก็จะมีบัญญัติภาษาอื่นสำหรับสื่อความหมาย

เราอาจจะพิสูจน์โลกนี้ และจิต “แม่” ตัวนี้ได้ เป็นปัจจุบันธรรม ไม่ต้องไปคอยอนาคต **เมื่อจิตตัวใดก่อให้เกิดกิจกรรม การเสียสละ การทาน การให้ การรู้ จิตนั้นเป็น “แม่” พาให้เกิดโพธิจิต ของโพชิตต์ว์** ที่จะประกอบกิจกรรม ความดีงามที่เป็นการสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อโลก เป็นการเกิดที่ดี เป็นบุญ เป็นกุศล เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ เป็นการงานแห่งชีวิต อิทธิบาท จึงเป็นตัว “แม่” ใหญ่ ของการเกิดการงาน กรรมกิริยาในการประกอบกิจการงาน และ **ปัญญาในการสร้างสรรงานให้บรรลุความสำเร็จ** เป็นตัวให้เกิด งาน พลังงาน และ สสารขึ้นในโลก เป็นแก่นแกนของสังสาระ เกิดคุณ เกิดค่าขึ้นมาในโลกได้ ในโลกนี้ ถ้าไม่มีคน “คิดจะทำ” และไม่มี “คนทำ” สาระจะเกิดมาได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” พระพุทธเจ้า และ “สร้าง” ความเป็น
พระพุทธเจ้า แล้ว จะ “มี” พระพุทธเจ้าได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” พระโพธิสัตว์ และ “สร้าง” ความเป็น
พระโพธิสัตว์ แล้ว จะ “มี” พระโพธิสัตว์ได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” พระอรหันต์ และ “สร้าง” ความเป็น
พระอรหันต์ แล้ว จะ “มี” พระอรหันต์ได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” สมณะ และ “สร้าง” ความเป็น
สมณะ แล้ว จะ “มี” สมณะได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” พระอริยะ และ “สร้าง” ความเป็น
พระอริยะ แล้ว จะ “มี” พระอริยะได้อย่างไร

ถ้าไม่มีคน “คิดจะเป็น” คนดี และ “สร้าง” ความเป็น
คนดี แล้ว จะ “มี” คนดีได้อย่างไร

ถ้า ไม่มี “แม่” ที่ “คิดจะสร้าง” สาระในโลกนี้แล้ว สาระทั้งหลายจะเกิด
มาได้อย่างไร ความเห็นที่เป็น สัมมาทิฐิ ของพระพุทธองค์ ในมหาจัตตารีสกสูตร
ในเรื่องนี้ คือ แม่ มี ผู้ใดยังเห็นว่า แม่ ไม่มี เป็น มิจฉาทิฐิ

จิตแม่ คือ จิตที่คิดจะสร้าง คิดจะทำให้เกิด สิ่งที่ดี สาระการงาน
แต่ความสำเร็จของการงานเกิดจาก “การทำ” คิดเฉยๆ โดยไม่มีการลงมือทำ ผลก็มีเป็น
แต่ความคิด ไม่เกิดการสร้างสรรค์ แม่ จึงเป็นตัวผลักดันให้เกิดกิจกรรม
การงาน ส่วนตัวที่ “สร้าง” การงาน คือ พ่อ

โดย ปุคคลาธิษฐาน พระพุทธมารดาเสด็จสวรรคต หลังจากที่พระพุทธเจ้าประสูติได้
๗ วัน พระมารดาของพระมหาโพธิสัตว์ จะมีชีวิตอยู่อีก ๗ วัน นับจากการเกิดของพระ
โพธิสัตว์ หลักฐานที่เป็นตาม ปุคคลาธิษฐาน ก็ สมส่วน ถูกต้องลงตัว สำหรับการเกิด
การดับ ของ “มาตา” เพราะ แม่ เป็นเพียง สื่อ อาศัย การตายของแม่ แสดง
ปุคคลาธิษฐาน ของ การสละ การปล่อยพวงแพ เครื่องอาศัย แม่รู้คุณ รู้ค่า มีจิต
ห่วง หวง ปานใจ แคไหน ก็ยังต้องรู้ปล่อย รู้วาง รู้ละ รู้หยุด รู้จบเพราะครบหน้าที่แทน
การดำเนินบทบาทสร้างสรรค์ เป็นหน้าที่ของพ่อ พ่อต้องสร้างลูก

ในเรื่อง มหาปริสลักษณะ ของ พระมหาโพธิสัตว์ หรือ ของพระมหาบุรุษ หรือแม่แต่ ของ พระพุทธเจ้า ก็มีคำกล่าวไว้ชัดว่า พระมหาโพธิสัตว์ กัด หรือ แม่แต่ พระพุทธเจ้า กัด นั้น ย่อมมีพระโอรสมาก พระโอรสของพระองค์มีจำนวน หลายพัน ล้วนเป็นผู้แก่ลือล่ำ มีความเพียรเป็นองค์สมบัติ กำจัดปรเสนาเสียได้ หรือ สามารถให้ศัตรูพ่ายไป หรือ ล้วนแต่ดำเนินตามพระพุทธพจน์ [จาก “ลักขณสูตร” ทีฆ. ปาฎิก. ข้อ ๑๕๐-๑๕๑] ดังนี้

ย่อมยืนยันให้เห็นชัดแจ้งว่า ความเป็นพ่อ เป็นแม่ หรือ การมีโอรส มีลูก กันนั้น นั้น มันเป็นเรื่องของธรรมชาติญาณ หรือ เรื่องธรรมในธรรม เรื่อง ธรรมขั้น ปฐมัตถ ที่เดียว เป็นเรื่องต้อง เอาประเด็น กันที่ พฤติกรรมจิต ไม่ใช่ เอาแค่ ประเด็น พฤติกรรมหยาบ ที่จะอธิบาย ความเป็น พ่อ เป็น แม่กันอยู่เพียงการ สร้างลูก ที่สมสู่กัน แล้วก็มีตัวมันสัตว์บุคคลเกิดกันมาเท่านั้น แต่เป็นการสร้างลูก หรือ เป็นความคือแม่ เป็นความคือพ่อ ที่จะต้องเรียนรู้ให้ลึกซึ้ง แล้วจะได้ รู้แจ้งในความเป็นแม่ เป็นพ่อที่สูงส่งประเสริฐตามธรรมนั้น มิได้ และมีจริง ไม่มีอภินิหาร แม้จะเอาตนเข้ามาพิสูจน์ ก็ยังได้ และนี่แหละ ยิ่งจะรู้อย่างเห็นจริง เห็นสัจธรรม

การสร้างลูกแบบโลกๆ ในแง่ต้นๆ ดังเคยกล่าวแล้ว ให้มีลูกได้ถึงพันคน เพื่อ พิสูจน์ความเป็น “พระมหาโพธิสัตว์” คงจะยุ่งยาก และ สิ้นเปลืองมิใช่น้อย นับว่า เป็นไปได้โดยยากจริงๆ แล้วคงจะไม่ได้ประโยชน์คุ้มกับพลังงานที่สูญเสียไป การสร้าง ลูกด้วยการสมสู่สืบพันธุ์ เป็นตัวเป็นตน แบบโลกีๆ จึงมิใช่งานแท้ๆ ของ พระโพธิสัตว์ แท้ๆ แน่ๆ ดังนั้น การหมายถึง แม่มี พ่อมี หรือ ไม่มี ในที่นั้นนั้น จึงไม่ใช่แบบโลกๆ

แม้พระพุทธองค์เอง ซึ่งก็เป็นพระบรมมหาโพธิสัตว์แท้ๆ ที่เกิดมาในชาติเจ้าชาย สิทธัตถะนี้ ก็ทรงสร้างลูก แบบโลกๆ ในแง่ต้นๆ นี้เพียง ๑ คน คือ พระราहुล “แม่” เลียงคุมาราชวระยะหนง คือ ๗ ปี ครั้นมาถึงมือ “พ่อ” ลูกศิษย์ของพระพุทธองค์ คือ พระ สารีบุตร (แม่เลียง) ก็ได้รับ “เลียง” และ “สร้าง” ต่อ จนพระราहुลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ งานสร้างลูกของพระโพธิสัตว์ จึงมิใช่เป็นการสร้างลูก แบบโลกๆ ดังกล่าวแล้ว พระ โพธิสัตว์จะสร้างลูกทางธรรม จะเป็นพ่อทางธรรม เป็นพ่อทางจิตวิญญาณ อบรม สั่งสอน ดำเนินชีวิตให้เป็นแบบอย่างที่ดี มาเป็นพ่อ เป็นแม่ ที่สุดประเสริฐตั้งกันเกิด

พระพุทธองค์ สมเด็จพระบรมศาสดา ได้นำทางมา เป็น “สมเด็จพระพ่อ”

ผู้ยิ่งใหญ่ มุ่งหวังให้พุทธบริษัทดำเนินชีวิต ตามรอยพระยุคลบาท ในปัจจุบันนี้ สิ่งที่เราทำได้ คือ “แกะรอย” พระพุทธเจ้า ซึ่งต้องเป็นอย่างพระพุทธเจ้า เป็นอย่างพระโพธิสัตว์ เป็นอย่างพระอรหันต์ เราจะเป็น **พ่อ** อย่างไรได้ ด้วยการเรียนรู้คุณธรรม เรียนรู้กรรม กิริยา และลงมือสร้างตนเอง สู่ความเป็นอรหันต์ สู่ความเป็นโพธิสัตว์ เรียกว่า “เพิ่มภูมิ” ไปเรื่อยๆ สู่ความเป็นพุทธะที่สมบูรณ์ เมื่อสร้างตนได้แล้ว จึงสร้างลูกทางธรรมได้

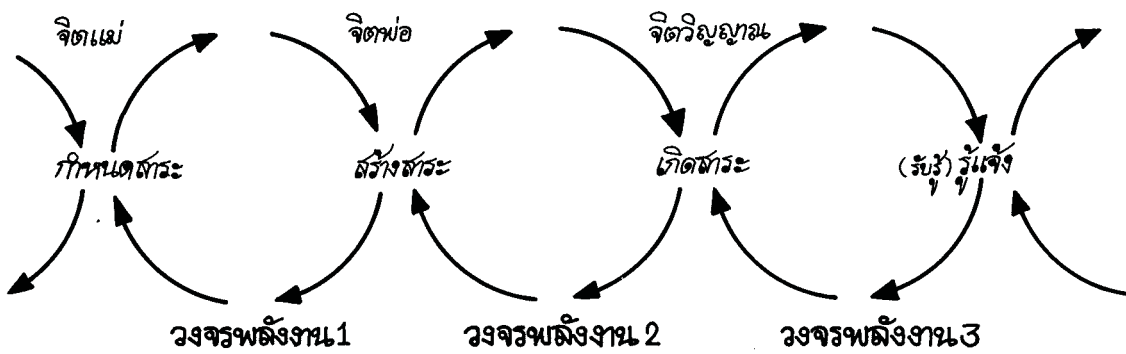
พ่อดี หมายถึงโดยตรง ที่จะอบรมลูก **พ่อต้อง**อบรมลูกได้ **วิเคราะห์ตามนัยะ** แห่งการอบรมเลี้ยงดูพระราहुล พระพุทธองค์ได้แสดงโดยบุคคลาธิษฐานว่า “**ลูกศิษย์**” ของพ่อ ก็อบรมเลี้ยงดูลูกได้อย่างดี แทนพ่อด้วย ในวงการพระพุทธศาสนา จึงมีระบบ “**อุปัชฌาย์**” ที่จะทำหน้าที่ดูแล อบรม สั่งสอนลูก (ศิษย์) โดยแท้จริงแล้ว **อุปัชฌาย์**จะต้องทำหน้าที่ **พ่อ** เช่นเดียวกับพระสารีบุตร ในการอบรมสั่งสอน และดูแลลูกศิษย์ของตน ผู้รับสมอ้างทำหน้าที่ **อุปัชฌาย์** มีพึงทำตน เช่น แม่เต่าที่ไขทิ้งไว้ตามยถากรรม ไม่ดูคำดูดีเอาภาระ **เพราะเป็นกรรมกิริยาที่ผิดทำนองคลองธรรม** ของ **พุทธ**

การ **สร้างลูก** ทางธรรม แม้จะสำเร็จลงได้ด้วย “แม่ และ พ่อ” ก็ตาม แต่โดยจริงแท้แล้ว สมมุติบัญญัติว่า **แม่ และ พ่อ** ก็คือ สภาพจิตของคนแต่ละคน ที่จะทำงานดำเนินบทบาทของพ่อ ด้วยน้ำใจที่ลีลาของแม่ ทั้ง ๒ อย่าง ผสมผสานกันไป การใช้ทั้งจิตนำเกิด และ บทบาทพฤติกรรมทำเกิด การใช้ทั้งความแข็ง และ ความอ่อนอย่างสมดุล จนเกิดประโยชน์ เกิดสาระในการศึกษาปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิตสู่ความเป็น “**พุทธะ**” ให้อย่างขึ้น ซึ่งต้องมีการเกิด การดับ การสร้าง การหยุด การพัก และการเพียร การตัด และการต่อ นั้นเอง (ดู ๖.๒ เพิ่มเติมประกอบ)

พ่อ และ แม่ เป็นรากเง้าของจิตวิญญาณกตัญญู กตเวทิตา ของมนุษย์ สร้างให้มนุษย์รู้จักบุญคุณคน และ ทดแทนบุญคุณคน เพราะอย่างน้อยที่สุด ในโลกนี้ทุกคนก็มีมนุษย์ ๒ คน ที่มชชื่อว่า “**พ่อ และ แม่**” ผู้ให้ **การเกิด** และให้ **การเลี้ยงดู** มาจนเติบโต แข็งแรง ดั่งงาม เป็นอยู่ได้ มนุษย์ทารกจะต้องตาย ถ้าไม่มีผู้เลี้ยงดูฟักฟุ้ม **คนเราถ้าไม่รู้** วัฏกับบุญคุณของผู้ให้ชีวิต ผู้สืบต่อชีวิต ผู้บำรุงชีวิต ผู้สร้างสรรพัฒนาชีวิต แม้แต่ของตนเองแล้ว จะรู้จักอะไรในโลกนี้

พุทธชิวี่ ที่พระพุทธรองค้สร้างมาด้วยควมพากเพียรบากบั่น วิริยะอุตสาหะ เพื่อมวลมนุษย์ ก็ยอมตองมีผู้รักษา สืบต่อชีวิต เช่นเดียวกับชีวิตอื่นๆ เหมือนกัน ผู้ใดมีกตัญญู กตเวทิตาจิต จะทำงานเป็นพุทธบูชาแล้ว พึ่งเริ่มสร้างจิตตนให้เป็นตังจิตพ่อจิตแม่ ที่เป็นโพธิสัตว์เกิด

๓.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตพ่อและจิตแม่

แผนภูมิที่ ๑๔ แสดงวงจรพลังงานจิตพ่อและจิตแม่

เราเข้าใจกันแล้วว่า เราบัญญัติเรียกความ “คิดที่จะทำ” ว่า จิตแม่ จิตแม่จึงเป็นตัวงานที่กำหนดสาระที่ควรทำ ส่วน “บทบาทของการกระทำ” เรามีสมมุติบัญญัติมาแล้ว ว่า จิตพ่อ จิตพ่อจึงเป็นตัวสร้างสาระ ในวงจรของการคิด กัด การสร้าง กัด ย่อมมีพลังงานเกิดขึ้น และ หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา เป็นพลังงานของมโนกรรม วจักรกรรม และ กายกรรม ของจิตแต่ละตัว จนกระทั่ง การสร้างสาระสำเร็จลง เกิดสาระขึ้นในโลก วิเคราะห์คร่าวๆ ก็จะพบว่า เกิดวงจรของพลังงานอย่างน้อยที่สุด ๓ วงจร ในช่วงการดำเนินงานของจิตแม่ และ จิตพ่อ พลังงานทั้งหลายนี้ เรารู้อยู่แล้วว่า เป็นสิ่งที่ไม่เห็นด้วยตา จะเรียกว่า ไม่มีตัวตน ก็ถูกที่สุด แต่มันก็มีอยู่ มีการหมุนเวียน สืบต่อสะสมและ สูญสลายไปได้ หรือ หมดสิ้นเป็นที่สุด ตามเหตุ ตามปัจจัย และ ตามกาลเวลา ในทางพระพุทธศาสนาใช้คำกลางๆ ว่า วิญญาณ

คำว่า วิญญาณ นี้ มีความหมายหลายประการ ทั้งในด้านนิรุกติ ของศาสนาพุทธ ในด้านความเชื่อจากศาสนาอื่น ในด้านจารีตประเพณีที่ยึดถือกันมา รวมทั้งในด้านความ มงายไม่รู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่อง “วิญญาณ” จะเป็นประโยชน์ในการศึกษา พระพุทธศาสนา และ เพื่อการสร้าง สัมมาทิฐิ ให้ถูกต้อง เพื่อการดำเนินชีวิตตาม สัมมาอริยมรรค ที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ใน มหาจัตตารีสกสูตร ด้วย เพราะจะ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง โอปปาทิกสัตว์ด้วย เราจึงต้องศึกษาเรื่อง วิญญาณ พอเป็นสังเขปกัน ในทันทีด้วย ดังต่อไปนี้

๓.๓ วิญญาณ

วิญญาณ ที่พุทธศาสนิกชนคนไทย ให้ความสนใจศึกษา ประมวลได้หลาย ๆ ว่า มี ๒ ประเภท คือ วิญญาณนอกตัว และ วิญญาณในตัว ในส่วนนี้ จะพูดเฉพาะเรื่อง วิญญาณนอกตัว ส่วนวิญญาณในตัว ได้วิเคราะห์ในบทที่ ๑ ส่วนที่ ๒ แล้ว (๑.๒.๑) รู้จัก จิตวิญญาณ

เรื่อง **วิญญานนอกตัวตน** ไม่ว่าจะหยาบ จะละเอียด จะสมมุติกันด้วยภาษา ด้วย พิธีกรรม ด้วย ความเชื่อ ในรูปแบบใด ก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งที่ **ไม่สมควรศึกษา** เสียเวลา เสียกำลังงาน เพราะการศึกษาเรื่อง **วิญญานนอกตัวตน** ของเรา **ผิด พุทธประสงค์อย่างยิ่ง** เรียกว่า **ผิดพุทธานุศาสน์**

การศึกษา **วิญญานนอกตัว** นี้ กระทำกันมากในหมู่ผู้ที่อ้างตัวว่า เป็น **พุทธ** แต่ กลับไปเชื่อถือทฤษฎีคำสอนของคนอื่น ศาสดาอื่น ผิดหลักการของบริษัทพุทธ ควรจะ ลาออกจาก “บริษัทพุทธ” ได้แล้ว

ความเชื่อในเรื่องนี้ มักจะมีสาเหตุมาจาก ความกลัว ความไม่รู้ ความหลง ความ มงาย และความโง่ มีมากมายหลายกรณี อาทิ เช่น

– เชื่อเรื่องผี ๆ สาง ๆ เรื่องผี ๆ สาง ๆ นี้ มีมากมายในจารีตประเพณีไทย ใน นิทานปรัมปรา จนเกิดเป็น **อุปาทาน** ผังจิตผังใจคนไทย ว่า มีผีหลายสิบชนิด รูปร่าง ต่าง ๆ นิสัยใจคอ ที่อยู่ และ การปรากฏตัว “หลอก” คน มีสภาพต่าง ๆ กัน เกิดระบบผี ขึ้นในวงการดำเนินชีวิตของคนไทย จนหลายครั้ง ผี สร้างความยุ่งยาก จนต้องมีการ ประกอบพิธี “ไล่ผี” กันทีเดียว

– เชื่อในอำนาจกลับอย่างใดอย่างหนึ่งของคนที่ตายแล้ว เป็นต้นว่า คนตายแล้ว มาเข้าฝัน มาหา มาให้สัญญาณข่าว ด้วยความหวังใย ด้วยความโกรธ หรือด้วยความ อาฆาต พยาบาท

– เชื่อในอำนาจของคนกลาง ที่จะช่วยเป็นสื่อ อำนวยความสะดวกในการติดต่อ หรือ กั้นการติดต่อกับคนที่ตายแล้ว มีการสนับสนุนเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี การนั่งทางใน ไปดูวิมาน หรือ นรก ที่คนตายอยู่ มีการประกอบพิธีบั้งรำวงถวาย กันคนตายรบกวน คนเป็น ฯลฯ

– เชื่อในนิวาสสถาน การรวมที่อยู่ของคนตายแล้ว เช่น เขตแคว้นของ พระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า พุทธเกษตร หรือ เขตแคว้นของพระโพธิสัตว์ ของพระอินทร์ ของ พระพรหม ของเทวดา ของผีนรก ฯลฯ ถึงกับมีการพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เฝ้า พระพรหมกัน

– เชื่อในอำนาจบันดาลบันดาล ของสมมุติรูปใด รูปหนึ่ง เช่น ภาพปั้น หรือ ปรากฏการณ์ที่ผิดปกติของธรรมชาติ

ความเชื่อเหล่านี้ เป็นเรื่องที่พูดกันไป พูดกันมา สืบต่อ สร้างเสริม จนก่อรูป พักตัว สะสมขึ้นในจิตวิญญาณของคนไทย จนกลายเป็นตัวเชื่อ แพร่พันธุ์อยู่ในสังคมไทย มากจนทุกที่ พูดแล้ว ก็พิสูจน์ไม่ได้ จับไม่มั่นคั้นไม่ตาย ได้แต่ดันเดา วาดภาพตามจินตนาการกันต่อไป เรื่องอย่างนี้ พระพุทธองค์ไม่ตรัสกับคนที่ไม่ควรตรัส เพราะไม่เกิดประโยชน์ ไม่พาให้พ้นทุกข์ พูดกันก็ไม่รู้เรื่อง ไม่จบความ อธิบายไม่ได้ ใครอยากรู้ ใ้ทุกคน **เนื่องจากมีตัว อวิชชาใหญ่ครอบคลุม เป็นอิทธิพลทางความคิดอยู่ ทำให้มโนสำนึก และ มโนกรรม ตกเป็นทาสของ อวิชชา ตัวนี้อย่างถอดถอนไม่ขึ้น** ไม่เรียกว่าโง่ แล้วจะเรียกว่าอะไร **คนที่พูดเรื่องนี้ คือ คนที่ไม่รู้** คนที่พูดนั้น เรียกได้ว่า อวดดีทุกคน อวดอุตริ อวดวิถถาร อวดดีผิดๆ และ ส่งสมสิ่งผิดลงไว้ให้โลก โลกจึงได้รับสิ่งผิด สิ่งที่ไม่จริง คนที่ชอบ ก็ไปหลงเรียนรู้ความไม่จริง จึงไม่ได้สัจธรรม เพราะไปมุ่งเรียนรู้ความไม่จริง และ ถูกความไม่จริงหลอกเอา เรียกว่า หลงไปให้พญามารหลอก หลงไปเป็นบริวารพญามาร พุทธสาวกคนใดทำ ถือว่า ทำลายศาสนาพุทธ เพราะทำสิ่งที่พระบรมศาสดาห้ามไว้ เป็นการสร้างเหตุแห่งมิจฉาทิฐิอันเกิดผลเป็นอกุศลไว้ในโลก

๓.๔ โอปปาทิกะสัตว์

คำนี้ มาจากภาษาลาวว่า สัตตา โอปปาทิกา หมายความว่า สัตว์ที่เกิดอยู่ในจิตตัวเรา คำว่า โอปปาทิก คือ การถือกำเนิด โดยไม่ต้องอาศัย ดิน น้ำ ลม ไฟ **ไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงร่าง เปลี่ยนแต่จิตใจ เปลี่ยนแต่กรรมของตน เป็นอาการของสัตว์ โอปปาทิก สัตว์ เกิด เพราะเกิดจิตวิญญาณ เป็นลักษณะอาการของจิต ที่สุดโผล่แสดงฤทธิ์ แสดงชีวิต ขึ้นอยู่ในตัวคน**

พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า โอปปาทิกสัตว์ มี เกิดได้ด้วยกรรม เกิดได้ด้วย ความเพียร เกิดได้ด้วยคำสั่งสม เกิดได้ด้วยการกระทำของตน ทรงสอนให้เรียนรู้ พิสูจน์ สัมผัสได้ที่ตน รู้ด้วยตน เห็นด้วยตน ท่านสอนให้เราพิสูจน์ **โอปปาทิกสัตว์ในตัวของเราเอง [อย่าไปมัวหลงพิสูจน์อยู่นอกตัว]** เอร่างกาย ันธ์ของเรา เป็นแห่งทดลอง **ประกอบกรรมกิริยา สุจริต ๓ ไปเรื่อยๆ**

จิตจะได้รับการชำระล้าง สะอาดบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ โอปปาทิกสัตว์ที่เกิด ในเราเอง ก็
 จะเป็นจิตโอปปาติกสัตว์ที่สูงขึ้น บริสุทธิ์ สะอาด เนียน ยิงขึ้น มีสภาวะธรรม
 ของ พระอริยะมากขึ้น สูงขึ้น พระอริยะ ชั้น พระอนาคามี ท่านเรียกว่า
 “โอปปาติกะ” คือ ใช้คำว่า “โอปปาติกะ” หรือ “อุปปาทิกะ” แทนความเป็น
 พระอนาคามีเลยทีเดียว หมายถึงว่า พระอนาคามีนั้น ไม่มีอาการอกุศล ไม่มี
 อากาโรกิลส ไม่มีกรรมกิริยาเกิดเสพย์สมโลกียะภายนอกแล้ว ไม่มีบัพบาทอาการความ
 เป็นผี เป็นยักษ์ เป็นมาร นอกตัวแล้ว ไม่มีทุจริตนอกตัวแล้ว นอกจากกิเลสอกุศล หรือ
 บัพบาทอาการผี-ยักษ์-มาร ที่ยังเหลือ เขาบาง เกิดอยู่ ในใจ ของท่านเองอยู่เท่านั้น
 ซึ่งท่านจะต้องรู้เองเห็นเองให้สำคัญ ประมาทไม่ได้เลย พระอนาคามี คือ ผู้กำลัง
 ซาบซึ้ง เรียนรู้ ชะมกัเขมนักวาดล้าง **เขือที่เหลือ (สังโยชน์ 5 ชั้นสูง) อยู่
 ภายในจิตแท้ๆ** อันคือ โอปปาทิกสัตว์โดยตรง หรือ วิญญานโดยตรง โดย
 เฉพาะ จริงๆ เพราะกรรมที่เกิดทางกาย ทางวาจา ทางภายนอกของท่านนั้น ท่านหมด
 บำบัด หมดเสพย์สมให้แก่ตนอย่างจริงแน่แล้ว มันยังเหลือแต่กรรมกิริยาที่ยังเสพย์
 สม ยังบำบัด ยังเกิดอาการอยู่แต่ ในจิตในวิญญานของ**ตน**ๆ เท่านั้นจริงๆ จึง
 เรียก พระอริยะ ชั้น ว่า **ยังเหลือ** หรือ **ยังเป็น** หรือ **ยังไม่ตายอยู่** ก็แต่เฉพาะ
โอปปาติกะ โดยแท้

โอปปาติกสัตว์ คือ จิตวิญญาน ที่มี **การเกิดจริง** จิตเกิด ก็รู้ว่าจิตเกิด
 กิเลสเกิด ก็รู้ว่า กิเลสเกิด ในจิตนั่นเอง จิตบริสุทธิ์เกิด ก็รู้ว่าจิตบริสุทธิ์
 กิเลสปลอมมาเป็น จิตวิญญานเกิดอยู่ในจิต ก็ต้องพยายามรู้ คนที่ไม่รู้ ก็คือ คน
 หลงอยู่ หลงผิดว่า **เป็นจิตเราเกิด** ที่จริงไม่ใช่จิตเรา แต่เป็น **ตัวแฝงเกิด**
 มันเป็นแขก (อาคันตุกะ) เป็น สมบัติอื่นเข้ามาปนอยู่ต่างหาก ไม่ใช่จิตแท้ จะเป็นตัว
 น้อยๆ มากๆ ใหญ่ๆ ก็ต้องรู้ให้ได้ ว่า น้อย มาก ใหญ่ รู้ให้ชัด เราต้องเรียนรู้อุ
โอปปาติกะ มีจริง มีทั้งเป็นจิตแท้ (สัตว์มนุษย์) มีทั้งที่เป็นผี (สัตว์อบาย) เป็น
 เทวดา (สัตว์สวรรค์) ล้วนคือ **โอปปาติกสัตว์** ทั้งสิ้น

ผู้ที่มีความเชื่อว่า **โอปปาติกะ คือ วิญญานที่ล่องลอย** แล้วไปศึกษาวิญญาน
 ที่ล่องลอยข้างนอกตัว **คิดไม่ถูก ทำไม่ถูก เป็นมิจฉาทิฐิ** พระพุทธองค์
 ทรงสอนให้พิสูจน์**ใน**ตัว ในกาย ยาววา หนาคับ กว้างสอกร พร้อมสัญญา และ **จิต**
วิญญานในตัวของเรา พิสูจน์ และ ศึกษา**ใน**แห่งทดลองของตัวเอง

ทรงห้าม**มิให้**ศึกษานอกตัว นอกเรื่อง นอกแห่งทดลองของตัวเอง ทรงให้อ่าน
 ให้เห็น แสงให้ลึกซึ้ง จับใหม่**น** ให้**รู้อาการ** **รู่ลึง** [ความแตกต่าง] **รู่นิมิต** [สิ่งที่แสดง
 ให้**รู้**] **รู่อุเทศ** [ความหมายที่ได้รับบอกเล่าซึ่งแจ่มอธิบายมา] **รู่นามรูป** ต้องใช้บัญญัติจับ
อาการของจิต มันไม่มีตัวตน แต่มันมี**อาการ** ให้**เรารู้**ได้ ความหนักเบาของ **อาการ**
 กิ**ร**ู ที่เกิดในลักษณะระคะ โทสะ กิ**ร**ู ฯลฯ เห็นความเกิด ความวน ความดับ **นี้**เป็นความ**รู้**
 เป็น**ญาณ**ขั้นเห็นความเกิด-ความดับ เป็น**อภิ**ญญา **ขั้น** **จตุ**ปปาต**ญาณ** นอกจาก**นี้**
 ยังต้องเห็น**รูป** เห็น**อาการ**ของกิเลส และ **การไม่ใช้**กิเลส หรือ **การดับ**กิเลสแล้ว เป็น
 นิพพาน เป็น**นิ**โรธ **ไม่มี**ในช่วงขณะหนึ่ง กิ**ร**ู เกิดการหลุดพ้นชั่วคราว เกิด**วิ**มุตติ เกิด
ตทั้ง**วิ**มุตติ กิ**ร**ู เกิดถาวรยิ่งขึ้น หรือ **วิ**เศษแบบนั้นแบบน เป็น**วิ**มุตติลักษณะสำคัญอย่าง
 นน**อย่าง**น กิ**ร**ู

อย่าเพิ่งคะเนตัดสินเดา ว่า **จิต**วิ**ญ**ญา**ไม่มี** **โอ**ป**ปา**ติ**กะ** **ไม่มี**ตัวตน เอา
 ง่ายๆ ง่าย ๆ **ตัดสิน**เดา**เอา**ว่า **ตายแล้วดับขั้น** **ทั้ง**ร่าง**กาย**แล้ว **จิต**วิ**ญ**ญา**ขาด**สูญ
 เพราะ เพียงเข้าใจด้วยเหตุผลแห่งคำอธิบายภาษา (มายา) เท่านั้น **แล้ว**ก็เลยพาลหลงผิดว่า
จิตวิ**ญ**ญา**ไม่มี** “**กรรม**ท**าย**าท” **ไม่มี** “**กรรม**พ**ัน**ธุ์” **นี้** เป็นการตีขลุมเลยเถิด
 แท้**จริง** **จิต**วิ**ญ**ญา**มี** “**กรรม**พ**ัน**ธุ์” **มี** “**กรรม**ท**าย**าท” แต่มัน **ไม่**เป็น ของหยาบ
ไม่เป็นไปอย่างความหยาบที่คนหยาบ**รู**เท่านั้น **ดังนั้น** แม้จะเข้าใจว่า ถ้า**จิต**วิ**ญ**ญา**สัง**สม
กรรม **มี**กรรม**พ**ันธุ์ **มี**ความเป็นกรรมท**าย**าทของ**ตนเอง** **จริง** ก็อย่าเพิ่งตัดสินเดา**เอา**ว่า **จะ**
เป็นตัว**เป็น**ตน **เป็น**กรรม**ก**ิริ**ยา**อย่างที่เราเข้าใจเพียงหยาบๆ **ดั่ง**ของ**หยาบ**ที่เรารู้แล้ว**เดา**เอา ว่า
มันจะ**ต้อง**ดับ**ต่อ** **เป็น**ไป **และ**เป็น**อยู่** **มี**บทบาท**อยู่** **อย่าง**ของ**หยาบ**ที่ยัง**ตาย**ไม่**สูญ**ตาม**ที่**
 เรา**เข้าใจ**หยาบ ๆ **อยู่**เป็น**อัน**ขาด

ให้**มี**บัญญัติ **รู้อารม**ณ์ **ท**ควร**ทรง** **คว**ร**ปล่อย** **หยุด** **เลิก** **ไล่**ตัว**อกุ**ศล**จิต**ไป
 เหล่า**นี้** เรา**ต้อง**ทำ**เอง** **ปาก**พูด**ไม่**สำเร็จ**หรือ** **สำเร็จ**ที่**ฝึก**หัด**ทำ** **เอา**แต่**เข้าใจ**
แต่ไม่**รู้**ตัว**จิต**ตัว**ใจ**จริง **ไม่**ได้ **หัด**ปรับ**จิต**เปลี่ยน**ใจ** **แก้**อาการ**ใน**จิต **ฝึก**
ทำใน**ใจ** **ให้**รู้**กาย** **รู้**จี้ **รู้**มโน **รู้**ตัวของ**ตัวเอง** **ใน**ทุก**อ**ริ**ยา**บถ **ไม่**ได้**ทำ**
ความเกิด**ดับ**ใน**ตัวเอง** **ไม่**รู้**เกิด** **รู้**ดับ**แจ้ง**ชัด**ขั้น**ปร**ม**ต**ด้วย**ตัวเอง **ไม่**เปลี่ยน**จิต**
 เปลี่ยน**กรรม** **เป็น**ทาน**ของ**ตนเอง **ก็**จะ**ไม่**ถึง**ความ**สำเร็จ**แท้** **ต้อง**ค่อย**เรียน**
 ค่อย**รู้**ของ**จริง** **สภาพ**จริง**ไป**เป็น**ขั้น**เป็น**ระดับ** **จน**เรา**เข้า**ขั้น **พระ**อนา**คามิ** หรือ
 ที่**พระ**พุทธเจ้า**ทรง**เรียก**ว่า** **เป็นผู้**เข้า**ขั้น** “**โอ**ป**ปา**ติ**กะ**” **แท้** **เป็น**ฐานะ**จริง**โน**น**เกิด

เราจึงจะพอเข้าใจแท้ พอจะรู้แจ้งขึ้นจริงบ้างว่า “ โอปปาทิกสัตว์ ” นั้น เป็นอยู่กันอย่างไร มีสภาพอย่างไร เพราะ วิญญาณ หรือ โอปปาทิกสัตว์ ที่แท่นั้น **มิใช่จะรู้ได้ด้วยความรู้สามัญ** หรือ เพียงเหตุผล ประมาณการ เทียบเคียง เหาะนั้น **ไม่ได้** ด้วยเหตุว่า “ของจริง” [คือ สภาวะของจิตวิญญาณ หรือ โอปปาทิกสัตว์] นั้น เมื่อมันเป็นสภาพบริสุทธิ์บริบูรณ์แท้แล้ว มันเป็นสภาพที่มีอยู่ในคนผู้ถึง **โลกุตตรจริง** เท่านั้น **ที่อื่นไม่มี** นอกตัวขั้น ๕ ของคนไปแล้วไม่มี ที่ยังมี คือ “ของไม่จริง” [คือ ไม่ใช่วิญญาณบริสุทธิ์บริบูรณ์] ที่ยังมีจึง คือ “ของปลอม” หรือ “ของไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์” ทั้งสิ้น ผู้ของเหล่านั้น จึงยังไม่รู้ “ของจริง” ทั้งสิ้น แม้ผู้จริง จะให้ภาษา ทำที่ สิ่งแทนใด ๆ (มายา) อธิบาย บอกสื่อให้รู้ตาม ผู้รับฟัง ผู้ใดแต่ คเนค่านวนตาม ก็ได้แต่รู้ “ของเทียบ – ของเคียง” กันอยู่เท่านั้น

ผู้ยังไม่ได้รู้แจ้ง และ ยังไม่ได้ “ทำ” ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์จริง จึงคือ ผู้ยังมี “อยู่” จริง และ สิ่งเหล่านั้นคือ สมมุติ (สัจจะ) ทั้งสิ้น ยังไม่ใช่ปรมัตถ (สัจจะ) แท้ดอก สิ่งที่มี จึงคือ โอปปาทิกะ และ ยังเป็น วิญญาณ ที่ไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์

ทั้งหมดนี้ เป็นคำอธิบายชี้แนะ ด้วยปัญญาญาณ ของ พระสมณะสาวกสังโฆ องค์หนึ่ง จากปัญญาญาณของท่าน

“ที่พูดด้วยตน รู้ด้วยตน เห็นด้วยตน และ ชี้ให้คุณฟัง มีเหตุ มีผล ถ้า ใครปัญญาถึง ภูมิถึง ก็ฟังออก รู้เรื่องอย่างที่ว่านี้ เราพิสูจน์ โอปปาทิกะได้”

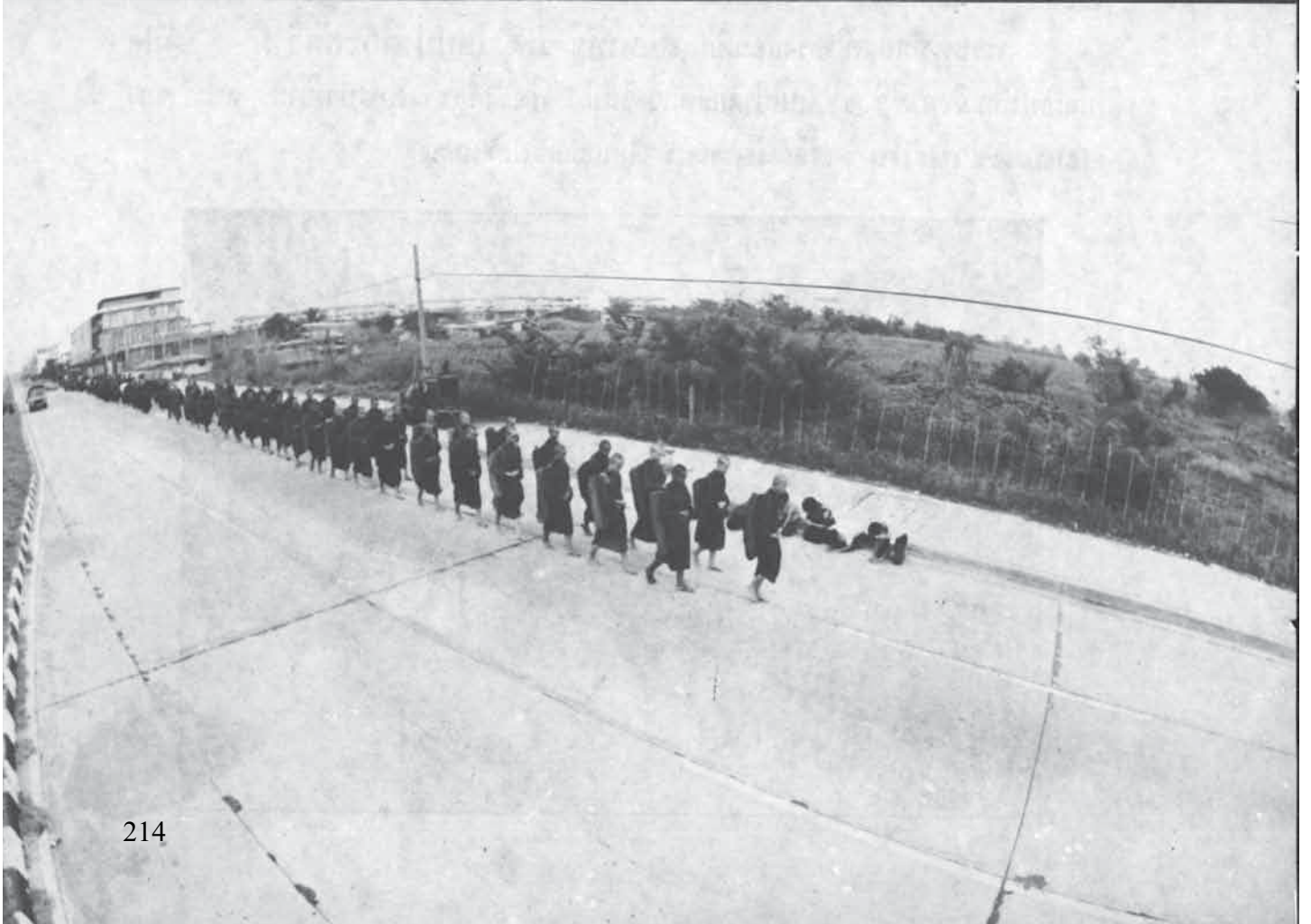
ผู้ที่จะต้องการพิสูจน์โอปปาทิกะ ต้องการศึกษาโอปปาทิกสัตว์ในตน จึงต้องฝึก การเรียนรู้จิต และ ฝึกการกำหนดรู้ให้ถึงจิต ตลอดเวลา ทุกกรรมกิริยา ฝึกหัดควบคุม พฤติกรรม และ กิจกรรมทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความเคยชินในการสร้าง และ การหยุด ตั้งแต่ขอบเขต (ศีล หรือ กรรมฐาน) ที่พอทำได้สำหรับตน ให้เกิดปัญญาญาณ และ ความ เชี่ยวชาญในการเห็นจริงรู้แจ้งความเกิดดับ เรียกว่า จุตูปปาตญาณ การเกิดไม่ยาก แต่ทำความดับจะยากกว่า เพราะตราบใด ที่คนเรายังมี รูปนาม ขั้น ๕ อยู่ เรียกว่า ยังมี สอุปาทิเสสสะ คือ ยังเหลือรูปนามขั้น ๕ การเกิดก็จะยังคงมีอยู่ เพราะมันอาศัย ประกอบกัน ให้เป็นไป โคจรเหมือนโลก พระพุทธองค์จึงได้ยื่นมือโลกเอาไว้ในกายยาว วา หนาคีบ กว้างศอก พร้อมสัญญา และ ใจ

เราจะต้องรู้จักสาระ รู้จักสังสาระ และรู้จักสังสารวัฏฏ์ รู้จักความวน วน เกิด วน ดับ จิตจะวน เกิด ไปอยากได้สิ่งนั้น สิ่งนี้ ถ้าเราไม่สามารถหยุดความอยาก ดับ ความอยาก ให้สนิทเด็ดขาด **ความเกิดก็ยังมีอยู่** ก็เห็นโดยชัดเจนด้วยตัวเอง แล้ว ว่า มันมีอยู่ และ ยังดับไม่ได้ เมื่อเราเอง หยุด มันได้แล้ว ดับมันได้แล้ว ก็รู้ อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบัน **ดับ** ได้จริงเพียงใด **ถาวรคงทน** เพียงใด **เด็ดขาด** ได้เพียงใด ก็รู้ อยู่กับตนเอง มีอาการ มีอารมณ์ สัมผัสต่อสิ่งใด อย่างใด เมื่อใด ก็รู้ อยู่ จะดับ จะหยุด จะวาง จะปล่อย ไม่ต้องต่อ ไม่อาลัยอาวรณ์ ก็ฝึกหัด ทำได้ ใต้รูรัศของความปลอดภัย ว่า เป็นความเบา สบายขึ้นมาเล็กน้อยเพียงใด ก็ใต้ รูรัสนั้นของตนเอง

เราพิสูจน์สัตว์โอปปาติกะ อย่างนี้ เรา รู้จิต อย่างนี้ รู้เกิด รู้ดับ รู้เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา รู้จิตที่เสียสละ ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น รู้จิตที่เกี่ยวข้อง กับ กามภพ เกี่ยวข้อง กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เกี่ยวกับผู้คน เกี่ยวกับวัตถุ รู้แล้ว จะปล่อย จะปลดทุกข์ไปตามขั้นตอน

พระพุทธองค์ ทรงสอนเป็น สัมมาทิวธิ ว่า **โอปปาติกะสัตว์ มี** ผู้ใด เห็นผิด เป็น **มิฉฉาทิวธิ** ว่า **โอปปาติกะสัตว์ ไม่มี** พึงเร่งศึกษา โอปปาติกะ ตามคำของ **สมณพราหมณา สัมมัตคคตา** ให้แจ่มแจ้งเกิดเทอญ

๑.๑.๔ สมณพราหมณา

ข้อความจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับหลวง เกี่ยวกับ **มัจฉาทิฐิ** ข้อ ๑๐ นี้ คือ

ผู้มีความเห็น ว่า “สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้า ให้แจ่มแจ้ง เพราะ **รู้อย่างด้วยตนเอง ในโลก ไม่มี**” นี้เป็นมัจฉาทิฐิฯ

ภาษาบาลี ว่า “นตฺถิ โลกเ สมณ พฺราหมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา
เย อิมญจ โลกํ ปรณฺจ โลกํ สยํ อภินฺญา สจฺฉนฺตฺวา ปเวเทนฺตฺติ”

ผู้มี **สัมมาทิฐิ** จะต้องไม่รับปฏิเสธ และ ต้องรู้เห็น หรือ เข้าใจดี แม้ที่สุดเห็นจริง ประสพจริง ว่า

๑. สมณพราหมณ์ หรือ พระ ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ **มีจริง**
๒. สมณพราหมณ์ หรือ พระ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้า ให้แจ่มแจ้ง **มีจริง**
๓. สมณพราหมณ์ หรือ พระ ประกาศโลกนี้ โลกหน้า เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง **มีจริง**

คนเราจะมี^๑ความเห็น หรือ มีความเชื่อ^๑อย่างไร ก็เพราะได้^๑พบ ได้^๑เห็น ได้^๑พิสูจน์^๑สิ่งเหล่านั้นแล้ว หมายความว่า คนเราจะมี^๑สัมมาทิฐิ^๑ในเรื่อง สมณพราหมณ^๑นี้ได้ ก็จะต้องได้^๑พบ ได้^๑เห็น ได้^๑พิสูจน์ สัมผัส^๑สิ่งที่พระพุทธรองค์ ตรี^๑ที่ว่า “มี” นั้นจริงๆ กล่าวคือ

๑) ต้องได้^๑พบพระ ผู้^๑ที่ดำเนินชีวิต โดยชอบ ถูกต้อง ตรงตามศีล ตรงตามธรรม และ ตรงตามวินัย ของพระพุทธรองค์ ต้องดำเนินชีวิต ตามแบบอย่างและคำสอนของ พระพุทธรองค์ ดำเนินชีวิต ตรงตามหลักการ และ ทฤษฎีของพุทธบัญญัติ^๑หาจึงมี^๑อยู่ว่า

- ก. พระเช่น^๑นี้ มี^๑หรือไม่?
- ข. เราจะได้^๑มีโอกาสศึกษาการดำเนินชีวิตของท่าน หรือไม่?
- ค. เรา^๑รู้จักศีล รู้จักธรรม รู้จักวินัย รู้จักคำสอน ของ พระพุทธรองค์ เพียงพอที่จะ^๑วัด ความถูกต้อง ของ การดำเนินชีวิต ของ พระ หรือไม่?
- ง. เรา^๑รู้จักหลักการดำเนินชีวิต ตามหลักการพุทธ หรือไม่?
- จ. เราเชื่อ^๑หรือไม่ว่า คำสอน และ แบบอย่าง การดำเนินชีวิต ของ พระพุทธรองค์ สอดคล้องกัน ปฏิบัติตามได้ แม้ในปัจจุบัน?
- ฉ. เรา^๑รู้จักหลักการ และ ทฤษฎีของพุทธชัดเจน^๑ ตรงแม่นยำ หรือไม่ เราเอา^๑ลัทธิ และ แนวทางปฏิบัติของศาสนาอื่น มาปนกับแนวทางคำสอนของพระบรมศาสดา หรือเปล่า?

สรุปแล้ว บัญญัติ^๑หาจึงมี^๑อยู่ว่า ตัวของเราเอง เรา^๑รู้หรือไม่ว่า จะต้องมองอะไร มองที่ไหน มองอย่างไร และ มองทำไม ถ้าเราเองเรายังมี^๑จลาทิฐิ^๑หมด แม้ในส่วนใดส่วนหนึ่ง ตั้งแต่ข้อ ก-ฉ แล้ว / ต่อให้พระพุทธรองค์ มาอยู่ตรงหน้า เราก็ไม่รู้ ต่อให้มีพระอรหันต์อยู่ตรงหน้า เราก็ยังไม่รู้ว่า “มี” ถ้าเราไม่รู้ว่า มี^๑อย่างไร เราก็คงไม่เชื่อว่า “มี”

๒) ต้องได้^๑ฟังประกาศ โลก^๑นี้ โลก^๑หน้า ให้แจ่มแจ้ง

หมายความว่า จะด้วย^๑สื่อใดก็ตาม เราจะต้องได้^๑ฟังพระบอก สอนอธิบาย เรื่องโลก^๑นี้ โลก^๑หน้า ต้องได้^๑ฟังเหตุ ฟังผล ของท่าน ได้พิจารณา^๑คำบอกกล่าวของท่าน และ ได้^๑พิสูจน์คำสอนของท่าน ว่า มี^๑เหตุผล มี^๑หลักฐาน มี^๑สาระ ที่^๑เชื่อ^๑ถือ^๑ได้

ไม่ใช่มงาย ไร้สาระ เพื่อผันเรื่องนอกตัวนอกคน ที่พิสูจน์ไม่ได้ ท่านต้องสามารถอธิบายให้เราเข้าใจ คำว่า “โลก” “โลกนี้” และ “โลกหน้า” ได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เราได้พบพระ เช่นนี้หรือยัง?

๓) ต้องได้พบพระ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง

หมายความว่า พระที่ท่านจะประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง ได้นั้น เพราะท่าน **รู้อย่างดี** คือ รู้อย่างดี รู้อย่างลึกซึ้ง รู้อย่างถูกต้อง รู้อย่างละเอียดลออ รู้อย่างจริงจัง รู้อย่างชัดเจน

นอกจากท่านจะรู้อย่างดีแล้ว ท่านยังจะต้อง **รู้อย่างดีด้วยตัวท่านเอง** ด้วยญาณปัญญาของท่าน มิใช่ไปอ่านมา หรือ ฟังมาจากผู้อื่น แล้วอ้างว่า เป็นความรู้ของตนเอง แต่เพราะท่านมีในตัวท่านเองแล้ว หรือ อย่างน้อยที่สุด ท่านได้เรียนปริยัติ เรียนทฤษฎีของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้อง แล้วนำไปปฏิบัติ จนบรรลุธรรมรู้อย่างดีจริงในตนเอง(บัจจัตถ์)

เมื่อวิเคราะห์รวม 2 ข้อท้ายนี้ เรายังจะได้พบ ความลึกซึ้ง ของ คำตรัสของพระพุทธองค์อีกจุดหนึ่ง คือ พระมีความรู้อย่างดี รู้อย่างดี ก็ต้องประกาศความรู้อย่างดีของท่านให้ผู้อื่นรู้ตาม เป็นธรรมดา ถ้าท่านอ้างว่า **รู้อย่างดีแล้ว** แต่ไม่ประกาศความรู้อย่างดีของท่าน ก็ถือว่า ยังไม่ตรงตามข้อกำหนดของพระพุทธองค์

เราจะได้พบพระที่มีคุณสมบัติ คุณธรรม ภูมิปัญญา รู้อย่างดี เช่นนี้ หรือไม่? เรามีใจและมีปัญญา เบิกกว้างเพียงพอ ที่จะฟัง หรือไม่? และข้อสำคัญ คือ เราต้องการฟังหรือเปล่า? หรือ เราคิดว่าเรารู้แล้ว เราได้หลงปักใจในความเห็นนั้นๆ เสียแล้ว คุณพร้อมที่จะอ่านประกาศหรือยัง?

“พวกคุณโง่คืด ที่ได้เห็นสมณพราหมณา ตั้งที่ได้ยินย่นไว้ในทัน ว่า เป็นสมณพราหมณา ที่ดำเนินไปชอบ ปฏิบัติชอบ รู้อย่างดี โลกหน้าด้วยตน แจ่มโลกนี้โลกหน้าได้ด้วยตนเอง แล้วเอามาประกาศให้คนอื่นรู้ตาม แล้วผมก็ยืนยันว่า ผมนี้แหละ เป็นสมณพราหมณา ผู้เป็น สมณะที่รู้อย่างดี โลกนี้ โลกหน้าด้วยตนเอง”

ท่านยืนยันมาแต่ต้นแล้ว ว่า

“มิได้พูดด้วยความโอ้อวด ไม่ใช่โอ้อวดอ้าง อสโรหิ โหติ อมายาวิ ไม่ใช่
มายา แต่เมื่อเหตุปัจจัยครบพร้อมแล้ว มีฐานรองรับเพียงพอที่จะพูด
สู่กันฟัง จึงประกาศยืนยัน ด้วยความจริงใจ ตามกาลเทศะอันควร ”

“ที่เอามาพูดนี้ เอามาพูดด้วยตนเอง ไม่เคยไปอ่าน ไม่เคยไปเห็น
ไม่เคยไปได้ยินที่ไหน ไม่เคยอ่านจากตำราไหน ที่เล่าเรื่อง อธิบายเรื่องนั้น
เรื่องนั้นมา เล่าให้คุณฟัง พิสูจน์ให้คุณรู้อยู่เดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เล่าอย่างเขาเล่า
ล่องลอย หลับหู หลับตา ”

“เรารู้ของเรา เห็นของเราอยู่เดี๋ยวนี้ สัมผัสอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นต้น แล้วก็
เอามาเล่าสู่คุณฟัง นี่ผมเห็นของผมเอง ยัง อภิญญา สัจฉิกัตวา มันแจ้ง
ด้วยตนเอง แจ้งแล้ว จึงเอามาพูดให้พวกคุณฟัง อย่างเห็นจริง มันใจ
แน่วใจ แน่นอน เต็มขาด เพื่อให้พวกคุณเรียนรู้ จับให้ได้ ”

“และเอามาประกาศ ให้คุณรู้ ให้คุณได้ยิน ได้สัมผัสอยู่เดี๋ยวนี้
คุณจะเชื่อ หรือ ไม่เชื่อ ก็เรื่องของคุณ ”

“ในภาวะที่ศาสนา จะหวน จะดับกัน มันก็เกิดมีจนาที่ถูกต้องจริง
คนเชื่อว่า ไม่มี ผมขอพูดประกอบว่า สมณพราหมณ์ มีจริง ผมเป็น
พระโพธิสัตว์ มารอ มากู้ มากอบกู้ชนสัตว์ในโลกตอนนี้ โลกนี้ ยังอยู่ใน
ยุคกาลที่ มีได้ ขอยืนยันว่า มี จะพาคุณพิสูจน์ คุณก็จะได้รู้เอง ”

“เราจะได้เห็นสมณพราหมณ์ ได้สัมผัสสมณพราหมณ์ ได้รู้จัก
สมณพราหมณา ด้วยการสัมผัส ด้วยการคบคุ่น มาคบคุ่น แล้วเราจะได้รู้
ด้วยการศึกษา รู้ได้ด้วยการเรียน การปฏิบัติ พิสูจน์ ”

“ผมเป็นธรรมทายาท ผมทำกิจแก่พระศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงสร้างไว้
มีระเบียบ กฎ ศีล ธรรม วินัย ที่ท่านวางเอาไว้ ผมก็ปฏิบัติตามท่าน
ผมได้เป็นสุข ผมเข้าใจธรรมะอันของพระพุทธเจ้า ผมก็เอาธรรมะ
อันมาทานต่อ เอามาแจกคนอื่นต่อ เป็นนาคบุญ แจกต่อให้ ให้ไป
พวกคุณก็ได้สมบัติของพระพุทธเจ้าไป ผมแจกสมบัติพระพุทธเจ้าให้คุณ
แทนพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธเจ้า ท่านหมดหน้าที่แล้ว ท่านได้แจกไว้

แก่พระสาวก ผมเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า ผมก็แจกแก่คุณไป
ผมทำหน้าที่แทนพระพุทธเจ้า ผมกำลังทำกรรมทานอยู่”

“ผมจะมาอธิบายให้คุณฟัง จะมาสอนคุณได้ จะรู้รายละเอียดมา
สาธยายได้มาก ปานนี้ ก็เป็นของผม ส่งสมมา ผมไม่ได้ท่องมาจากตำรา
ไม่ได้อ่านมา ชาตินี้ไม่ได้เป็นนักอ่านตำรามาคู่มือคุณฟังเลย แล้วตำรา
อย่างนี้ไม่มีให้ผมอ่านด้วย ใครมีเอามาให้ผมอ่านบ้าง ตำราที่มามีความ
ชัด ๆ แจง ๆ อย่างที่ผมพูด อย่างที่ผมว่า”

“ผมหยั่งถึง เพราะผมมีอยู่แล้ว ผมไม่ได้เดา ผมพยายามจะพูด
โดยภาษาคน ให้คุณฟัง พยายามปรุง พยายามสร้าง พยายามพูดให้เก่ง
พยายามพูดให้ตรงกับที่รู้ ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่ง เป็นเรื่องที่ใครให้แจงได้ยาก
เหลือเกิน อนัตตสังข พยายามใช้โวหาร นิรุตติ ภาษา ปฏิภาณ ให้มี
ปฏิสัมภิตที่ปัดโต ให้มี ปฏิสัมภิตาญาณ ให้ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะให้คุณได้รับ
ถ่ายทอดไป ก็พยายามด้วยตัวเอง ไม่ได้ไปลอกไปเลียนของใครมา”

ท่านมิได้ประกาศแต่เพียง โลกนี้ โลกหน้า แต่ท่านได้พยายามอย่างยิ่ง ที่จะโปรด
พุทธบริษัทให้รู้จัก **มัจฉาทิฎฐิ ๑๐** และ **สัมมาทิฎฐิ ๑๐** อันเป็นเบื้องต้น ของ **สัมมา-
อริยมรรค** เพื่อวางแนวทางที่ถูกต้อง **สู่สัมมาสมาธิ สัมมาญาณ** และ
สัมมาวิมุติ ชั้น อนาสวะ **สู่โลกุตตระ** ของพุทธบริษัท ผู้ใฝ่ใจแสวงหา
และ มุ่งมั่นที่จะบรรลุจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

สมณพราหมณา ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ตรัสรู้เองโดยชอบ สะอาด บริสุทธิ์
บริบูรณ์สูงสุด คือ **องค์สมเด็จพระบรมศาสดา อนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า**
ซึ่งเป็นสยัมภู ยิ่งใหญ่ตรัสรู้เองโดยชอบ และสร้างพระศาสนาได้ รองลงมาคือ **พระสัมมา-
ปัจเจกพุทธะ** เป็นผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง แต่ไม่ยิ่งใหญ่ เป็นรองพระพุทธเจ้า ไล่เรียง
ลดหลั่นระดับลงมาถึงพุทธะต่าง ๆ อันได้แก่ **สัมมาสัมพุทธสาวก อนุพุทธ** จนกระทั่งถึง
ลุตพุทธะ นอกจากนั้น สมณพราหมณายังรวมหมายถึง พระอริยะ ๔ ระดับ ๘ ระดับ ของ
พระพุทธเจ้า อันได้แก่ ผู้มีคุณธรรมระดับ **พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกิทาคามี** และ
พระโสดาบัน ก็ไล่เรียงกันลงมา **มิจริงในโลก** ผู้ที่หลงผิด คิดว่า สมณพราหมณา

ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ **ไม่มี** จะด้วยเพราะ **มิจฉาทฐิ** หรือ เพราะวาสนาบารมียังไม่
เพียงพอที่จะรู้ ก็ตาม เป็นคนที่น่าสงสาร เพราะจะยังไม่มีโอกาสเข้าทาง**สัมมา-**
อริยมรรคได้เลย เพราะ**สัมมาอริยมรรค**เริ่มต้นด้วย **สัมมาทิฐิ** และ นี้เป็น
คำสอนของ **สมเด็จพระบรมศาสดา** ดังมีเป็นหลักฐานใน **มหาจัตตารีสกสูตร** นี้
เป็นต้น

การดำเนินชอบ ของ สมณพราหมณ์ ก็มีขั้นระดับ ผู้ดำเนินชอบแล้ว ดีแล้ว
อย่างสูงสุด คือ **องค์สมเด็จพระศาสดา** ฉายาทางภาษาบาลี คือ **ตถาคต** เป็น
คำกล่าวถึงพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว ผู้ไม่ใช่คำนี้ไม่ได้ ใช้ได้เพียง **สัมมัตถิ** ซึ่ง
แปลว่า ดำเนินไปชอบ ไปดีแล้ว เหมือนกัน แต่ในระดับที่ต่ำกว่า เป็นสงฆ์สาวก ผู้ตามติด
ผู้ต่อเนื่อง ผู้กระทำเป็นไปได้อย่างท่าน ตามท่านใกล้ชิด เรียกว่า ตามรอยพระยุคลบาท
โดยเอาพระตถาคตเป็นตัวอย่าง ผู้ต่อไปจากนั้นอีก ก็เรียกกลางๆว่า **สุกต** ซึ่งแปลว่า
ไปดีแล้ว ดำเนินไปชอบ เช่นกัน (ดู ๑.๒.๒ ประกอบ)

“ผมได้พิสูจน์มามาก ว่า ผมหัดเดินตามพระพุทธเจ้า ได้ละได้ทิ้ง
อย่างท่าน เอาเหตุ เอาปัจจัย เอาหลักฐาน เอาข้อธรรมวินัย พิสูจน์ยืนยันได้
ว่า ผมปฏิบัติตามพระพุทธองค์ เดินตามรอยพระพุทธองค์ พิสูจน์ด้วย
ตัวเอง เห็นได้ชัด แม้กาลนี้ เราก้พิสูจน์ได้ ไม่ใช่ว่า จะทำได้เฉพาะ
ยุคพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยุคนักพิสูจน์ได้ ธรรมะของพระพุทธเจ้าทำทนาย
ให้มาพิสูจน์ให้เห็นแจ้งเอง เป็น **เอหิภัสสโก** แล้วผู้เห็นแจ้งนั้นแหละ
จะเปิดเผยตนเอง เป็น **ยถากุตัง อตตาทัง อวิกตตา** (ด้วยความจริงตามความ
เป็นจริง) มาบอกแจ้งกับพวกคุณ พวกคุณเป็นผู้ไวใจผม ศรัทธา
เลื่อมใสในผม และ ปฏิบัติธรรม ตามรอยพระบาท องค์สมเด็จพระศาสดา
มาตามๆกัน ผมไม่เปิดเผยกับพวกคุณ ผู้มีศรัทธา และมีคุณธรรมแล้ว
ผมจะเปิดเผยกับใคร”

สมณพราหมณ์ จะต้องปฏิบัติทวนแล้ว ซ้ำอีก จนถึงขั้น **สัมมา** เรียกว่า
สัมมาปฏิปันนา จนเข้าถึงสภาวะ ที่ถูกต้องที่สุดแล้ว ผู้ใดปฏิบัติยังไม่ถึงขั้น
ชอบแล้ว ดีแล้ว ลงตัวแล้ว ยังไม่เลิกขอด จะใช้คำว่า **สัมมา** นำ ยังไม่ถูกต้องทีเดียว

โดยเฉพาะ คำว่า **สัมมาอริยมรรค** เพราะเป็นแค่เพียงผู้เดินมรรค กำลังปฏิบัติอยู่ กำลังฝึกฝนให้ดีขึ้นอยู่ แต่ยังไม่ได้ความเป็น “สัมมา” จนกว่าจะปฏิบัติลงตัว ชอบแล้ว เหมาะแล้ว ควรแล้ว ตงมณฑแล้ว จึงจะเรียกเป็น **สัมมาอริยมรรค** ได้ **มรรค**อันนั้นจึงกลายเป็น**ผล** ดังนั้นคำว่า **มรรค** เฉยๆ กับ **สัมมา**มรรค หรือ **สัมมาอริยมรรค** จึงมีความหมายต่างกันอยู่

“ที่ผมประกาศเปิดเผยออกมานี้ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย อย่าเพิ่งรีบเชื่อ มงาย พิสูจน์ ติดตามดูๆ ผมพูดด้วยความจริงใจ พูดเรียบร้อย มิได้ โอ้อวด และมีได้มีจิตใจอยากโอ้อวดด้วย คุณฟังดูๆ สังเกตดูๆ ค่อย ศึกษาพิสูจน์ไปดีๆ แต่อย่าเพิ่งโทษกันมากนัก ที่จริงก็น่าเห็นใจ คนที่เขาจะไม่เชื่อ เพราะผมไม่ได้เคยเรียนมาอย่างที่เขาเรียนกัน สำนึกก็ไม่มี ครูอาจารย์ก็ไม่มี บาลักไม่ได้เรียน นักธรรมตรี โท เอก ก็ไม่ได้เรียน แล้วมาประกาศ ใครเขาจะเชื่อได้ง่ายๆ”

ท่านที่ยังมีความเห็นเป็น **มิจฉาทิฐิ** จงละความเป็น **มิจฉาทิฐิ** เสีย อย่าค้านแย้ง พระพุทธเจ้า อย่าหมั่นเมิน หยามเหยียด จาบจ้วงพระอริยะ พระสมณพราหมณา ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ จงพิสูจน์ด้วยตัวของท่านเอง แล้วท่านจะเกิด**สัมมาทิฐิ** และได้เดินมรรคสู่ผลของ **สัมมาอริยมรรค** ของพระพุทธองค์ **สมเด็จพระบรมศาสดา**ของเรา พุทธบริษัท

“พุทธบริษัทมากมาย ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามศีล ตามธรรม ตาม วินัย มีศรัทธาเทิดทูนพระพุทธองค์อย่างสูง ไม่หลงรูปพุทธลวงๆ มีความศรัทธาในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ และ นำมาประพฤติ ปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่ยังไม่ขาดศรัทธาในพระสงฆ์ **เพราะยังไม่ได้พบพระอริยสงฆ์** และ มักจะถูกสมมุติสงฆ์พาหลงทาง ออกนอกทางพุทธไม่มากนัก เป็นที่น่าเสียดาย ที่**การปฏิบัติ ปฏิบัติ** ขอบนั้น มี**พระรัตนตรัย**เพียง ๒ เส้า ไม่ครบองค์ ๓ จึงบรรลุธรรม ไม่ได้ **เพราะขาดเส้าที่ ๓ ก็คือ สาวกสังโฆ**”

หาเสีย หาให้เจอ เพื่อสร้างความเป็น**สมณพราหมณา**แก่ตน เพื่อ **โลกนี้** และ **โลกหน้า**ของคุณเอง และเพื่อ**พุทธศาสนา**นี้ของโลก

■ มัจฉาทิฐิ ๑๐ สัมมาทิฐิ ๑๐

๑.๒ ปวิรรตหมุรอบเชิงซ้อนของท่าน

๑.๒.๑ รู้จัก รู้เป็น

๑.๑ รู้จักสายแห่งอริยสมบัติ

๑.๒ รู้จักสมณพราหมณ์

๑.๓ รู้จักจิตวิญญาณ

๑.๔ รู้จักกรรมวิบาก โลกนี้ โลกหน้า

๑.๕ รู้จักการให้

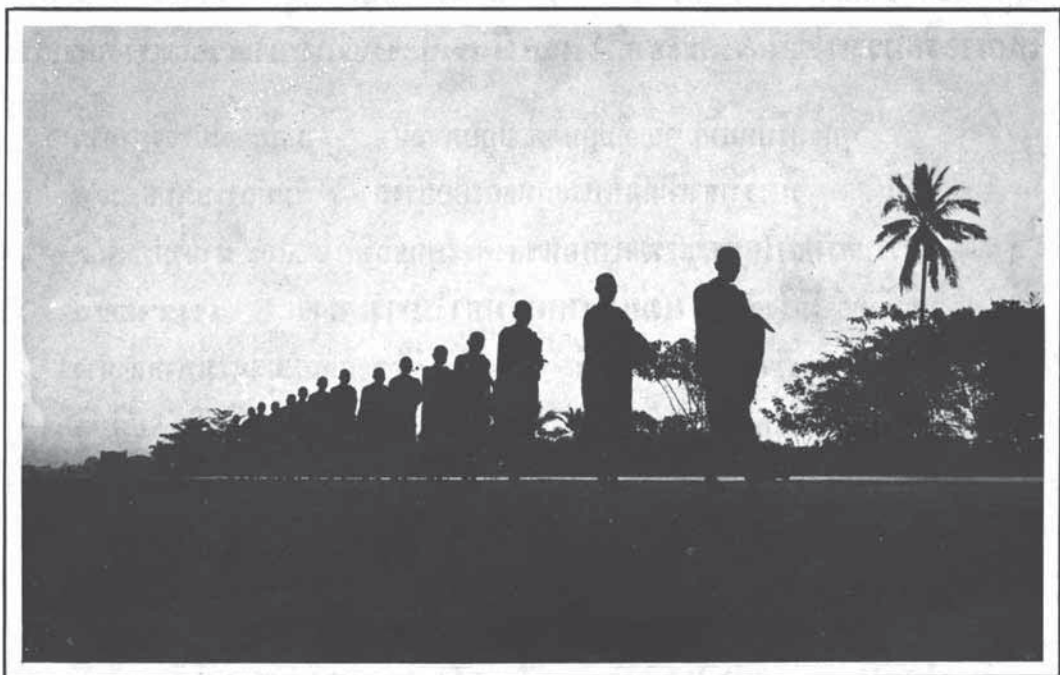
๑.๒.๒ รู้คิด รู้ทำ รู้แจ้งในทาน

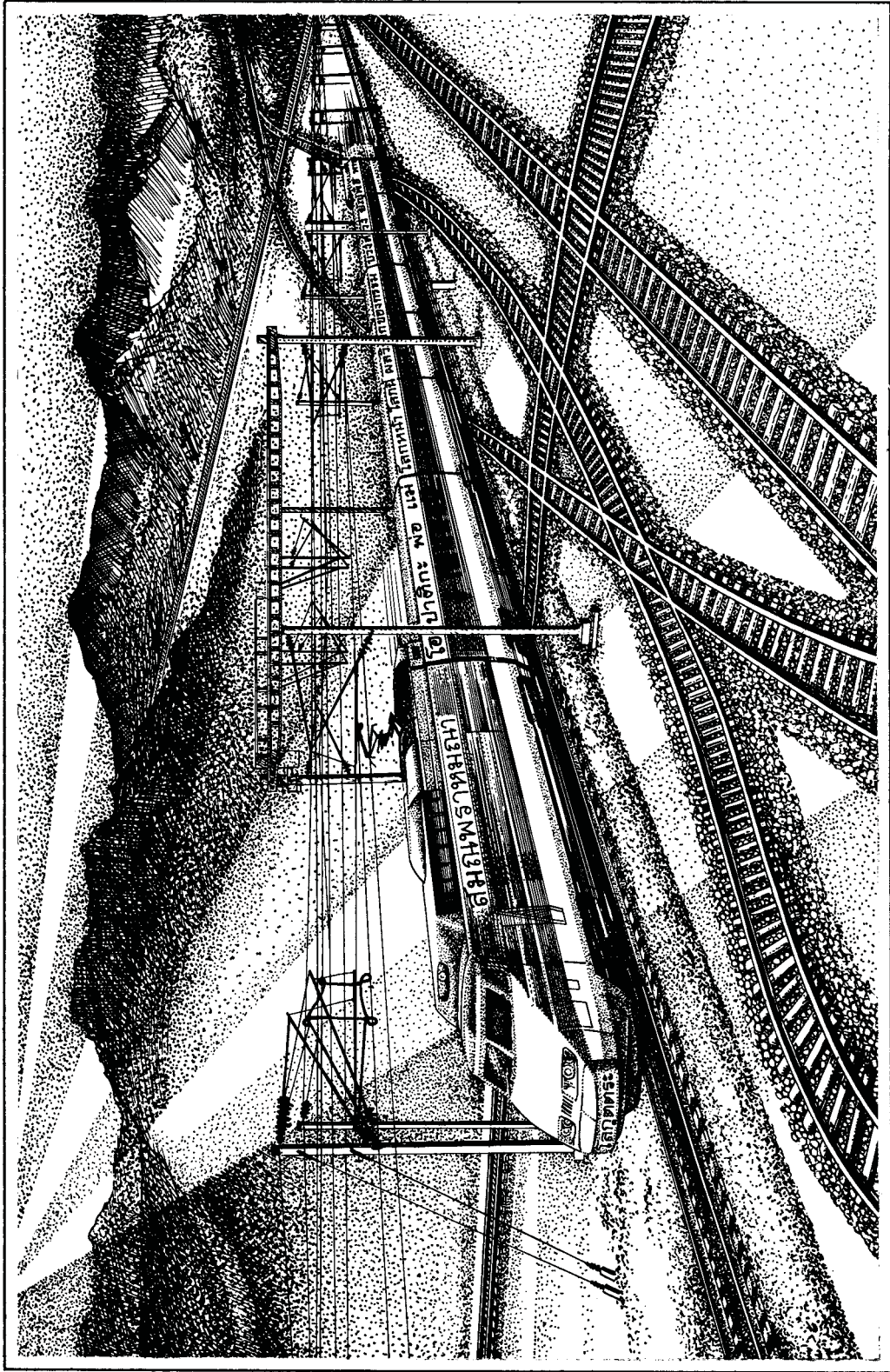
๒.๑ ส่วนผู้ให้

๒.๒ ส่วนผู้รับ

๒.๓ สิ่งที่จะให้เป็นทาน

๑.๒.๓ ทานนั้นสำคัญนะ

แผนภูมิที่ ๑๖ ทางรถไฟสายโลกตะวันออก

๑.๒ ปรีวรตหมุณรอบเชิงซ้อนของท่าน

เราได้ศึกษามัจฉาทิฐิ ๑๐ และ สัมมาทิฐิ ๑๐ มา ตั้งแต่ท่าน จนถึง สมณพราหมณ์ ในแนวตรงมาแล้ว อย่างละเอียด ในข้อ ๑.๑ จนเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า ผู้อ่านมีความเข้าใจได้กระจ่างชัด เรียกว่า รู้จักสัมมาทิฐิ ของ พุทธพอสสมควรแล้ว คือ รู้ว่า “อะไรเป็นอะไร” และก็จะรู้ด้วยว่า การรู้ของพุทธ จะต้องรู้อย่างแจ่มแจ้ง ทั้งแก่นสาร วิธีสาร และผล

พุทธที่แท้ ต้องรู้จักอริยสมบัติ รู้จักอริยบุคคล และรู้จักทางที่จะทำตนให้เป็น อริยบุคคล เพื่อผลได้ คือ อริยสมบัติ ซึ่งเป็น การวนทวนรอบ ของเรื่อง ทาน อีก รอบหนึ่ง เพื่อการ “รู้เป็น” หลังจากที่ได้ “รู้จัก” แล้ว ในหัวข้อ ๑.๒ นี้ จึงจะต้องมีการวิเคราะห์ถึงการรู้ว่า ต้องทั้ง รู้จัก และ รู้เป็น ให้ได้จริงๆ

ในเรื่องเกี่ยวกับการ ปรีวรตหมุณรอบเชิงซ้อนของท่าน นี้ เราจะแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ว่าด้วยการ รู้จัก-รู้เป็น และ ส่วนที่ว่าด้วยการ รู้คิด รู้ทำ อย่างรู้แจ้ง ในทาน

๑.๒.๑ รู้จัก-รู้เป็น

ในหัวข้อ ๑.๒.๑ นี้ เราจะพูดถึง การวนทวนรอบของท่าน ซึ่งจะ รวมถึงอริยสมบัติ และการรู้จักอริยสมบัติ พร้อมกันนั้น เราจะมาเรียนรู้ เพื่อรู้จัก สมณพราหมณ์ ให้ถ่องแท้แน่ชัดเข้าไปอีก ตลอดจนเรียนรู้ จิตวิญญาณ รู้จัก กรรมวิบาก โลกหน้า โลกนี้ และ รู้จัก การให้ ที่เป็น ทาน อันแท้จริง หัวข้อ ๑.๒.๑ นี้ จึงมีหัวข้อย่อย ๕ ข้อ คือ :-

- ๑.๑ รู้จักลายแทงอริยสมบัติ
- ๑.๒ รู้จักสมณพราหมณา
- ๑.๓ รู้จักจิตวิญญาณ
- ๑.๔ รู้จักกรรมวิบาก โลกนี้ โลกหน้า
- ๑.๕ รู้จักการให้

๑.๑ รู้จักลายแทงอริยสมบัติ

องค์สมณพราหมณ์ ผู้เป็นสัมมาสัมพุทธสาวก ได้นำสัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๑ คือ สัมมาทิฐิ ซึ่งท่านแบ่งไว้เป็นหมวดใหญ่ๆ ๓ หมวด มาประกาศ อธิบาย ให้ผู้นับตาม ปฏิบัติตาม เพื่อพิสูจน์ เพื่อรู้ด้วยตนเอง เพื่อสืบสาน สืบสมภารมื เป็นธรรมทายาท กันต่อไป

สัมมาอริยมรรค เปรียบเสมือน “ลายแทงอริยสมบัติ” **สัมมาทิฐิ** เป็น องค์แรกของมรรค และเป็นประธานองค์มรรค

สัมมาทิฐิ จึงสำคัญมาก เปรียบเสมือนการตั้งเข็ม หรือ ทิศทางการเดินทาง ถ้า เข้าใจไม่ถูกต้อง ไม่ตรงทาง ตั้งเข็มไม่ดี การปฏิบัติจะไม่ตรงเป้า ไม่แม่นยำจะเอียง เบี่ยงออกนอกเส้นทาง การปฏิบัติจะสิ้นเปลืองเสียเวลา เน้นซ้ำ ไม่ได้ผลเท่าที่ควร นี่คือ **ผลเสียของมิจฉาทิฐิ**

พระสัมมาสัมพุทธสาวก ผู้รู้สัมมาอริยมรรค จะแนะทาง ชัดเจน ให้คำอธิบาย ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจจริง ถูกความหมาย ตรงเส้นทาง ตรงเป้า ปฏิบัติ ตามได้ ดำเนินต่อไปได้ ไม่หลงทาง เปรียบเสมือนเดินตามผู้ใหญ่ที่รู้จัก ทางจริงๆ ย่อมไม่หลง เรียกว่า **พันโหมะ**

ผู้ศึกษาปฏิบัติตามท่าน จะมีทฤษฎี มีหลักการและหลักเกณฑ์ไว้สำหรับนำไป เทียบเคียงปฏิบัติ เปรียบเสมือนมีแผนที่ขยายใหญ่อยู่กับตัว แผนที่ทางอยู่เสมอให้เห็น ต่อหน้าต่อตา มีเครื่องหมายทิศทาง มีเครื่องประกอบ เป็นองค์ประกอบในการทรงตน ปฏิบัติตน นอกจากนี้ ยังมีจิ้งหะพัก มีเครื่องวัด และเครื่องตรวจสอบทุกระยะ ทำให้ สามารถประเมินทิศทาง และประเมินผลได้ด้วยตัวเอง อย่างแม่นยำ มีประสิทธิภาพ และไม่สับสน ไม่วกวน การเดินทางจะคล่องแคล่ว สะดวกสบาย รวดเร็ว

การศึกษาสัมมาทิฐิอย่างถูกต้องละเอียดลึกซึ้งถ้วนรอบ รู้โลกทั้งสมมุติ และ ปรมาัตถ์ รู้จิต รู้ตน รู้การงาน เปรียบเสมือนการเตรียมตัวก่อนการเดินทาง การเตรียมตัว ทัดี เตรียมหาสัมภาระเท่าที่จำเป็น และมีประโยชน์ จะช่วยให้การเดินทางสะดวก เบา และง่าย

การที่ท่านแยก**สัมมาทิฐิ**ออกเป็น ๔ หมวด ใหญ่ๆ เพื่อที่จะจำแนกลักษณะให้ง่าย ต่อการจดจำ นอกจากจะช่วยให้เห็นว่า แต่ละหน่วย แต่ละหมวด แต่ละกลุ่มจะมีหลัก ลักษณะของตนเอง พร้อมกันนั้น ก็จะมีลักษณะขยายกันกว้างขึ้น มีความสัมพันธ์กัน

ธรรมะนั้น เมื่อมีการดำเนินไปตามขั้นตอนหนึ่ง ระดับหนึ่งแล้ว ก็จะเกิดการสังสม เป็นเหตุเป็นปัจจัยในแต่ละคน จนกว่าจะได้สะสมไปเป็นกลุ่ม เป็นมวลที่มากพอถึงขนาด “ปัจจัยตั้ง” (เกิดเป็นเนื้อแท้ของจริงที่เราเอง) เมื่อมากพอแล้วจะได้รับการตั้งมั่น ปลุกฝัง เป็นฐิติ เมื่อปลุกฝังตั้งมั่นแล้ว จึงจะกลายเป็นแก่นเป็นแกนของตนเอง และขยายไปสู่ผู้อื่นได้ เมื่อเพิ่มการสะสมจนอีก เป็นปรีวัชชา (ครบรอบ, เว้นรอบแล้ว) เป็นวิโนทนา (ง่ายแล้ว, บรรเทาเบาบาง) ซ้อนรอบแล้วรอบเล่า จนเป็นรอบโต รอบใหญ่ ครอบผลเป็นภาวณา (ทำให้มีให้เป็นที่ได้แล้ว) จนกว่าจะแสดงผลเป็นสภาพของปัจเจก เป็นด้วยตน แม้ไม่มีใครมาชณะ ไม่มีใครหยิบออกมาคุยให้ ก็จะออกมาเอง เพราะมีเนอมน์แก่นสารอยู่แล้ว ในตัว มีสภาพที่ได้แล้วนั้น สังสมมามากพอ ไม่ว่าจะต้องไปตกหล่นวนเวียนเกาะยึดหลง มัวเมาอยู่ในภูมิใด ภพใดบ้างก็ตาม แก่นสารที่สะสมไว้แล้วนั้นจะมีฤทธิ์แรง แสดงตัวออกมาได้ เมื่อถึงกาล ถึงวาระของมัน ไม่ว่าจะถูกวิบากบ้าง อุปสรรคบ้างลิดรอน เบียดบัง ผลักไส เพียงใดก็ตาม ถ้าเป็นผู้มีของจริงเป็นขั้น “ปัจเจก” จริง สักวันหนึ่ง เนื้อแก่นนั้นจะออกมาเอง ถ้ามีมากพอจริง เป็นฐานของ “ปัจเจกภูมิ” ที่แท้

เพราะฉะนั้น การสังสม การบำเพ็ญบารมีต่างๆ เป็นของมีจริง คนเราต้องสังสม สาระ สังสาระ ประกอบสาระไปเรื่อย ๆ แม้พระอรหันต์ก็ยังมีประกอบสาระ สาระที่ท่าน ประกอบให้ผู้อื่น ก็ยังสะสมให้ตนเองเป็นโพธิสัตว์ยิ่งขึ้น ๆ

● สมณพราหมณ์ระดับต่างๆ

สมณพราหมณ์ พระองค์แรกที่ **กล้าประกาศพระองค์เอง** คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ดำเนินชอบอย่างสูงสุด การได้พบสมณพราหมณ์เอกเช่น พระองค์นี้ จึงเป็นบุญสูงสุดของมนุษย์ ความเห็นเช่นนั้นได้สังสมลงในจิตใจของ พุทธศาสนิกชนมากมาย มีจำนวนไม่น้อยที่ “อยากพบพระพุทธเจ้า” “อยากเกิดสมัยพุทธกาล” “อยากฟังธรรมจากพระโอษฐ์” ฯลฯ

พระพุทธองค์ประกาศพระองค์ เรียกพระองค์เองว่า “พระสมณโคตม” หรือ “พระตถาคต” ประกาศพระองค์ว่า เป็น พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า **ตรัสรู้ชอบเอง ไม่ได้รู้ตามผู้ใด** จนคนที่ไม่เชื่อ ก็แลบลินหลอกให้ซึ่งๆ หน้า ทรงประกาศพระองค์ว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาจรณะ เป็นผู้ไปคแล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก

เป็นสารพัดคนควรฝึก **ไม่มีใครยิ่งกว่า** ประกาศพระองค์ว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว จำแนกธรรมออกสั่งสอนสัตว์

ถ้าพระองค์ไม่ประกาศพระองค์เอง ใครจะเป็นผู้ประกาศ ใครจะรู้ว่า มีสมณพราหมณ์ เช่นนี้ในโลก **ถ้าพระพุทธองค์ไม่รับรองพระองค์เอง ใครจะเป็นผู้รับรอง** **ถ้าพระพุทธองค์ไม่ประกาศผลการปฏิบัติตามทฤษฎีของท่าน ใครจะรู้ ใครจะทำตาม** **ใครจะได้พิสูจน์ทฤษฎีที่พระพุทธองค์ ได้พิสูจน์มาแล้ว** **ถ้าพระพุทธองค์ไม่ประกาศศาสนา ใครจะรู้จัก พระพุทธศาสนา** **ใครจะได้รับพุทธธรรม** **และใครจะได้เป็นธรรมทายาท สืบต่อพระศาสนา**

นี่เป็นเพราะพระพุทธองค์**กล้าประกาศ กล้ารับรองด้วยพระองค์เอง** คนจึง**รู้จักพระพุทธเจ้า** **รู้จัก สมณพราหมณ์** พระองค์แรกของศาสนาพุทธ **รู้ว่า มีพระศาสดาเกิดในโลกนี้แล้ว** อีกพระองค์หนึ่ง **ให้โลกได้ฟัง** **ให้โลกได้รับธรรม** **และให้โลกได้รับชั้นชาวกะแสดแห่งคุณความดี** **ความสะอาดบริสุทธิ์** **และความเมตตากรุณา**

สมณพราหมณ์ระดับรองลงมา คือ พระสัมมาสัมพุทธสาวก **ผู้หนึ่งผู้ใดดำเนินชอบอย่างสูง ดำเนินตามรอยพระพุทธบาทอย่างถูกต้อง** ด้วย **ความศรัทธา** **เคารพ** **บูชา** **เทิดทูน** **สุดเศียร** **สุดเกล้า** **มีความอดทน** **พากเพียร** **วิริยะ** **ดำเนินชีวิตตามศีล** **ตามธรรม** **ตามวินัยของพระบรมศาสดา** **มีบุญญารู้ประโยชน์ตน** **ประโยชน์ท่าน** **แม้ประโยชน์ตนสิ้นแล้ว** **พันทุกซ์ส่วนตนแล้ว** **ก็บำเพ็ญประโยชน์ท่าน** **ขยันทำกิจการงาน** **มีประโยชน์** **มีคุณค่า** **มีบุญญารู้ว่า** **ควรทำอะไร** **ทำอย่างไร** **ที่จะเป็นประโยชน์แก่ปวงชน** **เพื่อจะเป็นตัวอย่างแก่นุชน** **สร้างหมู่กลุ่ม** **ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม** **ได้** **มีความสัมพันธ์ด้วยหมู่ได้** **เป็นสังฆะ** **เป็นกลุ่มก้อน** **เป็นมณฑลขึ้นมาได้** **ขยาย** **สังฆมณฑลได้** **สืบต่อพุทธศาสนาชีวิตได้** **ให้คงรูปคงร่าง** **ความเป็นพุทธะ** **ตามระบบ** **และทฤษฎีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้**

สมณพราหมณ์ เช่นนี้ **มิใช่หรือ** **ที่พุทธศาสนิกชน รำร้องเรียกหา** **ในกาลเวลาที่รู้สึก** **ว่า** **พระพุทธศาสนา** **เสื่อมเต็มที่** **เห็นว่า** **พุทธชวงจะ** **สิ้นสลาย** **เสียแล้ว** **กรรมัง** **ผู้รักศาสนา** **บูชาพระพุทธองค์** **เร่งเปิดหูเปิดตา** **รับฟัง** **รับรู้** **คำประกาศ** **ของพระสัมมาสัมพุทธสาวกด้วยเทอญ** **ผู้ใดพบแล้ว** **ควรถือเป็นบุญบารมีส่วนตน** **เร่งศึกษา** **ปฏิบัติสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นเถิด** **สว่างเถิด** **พุทธเอ๋ย!**

พระสัมมาสัมพุทธสาวก จะต่างจาก “พระปัจเจก” [ผู้รู้เองแบบของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนของพระพุทธเจ้า] เนื่องจากคำความที่ว่า “พระสัมมาสัมพุทธะ” นั้น อยู่ในศาสนาพุทธเท่านั้น ซึ่งต้องมีคำว่า “สัม หรือ สัมมา” ด้วย เป็นผู้เดินตามทางศาสนาพุทธ มุ่งประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน **ทั้ง ๒ ส่วน**

ส่วนสายเดียรรถีย์สายที่ต่างจากพุทธนั้น เป็นปัจเจก เป็นโดยตัวเอง ได้แก่ตัวเอง ได้แค่ช่วยตนเอง เป็นปัจเจกอยู่เท่านั้น [และรายละเอียดสภาพ ‘วิมุตติ’ ก็ไม่ตรงกับของพุทธแท้ ๆ ที่เดียว] พันทุกขัก็พันคนเดียว หนีจากหมู่ บรรลุแล้ว (ตามที่เขาเชื่อของเขา) ก็ไม่ชอบหมู่ ดิฉัตตภาพ ดิตตความเป็นตนเอง ดิตตหุต เกาะกุมสิ่งที่ตนยึดมั่นส่วนตัว ชอบด้นจิต ชิมเชื่อง ไม่มีลักษณะเบิกบาน เฉื่อยชา ไม่คล่องแคล่ว ไม่มองอาจแกล้วกล้า ชอบหลบชอบหนีผู้คน และที่ค้ำยันกับศาสนาพุทธมาก ก็คือ ตรงที่ไม่มี ความขยันสร้างสรรอะไร ไม่มีการงานเป็นไต่เป็นพายมีผลผลิตสมศักดิ์สมศรีที่ชื่อว่า ‘ผู้บรรลุผลผู้สำเร็จ’ แท้ ๆ ยิงนำ จะเห็นลักษณะของ ‘อิทธิบาท’ อันเป็น เครื่องชี้ เครื่องแสดง เครื่องอธิบายความเป็น “สมณะของพุทธ” ตามที่พระพุทธองค์ ทรงยืนยันไว้ (จักกวัตตสูตร ทิม. ปาฎิก. ข้อ ๕๐) ไม่เป็นผู้เข้าใจกรรม ไม่แจ้งชัดในกุศลกรรม-อกุศลกรรม จึงไม่กล้าทำกรรมทำการงาน (ในกรณีเป็นผู้ไม่ชี้แจง การงาน) ไม่เป็นไปด้วยกรรม (ทำการงาน) ไม่เป็น “กัมมันตะ” (มีการงานเป็นที่สุด) ไม่มีสังฆมณฑล เป็นธรรมทายาทไม่ได้ สืบศาสนาไม่ได้ และว่ากันว่า “แม้จะสอนผู้อื่น ก็สอนกันนำพาใคร ๆ เขาไม่ได้” ดังนี้ ก็เรียกว่า “พระปัจเจก” แท้ ๆ

หรือแม้แต่จะมาทางพุทธบ้าง จนรู้ว่า “ตน” แม้จะมีความเป็นพุทธด้วย จน เรียกว่าเป็น “ปัจเจกพุทธะ” เป็นผู้ ผู้ตนแล้วก็ตาม แม้ว่าจะทรงไว้ซึ่งพฤติกรรม การรู้ การตน อยู่ก็ตาม ก็ได้แค่ส่วนตัวเอง หรือว่า จะช่วยผู้อื่นได้ สอนผู้อื่นบ้าง ก็ไม่เก่ง ไม่กล้า ไม่กว้าง ไม่เป็นสังฆมณฑล ไม่เหมือนผู้มีเชื้อสายแท้ของสัมมาสัมพุทธะ จึงจะไม่ สืบสานศาสนาเท่าที่ควร ประโยชน์แม้จะมี ก็จะไม่เอนเอียงไปข้างฝ่ายตน ไม่เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่นมากพอ ที่จะรอนขสัตว์ช่วยใคร ๆ ให้บรรลุมรรคผลได้ ตามเลย พระปัจเจกพุทธะ จะสืบศาสนาก็ไม่ได้ จะสร้างศาสนาไม่ได้ เพราะสร้างสังฆะ และสังฆมณฑลไม่ได้เท่า พระสัมมาสัมพุทธสาวก

และยังเป็น “ บัณฑิตสัมพุทธ ” หรือ “ สัมมาบัณฑิตพุทธสาวก ” ด้วย
แล้ว ก็ยังเป็นผู้มารับช่วงสืบสานสร้างสังฆมณฑล เป็นพระธรรมทายาทโดยตรง ที่จะมา
เป็นผู้สืบทอดสืบสร้างศาสนาพุทธไว้แท้ๆ บางองค์ เป็นพระโพธิสัตว์ เป็นมหาโพธิสัตว์
เอาด้วย

องค์ สัมมาสัมพุทธสาวก ท่านสามารถสร้างสังฆมณฑล สืบสานศาสนาได้ เพราะ
ทุกข์ของท่านเหลือน้อย หรือหมดแล้ว ไม่มีสิ่งใดเพื่อประโยชน์ตนอีกแล้ว ท่านไม่เป็นทาส
รูปนามขั้น ๕ อีกต่อไป เรียกว่า หมดตัวตนโดยรูปและด้วยใจ ไม่ยึดถือว่า กายขั้น ๕
และ จิตขั้น ๕ นี้เป็นของท่าน ท่านจึงใช้มันยิ่งกว่าทาส ควบคุม ร่างกาย จิตใจ กำหนด
กิจการงาน ภาระได้ หุ้มเหได้ ไม่ต้องเสียเวลากับการกรอกบ่อนตนเอง หรือ แค่นำรุงบำเรอ
ตน หรือ พะเน้าพะนอตนเองตัวเองอยู่เกินการ ไม่ว่า กิเลส กาม หรือ เศษฐิติ กาม
ไม่ว่า กิเลส ภาพ หรือ เศษฐิติ ภาพ ท่านหมดความหลง หมดความ “ไม่รู้เท่าทัน” ทั้ง
กาม ทั้ง ภาพ ทั้ง วิภพ หมดความเป็นทาสกิเลสเหล่านั้น หมดตัวหมดตนจริงๆ อย่าง
สูงสุด จึงจะใช้กายขั้น ๕ – จิตขั้น ๕ นี้ไปเท่าที่มันจะดำรงอยู่ เพื่อทำงานทางพระศาสนา
ให้เกิดประโยชน์แก่มวลชน ตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ด้วยความขยัน วิริยะ
อุตสาหะ โดยไม่ต้องการการตอบแทนใดๆจากโลก ไม่ว่าจะ เป็น ลาภ ยศ สรรเสริญ หรือ
โลกีย์สุข อามิสสุข หรือ กามสุข ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือ การเสพยาารมณใด แม้
แต่อาารมณในภวังค์ หรือ ในภพ ก็ไม่มี กระทั่งรู้ตนว่าเสพยาารมณ ความหยุด ท่านก็จะ
มีหิริ โอตตัมปะ ละเลิกจนเป็นที่สุด เป็นตัวอย่างของการเสียสละ การ “ให้” สูงสุด สิ้น
ความเสพยาารมณทั้ง “วัตถุนิยม” และทั้ง “จิตนิยม”

ได้พูดถึง สมณพราหมณ์ ที่เป็นบุคคล ตัวตน ตัวอย่างที่ดีที่สูงสุด จนถึงบุคคล
ผู้มั่งคั่งความดี ความบริสุทธิ์ระดับต่างๆ มาพอสมควรแล้ว จึงอาจจะรวมสรุปในที่นี้ได้ว่า
สมณพราหมณา คือ แบบอย่างของคุณธรรมของผู้ประเสริฐ ที่พยายามทำการ
ซั๊กฟอกกาย ฟอกวจี ฟอกจิตใจของตนเอง สู่ความเจริญ ตามคำสอนของ
พระบรมศาสดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ละท่านจะมีอาการของจิต
ที่สะอาด อาการของจิตที่เป็นพระแท้ๆ (อริยะ) อาการที่เป็นเทวดา อาการที่เป็นพรหม

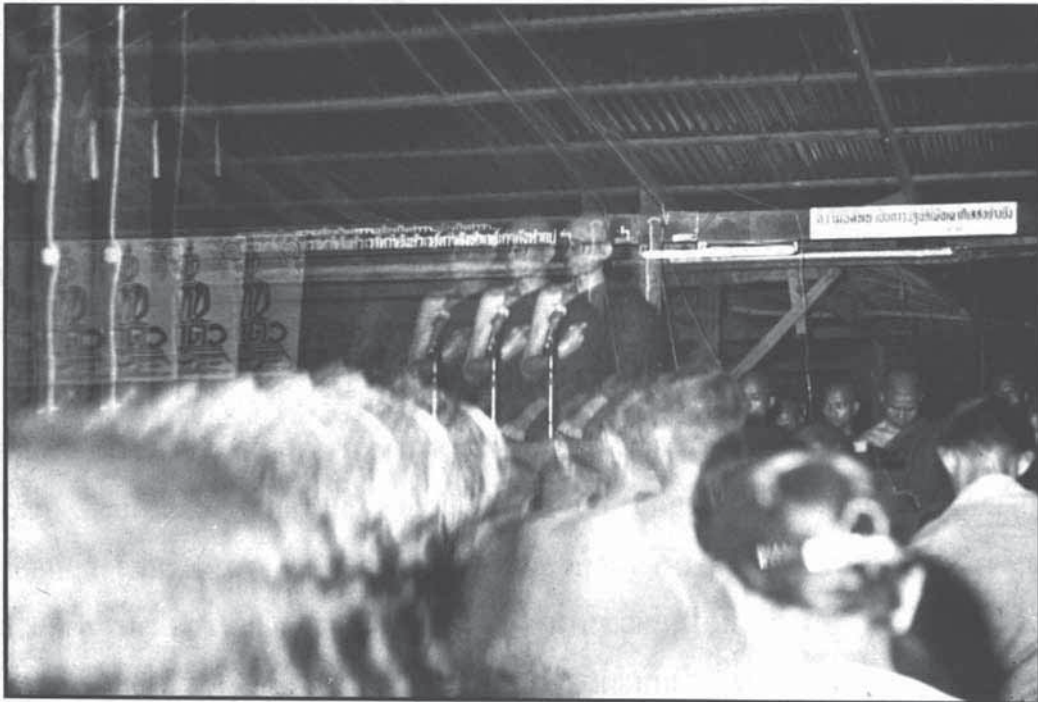
อาการเป็นจิตบริสุทธิ์ประภัสสร หรือแม้อาการของกายกรรม – วจีกรรม ก็เป็น
อาการที่เกิดจาก “จิตที่บริสุทธิ์สะอาด” เป็นตัวควบคุมสั่งการ
 (มโนปุพฺพังคมา ธัมมา ฯ) โดยการเลือกเฟ้นด้วยจิตบริสุทธิ์จากกิเลส ทำให้เกิด ให้เป็น
 ให้เห็น โดยเฉพาะให้เกิด ให้เป็นด้วยจิตอันประภัสสร อยู่ทุกขณะมากที่สุด ที่จะทำได้
 และทำให้ได้ท่ามกลางความมากับจัญ มากมูลกิเลสยิ่ง ๆ ขึ้น ก็จะต้องมีจิตวิญญาณอัน
 ขาวสะอาด เป็นปริโยสาน หรือ เป็นปริโยทปนัง ขาวรอบ สะอาดรอบ [“ สจิตปริโยทปนัง ”
 ชนิดที่รู้แจ้งทั้ง อาทิกัลยาณัง แล้วก็มีชฌะกัลยาณัง และปริโยสานกัลยาณัง เป็นที่สุดทีเดียว]

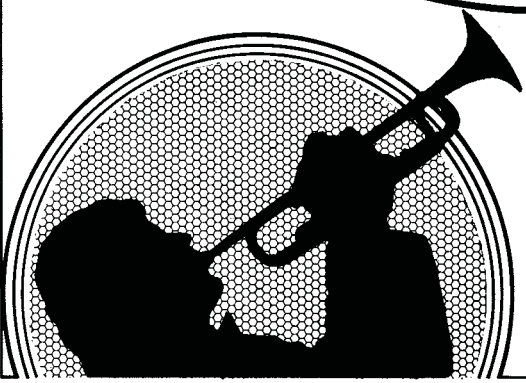
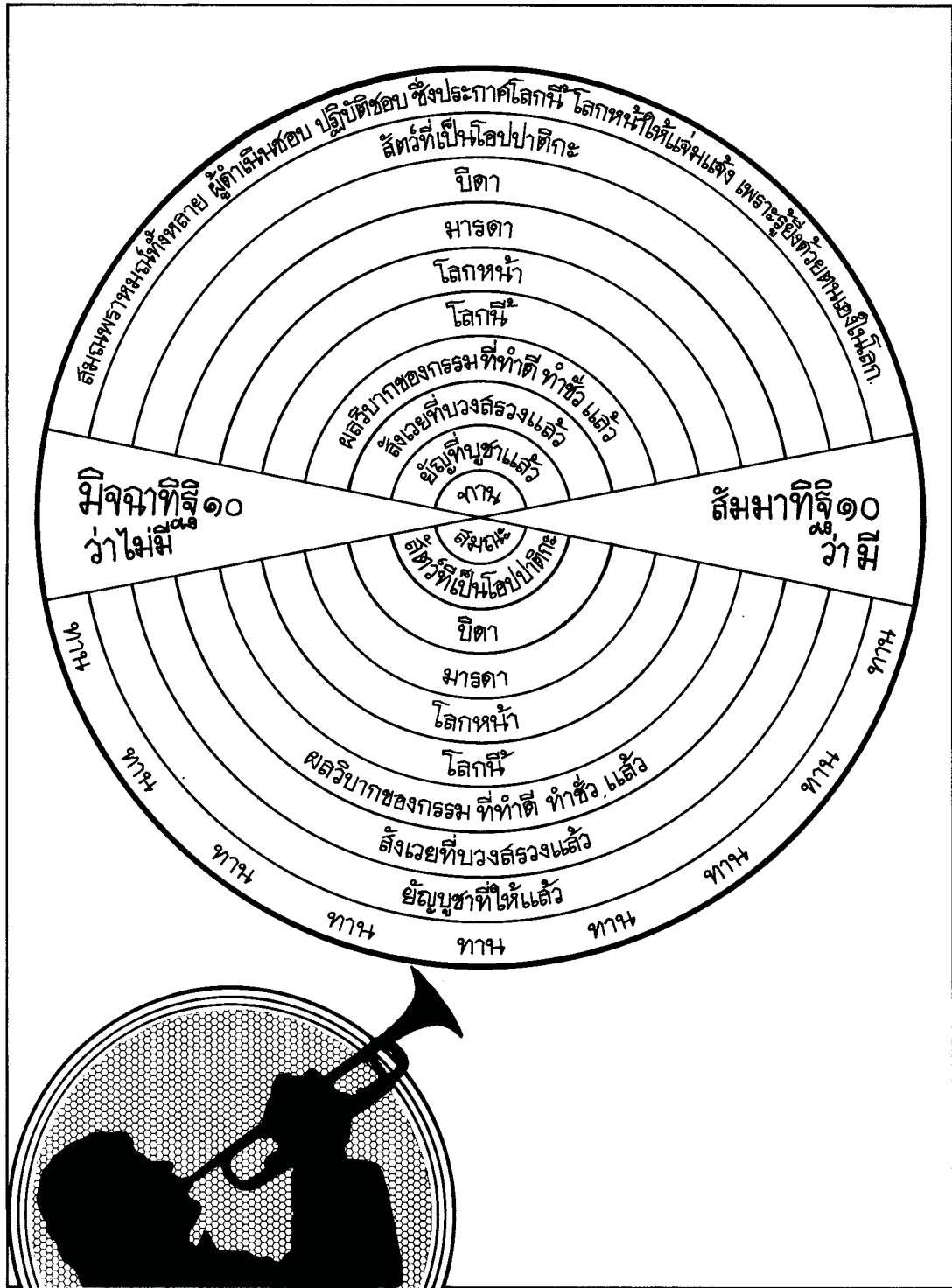
อาการ เช่นนี้ จะได้รับการกำหนดให้เกิดอยู่ เป็นอยู่ ดำเนินไปด้วยความรู้ และ
 ด้วยการใช้ปัญญาในการจัดเจียนปรับปรุงให้ดีที่สุด ทุกอริยาบถ ตามศีล ตามธรรม ตาม
 วินัยของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมกันนั้น ก็มีจิตรู้และยอมรับสภาพ
 การหมุนเปลี่ยนเวียนไป ของความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ตามเหตุ ตามปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับจิต
 สมณะที่แท้ จะมีความรู้ในการตัดสินใจ ความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตที่สัมพันธ์กับ
 เหตุแต่ละเหตุ ปัจจัยแต่ละปัจจัย รอบใด เรื่องใด เหตุปัจจัยใด ที่ร่วมสัมพันธ์อยู่
 ภายในจิตก็ไม่มีกิเลส แม้เพียงอรุรูป หรือ ฐลละอองอยู่ ก็ชื่อว่า นิโรธ – นิพพาน ดับได้
 แล้วอยู่ จะเหลือแต่จิตสะอาด ปลอดจากอิทธิพลของเหตุปัจจัยนั้น ๆ จริง คงทน ถาวร
 ไม่เวียนวน บริสุทธิ์บริบูรณ์ ไม่มีสิ่งที่เป็นกิเลส ตัณหา อุปาทาน ฐลละอองใดมาผสม
 ก็รู้ได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง และเป็นสภาพจริง ทำได้จริงเกิดสภาพพุทธะระดับต่าง ๆ ขึ้นใน
 ตน ในโลก **โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์** เพราะยังมีอนุพุทธระดับโสดาบัน
 อนุพุทธระดับสกิทาคามี อนุพุทธระดับอนาคามี เราจะได้พบพระอรหันต์แน่ ๆ แม้ในชาตินี้
 ถ้าเราตั้งตนเดินตาม “ ลายแทงอริยสมบัติของพระพุทธองค์ ” ที่กำหนดเส้นทางชัดเจน
 ไม่พาดคนหลงทาง

สมณพราหมณ์ผู้รู้แท้ ท่านจะชัดเจน แนะนำแก่เรา เราจะรู้ จะเข้าใจ เห็นแท้
 ในโลกแห่งจิตวิญญาณ หรือ วัฏฏสงสารของจิตวิญญาณ อันเรียกว่า โอบปาทิกะ จะรู้
 จะเข้าใจ จะอ่านรูปอ่านนามของความเป็นสัตว์แต่ละระดับ แต่ละฐานะของสัตว์โลกนออก
 จริง ๆ เช่น สัตว์นรก สัตว์มนุษย์ สัตว์เทวดา เป็นต้น ได้ตามสมณพราหมณ์ผู้รู้เองแล้ว
 จะเห็นแจ้งในความเป็นสัตว์ที่ต่างกันชัดเจน เพราะเข้าใจ “ รูป ” (สภาพทั่วทั้งภูมิจุ)

เข้าใจ “นาม” (สภาพที่เป็นตัวรู้) ได้แม่นยำถูก **“อาการ”** เข้าใจในเพศ หรือ ใน ความแตกต่างของอาการนั้น ๆ (สิ่งค์) รู้แจ้งใน สิ่งที่เหมาะสมตาม เครื่องหมาย ตาม ความหมายตาม (นิมิต) ตาม ข้อความคำกล่าว คำชี้แจงที่ได้เรียนจาก สมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้งจริงแล้ว (อุเทศ) เราจะรู้ “รูป” รู้ “นาม” อันไม่มีตัวตน (อนัตตา) ไม่มีร่างแท่ง – ร่างก้อน ไม่มีสีส้น ไม่มีทรง ไม่มีโฉม (อสุรีระ) ของ โอปปาทิกะ หรือ จิตวิญญาณได้จริง ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีตัว ไม่มีตน ไม่มีร่างแท่ง – ร่างก้อน ไม่มีสีส้น ไม่มีทรง ไม่มีโฉมแน่ ๆ ตาม “อุเทศ” คำชี้แจง คำยืนยันตรัสกล่าวของพระบรมศาสดาไม่ผิดเพี้ยนเลย นี้แหละ [ระวังแต่ผู้ที่หลง “โอปปาทิกะ” ผิดไปจากพระดำรัสของพระบรมศาสดา ตั้งแต่ ที่ทรงยืนยันใหญ่ ๆ หลัก ๆ เบื้องต้นไว้ว่า **ไม่มีตัวตน** (วิญญาณัง อนัตตา) **ไม่มีรูปไม่มีร่าง** (มิโน อสุรีรัง) แต่แล้วก็ยังไปหลงติดอยู่กับจิตวิญญาณที่ **ตัวเองหลงปั้น** (อุปาทาน) **เป็นตัวเป็นตน เป็นรูปเป็นร่าง** (มิโนมยอัตตา) **อยู่นั้นแหละ** เพราะไปหลงตาม ผู้ไม่ใช่ สมณพราหมณ์ที่แท้นั้นเถอะ]

แผนภูมิที่ ๑๖ แสดงส่วนรอบ และ ส่วนปริวรรตซ้อน
ระหว่างสมณพราหมณ์ และ ทาน

๓.๓ รู้จักจิตวิญญาณ

เรื่องของ **จิตวิญญาณ** เป็นเรื่องทลกซง เข้าใจได้ยาก ถ้าไม่มีความเห็นที่ถูกต้อง มาแต่ต้นแล้ว เมื่อศึกษาเรื่องจิตวิญญาณที่ทลกซง ความเห็นความเข้าใจจะยิ่งบิดเบียว หักเห ออกนอกเบ้า ออกนอกทางพุทธได้เป็นอย่างง่ายและมากไปเรื่อยๆ จะทำให้เสียเวลาในการ ศึกษา เพราะต้อง **ล้างมิจฉาทิฐิ** กันอีกมากมาย กว่าจะเริ่มการศึกษาสู่ทางพุทธได้อีกครั้ง พุทธบริษัทจึงควรต้อง **ตั้งความเห็นให้ถูกต้อง ให้แม่นยำที่สุด** ในเรื่อง **จิตวิญญาณ**

เพื่อให้ความเข้าใจในเรื่อง **จิตวิญญาณ** ระดับนี้ เป็นไปอย่างชัดเจน ถูกตรง จึง จะแบ่งการวิเคราะห์ที่บทวนออกเป็น ๓ หัวข้อ คือ เริ่มต้นด้วย **จิตวิญญาณที่เกี่ยวกับ บุคคล ตัวตนเราเขา** เช่น พ่อ แม่ พระ เป็นต้น ซึ่งจะรวมการศึกษา จิตวิญญาณ อันประเสริฐ ตามนิรุตติศาสตร์ที่จะกล่าวถึง จิตแม่ จิตพ่อ จิตอริยะ จิตสมณะ และจิตพุทธะ ที่อยู่กับตัวตน บุคคลเหล่านั้นไปด้วย

หัวข้อที่ ๒ จะศึกษาเรื่องว่าด้วย **ปรมัตตสัจจะ** ของ **จิตวิญญาณ** เช่น จิตพรหม จิตเวทนา จิตนาถ จิตเปรต เป็นต้น ซึ่งจะต้องรู้ถูก รู้ของจริง รู้แน่ๆ มั่นๆ แยกจากบุคคลตัวตน แม้แต่รูป โณม สีสัน สรรระ ก็จะต้องแยกได้แบ่งถูกแท้จริงชัดเจนให้ได้

หลังจากนั้น หัวข้อที่ ๓ จึงจะพูดถึง **ปรมัตตสัจจะ** ของ **จิตลักษณะที่เป็น “เอก”** สุด อันเรียกว่า อูเบกขา ที่เป็นจิตขั้นพรหมผู้สูงส่ง เป็นต้น ซึ่งเป็นจิตที่ พุทธบริษัททุกคน จะต้องสร้างขึ้นในตนให้ได้ เพื่อความพ้นทุกข์ส่วนตน และเพื่อเป็น ประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย และเป็น **ตัวสำคัญที่เข้าใจผิดกันได้ง่ายๆ แต่ เข้าใจถูกแท้ก็ยิ่งได้ยากยิ่ง**

ถ้าพูดถึงบุคคล **ตัวพ่อ ตัวแม่** ที่ร่วมกันสร้างลูกซงเป็นตัวเป็นตนธรรมดาๆ ขนมา ก็ไม่มีสาระมากนัก เป็นเรื่องธรรมดาของสัตว์โลก สัตว์ส่วนมาก จะช่วยกันเลี้ยงลูก จน กระทั่งลูกแข็งแรงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ ลูกคนเป็นสัตว์ที่อ่อนแอ และต้องการการเลี้ยงดู ประคับประคองพุ่มพักมากที่สุด ถ้าไม่มีคนเลี้ยง ลูกคนจะต้องตาย พ่อแม่จึงมีภาระ เลี้ยงลูกตลอดมาโดยธรรมชาติ ถ้าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด ไม่เลี้ยง ลูกคนก็ต้องมีผู้ใดผู้หนึ่ง รับภาระพุ่มพักเลี้ยงดู เช่นเดียวกับพ่อแม่ จึงจะอยู่รอดมาจนโตพอที่ เลี้ยงตัวเองได้

พ่อแม่ทางโลก ในประเด็นต้น ๆ ง่าย ๆ แบบนั้น ใคร ๆ ก็รู้ว่า **มี** พ่อแม่ที่ให้กำเนิดอย่างนี้ คงไม่มีใครมีจิตวิญญูแน ไม่ใช่แรงที่จะต้องศึกษา ดังได้อธิบายผ่านมาแล้ว ในหัวข้อ ๑.๑.๓ และพ่อแม่ที่ให้การเลี้ยงดูทางกาย ให้เจริญเติบโตไปในทางโลก ๆ เรื่องพ่อแม่แบบโลก ๆ ไม่ใช่เรื่องลึกซึ้ง **จิตวิญญูญาณ** ของพ่อแม่ ประเภทนี้ จะมีความห่วงหวง อาลัยอาวรณ์ อยากให้เป็น อยากให้มี อยากให้ได้ สิ่งต่าง ๆ แบบโลก ๆ ที่เขาหลงอยากได้ อยากมี อยากเป็นกัน ซึ่งการวิเคราะห์ลึกซึ้งทางจิตวิทยา หรือ ทางศาสนา ก็คือ **ความรักตัวเอง ความหลงตัวเอง** อันยังมีความเกี่ยวเชื่อมไปเอื่อม ไปผูกเอาอะไรต่ออะไรมาเป็นตน เป็นของตน แท้จริงแล้ว คือ **อัตตา** ของผู้เป็นพ่อ เป็นแม่ นั่นเอง

ส่วน **จิตวิญญูญาณที่ประเสริฐ** ของพ่อแม่ จะมีแนวโน้มมาทางธรรม ทางปลุกฝังความเจริญของจิตวิญญูญาณลูก ให้ดี ให้ประเสริฐ ให้มีคุณธรรมตามที่พ่อแม่เห็นสมควร หรือตามที่พ่อแม่เป็น ลูกที่จะมีจิตวิญญูญาณสูงกว่า เจริญกว่า ประเสริฐกว่าพ่อแม่ มีไม่มากนัก แต่ก็มีอยู่ ภาษาธรรม เรียกว่า **อภิชาติบุตร** (บุตรที่เกิดมาแล้ว ประเสริฐกว่าพ่อแม่)

อนึ่ง **จิตวิญญูญาณที่ประเสริฐ** นี้ อาจเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้มีจิตเมตตากรุณา อยากช่วยผู้อื่น อนุเคราะห์ผู้อื่น เช่นเดียวกับพ่อแม่ เพียงแต่มีขอบเขตกว้างออกไป จากแวดวงครอบครัวของตน คือ ออกไปสู่แวดวงของผู้อื่น ของลูกคนอื่น ลักษณะของจิตพ่อ จิตแม่ **ที่เป็นนามธรรม** นี้ ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดแล้วในบทนำ (หัวข้อ ๐.๖) เรื่อง การศึกษาจิตวิญญูญาณ และใน บทที่ ๑ (หัวข้อ ๑.๑.๓) เรื่อง แม่ พ่อ โอบปาดิเกสตีแล้ว จึงจะไม่ขอก้าวซ้ำอีกในที่นี้ แต่จะกล่าวถึง **จิตวิญญูญาณอันประเสริฐ ที่อยู่กับตัวตน** คือ **จิตอันเป็นอริยะ** ต่อไป

๓.๑ จิตวิญญูญาณอันประเสริฐ

จิตวิญญูญาณของพระอริยะ เป็นจิตวิญญูญาณที่สูง ของผู้ไม่ได้ เป็นจิตวิญญูญาณที่พระพุทธองค์สรรเสริญ นับเข้าเป็นมาตรฐานของผู้ประเสริฐของพุทธ พระอริยะของพุทธ ประกอบด้วยบุคคล ๔ ระดับ ซึ่งความละเอียดของจิต แต่ละท่านต่างกันในแต่ละระดับ เพราะความสามารถในการชำระล้างจิต ต่างกัน ตามเกณฑ์กำหนดตัดสินของพระพุทธองค์ถึง ๔ ระดับ ต่อไปเราจะได้ศึกษาจิตวิญญูญาณของพระอริยะระดับต่าง ๆ คือ

■ จิตวิญญาณ ของ พระโสดาบัน

วัดได้ด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. บริสุทธใน คือ ๕ เพราะศีล ๕ เป็น “โสดาปัตติลังคะ” หมายความว่า เป็นหน่วยหลักซึ่งค่าแห่งความเข้าถึงสภาพโสดา

- ๑.๑ ไม่แก่งฆ่าสัตว์ ไม่อยากฆ่าสัตว์ใดๆจริงๆ ทนได้แม้ถูกข่มขู่
- ๑.๒ ไม่ลักทรัพย์ ไม่เอาของคนอื่นที่ไม่ใช่ของตนทั้งๆที่ใจรู้อยู่เด็ดขาด
- ๑.๓ ไม่นอกใจ (ละเอียดกว่าละเมิดทางกาย – วจี เพราะแม้ใจก็ไม่คิด) ในคู่หญิงชายอื่น นอกจากผัวเมียตน
- ๑.๔ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดเลวร้ายได้จริงๆ
- ๑.๕ ไม่ติด ไม่เสพ ไม่เมาในของชั่วหยาบ ในกรรมชั่วหยาบ มีอบายมุขเป็นต้น

๒. พันสังโยชน์ ๓ อันมี

- ๒.๑ พัน “สักกายทิฐิ”
- ๒.๒ พัน “วิจิกิจฉา”
- ๒.๓ พัน “สัลปตปราคาส”

จิตวิญญาณ ของ พระโสดาบัน ซึ่งเป็น จิตวิญญาณ ที่อยู่ในฐานะผู้ประเสริฐระดับต้น เป็น จิตวิญญาณ ที่ สะอาดบริสุทธิ์แล้วแน่นอนมั่นคง จากการประกอบกรรมชั่ว **ขั้นพื้นฐาน** เป็นจิตวิญญาณที่หลุดพ้น คือ ไม่ทำทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ทั้งทางใจในกรรมชั่วหยาบ **ขั้นพื้นฐาน** นั้นๆ **อย่างรู้แท้ๆ** ว่า ชั่ว ว่า ไม่ดี ไม่สมควรสำหรับ **คนดีขนาดระดับที่หนึ่ง** นี้ คือ ไม่ติด ไม่หลงอร่อย – สนุก – เพลิดเพลิน และไม่แก้แค้น ไม่อาฆาต ไม่เป็นการบ้าบอคการอยากทำ ในกรรมชั่วหยาบ **ขั้นพื้นฐาน** นั้นๆ ไม่อยาก และ รู้สึกไม่ต้องทน แม้จะมีโอกาสสัมผัสสัมพันธ์กับกรรมชั่วหยาบ **ขั้นพื้นฐาน** นั้นๆ หรือแม้เหตุบังเอิญของกรรมนั้นๆ จะยั่ววน ชวนชวน ประชดประชันอยู่ก็ตาม ก็ทนได้ง่ายสบาย ไม่อยาก ไม่ติด ไม่หลง ไม่พยายามไปเสพยา ไปประกอบกรรมนั้นๆจริงๆ **มีความรู้เท่าทัน** ว่า เป็นความชั่วหยาบขั้นพื้นฐาน **อย่างใจจริง** ไม่ใช่รู้เพียงเหตุผล และ จิตวิญญาณ ก็มีอินทรีย์ มีพลัง

เลิกได้ ละจริง นมตรสอย่างไม่ต้องทน ไม่ต้องฝืน ไม่ต้องอด เลยจริงๆ

ส่วนหัวข้อธรรมแห่งหลักเกณฑ์ที่ ๒ ทิม ๓ ข้อ คือ

๑. ต้องพ้น “ สักกายทิฐิ ”
๒. ต้องพ้น “ วิจิกิจฉา ”
๓. ต้องพ้น “ สลลพตปรามาส ”

นั่นคือ ต้องเข้าใจ ต้องมีความเห็น มีความรู้เรื่องกรรมชั่วหยาบขั้นพื้นฐานนี้
ในพฤติกรรมทั้งกาย ทั้งใจ ทั้งใจ ของเราเองเสียก่อน และต้องเห็นตาม ยอมรับว่า
เป็นกรรมชั่วที่เราจะต้องละต้องเลิกจริงๆ นั่นคือ หลักการข้อที่ ๑ ทว่า **ต้องพ้น**
“ สักกายทิฐิ ”

ซึ่ง สักกาย แปลว่า ตัวการใหญ่ของเรื่องหยาบใหญ่พฤติกรรมชั่วหยาบใหญ่นั้น ๆ
หรือ จะพูดว่า **“ ตัวตนอันเป็นสภาพของกิเลสในจิตวิญญาณของเรา ”** จนเราต้องมีพฤติกรรมชั่วหยาบใหญ่อยู่ [ซึ่งจะไม่ใช้ “ ตัวตน ” อันหมายถึงเอาบุคคล
-เรา-เขา-ร่างกาย ฯลฯ หรือชั้น มานะ ระดับ ‘อัตตา’]

ทิฐิ แปลว่า ความเข้าใจ, ความเห็น, ความรู้แจ้ง

“ พ้น ” ก็คือ เกิดเข้าใจ เกิดเห็นดีเห็นได้ เกิดรู้ชัดรู้แจ้ง แล้วก็จะต้องทำตน ให้
เลิก ให้ละ ให้หลุด ให้พ้น พฤติกรรมชั่วหยาบใหญ่ๆ นต่อไป กล่าวคือ **พ้นจาก**
ความไม่เห็นจริง ไม่เข้าใจแท้ มาเป็นความเห็นจริง ความ
เข้าใจแท้

อย่าเพิ่งไปหลง **เอาปลายมาเป็นต้น** เช่น ไปหลงผิดว่า สักกาย ชั้นแรก ชั้นพื้นฐาน
นั่น แปลว่า ต้องเห็นว่า ร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา เนื้อหนังอวัยวะทั้งหลายนี้ไม่ใช่ของเรา
ขน ผม เล็บ ฟัน หนังกี้ ไม่ใช่ของเรา แล้วจะต้องหลุด ต้องพ้น ความยังยึดถือ
ขนนให้ได้จริงๆ นั้น ยังไม่ถูกต้อง ยังไม่ใช่ “ กรรม ” ชั่วหยาบเบื้องต้น อันเป็นความชั่ว
หยาบตาม “ ฐาน ” ของผู้จะชื่อว่า พระโศดบัน จะพึงไปค้ำนี้ นั่นมันเป็น “ กรรมฐานะ ”
ของชั้นพระอนาคามี หรือ อนาคาริกบุคคลจริงๆ แท้ๆ ขึ้นไป เป็นขั้นสูง ขนทงตัว ทงตน
อันพ้นวัตถุหยาบ-กลาง ไปได้จริงแล้วเสียก่อน ต้องรู้ขั้นตอนแห่ง “ ฐาน ” จึงจะละ
“ กรรม ” เลิก “ กรรม ” หรือประพฤติ อบรมได้ถูก “ กรรม ” ถ้าไม่รู้ทั้ง “ กรรม ”

ไม่รู้ทั้ง “ฐาน” ของตนเองก็วัน สับสน วนเวียน หัวหกกันขวิด ไม่รู้หัวหางกลางปลาย คือ ไม่ถูกต้องตาม เบื้องต้น-เบื้องกลาง-เบื้องปลาย จะทำ “กรรมฐาน” ก็ไม่ถูก “ฐาน” ที่แท้ ที่ตรงลงตัวกันละ

ดังนั้น จึงต้องเข้าใจ รู้ เห็น (ทิว) ให้แจ้งถูกต้อง ถ่องแท้ (สัมมาทิว) ใน “กรรม” คำ “กรรม” ชั่วหายาบเบื้องต้นให้ตรง “ฐาน” เบื้องต้น อย่าสับสน ต้องเข้าใจ ต้น-กลาง-ปลายให้แม่น

และต้องรู้แจ้งจริงๆ เข้าใจดีๆ อย่าข้องใจ สงสัยอยู่ ทำให้เข้าใจซัดๆ พันข้อ สงสัยให้ได้ จนมีพลังศรัทธา หรือ มีเหตุผล มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือ เลื่อมใสมากพอจริงๆ นั่นคือ หลักการข้อที่ ๒ ที่ว่า ต้องพัน “วิจิกิจฉา”

ซึ่ง วิจิกิจฉา แปลว่า “ความสงสัย” ถ้าผู้พันความสงสัยจริง จะเลื่อมใส จะศรัทธา เชื่อถือจริง เห็นดี รู้แจ้งจริง จะเกิดความพยายามเลิกละตาม จะเพียรพยายามทำความละให้หลุดให้พ้นจากการที่ตนยังมี “กรรม” ชั่ว “กรรม” หยาบนั้นๆ ตามจริงๆ เรียกว่า จะเกิดสภาพ ศรัทธา-วิริยะ แล้วก็จะรู้ตัวมากขึ้น รู้ตนเอง ระวังตนเองไม่ให้กระทำการชั่วหายาบนั้นจริงๆ นั่นเรียกว่า เกิด “สติในทรีย์” (สติ+อินทรีย์) คือ เกิดรู้ตัวเอง ทำดีให้แก่ตัวเองอย่างมีบทบาท มีแรง มีความกล้าขึ้น มีความพยายามเลิก ละ เพื่อให้หลุดพ้น “กรรม” อันชั่วหายาบนั้นๆ เพราะมีความเชื่อมากพอ เห็นดีแท้ รู้แจ้งชัดเจนพอจริงๆ จึงได้ก่อบทบาทอันเรียกว่า “สติบัญญัติ” ขึ้นแล้วที่ตน คือ จะมีความระมัดระวังตัว พยายามรู้ตัวอยู่เสมอว่า เราอย่าทำผิด ทำ “กรรม” อันชั่วหายาบนั้นๆ นะ

นี่คือ **มิสติ** และจะ *ควบคุมสังวรสำรวมระวังอ่าน พิจารณา ไตร่ตรอง ตรึกตรอง วิจัยวิจารณ์ (วิตกวิจารณ์)* ถูกผิด หยาบมาก - หยาบน้อยให้แก่ตนอยู่เสมอๆ เป็น ธรรมวิชัย เป็น วิริยะ

ผู้เกิด “ศรัทธา” ตั้งนี้จริง เกิด “วิริยะ” ตั้งนี้จริง และมี “สติบัญญัติ” ตั้งนี้เป็นบทปฏิบัติจริง ก็จะสะสมขึ้นเป็น “สมาธิ” จริงๆ คือ จะเห็นดี รู้ดี ได้ดี ขึ้นไปเรื่อยๆ (ปีติ) จิตจะสงบ สะอาดขึ้นไปเรื่อยๆ (ปีสัทธิ, สุข) จะแข็งกล้า จะมั่นคง จะเลิกได้ ละได้ หลุดได้ ตั้งมั่น แน่นอน เทียงแท้เด็ดขาดขึ้นยิ่งๆ ถึงจิตถึงใจ (สมาธิ) จะรู้จะเห็นของตนเอง จะแน่ใจของตัวเอง (ปัญญา) จะเห็นความดีที่แท้

-ความดีที่ไม่แท้ได้จริงซัดซันๆ (บัญญัติหรีบ) มันแน่น มันแน่นวั้นเรื่อยๆ (บัญญัติ, บัญญัติหรีบ, บัญญัติผล)

สุดท้าย ก็จะเป็นจิตวิญญาณที่ “บริสุทธิ์” (บริสุทธิ์) แม้จะถูกกระทบสัมผัสกับอะไรอย่างใญ่ก็ยังไม่ “ขาวผ่อง” (ปริโยทาท) เป็นจิต “ละเอียดอ่อนสุขุมแข็ง ประณีตแวววาว” ยิ่งๆ ขึ้น (มุกุ) ทำอะไร ก็ยังได้สำเร็จ “งดงามสะสลาย” (กัมมัฏญ) มีอาการแฉะใสผ่องแผ้วโชติช่วงชัชวาล (ปภัสสร) ลักษณะ ๕ สภาพที่เกิดขึ้นในจิตวิญญาณของผู้ได้จริงถึงจริง เรียก **จิตวิญญาณ** ลักษณะนี้ว่า “อุเบกขา”

เมื่อยังทำตนละ เล็กน้อยๆ ก็จะได้รับรู้ผลมากขึ้นๆ กายกรรมเล็ก วาจากรรมละ จาง ห่าง พันไปเรื่อยๆ ใจก็จะจาง จะคลาย ซึ่งจะต้องอ่านจิตใจของตนเสมอๆ ให้เกิด “ปัญญา” รู้เหตุรู้ผล รู้แจ้งอาการอารมณ์ที่แท้จริงให้จริง ก็จะได้ “รับรู้สัจตนเอง” ว่าจิตใจตนจางได้ จิตวิญญาณของตนแข็งแรงขึ้น สามารถทนได้ สามารถเลิกได้ คือเห็นแจ้ง แน่ใจในการหยุดเสพยา หยุดคิด หยุดเกาะเกี่ยว หยุดพึ่งพาอาศัยได้ ขึ้นมาเรื่อยๆ นั่นคือ เราทำได้ ด้วยจิตตนได้ เลิกได้มีด้วย และที่สำคัญ **เราจะต้องเกิด “ปัญญา” ด้วยตนเองเช่นนี้ขึ้นมาจริงๆ ด้วย** จะรู้ จะเข้าใจใน “ผลดี” ที่ได้เลิก ได้หลุดมา จะเห็นจะรู้แจ้งใน “ผลเสีย” เพราะไม่ละไม่เลิกมาซัดแท้ แน่จริงซัดเรื่อยๆ โดยเฉพาะ จิตวิญญาณเราจะหยุดผูกพัน จิตวิญญาณเราหยุดคิด หยุดเสพยา หยุดชอบหยุดชัง หยุดอาลัย หยุดปรุงรส ปรุงชาติ กับเขาได้แล้วจริงๆ แม้จะสัมผัสสัมพันธ์เหตุตัวบัจจยที่เคຍอรรอย เคຍสนุกนนั้นๆ ก็ตาม นั่นคือ สั้น “สังขารจิต” แท้ คือ การหยุด คือ ความดับสนิทของสภาวะที่คนหลอกปรุงแต่งมามอมเมาในโลก แล้วเราก็ไปหลงว่า อรรอยจริง สนุกจริง

บัดนี้ พิสูจน์ได้แล้วว่า แม้เหตุบัจจยองค์ประกอบเดิมยังอยู่ มีรสอรรอย (ของโลก) กระทบสัมผัสเรายู่ด้วยซ้ำ ก็ยังเห็นอยู่เลย ว่ามันไม่มีฤทธิ์แรงดุให้เรามา ความอยาก อย่างเก่าอย่างเคยได้เลย นั่นคือ “ความอรรอย” (อัสสาทะ) ความเป็นอย่างนั้น ไม่เที่ยงแท้ ไม่เป็นจริง ที่แท้เป็นมายา เราสามารถทำให้หายขาด ทำให้สูญสภาพไปจากใจ จากวาจา จากพฤติกรรมทางกายของเราได้ เพราะ **จิตวิญญาณ** ของเราหลุดแท้ พ้นขาดแท้ ด้วยพลังปัญญาซัดแจ้ง (บัญญัติหรีบ, พละของบัญญัติ) ด้วยความแข็งแรง ตั้งมั่น แน่นอนเต็มคชาดของจิตวิญญาณ (**สัมมาสมาธิ**)

เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดรู้ตัวรู้ตนชัดแจ้งว่า เรายังติด เรายังเสพยา เรายังมี “กรรม” ขวัญยานั้น ๆ อยู่ ก็ต้องพึงพยายามหยุด พยายามเลิก พยายามพ้นให้ได้ โดยการตั้งหลักการ ตั้งมาตรการให้ตนเอง ตั้งกฎ ตั้งสัจจะให้แก่ตนเอง ตั้งใจละหยุด ทั้งทางกาย ทางวาจา ทั้งทางใจทางจิตวิญญาณ นั่นเอง แล้วประพฤติละให้ได้จริงๆ เสมอๆ [เรียกว่า สมาทาน ยึดถือตามหลัก ตามกฎนั้นๆ ไว้เสมอๆ] จึงจะชื่อว่า **พ้น**

“ สีสลุตปรามาส ”

สีล หรือ **ศีล** คือ หลัก คือ กฎ คือ มาตรการที่เราตั้งใจให้ตนเองไว้แล้ว

พต คือ ทำจริงๆ ประพฤติตนให้เป็นการอบรมตน บำเพ็ญตนให้ได้สม่ำเสมอ แล้วจะเกิด “บุญญา” เกิด “สมาธิ” เกิด “สติ” เกิด “วิริยะ” และเกิด “ศรัทธา” อันจริงขั้น แข็งแรงขั้น ทำได้ง่ายขึ้นๆ จนเป็นได้อัตโนมัตินั้นที่สุด นั่นคือ อินทรีย์ ๕ เต็ม แถมจะเป็น ผละกำลังทั้ง ๕ อย่างมากจนช่วยผู้อื่น เป็นหลักให้ผู้อื่น เป็นธรรมอันดีงามแก่โลก แก่สังคมมนุษย์อื่น ๆ ได้แท้ด้วย

ดังนั้นเรียกว่า **ได้ผล** แต่บางคนทำแล้วก็ได้เพียง “ปรามาส” คือ ได้แค่ทำๆ จับๆ จดๆ แค่ลู่ๆ คล่าๆ ทำบ้างไม่ทำบ้าง ไม่เอาจริง ไม่พากเพียรให้สม่ำเสมอจริง **จนเกิดผล** ก็ไม่สำเร็จได้ ยิ่งทำอย่าง “สักแต่ว่าทำ” เป็นครั้งๆ คราวๆ ตามจารีต ตามประเพณี ๗ วันทำที่ ๑๕ วันทำที่ เป็นต้น ยิ่ง๗ วันยิ่ง ๑๕ วันยิ่ง ๓๐ วันยิ่ง ๙๐ วันยิ่ง ๑๐๐ วันยิ่ง ยังไม่มีผลใหญ่เลย เพราะมันน้อยไป แถมมีความหลงผิดปนเปเข้าไปถึงมากมาย นั่นคือ **ไม่พ้น “สีสลุตปรามาส”**

ปรามาส แปลว่า การถูกๆ ตะๆ, การจับต้อง, การลูบคลำ, การจับฉวย, การยึดมั่น, การกอดรัด, สิ่งสัมผัสอันเป็นภัย, โรคติดต่อกัน

ดังนั้น การรักษาศีล ตามจารีต ประเพณี เพียงวันพระวัน (ไหว้) เจ้านั้น คือ ความล้มเหลวอย่างสิ้นท่าแล้ว จึงเหลือติดอยู่แค่ประเพณี การทำแค่ตามจารีต ตามประเพณี จึงไม่พอ ไม่ถึงมรรคถึงผลแน่ แต่ก็ได้ผลบ้างหรือก่เหตุลึะอง ถ้าการถือศีล บำเพ็ญพรตนั้นไม่ปลอมปนมอมย้อมอะไรผิดๆ เข้าไปจนพาสเสีย ก็ดีกว่า คนไม่ทำเสียเลย ก็ใช่ ทว่าจะไม่มีความเป็น “มรรค” เป็น “ผล” บรรลุธรรมแน่ๆ

เหลวไหลไปกว่านั้น ก็คือ จารัตระเพณีนั่น ๆ ได้ถูกเบียด ได้ถูกปรนปรัง ได้ถูก
 ดัดแปลง ปลอมปน ผิดหลักแท้ เพี้ยนกฎเดิมแบบแท้ ๆ เดิมไปแล้ว ก็ยิ่งร้ายใหญ่
 ถ้าใครขึ้นไปร่วมประเพณีเพี้ยน ๆ นั้น ก็ยิ่งได้บาป ได้เป็นผู้ช่วยสนับสนุนประเพณีผิด ๆ
 ได้ร่วมสร้างจารัตนอกแบบนอกรีต ให้เกิด ให้มอมเมาหมู่มนุษย์ยิ่งขึ้น ก็ยิ่งชื่อว่า ยิ่ง
 ไม่พັນ “สัลลิตพราสาท” ไปใหญ่เลย เพราะ แทนที่จะได้มรรค
 ได้ผล บ้าง แม้นาน ๆ ทำที่ ได้ทำแต่่น้อย แต่เมื่อมันยังถูกต้องศีลแท้ เป็นหลักปฏิบัติจริง
 ครบครัน ไม่มีผิดปนเจือผสม จนกลายเป็นอื่นไปแล้ว ก็ยังจะได้ความถูกต้องของดี ได้ความ
 จริงเป็นรูปเป็นลวดอย่างดั่งกล่าวแล้ว แต่ไม่ได้ทั้งเพียงรูปลวดของ ซ้ำมีหน้าไปโต้เอา
 เรื่องผิดทาง มีแบบเพี้ยนแบบแปลง ได้พิชกรรมกลายเป็นกรรมชั่ว กรรมหยาบขึ้นมาใหม่
 ให้เป็นเรื่องเสียขึ้นมาในมนุษย์ในสังคมชั้นนอก จึงเรียกว่า ไม่พັນจารัตระเพณีสี่
 เป็นจารัตระผิดไปแล้ว ประเพณีที่เพี้ยนไปจากจารัตระพุทธ ประเพณีพุทธแล้ว

ซึ่งผู้ไม่รู้จริง ไม่มีญาณทัสสนะอันเป็นสัจจะเห็นแจ้งในสารถัตถธรรมแท้ จะไม่รู้
 ได้ง่าย ๆ เลย เพราะต้องรู้แจ้งในประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้งลึกซึ้งจริง มีบุพเพนิวาสานุสติญาณ
 แท้ จึงจะเป็นผู้รู้แจ้ง รู้จริง รู้แท้ แก่ใจ ปรับพิน คั่นกลับได้

การจะพັນ “สัลลิตพราสาท” จึงต้องอาศัยบัญญัติอีกมาก จึงจะ
 ได้สร้าง “จิตวิญญาน” ให้เป็นผู้สะอาด บริสุทธิ์เป็นผู้พ้นกรรมชั่วหยาบ แม้แต่เพียงใน
 ระดับต้น ระดับพื้นฐานได้

แต่ถ้าเราไม่มีบัญญัติปานนี้ พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้ให้แล้ว หลักก็คือ
 “ศีล” ก็ประพฤติตามหลักนั้นแหละ ยึดถือเอาข้อ จะยึดเอาปฏิบัติให้เคร่ง (อริศีล)
 แค่นี้ ๆ ก็ตามระดับภูมิสมควรแก่ตนของตน ๆ

หลักพื้นฐาน สำหรับผู้จะประพฤติสู่ความเป็น พระโสดาบัน ซึ่งภาษาบาลีท่านว่า
 “โสดาปัตติยกคะ” พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรา ก็ทรงสอนไว้แล้วว่า หลักนั้นก็คือ “ศีล ๕”
 นั่นเอง ปฏิบัติตามเถิด ทำความเข้าใจในความหมายให้ดีเถิด ประพฤติอบรมตน
 บำเพ็ญตน สะสมกาย – วาจา – ใจ ให้ตรงตามหลัก “มรรค องค์ ๘” ให้พร้อมพร้อม มีอยู่
 ทุกเมื่อเสมอ ๆ เป็น “สติบัญญัติ” เถิด ก็จะก่อให้เกิด “สัมมา” สะสมลงเป็น “สัมมาสมาธิ”
 ในระดับแค่ “ศีล ๕” จิตวิญญานของเราที่จะสะอาด บริสุทธิ์ เป็นมนุษย์ประเสริฐ

จนถึงจิตวิญญาณตั้งมั่น สะอาดแท้ ถาวร มีปัญญา มีศรัทธา แท้ ๆ จริงเอง เช่น

๑.) การฆ่าสัตว์ เป็นกรรมชั่วหยาบเบื้องต้น กายเราก็อำไม่ทำ วจีเราก็อำไม่ทำ ใจเราก็อำไม่ทำ

๒.) การลักทรัพย์ขโมยทุจริตเอาของที่ไม่ใช่ของเรา เป็นกรรมชั่วหยาบเบื้องต้น กาย - วจี - ใจ เราก็อำไม่มีอาการอยากทำเลย

๓.) การละเมิดเมถุนนอกใจผัวตนเมียตน

๔.) การพูดเท็จ และพูดไปในทางให้ก่อเกิดขี้ขลาดกรรมตาม ๓ ข้อแรก (หรือ ตามข้อที่ ๕ ด้วย) ถือว่า หยาบ ชั่ว ก็ไม่พูด

๕.) จิตวิญญาณเรายังเสพยั้งคิด กรรมชั่วหยาบในขั้นแรกนี้ ได้แก่คำว่า "สุรา" อันเป็นความจัดจ้านหยาบกล้าแท้ ๆ เป็นความชั่วหยาบเบื้องต้น จึงหมายเอา "อบายมุข" ทั้งหลาย ใครยังประกอบกรรมชั่วหยาบในระดับ "สุรา" กล่าวคือ "อบายมุข" ทั้งหลายนี้ ก็ตั้งมาตรการให้ตน ละ เลิก หลุดออกมาให้ได้ทั้งกาย - วจี โดยเฉพาะต้องสะอาดบริสุทธิ์หมดคิดขี้ดั่งใจ หรือ จิตวิญญาณ จึงจะเรียกว่า เป็นผู้เข้าถึงจิตวิญญาณที่มีความสะอาด บริสุทธิ์ เป็นพระอริยะในระดับแรก เช่น อย่างนางวิสาขา เช่น อย่างพระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น

จิตวิญญาณต้องมีได้เป็นได้จริง แม้บางคนจะยังไม่เลิกทางกาย - วจี เพราะยังจำเป็นต้องเกยข้อง ต้องทำ ต้องเป็นอยู่ขัดค้ำกับข้อศีลที่ห้ามไว้โต้ง ๆ อยู่ แต่ในใจจริง ก็เข้าใจตนเองดีว่า ตนจำเป็นอยู่แท้ ๆ ถ้าไม่มีความจำเป็นภายนอกเพื่อคนอื่นแท้ ๆ ละก้อ เขาจะทำให้บริสุทธิ์นอก บริสุทธิ์ในลงตัวกันได้ทันที ดังนั้น ถ้าความจำเป็นผ่อนคลายลง ทำให้ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องทำ ชนิดค้ำกับศีลได้แล้ว ผู้นั้นจะเลิกจริง ๆ มีรอช้าเลย เพราะใจจริงท่านประสงค์จะเลิก จะหลุด จะพ้นแท้ ๆ อยู่แล้ว เนื่องจาก**รู้แจ้ง** **จริง**อยู่ว่า ไม่ใช่กรรมอันดี ไม่ใช่ความประเสริฐแท้ ฉะนั้น ใจจริงนั้นเจตนาจะงด จะเว้นอยู่จริง ถ้าเมื่อมีช่องทางจะเป็นได้ เลิกได้ ผู้นั้นจะต้องเลิก **จะมีใช้ผู้ที่ดีการม** **อำพรางไว้แก้ตัวอยู่เป็นอันขาด** และยังเป็น**ผู้มีจิตใจที่สะอาดได้จริงอยู่ใน** **ตัวอยู่แล้ว มีอำนาจทางจิตแข็งแรงอยู่แท้** ก็ยิ่งถ้าได้โอกาส ก็เลิกขาดกันทันที

ผู้ใด หลอก อยู่ ก็มี “กรรม” อันทำการละเมิดอยู่จริง ทั้งกาย-วจี-มโนนั้น ๆ เอง ย่อมเกิดจริง มีจริงอยู่นั่นเอง **บาปก็ย่อมมีแท้เป็นของจริง ผู้จริงแท้ใดเล่า...** จะพึงทำบาปให้แก่ตนเอง เว้นแต่ผู้คุยว่า “ตัวรู้ดี” แต่แท้จริง ผู้นั้นยังไม่ “รูแจ้งเห็นจริง” ถึงขั้นมีศรัทธาใน “สัทธรรม” แท้ ๆ เท่านั้น จึงจะยังไม่ทำ หรือยังไม่พากเพียรทำ

■ **จิตวิญญาณ ของ พระสัททาคามี**

วัดได้ด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. ประพฤติศีล ๘ และศีลอื่น ๆ อีก ให้บริสุทธิ์ ให้สะอาดยิ่ง ๆ ขึ้น ศีล ๕ นั้น ก็จะเป็น อธิศีล ยิ่งขึ้น และยังเพิ่มหลักการที่เห็นชัด รู้อัจฉชัดขึ้นอีก คือ

๑.๑ มีความเป็นอยู่ **ลด** การกินน้อยมอลง ข้าวของที่ไม่ควรกิน ก็เลิก ก็ละ ก็เว้นให้ขาด ของใช้ ของแต่งตัว ของแต่งอื่น ๆ ที่ตัวเองมีสิทธิ์มีส่วน จะลดได้ ก็น้อยลง ลดลง ข้าวของที่ไม่ควรฟุ้งเพื่อใด ๆ ก็ถนอม ก็สงวน ประหยัดแท้ เลิกขาด เว้นไม่ใช้ ไม่สอย ไม่สร้างเสริม ไม่สะสมทับถมขึ้นอีก

๑.๒ ทำทาง คำพูด สัมเสียงสำเนียง **จะศึกษา ไม่เสพ ไม่ติด ไม่ไปหลง** ยินดียินร้าย แม้เคยยินดี ยินร้าย เคยเสพ เคยติด ก็หัดละเลิกให้ขาดออกจากกาย จากจิต ตนเองก็ไม่ทำ ทำทาง คำพูด สัมเสียงสำเนียงเช่นนั้น ๆ ไม่ให้มีการอันไม่ได้ไม่งามนั้น ๆ จะเป็นรูป เป็นสีกัด กลั่นกัด สิ่งที่จะร่วมแต่ต้องสัมผัสสัมพันธ์กัด สิ่งที่จะต้องทรงอยู่ เป็นอยู่มีอยู่ใด ๆ ก็**จะศึกษา** จะไม่ให้มัน ฟุ้งเพื่อเอื้อเรือเอื้อต่อระดับประดา เกินแก่นแท้ เกินความพอเหมาะพอดี จะไม่หลงการตกแต่งประคิดประคอง เกินฐานที่ควรทรงพอมี่พอดี

๑.๓ **จะเป็นผู้ฟังศึกษา** โนมั่นแนเข้าไปหาความมัน้อย มัน้อย จะไม่ให้ตน กลายเป็นผู้อยู่ในฐานะของความเป็นตัวการที่จะทำให้หุหุรา ฟุ้งเพื่อ มันใหญ่ มันมาก **จะเป็นผู้รู้เครื่องเป็นอยู่** เครื่องอาศัยที่ไม่ให้ใหญ่ ไม่ให้โต รู้กันอย่างง่าย ๆ เป็นวัตถุที่เช่น ตั่งใหญ่ เตียงใหญ่ ฟูกนอน หมอนนุ่ม พุ่มพี กุฏิใหญ่ ในเพ็อง นอกเข็อง ฯลฯ **จะเรียนรู้อะไรก็ให้อาจารย์ให้รู้แจ้ง** ถึงความหลงใหญ่ หลงมากไปของมนุษย์ ให้แยกคายละเอียด ลอสมบูรณ์

๑.๔ และศีลอื่น ๆ ในจุดศีล อีกบางข้อ ที่ผู้อยู่ในฐานะพอเป็นไปได้ ก็จะ สมทานเอาให้สมควรแก่ตน ศีลธรรมดาก็จะละเอียดจนเป็น อธิศีล เช่น ละเอียดจน ต้มชมิศีล ต้มมหาศีล ต้มชดุงควัตรว่าไว้ เพิ่มขึ้น ๆ เรื่อยไป ๆ

๒. พันสังโยชน์ ๓ และกำลังประพฤติเพื่อพันสังโยชน์อีก ๒

๒.๑ พัน “ สักกายทิฐิ ”

๒.๒ พัน “ วิจิกิจฉา ”

๒.๓ พัน “ สลลพตปรามาส ”

๒.๔ กำลังประพฤติ เพื่อพัน “ กามราคะ ”

๒.๕ กำลังประพฤติ เพื่อพัน “ ปฏิฆะ ”

กามราคะ คือ อากาโรครุ อากาโรยอกมาให้แก่ตนเพื่อเสพสมใจอยาก อากาโรต้องการได้มาสนองกิเลสสนองตัณหาของตน แม้แต่อยากเสพสมในอบายมุข ก็เป็น “ กามราคะ ” แต่เป็นกามราคะในสิ่งหยาบระดับ “ สุรา ” เป็นต้น หรือ จะอยากเสพสมในระดับสูงขึ้นมาในระดับ “ เมรย ” ก็เรียกว่า “ กามราคะ ” เช่นกัน ความอยากที่พันระดับ “ เมรย ” ไปเป็น “ มัชช ” เราจึงเรียกว่า อยากในแบบ “ รูปราคะ ” และ “ อรูปราคะ ” ต่อไป

ปฏิฆะ คือ อากาโรของความขัดเคือง ความขิงเคียด ความขัดใจ ความกระทบใจ แล้วไม่พอใจ มีอากาโรไม่ชอบใจแล้วผูกพันเกาะติดกินใจอยู่ อากาโรน้อย หรือ เบากว่า พยาบาท แต่แรงกว่า อุปนาหะ (ผูกใจเคือง , ผูกใจโกรธ)

จิตวิญญาน ของ พระสัทธาคามิ จะเป็นจิตที่เรียนรู้ผูกมัด ลดละ ความเสพ ความคิด ที่ตนยังหลงไหลใหลใหลใหลอยาก หลงยึด หลงถืออยู่ในสิ่งในส่วนที่เรียกว่า “ เมรย ” ที่ตนยังหลงเมามายอยู่ ซึ่งเป็น “ สักกาย ” สูงขึ้นมาจากความหยาบต่ำระดับ “ สุรา ” อันหมายเอาพวกเมามาย เสพติดในอบายมุข เป็นต้น เช่น เมาลาภ เมายศ เมาสรรเสริญ เมาลोकียสุขที่ไม่หยาบเท่าอบายมุขแท้ ๆ ที่ตนสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ แม้แต่ เมารูป – รส – กลิ่น – เสียง – สัมผัส ต่าง ๆ อันยังเป็น **กามราคะ** ใน “ สักกาย ” ชั้นกระเถิบขึ้นไปสูงขึ้นไป

และ ยังมีอารมณ์ถือสาไม่ชอบใจ เมื่อสัมผัสสัมพันธ์กับอะไรต่าง ๆ ในโลก แล้วก็ยังขัด ยังเคือง ยังเคียด ยังขิง ยังถือสาไม่สบายใจอยู่ ล้วนยังเป็น อากาโรของ **ปฏิฆะ** ก็จะต้องล้างใจ ละจริงออกให้ละเอียดลอสว่างส่งประณตขึ้น ๆ

เป็นจิตวิญญาน ที่ลดที่ละเพื่อให้สิ้นทราภของ **กามราคะสังโยชน์** และ **ปฏิฆะ** สังโยชน์ สะอาดบริสุทธิ์ขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งต้องรู้ สักกาย ที่สูงขึ้น และมีศีลมีพัตที่สูงขึ้น

ภายนอกจะเห็นว่าเป็นคนมีศีลเคร่งขรึม ทำทานเก่ง สละเก่ง จะเห็นการมีก้น้อย
ในรูป – รส – กลิ่น – เสียง – สัมผัสนอก ได้ชัดเจน จนบางคนออกจะเห็นว่า “เกินไป”
เชื่อว่า เคร่งเกินไป ประพฤติมีก้น้อยเกินกว่ามนุษย์มนาเขาмаกไป อะไรต่างๆ ทำนองนี้

จะได้รับการเสียดสี ประชดประชันต่อต้านบ่อยๆ และ “เสียง” เสียดสี ประชด
ว่าร้าย ตำหนิ เหล่านี้ จะเป็นสภาวะธรรมที่แท้จริงให้ พระสัททกามี ได้ **สละ**
ปฏิมะสังโยชน์ ได้ดีนัก ตนเองก็ประพฤติมีก้น้อยในลาภ ในยศ ลดโลกียสุข ลดรูป
– รส – กลิ่น – เสียง – สัมผัสนอก อันเป็นการ **สละ “กามราคะ”** ให้แก่ตนเองพลงด้วย
จะได้รับการทำที่ คำตำหนิ เสียดสีจากคนในโลก ในสังคมจริงๆ เป็นบทฝึกหัดปฏิบัติ พิจารณา
การกระทบจิต กระทบอารมณ์ในแบบความขุ่นเคืองที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้นในใจเพื่อฝึกหัด
การ **สละ “ปฏิมะ”** ไปพลงๆ ด้วย

เมื่อกามราคะสังโยชน์ และ ปฏิมะสังโยชน์หมดไปสิ้นไปจากจิตวิญญาณ อัน
เนื่องมาแต่เหตุปัจจัยใด ก็ตาม นั่นคือ จิตวิญญาณ ที่สิ้น **กามราคะสังโยชน์**
และ **ปฏิมะสังโยชน์** อันเนื่องมาแต่เหตุนั้น ปัจจัยนั้น ก็ส่งสมลงเป็น **อนาคามีจิต**
ขึ้นเรื่อยๆ ไป

■ จิตวิญญาณ ของ พระอนาคามี

วัดได้ด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. บริสุทธศีลได้มากมาย เท่าที่ท่านจะพึงเป็นไปได้ตามฐานะ อันควรที่ท่านเป็นอยู่
  - ๑.๑ บริสุทธศีล ๕ ทิ้งที่ในลักษณะเป็นอริศีล
  - ๑.๒ บริสุทธศีล ๘ ทิ้งที่ในลักษณะเป็นอริศีล
  - ๑.๓ บริสุทธศีล ๑๐ ถ้าอยู่ในฐานะอันเป็นไปได้นั้นๆ แล้ว
  - ๑.๔ บริสุทธ จุลศีล – มัชฌิมศีล – มหาศีล ละเอียตลออกขึ้นเรื่อยๆ
  - ๑.๕ บริสุทธ กถุ วินัย ภาษิต ต่างๆ สมฐานะของท่าน
  - ๑.๖ บริสุทธใน โอวาทปาฏิโมกข์ศีล ให้ได้สมบูรณ์ที่สุด
๒. พันสังโยชน์ ๕ ที่เป็นสังโยชน์เบื้องต้น ภาษาบาลีว่า **โอรัมภาคิยสังโยชน์**
อันได้แก่
  - ๒.๑ พัน “สัkkายาทฐิ”
  - ๒.๒ พัน “วิจิจจนา”

๒.๓ พัน “ สัลพตปรามาส ”

๒.๔ พัน “ กามราคะ ”

๒.๕ พัน “ ปฏิมะ ”

๓. และกำลังประพฤติเพื่อพ้นสังโยชน์เบื้องสูง ภาษาบาลีว่า

อุทฺธมฺภิกขุสังโยชน์ํ อยู่อย่างยิ่ง อันได้แก่

๓.๑ “ รูปราคะ ”

๓.๒ “ อรูปราคะ ”

๓.๓ “ มานะ ”

๓.๔ “ อุทธัจจะ ”

๓.๕ “ อวิชชา ”

รูปราคะ คือ ความยินดี ความปรารถนาที่ยังมีรูป (ไม่ใช่มีร่างมีโฉมมีกาย มีแต่อาการอารมณ์ มีแต่ลีลา) มีตัวตน มีอาการอยู่ในภายในจิตเราเอง ข้างนอก อาการภายนอกไม่มีทำที่ลีลาให้เห็นความยินดี ความปรารถนาแสดงออกมาได้แล้ว แต่ในภายในจิตวิญญาณยังมีความปรารถนาความต้องการมาเสพสมสุขสมอยู่จริงๆ หรือ ยังมีความยินดีพอใจในอารมณ์อาการจิตเช่นนั้นๆ ของตนๆ อยู่ แต่ต้องนับเอา สภาพที่ยังหยาบกว่า “ อรูปราคะ ”

อรูปราคะ คือ ความยินดี ความปรารถนาที่ยังมีตัวตน มีลีลาอาการอยู่ แต่กำหนดเอา สภาพที่ละเอียดบางเบาว่าชั้น “ รูปราคะ ” มีอาการอยู่ในภายในจิตเราเอง ข้างนอก อาการภายนอกไม่มีทำที่ลีลาให้เห็นความยินดี ความปรารถนาแสดงออกมาแล้ว แต่ในภายในจิตวิญญาณยังไม่สิ้นความปรารถนา ยังไม่ดับสนิทความต้องการมาเสพสมสุขสมอยู่ ยังมีเป็นความบางเบาเล็กน้อย รู้ยากจริงๆ และ อีกหนึ่งคือ สภาพความยินดีพอใจเสพสมอยู่กับอาการอารมณ์ที่ไม่มีรูป ไม่มีกเลสตัณหาแล้ว แต่ทว่ายังหลงเสพหลงติดอารมณ์จิตวิญญาณสภาพนั้นๆ อยู่ ก็ยังคง “ อรูปราคะ ” อยู่แท้ [ต้องปฏินิสสัคคะ = ต้องสลัดคืน จึงจะหมดเสพหมดติด]

มานะ คือ สภาพยังมีการยึดการถือตัว ตั้งแต่ถือตัว ที่เห็นแก่ตัวหยาบๆ เลวๆ แก่นขุ่นปฏฺุชน ก็เรียกว่า “ มานะ ” การยังยึดถือตัวถือตน เห็นแก่ตัวขุ่นกลาง จนขุ่นละเอียด

ขั้นสูงภูมิอริยบุคคลชั้นสูงจริง จึงจะเป็นผู้หมด “มานะ” ชั้นต่ำ-ชั้นกลางจริง ถ้าในระดับ
 พระอนาคามีก็จะไม่ยึดถือตัว หรือเห็นแก่ตัวในเรื่องโลก ๆ ระดับอบายมุข ระดับรูป-รส
 -กลิ่น-เสียง-สัมผัสนอก หรือ เรื่องลาภ-ยศ-สรรเสริญหยาบ ๆ - โลกียรสที่เกิดจากบ้จัจย
 ภายนอกนั้นท่านไม่ยึดไม่ถือ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่หลงว่า ดี ไม่ถือว่า ดี แล้วจริงสำหรับตัวเอง
 แต่จะมีอาการ “หลงตัวเอง” ที่เราไม่ติดไม่ยึดไม่เสพสิ่งนั้น ๆ ได้แล้ว นั้นเอง และยัง
 นำไปอวดดี-ไปข่มผู้อื่น อย่าง “ไม่รู้ตัว” อย่าง “ไม่เป็นกุศลเจตนา”
 นคือ “มานะ” [แต่ถ้าแสดงสิ่งดีที่ตนมี อวดเรื่องดีที่ตนมี แม้เป็นการข่มผู้อื่นแน
 ทว่า ผู้นั้น “รู้ตัว” มี “กุศลเจตนา-เมตตา” ประสงค์ประโยชน์
 เกื้อกูล ด้วยการประมาณแล้วอย่างดีที่สุด ที่จะไม่ให้เป็นการ
 เบียดเบียนเขา แต่เพื่อสิ่งที่ดียิ่งกว่าแท้ ๆ เช่นนี้ ไม่เป็น “มานะ”]

อุทธัจจะ คือ จิตวิญญานที่ยังมีตัวกิเลสแฝงฝัง สิ้นลู่อยู่ แม้จะเหลือเล็กน้อย
 ฐลละองปานใด ก็ตาม แล้วก็ โพล่ตัวออกมาลอยหน้า แสดงลีลา โดย “เจ้าตัว
 ไม่สามารถรู้ตัว ก็ตาม - ไม่รู้เท่ารู้ที่มัน ก็ตาม” (อวิชา) หรือ สามารถรู้ตัว
 มันได้แล้ว แต่มันก็ยังลอยนวลออกมามีบทบาทอยู่ ยังดับ
 มันไม่ได้ นั้นเองแท้ ๆ คือ “อุทธัจจะ” และเจ้าตัวก็จะเก้อ ๆ อาย ๆ เพราะมีหิริ จริง
 อวิชา คือ ความไม่รู้กิเลสทั้งหลาย ทั้งหยาบ-กลาง-ละเอียด และ ความไม่รู้
 ไม่เห็นแจ้งชัดในความจริงว่า ตัวเองมีกิเลสเหลืออยู่ [แม้จะขั้นสูงสุดที่ยังไม่เป็น “อัสวัคช-
 ญาณ” สุดท้าย] และ แม้ที่สุดแห่งที่สุด ตนเองไม่มีกิเลสแล้วอย่างสะอาดบริสุทธิ์สูงสุด
 แล้วทีเดียว แต่ตัวเอง ก็ยังไม่รู้ไม่เห็นแจ้งของจริงของตนเอง อยู่ปานใด
 ก็ยังคง “อวิชา” ตัวสุดท้ายอยู่นั้นเอง

จิตวิญญาน ของ พระอนาคามี จะเป็นจิตที่สะอาด บริสุทธิ์สบายแล้ว
 สำหรับสภาพที่เป็นภายนอกตัวนอกตนของท่าน สภาพวัตถุโลก เช่น ลาภ ยศ ทรัพย์สิน
 เงินทอง สมบัติพัสดาน ญาติวงศ์วานว่านเครือ ท่านเป็นอันไม่โลก ไม่หวง ไม่ห้วง ไม่สะสม
 ได้แน่แล้ว และถ้าท่านอยู่ในฐานะที่จะปลดปล่อย สละสิ้นวัตถุโลก ญาติวงศ์วาน ท่าน
 ก็จะสละสิ้นอยู่ในฐานะของผู้ที่ไม่ต้องให้ใครต่อท้วงได้ว่า ท่านยังหอบหามวัตถุโลก ยังห้วงหวง
 ญาติวงศ์วานนั้น ๆ ไว้เป็นของท่าน สมชื่อของท่านที่ว่า อนาคามี คือ ผู้ไม่มีจิตใจที่จะกลับ

ไปหลงยินดีกับสิ่งทั้งโลก ๆ เขาหลงกันอีกแล้ว หรือ **อนาคาริก** คือ เป็นผู้ไม่มีบ้านช่อง เรือนชานทรัพย์ศฤงคารญาติพี่น้องแล้ว เป็นคนหมดห่วง กิเลสที่ไหนนอนที่ไหน ก็ได้แล้ว

แต่ถ้าท่านผู้ใดไม่เป็นผู้มีปัญญาค่อนข้างดี หรือ ปฏิบัติมาถูกทาง ถูกระดับชั้นอย่างใด คือ ไม่เข้าใจ “อตฺตา” ได้โลเลเลียงละเอียดยมาดีพอ และ ถ้ายึดตัวถือตนถือตามใจตัว เป็น “มานะ” อย่างไม่รู้เท่าทัน “อตฺตา” ไม่มี “สัมมาทิฐิ”แท้ มาตามขั้นตอนเช่นนั้นแล้ว ก็จะเป็นผู้ **ค่อนข้างจะเอียงไปทางเอาแต่ประโยชน์ตน เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นน้อย หลงติดสงบได้ง่ายที่สุด** เป็นกิเลสที่พาให้เน้นเข้า (บัญญัติจรามตา) ไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ได้เร็วเท่าที่ควร หรือไม่ก็ไม่ได้อบรรลुเป็นพระอรหันต์เลย ดังที่ “เถรวาทนิกาย” เคยชวน เป็นกันอยู่มากหลายนั่นเอง

จิตพระอนาคามีนั้น แม้รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสภายนอก จะมากกระทบ สัมผัสท่านอย่างไร ๆ ท่านก็จะไม่แสดงออกซึ่ง ราคะ-โทสะ-โมหะ แล้ว ท่านสิ้น **กามราคะ**ที่จะแสดงออกภายนอกแล้ว ท่านสิ้น **ปฏิฆะ**ที่เกิดจากสมบัติโลกภายนอกแล้ว ท่านจะไม่แสดงอาการเป็นราคะ เป็นโทสะ เป็นโมหะออกมาข้างนอกให้ใครเห็นเป็นอันขาด มันเป็นความละเอียดอย่างจริงแท้ ที่ท่านย่อมรู้แจ้งและเป็นจริง ท่านจะละเอียดต่อการแสดงออกในอาการที่เป็นราคะ-โทสะ-โมหะ ให้คนเห็นอย่างยิ่งจริงๆ (หิริ) มันเป็นความจริงที่เป็นเช่นนั้น มันละเอียดจริงๆ มิใช่แกล้ง และมันเกรงกลัวต่อการจะขายหน้า อันเนื่องมาจากตนยังแสดงออกซึ่งราคะ-โทสะ-โมหะ แม้นิดแม้น้อย (**โศคคัปปะ**) มันจะไม่มึนราคะ-โทสะ-โมหะหยาบ แสดงออกมาเลย ท่านจะพยายามรู้ตัวทั่วพร้อม และจะไม่ให้แม้แต่ธุลีกิเลส หรือ วิญญาณฝ่เล็กฝ่น้อยใด ๆ ไหลออกมาภายนอก ปานฉะนั้นทีเดียว

ความเป็นของจิตวิญญาณพระอนาคามีนั้น คนผู้ยังไม่รู้ถึงสภาพของ **รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา** อันเป็นกิเลสชั้นสูงชั้นละเอียด จะดูไม่ออกเลย จะหลงว่า ท่านเป็นพระอรหันต์ไปแล้วเองง่าย ๆ

เพราะในจิตวิญญาณ ของ พระอริยะ ยิ่งระดับสูง ยิ่งต่างภพ ต่างภูมิ คนผู้มี ภูมิต่ำก็ยิ่งเข้าใจได้ยาก เพราะกิริยาภายนอกก็มีเหมือน ๆ กับปุถุชนธรรมดา ๆ นั้นแหละ แต่ภายในจิตใจของท่านนั้นต่างหาก ที่ไม่เหมือนคนปุถุชนธรรมดา

พระอนาคามิ คือ ผู้มัจฉาเป็นฌานอยู่เกือบตลอดเวลา ท่านจะรู้อัตตา เห็นจิตตน อยู่เสมอ และจิตจะปราศจากนิเวรณ้อยู่เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เมื่อจิตวิญญูญาณ หรือ โอปปาทิกะจะเป็นผลหลอกออกมาเมื่อใด ท่านจะพึงรู้ได้เท่าทันเสมอๆ จึงจะไม่ปรากฏ เป็นรูปหยาบ ออกมาให้เห็น ภายนอก ได้ง่ายๆ ท่านจะเป็นผู้รู้เท่าทันจิต - เจตสิก ถ้า จิตตัวใดมีอาการผิ หรือ มกิลเลสเข้ามาปนร่วม ท่านก็จะรับจัดการหยุด จัดการดับให้ได้ อยู่เสมอ ท่านจะพยายามไม่ปล่อยให้มันบังการ กาย บังการ **วจี** ออกมาอย่าง **มกิลเลส** ให้ คนเห็น ได้จริงๆ

ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย อันเป็น ฌานภายนอก (*กามภพ*) นั้น ผู้มีภูมิอนาคามิแท้ จะมีฤทธิ์แรงพอที่จะระงับดับอาการรอกุศล หยุดอาการผิ ไม่ให้มี **การเกิด** ได้ ถ้ามันจะมีอาการผิ มีอาการรอกุศล มันก็จะเกิดจะมีอาการอยู่แต่ในจิตในใจเท่านั้น ผุดเกิด โผล่เกิดให้ท่านเอง รู้เอง เห็นเอง เป็นอยู่แต่ในภพภายใน (*ภพภพ, ภพวัจค์*) ของ ท่านเอง *ภพภายนอก* ไม่ก่อไม่กลับออกไปเกิดอีกแล้ว จึงชื่อว่า ผู้ดับโลกกาม ผู้พ้นกามราคะ - พ้นกามภพ จริง

เหลือแต่ภพภายใน - ฌานของจิตในจิต เท่านั้น ที่ยัง **มีผิ มีเหตุเกิด อยู่** พระพุทธองค์ จึงทรงเรียก พระอนาคามิ อีกชื่อหนึ่ง ว่า **โอปปาติกะ** หรือ **อุปปาทิกะ** เพราะเป็นผู้ดับความเกิด ของมีทางกามภพได้แล้ว ยังเหลือผุดเกิด **โผล่เกิดอยู่** ก็แต่ผิในภพของจิตวิญญูญาณของตน เท่านั้น ตามความจริงแท้ เจ้าตัวจะเป็นผู้รู้ จิตวิญญูญาณผุดเกิด โผล่เกิด เหล่านี้ ได้เอง ผู้อื่นจะไปสอดรู้ สอดเห็น จิตวิญญูญาณโอปปาติกะ ได้ยากมาก โดยเฉพาะ ผู้จะรู้ได้เก่งได้ชัดต้อง “อนาคามิภูมิ” ขึ้นไปจริงๆ เป็นผู้ชื่อว่า “โอปปาติกะ” ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสระบไว้เท่านั้นเอง

จึงขอเตือนผู้ **เรียนผิดทาง** ผู้ยังหลงผิดในเรื่อง **จิตวิญญูญาณ โอปปาติกะ** ที่ชอบอุตรี ไปสอดรู้ สอดเห็น จิตวิญญูญาณ โอปปาติกะ นอกตนนอกตัวเอง และแถมเห็น เป็น ‘ตน’ เป็น ‘ตัว’ [เป็น ‘สรีระ’ เป็น ‘อัตตา’] รวมทั้งผู้ที่ชอบไป **หลงจิตวิญญูญาณ** เป็น ‘ตน’ เป็น ‘ตัว’ [เป็น ‘สรีระ’ เป็น ‘อัตตา’] อยู่ภายในภพจิต ฌานวัจค์ของตนๆ ก็ด้วย เห็นมีรูปร่าง อย่างนั้น เป็นอยู่อย่างนั้น มีบทบาท มีเรื่องมีราวกันปานๆ กับละครลิเกนั้น ก็ขอให้ศึกษาดีๆ **ทำ “ความเห็น” (วิฐิ)** ให้เข้าสู่ **สัมมา** เสียให้ได้ ตนเป็น พระอนาคามิ แล้ว หรือ? ตนชื่อว่า **โอปปาติกะ** แท้แน่แล้วหรือ? อยู่ในภูมิในขั้นนั้นจริงๆ แล้วหรือ?

จึงจะไปยุ่งกับภูมิจิตภูมิวิญญาณ “โอปปาติกะ” กันนัก แค่ภูมิชั้นกามภพ ชั้นอบายมุข
ชั้นโลกธรรม ๘ อันหยาบ ๆ มีรูปมีร่าง มีอาการทางกาย ทางวจี ทางตาหยาบ หูหยาบ ฯลฯ
ซึ่งเป็นเบืองต้นแท้ ๆ เรียงกันแท้ ๆ คับอกกุศล ดับผีในภูมิเบื้องต้นนั้นของตน ๆ กันให้ถูกภูมิ
ภูฏานะ ให้งามเป็นเบืองต้น แล้วค่อยสูงค่อยลึกขึ้นสู่เบืองกลาง เบืองปลายกันต่อไปเกิด
อย่างหลงเสียเวลากันอยู่มากนักเลย! มัน “หลงผิด” กันมานานแสนนานแล้ว

ภูมิพระอนาคามี จะตัดสิน สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมา
อาชีวะ ไม่ให้เป็น “มิจฉา” ตามกำลังของ บัญญา บัญญินทรีย์ บัญญาผล ธรรมวิชัย
สัมมาทิฐิ และด้วย สัมมาวายามะ กับ สัมมาสติ เท่าที่ท่านมีได้ เป็นได้สูงสุด
ไม่หย่อนข้ออยู่เสมอ ๆ (ดูบทที่ ๒ เพิ่มเติม)

ดังนั้น องค์ที่ ๗ ของมรรค จึงถูกปรับ ถูกปรุง ถูกตรวจสอบวิชัย ถูกใช้บัญญัติ
บรรดามี ช่วยควบคุมจัดแจง แต่งตัวปรับเปลี่ยน ให้เป็น “สัมมา” อยู่จริงเสมอ ๆ องค์
ที่ ๗ ของมรรค จึงตั้งขึ้น หรือถูกตรงเท่าภูมิ เท่า “ปัญญาผล” ของพระอนาคามี ผู้มีความ
พากเพียรประพฤติปฏิบัติอย่างแข็งขันอยู่จริงนั้น ๆ

และ “สัมมา” ที่ได้ทั้งหลายเหล่านั้นแหละ เกิดได้ เป็นได้ เพราะพลังอินทรีย์ของ
“จิตอันยิ่ง” (อธิจิต) ที่ท่านมีเป็นทุน เป็นประธาน (มโนปุพพังคมา ธรรมมา มโนเสฐฐา
มโนมยา) นั้นแหละ ทำงานอยู่แท้ และพร้อมกันนั้น บัญญา บัญญินทรีย์ มันก็เกิดยิ่ง ๆ
ขึ้น ได้เรียน ได้รู้ ได้เห็นส่วนดี ส่วนบกพร่องให้ “ธรรมวิชัย” ใน จิตวิญญาณ ได้เลือก
เห็น ปรับปรุง เพิ่มเติมขึ้น ๆ ไป เช่นนอนอยู่ขงขึ้น ๆ เรื่อย ๆ จิตที่ทำได้ เป็นได้ก็มีขึ้น ตงมัน
ขึ้น แนบแน่นขึ้น (อัปปนา) แน่วแน่นขึ้น (พยัปปนา) และเป็นจิตที่ความปักมั่น คงแน่น
เป็นที่สุด (เจตโส อภินิโรปนา) นี่เป็น “สัมมาสมาธิ” ของพระอริยะ ชั้น
“อัปปนาสมาธิ” ซึ่งไม่ใช่จิตหลงยึด หลงถือ ที่เรียกว่า “อุปาทาน” และไม่ใช่จิตที่
หลงยึดมั่นถือมั่นที่เรียกว่า “อภินิเวสายะ” แต่เป็นจิตที่จะยึดอาศัยก็ยึดได้อย่างแข็งแรง
มันคง จะปลง จะปล่อย จะวาง ก็วางได้สนิทเด็ดขาด มิใช่ยึดมั่นแล้ววางไม่ออก แต่
ท่านเป็นผู้ที่อยู่เหนือความยึด – ความวาง ได้เด็ดขาด และยังเป็น อัปปนา ก็ยิ่งรู้ยิ่งสว่าง
ทางโลกหยาบ ๆ นั้น ผู้ใดทำสังหยาบ ๆ คาย ๆ อยู่ก็ไม่รู้สึกบาป ไม่รู้สึกผิด ไม่รู้สึก
ละอายต่อบาป ละอายต่อผิด ความรู้สึกผิด หรือรู้บาปในใจตัดสินต่างกัน ยิ่งสำหรับ
ผู้รู้คุณธรรมระดับพระอนาคามี ท่านจะมีความละเอียดมากกว่าคนทางโลก แม้ที่

ยังเหลือเศษเกิดอยู่ในจิต เป็นรูปราคะ อรูปราคะ ท่านก็จะลดลง บัวยการกล่าวไปโยกิเลส
 หยาบขนกามราคะ และท่านจะรู้เลยว่า เพียงภาวะของราคะอย่างน้อยๆ อ่อนๆ ท่านก็จะ
 รับรู้ และรับระงับ ท่านไม่ให้มันออกมาบงการอาการกาย – วาจาข้างนอกได้จริงแล้ว

แม้มันจะมีชีวิตอยู่ข้างใน ยังเกิดอยู่ที่ตัวตนของท่าน อยู่ที่จิตวิญญาณของท่าน
 มีอาการอยู่ เพราะท่านรู้ อาการ – ลิงคะ – นิमित – อุเทศ จริงๆ ซ้ำของ ท่านเป็นคน
 ที่มีภูมิอยู่ใน ‘โลกโอปปาติกะ’ จริงแล้ว คือ รู้อาการของมัน [ไม่ใช่รู้ด้วยความ
 ‘ตัว’ เป็น ‘ตน’] รู้ความแตกต่างของมัน (ลิงคะ) ว่า ‘ความมี’ สิ่งที่ทำให้อาการ
 ของจิตแตกต่างจาก ‘ความไม่มี’ ใดๆ หรือ อาการนี้มาก อาการนี้น้อย ก็แตกต่างกัน
 เป็น “ลิงคะ” ก็จะมีชีวิตต่างกันไป จะมี ความต่างกัน ให้ศึกษาเพื่อความแยกคาย
 ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเรียกว่า ลิงคะ หรือ เพศ

ผู้รู้เห็นความแตกต่างนั้น จับ “นิमित” ได้ คือ มีเครื่องหมายในสภาพของ
 อาการจิตแสดงให้รู้ จึงรู้ และผู้นั้นได้เรียน ได้เคยรับคำชี้แจง คำกล่าวถึง (อุเทศ)
 ลักษณะเครื่องหมายต่างๆ นั้นมาแล้วด้วย จึงรู้

เมื่อรู้ของจริง เป็นสภาวะธรรมแท้ๆ เป็น “รูป” เป็น “นาม” ของจิต-เจตสิกแท้ๆ
 นั่นแหละ คือ รู้ “ปรมาัตถธรรม” เห็นอยู่รู้อยู่ในตน เป็นลักษณะอย่างนั้นอย่างนั้น ต่างกัน
 อย่างนั้น เหมือนกันอย่างนั้น รู้จริงเห็นด้วยญาณทัสสนะจริง ถ้าเก่งมีวิรุติ, ภาษา,
 คำพูด มีปฏิภาณ, ไหวพริบ, บัญญา ยิ่ง ก็เอามาพูดให้คนอื่น ฟังได้ กล่าวถึงได้
 ชัดได้ ชี้แจงได้ ก็เรียกการกล่าวถึง การชี้แจง นั้นๆ ว่า “อุเทศ” ผู้ได้รับรู้
 “อุเทศ” ก็จะเข้าใจตามลักษณะ ตามเครื่องหมายที่กำหนดบอกให้ประการต่างๆ
 เป็น “นิमित” ความรู้ เป็นความหมายเครื่องหมายให้ไปตามกำหนดรู้เอาប់ของจริง
 แล้วจึงเอาไว้เทียบกับ “อาการ” จิตที่เกิดจริง มีจริงเช่นเมื่อใด มีตรงกัน – ต่างกัน
 (ลิงคะ) ใดๆ เมื่อนั้นก็ได้รับรู้ของจริงเอง ดังนั้นคือ ความสืบทอด ความสืบทอด
 แก่กันและกัน ของ อาการ – ลิงคะ – นิमित – อุเทศ

จิตวิญญาณ (ปรมาัตถธรรม) เป็นธาตุที่ไม่มีตัวตน ไม่มีสี ไม่มีรูปร่าง ไม่มี
 รูปทรง ไม่ใช่วัตถุ ไม่ใช่สิ่งของแห่งกอน จึงต้องรู้ด้วย “อาการ” ด้วย “ลิงคะ”
 (เพศ) และ ด้วย “นิमित” ด้วย “อุเทศ” ดังนั้น ดังนั้น จะไปปั้น “รูปร่าง”

การได้รู้แท้ รู้สูง รู้สิ่งที่ไม่มีตัวตน ที่รู้ได้ยากออกปานละน การได้มีภูมิสูง
มีความจริงแท้ มีความสะอาดแท้สูงส่งปานละนเอง ก็เลสตัวที่ตลบจะ **วักย่อน** มาเล่นงาน
ให้พระอนาคามี **ถ้อยดี หลงในดี** ที่ตนได้ ตนมีจริง กลายเป็นความถือตัวถือตน
เรียกว่า “มานะ” ขึ้นได้ง่ายมาก ยิ่งถ้าไม่ได้เรียนรู้ทฤษฎีให้ถ่องแท้ไว้ป้องกันตัว ไว้ระวังตัว
มาก่อนแล้ว ละก้อ มันจะเกิดได้ เป็น “มานะสังโยชน์” เล่นงาน พระอนาคามี นั้น ๆ
ได้อย่างแท้จริง ๆ

จิตวิญญาณ ของ พระอนาคามี ชั้นต่ำ หรือ พระอนาคามีระดับต่ำอยู่ จะ
ยังไม่แก่ ยังจะปล่อยให้ โอปปาทิกะ ที่เป็น ฌีรูปราคะ ฌีรูปราคะ ฌีมานะ ฌีอุทธัจจะ
ฌีอวิชชา ปนเปกกับจิต ผสมผสมกับจิต มีอุทรแรงสั่งการบันดลบันดาล ให้กายกรรม
— วจีกรรมออกมามีลึลลามีพฤติกรรมที่ยังไม่สนิทเนียน ยังเป็นอาการกิริยาภาย กิริยาจที่รู้ได้
เห็นได้ ว่าเป็นราคะ เป็นมานะ เป็นอุทธัจจะ เป็นอวิชชา อยู่บ้าง ๆ

จิตวิญญาณ ของ พระอนาคามี ชั้นสูง หรือ พระอนาคามีระดับสูง ที่
ถ่ายทอดออกมาภายนอก ก็จะมีบริสุทธ์ผุดผ่องมาก เหลือแต่ตัวกิเลสบางๆ ที่นานๆ จะเกิด
สักทีภายในจิตของท่าน ที่ท่านรู้เห็นของท่านเอง เป็นบัจฉิตตัง ว่ายังบกพร่องนิด บกพร่อง
หน่อย แล้วท่านก็จะเขียนจัดชำระล้างของท่านเอง ถ้าเป็นสิ่งที่สมควรที่สุด สิ่ง
สูงสุด ทำให้เกิดเป็นอรหัตตผลของท่านเอง สั่งสมอรหัตตผลของท่านไปเรื่อย ๆ จนครบ
บริบูรณ์ถ้วนทั่ว ถึงความเป็นพระอรยะระดับพระอรหันต์ [อะ—ระ—หะ—โต แปลว่า สิ่ง
สูงสุด สิ่งที่เหมาะสมที่สุดแล้ว]

ท่านเรียกงานของ พระอนาคามี ว่า งาน โอปปาทิกะ เพราะ พระอนาคามี
คือผู้ที่อยู่กับ โอปปาทิกะเสมอตลอด ท่านพิสูจน์ได้ ปรับปรุงจิตวิญญาณนั้น ๆ ได้ ทำให้
เจริญออกงามได้ **โอปปาทิกะสัตว์นี้ มีจริง** รู้เอง คนอื่นไม่รู้ไม่เห็นด้วย แม้
พระพุทธองค์ยังตรัสว่า “อันเป็นเราก็คงของเรา ใคร ๆ ย่อมไม่รู้ไม่เห็นได้ด้วยเรา”
[อหะ เมตัง น ชานามิ อหะ เมตัง น บัสนัสมาติ] ทำจนสะอาดบริสุทธ์บริบูรณ์ เกิด
ประโยชน์ สร้างสรร จนที่สุด ก็คือ ผู้ให้ ผู้ทาน ผู้สละ เป็นพ่อ เป็นแม่ ให้กำเนิดจิต
ตัวต้นเค้า และ ให้กำเนิดจิตทำงาน **มโนปุพพังคมา ธัมมา มโนเสฏฐา** สุดท้ายเป็น
มโนมยา คือ สักแต่ว่าเป็นเรา รู้เท่าทันจิตที่เป็นตัวดวง ตัวหลง ตัวที่ยังไม่ลงตัว พระ
อนาคามี ต้องฝึกหัดปรับจิตวิญญาณให้สอดคล้องลงตัว แม้ตนเองจะไม่เป็นทุกข์แล้ว ก็
ต้องฝึกอยู่เพื่อความสะดวก สนิทเนียน เพื่ออรหัตตผล เพื่อความเป็นอรหันต์ และความเป็นโพธิสัตว์

โอบปาติกะ คือ **ฐานพระอนาคามี** ที่ยังทำกิจตนอยู่ และ อริยะระดับ พระอรหันต์จะสามารถ รู้เกิด รู้ดับ และสามารถดับโอบปาติกะสัตว์ได้ ดับได้ทันที เป็นอัตโนมัตติ เรียกว่า “ไม่ให้สังสารวัฏฏ์เกิด” คำว่า **สังสารวัฏฏ์** ได้อธิบายโดย พญัญชนะมาแล้ว จากคำว่า **สาระ** และ **สังสาระ** ซึ่งแปลโดยอรรถแล้ว ก็หมายถึง **โลก**

พระพุทธรูปทรงใช้ ศัพท์ “**โอบปาติกะ**” เรียก **พระอริยะชั้นพระอนาคามี** เพราะเป็นพระอริยะผู้เมอเข้าชั้น “อนาคามี” สมบูรณ์เต็มส่วน **จะเป็นผู้จบสิ้นภายนอกแล้ว** วิญญาณที่มันแสดงออกมานอกตนนอกตัว จะไม่มี [ข้อที่น่าสังเกต: จะเห็นได้ว่า **ยังเป็น “โอบปาติกะ” จริงๆ** ยังไม่มีเรื่อง **จิตวิญญาณ** ออกมาพ้นผ่านภายนอก ผู้ไม่รู้จริง คือ **ยังเป็น มิจฉาทิฐิ** ยิ่งเท่าใด ก็ยิ่งหลงผิด ยิ่งค้นเตาเอา **โอบปาติกะ** หรือ **จิตวิญญาณ** ออกไปเป็น ‘ตัว’ เป็น ‘ตน’ ภายนอก] ส่วนภายในยังอยู่ในระหว่างกระทำกิจ อยู่ คือ ท่านจะต้องควบคุมชำระล้าง ‘จิตในจิต’ ของท่านเอง **พระอนาคามี** เป็นผู้ที่กำลัง “**ปรับภายในจิต**” อยู่อย่างยิ่ง ท่านจะปรับเรื่อง **สัตว์โอบปาติกะ**ของท่าน พระอนาคามี จะเรียนรู้เท่าทันการเกิดของกิเลสสังโยชน์ที่เหลือในจิตท่าน และท่านก็จะตัด จะหยุด จะปล่อย จะปรับ จนเป็นการดับสังโยชน์ลงเรื่อยๆ กลายเป็นความดับความหยุด ที่ บางทีก็เลยเกิดไป ตกฐานถีนมิทระเอาได้ **ถ้าไม่รู้ชัด ไม่มีสัมมาทิฐิที่แท้จริง** [ฐาน ถีนมิทระ = **สภาพซึมเซา, สภาพกระด้าง, สภาพท้อแท้, สภาพมึนชา, สภาพเฉื่อยเฉย**]

อาการ “หยุด” หรือ “ดับ” หรือ “ปล่อย” หรือ “วาง” ของจิต มักจะทำให้ **สมคูลย์ระหว่าง** ภายกับจิต และกรรมกับจิต ไม่สอดคล้องกับทางพุทธะ คือ **ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแจ่มใส** ซึ่งไม่ใช่ผู้รู้ ที่กล่าวว่า **รู้เท่าทัน** หรือ **รู้แจ้งความละเอียด**ของ อารมณ์เสพติด แม้แต่ในความหลับ หรือ ความหลับ หรือ ความห่อ หรือ ความอยู่ว่างๆ (ซึ่งไม่ใช่ ‘ความว่างจากกิเลสในจิต’ แต่เป็นคนอยู่ว่างๆ) ถ้าไม่ศึกษาและปฏิบัติมาอย่าง “**สัมมาทิฐิ**” ที่ละเอียดอย่างทั่วถึงแล้ว ส่วนมากพอมาถึงภูมิฐานระดับนี้ ก็จะ กลายเป็นผู้ติดหลับ หรือ ติดหลับ หรือ ติดห่อ หรือ ติดอยู่ว่างๆ อันเรียกว่า “**นิทธารมตา**” [หลับ...ว่างอย่างหลงอร่อย หลงติดความหลับ ติดความอยู่ว่างๆ]

ภาคปฏิบัติ ของ **พระอนาคามี** จึงต้องปรับจิตให้ตน ท่านจะปฏิบัติอะไร

ทำไฉนอยู่ ท่านจะกำหนดจิตให้เกิด กรรมที่ควรเกิด ถึงเวลาทำก็ทำ จะไม่เป็นคน
อยู่ว่างๆ ประเภท ลอยชาย หรือเอาแต่นั่งหลับ ถึงเวลา ควรพักจริงๆ จึงพัก ถึงเวลา
ควรนอน แท้ๆ จึงนอนงาน มีทั้ง การพัก การเพียร อย่างได้สัดส่วน มีการนอน
การตื่น อย่างสังวรระวัง พยายามทำตัวให้เป็นผู้รู้เท่าทันกิเลส ผู้ตื่นจากกิเลส เบิกบาน
แจ่มใส ไม่หุบๆ ห่อๆ หลบๆ ลี้ๆ กระต้างๆ ซึมๆ เฉื่อยๆ มีความเป็น พุทฺธะ ที่
เบิกบานเห็นได้ชัดขึ้น บานอย่างมีคุณค่า มีคุณงามความดี มีกุศลกรรมเป็นความเกื้อกูล
มีกลิ่นของศีล มีความหอมของธรรม ขวนเข็ญให้มาเข้าใกล้ มาดูเป็นตัวอย่าง มารับธรรม
และมาทำตาม เรียกว่า อยู่เหนือ “นิทธารามตา” มิใช่ยิ่งจะ หลับ-หลบ-ว่าง-เฉย

ไม่หยุดอยู่ในเรื่องการทำงาน เป็นคนขยันพากเพียรในการทำงาน และก็ไม่ติดใจ
ในงาน ทำเพื่อประโยชน์ อันเป็นกิจควรทำ ทำเสร็จแล้วก็ปล่อย ไม่หวังหาอาภรณ์
ในงานการ ไม่เป็นทาสการทำงาน เรียกว่า อยู่เหนือ กัมมารามตา (ทำงานอย่างไม่หลงงาน)

แม้พูด ก็ไม่ติดอรรถในการพูด ไม่พูดอย่างหลงตัวลืมตัว เรียกว่า อยู่เหนือ
ภัสสธารามตา (พูดอย่างไม่หลงเพลินในการพูด) แต่จะพูดเนื่องจากเห็นว่าเป็นประโยชน์
พูดตามกาลและอันควร แม้จะไม่เป็นที่ชอบใจของผู้ฟัง ในบางคราว พูดแล้วพยายามให้
คนสรรเสริญ เชื่อถือ รั้งไปปฏิบัติตาม พูดให้เป็นคำพูดที่ดี สร้างสรร พูดมีผลในการ
พัฒนา เกิดสติก็จะรู้ และกำหนดจิตมิให้ปลื้มแรงเกินไปได้ ลดลงได้

การทำ การพูด การคิด ก็จะเป็นไปด้วยสาระ ไม่มีมีฉันทิฐิ ไม่มีบาป ไม่
เป็นอกุศล พันอกุศล ไปได้เป็นส่วนๆ ที่เดียว

การปรับจิต ปรับกรรม ของพระอนาคามี จึงสำคัญที่ “การประมาณ”
(มัตตัญญูตา) ให้ทุกอย่างเหมาะสม ลงตัวด้วยดี ได้สาระประโยชน์คุ้มค่า พร้อมกัน
นั้น ก็จะพัฒนากรรม พัฒนาวิช ให้ดียิ่งๆ ขึ้น ต้องประมาณให้เกิดสมดุล เรียกร้อย
ราบริน ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ที่สุดได้ กับทุกฝ่าย ทั้งภายในจิตของตน และภายนอกด้วย
ไม่เป็นคนหลงติดตั้ง หรือ หลงจิตเกาะ ที่เรียกว่า สังคณิการามตา ต้องอยู่เหนือ การ
ติดตั้ง หรือ จิตเกาะได้ทุกสภาพ ทั้งสภาพภายนอก และภายใน อย่างละเอียด คือ จะไม่
หลงสิ่งใด ไม่หลงแม้แต่สิ่งดี ขนาดได้สิ่งดีที่สุด แม้แต่ได้นิพพาน ก็จะต้องเป็นผู้
ไม่หลงแม้แต่ในนิพพาน เป็นที่สุด ถึงปานฉนั้นกันทีเดียว จึงจะเรียกว่า อยู่เหนือ
สังคณิการามตา [สังคณิก = การเกาะกันเข้าจนติดตั้ง จนจิตติดเกาะไม่วาง]

จึงหมายความว่า ไม่หลงติดตั้งมั่นแต่ในสิ่งในสภาพที่ต้องมีต้องเป็น ต้องก่อปรกอบ ให้เกิดอยู่ ทรงอยู่ เป็นอยู่ อย่างเป็นกอบกำ เป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ เป็นสภาพที่อาศัย อยู่ร่วมกันรวมกันเป็นที่สุด จนเป็นสภาพกลุ่มหมู่ของคุณงามความดีที่สูงที่สุด ซึ่งจะมี ฤทธิ์แรงดังจุดที่สูงส่งสูงสุดปานใด ๆ ก็จะต้องมีบุญญารู้เท่าทัน และปฏิบัติเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจแรงฤทธิ์ที่ดังจุดที่สูงศักดิ์นั้น ๆ เป็นอันขาด จึงจะชื่อว่า **พ้น สังคณาการมตา** ไม่หลงติดตั้ง ไม่หลงจิตเกาะ ไม่หลงเป็นเรา หรือ ของเรา แม้แต่สภาพที่พิเศษสูงศักดิ์ เหนือสรรพมามากมาย มีทั้งปริมาณและคุณธรรม คุณภาพปานใด ๆ จะกองทับกองถม จน กลายเป็นกองทัพรธรรมที่มัสักดาปานใด ก็จะไม่หลงลำเอียง หลงติดตั้งความเป็นกองทัพรธรรม ปานฉะนี้ ๆ นั้นเทียว [ซึ่งมีใช้หมายความว่า ไม่ให้คลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ให้เป็นหมู่เป็นกลุ่ม]

พระอนาคามิ จึงคือ ผู้ฝึกตนเป็นองค์กร่อนทรงพลัง ทรงประสิทธิภาพ ร่องจาก พระอรหันต์ ในการบำเพ็ญตนเป็นธรรมทายาท สืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าของเราชาวพุทธ

งาน ธรรมทายาท ของพระพุทธานุศาสน์ ต้องใช้ภาษา และ วาทศิลป์อย่างมาก เพื่อสื่อให้ถึงสัทธรรมถึงสัจธรรม เพราะเป็นเรื่อง **ทวนกระแสโลก ทวนกระแสใจ** การจะสร้างคน ด้วยการ *ให้เขา เลิก ของที่ยังชอบยังติด ให้เขา ละ ของรัก ของที่นำเข็ดขูขบาเป็นที่สุดนั้น มิใช่เรื่องง่าย ๆ* แม้ทำแล้ว ได้ผลน้อย พุทธสาวกก็ต้องทำ ด้วยการพัฒนาวิธีการของตนเอง เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้เกิดความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

สมัยโบราณ การเผยแพร่สื่อสาระ ที่ได้ประโยชน์มาก คือ การพูด เนื่องจากเป็นกรรมกริยา เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเจริญ เจริญด้วยคำพูด เพราะแต่ก่อนนี้ ไม่มีการเขียนแพร่หลาย การพูดง่ายกว่าการเขียน เปลืองเวลาน้อยกว่า สั้นเปลืองน้อยกว่า การสื่อสาระด้วยคำพูดจึงเป็นทางแห่งความเจริญ เป็นทางแห่งการสอน

ศาสนาจึงเริ่มต้นด้วยการสอน การพูด แม้แต่คำว่า “พระธรรม” แม้แต่คำว่า “ศาสนา” จึงแปลเอาความกันว่า คำสั่งสอน คำพูด ที่จะทำให้เกิดความเจริญ ให้มี **พรหมจรรย์** คือ ให้มีพฤติกรรมเหมือนดังพรหม สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยการใช้ศาสนา ใช้ภาษา ใช้ภาษิต คำพูดของพระศาสดา คำพูดของอาจารย์ คำพูดของปราชญ์ คำพูดของคนดี ที่มีไว้แล้ว เรา ก็เรียนตาม พูดตาม ทำตาม ประพฤติตาม ให้บริสุทธ์ตาม เรียกว่า **พรหมจรรย์** พระ หรือ คุณธรรมของศาสนาพุทธ จึงเรียกตามคำเดิมว่า **พรหมจรรย์** คือ **ประพฤติกิริยาคือ**

พุทธสาวก หรือ ธรรมทายาท เป็นพระแล้ว เมื่อปฏิบัติถูกสัมมาทิฐิ ถูกทางถูกธรรม จะพูด จะสอน อย่างน้อยที่สุด คนก็ต้องพูด และในคำพูดของคนดี คนมี 'สัมมาวาจา' มีความจริงอันทนกระแสน มีความจริงอันวิเศษแล้ว พูดออกมาย่อมจะทำให้ผู้ได้ยิน ได้รู้ ได้คิด ได้ฟังเป็นแน่ จึงเกิดคำสอนแล้ว เป็นคำสอนให้เกิดความเจริญ ภาษาก็คือเป็น ความเจริญ เพราะภาษาที่พูดจะทำให้คนพัฒนา ให้คนได้เรียนรู้ ให้คนได้เป็นพระขึ้นมาตาม ตัวอย่างผู้พูด นั่นคือ กรรมกริยาของการสืบสานศาสนา เป็นธรรมทายาท ผู้ใดสอนด้วย คำพูดไม่เป็น ก็จะมีการแสดงออกด้วยกายกรรม เป็นรูปธรรม รูปกายซึ่งก็เป็นการสอนได้ แต่ในสมัยปัจจุบัน การสื่อสาร นอกเหนือจากการใช้สื่อด้วยคำพูดแล้ว ภาษาเขียน ก็เป็น ภาษาที่สื่อความเจริญได้เช่นเดียวกับการพูด พุทธสาวก ธรรมทายาท จะใช้ทักษะใดก็ได้ ตามความถนัดของตน ไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือ การเขียน หรือ กายกรรม หน้าที่ สร้างสรรความเจริญ เพื่อพัฒนาคน และ พัฒนาผู้อื่น จึงมีกิจกรรมกว้างๆ ให้ธรรมทายาท ผู้สืบสานศาสดาดำเนินไปเป็นการทำงาน เป็นกิจตน เพื่อผู้อื่นได้มากขึ้น

แต่ "การพูด" หรือ "คำพูด" ก็ยังสำคัญ และเป็นสื่อในการสอน การสืบสาน ศาสนาที่มีบทบาทมากที่สุดอยู่นั่นเอง

เมื่อพูดดี ก็มี พูดเสีย พูดผิด ก็ย่อมมี เพราะฉะนั้น พูดได้ประโยชน์ ให้ดี ได้มาก พูดให้เสียประโยชน์ พูดให้ได้เลว ก็ย่อมได้มากด้วย จึงจะต้องระวัง "คำพูด" ให้จงหนัก และ ศาสนาได้เสื่อม ได้เสียมาาก ก็เพราะ คำพูด คำสอน ที่ผิด ที่ไม่จริง ที่เพี้ยน ที่สื่อออกมาในทางลบต่างๆ นานา

จึงต้องระวัง ฝึกปรือ ประมาณ ไตร่ตรอง ถวบกุม คำพูด-การพูด ให้ดีที่สุด ให้ได้ทุกเมื่อเสมอๆ จริงๆ

ที่ศาสนาจะกุด จะควั่น จะเสื่อม ก็เพราะว่า พระเอาแต่หยุด ไม่พูด ไม่จา ไม่คิด ไม่นึก ไม่มีฉันทะในการทำงาน มีแต่การดับอย่างผิดๆ มีมิจฉาทิฐิ ไม่ถูกทางพุทธ ไม่เข้าทางพระอรหิยะ ไม่เป็นกุศล ไม่เกิดส่วนบุญ แก่ตนและแก่โลก เรียกว่า เป็นอกุศลเสียส่วนมาก เนื่องจากไม่มีกรรมการทำงาน ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ คู่กับที่ตัวเองกิน-ใช้-ผลาญ-รับเอา มา แม้แต่คนฆราวาสที่เขา มีสำนักดีสามัญในโลก เขายังชวนชวายทำการงาน เพราะถึงแม้ไม่สร้างสรรอะไรเลย

แต่ว่า 'ยังกินยังนอน' นั่นก็คือ การกระทำ คือ 'กรรม' ชนิดหนึ่งอยู่ดี อย่าไป "หลงผิด" เข้าใจผิด ตามลัทธิฤๅษีเดิยรลัษณ์อกพุททบางลัทธิที่ ว่า จะหมคกรรมหมคเวรได้ ก็ต้องเอาแต่หยุดๆๆๆ - ตับๆๆๆ ด้วยการไม่ทำกรรงานใดๆเลย นั่นเป็นอันขาด นั่นมันลัทธิของคนขี้เกียจโดยตรง ทำความเข้าใจดีๆ เรามีกิเลสขี้เกียจ ก็เลยพลอยเห็นดีเห็นงามไปตามเขา ผู้ซึ่งมีกิเลสอย่างเดียวกัน หรือเปล่า? การกระทำ(กรรม) ไม่ว่าจะเป็็น มโนกรรม วชิกรรม กายกรรม ย่อมต้องมีส่วนบกร่องอยู่เป็็นธรรมชาติ ต้องรู้ ต้องเข้าใจ 'ความจริง' พื้นฐานเช่นนี้ๆ เสียก่อน แต่อย่างน้อยเราก้ต้องให้เป็็นส่วนที่มีกุศลมากกว่าอกุศล เป็็น สัมมาทิฐิที่เป็็น 'สาสวะ' ก็ยังดี คือ เป็็นส่วนแห่งบุญ(อยู่ข้างฝ่ายได้ชำระกิเลส) ให้ผลแก่จันท์ ให้เป็็นกรรมกิริยาที่ด มีประโยชน์ มีสาระเป็็นภายในด้วย ภายนอกด้วย เกิดการสร้างสรร เกิดความเจริญ เราต้องสร้าง ต้องกอบปรก่อยู่ตามฐานะ ตามหมู่ ตามควร ให้เป็็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสม แม้จะไม่ถนัด ก็ต้องฝึกต้องหัด เพราะเราเป็็นคน ไม่ใช่เป็็นสัตว์ ต้องมีการกระทำที่เป็็นกรรงาน มีการข้แข็ง แนะนำ สอนกล่าว เล่าเรียน บอกให้รู้กัน ให้ทำไปตามที่ถูกต้องควร

'โอบปาติกะ' ของพุทท หรือ พระอนาคามี ที่ถูกต้อง ต้องเป็็นได้ดังอย่างนี้ ต้องรู้แจ้งเห็นจริงอย่างนี้ และต้องเป็็น 'มนุษย์พัฒนา' ได้แท้ๆ อย่างนี้ จึงจะชื่อว่า อารยชน ที่ถูกต้องแท้จริง เพราะเป็็นผู้มกุฎสูงถึงขนาด 'อริยบุคคล' เป็็นคนชั้นอารยะออกปานนั้น ก็ต้องจริง ผู้ใดอยากรู้จัก อยากเป็็น ทำเอาได้เองเลย และ เป็็นแม่ เป็็นพ่อ ก็ต้องทำอย่างนี้ เป็็นอย่างนี้เช่นเดียวกัน มิฉะนั้น จะเป็็นได้ก็แต่แค่ 'ความเป็นแม่เป็นพ่อ' เยี่ยงสัตว์เดรัจฉานมันก็เป็็นกันอยู่ เป็็นกันได้เพียงเท่านั้น ต้องศึกษาให้ดี ทำให้ถูก เป็็นให้ถูก และ แม่ - พ่อ - โอบปาติกะ ที่ถูกต้องนี้ จะต้อง "มี" อยู่ในสังคมมนุษย์ จึงจะชื่อว่า มี 'พุททศาสนา' ถ้ามืดจากความจริง(สัจธรรม) นี้ออกไปๆ นั่นคือ ศาสนาพุทท ก็เสื่อมไปๆ แท้จริง ผู้เจริญ จะทำงานเพื่อผู้อื่นมากกว่าเพื่อตนเองเสมอ จึงจะเจริญอยู่ๆ ไม่เสื่อม ไม่กุด

■ จิตวิญญานพระอรหันต์

พระอรหันต์ รู้สาระ รู้โลก สร้างได้ หยุดได้ หยุดคิด หยุดพูด หยุดกระทำ การทุกอย่าง อยู่เฉยๆ ได้ ตับโลกต่างๆ ตับสังขารต่างๆ ตับกิเลสสูญสนิท ตับวิญญะเด็ดขาดได้ แน่แท้จริงๆ แต่เมื่อท่านยังไม่ตาย จะดับ จะหยุดทุกอย่างไปทำไม?

พระอรหันต์ ของพุทธ จึงจะไม่ดับ ไม่หยุดทุกอย่างตามแบบเดิรถีย์ **ท่านจะดับ จะหยุดแต่อกุศลที่เกิดในจิต และ ในกรรมทางวิ-ทางกายของท่านเท่านั้น** และท่านจะรังสรรค์เพิ่มพูนพฤติกรรม กิจกรรมที่ต่างาม มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อคน ต่อสังคม ต่อโลก ท่านจะไม่นั่งแช่อยู่เฉยๆ ไร้สาระ ไร้กิจ ไร้การงาน ให้เวลาล่วงไปเป็นวัน ๆ โดยเปล่าประโยชน์ ท่านจะเข้าใจได้อย่างซาบซึ้ง และปฏิบัติจริงๆ ไม่ยอมผลอกับพระพุทธรูปที่ทรงสอน ให้เราับไว้อย่างสุดเกล้าสุดเสียดว่า “ให้พึงพิจารณาระลึกอยู่เสมอๆ... เวลากำลังล่วงไปๆ บัดนี้เรากำลังทำอะไรอยู่ – ตีหรือขัว กายกรรม – วิกรรมที่ตีกว่านี้ยังมีอีกไหม?” สิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้เป็นปัจจุบัน และอีกพระพุทธรูปหนึ่งที่ท่านจะซาบซึ้งเข้าใจมาก ก็คือที่ว่า “เราไม่พัก เราไม่เพียร นั่นคือ เราเป็นผู้ข้ามโสมงสารได้แล้ว” [“อปปติฏฐัง อนายุตัง โสมมตรินติ” จาก โสมมตรณสูตรที่ ๑ สังยุต. สคาถ. ข้อ ๒] **เราไม่พัก (อปปติฏฐะ)** ก็คือ เราเพียรอยู่เสมอ ไม่ย่อหย่อน เรามีความช่วยเหลือ ผู้อยู่อยู่, เรามีที่ยึดเหนี่ยว คือ ‘ความไม่พัก’ นั้นเองอยู่, เรามี ‘ความไม่พัก’ เป็น ความค้ำจุน เป็น ที่พึ่ง **เราไม่เพียร (อนายุตะ)** ก็คือ เรารู้จักเวลา ควรผ่อนจริงๆ ก็ผ่อน ควรพักก็พัก อย่างจริงจัง รู้แจ้ง สันความเห็นแก่ตัว สะเด็ด เพราะธรรมชาติคนคตินั้น ย่อมขวนขวายในบุญกิริยาอยู่ ย่อมเพียร ย่อมขยันเป็นปกติ เมื่อจะพัก จะไม่เพียรแล้ว ก็ย่อมรู้จักกาลเวลา **เราเป็นผู้ข้ามโสมงสารได้แล้ว (โสมมติณณ)** ก็คือ ผู้ถึงฝั่งนิพพานแล้ว

ผู้ต้องการพิสูจน์ **โอปปาติกะสัตว์** นั้น ต้องบำเพ็ญตน เพื่อเป็น สมณพราหมณา สัมมัตคตา ซึ่งจะ เป็นผู้ดำเนินไปชอบ ตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระบรมศาสดาแท้ๆ ผู้ดำเนินไปชอบแล้ว ถึงขดถึงขัน ไซ้ศัพท์เรียกว่า **ตถาคตา** นั้น ก็จะต้องเป็นผู้บรรลุถึงความสำเร็จในการ ดำเนินชีวิตชอบ **ระดับพระพุทธเจ้า** ผู้ที่ยังไม่เป็นพระพุทธเจ้าจะไม่ได้บรรลุความสำเร็จถึงขั้นนั้น ความสำเร็จสูงสุดเท่าที่คนธรรมดาจะเป็นได้ ทำได้ คือขั้นที่ไซ้ศัพท์เรียกว่า **สัมมัตคตา** และจะถึงขั้น “สยัม อภิญญา” คือ “รู้ด้วยตนเอง” ก็ได้เหมือนกัน แต่ไม่ใช่รู้เองด้วยตนเองขั้น “สยัมภู” ปานพระพุทธเจ้า

พระอรหันต์ จะรู้โลก เข้าใจโลก รู้วงวัฏฏะ หรือ ความหมุนวนของโลก ตั้งแต่โลกกว้างใหญ่ อันได้แก่ ความหมุนวนของอดีตแห่งตน – ความหมุนวนของพฤติกรรมแห่งตน – ความหมุนวนของ กาย แห่งตน (สัkkาย) จากหยาบกว้างใหญ่ ไปสู่ละเอียด

ซับซ้อนที่สุดที่จะหมุนเวียน โลกที่มองจรรยาบรรณ ซึ่งคนธรรมดาจับไม่ได้ หรือ โลกของจิต ซึ่งวงจรการเกิด-การดับของมันเร็วจนคนธรรมดาจับไม่ได้เช่นกัน แต่พระอรหันต์ท่านจับได้ เพราะจิตอยู่ที่ตัวท่าน ท่านจะเห็นมันเกิด เห็นมันโคจร และเห็นมันดับ เพราะฉะนั้น ท่านจะสามารถกำหนดจิตของท่านให้รู้รับน้อย-รู้รับมาก หรือให้หยุดรับ ให้ปล่อยวางสิ่งที่จะไม่รับ เมื่อต้องการให้เกิดวงจรที่แคบที่สุด หรือว่างที่สุดจากสิ่งนั้น โดยอยู่กับสิ่งนั้น ยังรู้เห็นสิ่งนั้นอยู่ ก็ได้แล้วจริง หรือ จะให้ดำเนินไป ประยุกต์สร้างสรรค์ไป ตามนั้น เมื่อท่านต้องการให้เกิดการงาน ที่เป็นประโยชน์ ที่ควรทำ ที่มีคุณค่าต่อผู้อื่น ต่อสังคม ต่อโลก และ ต่อมนุษยชาติ เป็นวงจรที่กว้างที่สุดก็ขยายให้ดำเนินไปเท่าที่ความสามารถท่านมี ก็ได้เช่นเดียวกัน

๓.๒ ปริมาณสัจจะของจิตวิญญาณ

เรื่องวิญญาณในตัวเรา [ซึ่งไม่ใช่ 'อัตตภาพ' ไม่ใช่ 'สรีระ' ดังที่ได้ยืนยันมาแล้ว] เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ศึกษาอย่างละเอียด เพื่อการรู้ เพื่อการละกิเลส เพื่อความพ้นทุกข์ และเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ เป็นธรรมทายาทต่อไป เรื่องนพุทธบริษัทศึกษากันมาก แนวทางที่ศึกษาก็แตกต่างกันมากมาย พอจะประมวลได้ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑. วิญญาณในตัว ที่เปลี่ยนเป็นรูปออกมา เป็นพลังให้ผู้อื่นรู้ได้สัมผัสได้
๒. วิญญาณในตัว ที่เปลี่ยนเป็นพลังงาน เพื่อเอาไปใช้ศึกษาเรื่องวิญญาณนอกตัว
๓. วิญญาณในตัว ที่เป็นพลังพื้นฐานในการศึกษาจิตวิญญาณชั้นลึกซึ่งในตนเอง

ในหัวข้อปริมาณสัจจะของจิตวิญญาณ เราจะศึกษากันใน ๓ ลักษณะ คือ

- ๑) พลังภายใน
- ๒) การสะสมพลังภายใน
- ๓) พลังพื้นฐานเพื่อการศึกษาจิตวิญญาณ

๑) พลังภายใน

พระพุทธองค์ ทรงสอนหัวข้อ วิญญาณภายในตัว ที่มีพลังผลักดันออกมา แสดงรูปข้างนอกได้หลายเรื่อง วิญญาณเหล่านี้มีเหตุปัจจัยสิ่งแวดล้อมให้คนอื่นรับรู้สัมผัสได้

ตัวอย่างหาย ๆ เช่น วิญญาณของเสียง หรือ โสตวิญญาณ

เสียงออกมาจากตัวตน แสดงว่า มันจะต้องอยู่ในตัวตน แต่จะอยู่ในรูปใด ก็เป็นความละเอียดขั้นหนึ่งของประเภทวิญญาณ ที่ผู้ไม่มีปัญญาารู้พอ ก็จะไม่รู้ คนในโลกนี้

พูดอยู่ทุกคน ทุกวัน แต่มีเป็นจำนวนมหาศาล ที่ไม่เคยแม้แต่สงสัยว่า เสียงที่ตนพูดออกมา มาจากไหน

เสียงเป็นพลังงานที่เรียกตามภาษาธรรมชาติ ว่า “ หยาบ ” เพราะเป็นสิ่งที่รู้ได้ง่าย เห็นได้ง่าย เสียงคนพูดออกมา เกิดและสับต่อทันที เคลื่อนไหวเดินทางไปตามคลื่นใน อากาศ ไปเข้าหูคนฟัง และ จากหูคนฟัง ก็ยังสามารถเคลื่อนไปได้อีก แต่คนเรามากจะ ไม่สนใจ ว่า พลังงานเสียงที่ออกจากปากของตนเอง ออกมาจาก **พลังภายใน** อันคือ **จิตวิญญาณ** ออกมาอย่างไร ออกไปอย่างไร ไปถึงไหน ไปแล้วเกิดผลอะไรในโลกบ้าง สักแต่ทำให้มันเกิด และ ปล่อยให้มันดับไป ตามเหตุปัจจัย อันที่จริง **พลังงานภายใน** ที่มี **จิตวิญญาณ**ของคน เป็นผู้กำเนิด ตัวนี้ เป็นสิ่งที่ควรสนใจศึกษา มากกว่าที่จะไป สนใจศึกษา **วิญญาณนอกตัว**

วิญญาณทำให้เกิดเสียง จึงชื่อว่า **เสียงเป็นลูกของวิญญาณ** เมื่อออกมาแล้วจะลอยไปตามพลังแรงของการส่ง เสียงก็ลอยออกไปดังกล่าวแล้ว ไกลได้เท่าที่ มีแรงส่งไปจากตัว แล้วก็สลายตัวไป ในปัจจุบัน มนุษย์มีความสามารถเพิ่มแรงส่งด้วย เทคโนโลยี โดยการ “ ขยายเสียง ” ให้ไปแรงขึ้น ดั้งเดิม ไกลขึ้น และมันก็เป็นไปได้จริง เท่าแรงพลังของแรงส่งที่เพิ่มขึ้น เท่าใดก็เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีระบบเทคนิคที่จะจับเสียง ที่เป็นลูกของวิญญาณแท้ๆ เก็บไว้ กักไว้ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสอื่น ที่เรียกว่า บันทึกเสียง หรือ อัดเสียง ซึ่งเสียงลูกของวิญญาณนี้ ก็จะคงอยู่ได้ เท่าที่พลังงานของเทคโนโลยีสร้างไว้ แล้วก็ต้องเสื่อมสลายไปเช่นกัน นอกจากการใช้เทคโนโลยีบันทึกไว้ คนเราจะสามารถ บันทึกเสียงไว้ในจิตวิญญาณได้เท่าที่มีพลังจำ และสามารถปรับเปลี่ยนให้กลับมาเป็นพลังงาน เสียงตามเดิมได้ ถ้าวิญญาณเสียงนั้นยังไม่หมดเหตุปัจจัยดับสลายสูญไปจริง **วิญญาณ** ก็ชื่อว่า ยังอยู่ เสียงก็ชื่อว่า ยังอยู่ ยังไม่สูญ

เช่นเดียวกับ**วิญญาณรูป** หรือ **พลังงานรูป** ตาคนเราจะสามารถบันทึกภาพได้ เท่าที่แต่ละคนมีพลังบันทึก แต่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ก็จะสามารถบันทึกภาพได้ชัดเจน คงทน สามารถต่อชีวิตพลังงานรูป ให้ยาวขึ้นในสภาพเดิมได้มากจนน่าพิศวง เช่น การ ถ่ายรูป ถ่ายภาพยนตร์ ถ่ายวีดีโอ เป็นต้น พลังงานที่ประดิษฐ์เสริมขึ้นทางเทคโนโลยี สมัยปัจจุบัน จะมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกับ พลังงานภายในคน เกี่ยวกับ**วิญญาณหยาบๆ** นี้ **ยากมาก** จนกระทั่ง มีนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ **พลังงานของวิญญาณ จากภายในตัวคน** ด้วยระบบวิธีการศึกษาทางเทคโนโลยี

๒) สะสมพลังภายใน

หลายคนเชื่อว่า พลังงานภายใน มีมหาศาล ถ้าเรารู้จักรวบรวมให้ได้แล้ว จะได้พลังสะสมไปใช้ศึกษาเรื่อง วิญญาณนอกตัว หรือ ในตนได้

จึงมีกลุ่มที่อ้างว่า เป็นพุทธบริษัทบางกลุ่ม ฝึกรวบรวมพลังจิตด้วยวิธีสะกดจิต ด้วยการนั่งหลับตาทำสมาธิแบบฤษีเดยร์ลีย์ แล้วก็ **ปั้นรูปจิตวิญญาณ** ขึ้นมาติด ขึ้นมาหลง ซึ่ง เป็น มโนมยอิตตาบ้าง เป็น อรูปมยอิตตาบ้าง หรือ ปั้นกันถึงขนาดเป็น โอสถาริกอิตตา ก็ยังมีกันเลย บางคนไปหลงไหลเรื่องเพื่อ เรื่องฝัน หลงไหลสิ่งที้นักว่ามีตัวตน มีรูปโฉม มีภาพ มีทรงแห่งกอนนั้น ๆ ว่า เป็นของจริง แท้จริงเป็น **อิตตาภาพ** คือ เป็น “อิตตา” ของตน หรือ เป็น “ตัวตน” ของตน สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่เขาอื่นไหนเลย ตัวเอง “ปั้น” หรือ “สร้าง” หรือ “ทำให้มี” ขึ้นเอง โดยที่ตัวเอง **ไม่รู้**ว่า แท้ ๆ ก็คือ ‘ตัวตนของตน’ นั้นเอง เท่าที่ตัวเองจะสามารถ ‘สร้าง’ มันได้ มัน เป็น “ของตนเองโดยตนเอง” จริง ๆ แม้จะสมมุติเป็นตัวตน ‘เขา’ อื่น ‘เขา’ ไต ‘เขา’ ไท เป็นสิ่งลึกลับแค่ใด ๆ ก็ตาม มันก็คือ ความรู้ ความสามารถของพลังงานในตัวตนเองนั่นเอง แต่ตนเอง **ไม่เชื่อ ไม่รู้จริง**ว่า เป็น ‘ตัว’ เป็น ‘ตน’ ที่ตนเองรู้ ตนเองทำขึ้นแท้ ๆ เท่านั้น จากพลังรู้ พลังจำ พลังบันทึกไว้ของตน ไม่มีของอื่นของเขาใดดอก

แม้จะเป็นการรวมพลังจิตที่ได้ทำการสร้างสติสัมปชัญญะแบบฤษี เดยร์ลีย์ ที่มีการฝึกมาแต่โบราณกาล ด้วยการพยายามบังคับควบคุมจิต กำหนดจิตด้วยสติ สร้างระบบสะกดจิตตัวเอง ให้จิตมีสติทันโพล่ง ให้จิตเป็นตัวรู้ เป็นธาตุรู้ ทำสติได้แก่่ง ฝึกไปจนกระทั่งกลายเป็นคนที่สร้างฉาน ที่มีสติ มีปัญญาได้ มีจิตวิญญาณที่เป็นตัวรู้ มีการระลึกอยู่ แต่ก็รู้ อยู่เปล่า ๆ ดาย ๆ อย่างน่าเสียดาย มิได้นำตัวรู้ ธาตุรู้ นั้น ๆ ไปเปลี่ยนเป็นพลังงานที่จะก่อปร ก่อประโยชน์ให้แก่ตนและแก่ผู้อื่นเลย แม้แต่คิดนึก **สร้างสรรค์**อะไร หรือแม้แค่พิจารณา **ศึกษาธรรม**ใด ๆ กลายเป็นนักพรตที่จมอยู่กับ “จิตนิยม” เชนหนึ่งเท่านั้นเอง

บางหมู่บางพวกที่ทำได้จริงแล้ว จะบังคับพลังให้พุ่งออกไปนอกตัว เพื่อไปศึกษา สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งก็เป็นไปได้ชั่วขณะ เปรียบเสมือนพลังเสียงที่ออกไป มีกำลังได้เท่ากับ กำลังที่ส่งออกไป พ้นจากนั้นแล้วก็ไม่มีพลังฤทธิ์เดชใด ๆ เช่นกัน และเป็นการได้ยาก **แสนยาก** ทั้ง **ไม่มั่นคง**ถาวรเลย

พระพุทธองค์ สอนว่า *ไม่สมควรไปวุ่นวาย หรือไปหลงไหล ทรงให้เลิกเสีย*
 เพราะ **ไม่เป็นไปเพื่อความหน่ายคลาย** และให้ศึกษา **พลังภายในตน**
ภายในกาย และ ใจของแต่ละคน นี้แหละ

ผู้ที่ยังไม่รู้จัก **จิตวิญญาณจริง** จะเดาจิตวิญญาณของคนหลังจากตายแล้ว ก็จะไม่พบว่ามีสภาพตามที่แต่ละคนจะเดา ส่วนมากจะเดาว่า *คงจะไม่ผิดอะไรกับสภาพของจิตวิญญาณที่เคยอยู่ในร่างกายของคนเป็น ๆ นี้* วิญญาณนั้นจะทำอะไร ๆ ก็เดาว่าคงจะทำได้เช่นเดียวกันกับคนเป็น ๆ นั้นเอง แลมหลอกกันว่า จะเก่งกว่าคนเป็น ๆ เสียอีก และก็จะยังทำอะไร ๆ เหมือนกับจิตวิญญาณที่อยู่ในร่างกายอันมี **ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม** ประกอบประชุมกันครบครันนี้ทำได้ เขาเดากันอย่างนั้น

ซึ่งแท้จริงผิดถนัด **จิตวิญญาณที่ไม่มี** “ร่างกายอันประกอบไปด้วย **ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม** ประกอบกันครบ ไม่มีอวัยวะน้อยใหญ่สมบูรณ์” ลักษณะนี้ ภาษาบาลีเรียกสั้น ๆ ว่า **ไม่มี “สุรภาโว”** นั้น ก็จะไม่สามารถมี **“สติมันโต”** คือ จะไม่สามารถมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมจนมีเรี่ยวมีแรง ให้ก่อเกิดการกระทำใด ๆ ได้ เหมือนความรู้สึกของจิตวิญญาณที่อยู่ในร่างกายของคนเป็น ๆ ที่มีธาตุ **ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม** ประกอบกันอย่างวิจิตร และมีอวัยวะน้อยใหญ่ครบครัน อันเรียกว่ามี **“สุรภาโว”** นี้เลย

ที่จริง **โลก** อันคือ ร่างกายที่ประกอบประชุมไปด้วย **ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม** และอวัยวะน้อยใหญ่ครบครันสมบูรณ์พร้อมที่ยังมีจิตวิญญาณอยู่นี้ เท่านั้น ที่จะต้องพึงอาศัยศึกษาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุธรรมได้ พระพุทธเจ้าทรงยืนยันไว้ว่า อย่างจริงจัง โดยมีพระบาลีว่า **“อิธ พรหมจริวาโส”** [**อิธ = โลกอันคือร่างกายที่ประกอบประชุมไปด้วยดิน . . . . .** นี้, **พรหมจริวาโส = อันเป็นที่อยู่ได้ของพลังงานวิญญาณ ที่สามารถศึกษาพัฒนาได้จนถึงขั้นพรหม หรือขั้นจบสูงสุดทางศาสนา**]

จิตวิญญาณ ที่หมด **สุรภาโว** แล้วนี้ มันหมด **สติมันโต** ด้วย เพราะมันไม่ได้ อยู่ในโลกนี้ ไม่ได้ อยู่ใน **อิธ** ไม่ได้ อยู่ในโลก ที่เป็น **มนุษย์ชมพูทวีป**

มนุษย์ชมพูทวีป หมายความว่า ผู้มี **สุรภาโว** มี **สติมันโต** และมี **อิธ พรหมจริวาโส** คือ คนผู้มี **ลักษณะ ๓** นี้ในตน [มิใช่หมายความว่า มนุษย์ที่เป็น **ชาวอินเดีย** ดังที่เข้าใจผิด ๆ เป็นแถบตรงพาดชอกันมาแต่โบราณอย่างนั้นดอก]

มนุษย์ที่มีรูปนามขั้น ๕ มี **สุรภาโว** มีเนื้อหนังร่างกายที่ประกอบประชุมไปด้วย

ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ดังกล่าวแล้ว นอกจากมโนะอันห่อหุ้มแล้ว ยังมี **สติ** ได้เต็มเป็น **ที่สุด (สติมันโต)** คน **ไม่มีสติเต็มกับบรรลุไม่ได้** ไม่เป็นมนุษย์เต็มรูป ของลักษณะที่เรียกว่า **'ขมพุกทวีป'** เป็นผู้ที่ได้อาศัยแผ่นดินไม่เต็ม ถ้าจะเรียก **'ขมพุกทวีป'** คือคำว่า **'ทวีป'** หมายถึง โลก หรือ เป็นผู้ที่ต้องค้ำโลก ก็เป็นผู้มุงค้ำแห่งโลกไม่เต็ม เพราะฉะนั้น โลกที่ย่อเอาไว้ว่า กายยาววา หนาคับ กว้างศอก พร้อมทั้งสัญญาและใจ จะต้องมุงค้ำเต็ม จึงจะมีบทบาทแห่งจิตวิญญาณเต็มๆ จึงจะตรัสรู้ได้ ทัศนคติยังเป็นๆ นั้น **สุรภาโว** มี **สติมันโต** ก็จึงรู้สึกอะไรต่ออะไรไม่ได้ ทำอะไรต่ออะไรไม่ได้ครบครัน แต่พอคนตายแล้ว ๑) **สุรภาโว** ไม่มี ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่มี ๒) **สติมันโต** ก็ไม่มีอีก อยู่ในภวภพ ในรูปของวิญญาณ (**สภาพรู้**) ที่อยู่ในภวังค์ คือ อยู่ในกรอบที่ไม่มี ๑) - ๒)

จะขออธิบายโดยการยกตัวอย่าง ตามที่ของใครๆ มีทุกคน ซึ่งเห็นว่า เป็นเรื่อง ที่เทียบเคียงได้ใกล้เคียงมากที่สุด เช่น เวลาเรานอนหลับ **สติ** ตก **สติ** ไม่มีแล้ว กลับไปตามอำเภอของกำลังจิตและกิเลส เราไม่รู้เนื้อรู้ตัว **จิต** มันก็เป็น **สภาพรู้** **สุร** ตามเรื่อง ไปเลย จะฝัน มีฝัน มีนิมิต มีรูป มีตัว มีสี หรือ ไม่มีรูป ไม่มีสี ก็ตาม มันก็จะเหมือนเรามีตัว มีเราจริงๆ อยู่อย่างนั้นๆ แต่ที่จริงไม่มี **ไม่ได้ใช้ 'สุรภาโว'** แล้ว เป็นแต่บทบาทของ **สัญญาจิต** กับ **อุปาทานจิต** เหมือนเรามีเนื้อตัว แล้วก็รู้สึกไปเป็นรูป เป็นร่าง เป็นโน่นเป็นนี่ เหมือนกับมีสัมผัสเองกับของจริงเลย แต่ไม่มี **พลังสติ** ที่สามารถ จะให้มันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามที่เรา **ประสงค์** ของเราได้ บางทีมันกำลังเป็นเรื่องราว เราไม่อยากจะเลยนะ ถ้าตื่นออกมา **สติ** เต็มๆ ได้ มี **'สุรภาโว'** ใช้อวัยวะที่มันดิน-น้ำ-ลม-ไฟ ได้ เรามีกำลัง สติ ได้ ทำได้ เราก็จะไม่เอาฝันร้ายนั้น เราจะพยายามตื่น ออกมาอาศัยโลกเต็มๆ ทวีปเต็มๆ นี้ได้ **มันก็หายไป นิมิตร้ายก็หมดไป** แต่ถ้า **ไม่มีสติเต็มๆ** หรือ **สติ** ไม่มากพอ ก็สติไม่ได้ อากาโรจิตที่ฝันอยู่ นิมิตมี อารมณ์อยู่อย่างนั้น ก็จะจมอยู่กับความเป็นอย่างนั้นไปอยู่เช่นนั้นแหละ และถ้าผู้นั้นไม่มี **'สุรภาโว'** คือ ร่างกายดินน้ำไฟลมนี้จริงๆ แล้วมันจะเป็นอย่างไร...?? ก็ลองนึกดู แค้น ก็คงพอจะเข้าใจ ความไม่เก่งของ **จิตวิญญาณ** ที่ไม่มีร่างไม่มีกายแล้ว พอได้กรรมง แต่ก็ยังไม่ตรงอย่างละเอียดลออหมดดอกนะ

พระพุทธเจ้าตรัสถึงกรรมของจิต ว่า “จิตที่คิดประทุษร้าย ถ้าตายลง บัดนั้น ก็เหมือนถูกจับวางไว้ในหลุมนรก” ก็เหมือนกับที่เรานอนหลับฝัน ดังที่อธิบายผ่านมานั้น ระลึกเทียบได้เลย สภาพจิตอารมณ์จิตอย่างนั้น พอขาดจาก ‘สุรภาโว’ ‘สติ’ มันไม่มี เราจะรู้สึกเหมือนกองอยู่ในหลุมนรก มีอาการที่ร้ายที่ทุกข์นั้นไหม?

เมื่อมันไม่มีรูปนามขันธ์ ๕ ไม่มีสติด้วย จะเห็นได้เลยว่า อุปาทานตัวนั้น มันเป็นอุปาทานจริงๆ เป็นอัตตา เป็นตัวตนของอัตตา แล้วก็ต้องทุกข์ต้องสุข ไปตามอัตตานั้น เราช่วยตัวเองในฝันไม่ได้ ‘สติ’ ก็ไม่มี ‘สุรภาโว’ ก็ไม่มี มันก็จะทุกข์ก็จะเจ็บจริงตามจิตที่ยึดติดหลงไปเลย นานเท่าฤทธิ์แรงของอกุศล หรือ กุศลวิบากจิตที่มันเป็นจริง

และอีกอนึ่ง อัตตาที่ว่านั้น ฝัน หรือ นิमित्तที่กำลังกล่าวถึงนั้น มันก็คือ จิต คือ วิญญาณที่ไม่มี ‘สุรภาโว’ ไม่มี ‘สติมันโต’ มันจะทำอะไรใครไม่ได้ ฝันมาทำอะไรแก่ใครคนอื่นได้ไหม? เพราะฉะนั้น วิญญาณก็หลอกใคร ไม่ได้ วิญญาณที่ยังเป็นอัตตา จึงคือ ของตนเอง ก็หลอกได้แต่ตัวเอง มีหลอกทั้งหลาย จึงคือ ตัวเอง หลอกตัวเองทั้งสิ้น วิญญาณเข้าทรงทั้งหลาย จึงคือ ตัวเองเป็นตัวเองมีตัวเองเก่ง แต่ตัวไม่รู้

และอีกอย่าง ใครๆ ก็สอดรู้สอดเห็นฝัน เข้ามาร่วมจริงร่วมเล่นกับ ‘ฝันของเรา’ ไม่ได้ ฉันทิด ใครๆ ก็เห็นอัตตา (จิตของเรา) เห็นฝัน หรือ เห็นจิตวิญญาณของเรา หรือ ของใครๆ ไม่ได้ ฉันทึ่เดียวกัน ใครจะเห็นจิตวิญญาณของคนอื่น เห็นผี เห็นเทวดาที่เป็นตัวตนของผู้อื่น นั้น ก็ย่อมเห็น ย่อมร่วมจริงร่วมเล่นด้วยไม่ได้ ฉันทึ่เดียวกัน ที่เห็นนั้นจึงผิด

นี่... ก็พยายามหาปฏิภาณ หานิรุติมาเทียบ มาอธิบาย มันอธิบายยากมาก คงพอจะเข้าใจตามได้บ้าง ขณะนี้ก็อธิบายไปเป็นหลายเชิง ซึ่งจะบอกว่า วิญญาณมันไม่มีก็ไม่ใช่ มันมี แต่วิญญาณไม่มีอย่างที่คุณส่วนใหญ่เข้าใจสภาพอยู่ คิดเดาเอาอยู่ มันไม่ใช่จะมาแสดงตัว มาปรากฏ มาหลอก มาหลอน มาโน้มนำ มาเป็นอะไรต่ออะไร มันเป็นไม่ได้ เราฝัน แล้วคนอื่นจะมาเห็นฝันของเราไหม? ไม่เห็น คนอื่นจะมาเห็นฝันของเราไม่ได้ ไม่มีคนอื่นมาเห็นฝันของเรา ฉันทิด ก็ฉันทึ่นั้น เราจะมานั่งฟัง แล้วก็ไปเห็นฝันของเขา มันก็เป็นการคิด “ฝันของตัวเอง” แล้วนำมาหลงว่า เป็นของเขานั่นเอง

และอีกอย่าง ตัวฝันเอง ตัวจิตของเราอย่างนั้นๆ มันจะไปแห่คนอื่นก็ไม่ได้ มันไปหลอกคนอื่นก็ไม่ได้ วิญญาณของคนนี้ เช่นว่า พ่อ แม่ ลูกเต้า ผัวเมีย พี่น้อง

คู่รักกัน ตายจากกัน มันรักกัน มันก็ต้องคิดถึงกัน อยากพบกันแน่ๆ เพราะฉะนั้น ถ้า
 วิญญาณ มันมาหากันได้ มาปรากฏตัวได้ หรือ มาหลอกกันได้ มันมาหากันวันยังค่ำ เรา
 จะพบกับผีวันหนึ่งตั้งเท่าไร? จะพบกับวิญญาณวันหนึ่งตั้งเท่าไรล่ะ มากมาย พ่อแม่
 พี่น้อง คนที่รักกับเราที่ต้องอยากมาหา อยากมาคุย มาพบ แล้วมันเป็นวิญญาณล่องลอยด้วย
 มันก็มาง่าย ๆ มันไม่มีอะไรกัน เราๆ ท่านๆ นี้ไม่ต้องเป็นอันทำงานอะไรหรอก เพราะผี
 จะมาหาทีละ ๕ ทีละ ๑๐ เลข นั่งอยู่กับ วิญญาณ นี้แหละ จะไปไหน ก็คนรักกัน และ
 วิญญาณมันก็ไม่มีงานอะไรแล้ว วิญญาณปู่ตายาย พ่อแม่พี่น้อง เมียผัวเพื่อนพ้อง ฯลฯ
 มันก็มาหาคนกันยกใหญ่เท่านั้นเอง แต่ปรากฏว่า มันไม่มีอะไรใหม่? ไม่มี หรือ มีน้อย
 ยิ่งกว่าคนเป็นๆ ที่ยังไปมาหาสู่กันเสียอีก นี่ถ้าเผื่อว่า วิญญาณ จะมาหาฉัน มันมาหา
 ง่ายด้วยตามจริงนะ เพราะว่าไม่มีงานอะไร แล้วมันก็รักกัน แล้วมันก็มาได้ง่าย ได้เร็วด้วย
 เหมือนกับความคิดของเรา เรารักกับใครเรายังคิดถึงเขาบ่อยๆ จิตมันก็ไปหาเสมอๆ บ่อยๆ
 จิตเวลามันตายแล้วมันไม่มีอะไร ก็ต้องมาหาตั้งเช่นนี้แหละเหมือนกัน บ่อยๆ เหมือนกัน
 แต่ที่จริงแล้วมันไม่เห็นมาบ่อยละ ตายไปแล้วก็หายไปเลย มีใครบ้างได้พบ พ่อตายไป
 ก็มาหา แม่ตายไปก็มาหา มีใครบ้างล่ะที่ได้ต้อนรับผัวแม่ ผัวพี่น้อง ผัวเพื่อน ผัวคู่รัก
 ไม่มีอะไรใหม่? และที่มักบอกได้เลยว่า เป็นผีหลอก หรือ อัดตาตัวเอง จิตตัวเองบินหลอกตัวเอง

มีอีกอย่าง มีมากเสียด้วย คือ พ่อตายแม่ตายแล้วก็ฝัน ฝันถึง แล้วบอกเขามาหา
 แท้จริงตัวเองเป็นเอง ตัวเองนะไปคิดถึงเขา จิตตัวเองบินเขาขึ้นมาฝัน แล้วบอกว่าเขา
 มาหาตัว คิดให้ดีๆ ตั้งขึ้นบนต้น มันกลับกันอยู่อย่างนี้ แล้วคนที่หลงผิดกัน ที่จริง
 ตัวเองฝัน ถึงแม้จะรู้สึกว่าคุณไม่ได้คิดถึงเลยสักนิดก็ตาม แท้ๆ มันก็ยังคือ จิตลึกๆ
 หรือ จิตใต้สำนึกของเราเองนั่นเอง มันประหวัดระลึกกับภาพเขาขึ้นมา และแล้วมันก็เป็นฝัน

ที่เอาอะไรต่างๆ เหล่านี้มาอธิบาย เพื่อจะได้คลายใจ สิ่งที่มี ไม่มี ก็จะได้ไม่
 ไปนั่งบนนอนบน นั่งคนนอนถือว่า มี เราปลดปล่อยได้ เหมือนกับเราปลดจิตที่หลงรส
 อร่อยอบายมุขบ้าง กามบ้างออกไปจากใจ ให้เข้าใจจริงๆ ด้วยปัญญา และแล้วล้าง
 ความติดยึดจากใจให้สะอาดเป็นที่สุด ซึ่งก็จะเข้าใจ หรือ เห็นตามยากกว่า 'ความหลง'
 ในอบายมุข ในกาม ก็แน่นอน เพราะมันเรื่องจิตชั้นวิญญาณชั้นอรูปรูป เป็นสุขุมรูปกว่า
 เมื่อปล่อยไปได้ ล้างสะอาดไปหมดแล้ว ก็คือ "ไม่มี" (สูญญตา) ใครโง่หลง

ก็หยิบขึ้นมา **"มี"** (อึดตา) หรือ ใครยังไม่รู้ ยังยึดอยู่ มันก็ **"มี"** อยู่ในโลก ความ **"มี"** มันใช้จะหมดไปจากโลก เพราะ **"อวิชชา"** ยังไม่หมดสิ้นไปจากโลก จึงจะพูดว่า **"ไม่มี"** ในโลก ทั้งๆที่มันเห็นสิ่งไม่จริงออกปານี้ มันจะกลายเป็นความเห็น **"นัตถิ"** (ไม่มี) ไป เพราะมันยังมี **"ความมี"** (อึดถิ) จริงๆ ไปตามเรื่องของเขา เท่าที่เขามิรู้มาก รุน้อย ล้างได้มาก ล้างได้น้อยตามความเป็นจริงอยู่

และอีกเชิงหนึ่ง นิดหน่อย ถ้าใครก็ตามจะอาศัยนิมิตพวกนี้ อาศัยอุปาทานพวกนี้ หรือ อาศัย **'ตัวตน'** นี้ โดยสมมุติว่า อย่างนี้เป็นรูปเทวดา อันนี้เป็นรูปพระอินทร์บ้าง พระพรหมบ้าง หากจะอาศัย ก็ต้องโดย **'รู้อจริง'** ให้จริงว่า นั่นคือ รูปสมมุติ เป็นเทวดา เป็นพรหมมาสอนเรา ที่จริงก็ **จิต** ของเรานั้นเองแหละ บินพระพรหม เพราะว่า ผู้ที่จะสอนเรา ก็คือ **การทบทวน** จะเรียกเป็นเทวดา ก็เป็นรูปสมมุติเทวดาในภพจิต ของเรานั้น มาสอน มาแสดงเป็น รูป **มิใช่มี 'ตัวตน' ของจิตเทวดาจากที่อื่น มิใช่มี 'รูปโฉม' ของพระพรหมลอยมาเข้าในจิตเรา** จิตของใครมันจะเข้าไปอยู่แทรกยึดอัด ซ้อนกับจิตของคนอื่นไม่ได้ จิตคนนั้น จะมาเข้าสิงเข้าทรงเข้าแทรกยึดอัดซ้อนกับ จิตของคนนั้น มันก็เหมือนกับกระจะเอาร่างกายของคนนี้ ยึดอัดแทรกเข้าไปในร่างกายที่เท่ากัน ของคนอื่น ซ้ำ ยังยึดรูปร่างของตัวของตนเองอยู่เหมือนกันนั้น จะยึดเข้าไปได้อย่างไร มันไม่ใช่ยึดใส่ซาละเปาดอกกะ จิตของใครก็จิตของใคร เอาจิตคนนั้นมายัดเข้าในจิต คนนี้ ยัดเข้าไปไม่ได้ นุ่มนวลง่าย ๆ

เพราะฉะนั้น เราระลึกถึง หรือ บินตัวบนตนเทวดา บนตัวบนตนพระพรหมพระอินทร์ อะไร มันก็คือ **ปัญญา** หรือว่า มัน **ตัวจิต** ของเรานั้นแหละ มันบนนิมิตอันนั้น แล้ว กับบนเป็นตัวเป็นตน เป็นรูปเป็นร่าง เป็นท่าทีมานั่งสอนเลย ก็ได้ **แต่จงอย่าหลงว่า สิ่งนั้น เป็นของจริง** สิ่งนั้นจะเป็นเครื่องอาศัย ก็ได้ ขอกำชับอีกครั้ง อย่าเผลอหลงเป็นอันขาด ละว่า นั่นคือ **จิตวิญญาณเขาอื่นนอกตัวนอกตน** ที่ถูกต้อง นั่นคือ **ตัวตนเองของตนเอง** แน่แท้ แต่จะใช้ให้มีประโยชน์ มีคุณค่า มีฤทธิมพลังแก่จิต แก่วิญญาณของเราเอง ได้เจริญพัฒนา ก็พึงใช้อย่างรู้แจ้งเถิด

จงรู้ **"ตัวตน"** รู้ **"อึดตา"** หรือ **"อึดถิ"** ให้แม่นยำอย่าง **สิ้น 'วิจิกิจฉา'** ให้ได้เทอญ

ดังนั้น จิตวิญญาณที่อยู่นอกตัวนอกตน จึงไม่ใช่โลกที่น่าศึกษา เพราะไม่เป็นโลกที่จะอาศัยศึกษาปฏิบัติให้บรรลุธรรมอะไรได้ และอีกอนึ่ง **จิตวิญญาณจะไม่เป็น "ตัวตน"** อย่างที่คนผู้ไม่รู้จริงทั้งหลายเดากันด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น พลังวิญญาณที่ยังไม่สูญแท้ จึงจะไม่มีพฤติกรรมตามที่ผู้ไม่รู้จริงทั้งหลายชอบเดาว่า จิตวิญญาณภายหลังตายไปแล้ว จะไปเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ จะทำอย่างไรนั้นอย่างนี้ได้ ตามที่เล่าที่ลือกันมานักต่อนักนั้นเป็นอันขาด จากความไม่รู้จริง (อวิชชา) จึงกลายเป็นความหลอกลวง และกับบอกความหลอกลวงนั้นต่อ ๆ กันมาให้หลงผิดกันมาช้านานและมากมาย

ร่างกายยาววา หนักคับ กว้างสอก น้แหละ ที่จะม้พลังภายใน หรือมีจิตวิญญาณที่จะมีประโยชน์สูงสุด มีความวิเศษที่สุด มีคุณค่าต่อมนุษย์สูงสุด จึงมาพิสูจน์การสะสมพลังภายในอันนี้ มาพิสูจน์สะสมพลังจิตวิญญาณอันนี้กันนี้เถิด เราจะไม่ "รู้จริง" ในวิญญาณ และทั้งจะไม่อาจมีพลังวิญญาณนั้นได้เพียงบัญญัติสมมุติที่อธิบายแทนดอก จึงพิสูจน์เรียนรู้ด้วยการประพฤติปฏิบัติให้เข้าไปรู้ไปเห็น ไปสัมผัสวิญญาณแท้ ๆ ด้วยตนเอง ในตนเอง ให้ถูกแท้เองเทอญ พระบรมศาสดาของเราชาวพุทธทรงสอนเราไว้ด้วยนัยอย่างนี้ ๆ

๓) พลังพื้นฐานเพื่อการศึกษาจิตวิญญาณ

พระพุทธองค์ทรงสอนถึงพลังที่เกิดจากจิตวิญญาณ ที่สะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นพลังจากจิตวิญญาณที่ได้รับการชำระล้างอกุศลออกไป ดังนั้น จึงควรรู้จักอาการของจิตวิญญาณลักษณะที่มีกิเลส นีวรณ ๕ ซึ่งเป็น "อกุศล" หลักในจิตในวิญญาณ ให้ **ยัด ๆ แจ้ง ๆ** แล้วหัดขจัดออก อย่าให้มีอาการอกุศลเหล่านั้นให้ได้มากเวลาที่สุด หัดรู้ให้จริง หัดทำให้จริง หัดให้รู้วิธีทำงานได้ดีได้เก่ง และต้องทำเสมอ พยายามตลอดเวลา ทุกขณะ ทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะ ยืน - เดิน - นั่ง - นอน หรือกำลังทำการทำงานอยู่ [มิใช่จะทำแต่ในขณะนั่ง และแถมทำได้แต่ในขณะหลับตาเท่านั้นไม่พอ] ทำจิตให้ **ปราศจากนีวรณ ๕ ได้** เรียกว่า **ฌาน** จิตเป็นฌาน เป็นจิตวิญญาณที่วิเศษ เพราะเป็นจิตที่ **ละเอียดอ่อน สุขุม คล่องแคล่ว แว่วไว (มุกกุต)** มีพลังที่เหมาะสมจะทำการงานทุกอย่าง (กัมมณีย) เรียกว่า **พลังฌาน** ถ้าทำได้เรื่อย ๆ ขำของแข็งแรงแม้นคง

ทรงตัวอยู่เสมอๆ หรือเรียกกันสั้นๆว่า **ตั้งมั่น (ฐิต)** ก็ยังเป็นคุณค่ามหาศาล เป็นพลังจิตวิญญาณที่จะยิ่ง จะใหญ่ ไปสู่ “วิมุตติ” เพราะยังเป็น “วิมุตติ” ก็ยังเป็น **พลัง** เป็น **พลัง** แห่งๆ ของ **สมณะ** แห่งๆ หรือ ของ **พระอริยะ** [ตามที่พระพุทธเจ้าทรงยืนยันไว้ใน จักกวัตตสูตร ทีฆ. ปาติก. ข้อ ๕๐]

ทำจิตวิญญาณให้เป็น **ฌาน** หรือ **ปราศจากนิวรณ์ ๕** ได้อยู่ และพร้อมกับการทำงานการได้อยู่อย่างเหมาะสมอย่างควร (**กัมมณีย**) ทำให้ **ข้า** ของ **แข็งแกร่งมั่นคง** ทรงตัวให้ได้ (**ฐิต**) นั้นแหละคือ **การล้าง ‘อวิชชา’ ลด ‘อวิชชา’**

- เพราะ **อวิชชา** มี **นิวรณ์ ๕** เป็นอาหาร
- นิวรณ์ ๕** มี **ทวาริต ๓** (**กายกรรม – วจีกรรม – มโนกรรม**) เป็นอาหาร
- ทวาริต ๓** มี **การไม่สำรวมอินทรีย์** (**ตา – หู – จมูก – ลิ้น – กาย – ใจ**) เป็นอาหาร
- การไม่สำรวมอินทรีย์** มี **ความไม่มีสติสัมปชัญญะ** เป็นอาหาร
- ความไม่มีสติสัมปชัญญะ** มี **การทำไว้ในใจไม่แยบคาย** (**อโยนิโส มนสิการ**) เป็นอาหาร
- การทำไว้ในใจไม่แยบคาย** มี **ความไม่ครัทธา** เป็นอาหาร
- ความไม่ครัทธา** มี **การไม่ฟังสัทธรรม** เป็นอาหาร
- การไม่ฟังสัทธรรม** มี **การไม่คบสัตบุรุษ** เป็นอาหาร

ด้วยประการฉะนี้

การไม่คบสัตบุรุษ ให้มากให้บริบูรณ์ จึงทำให้ **ไม่ได้ฟังสัทธรรม** ที่บริบูรณ์

การไม่ได้ฟังสัทธรรม ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ **ไม่มีครัทธา** ที่บริบูรณ์

ความไม่มีครัทธา ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ **การทำไว้ในใจไม่แยบคาย** บริบูรณ์

การทำไว้ในใจไม่แยบคาย บริบูรณ์ จึงพาให้ **ความไม่มีสติสัมปชัญญะ** ถึงความบริบูรณ์

ความไม่มีสติสัมปชัญญะ ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ **การไม่สำรวมอินทรีย์** ให้บริบูรณ์

การไม่สำรวมอินทรีย์ ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ **ทวาริต ๓** ถึงความบริบูรณ์

ทวาริต ๓ ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ **นิวรณ์ ๕** ถึงความบริบูรณ์

นิวรรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์ จึงพาให้ อวิชา ถึงความบริบูรณ์
อวิชานัน มีอาหารอย่างนี้ และ บริบูรณ์ได้ด้วยประการอย่างนี้แล.

[จาก อวิชาสูตร อังคต. ทสก. ข้อ ๖๑]

เมื่อ นิวรรณ์ ๕ อันเป็น 'อกุศล' หลักใหญ่ ค่อยๆ ลดความมาก หรือ ลดความ
บริบูรณ์ลงได้เรื่อยๆ ก็เพราะเราทำให้ ทุจริต ๓ (กาย - วจี - มโน) ลดลงได้เรื่อยๆ
เราทำ ทุจริต ๓ ให้ลดลงได้ ก็เพราะได้ปฏิบัติถูกต้องตามเหตุตามผล ที่มัน
ทำให้ พาให้เกิดก่อ ต่อเนื่องกันไป ส่งเสริมหนุนนำกันขึ้นไป ดังที่
พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน 'อวิชาสูตร' ที่นำมาเขียนไว้ในที่นี้ นี้เอง

สุดท้ายเมื่อ อวิชา ลดลงๆ เราก็เดินสู่ 'วิมุตติ' เพิ่มขึ้นๆ เมื่อได้ 'วิมุตติ'
แต่ละกิเลส แต่ละเหตุ แต่ละปัจจัย จิตวิญญาณก็ยิ่งเป็น พลัง เป็นพลังขึ้นทุกๆ ตาม
ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้ เป็น "พลังวิมุตติ" ที่เดียว สมณะแท้ หรือ พระ
อริยะจริง จึงมี 'วิมุตติ' เท่าใดๆ ก็ยิ่งจะมี 'จิตวิญญาณ' ที่มีพลัง มีพลัง มากเท่านั้นๆ
จะนำพาศาสนาไปได้ นำพาผู้คนเจริญได้เท่านั้นๆ

จิตวิญญาณที่มี 'ฉาน' จึงเป็น พลังพื้นฐาน จิตวิญญาณที่มี 'วิมุตติ'
จึงเป็น พลังสมบูรณ์

เมื่อจิตวิญญาณมีพลังสมบูรณ์ จึงแข็งแรงมั่นคงชนิด 'ไม่วุ่นไหว' (อเนญ-
ชปัฏต) แม้จะถูกกระทบกระทั่งกับแรงของโลกก็อย่างไรๆ ก็ยังมั่นคงไม่วุ่นไม่วัน
แท้จริง (อเนญชปัฏต)

พลังฉาน พลังของวิมุตติ มีประโยชน์ มีคุณค่าวิเศษเลิศยอด ดังนี้ นคือ
จิต นคือ วิญญาณ คือ อากาโร "รู้" ของมนุษย์ต้องรู้อย่างนี้ แล้วทำ
"จิต" ทำ "วิญญาณ" ให้เป็น ให้ได้ถึงอย่างนี้ๆ ที่เดียว

วิญญาณแบบนี้ อาศัยกายของคน ที่เรียกว่า รูปนามขั้น ๕ อาศัยสุภาโว
อาศัยดินน้ำลมไฟ แท่งก้อนของร่างกายคนนี้ มีพลังงานมาก สร้างสรรได้มาก ได้ยิ่ง
ใหญ่ ได้เก่งจริงๆ เมื่อมีสติเต็มพร้อม (สติมันโต) และ ประกอบด้วยพฤติกรรม
ของพรหมของพระเจ้า มีการดำเนินชีวิตและคุณธรรมของพรหมของพระเจ้าพร้อมสรรพอยู่
ในตัว ประชุมพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่จริงแท้ทุกกรณี (พรหม-
จริยวาโส , พรหมจรรย์)

เป็นพลังวิญญานของความดี ของการทำดี และ ความรู้พร้อมว่า ตนทำดีแล้ว
จริง เป็นความดีที่ลึกซึ้ง ละเอียดตลอด เด็ดขาด และยิ่งใหญ่ เท่าที่คนจะสามารถทำได้
จิตวิญญานที่ดีนั้น จะมีกระแส มีพลังงานดึงดูดพลังเดียวกัน จากกระแสอื่น ให้เข้ารูป
เข้าร่อง รวมกระแสให้ใหญ่ขึ้น มีปริมาณมากขึ้น เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ มีประโยชน์มาก
มีสาระ มีคุณค่าอยู่ในโลก เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ **ตนเองก็ได้อาศัย
ผู้อื่นก็ได้อาศัย**

ถึงแม้จะเป็นวิญญาน เป็นพลังงานที่ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่าง โคจรอยู่ทั่วไป
เป็นของไม่เที่ยง แต่ก็ต้องอาศัยที่อยู่ มีคนเป็นจำนวนมากอยากศึกษาให้รู้ว่า พลัง
วิญญานนี้อยู่ที่ไหน จากร่างกายคนแล้วไปไหน ซึ่งคนเราจะได้คำตอบ หรือ จะรู้
ก็ต่อเมื่อรู้จักว่า วิญญานที่มีกิเลสครอบงำอยู่ เป็นอย่างไร วิญญานที่ปราศจากกิเลสเป็น
อย่างไร ของตนเอง มีในตนเอง อย่างชัดแท้แน่นอน จะเปรียบเทียบสถานะอื่นได้
ด้วยตนเอง เพราะมีของจริงเองก่อน

จากการได้ปฏิบัติฝึกหัดละกิเลสของตนเอง จะเห็นว่า วิญญานที่ผ่องใสเป็น
อย่างไร เห็นความ **ยิ่งใหญ่** และ **ยิ่งเล็ก** ของ จิตวิญญาน

เมื่อจิตสะอาดบริสุทธิ์ เป็นประภัสสรยิ่งขึ้น ๆ กิเลสลดลง
หมดลง ปัญญา ย่อมยิ่งใหญ่ขึ้น จิต จะมีสมรรถภาพ มากขึ้น แข็งแรง
มากขึ้น มีฤทธิ์มีแรง มากขึ้น มีพลัง มากขึ้น

จิตยิ่งเล็กลง (ไม่หยาบไปด้วยกิเลส) ยิ่งละเอียดขึ้น จึงต้องการ
คุณหาสยง ที่อาศัยบริสุทธิ์สะอาดขึ้นไปอีก

เมื่อ ปัญญา ใหญ่ ก็ยิ่งสูง ปลอดภัยได้มากขึ้น จิต ได้รับการ
ชำระมากขึ้นอีก ก็จะสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นอีก

จิตวิญญาน ก็ยิ่งเล็กลงอีก ยิ่งละเอียดขึ้นอีก จะไม่ติดเครื่อง
อาศัย แม้จะมีเครื่องอาศัยที่พิเศษเป็น สุรภาโว หากมีสติมันโตได้เจริญ
เยียมยิ่งปานใด ๆ ก็ยังไม่ติดไม่ยึด ไม่หลงรักหลงหวงปานนั้น ๆ และ
จะรู้แจ้งในเครื่องอาศัยอันเหมาะสม ซึ่งก็ไม่มีเครื่องอาศัยใด ๆ ใน
มหาจักรวาลที่จะดีไปกว่าขั้นนี้ ๕ ของคน

ผู้จิต **เล็กที่สุด** ตายลง หมดยุปรูปนามขั้น ๕ แล้ว **จึงสูญ** จึง **ไม่หลงติดอะไรอีก** เพราะไม่ต้องการที่อาศัยใดๆอีก มิต้อง ดิ้นรนแสวงหาที่อาศัยอีกต่อไป เห็นชัดแจ้งว่า รูปนามขั้น ๕ เป็น "อิธ พรหมจริยาโส" แดนนี้เท่านั้น เป็นที่อยู่อาศัยของสภาพที่ยิ่งใหญ่ ที่สุดแห่งที่สุด [ขนาด สมเด็จพระรัตนตมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังมาอาศัยแดนนี้เป็น ที่อยู่สูงสุดสุดท้าย]

ถ้าจิต ยังไม่ **เล็กถึงที่สุด** ยังไม่แยกกายละเอียดล่อ จนมี **ปัญญาอันยิ่งใหญ่** เพียงพอ ก็จะต้องยังหาที่อาศัย ยังหลงที่อาศัย ยังติดตั้ง ที่อาศัย ยังสลัด "อนุสัย" ไม่ได้ ไม่เป็นที่สุด ก็ยัง **ไม่สูญ**

พระพุทธรองค์ ทรงสอนมิให้สนใจสิ่ง **คนในโลกหลง** ว่า นามิ มั่นยอม ยังมีอยู่ สำหรับคนที่ยังต้องมี แต่แนวทางพ้นทุกข์จริงแล้ว จะหันเหไปทางความลด ความ เล็ก ของจิต ด้วยการชำระกิเลส ชำระล้างถึงอนาสวะได้มากเท่าใด เกิดปัญญาญาณ **มากขึ้นยิ่งใหญ่อขึ้น** เท่าใด จิตวิญญาณก็จะ **เล็กลง** จนหมดได้เร็วขึ้นเท่านั้น **ผู้รู้ยังบรรลุถึงจริงจะไม่มาหลงชั้นอดีตภาพ บันรูปบันโถม บันแดนบันภใด ๆ อาศัย หลบเลี้ยง หรือ แซ่ลิต เสพเสวยอยู่ จมดิ่งอยู่ ฟูเฟ้ออยู่ เป็นอันขาด**

พระอรหันต์ ท่านถึงสภาวะหมดจริง ท่านเห็นความหมดจริงของความพราก ความ จาก ความหมดสนิท ท่านจึงแน่ใจเอง เพราะได้เห็นของจริงเองในตัวเอง ว่า วิญญาณไม่มี ตัว ไม่มีตน แต่ย่อมมีกุหาสัย เมื่อจิตต้องการที่อาศัย จิตวิญญาณต้องอาศัยกุหาสัย เพื่อ ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของจิต หรือทำงานเป็นที่สุด (**กัมมันตะ**) มันก็ยังต้องอาศัยที่อาศัย

ส่วนผู้ยังไม่หมดสภาวะต้องการที่อยู่อาศัย (**อนุสัย**) หรือ ต้องการงานให้ไปสู่ ที่ยอดสุด (**กัมปติ**) มันก็จะต้องดิ้นรนหาที่อาศัยอยู่ต่อไปตราบนั้น ถ้าปัจจุบันมีชีวิตอยู่ จิตก็ยังไม่หยุดคิด คือ หยุดไม่เป็น หยุดไม่ได้แน่นันแท้ ตายไป จิตก็ต้องดิ้นต่อ เพื่อหา ที่อยู่ ที่อาศัยเกิด [กุหาสัย = ที่อาศัยของจิต, ที่อาศัยให้อาศัย]

ดังนั้น สำหรับผู้ที่หยุดได้แล้วในขณะมีชีวิต เห็นความหมดเชอสนิท เห็นความ เป็นสูญแท้ด้วยตนเองอย่าง **ต้นล้มตา** (จักขุมา ปรีนิพพุโติ) แน่จริงแล้วในปัจจุบัน ตายไปหมดยุปรูปนามขั้น ๕ จะไปสงสัยอะไร ท่านก็สูญสลายแน่ๆ เว้นแต่ท่านจะ อธิษฐานต่อภูมิต่อภพของท่าน นั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

พระอริยชั้นพระอนาคามี ขำระจิตสะอาดแล้ว ถึงขั้นถึงขนาดได้จริง แม้ยังเหลือ ส่วนเหลือไม่มีฤทธิ์แรงพาเกิดได้จริง และถ้าไม่ต้องการตามต่อก่อเกิดแน่ ๆ ก็จะไม่คืนรน หาร่างหากพเกิดอีก ไม่เกิดอีกก็ได้ ถ้าเป็นจริงถึงขนาดถึงขั้นจริงเดี๋ยวนี้ ก็มีทิศทางไปสู่ ความหมด ความสูญ เรียกว่า ไม่ทำความเกิดอีก แต่ยังไม่ถึงภาวะดับสูญสนิททันทีเท่านั้น

การอธิบายเรื่อง **จิตวิญญาณ** ของพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ต้องทรงใช้ คำเรียกสภาวะของ **จิตวิญญาณ** ตามศัพท์บัญญัติที่มียุคเดิม ในวัฒนธรรม ความเชื่อถือ และลัทธิโบราณของอินเดีย เพื่อที่จะทรงยกระดับจิตของพุทธบริษัทให้ **พ้นจากมิจฉาทิฐิ** ตามความเชื่อเดิม เข้าสู่ **สัมมาทิฐิ** ของพุทธ ได้ทรงอธิบาย **จิตวิญญาณ** ที่คนคิดว่า มีตัวมีตนจริง ตามความเชื่อในลัทธิโบราณ และรู้เห็นเข้าใจได้แต่ในแบบ **บุคคลาธิฐาน** มา เป็นแบบ **ธรรมาธิฐาน** เพื่อคนจะได้เข้าใจลักษณะจิตเหล่านั้น และเอามาสร้างในตน ได้ เช่น **จิตพรหม จิตเทวดา จิตนาค จิตเปรต เป็นต้น ผู้มีบัญญัติยัง** หยั่งถึงได้ จริง ก็ตามไปจนถึงขั้น **ธรรมาธิฐาน** ได้ ส่วน **ผู้บัญญัติไม่ถึงจริง** ก็จะได้ จะเป็น สมฐานะอันจริงนั้น ๆ

■ จิตพรหม หรือ วิญญาณพรหม

อาการของสัตว์ที่สูงที่สุด คือ อาการของ **พรหมสัตว์** หรือเรียกอย่างทั่ว ๆ ไปว่า **“วิญญาณพระพรหม”** เป็นอาการจิตที่ดู สูงเยี่ยมสุด ที่นับ และ กำหนดกันว่า เป็น **จิตพรหม** ที่สูงสุด ในสภาพของ **“รูปพรหม”** ซึ่งเป็น **จิตวิญญาณ** ที่ยังกว้างใหญ่ ไพศาล เพื่อผู้อื่นโดยแท้โดยตรง คือ **อกนิษฐพรหม** เป็นตัวรู้ที่สูงสุด มีประโยชน์ มีคุณค่า เสียสละ สร้างสรร มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หาประมาณมิได้ทีเดียว เป็นวิญญาณตรัสรู้ ขยันหมั่นเพียร ที่จะทำงานเพื่อผู้อื่นได้อย่างจริงจัง และ จริงใจ **จิต อกนิษฐพรหม** ยังมี **เขี้ยว** ที่ยัง **ถือตัว** ว่า ตัวเองเป็นพรหมที่ใหญ่ เป็นอัคราใหญ่ นั่นเอง ถ้าผู้ไม่รู้ **อุปบายเครื่องออก** ปลดปล่อย วางอาการ **ยึดหลง** ของพรหมนั้น หมดอาการ **ยึดติด** นั้นเมื่อใด เรียกว่า หมดสิ้นอย่างเห็น ๆ อยู่เป็นปัจจุบันนั้น ๆ ที่เดียว ก็เป็นอรหันต์ ถ้าไม่ไปหลงติด **“อรูปพรหม”** เข้าอีก

ดังนั้น ถ้ายังหังพรหมไม่เป็น ยังปลดปล่อยพรหมไม่ถูกเหลี่ยม ยังพอใจติดตั้ง อยู่กับความเป็นพรหม ยังต้องการพรหม ก็ยังเหลือพรหมอยู่ ยังไม่จบสิ้นสูงสุดเป็น **ปรีนิพพานสุดท้าย** ของพุทธ

อาการของจิตที่ยังเหลือพรหมอยู่ ก็เพราะยังพอใจคิดว่า มันดีเหลือเกิน เป็นจิตวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ และที่ยิ่งใหญ่จริงๆ ด้วย ก็เกิดมาเป็น พรหม อยู่ เกิดมาเป็นผู้เมตตา เกื้อกูล ช่วยเหลือเพื่อฝ่ายผู้อื่น เป็นสุทธาวาส เป็นการ “อาศัย” อยู่ในความบริสุทธิ์นั้น เป็นโลก (ของตัวของตน) ที่บริสุทธิ์ ถ้าไม่สามารถทำความวาง ทำความหมดจดตา อย่างถูกแท้เป็นจริง จึงยังเวียนว่ายตายเกิด อยู่กับโลกที่ตนบริสุทธิ์ (ของตน) นี้เรื่อยไป ตราบนานเท่านั้น ที่ตนจะรักษาความนานนั้นๆ ไว้ได้ แต่ทว่าเป็น ‘นิรันดร’ ไม่ได้ แท้จริงเป็นเพียง “ในสากลโลกนี้ควรมีสิ่งนี้ประจำอยู่ ให้ครบครันถาวร” เท่านั้น

ที่ว่ากันว่า พระพรหม คือ พระเจ้า..นิรันดร นั้น ในสากลโลก **ควร**จะต้องมี ‘ความเป็นพระพรหม-ความเป็นพระเจ้า’ น้อยให้มากเสมอๆ จริงๆ เท่านั้น **แต่มันก็มี** ความเป็น ‘พระพรหม’ มี ‘พระเจ้านิรันดร’ อยู่ให้มากให้ถาวรเที่ยงแท้ในสากลโลกไปเสมอๆ **ไม่ได้** มันจะมีได้ หรือ ไม่ได้ มากบ้าง น้อยบ้าง มันก็อยู่ที่ **จิตวิญญาณของมนุษย์** นี้เอง คือ ตัวแสดงความจริงอยู่ว่า เที่ยงทนอยู่ได้นานมาก นานน้อยเท่าใดๆ มันไม่มีนิรันดรสม่าเสมอ ไม่มีความเที่ยงแท้ถาวรดอก จริงๆ นี้..ตามหลัก ‘ปรมาตตัสจจะ’ ของศาสนาพุทธ ว่าด้วยหลัก ‘อนิจจัง’ คือ **ไม่มีอะไรจะยิ่งใหญ่ทรงอยู่** เที่ยงแท่นิรันดร จะพิเศษได้มากน้อย ก็อยู่ที่ **มนุษย์ผู้เห็นจริง** เท่าใด และ **อุตสาหะเพื่อความดีพิเศษนั้นๆ ให้มีขึ้นในโลกได้จริง**ๆ เท่าใด ก็เท่านั้น

คำอธิบายเรื่อง พระโพธิสัตว์ ที่เกิดแล้วเกิดเล่า เกิดมามีพรหมวิหารสี่ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น จบชาติหนึ่งแล้ว หมดสิ้นชีพดับขันธแล้ว อริชฐานเกิดเป็นพระโพธิสัตว์อีกก็ได้มา เป็นพรหมผู้ช่วยรอนสัตว์ ช่วยเหลือเพื่อฝ่ายผู้อื่น ศักยภาพ เสี่ยสละเพิ่มขึ้นไปเรื่อย เรียนรู้โลกเป็น “โลกวิทู” ยิ่งๆขึ้นเรื่อยไป เรียกว่า บำเพ็ญโพธิญาณต่อไปเรื่อย ๆ คำอธิบายเช่นนี้ก็มีอยู่มากในฝ่ายมหายานนิกาย แต่เป็นความสับสนต่อที่ฝ่ายเถรวาทนิกายไม่ค่อยได้รู้จักซึ้ง ไม่ค่อยได้เรียน จึงไม่ค่อยถนัด และไม่ยอมรับ หรือ ฟังไม่ค่อยรู้ ไม่ค่อยเข้าใจกันได้ง่ายๆ เพราะเป็นเรื่องขยายวงกว้างของวิภูฏสงสารอันมีเรื่องของผู้อื่นเข้ามาเรียนมารู้ เอาโลก เอา “อตฺตา” ของคนอื่นมาเรียนทับถมเข้าไปอีก ซึ่งเป็นฐานะของพระอริยเจ้าชั้นสูง หรือ ของพระอรหันต์เจ้าโดยตรง ไม่ใช่ความรู้เบื้องต้นของผู้ยังไม่หมด “อตฺตา” ของตน

ฟังเรียนรู้นองตนก่อนเถิด **เรียนรู่วัฏสงสาร** ส่วนของตนเอง **แท้ ๆ**
 จนดับสงสาร **ดับอิตตา**ของตนให้ได้จริงเสียก่อน **แล้วค่อยเรียนรู้อีกศึกษาต่อ**
ของผู้อื่น เมื่อเรา **มีฐานะที่จะช่วยเหลือผู้อื่นจริง** **ดังนั้น** แม้แต่เราจะ
 เรียนรู้จากผู้อื่น **จะต้องอาศัยสัมผัสสัมพันธ์อยู่ด้วยผู้อื่น** **ก็เพียงอาศัยผู้อื่นเพื่อเป็น**
องค์ประกอบของการศึกษาของตนเป็นสำคัญก่อน **ซึ่งมันก็ต้องมีแน่ ๆ ตาม**
ลัทธิพุทธ **มิใช่ลัทธิเดิรลัทธิอื่นๆที่เอาแต่หลบ** **เอาแต่หนี** **เอาแต่ไม่เกี่ยว** **ไม่คลุกคลี**
 เพราะทฤษฎีพุทธนั้น **ต้องคบบัณฑิต** **ต้องมีมิตรศสหายดีเพื่อนดี** **ต้องมีสัมผัสเป็นบัจฉัย**
ต้องรู้ยู่เห็นอยู่ **เป็นบัจฉยุนั้นแท้** **ต้องมีเสวนาธรรม** **ต้องมีสักัจฉาธรรม** **ต้องมี**
สัลเลขธรรม (การขัดเกลา) **ต้องมีการดำเนินชีวิตประชุมทรัพย์แก่กัน** **ต้องมีปวารณากัน**
(การให้ทั่วให้ถึงกันได้) **ต้องมีอำนาจมีฤทธิ์ชนะอยู่เหนือสภาพนั้น ๆ ได้จริง**
(โลกุตตระ) **จะไม่ใช้ลัทธิ ‘หนีไปสุดโลก’ (โลกันต์) เป็นอันขาด** **จนพระ-**
พุทธเจ้าว่า **เป็นความเป็นนรกอเวจีใหญ่** **เพราะเหตุ ‘หนีไปสุดโลก’** **แล้วก็ไม่มีอะไร**
 ฝ่ายมหายานนิกายที่มคำสอนทุกชนิดทุกระดับ **ทั้งเบองตนที่ให้เรียนรู้นอง** **ปราบ**
อิตตาของตนให้ได้จริง ๆ เป็นจริง ๆ **ทั้งที่เรียนรู้อื่น** **ช่วยเหลือผู้อื่น** **อภทั้ง** **เบองกลาง-**
เบองปลาย **ซึ่งมีอีกมากมายหลากหลาย** **ทางฝ่ายมหายานเอง** **เมื่อมีคำสอนมาก** **ก็เลส**
ตัว **ต้องการรู้มาก** **ของคนมันมีจริง** **มันจึงพาให้รู้** **ความหลง** **นั้น ๆ** **หลงความรู้** **หลง**
ศึกษาออกไปนอกตนนอกตัว **มากขึ้น ๆ** **จึงเน้นเอาเบื้องต้น**
เฉพาะตนไม่ได้ **จึงรู้ “อิตตา”** **ไม่ได้ง่าย ๆ** **อีกเช่นกัน** **กลายเป็นเรื่องกว้าง**
ฟาม **จนจับสภาพจิตวิญญานจริง ๆ** **ไม่ได้** **ดังเถรวาท** **ความรู้จิตวิญญาน** **แท้จริง**
จึงเกิดขึ้นในวงการมหายาน **มหายานนิกายจึงไม่สามารถรู้แจ้ง** **จิตวิญญานพรหม**
จึงหลงพรหม **ติดพรหม** **เทิดทูนหลงไหลจิตวิญญานชั้นสูง** **และคงต้องอยู่กับพรหม** **คง**
อาศัยพรหมอยู่ันันดร **เพราะวางพรหมไม่เป็น** **รู้พรหมไม่ได้** **พุทธแบบมหายานจึง**
กลายเป็น ลัทธิเทวนิยม **ไปดั่งลัทธิโบราณ** **หรือลัทธิเทวนิยมที่เกิดขึ้นภายหลัง** **ซึ่ง**
เป็นลัทธิที่ยังไม่สามารถวางจิตปล่อยวิญญานได้จริงแท้ **ตามระบบทฤษฎี** **ของ**
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า **ตามแบบ สัมมาอารยมรรค** **อันมี องค์ ๘** **หรือ ปฏิบัติอย่างมี**
สติปัญญา **๘** **อย่างมีระบบครบ** **โพธิปักขิยธรรม** **จบปลายสุดนั่นเอง** **ซึ่งพระบรมศาสดา**

ก็ทรงยืนยันนักหนาว่า เป็นทางเอกทางเดียว (เอกายนมคโค) มีทางนี้ทางเดียวเท่านั้น ไม่มีทางอื่น (เอเสวมคโค นัตถัญญู)

แต่ก็มีฝ่ายมหายานที่สำเนียงในข้อคำสอนที่ยืนยันเหล่านี้ ทว่า ความหยั่งถึงจิตอันละเอียด ความเป็นผู้ปฏิบัติเข้าถึงจิตวิญญาณ อันได้ฟอกชำระกิเลสจริงอย่างละเอียด มันได้ขาดตอนมาแล้วจริง จึงมีแต่ขวามหายานที่ได้แต่คำสอนอันหลากหลายไปศึกษา ไปขบคิด ผกผัน จึงได้แต่คำสอน คำพูด วาทะเท่านั้น เป็นมลแก่ตน และได้อาศัยแค่วาทะคำสอนเป็นที่พึ่ง ยังไม่มีสภาวะธรรมที่เป็นจริง เรียกว่าคงติดอยู่ แค่เป็น “อัสตวาทุปาทาน” เช่น คำอธิบาย หรือ คำระบุถึงสภาพธรรมสูงๆ เขาก็เข้าใจได้ในความหมาย แต่ทางปฏิบัติ มรรค อันมี องค์ ๘ หรือ สติปัฏฐาน ๔ โพรบักขิยธรรม ครบ ๓๗ อัน สัมพันธ์สอดร้อยขัดเกลาผสมผสานกัน ดังที่ในมหาจิตตารัสกสูตร ฐาวันนั้น มันมิใช่จะเข้าใจทะลุแจ้งได้ง่ายๆ และมีใช่จะปฏิบัติ ร้อยรัด ร้อยเรียงให้ละเอียดลออ หมดจดได้ง่ายๆ จึงไม่สามารถมีสภาพจิตวิญญาณบริสุทธิ์ที่สะอาดจริง เป็นจริงได้ เขาก็จะอธิบายความหมายไปตามที่เขาเห็น เป็นความเห็นของผู้มันั้นๆเอง คำอธิบายที่แยกแวกออกไปนั้นๆ ก็เป็น คำสอนใหม่ของอาจารย์แล้วก็มีผู้นับถือเรียน เอามาปนๆ ไว้ในลัทธิมหายานมากมาย ลัทธิมหายานจึงมีข้ออีกข้อหนึ่งว่า “อาจารย์วาท”

ซึ่งต่างกับ “เถรวาท” ตรงที่เถรวาทนั้น ยึด คำสอนของอาจารย์เก่า ผู้เป็น “เถระ” หลักๆ เดิมๆ ไม่ไปหลงคำอธิบายของอาจารย์ใหม่ หรือ ไม่ใช่คำอธิบาย ขยายความของอาจารย์รุ่นหลังเป็นหลัก เป็นขั้นตัดสินข้อยุติ แม้ที่สุด จะเป็นขั้นคำของ ฎีกาจารย์ อนุฎีกาจารย์ ก็ยังไม่ยึดเอาเป็นหลักที่สุด จะต้องไปถึงจุดต้นตอแห่งคำที่ออกมาจากพระโอรสผู้พระพุทธเจ้าจริงๆ ให้ได้ หรือ ไม่เช่นนั้น ก็จะต้องเป็นขั้น “พระเถระ” ที่รับฟังมาจากพระโอรสผู้แท้ๆ ให้ได้ทีเดียว ดังนั้นเป็นต้น เถรวาทจึงยังมีพระคำ หรือ พระพุทธพจน์ที่แน่นมั่นเด่นชัด มีหลักแก่นเข้าหา จิตวิญญาณ ที่เล็กที่สุด ถึงจริงที่สุด ได้อยู่ กว่ามากกว่ามหายาน

แต่กระนั้นก็ตาม ในเถรวาท เองก็ยังคงมีลักษณะของ อาจารย์วาท อยู่หลากหลาย ขึ้นปนแซมเข้ามาเช่นกัน คำสอนจึงกลายเป็นอีก แล้วก็พาพาให้เป็นลัทธิ เทวนิยม

ไปในที่สุดมากมาย พึงอำนาจเทวะ พึงแม่แต่เครื่องรางของขลัง พลังภายนอกภายใน
ที่พิเศษแบบ “จิตนิยม” ไปเต็มบ้านเต็มเมือง

พร้อมกันนั้น ทางด้านคำสอน คำอธิบาย ก็เกิดก็กลายเป็น “ปริยัตินิยม” จน
กระทั่งเป็น “ประกาศนียบัตรนิยม” “เปรียญนิยม” หรือ “ปริญญานิยม” ขึ้นมาแข่งขัน
กับทางมหายานเขา อย่างไม่น้อยหน้ากันแล้ว นี่ก็กำลังจะพยายามให้มี ปริญาตรี-โท
-เอก ในประเทศไทย กันอยู่ด้วยซ้ำ สำหรับในประเทศอื่น ๆ นั้น เขามีปริญาตรี-โท
-เอก กันครบครันมานานแล้ว เถรวาทไทยก็กำลังตามประเทศอื่นเขาอย่างกระชั้นชิด

ก็ขอสรุปว่า **ขอให้พึงศึกษากันดี ๆ** ให้งามด้วย เบื้องต้น
-ท่ามกลาง-บันปลาย ให้ได้สัดส่วน ทั้ง ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ ให้เกิด ให้
เป็นจริง มีจริง ให้ จิตวิญญาณ ได้ชำระถูกชั้น ถูกตอนมาจริง เป็นระดับ
โสดาบัน - สกิทาคามี - อนาคามี - อรหันต์ ตามชั้น และมีจิตสูง ถึงขั้น **จิต
พรหม** อันถือได้ว่าเป็นภูมิจิตวิญญาณระดับอนาคามี หรือ โอปปาติกะ จริงๆ ให้ได้
แล้วก็ **เรียนอีก ปฏิบัติอีก** จนถึงขั้นสูงสุดสุด รู้แจ้ง “รูปพรหม” ทุกระดับ
ทุกชั้นตอนขัดคมแม่นยำตรง ได้สภาพเท่านั้น ๆ จนแจ่มแจ้งในสภาวะจิตวิญญาณของ
“รูปพรหม” ๑๖ ชั้น จนสามารถปลดปล่อยสภาวะ จิตวิญญาณรูปพรหม ทุกชั้นได้
จริง มีฐานอาศัย แม้สุดท้ายเป็น สันตติหาร ชั้น **อรุปรหม** ๔ ชั้น ก็รู้แจ้งว่า...

๑. สภาพ “อากาศาณัญญาตนะ” นั่นคือ สภาพความว่างโปร่ง
ของจิตวิญญาณ ความไม่มีข้อง ไม่มีขัดใด ๆ เลย เป็น อารมณ์ของจิตวิญญาณ
ที่มีความโล่งโปร่งแจ้งใสชัดสบายของตน มันเป็นลักษณะประเด็นหนึ่งของ “จิตพรหม”
ระดับสูงสุด ที่เรียกว่า “อรุปรหม” กันแล้ว ผู้ได้สภาพนี้จริง ถึงจริง ย่อมสัมผัส
จริง เป็น “รสเอง” จริง รู้แจ้งสว่างใสสบายจริงอยู่กับรสหลุดโล่งนั้น ไม่มีที่ ไม่โล่งอีก
ไม่มีที่ สุดจะโล่งไปกว่านี้อีกแล้ว (อนันโต อากาโสติ) ผู้สวดยสภาพนี้ย่อมรู้เองด้วยตนเอง
ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตวิญญาณในตัวคนเป็น ๆ ธรรมดา ๆ ลืมตาทำงานการอยู่ในปัจจุบันนี้เอง
แหละ จะไม่ใช่พระพรหมที่เป็นตัวเป็นตน นอกตัวนอกตน ล่องลอยอยู่ฟากฟ้าแดนดิน
ไหน ๆ เลย หรือ ไม่ใช่พระพรหมที่นั่นหลับตาเอาเท่านั้นจึงจะได้ด้วย และแม้จะได้
บรรลุถึงขั้นนี้แล้ว ก็ยังจะต้องศึกษา **ความเป็นตัวเป็นตน (อัตตา)** ที่เจ้าตัวเจ้าตนจะหลง
ยึดหลงติดอีกได้ ให้สำคัญกันต่อไป

๒. สภาพ "วิญญานัญญาตนะ" นั่นคือ สภาพจิตวิญญานแห่ๆ บริสุทธิ์แน่แท้สมบูรณ์สุด (เป็น "วิญญามัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพิโต ปภัง") มันเป็นอีกแห่งหนึ่ง เป็นลักษณะอีกประเด็นหนึ่งของ "ความรู้" และ "ความมีอาการจริง" ระดับสูงสุดที่เรียกว่า "อรุปรหม" กันแล้ว ผู้ได้สภาพจริงย่อมสัมผัสจริง เป็นจริง รู้จริง แจ่มชัดในตัววิญญานจริงของตน มันเป็นความรู้ตัว และ รู้จักตัว วิญญานของตัวเอง ด้วยตัวเอง ในตนเอง อย่างชนิดที่ ไม่มีที่สุด นอกที่จะรู้จัก "ตัวรู้ หรือ ชาติรู้" (วิญญาน) ไปได้ยิ่งกว่าอื่น (อนันตัง วิญญานันติ) ผู้แสวงสภาพต้องเป็นเอง ถอดเอง รับเอง จึงจะถึงคำว่า "รู้จริง" หรือ เรียกว่า บรรลุถึงความสำเร็จจนแน่แท้ๆ คือ จน 'เป็นได้จริง' จนชนิดหมดความไม่มีสภาพ 'ไม่เป็น' ถึงที่สุดแล้วจริง สำหรับสิ่งที่ไม่มีตัว ไม่มีตน (อนัตตา) ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน (อนัตตา) จริงๆ นั่น แต่มันก็เป็น "ชาติรู้" ที่มีสภาพอันปรากฏแก่ผู้รู้นั้นๆ อยู่เป็นปัจจุบันนั้น อย่างแจ่มแจ่มของจริงอยู่ที่เดียว

๓. สภาพ "อากิญจัญญาตนะ" นั่นคือ ประเด็นที่แสดงลักษณะอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ความ "ไม่มี" กิเลสใดๆ แม้อย่างไร อย่างไหน อย่างหนึ่ง ออกปาน ฉะนั้นแล้ว (นัตถิ กิญจิติ) ในจิตวิญญาน และที่ "ความไม่มี" ตัวนั้นแหละ (อากิญจ) คือ "ความมี" ที่ยังจะติดลบเลงานเจ้าตัวผู้ไม่มีกิเลสแล้วนั้นๆ ได้อย่างเก่งร้ายกาจ ที่จะ ทำให้หลงคิด หลงยึดตัว "ความไม่มี" นี้ เป็น "อัตตา" หรือ "ปรมาตมัน" สุดท้ายไปได้ ถ้าเจ้าตัวไม่รู้เท่าทัน ความเป็น "บรมัตตา" เชิงสุดท้ายตัวร้ายนั้น ก็จะเหลือแม่ "อรุปร" ปานฉะนั้นแหละ ที่ยังเหลือเชื่อ เป็นสภาพ หรือเป็นภพเป็นชาติสุดท้ายปลายโต้งอยู่

อนึ่ง สภาพ "อากิญจัญญาตนะ" นี้ จะไม่ใช่การ "ดับความรู้" สนิท จนกลายเป็น สภาพไม่รู้ไม่รู้อะไรเลย แม้นิดน้อยหนึ่งก็ไม่มีสภาพรู้ ดังที่ผู้รู้ทั้งหลายได้หลงเข้าใจผิดกันมานานแล้ว เช่นนั้น ไม่เลย! เพราะแม้ตัวพญชณะก็ยืนย่นอยู่ โต้งๆ อยู่แล้วว่า เป็นสภาพของ "อายตน" คือ "อากิญจัญญา + อายตน" มิใช่ สภาพ "อนายตนะ" (ไม่มีอายตนะ) ซึ่งมันก็บอกอยู่โทนโทว่า มี "ตัวเกิด" อยู่ มี "ตัวเป็น" ที่สืบต่อออกไปอีกอยู่ โดยเฉพาะ "ตัวสภาพรู้" หรือ "ตัวชาติรู้" นั่นเอง ยิ่งคือตัวต่อ หรือ ตัวเป็น ดังนั้น สภาพนี้จึงไม่ใช่ "การดับเครื่องของความรู้" แน่แท้

แต่กลับเป็นสภาพยังมี “ความรู้” เดินเครื่องอยู่ จะไม่ใช่การดับความรู้อย่างลักษณะ “อสังขญ” เป็นอันขาด ทว่าเป็นสภาพประกอบด้วย “ความรู้” ว่า ไม่มีกิเลสใดๆ อย่างสนิทสะเด็ดแล้ว อย่างสะอาดสูงสุดแก่นิดหนึ่งนอยหนึ่ง ก็ไม่มีรูปกิเลสละอองตณหา ใดๆ อีกแล้ว แต่มันก็ยังมี “ความมี” ที่จะต้องรู้เท่าทันอีกนะว่า นั่นก็ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน อันจะผลอยึดว่าเป็น “เรา” เป็นความยึดความเชื่อมโยง ซึ่งจะหลงไปฉวยเอา (อาทาน) “ตัวนี้” ... ตัวที่ยังเกิดอยู่ใกล้ตัว (อุป) นี้แหละไว้เป็นภพเป็นชาติอีกได้ง่ายๆ (อุปาทาน) กิเลสอันหมด ตัณหานันสนเกลี้ยง แต่ถ้าไม่รู้เท่าทัน “บรมอตฺตา” สุดท้ายนี้ ก็จะยังเหลือ “อุปาทาน” เป็น “ปรมาตมัน” เป็นจิตนิยม หรือ เทวนิยมสุดท้าย ดั่งตัวเอง ใต้อยู่จริงๆ

๕. สภาพ “เนวสัจญานา สัจญายตนะ” นั่นคือ สภาพที่จะ **ต้องรู้ให้แจ้งแท้ สันอวิชา ให้ได้จริงๆ ต้องไม่มี “ความไม่รู้”** สำหรับการหมดตัว สิ้นตนแห่งตนไปยิ่งกว่านี้อีกแล้ว

แม้แต่ อรูปพรหมทั้ง ๓ สภาพนี้เอง ผู้ปฏิบัติก็ต้องมี อธิปัญญา มี อภิปรัชญา มี ญาณทัสสนวิเศษ ที่จะต้องรู้ชัด และ หมดหลง ไม่ติดยึดเป็นแดนเสพ แดนสุข แดนสูงส่ง ไม่หลงยึดว่า ยังเป็น – ยังมีอยู่ในแดนไหนๆ อีก หรือ ไม่หลงว่า “ตนกำไรมันนี่” ว่า “ตนเป็นประโยชน์แก่น้อย” (อายตน) ได้อย่างแท้จริง จนสูญตน แน่แท้ (อนัตตา) ไม่มีอะไรแผ่ออกไปต่อ ไม่มีอะไรขยายออกแก่นิดแก่น้อย แม้เบาบาง อีกแล้ว ที่จะหลงผิด หรือ หลงติดสภาพนั้น เป็นตัว เป็นของตัว นั่นคือ หมด “ตน” (อตฺตา) สุดท้าย ที่เหลืออยู่ จึงมีแต่ **รูปนามขันธ์ ๕ และ กัมมันตะ (สุดท้ายจริง ๆ คือ การงาน)** ซึ่งมันจะเป็นเพียงเครื่องอาศัย (วิหาร) อันสงบราบรื่น (สันต) หรือ อันเป็น ความเรียบร้อยสมบูรณ์ขั้นสุดท้าย (สันต) ที่เรียกว่า “สันตวิหาร” ของผู้ใดผู้หนึ่งที่สิ้น สุดท้าย ก็จะต้องรู้แจ้งทุกกำหนด ทุกความเป็น ทุกความหมาย เจ้าตัวได้เสพรู้ ได้ชอกแซกรู้ จนสิ้นแล้ว (สัจญญาเวทยิต) จนก้าวล่วงผ่านสภาพ “เนวสัจญานา สัจญายตนะ” ไปได้เป็นด่านสุดท้าย **เข้าถึงสภาพที่เป็นจุดสุดยอด** คือ ความดับสนิท ความไม่มีอะไรจะวางจะปล่อยอีกแล้ว สิ้นขีดสุดเขต หมดความใหญ่ที่ยิ่งสุดแล้ว ทั้งไม่มี ความเล็กใจจะมาวัดได้อีกแล้ว (นิโรธ)

จึงกล่าวว่า **พิน** “**เนวส์ัญญานาสัญญาตนะ**” คือ **ดับสนิทแม้แต่**
“สัญญา” ที่ต้องหมายรู้อย่างสำคัญ จับให้ละเอียดถูกสภาวะถึงขนาดที่เรียกว่า
“เนวส์ัญญานาสัญญาตนะสัญญา” อันเป็น **“สัญญา”** สุดท้าย นี้เองแล แต่จะ
 ไม่ใช่ดับ **“สัญญา”** ไปตะพึดแม้แต่ที่เป็นกุศลเจตสิก จนเป็น **“อสัญญา”** หรือ
“อสัญญา” อันเป็นสภาพดับความรู้ไปเสียทั้งหมด กระทั่งไม่รู้อะไรเลย ดังที่ได้พากัน
 เข้าใจเพี้ยน ๆ ผิด ๆ มานานหรือคะ ! สภาพนี้เป็นลักษณะสมบุรณ์ ที่เรียกว่าภาษาว่า
“สัญญาเวทิตัง นิโรธัง อุปสัมบชช วิหริตี” คือ เข้าถึงสภาพ **“สัญญาเวทิตัง นิโรธ”**
 [“นิโรธ” ชนิดที่มี สัญญา เข้าทำหน้าที่รู้ทั่วครบสิ้นแล้ว] อันเป็นสภาพที่มั่งรู้อย่าง
 ชัดอยู่ เป็นคนเต็มๆ ที่ธรรมดาๆ ปกติ มีอริยาบถทุกอย่างได้เช่นคนทั้งหลายนี้เอง และ
 มั่งรู้อาณาเขตสภาพความดับสนิทแห่งอกุศลสุดท้าย หรือ สิ้นความบกพร่องสุดท้ายในปัจจุบันนี้ ๆ อยู่
 ที่เดียว

ผู้มีความเป็น **พระพรหม** หรือ **พระเจ้า** ในร่างกายขั้น ๕ ของมนุษย์
 และ บรรลุแจ้ง พิน **อวิชาสวะ** ในสภาพดังกล่าวแล้ว จึงเป็นผู้มีความรู้ขั้นไม่หลง
“อรุปฌาน ๔” แล้ว แต่ยังมีสภาพธรรมทั้ง ๔ นั้นเป็นเครื่องอาศัย สุดท้ายอยู่ เป็น
 ความสงบสนิทสบายสุดยอดแก่ผู้ใด ของผู้เข้าถึงขั้นสูงสุดนี้เอง ภาษาบาลีเรียกว่า เป็นผู้
“สันตวิหาร” และแล้วท่านก็จะเป็นผู้อาศัย **“อรุปฌาน ๔”** เป็น **“ทิฏฐธัมมสุข-**
วิหาร” คือ เป็นผู้ มีสุขอันสงบในภายในตาม **“สันตวิหาร”** ที่มันนั้นแหละ อยู่พร้อม
 กับความขยัน ทำการทำงานอย่างสบายให้แก่โลก สร้างประโยชน์แก่กัลยาณิกุลโลก เป็นสัมมา
 กัมมันตะ เป็นสัมมาอาชีพะ เรียกว่า มี **พรหมจริยา** หรือ **พรหมจรรย์** ผู้มีความ
ประพฤติกแห่งพรหมแท้ อันมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และรู้เท่าทันแม้แต่ความ
 เป็น **“อกนิฏฐพรหม”** ไม่ติดไม่หลงได้แล้วย่างถูกต้อง เป็นจริงแท้ ๆ แน่ ๆ สร้าง
 สรรขยันเพียรอยู่ในสังคัม ในความเป็นมนุษย์นี้ เป็นตัวอย่างของผู้ไม่เห็นแก่ตัว เป็นผู้
 เสียสละจริงของโลก

อันเป็นคุณลักษณะที่ทุกคนสามารถสร้างขึ้นให้แก่ตนได้ มากน้อยตามแต่ตน
เข้าใจได้ และทำได้จริง นอกจากนั้นกถาสอน **พรหมจริยา** หรือ สอน **พรหมจรรย์**
 อันหมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยการมีทั้ง กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม สร้างสรรขยันเพียร
 (อุฏฐฐาน) รักษาบรรณะสิ่งดีความดี ความเป็นสัจธรรมไว้ (อารักขนา) ทำคนให้ดีเป็น
 มิตรไมตรีกัน (กัลยาณมิตตตา) นั่นคือ **อาชีพของพระพรหมแท้ ๆ** สูงสุด (สมชิวิตา)

และถึงขั้นเป็นผู้มี “ศรัทธา” พร้อม มี “ศีล” พร้อม มี การเสียดสละ (จาคะ) พร้อม มี “ปัญญา” พร้อม อันเป็นประโยชน์ตนอย่างมีครบแล้ว เป็นแล้ว ตั้งแต่ชาตินี้ ไม่ต้องรอไปถึงพร้อมเอาชาติหน้า เป็นผู้ได้ประโยชน์สำเร็จในชาตินี้ทีเดียว

ผู้พร้อมทั้งปฏิญญามีมีกัตตประโยชน์ และมีไม่ต้องรอต้องมีปรายกัตตประโยชน์แล้ว ดังนี้ จึงเรียกว่า เป็นผู้ “ปรมัตตประโยชน์” ครบพร้อมแล้วแท้ๆ เป็นผู้ครบประโยชน์แล้วในโลกนี้ ชาตินี้ เป็นผู้ไม่มีแล้ว “โลกหน้า” (สัมปรายิก) เพราะ ศรัทธา – ศีล – การเสียดสละ (จาคะ) และ ปัญญา ก็เป็นได้ถึงพร้อมแล้วในชาตินี้ โลกนี้จริง มีอยู่จริง จึงไม่ต้องรอไปเป็นให้ครบพร้อมถึงพร้อมต่อในชาติหน้า โลกหน้า จบภพครบพร้อมในโลกนี้ครบชาตินี้แล้ว นั่นคือ ผู้ถึง ‘ปรมัตตประโยชน์’ สมบูรณ์

จิตพรหม คือ จิตวิญญาน ของผู้ที่ได้ละ ได้ทิ้ง โลกหยาบมาหมดแล้ว เช่น อบายมุข แม้แต่กาม หรือ โลภภัยรสาหยาบ กระทั่งละเอียดสูงสุดแล้ว เป็นผู้ขยัน สร้างสรรเพื่อโลก เป็นการทำงานอย่างสูงสุด เป็นจิตวิญญานซอส์ตย์บริสุทธิ์สูงสุดแท้ เป็น พระผู้ประทาน พระผู้สร้าง พระจิตวิญญานบริสุทธิ์ ตรงกันกับ พระเจ้า ของศาสนา เทวนิยม ทุกประการ ไม่ค้านแย้งกันเลย และเราเห็น ความเป็น พระพรหม ความเป็น พระเจ้า อย่าง รู้ อยู่ เห็น อยู่ เป็นปัจจุบันนั้นทีเดียว ผู้ใดดำรง พรหมจริยา และ ทรง พรหมวิหาร ๔ แม้ที่สุดทรง สันตวิหาร โดยไม่หลงติด ไม่หลงเสพ ได้ อย่างราบรื่น เรียบร้อยเป็นที่สุด ตั้งใจอธิบายมาพอสมควร ได้มากเท่าใดๆ ก็เป็น พระพรหมที่ยิ่งใหญ่ได้มากเท่านั้นๆ และ วางปล่อยได้จริง ให้หลุดให้เล็กให้หมด ให้สูญ ไม่หลงเป็นเศษอุปกิเลสใน จิตวิญญาน เศษ อตฺตา ได้แน่แท้ยิ่งๆ เท่าใดๆ ก็ถึงความ เป็น พระอรหันต์ ๘ บริสุทธิ์ได้เท่านั้นๆ ด้วย

แต่ถ้าหากว่า ผู้ใด **ไม่รู้เท่าทัน** กิเลส อตฺตา **ไม่รู้เท่าทัน** ภาวะที่ยังหลงติด หลงยึด หลงเสพ หลงยั้ง หลงใหญ่ในความเป็นพระพรหม ไม่ว่าจะ “รูปพรหม” หรือ แม้จะ “อรูปพรหม” อยู่แค่รู้ละเอียดองเท่าใดๆ และ **ไม่สามารถหลุด ปล่อยวางถูกสภาพ จนหมดสภาพได้จริง** ผู้นั้น ก็ยังคงมีความเหลือ “อตฺตา” อยู่เท่านั้นๆ ก็คือ ยังไม่ถึงขั้น “สูญญตา” ยังไม่ถึงสภาพ “อนัตตา” ก็ยังคงมี “จิตพรหม” เป็น “เทว” ขนาดนั้นๆ อยู่เช่นนั้น จะใหญ่จะหยาบ จะเล็กจะน้อย หรือ จะเหลืออยู่ถาวรนานเท่าใดๆ ก็เป็นไปตามความยังเป็นยังมีจริง ก็ยัง **ไม่ถึงสภาพที่ชื่อว่า “พระอรหันต์” อยู่เท่านั้นๆ ตราบนั่นๆ**

บวญการกล่าวไปไย ถึงความยึดถือ หรือ ยึดหลง จิตวิญญูณ ที่เป็น “อตฺตา” อยู่ และเป็น “อตฺตา” ชนิดยึดถือกันเป็น “นรฺนฺตร” เป็น “พระพรหม” เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพรหม เป็น “พระเจ้า” อย่างนรฺนฺตรด้วยแล้ว ผู้เป็นเช่นนี้จึงชื่อว่า เป็นผู้ “เทวนิยม” แน่แท้ คือ ยังมี จิตวิญญูณ เป็นตัวเป็นตนอยู่เพียงแท้ เป็น “ปรมาตมฺนํ” หรือ “บรมอตฺตา” อันยิ่งใหญ่ถาวรนรฺนฺตรนั้นทีเดียว

■ จิตเหวดตา

เหวดตา หรือ เทว นั้นหมายถึง สภาพของ จิตวิญญูณ ที่ ตึชั้น ที่ พัฒนา ขึ้น เจริญ ขึ้น จากความเป็น จิตวิญญูณ ที่มีกิเลส มีความทุกข์ ไปสู่ความหมด กิเลส หมดความทุกข์

ดังนั้น ความเข้าใจตน ๆ ตัน ๆ คนจึงค้นรณให้ จิตวิญญูณ พ้นจากความทุกข์ตาม ประสาถ่าย โดยยังไม่เข้าใจกิเลส และไม่เข้าใจการลดกิเลส ตามวิธีที่ถูกต้อง ถูกทาง เมื่อเกิด ‘ความอยาก’ ใด ๆ ก็รู้สึกทุกข์ จึงนึกว่า บำบัด ‘ความอยาก’ ให้สมอยาก เสีย ก็เป็นการพ้นทุกข์ เป็นความรู้โลก ๆ ใคร ๆ ก็รู้ เรียก การ “พ้นทุกข์” ด้วยการ บำบัดกิเลส สนองตัณหา อย่างนั้นว่า สุข (สมอยาก) ก็เข้าใจว่า นั่นคือ การได้ดีแล้ว เป็นการเจริญขึ้นแล้ว เป็นการพัฒนาขึ้นแล้วของ จิตวิญญูณ หลงว่า เป็นการ “พ้นทุกข์” ชนิดหนึ่ง จิตวิญญูณ ที่ได้รับการพัฒนาเพียงนี้ จึงนับเข้าไปเป็น เทว (เทพ) หรือ เทวดา ระดับที่หนึ่ง เรียกว่า “สมมุติเทพ” (สมมุติเทว) คือ เทวดาสมมุติ ๆ หรือ สมมุติว่า เป็น ‘เทวดา’ ไปอย่างนั้น ๆ แลละ แท้จริงยังไม่ใช่ “เทวดาจริง” (เทวดาแท้) ยังเป็น ‘เทวดาที่ต่าง’ หรือ เป็น ‘เทวดาที่อ้างขึ้นเพื่อเปรียบเทียบ’ เท่านั้น

และ ตามจริง จิตวิญญูณ ที่ เสพสม (อยาก) สุขสม (อยาก) นี้ ยังไม่ใช่ จิตวิญญูณที่ได้ พัฒนา หรือ ตึชั้น – เจริญขึ้น เป็นจิตวิญญูณที่ยังมีกิเลสมากชนิดต่างหาก ยามใจในกิเลสมากขึ้น ยิ่งเพิ่มเหตุแห่งทุกข์ คือ ไม่ ‘ลดความอยาก’ แต่ยิ่ง ‘เพิ่ม ความอยาก’ ยิ่งไม่พราวห่าง ‘ความอยาก’ (กิเลส – ตัณหา) ยิ่งเลียงยิ่งขุ่น ‘ความอยาก’ (กิเลส – ตัณหา) มากขึ้น ๆ ไม่เรียนรู้ ‘ทุกข์’ ไม่เรียนรู้ ‘เหตุแห่งทุกข์’ จึงไม่มีวันจะ “พ้นทุกข์แท้จริง” (อริยสัจ) ก็จะสุข ๆ – ทุกข์ ๆ เป็น “เทวดาแท้” เป็น “เทวดาที่ต่าง” แล้วก็ตกสู่รณรอก สู่อยาก สู่ทุกข์อีก อยู่อย่างนั้นไปจนตายแล้ว เกิดอีก ตายอีก เกิดอีก ไม่มีจบสิ้น

การจะได้เป็น 'เทวดา' แบบนี้ ให้สูงชน มากชนนั้น จึงคือ ต้องหา ลาก - ยศ - สรรเสริญ มาเป็นของตนมาก ๆ เพื่อใช้บำบัดทุกข์ ไข้แลกสิ่งที 'อยาก' ไข้แลกสนอง ตัณหาให้สมใจได้ทุกเมื่อที 'อยาก' จึงตนรณเป็นผู้มทรัพย์ศฤงคารมาก มีอำนาจแย่งชิง ได้มาก ๆ เอาเปรียบได้มาก ๆ กัน เช่นนั้นก็เป็น "ความรู้" ฟูพื้นฐานธรรมดา ๆ ของคน คนผู้มี "ความรู้" อยู่แค่นี้ จึงเป็น "เทวดาจอมปลอม" กัอยู่ได้แค่นี้ ทุกข์ ๆ - สุข ๆ อยู่ นานเท่านั้น อย่างดีก็แค่ได้เป็น 'เทวดาจอมปลอม' (สมมุติเทพ) ผู้ยิ่งใหญ่ เพราะมี เครื่องแลกโลกียสุขเสพสม (อยาก) สุขสม (อยาก) ได้มากที่สุดกว่าใคร ๆ ในสังคมในโลก ก็เท่านั้น แต่คนผู้มีวิธแก้ทุกข์อยู่อย่างนี้ จะไม่มีทาง "พ้นทุกข์" (อริยสัจ) หรือ "พ้นทุกข์" ถาวร หรือ "พ้นทุกข์" เพราะหมดสิ้น 'ความอยาก' (กิเลส - ตัณหา) ถาวรแท้จริงสูนิพพานได้เลย

เทวดา ชนิดแท้ คือ จิตวิญญาณ ในตัวคน ที่เรียนรู้สัจธรรม แล้วพัฒนา ตัวเอง โดยการ ลดกิเลส ลดความอยาก ไม่พยายามสนองตัณหา เลิกละกิเลส - ตัณหา - อุปาทาน ออกมาให้ได้จริง ๆ ให้ถูกทิศถูกทาง มีวิธทำ มีวิธทางที่คิเขยมที่เรียก ว่า 'ทางเอก' ซึ่งปราษณ์เอกระดับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงรู้งแจ้ง - สั่งสอนไว้ เป็นทฤษฎีที่คิที่สุดมานำพากันออกจากกิเลส ดับกิเลส ล้างตัณหา ถอนอุปาทานกันให้ได้จริง ๆ จนจิตวิญญาณลดกิเลสลงได้จริง 'ความอยาก' ลดลงไปได้จาก จิตวิญญาณแท้ ด้วยการ เจตนาศึกษาฝึกฝนละล้างมันออกไปจริงได้ เป็นการพัฒนาทาง จิตวิญญาณแท้ เป็นความเจริญเป็นความคิขึ้น เพราะ จิตวิญญาณ เกิดจริงเป็นจริง จึงเรียกว้า "อุบัติเทพ" (อุบัติ = เกิด) อุบัติเทพ นี้ จะไม่ไข้ ลักษณะที 'ความอยาก' หายไป ชั่วคราว หรือดูเหมือนเราหมด 'ความอยาก' หมดกิเลสไปได้ เพราะการบำบัด ใต้รับการ สสนองตัณหา ใต้รับการให้มัน "สมอยาก" ไปเป็นครั้ง ๆ คราว ๆ อยู่แล้ว ๆ เล้า ๆ กันเท่านั้น นั่น . . เป็นวิธีการของปุถุชนคนทั้งหลายในโลกทำกันอยู่ทั่วไป ดังกล่าวมาแล้ว การพ้นทุกข์ การบำบัดความอยาก แบบนั้น เรียกว้า "สมมุติเทพ"

พยายามเข้าใจในความเป็น เทวดา ๒ แบบ นี้ ให้ชัด ๆ คือ "สมมุติเทพ" กับ "อุบัติเทพ"

จะเห็นได้ว่า ‘สมมุติเทพ’ นั้น ใครๆ ก็ทำเป็น และเคยทำกันมาทุกคน เพียงแต่พยายามจะมุ่งมั่นกัน เพื่อจะได้ เป็นใหญ่เป็นยอดแห่ง ‘สมมุติเทพ’ ที่มี ลาก-ยศ-สรรเสริญ-โลกีย์สุข ให้ได้สูงสุด มีอำนาจแห่งการได้เสพสม สุขสม ตาม ‘ความอยาก’ ได้สมบูรณ์ ก็ได้เป็น ‘ราชา’ (แห่ง ‘สมมุติเทพ’) ก็เท่านั้น คือ ปุถุชนคนในโลกปรารถนา กัน อันเป็นนิยายประจำโลกหลากหลาย ไม่มีจบสิ้นอยู่นิรันดร โดยอาศัยชีวิตคน เป็นตัวจริงของนิยาย

ดังนั้น ใครจะยังใช้ชีวิตเพื่อ พัฒนาความเป็นนิยาย ให้ได้เป็น ‘สมมุติเทพ’ (เทวดาจอมปลอม) ผู้ยิ่งใหญ่ยิ่งใหญ่อู่ ก็เอา ก็จะได้ ‘ลง’ นรกแท้’ แต่ขึ้น ‘สวรรค์สูง’ กันอยู่แล้ว ๆ เล่า ๆ ชาติแล้วชาติเล่า ไม่มีจบไม่มีสิ้น นานนับกับปีกลับ

ส่วนใครจะมาศึกษาพัฒนาตนสู่ความเป็น “สวรรค์แท้” เป็น “เทวดาจริง” เป็น “อุบัติเทพ” คือ พัฒนาแก่นชีวิต อันได้แก่จิตวิญญาณ ให้รู้แท้ จับจิตวิญญาณให้ถูกสภาพ มีวิธีที่ถูกต้อง สามารถปรับเปลี่ยนจิตวิญญาณได้จริง จนทำให้จิตวิญญาณเริ่มลดจากกิเลส-ตัณหา-อุปาทานได้แท้จริง แม้จะจากน้อยไปก็ตาม ก็เรียกจิตวิญญาณเช่นนี้ว่า “อุบัติเทพ” คือเทวดาที่กิเลส ‘ตายไป’ ได้จริง หรือเทวดาที่สูงขึ้นจริง ที่เนื่องมาจากจิตวิญญาณได้รับการพัฒนาขึ้น เพราะเจ้าของจิตวิญญาณได้พากเพียรพยายามฝึกฝนตน จนทำให้กิเลสลดลงได้จริง ดังนั้น ถ้ายังทำให้อกิเลสลดลงตายลงได้มาก ๆ ก็ยังเป็นการเกิดของ “เทวดาแท้” เป็น ‘อุบัติเทพ’ ที่ยังจริง และจะยิ่งใหญ่ ยิ่งโตขึ้น ๆ แท้แน่

กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน ที่มันอาศัยจิตวิญญาณของเรา ซึ่งเกิดเพราะเหตุ เพราะปัจจัยภายนอก ตั้งแต่วัตถุดิบภายนอกก็ตาม เช่น ยกตัวอย่างง่าย ๆ หยาบ ๆ เรามีกิเลสติดอ้อย ยึดติดอยู่กับ วัตถุดิบภายนอก คือ บุหรี่ คือ ลิปстик หรือคือ วัตถุดิบภายนอก ของใครก็ตามที่ตรวจตราดูของตน ๆ ดังนี้ เป็นต้น แล้วเราก็กลองมาฝึกตามทฤษฎีแนวทางการปฏิบัติ เพื่อละล้างกิเลสเหล่านั้นให้เกิดเป็น ‘อุบัติเทพ’ ดู มิใช่ไปเอาแต่บำบักกิเลส เป็น ‘สมมุติเทพ’ อยู่แล้ว ๆ เล่า ๆ เท่านั้น เราจะรู้จะเห็นเองจริงว่า จิตเทวดา แท้ มีจริง จะเข้าใจ จิตเทวดาจอมปลอมมีแท้ และเมื่อผู้ใดปรับเปลี่ยนได้พิสูจน์จนจิตวิญญาณ เกิดใหม่ จริง เป็นจริงได้ มีปัญญา ที่เป็น ปัญญาที่แท้ เป็น ปัญญาผล ที่แท้

ก็จะรู้ว่า เราเลอะได้ทั้ง ภายใน และ ภายนอก อย่างไร เราจะมีบุญนทรีย์ และ บุญญาผลที่จะไม่ไปสูบบุหรืออีก จะไม่ไปทาลิปสติก **จิตวิญญาณ** จะมีทั้ง จิต (เจโต) กี่ละชาติ เว้นชาติได้แท้ และ ความจำเป็นทางวัตถุ ก็จะมีจิต(บุญญาผล) เห็นได้จริงว่า มันไม่จำเป็นเลยจริงๆ สำหรับชีวิตของเราที่จะต้องใช้วัตถุบายมุขนั้น ๆ อีก จะเป็น **ประโยชน์ทั้งเพื่อตน – เพื่อผู้อื่น** ด้วยบุญญาอันยิ่งอย่างชัดแจ้งแท้จริง ชึ่งมันก็มี ‘ผีหลอก’ ขอนแ่งหลอกเจ้าตัวให้เหลือคิดเหลือเสพอยู่อย่างแสนฉลาดแสนกล สำคัญมาก ระวังให้ดีทุกคน

ผู้ยังพรากไม่ขาดจริงบางคน จะแก้ด้วยอั่งได้นานาประการว่า “จำเป็น” ชึ่ง ผู้ ‘จำเป็น’ จริง ๆ ก็จะมีอยู่จริงบางคนบางกรณี **แต่การยกอั่งแก้ตัวเพื่ออนุโลมกิเลส นั้นมีมาก** จึงต้องเรียนรู้ **จิตวิญญาณ ของตน ๆ** นั้นแหละ อ่านมันให้แยกคายละเอียดทุกกาลละทุกอิริยาบถ ทั้งเมื่อมีผัสสะ หรือ เมื่อไม่มีผัสสะ เห็นเหตุเห็นผลให้ละเอียดชัดแจ้งมากพอ เราจะเว้นขาดได้ทั้งภายนอก – ภายในสมบูรณ์ สอดคล้อง ไม่ค้านแย้งกันเป็นที่สุด

จะวัตถุจำเป็นภายนอกไม่มากเลยที่คนผู้มุกุมสูงจริง เป็นเทวดาแท้จำต้องมี จำต้องใช้ ชึ่งจะสังเกตเรื่องนี้เป็นเครื่องประกอบในการดูพระอริยะชั้นสูง หรือ เทวดาแท้ที่มุกุมสูงจริงๆ ได้ ท่านจะไม่นับนักสะสมสมบัติส่วนตัวของท่านจริงๆ เพราะท่านจะมี **บุญญา** ในการจะทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั้งหลาย ท่านจะอนุโลมมีแต่สิ่งที่เป็นคุณค่า เป็น “ประโยชน์สูง” ที่ได้พยายามอ่านในแง่ “ประหยัดสุด” แล้วอย่างคี่เสมอ ๆ

ดังนั้น “อุบัติเทพ” หรือ เทวดาแท้ ที่ได้ปฏิบัติละล้างกิเลส-คณหา-อุปาทาน ในวิตุฤกิเลสใด ๆ ได้ จนสะอาด ลดการคิดวัตถุ และไม่ต้อใช้วัตถุ นั้น ท่านจะเว้นสำหรับท่านจริงๆ เพื่อยืนยัน เพื่อเป็นตัวอย่าง เพื่อเป็นครู นอกจากวัตถุใดที่มันจำเป็นจะต้องใช้ เพื่อประโยชน์สำหรับคนฐานะอื่น **เพื่อผู้อื่นจริงๆ** ท่านจำเป็นแท้ ๆ ที่จะต้ออนุโลมมี-เป็นเพื่อเขา ชึ่งจะต้องมีผลคุ้มค่าแก่การยอมอนุโลมจริงๆ ก็จะมีบ้าง แต่**จิตวิญญาณ**ของท่านจะต้องเป็น “อุบัติเทพ” แท้ที่แข็งแรงพอ จึงจะอนุโลมได้ จนอาจจะถึงขั้นเป็น “วิตุทธิเทพ” เลยทีเดียว ก็ต้อเป็นได้แน่

“วิสุทธิเทพ” คือ จิตวิญญานที่ได้พัฒนาเจริญขึ้น ๆ จาก “อุบัติเทพ” ขั้นต่ำ แล้วก็ขึ้น “อุบัติเทพ” สูงขึ้นเรื่อย ๆ จน จิตวิญญาน สะอาดหมดจดบริสุทธิ์จากกิเลส-ตัณหา-อุปาทาน เป็น “อนัตตารธรรม” เป็น “สุญญภาพ” หรือ ‘สุญญตา’ จริง ๆ ก็เรียกได้ว่า จิตวิญญานนั้น ๆ เป็น “วิสุทธิเทพ” เป็นโลกุตตรจิต ที่มีสภาพ ‘นิโรธ’ เป็น “อรหัตตผล”

จะเป็นการเลิก การดับสนิททางจิตวิญญานได้แต่ละเรื่อง แต่ละเหตุปัจจัยในวัตถุ กิเลส ก็เป็น “วิสุทธิเทพ” สำหรับเรื่องนั้น ๆ เหตุปัจจัยนั้น ๆ ขอให้เกิดขึ้นจริงเป็นจริงเกิด มีจิตวิญญานที่ดับสนิท หมคติด หมคเสพแท้ ๆ ในวัตถุกิเลสนั้น ๆ แน่ ๆ แท้ ๆ เกิด แล้วก็ไตร่ตรองใช้ปัญญาจริงๆ อนุโลมให้ได้ประโยชน์ เพื่อมวลมนุษยชนอย่างเหมาะสมที่สุด

เมื่อมีการดับสนิทในกิเลส-ตัณหา-อุปาทานที่ยังติด ยังข้องอยู่กับเหตุปัจจัยต่างๆ หลากหลาย จนเป็น “อุบัติเทพ” ที่เลื่อนชั้น ๆ ชับซ้อนสูงต่ำมากหลาย ที่เลื่อนเป็น “วิสุทธิเทพ” ก็มากขึ้น ๆ ก็เป็น ‘จิตเทวดา’ แท้ ที่สูงขึ้น มากขึ้นเรื่อย ๆ

สุดท้ายเหตุปัจจัยใด ๆ ในโลก ในสังกมมนุษย์ เทวดาแท้ก็จะสามารถเอาชนะได้หมด ละล้างกิเลสได้หมด อยู่เหนือมันทั้งหมด ไม่มีกิเลส-ตัณหา-อุปาทานกับสิ่งใด ๆ เป็นผู้จิตวิญญานเป็น “วิสุทธิเทพ” กับเหตุปัจจัยในโลกทั้งหมด ผู้นั้น ก็เป็น “วิสุทธิเทพ” เป็นจิตเทวดาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ชื่อว่า “พระอรหันต์” สมบูรณ์

สรุปได้ว่า “เทวดา” มิใช่ตัวลึกลับที่ล่องลอยอยู่ในฟากฟ้า หรือ อยู่ตามศาลเจ้า ที่มนุษย์นำมาหลอกกัน แต่คือ จิตวิญญานที่รู้ได้เห็นได้ ในตัวคน หรือ ตัวของตัวเองนี่เอง ถ้าเป็น ‘เทวดา’ จอมปลอม เสพสม-สุขสม เพราะได้บำบัติบำเรอกิเลส สมใจก็ให้เป็น “สุข” ชนชมสมใจอยู่ ก็เรียก “สุข” ชนิดนี้ว่า “โลกียสุข” หรือ “อามิสสุข” เป็นสวรรค์ลวง ไม่เที่ยง ไม่หยุดสนิท ชื่อ เทวดาเสพสม-สุขสมนี้ คือ “สมมุติเทพ” จอมแห่ง ‘จิตโง่’ ที่เที่ยวได้ไปหลงผู้กรรมดีจริงเอามาให้เป็นภาระ เป็นวรรคเป็นเวรแก่ตนนั้น ท่านเรียก ‘จิตวิญญานที่โง่ ๆ’ อยู่อย่างนั้นว่า “กามเทพ”

ถ้าเป็น ‘เทวดา’ แท้ ที่ได้เลิกละลบกิเลสลงได้จริง จิตวิญญาน ก็จะเบาได้จริง ลด ‘ความอยาก’ ได้จริง ระวัง ‘ความดิ้นรน’ ได้จริง จนเข้าเขตสงบ ไม่อยากแล้ว ก็เริ่มสบาย จะเห็นความสุข เพราะอาการกิเลสเบาบาง หรือ สงบจากกิเลส

ในจิตวิญญาณของตน ไม่ต้องยุ่งยาก เบาทะเป็น “อุบัติเทพ” ที่สูงชัน ๆ ตามจริง ยิ่งจิตวิญญาณใดขาดสนิท ดับสนิทเป็น “วิสุทธิเทพ” ได้ ก็ยิ่งจะเห็น “ความสุขแห่งจิตอันสงบ” จากวัตรอุกิลเลส จากอารมณ์กิเลสของตนได้ชัด เรียก “ความสุข” ชนิดนี้ว่า “รูปสมสุข” ก็ได้ “อุปสมสุข” ก็ได้ หรือ “นิรามิสสุข” เป็นสวรรค์แท้ แน่นอน คงทน (เมื่อ ‘อุกโทภาควิมุตติ’ แล้วจริง) เทียงแท้ ไม่เวียนวนกลับไป เสพอก จบสนิท หยุดสะเด็ด ไม่อยากอีกเลยตลอดไป อมตะแท้ นินทรจริง สภาพตัวเอง ที่มี “ความนินทร” ได้แน่แท้ ที่พิสูจน์ได้อย่าง ‘จับมันคืนตายคามือ’ ที่เราเอง

ผู้พิสูจน์ ที่เป็น ‘อุบัติเทพ’ มีจิตเลยเขต “อนาคามีจิต” จริง ๆ แม้จะยังไม่เป็น “อรหัตตผลจิต” สมบูรณ์ ก็จรรู้เองเห็นเองได้ด้วยตน ว่า มันเป็นความไม่ต้องทน ไม่ต้องยาก และยังมี ‘ปัญญาผล’ ที่ชัดแจ้ง รู้แท้ในเหตุผลว่า ดินที่เราละเลิกได้ ไม่คววนพ่น ‘วิจิกฉนา’ สนิทแท้แล้ว แม้ ‘จิต’ (เจโต) จะยังไม่ดับรสมตสนิทสะอาดสุด จะยังมี ‘ผู้หลอก’ นิด ๆ หน่อย ๆ อยู่ (โอบปาติกะ) ก็ตาม เจ้าตัวจะรู้เองว่า เราจะอยู่ไปอย่างอื่น ก็ร้อยกพันบักแสนสบาย จะอยู่ได้ไม่สงสัยเลย และถ้ายิ่งดับสมบูรณ์เป็น “อรหัตตผลจิต” เป็น ‘วิสุทธิเทพ’ ก็ยิ่งไม่ต้องกล่าว

จิตวิญญาณ ดวงใด ยังเกิด ๆ ดับ ๆ อยู่ อย่าง “สมมุติเทพ” จะยิ่งใหญ่นานใด ๆ ก็ยังคือ จิตปุณฺณ

จิตวิญญาณ ดวงใด ที่ได้รับการอบรมปรับเปลี่ยนมาเกิดเป็น “อุบัติเทพ” ได้จริง แม้จะไม่ยิ่งใหญ่เลย ก็คือ จิตอารยชน หรือ จิตอริยบุคคล

จิตอริยบุคคล ที่เล็ก ละ จากโลกอบาย โดยเฉพาะ โลกอบายมุข กับ โลกธรรม หยาบ ๆ โลกกามหยาบ ๆ โลกสักกข สันเกลี้ยงได้แท้ ก็เป็น พระโสดาบัน แท้

จิตอริยบุคคล ที่เล็ก ละ จาก โลกธรรม ชั้นกลาง – ชั้นละเอียด โลกกาม ชั้นกลาง – ชั้นละเอียด โลกอัตตา ชั้นหยาบ สันเกลี้ยงได้แท้ ก็เป็น พระสกิทาคามี ที่สูงชัน ๆ แท้ ไปสู่ความเป็น พระอนาคามี

จิตอริยบุคคล ที่เล็ก ละ จาก โลกอัตตา ชั้นกลาง – ชั้นละเอียด [เพราะละ เลิก โลกธรรม ชั้นกลาง โลกกาม ชั้นภายนอก โลกอัตตา ชั้นหยาบ มาได้สันเกลี้ยงแล้ว] ก็เป็น พระอนาคามี แท้

จิตอริยบุคคล ที่เล็ก ละ จากโลกอัตตา ชั้นละเอียดสุด ได้หมดเกลี้ยง สะอาดสนิท
ก็เป็น พระอรหันต์

จิตวิญญาน ดวงใด ที่ได้รับการอบรมปรับเปลี่ยนมาเกิดเป็น “อุบัติเทพ” ได้จริง
สูงชั้น ใหญ่ชั้น ๆ มากชั้น ๆ ก็คือ จิตอารยชน หรือ จิตอริยบุคคล ที่เลื่อนระดับ
ขึ้นมาตามลำดับนั้นจริงๆ จนเป็น “วิสุทธิเทพ” เป็นที่สุด

อนึ่ง จิตเทวดา ที่เรียกว่า จิตพรหม หรือ เทวดาชั้นพรหม นั่นคือ จิตวิญญาน
ที่พ้น โอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ พ้นสังโยชน์เบื้องต้นได้แล้ว

จิตพรหม กำหนดกันว่า ชั้นสูงกว่า ค่ำกลาง ๆ ที่เรียกว่า “จิตเทวดา” ดังนั้น
เทวดาชั้นพรหม อย่าไปหลงผิดว่า เป็นจิตวิญญาน ชั้นยังมีการเสพกาม อย่างเทวดาชั้นต่ำ
ตามผู้ที่ไม่รู้อริยธรรม ชอบหลง ชอบสับสน

คำว่า “จิตเทวดา” นั้น เรียกได้กว้างไปหมด แม้แต่ “สมมุติเทพ” ผู้ยังเสพสม
สุขสมทุกอย่าง ดังอธิบายมาแล้ว ขอให้มึอารมณ์ว่า “สุข” ก็แล้วกัน แต่ก็แยกอธิบาย
ไว้ชัดแล้วว่า “สุข” ที่ไม่พัฒนาทางจิตวิญญานแท้ คือ “โลกียสุข” ไม่มีวันพ้นนรก
“สุข” ที่พัฒนาทางจิตวิญญานแท้ คือ “วุฒสมสุข” มีวันพ้นนรก
จนสูญสนิท.

■ จิตนาค

นาค แปลว่า ผู้ประเสริฐ เป็นผู้มี จิตวิญญาน สูงระดับหนึ่งแล้ว มีเรื่องเล่ากัน
มาเป็น *บุคคลาธิษฐาน* ว่า ผู้ที่จะบวชเป็นภิกษุกับพระพุทธเจ้า นั้น จะต้องเป็น “นาค” หรือ
ต้องเป็น “นาค” เสียก่อนจึงจะบวชขึ้นเป็นภิกษุให้พระพุทธเจ้าสั่งสอน ซึ่งก็หมายความว่า
ผู้ที่ยังมีจิตใจหยาบหนาจะต้องผ่านการขัดเกลามาเรื่อย ๆ ก่อน กว่าจะได้พบพระพุทธเจ้า
หรือ ภิกษุในระดับนักบวชของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะต้องผ่านความเป็นผู้
ประเสริฐระดับใดระดับหนึ่งมาก่อน หรือ เป็นผู้มี จิตวิญญาน สูงระดับหนึ่งแล้วมาก่อน
และหรือ สูงสุดก็หมายความว่า ภูมิธรรมที่ประเสริฐในโลกนี้ก็มีได้แค่ชื่อว่า “นาค”
เท่านั้น จะประเสริฐสูงกว่านั้นขึ้นไปอีก ก็มีแต่กับบวชในศาสนาพุทธที่เรียน
ตาม ทฤษฎีอันเอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ชื่อว่า มรรคมีองค์ ๘ เท่านั้น
จึงจะเจริญเป็นผู้ประเสริฐสูงยิ่งกว่านั้นได้ เพราะพระพุทธองค์ตรัสยืนยันไว้ชัด ใน
มหาปรินิพพานสูตร ว่า ลัทธิที่ไม่มีมรรค องค์ ๘ ไม่มีผู้รู้ทั่วถึง ไม่มีพระอริยะ ๔ ระดับ

โดยลักษณะเชิงลบที่เด่นชัดของ จิตวิญญาณ ที่เรียกว่า “นาค” คือ จิตวิญญาณ ของผู้หลับ ปล่อยให้ตื่นยาก พระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น ที่สามารถปลุกนาคได้ ถึงกับมี ปุคคลาธิษฐานว่า เมื่อพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ได้ลอยถาดทองทวนน้ำขึ้นไป และตกลง ในเมืองบาดาล ที่พญานาคหลับอยู่ ถาดทองลอยลงไปตกซ้อนกับถาดทองของพระพุทธเจ้า องค์ก่อน ๆ เสียงดังกรึก พญานาค สะดุ้งตื่นขึ้น รับรู้ว่ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ยกพระองค์ แล้ว แล้วก็หลับต่อ

จิตนาค โดย ธรรมาธิษฐาน หมายถึง สภาวะจิตของผู้มีจิตตก จิตหรี ซึมเซา ง่วงงุน อาจถึงขั้นหลับไหล เพราะจิตไม่ตื่น ไม่แว่วไว เนื่องมาจากตกอยู่ที่ฐาน ดินมิทธะ ไม่สามารถเรียนรู้ในระดับ “ภวภูมิ” หรือ “ภวตณหา” ได้ ไม่มีวิธี อันเนื่อง มาแต่มี “มิจฉาทิฐิ” ในเรื่อง “กรรม” โดยไปหลงผิดว่า การไม่ทำกรรม หรือ ไม่ทำการทำงาน คือ ความสงบ บ้าง คือ ความไม่ก่อบาป บ้าง คือ การไม่ต้องถูกสัมผัส ไม่ ต้องถูกค้ำเขี่ยให้ตื่น พุ้งขึ้นมาจากความสงบอยู่ ดับอยู่บ้าง ก็เลยไม่ทำการทำงานกัน จึง หลบลิ่ หนีโลกไปให้ห่างให้ไกลที่สุด [คือ ลัทธิ “โลกันต์” พระพุทธองค์จึงทรงตั้งลัทธิ “โลกุตตร” ขึ้น]

ดังนั้น ความประเสริฐสูงสุดที่มีมาก่อนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ จึงมีได้แก่ชั้น “หนีโลก” (โลกันต์) ได้ แต่ “เหนือโลก” (โลกุตตร) ไม่ได้ พระพุทธองค์จึงมา ต่อภูมิความประเสริฐที่เรียกว่า “นาค” โดยยืนยันว่า ลัทธิกบดานหลบหลับ หลีกลิ่ หนี โลก ให้แก่่ง เหมือนไปหลบหลับอยู่ใต้บาดาลลึกสุดเท่าใด ๆ ไม่มีใครค้นพบ แต่ พระพุทธเจ้าจะค้นพบ และ ค้นจับตัวจนได้ อย่างน้อย แม้ผู้เป็น “นาค” (ผู้มี ความ ประเสริฐบ้างแล้ว) นั้น จะหลงคิด หลงเสพความหลบหลับอยู่ในภพในภูมิ “หนีโลก” แค่นี้ ๆ ก็ตาม จนไม่ยอมมาฝึกปรือ อบรมตนเพื่อหลุดพ้นเป็นที่สุด เพื่อประเสริฐสู่นิพพานให้ได้ ถึงที่สุด ก็ตามที่ ก็จะสามารถรู้ จะสามารถเข้าใจ และสามารถยอมรับว่า พระพุทธเจ้า ยิ่งใหญ่ และได้ “บังเกิด” ขึ้นแล้วในโลกจริง แม้ตนจะสมครใจหลับต่อไป ก็ยัง สามารถรู้ได้ ถ้าเป็น “นาค” แท้ หรือ เป็นผู้มภูมิประเสริฐจริง บรรลุธรรมในระดับหนึ่งได้ สูงพอแล้วจริง แม้ตนจะไม่สมครใจปฏิบัติตาม แต่ก็จะสามารถรู้ความสูงส่งนี้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้ตั้งทฤษฎีแก้ ลัทธิ “โมมบุรุษ” คือ ผู้ไม่ทำชั่ว แล้วไม่ยอมทำดี ปลดปล่อยชีวิตให้ผ่านวันผ่านคืนเดินทางไปสู่หลุมฝังศพฟรีๆ ไม่ได้ไปกว่าสัตว์หลายประเภทที่กินแล้วก็นั่งๆ นอนๆ ไม่ทำกิจการงานใดๆ เลย กลายเป็น “คนสูญเปล่า” ดังอธิบายผ่านมาแล้ว แล้วพระพุทธองค์จึงทรงได้ประกาศทฤษฎี มรรค ๘ องค์ อันมี “สัมมากัมมันตะ” ต้อง “ทำกิจการงานนั้นแหละเป็นที่สุด” ซึ่งเป็น “มรรค อริยสัจ” (อริยสัจ = ความจริงที่ประเสริฐจริงยิ่ง) หมายความว่า ทาง หรือ แนวปฏิบัติสู่ความจริงที่ประเสริฐจริงยิ่ง (คือ มีนิพพานแท้ หรือ มีความสูงสุดแท้)

เมื่อศึกษาให้ดี เข้าใจ “ตน” เข้าใจ “ฐานะ” ของตน ที่พึงรู้ภูมิ ฐานะของตน ได้จริง แล้วก็ค่อยๆ ปฏิบัติอบรมตนให้สมฐานะ สมภูมิ สมชาติกำเนิดของตน ก็จะเจริญจะพัฒนาได้ ประเสริฐสูงสุดได้ตามระดับขั้นของความจริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงคือ ผู้พิชิต “นาค” แม้แต่ขั้น “พญานาค”

สรุป “จิตนาค” ก็คือ จิตติดสงบเลยเถิด เข้าใจความสงบยังไม่วิเศษ ได้แต่เพียง ‘ความสงบ’ แบบเสื่อมสมรรถภาพทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสื่อมสมรรถภาพทางวาจาที่เป็นประโยชน์คุณค่าเท่าที่ควร เสื่อมสมรรถภาพทางการงานอันดีงาม ที่เป็นคุณค่าประโยชน์แก่กุลในโลกเท่าที่ควร ไม่สร้างสรรค์ ไม่มีพลังพัฒนา ไม่ขยันคล่องแคล่ว กระปรี้กระเปร่า มีอาชีพที่เสื่อมโทรม เสื่อมทราม คือ เอาแต่กินๆ นอนๆ หลับๆ เฉื่อยๆ แชะๆ หลบๆ ลี้ๆ เหมือนตุ๊กตุ่นในกระบอก หรือ เหมือนสภาพเท่าสัตว์บางประเภทเป็นอาชีพ [เป็น “มิฉณาอาชีพะ” อาชีพ = สิ่งที่กระทำอยู่เป็นส่วนมากในชีวิต] เสื่อมความพยายาม เสื่อมสติ อันเนื่องมาแต่ มีความเห็นความเข้าใจผิด (มิฉณาทิฐิ) เป็นต้นเหตุ

ผู้เข้าใจ “สัมมาสมาธิ” เข้าใจกรรมวิธีของ มรรค ๘ ได้อย่างถูกต้องเพียงพอ จะเห็นได้ชัดทีเดียวว่า “ลัทธิพุทธ” นี้แก้ไข “นาค” แก้ไขลัทธิ “ความสงบ” แบบถ้อยแบบนักพรตอื่นๆ ทั้งหลายอย่างน่าพิสงอศจรรย

■ จิตเปเรต

จิตวิญญูณ ที่มีสภาพเรียกว่า เปเรต คือ สภาพที่ได้ตายไปแล้วจากจิตวิญญูณที่ประเสริฐ หรือ ตายไปแล้วจากสวรรค์

เมื่อได้ศึกษามาจนบ้านนแล้ว ก็คงจะไม่จำเป็นที่จะต้องไปพูดถึง จิตเปรตที่
เพื่อ ๆ พวก ๆ เป็นตัวเป็นตน อยู่นอกตัวนอกตน ให้เสียเวลา

เปรต คำบาลีคำว่า เปต หรือ เปตานัง นั้น จึงไม่ได้หมายความว่า เป็นการตายไป
แล้วของร่างกาย แต่โดย *ปรหมตสัจจะ* แล้วคือ การตายจากสวรรค์ การตายจากความ
ประเสริฐ ของ จิตวิญญาน ดังที่กล่าวแล้ว เพราะเหตุว่า ความกำหนดรู้
ความหมายระบुरू ของผู้คิดนึก ไม่สุขุม ไม่ถูกสภาพแม่นยำตรงลงตัวแท้ๆ ดั่งนั้นเอง การแปล
ธรรมะจึงเพี้ยน แล้วก็พากันเพี้ยน ออกนอกรทางประพจน์ที่ถูกต้องของศาสนาไป เช่น แปล
“เปต” ก็คือ “เปตานัง” ก็คือ ตัวตัวเดียวในประโยคที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ใน ทิศ ๖
หลักของบุตที่ฟังมีต่อบิตามารดา ในข้อที่ ๕ ก็ตาม หรือ ใน อาทิสสูตร “ปุพฺพเปตพลี”
ก็ตาม เมื่อแปลกันว่า “ตาย” โดยกำหนดสภาพผิด ตาย ทาง จิตวิญญาน แท้ ๆ
(เปต) ก็ไปกำหนด ไปหมายเอาเหมือน ตาย ทางเนื้อหนัง (มรณะ) หรือ ผู้ทำกาลกิริยา
(กาลกตยะ . กาลกตานัง) เลยไปหลงปฏิบัติกันผิด ๆ จะช่วยให้ส่วนกุศล ทำบุญอุทิศ
ก็เลยร้อไปทำเอาตอน ตายแบบมรณะ หรือ ตายแบบทำกาลกิริยา

ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่ที่ยังเป็น ๆ มีชีวิตทางร่างกายอยู่ จิตวิญญานของท่านก็มีการ
“ตายจากสวรรค์, ตายจากความดีความประเสริฐ” อยู่โทนโทแท้ ๆ เป็น
“เปต” เป็น “ปุพฺพเปต” อยู่ จิตวิญญานของท่านก็เป็น “เปรต” อยู่ที่ตัวท่าน
ที่ยังไม่มีมรณะนี้แท้ ๆ ก็ไม่ช่วยให้ท่านได้กุศล ได้ปรับจิตวิญญาน ได้บุญได้ชำระ
จิตวิญญานถูกต้องตรงธรรม จึงเกิด “ลัทธิต” อุทิศส่วนกุศลนอกรัด นอกศาสนาพุทธ
แบบคนไม่รู้จัก “จิตเปรต” แท้ ๆ จึงไปม ๆ คล่า ๆ กันอยู่กับจิตวิญญาน
นอกตนนอกตัวเสียเวลา เสียรูปแบบ เสียลัทธิต เพี้ยนลัทธิตไป

ทั้ง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงสอนละเอียดไว้มากมายแม้แต่ว่า ใครทำดี ก็ได้ดีเป็นของ
ตน ใครทำชั่ว ก็เป็นชั่วของตน ยังจะแบ่ง กรรมดี ไปให้ จิตวิญญาน ผู้ตายไปแล้วกัน
เสียอีก กุศลกรรม-อกุศลกรรม ใครทำ ก็คนนั้นได้ แบ่งกันไม่ได้ เชื่อพระบรมศาสดา
เถิด อนึ่ง ‘จิตเปรต’ ที่รับส่วนบุญได้นั้น พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันไว้อีกแหละว่า
มีแต่ “ปรทัตตูปชีวกเปต” เท่านั้น คือ เปรตที่ยังมีชีวิตเป็น ๆ ผู้ฟังคนอื่น ชั่งใครเขาอื่นจะฟัง
ให้ส่วนบุญได้ มีเปรตตายแบบเดียวกันเท่านั้น ที่รับส่วนบุญได้ เปรตตายแบบมรณะรับไม่ได้

ดั่งที่เลาแมน ล้วนเกิดจากการ **เข้าใจ ‘จิตวิญญาณ’ ไม่ได้** เข้าใจ **“จิตเปรต”** ก็ยังไม่ถูกยังไม่เห็นจริงรู้จริงใน **“จิตเปรต”** ทั้ง ๆ ที่ในตัวของตัวผู้ยังไม่เป็นพระอริยะ อรหันต์นั้น ยังมีกันทุกคน

“จิตเปรต” คือ จิตที่มีอาการ ‘อยาก’ ในทิศทางขั้ว ในทิศทางที่เสียหาย หรือ อาการ ‘อยาก’ มาให้แก่ตัวเองเสพ อาการที่ ‘ต้องการ’ มาให้ตัวเองได้ล้มรสสมใคร่ สมอยาก รสอร่อย รสสนุก รสเพลิดเพลิน เป็นต้น

จิตอาการดังกล่าวนี้ ยังมีในใคร ยังไม่ตายดับสนิท ยังมีอาการ ‘อยาก’ มาให้ แก่ตนเสพสมสุขสมใจอยู่ แม้นิด แม้มาก ใด ๆ ก็ล้วนคือ **“จิตเปรต”** ทุกตัว

อาการ ‘อยาก’ หรือ ‘หวัง’ หรือ ‘ปรารถนา’ กลาง ๆ ที่ภาษาบาลีว่า ‘อากังขะ’ กัด หรือ ‘อิจฉา’ กัด ไม่ใช่ ‘อยาก’ มาเสพสม เป็นการ ‘อยาก’ ให้ผู้อื่นได้ หรือ ‘ปรารถนา’ ดี ‘หวัง’ ดีต่อสังคมต่อมนุษยชาติ ดังนี้ **ไม่ใช่ “จิตเปรต”**

๓.๓ ปรมัตถสังจะของจิตลักษณะที่เป็นเอกสุด

ปรมัตถสังจะ เกี่ยวกับ **จิตวิญญาณ** สภาวะจิตที่ควรไม่ควรเป็น และเป็น ได้อย่างถูกต้องตามสังจธรรม เป็นได้อย่างดี อย่างประเสริฐที่สุด คือ **จิตอุเบกขา** ซึ่ง ก่อนจะถึงสภาวะจิตขณน จิตของคนเราย่อมเคยเกลือกกลั้วกับอกุศลมาแล้ว จึงต้องได้รับการชำระล้าง จนสะอาด ผ่องใสจากอกุศล แคล้วคล่อง สุขุมแนวไว ละเอียดอ่อน ควรแก่การงาน แข็งแรงตั้งมั่น และ ไม่หวั่นไหววางเฉยได้ในที่สุด

อุเบกขา มิได้หมายความว่า เป็น ‘ความวางเฉย’ เฉย ๆ โดยไม่มีอะไร โดยไม่ ทำอะไร เปรียบได้ว่า เป็นอัมพาต **อุเบกขาอัมพาต** นี้ มิใช่ **อุเบกขา** ของพระพุทธเจ้า

อุเบกขา ขันนี้ นั่นคือ ผู้มีใจเป็นกลาง ผู้วางตัวตนของกิเลสได้หมดสิ้นเกลี้ยง

อุเบกขา ของ **พุทธ** นั้นประกอบด้วยความรู้รอบ มีปัญญาครบพร้อม รู้แจ้งอย่างดี ในสิ่งนั้นว่าคืออะไร มีความช่วยวนปลดกร้าวไถน และยังสัมผัสสัมพันธ์ ทำอะไรร่วมกันได้

คนที่วางเฉยไม่ได้ ก็คือยังมีกิเลส รากะ หรือ โทสะกับสิ่งนั้น เรื่องนั้นอยู่ มีคนเข้าใจ ความหมายของ คำว่า **“อุเบกขา”** ผิดเพี้ยนอยู่มาก โดยไปเข้าใจว่ามี **ความวางเฉย** ทั่ม ๆ ตาม นัยะ โลกียะเท่านั้น แต่แท้จริง **อุเบกขา** นัยะปรมัตถสังจะ นั้น เป็นขั้น **โลกุตตระ**

อุเบกขา จึงคือ สภาวะว่างโปร่งเกิดขณเต็มสภาพเป็นเลิศ, เกิดความอิสระเสรีอย่าง ลอยเลิศ

จิตใจของคนเรา จะเกะเหลกกล้อยู่ในกองกิเลส ด้วยความหลงมาทางสัน ต่อเมื่อจิตส่วนใด ตัวใด เกิดปัญญา มีมโนธรรมสำนึก ก็เกิดรู้ว่า ตนกำลังอยู่ในกองอกุศล ก็จะเริ่มหาทางทำการล้างละออก เพื่อที่จะทำให้สะอาด โดยสัญชาตญาณ ไม่มีมนุษย์คนใดต้องการให้ของสกปรกติดตัวดอก นอกเสียจากว่าไม่รู้ ก็จิตใจจำยอม เพราะหลงว่าตนสะอาดแล้ว

ในการล้างละ เพื่อจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์นั้น แต่ละคนจะใช้มาตรการต่าง ๆ กันตามจริต ตามความเชื่อ ความเห็น และ ศรัทธาของตน แต่ละคนย่อมเลือกสิ่งที่ตนคิดแล้วว่า ดีที่สุด เป็นอุปกรณ์ในการล้างละกิเลสอกุศลออกไปจากตัว แต่ที่ควรรู้ให้แน่ ให้เป็น **สัมมาทิฐิ** ก็คือ การนั่งอยู่เฉย ๆ หรือ การพูดด้วยปาก หรือ เพียงแต่การคิด มิทำให้เกิดการชำระล้างขึ้นเลย มาตรการใดก็ตาม ที่ **เปลี่ยนหุนจริตกรรม ๓ ให้เป็นสุจริตกรรม ๓** มาตรการนั้น เป็นมาตรการที่ใช้ได้ตามคำสอนของพระพุทธองค์

อนึ่ง เมื่อคนเราได้ล้างกิเลสอกุศลอย่างหยาบ ๆ ออกไปจากตนได้เป็นส่วน ๆ แล้ว เช่น อบายมุข ความเสื่อมอย่างหยาบ ๆ หรือ การคิดยึดในการตกแต่งพอกทา ซึ่งเป็นอบายมุขที่ละเอียดขึ้นมา หรือ การประมาณในการกินอยู่ให้พอดี ซึ่งเป็นความละเอียดเพิ่มขึ้น จนถึงเรื่องรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ซึ่งเป็นเรื่องของกามหยาบก็มี ละเอียดก็มี หรือแม้แต่การคิดยึดในนามธรรมขั้นต่ำ ๆ เช่น ลาก ยศ สรรเสริญ สุข อำนาจวาสนา ความยิ่งใหญ่ต่าง ๆ ตามขั้นตอนหยาบ ละเอียดใด ๆ ก็ตาม ได้เพียงใด ก็ตาม จิตของคนนั้น ก็จะว่างจากกิเลสแต่ละเรื่องมากขึ้น

เมื่อไม่มีการปรุงแต่ง เป็นเครื่องล่อ ให้คิดให้พูดให้ทำ **คนเราก็จะหยุด** เพราะไม่รู้ว่าจะทำสิ่งใดดี จิตใจจะไม่วิ่งวนไปปรุงแต่ง ไปสังขาร ถ้าเจ้าของจิต มีรู้จักว่าจะทำประโยชน์ จากสภาพจิตอย่างไร **ปล่อยให้จิตอยู่เฉย ๆ** จิตจะค่อย ๆ เข้าไปในสภาพที่เรียกว่า **จิตหรี** มีอาการแข็งข่ม ง่วงงุน อาจจะมีอาการหลับไหล ไม่มีสติเลยที่เดียวก็ได้ **หมดสภาพจิตพุทธะ** **ฐานพักของจิตนั้น จึงคือ ความหรีหลับ**

ผู้ที่ต้องปรับจิตของตนให้ดีขึ้น เป็นสภาพ พุทธะ ต้องขยันทำงาน และ **ใช้จิตของตนสร้างสรรค์ประโยชน์ขึ้นมา** เป็นประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน ด้วย คนเราก้อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ ก็ต้องทำงานที่ดี ถ้าทำงานที่ดีไม่ได้

ก็ต้องถูกบังคับให้อยู่เฉยๆ หรือ ผู้ปฏิบัติที่ดี ก็จะฝึกหัดเรียนรู้การอยู่นิ่งๆ เฉยๆ และ
 อ่านศึกษาจากสภาวะอย่างนั้นๆ กันด้วย ถ้าเป็นพระอริยบุคคล ระดับพระอรหันต์ ท่าน
 รักษาจิตของท่านให้เฉยได้เป็นอัตโนมัติแล้ว **เฉยได้แล้ว แต่ท่านก็จะ**
ไม่อยู่เฉย เพราะ ท่านรู้ว่า อยู่เฉย เสียเวลา เสียประโยชน์ เป็นคนรกลอก
 ไม่มีคุณค่า ท่านก็จะไม่อยู่เฉย แต่จะขยันจริงๆ และสร้างสรรค์ได้มากกว่าผู้อื่น
 เพราะท่านมีปัญญา และมีจิตที่ล้างสะอาดบริสุทธิ์แล้ว มีจิตที่ตน ไม่หวั่นไหว ได้แล้ว
 และท่านรู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วด้วย ท่านไม่เห็นแก่ตัวอีกด้วย จึงทำให้งานของท่านมี
 ประสิทธิภาพมาก ตามลักษณะจิตอันประภัสสรของท่าน

จิตประภัสสร จึงคือ จิตที่สะอาด เพียบพร้อมเต็มต้นเสมอ เป็นจิตที่ผ่องใส
 ลงตัว เป็นไปตามความเป็นจริง **จิตประภัสสร** นั้น เป็นจิตที่ได้ชำระล้างสังโยชน์กiles
 ขึ้นสูง คือ มานะสังโยชน์ และ อุทธัจจะสังโยชน์ ซึ่งอุทธัจจะสังโยชน์นี้ **จะเป็นฐาน**
ตรวจละเอียดขั้นสุดท้ายของความสุดท้ายแห่ง จิตวิญญูญาณ ว่า เป็นจิตที่จะใสสะอาด
 ไม่มีกิเลส ไม่มีธุระละออง จะไม่มีความรำคาญ ไม่มีความกังวล ไม่มีความเดือดเนื้อร้อนใจ
 จะไม่มีเศษเหลือของความดี ความดีของตัวเอง จะไม่มีเศษของความบกพร่องผิดพลาด
 ที่ต้องแก้ ต้องเงินอีก **ไม่มีแม้ความ ‘ไม่ลงตัว’ ในทุกกรณี** อุทธัจจะสังโยชน์
 คือ ความยังมีสภาวะดังกล่าวมาแล้วนั้นๆ อยู่ **พ้น ‘อุทธัจจะสังโยชน์’** คือ หมดส
 ภาวะดังกล่าวต่าง ๆ นั้น

จิตสะอาดที่รู้จัก รู้ทำ ด้วยความบริสุทธิ์นี้ เป็นจิตที่จะมีประสิทธิภาพ ควรนำ
 มาใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่างที่ท่านเรียกว่า “ใช้งาน” เป็นจิตที่ละเอียดอ่อน แหลมคม
 จะให้พิจารณาคิดสิ่งใด หยาบละเอียดขั้นใด จะเป็น ตักกะ (ตรี) วิตักกะ (ไตร่ตรอง) หรือ
 สังกัปปะ (คำรคิดเป็นเรื่อง) ก็ย่อมได้ ขณะที่ให้จิตทำงานนี้ ถ้าจิตต้องมีการกระทบสัมผัส
 คลุกคลี เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอก จะเป็นการทดสอบความแข็งแกร่ง แข็งแรงของจิตว่า
 อยู่เหนืออิทธิพลของสิ่งนั้นๆ หรือ พ้นจากอกุศลนั้นได้จริงเพียงใด จะมีสติละอองมาทำ
 ให้มัวหมอง ผลักคูดอกหรือไม่ จะรักษาสภาพจิตประภัสสรได้เพียงใด

จิตที่แข็งแรงแล้ว จะรักษาความบริสุทธิ์ผ่องใสไว้ได้ ในขณะที่มีสิ่งเป็นอื่น ๆ
 แวดล้อมสัมผัสสัมพันธ์อยู่ที่เดียว เหมือนน้ำกับใบบอน ที่ต่างไม่ดูดซึมซึ่งกันและกัน

กิเลสใด ๆ ก็แทรกตัวเข้ามาในจิตไม่ได้ ศัพท์ที่ภาษาบาลีในพระไตรปิฎกเรียกสภาพตอนนั้นที่จิตเป็นอย่างนั้นได้ ว่า **ปริโยทตา** และเรียกสภาพจิตเองที่ยังคงความสะอาดในตัวเองอยู่ว่า จิตยังเป็นตัว **ปริสุทธา** หมายความว่า แม้จะใช้จิตทำงานใด ๆ จะมีกิเลสกระแทกกระทบปานใด ๆ อยู่ กิเลสก็เอาชนะไม่ได้ นั่นคือ **ลักษณะของ “ปริโยทตา”** ตัวจิตนั่นเอง ก็ยังยังคงขาวสะอาดบริสุทธิ์ผ่องแผ้วคงเดิมอยู่นั่นแหละ นั่นคือ **ลักษณะของ “ปริสุทธา”**

คำอธิบาย**ลักษณะของจิต**เป็นภาษาบาลีอีกคำหนึ่ง คือ **มุกฺข** ซึ่งแปลว่า อ่อนละเอียดยุขุม ประณีต คล่องแคล่ว แว่วไว ผู้รู้ อาจารย์เก่า ๆ ท่านแปล **มุกฺข** หรือ **มุกฺกุต** นี้ว่า **“จิตอ่อน”** บัญญัติภาษาบาลีจะมีแนวโน้มนำให้เกิดความรู้สึกว่า **อ่อนแอ** คำแปลนี้จึงเป็นแนวโน้มนำพาสนับสนุนให้เข้าใจไปว่า ถ้าจิตเป็น **“ฉาน”** มีลักษณะ **“มุกฺกุต”** ก็ดี หรือจิตเป็น **“อุเบกขา”** ที่มีลักษณะ **“มุกฺ”** ก็ตาม ก็ต้อง **“อ่อนแอ”** ทำงานไม่ได้ อันที่จริงควรจะแปลว่า **จิตอ่อนละเอียดยุขุม** หรือ **ละเอียดยุขุมอ่อน** หรือ **ยุขุมประณีต, แว่วไวคล่องตัว** ซึ่งมีความแข็งแรง แข็งแกร่ง อยู่ในตัว มีความอ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ มีความแข็งแรง แต่ไม่แข็งกระด้าง เราต้องเข้าใจให้ได้ว่า **จิตอ่อนแอจะทำงานเอาชนะกิเลสไม่ได้** **ถ้ากิเลสอกุศลออกจากตัวไม่ได้ แม้จะรู้อยู่ว่าเป็นอกุศล เพราะความอ่อนแอ** งานของจิตที่สำคัญขณะนั้นอย่างเดียวกัน คือ **ล้างกิเลสออกไป** และ **เอาชนะกิเลสให้ได้** เท่านั้นเอง

จิตที่เหมาะสมแก่การงาน จึงต้องเป็น **จิตที่ละเอียดอ่อน ยุขุมไทร่ตรง** **แยกแยะกุศล อกุศล ได้ชัดเจน** และ**แข็งแรง พอกที่จะเอาชนะกิเลส ความอยาก หรือ ความติดยึดของตนเองได้** **มุกฺกุต** เป็น จิตที่อ่อนละเอียดยุขุม ประณีตแว่วไว กระปรี่กระเปร่า คล่องแคล่ว แข็งแรง ครบพร้อมที่จะทำงาน ผู้มีจิตเป็น **“ฉาน”** แล้วแท้ ๆ ถูกต้องแบบของ **“ฉานพุทธ”** จะมีจิตลักษณะนี้ให้รู้สภาวะของแท้ในตัวเอง ได้เอง

การที่จะกำหนด**จิต ว่า เหมาะแก่การงานนั้น** นอกจากจะพิจารณาตามลักษณะของจิต ดังกล่าวมาแล้ว ยังต้องพิจารณาสภาพของจิตอีกด้วยว่า เป็น**จิตที่เบาบาง** จากกิเลส ไม่มีกิเลสตั้งถ่วง เป็น**จิตที่มีความอิสระ เสรี** ลอยตัว ปราดเปรี้ยว ทำงานได้เต็มที่ งานที่ผลิตออกมาก็จะมีประสิทธิภาพดี **วิเศษ สละสลวย ประณีต สมส่วน สมบูรณ์** เรียกตามภาษาบาลีว่า **กัมมัญญา** หรือ **กัมมัญญะ**

จิตแม้จะ ใช้งานมาก เพียงใด แต่ยังสามารถรักษาสภาพ หรือ **ลักษณะ** ตาม อุเบกขาฐาน ๕ ประการ ดังกล่าวแล้วมานี้ คือ ปริสุทธา-ปริโย-
ทาทา-มุกุ-กัมมัฏฐา-ปภัสสร [จาก ธาตุวิงค์สูตร มัชฌิม. อูปร. ข้อ ๖๙๑]
ได้อย่างคงทน ถาวร จริงจัง ก็เรียกว่า จิตเป็น “**ฉาน**” ขันอุเบกขาทีเดียว

จิต ‘**ปภัสสร**’ จึงคือ ลักษณะอาการ **เด่นฉายรุ่งโรจน์โชติช่วงชัชวาลอยู่ได้**
เห็นได้กันแจ่มชัด มี ณ ที่ใด ก็ เลื่อมพรายส่งรัศมีเจิดจ้าอยู่ ณ ที่นั้น

เราจะต้องถึง ปรมาตถสัจจะของจิต **ลักษณะที่เป็นเอกสุด** ที่เรียก
ว่า “**อุเบกขา**” ถาวร ให้ได้

๑.๔ รู้จักกรรมวิบาก โลกหน้า โลกนี้

เรื่อง **กรรม** นี้ สำคัญยิ่งในศาสนาพุทธ **การกระทำ** (กรรม) ทุกอย่างเป็น **การสั่งสมทั้งสิน** ไม่ว่าจะพิเศษเสียน้อยชนิดของ **มโนกรรม** **วจีกรรม** **กายกรรม** **ย่อมเป็นอันทำ** ของใครของมัน เปรียบเสมือนฝากออมสินไว้ที่ละเล็กที่ละน้อย จะด้วยความตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็ตาม ก็เป็นการสะสมความเป็น ความคล่อง ความเชี่ยวชาญ คนเราทำสิ่งใดคล่องแคล่ว ก็จะชอบ และเคยชินกับการทำสิ่งนั้นๆ บ่อยๆ จนในที่สุดจะกลายเป็นอัตโนมัติได้

จิตเป็นตัวเอก เป็นตัวประธาน จิตจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ฝึกหัด อบรม ให้เสพคุ้นกับความดี และการทำความดี ให้มีการสังวร สำรวม หรือ คุ้มครอง (คฤคหาวาร) เราต้องฝึกจิตให้อยู่ในความคุ้มครองอันดีเยี่ยมของเราเองให้ได้ ให้อยู่ในกำหนด ให้เป็นไปตามที่เรามุ่งหมาย ให้ถูกทิศถูกทางแท้

พระพุทธองค์ ตรัสไว้ใน พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ คาถาธรรมบท ขุททกนิกาย ข้อ ๑๓ ว่า “การฝึกจิต ที่ข่มได้ยาก ที่เร็ว มีปกติตกไปในอารมณ์ที่น่าใคร่ ย่อมเป็นความดี เพราะว่า จิตที่บุคคล คุ้มครอง แล้ว นำสุขมาให้”

“ผู้มีปัญญา พึงรักษาจิต ที่เห็นได้แสนยาก แสนละเอียด มีปกติตกไปตามอารมณ์ใคร่ เพราะว่า จิตที่บุคคล คุ้มครอง แล้ว นำสุขมาให้”

“คนมีปัญญา ทำจิตที่คั่นรณ กลับกลอก รักษาได้ยาก ห้ามยาก ให้ตรงได้ เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น”

“พึงรักษาจิต ของตน เหมือนคนประคองบาตรเต็มด้วยน้ำมัน” [บทน พระไตรปิฎก เล่ม ๒๗ ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาดก ข้อ ๙๖]

จิตนี้แหละเป็นตัวที่ยาก ที่เราจะต้องฝึกมาก ต้องคุ้มครองรักษาให้ดีมาก คุ้มครองให้ได้มาก พยายามให้เป็นไปตามที่เข้าใจแล้ว เกี่ยวกับกุศล ทำให้เกิดผลดี จนได้ผลบริบูรณ์ จนเป็น “พระ” ผู้ประเสริฐ จนแน่นอนมั่นคง รักษาได้ คุ้มครองได้ แม้แต่ “ดี” ก็ต้องรักษา คุ้มครอง บุรณะไว้ มิให้เสื่อม มิให้ลดถอย ในการรักษา เมื่อเรารู้แล้ว เราก็ต้องฝึกปรือ ฝึกหัดให้เกิดความชำนาญในทุกทวาร ทุกกรรม เมื่อกาย กิเลส วจี กิเลส ได้รับความคุ้มครอง จิต ก็จะได้รับ ความคุ้มครองพร้อมกันไปด้วย **คนเราย่อมรู้ด้วยปัญญา รู้ด้วยจิต** ว่า กายกรรมเช่นนั้น วจีกรรมเช่นนั้น มโนกรรมเช่นนั้น ดีเป็นกุศล ถูกต้อง เป็นไปด้วยดี เหมาะควร อันใดเป็นทุจริต เราย่อมไม่รักษา ไม่ฝึกหัด

ไม่สร้างขันในตั้ว ไม่สะสมของไม่ดี ไม่ยอมให้ตนเองเคยชิน เสพคุ้นกับความไม่ดี
ไม่เก็บของไม่ดีไว้ในกระป๋องอมสินของเรา

คนเราที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ในชาตินี้นั้น บุญกัณฑ์มาแล้ว มี**กระป๋องอมสิน**มา
ด้วยทุกคน **สร้างสมความเป็นมนุษย์มา จึงได้เกิดเป็นมนุษย์** มีฟังประมาท
เพราะเราจะไม่รู้ได้เลยว่า บุญกุศลที่เราได้สร้างสะสมมาแล้วนั้น จะมีผลวิบากอะไร เพียงใด
จะพาเรากลับไปอีกเพียงใด เราเกิดมาแล้ว ชาตินี้ได้ขนาดนี้ ก็บุญแล้ว พอมีสติ
ปัญญา มีสมรรถภาพ มีทรัพย์สินเพียงพอ เลี้ยงกายขั้นแล้ว ก็ต้องสละทานแจกจ่ายแจกจ่าย
เราทำได้ หาได้เพียงพอ เรามั่นใจได้ เราก็ประกอบกุศลธรรม สุจริตกรรมไว้ เป็นส่วนแห่ง
บุญ (บุญญาภคิยา) ให้ผลแก่ขั้น (อุปธิเวมกกา) อย่าสร้างหนให้กับตัว **ผู้ที่เอา
มาให้ตัว มากกว่าสละให้โลก มากเพียงใด ก็จะเป็นหนี้อยู่มาก
เพียงนั้น** สิ่งเดียวที่เราไม่ควรสร้าง คือ อกุศล ที่จะทำให้เราเป็นหนี้โลก เป็นหนี้
เพื่อนมนุษย์ ส่วนอื่นสร้างขึ้นมา สร้างแล้วก็แจกจ่ายแจกจ่ายไปทั้ง วัตถุทาน อกุศลทาน
และ ธรรมทาน ธรรมทาน เป็นสิ่งที่สูงที่สุด เหนือกว่าทานทั้งปวง ถ้าคนเรามีโอกาส
มีเวลา และมีความชวนชวนสร้าง ธรรม ขึ้นในตน แล้วแจกจ่ายไป ธรรมทาน นั้น
จะเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติ **สุจริตกรรม** เป็นสิ่งพึงกระทำทุกเมื่อ ทุกอิริยาบถ
ผู้ที่มีโอกาสจะแจกธรรมทาน และ ประกอบ**สุจริตกรรม** ได้มากที่สุด คือ สมณะ คือ
พระ คือ คนประเสริฐ เราทุกคนจึงควรทำตัวให้เป็นคนประเสริฐ เป็นพระ เป็นสมณะ
ให้ได้ในชาตินี้ **ชาติหน้าไม่มีปัญหา**

ทุกคนมีความเชื่ออยู่แล้วตามสมมุติ และ ตามประเพณีว่า “พระ” คือผู้ประเสริฐ
ประเพณีการทำบุญกับพระ ทำทานกับพระ สร้างวัด สร้างศาลา สร้างกุฏิให้พระอยู่ จึงเป็น
กิจกรรมที่แพร่หลาย ที่จริงทำบุญกับ พระอริยะ ก็เป็นบุญแก่ขั้นที่ซับซ้อน เพราะ
นอกจากจะได้ทำให้ พระผู้ประเสริฐแล้ว ท่านก็ได้ใช้ทำประโยชน์ สร้างมนุษย์ให้
ประเสริฐ สร้างความประเสริฐเพิ่มขึ้นอีก เท่ากับว่า **สิ่งประเสริฐเหล่านั้น คือ
ผลของงานของเราด้วย** เราก็ย่อมมีส่วนรับความประเสริฐ บุญกุศลจะเกิดขึ้นต่อเนื่อง
เป็นลูกโซ่ ในทางตรงกันข้าม กิจกรรมที่จะพา อกุศล เกิด อันเนื่องจากการเริ่มต้นของเรา

เราก็อมต้อง รับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดต่อเนื่องด้วยเช่นกัน คนจึงเลือกทำบุญ ทำกิจกรรมร่วมกับพระมากกว่าที่จะประกอบกิจกรรมร่วมกับคนแล้ว คนร้าย พึงใช้ปัญญาสอดส่องหา พระอริยะของพระพุทธเจ้าให้พบเจอ

๑.๕ รู้จักการให้

มนุษย์เราทุกคนที่เกิดมา ถ้าไม่เลวจนเกินไป หรือเห็นแก่ตัวจนเกินไปแล้ว โดยธรรมชาติจะทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นอยู่เสมอ มากน้อย ตามโอกาส และ ฐานจิตอันประเสริฐของแต่ละคน คำพูดในภาษาพระที่ว่า “ทำ-ทำ-ทำ” ก็มักจะแปลว่า “ให้-ให้-ให้” คำว่า ทำ คำว่า ให้ ในศาสนาพุทธมีความหมายว่า ทำให้..สละให้..ละให้...ลดให้....เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน มิใช่มีแต่เพื่อตน หรือ มีแต่เพื่อท่านอย่างเดียว พุทธศาสนาสอนให้สะสมอย่างเดียว คือ ให้สะสม การให้ ผู้มีบุญญาน้อย จึงต้องอาศัยผู้ที่ได้รับสมมุติว่า มีบุญญามาก เพื่อให้สอน ให้แนะวิธีการให้ จึงเกิดรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นมา โดยส่วนรวมแล้ว พิธีมากเพียงใด สาระนั้นน้อยลงเพียงนั้น เพราะคนจะไปติดยึดแค่เพียงเปลือก พิธี จารต ประเพณี จนลืมสาระสำคัญ ของ “การให้”

หินนิ่ง หรือ ทานที่ให้แล้ว คือ การให้ แต่ฝ่าย มิจฉาทิฎฐิ จะทำทานเป็น การแลกเปลี่ยน จึงทำเพื่อแลก เพื่อได้มา ทั้งสิ้น ไม่เป็น การสละออก ไม่เป็น การทาน ที่แปลว่า ให้ จนกระทั่งไม่มีความโลภ ไม่มีความต้องการแลก นอกจากไม่แลกแล้ว ยังให้ได้หมดด้วย แต่ทานด้วยมิจฉาทิฎฐิจะไม่เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ ไม่มี ความกล้าที่จะ ให้ และ เมื่อให้แล้ว ยังต้องได้กลับคืนมากกว่าที่ให้ไป เมื่อได้น้อยกว่า จะรู้สึก ว่า ขาดทุน ผู้ที่มีความรู้สึกเช่นนั้น ไม่ใช่อริยะ เพราะยังเป็นคนที่พยายามเอาเปรียบมนุษย์โลก ไม่ใช่คนที่มึ่ประโยชน์แก่คนอื่น เพราะไม่ได้ ให้อะไรกับโลก แม้แต่ พระ ซึ่งควรจะทำงานศาสนา แจกจ่าย ธรรม ทำ ธรรมทาน ให้กับคน แต่ก็กลับไปเอาของแลกเปลี่ยน การ “ให้” ของตน ก็ยังเรียกว่า มิจฉาทิฎฐิ ถ้าถึงขนาด รับเงินทองดั่งกระโถน ไร่ไร่ไถ่สอย (ปฏิศุคห = การรับ, เครื่องรองรับ, กระโถน) ก็ถือว่า ผิดศีลของพระพุทธเจ้าอีกด้วย

พิธีบวงสรวงอันวอน มักทำให้คนสะสมความขี้เกียจ และ ความขี้โลก

ความอยากได้เพิ่ม อาจถึงขนาดติดสินบน พุทธศาสนาไม่สอน ไม่นิยม เพราะ ศาสนาพุทธเป็นกรรมนิยม “ทำเอง” จึงเป็นผู้ชื่อว่า “ได้” ยิ่ง “ได้” แล้วก็ “ให้” แก่ผู้อื่นไปอีก ก็ยังเป็น “กำไร” “คนอื่นทำ” เราไปเอามาชื่อว่า “เสีย” ชื่อว่า “ขาดทุน” – “เป็นหนี้” [ถ้าไม่มีประโยชน์ได้เกอูกุลคุ้มควรแก่กันเพียงพอ]

ส่วน **พิธีบูชา** ที่จะเ็นทางทำให้เกิดสิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ สิ่งที่มีคุณค่าใน สังคมมนุษย์ ทำให้เกิดการชำระ เกิดการลดละ จางคลายจากกิเลส เกิดการสมานสามัคคี ดำเนินการสร้างสรรค์ เหมาะสำหรับคนหลายฐาน หลายระดับ เป็นไปเพื่อช่วยเหลือ อุ่มชูกัน นั้น ควรเข้าใจให้เป็น **สัมมาทฐิ** สร้างสรรเพิ่มพูน **สัมมาทฐิ** ให้เป็น **ส่วนแห่งบุญ (บุญญาภคิยา)** ให้ผลแก่ขันธ์ (อุปธิเวบ์กกา) ให้มากที่สุด เป็นสัญญาณการร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อให้เกิดการสร้างสรร ความกลมเกลียว การยกย่อง เคารพซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัล เป็นพิธีที่ดี เหมาะสมกับ ประเทศสักรรรมอย่างประเทศไทย ทำให้เกิดการยกย่องอาชีพแรงงานของสักร (ดู ๑.๑.๑ เพิ่มเติม)

พระพุทธรองค์ทรงสอนรัฐพิธีไว้มาก ที่เป็นสิ่งเหมาะสมควรกับการยึดถือปฏิบัติตามใน ประเทศพุทธศาสนา เช่น ประเทศไทย โดยเฉพาะ ใน “กฎทันทสูตฺร” สี่ลขันชวรรรค [ในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ ๙] อันจะเป็นแบบอย่างรัฐพิธีที่ถูกต้อง ตามคำสอนของพระบรมศาสดา ในปัจจุบันนี้ พิธีที่เพ้อมากเกินการ จนเกือบจะไร้สาระ มักจะมาจากลัทธิศาสนาอื่น ที่ไม่ใช่พุทธ ผิดทางพุทธ ค้านแย้งกับคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ซึ่งมีเหตุมีผล มีวัตถุประสงค์ที่เด่นชัด เกิดประโยชน์เกิดสาระที่แท้จริง เป็นการให้ที่ถูกต้องลงตัว เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่างแท้จริง

เรื่องของ **ยัญพิธี** หรือ **พิธีบูชา** ที่เป็นเรื่องของการกระทำที่ดี อันเป็นกรรมวิธที่ จะนำพาไปสู่ที่สูง คือ ความเจริญงอกงาม เป็นสิ่งที่ดี ให้ผลดี เช่น รูปแบบพิธีแสดงความ เคารพนับถือ เชิดชู บูชา เทิดทูน เป็นรูปแบบทางกายที่ควรน้อมนำ วาจาเข้าไปประกอบ คำสอน คำกล่าว คำพูด เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การเทศนา ก็เป็นพิธีจูงนำที่จะเกิดผลที่ จิต ด้วยการพัฒนาจิตใจ ความเข้าใจ ปัญญา ความเห็น หรือ ความศรัทธา ให้จูงนำไปใน ทิศทางที่เจริญ นกเป็นแบบของพิธีกรรม ที่จะพาผลดีมาให้

ส่วนรูปแบบที่จะพาไปสู่ความเสื่อม ก็มีผลในทางเสื่อมจริงๆ เช่น พิธีกรรมทาง

ไสยศาสตร์ ที่ชักจูงไปในทางมงาย ไร้เหตุผล ไร้ปัญญา หรือ ชักจูงไปในทางเร่ร่อนโทสะ อาฆาต พยาบาท มาตราภัย แก่แค้น รุกเร้าใจให้เกิดความเหี้ยมโหด หรือ เข้มเกรี้ยว ก็ตาม หรือ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์บางอย่าง ที่มีความมุ่งหมายในทางราคะ เช่น ทำให้รัก ผั่งรอย รุกเร้าใจให้เกิดความจัดจ้านทางราคะ ก็เป็นพิธีกรรมที่มีผลแล้ว หรือ รูปแบบพิธี ที่ส่งเสริมให้คนโลภจัด แสวงหาทางเอารัดเอาเปรียบ เช่น เรื่องพระเครื่อง ที่อ้างว่า มีคุณสมบัตวิเศษต่างๆ ที่สร้างขึ้นมา ล้วนเป็น ยัญพิธี ที่ไม่ถูกต้อง ให้ผลที่แล้ว พุทธบริษัท ไม่ควรทำ ผิดศีลของพระพุทธเจ้าด้วย ไม่ควรสนับสนุน ไม่ควรอนุโลม

การสรุปเรื่องการให้ ให้อะไร ให้ใคร ให้อย่างไร จึงจะเกิดบุญเกิดกุศลจริงนั้น จะมีประมวลอยู่ใน หัวข้อที่ ๑.๒.๒. ต่อไป

๑.๒.๒. รู้คิด รู้ทำ รู้แจ้งในทาน

เกี่ยวกับการปริวรรตหมุนรอบเชิงซ้อนของทาน นั้น เราได้ศึกษาเพื่อให้ รู้ และ เพื่อให้เป็นมาแล้ว ในหัวข้อ ๑.๒.๑ ในส่วนนี้ เราจะขยายความเรื่อง ทาน ต่อไป จนเกิดการรู้แจ้ง ว่า เราควรจะทำอะไร? ทำกับใคร? ทำทำไม? จึงจะเรียกว่า เป็น ทานที่เป็น 'สัมมาทฐิ' ได้

คนเราควรจะต้องรู้ว่า การ "ให้" เป็นบุญ ผู้ที่มีโอกาส "ให้" คือ ผู้ที่มีบุญ และ ผู้ที่มีโอกาสที่จะได้ "ให้" อย่างมีผลสูงสุด ยิ่งนับว่า มีบุญสูงสุดทีเดียว คนเรามีได้เกิดมา มีบุญเช่นนั้นทุกคนไป แต่ทุกคนก็ต้องสร้างสมบารมีในการให้ เพื่อให้ เกิดผลสูงขึ้นเรื่อยๆ ให้จึงได้

คนเราจึงต้องพยายามใช้ปัญญา รู้จักคิดในเรื่องเกี่ยวกับการให้ บุคคลที่ควรให้ สิ่งที่ดีควรให้ และ พฤติกรรมของกายและจิตในการให้ เพราะองค์ประกอบเหล่านี้ จะมี ความสำคัญต่อผลของ การให้ ทุกครั้ง ทุกกรณี การให้จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ส่วนผู้ให้ ส่วนผู้รับ และ ส่วนสิ่งที่จะให้เป็นทาน เราจะต้อง วิเคราะห์ส่วนทั้ง ๓ นี้ให้ละเอียด เพื่อความรู้แจ้งในทาน

๒.๑ ส่วนผู้ให้

ส่วนผู้ให้ ประกอบด้วยกาย กับ จิต ก่อนจะมีพฤติกรรมการให้ทางกาย ผู้ให้ จะต้อง มีจิต ที่จะ ให้ ที่จะ อดทน ที่จะเอื้อเฟื้อ แจกจ่าย เสียก่อน จิต นี้ เป็นจิตที่ดี

เป็นจิตที่ไปสู่ทางยิ่งใหญ่ คือ จิตที่ “เป็น” และ “ไปสู่สูง” เรียกภาษามาลว่า **มหัคคต** ยิ่งเป็นจิตกุศล ที่จะแผ่ไปได้กว้างเท่าใด ก็แผ่แผ่ไปได้ทุกสารทิศ ไม่มีประมาณ เป็นจิตที่ละเอียด ลึกซึ้ง ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ยิ่งละเอียด กว้างไกล เพียงใด ก็จะอ่านยาก มองยาก คนอื่นรู้ได้ด้วยยากขึ้นเพียงนั้น

ส่วนพฤติกรรมทางกาย เป็นกิจ เป็นกรรม ที่เห็นได้ชัด ยิ่งกว้างขวางใหญ่โต มากมายเท่าใด ก็เกิดเป็นมหกรรม ที่มีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น กุศลกรรมการให้^๕ จะเห็นได้ชัดเจน

เพราะฉะนั้น ผู้ทำกิจการงาน มีแก่นสาร มีประโยชน์ อันเป็นประโยชน์ใหญ่ ประโยชน์มาก เรียกว่า **มหโต อตถายะ** เช่น สร้างบ้านสร้างเมืองให้เจริญมาก สร้างกลุ่มหมู่บ้านให้มีจำนวนมาก สร้างคนให้เป็น “อริยะ” ประดิษฐานไว้ในบ้านเมือง ให้มีอริยชน ให้มีอารยธรรม งานนี้เป็นงานที่เป็นมหกรรม ที่ต้องมีมหัคคตจิตด้วยบุคคลที่ได้รับการสร้างขึ้นมาตามนั้นจึงเรียกได้ว่า เป็น **มหัคคตบุคคล** ซึ่ง **มหัคคตบุคคล** กิติ หรือ **มหัคคตจิต** กิติ จะเห็นได้ชัด เป็นรูป เป็นร่างขึ้นมาเด่นชัด ใหญ่โต มากมาย ขึ้นเรื่อย ๆ ได้ ตัวอย่างสูงสุดของผู้ให้ ผู้สร้าง ประเภทนี้ ก็คือ **องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** พระองค์เป็นตัวอย่างของผู้ให้สูงสุด ผู้ทำทานสูงสุด และมีผู้ใดเสมอเหมือน

พุทธศาสนิกชน ผู้ต้องการฝึกการให้ มีบุญที่จะได้มีโอกาสกระทำการ “ให้” ได้ทุกวัน ด้วยการทำบุญตักบาตรเป็นประจำทุกวัน เพราะนอกเหนือจะได้ฝึกการให้แล้วยังจะได้มีโอกาสทำหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ดี ในการสืบทอด **พุทธประเพณี อันสำคัญ** ด้วย เพราะพระพุทธรูปทุกพระองค์ และ พระสัมมาสัมพุทธสาวก จะยังชีวิตอยู่ด้วยการ **บิณฑบาตเป็นอาชีพ เป็นการเลี้ยงชีพหลัก (สัมมาอาชีพะ ของ ภิกษุ)** ไม่มีการสะสมแม้ข้าว ๑ เมล็ด

ในการให้^๕ พุทธศาสนิกชน ต้องฝึกจิตในการให้ ให้สละได้มากที่สุด คำว่า **สละได้มากที่สุด** มิได้หมายถึงในประเด็นว่า จะต้องให้เป็นวัตถุสิ่งของที่มีปริมาณมาก หรือ จนหมดเนื้อหมดตัว แต่หมายความว่า **ต้องทำจิตให้ “ให้” ให้สละ โดยไม่เรียกร้อง หรือ ขอ หรือแม้แต่คิด “ขอ” สิ่งตอบแทน แลกเปลี่ยนการให้** ของตน **ต้องรู้จักแยกการให้ การแลกเปลี่ยน หรือ การเอา การรับ**

การขอ การแลก การรับ หรือ แม้คิดจะขอ คิดจะแลก คิดจะรับ **มากกว่า** ที่เราให้ไปแล้ว ถือว่า **ขาดทุน** ถ้าคิดจะขอ คิดจะแลก คิดจะรับ **เท่ากับ** ที่ให้ไป ก็เป็นการเสมอตัว ถ้าคิดเอา คิดรับ คิดแลก **น้อยกว่า** ที่ให้ไป จึงจะเป็น **กำไร** แต่ถ้าสามารถให้ โดยไม่คิดแลก คิดรับ **คืนมาเลย** ก็จะได้กำไร **มากที่สุด** นี่เป็น **ทฤษฎีกำไร-ขาดทุนของพุทธ** ซึ่งพุทธศาสนิกชนต้องทำความเข้าใจให้ได้ ทำบุญด้วยจิตว่าง หรือ ด้วย **สัจจจิต** คือ การให้ โดยไม่คิด หรือ ขอของแลกเปลี่ยน ตอบแทน เช่นนี้ จึงจะเป็น **ทาน** ที่แท้ เป็นบุญสูง ได้สั่งสมบุญ ลงกระป๋องอมสินได้เต็มที่ ไม่ต้องหักแบ่งเอามากินใช้เสียก่อน

ถ้าเราทุกคนฝึกตนให้เป็น **ผู้ "ให้"** ได้ เช่นนี้ **จะเกิดกิจกรรมการจุนเจือ เอื้อเฟื้อ เพื่อแม่ เสียสละ ในโลก** เพราะทุกคนจะ **ให้** มากกว่า **รับเอา** จะเกิด **ความสมบูรณ์** พูนเพิ่ม **โลกจะไม่ขาดแคลน** **ไม่ต้องแย่งชิง** **ไม่ต้องหาทาง** **กอบโกย** **กักตุน** เพื่อเก็บมาไว้ให้ตน **ความเบียดเบียนจะไม่มี** **ความทุกข์ยาก** **แร้นแค้นจะหมดไป** **เราทุกคนไม่ได้เรียกร้องหาโลกเช่นนี้ หรือ ? ...**

โลกอย่างนี้ จะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าเราแต่ละคนไม่ช่วยกันสร้าง เราจะช่วยโลกได้ ด้วยการฝึกตนเป็นคน **ให้** โลก **มากกว่ารับเอา** จากโลก ทำเดี๋ยวนี้ เห็นได้เดี๋ยวนี้ **ไม่ต้องคอยนานเลย** บ้านใหญ่เมืองโตเพียงใด ถ้า **ไม่มีอริยะแล้ว** ก็ไร้ค่า ไร้ประโยชน์ **สูญเสียดวงพยากรณ์** และ **แรงงานในการสร้าง** นอกจากนี้ **ผู้ให้** ยังต้อง **ตรวจจิต** กำหนดจิตให้ได้ว่า **มิได้ให้ด้วยความอยากเด่น** **อยากดัง** **อยากได้** อันยังเป็นการ **ต้องการของตอบแทน** เป็น **นามธรรมแท้** และเป็น **โลกียธรรม** **ธรรมดา** เป็น **ธรรมชาติของโลก** เพราะมันก็ยังเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน เช่นเดียวกัน **ยังเป็นต้นเหตุ** **ผลักดัน** **ไป** **อีก** **เรื่อย ๆ** เป็นอุปกิเลสที่ยังเหลือเศษเหลือเชื่อ **การให้** ในกรณีนี้ แม้จะเป็นกุศลกรรมระดับหนึ่งแล้ว แต่สูงกว่านี้ยังมี คือ **การให้** ด้วยการ **สละหมด** **ไม่ต้อง** **การการแลกเปลี่ยน** **ไม่ต้อง** **การการตอบแทน** **ไม่ต้อง** **มี** **เศษเหลือ** **กลับมา** **ที่ตนเลย** **ผู้ใดทำได้ถึงปานนั้น** **ย่อมจะเรียกว่า** เป็น **ผู้ให้** ได้สูงสุดตามกรณี

๒.๒ ส่วนผู้รับ

ผู้รับ เป็นส่วนสำคัญมากในวงจรของ การให้ เพราะจะทำให้ การให้ สำเร็จลง เกิดบทบาท เกิดกรรมกิริยาขึ้นในโลก มีผู้ให้ และมีผู้รับ ผู้ให้ก็สบายใจว่า ได้ให้ ผู้รับ ก็สบายใจว่า ได้รับ แต่กรรมกิริยาของการให้-การรับ จะเกิดผลมากมายขึ้น ก็เมื่อผู้รับดำเนินบทบาทเป็น **ตัวกลาง** ของการให้ และมีกรรมกิริยาที่ "ให้" ต่อออกไปได้ หมายความว่า ผู้รับ มีเป็นผู้จบบทบาท การให้ แต่ผู้รับจะต่อ การให้ออกไปอีก เช่นเดียวกับพระ ผู้รับอาหารจากชาวบ้าน กินข้าวเพื่อเลี้ยงกายขั้น แล้วทำงานแจกธรรมะเป็นทานแก่ผู้อื่นต่อไป และต่อไป **อานิสงส์ของการใส่บาตร จึงเกิด และ แผ่ขยายวงกว้างออกไปไม่มีที่สิ้นสุด** จึงได้มีความเชื่อกันว่า ใส่บาตรแล้วได้บุญมาก แต่บุญมากนั้นมาจากการต่อขยายของตัว **ผู้รับ บุญมิได้ มาจากการใส่บาตรให้แก่คนที่ใส่เครื่องแบบของพระพุทธสาวกเพียงอย่างเดียว** ทำความ เข้าใจให้ชัดๆ ทำทาน ทำบุญ ให้ถูกตัวถูกสภาพที่เป็นบุญ ได้บุญยิ่งๆ กันเกิด

ยิ่ง **ผู้รับทาน** ทำตัวเป็น **ผู้ต่อทาน** ต่อสารประโยชน์ ได้ในวงกว้างมากขึ้น เพียงใด **ผู้ให้** ก็จะได้รับ **ส่วนบุญ** นั้นมากขึ้น กว้างขึ้นอีกเพียงนั้น วงวนของกรรม กิริยาการให้ - การรับ ก็จะขยายออกได้ยิ่งใหญ่ จนหาประมาณมิได้

ตัวอย่างผู้รับทานที่เกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่สูงสุด ก็คือ **พระพุทธองค์** อีกนั่นแหละ เมื่อเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนตรัสรู้ประกาศพระองค์ เป็น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากบำเพ็ญทุกรกิริยา และ ตัดสินพระทัยได้ว่า การทรมานพระองค์จนเลยเถิดสุดโต่ง มิใช่ทางแห่งการตรัสรู้ จึงเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา เกิดปรากฏการณ์ **การให้-การรับ** ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก โดยผู้ให้คือ **นางสุชาดา** นำข้าวมธุปายาสอย่างเลิศที่สุด ไม่มีใด เทียม ด้วยจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยศรัทธา และ ปีติไม่มีใดเทียม มาถวายพระสมณะที่มีความ บริสุทธิ์ที่สุด ไม่มีใดเทียม และ พระสมณะพระองค์นั้น ก็ได้ข้าวจากนางสุชาดา เลี้ยง กายขั้นต่อมา สังเคราะห์เป็น **เนอานาบุญ** ที่วิเศษสุดในโลก ผลิตพันธุ์พุทธะออกเผยแพร่ ในโลกสืบมาจนทุกวันนี้ อริยสงฆ์สาวกแต่ละองค์ อริยชนแต่ละคน ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นส่วนของการต่อวงจร **การให้ - การรับ** ครั้นนั้นทงสน **พระพุทธองค์** จึงได้ตรัสระบุ ไว้ชัดว่า อาหารทานของนางสุชาดา นั้น เป็นทานที่เลิศที่สุดในอาหารทานทั้งหลาย ดังนี้

ด้วยเหตุนี้ การให้ แบบน ผู้ให้ จึงต้องกราบไหว้ ผู้รับ เป็นบุญแล้วที่ท่านรับของเราไป เพื่อสร้างบุญ สร้างกุศล สร้างประโยชน์อันยิ่งใหญ่เป็นทวีคูณ ซึ่งถ้าพึ่งตัวเราเองแล้ว เราไม่มีปัญญาจะสร้างให้เกิดผลบุญอันยิ่งใหญ่ได้เท่าท่าน ทายกทายิกาทั้งหลายที่ทำทานกับพระ ต้องกราบ ต้องไหว้ ให้รู้ว่า ผู้รับจะเป็นผู้มั่งคั่ง มีประโยชน์ สร้างสรรได้สูง ได้จริง ท่านมิใช่ผู้จำนนที่ต้องชอกชอนแสวงหามา หรือ ไข่เกล้าไข่ไถ่มา **เฉกเช่น** ขอทาน

การให้ – การรับ ในระบบศาสนาพุทธจึงเป็นสัจจะ เป็นปรัชญาชั้นสูง เป็นสิ่งที่เป็นปัญญาอย่างสูง อย่างที่มนุษย์ผู้มีปัญญาจริง จึงจะรู้ความจริงได้ จึงจะรู้ความหมายได้ จึงจะอธิบายความหมายได้ และ จึงจะรับความหมายได้ ผู้ไม่ถึงความจริง (สัจจะ) ก็ไม่รู้กันได้ หรือ ไม่เป็นจริงก็ได้ จึงมีส่วนแห่งบาปกันอยู่ตามจริง ทั้งผู้ให้ และ ผู้รับ แม้ในเรื่อง ‘การทาน’ แท้ ๆ

พระอริยเจ้า พระอรหันต์เจ้า พระอริยสงฆ์ จึงเป็นเนื้อนาบุญของโลก เป็นที่พึ่งแก่โลกอย่างแท้จริง เพราะท่านไม่โลภได้จริงๆ ท่านรับมาสังเคราะห์ในตัวท่านนิดหน่อย แล้วก็ สังเคราะห์ต่อไป เป็น ทาน แก่โลก ไปเป็นประโยชน์แก่โลก ไปเป็นที่พึ่งที่อาศัยของโลก โลกจึงอยู่ได้ด้วย ทาน ด้วย การรับ – การให้ ที่ถูกต้องคลองธรรม ถูกสัจจะ และ ถูกทางพุทธ

๒.๓ สิ่งที่จะให้เป็นทาน

เรารู้กันมานานแล้วว่า สิ่งที่จะให้เป็นทานนั้น อาจแบ่งได้เป็น ๓ ส่วน คือ **วัตถุทาน อภัยทาน และ ธรรมทาน** เรื่อง **วัตถุทาน** นั้น เราพูดกันศึกษากันมามากแล้ว จะไม่วิเคราะห์เพิ่มอีก ส่วน **ธรรมทาน** นั้น เราได้พบได้เห็นมาตั้งแต่หน้าแรกของหนังสือเล่มนี้ และจะมีต่อไปจนหน้าสุดท้าย จึงจะไม่แยกพูดเฉพาะเรื่องในที่นี้ เราจึงควรมาศึกษาวิเคราะห์เรื่องอภัยทานกันให้แจ่มชัดเจนนะดีกว่า

■ อภัยทาน

ส่วนใหญ่เราจะรู้จัก **อภัยทาน** ในแง่ของการให้อภัยผู้อื่น ในลักษณะของความเมตตา หรือ กรุณาผู้อื่น ในความร้ายของเขาต่อตัวเรา ซึ่งเป็นส่วนต้นของการอภัย มักจะเป็นในส่วน การลดโทษ ลดความโกรธ เพื่อที่จะไม่ให้สืบต่อไปที่ ความพยาบาท อามาต อันจะเป็นทางไปสู่การเบียดเบียน ประทุษร้ายผู้อื่น เราคงจะต้องลองมาวิเคราะห์อภัยทานในแง่อื่นดูบ้าง

รากศัพท์ภาษาบาลีของคำว่า **อภัย** คือ **ทำให้พ้นภัย ทำให้ไม่มีภัย** เราพิจารณาแต่ภัยต่อผู้อื่น หรือ จากผู้อื่น ซึ่งเห็นได้ง่าย แต่เรามองข้ามภัยต่อตัวเราเอง และหลายครั้งเรากลับมาทำความ “อภัย” ในตนเอง มูลเหตุใหญ่ ๆ ของภัยต่อตัวเรา ก็คือ **ความโลภ ความโกรธ และ ความหลง** ซึ่งจะว่าไปแล้วก็รวมกิเลสมูลทุกอย่างที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้เลิกให้ละนั่นเอง

เรียนมา ท่องมา ก็นึกหนาแล้ว เราต้องถามตัวเราเองว่า เราให้ความสนใจกับคำสอนของพระบรมศาสดาในข้อนี้เพียงใด เราจะใช้เวลากับสติ ถูกคิดสักนิตหนึ่งก่อนลงมือกระทำการใดหรือไม่ ว่า สิ่งนั้นเป็น ความโลภของเราหรือเปล่า สิ่งนั้นเป็น ความโกรธหรือเปล่า เราเคยคิดก่อนลงมือทำหรือไม่ว่า “**ทำไมเราจึงจะทำสิ่งนั้น**” ถ้าทุกคนจะถามตัวเองได้ทุกครั้งที่ **ก่อนประกอบ “กรรม” ทุกชนิด ทุกประเภท ทุกเมื่อได้** ในโลกนี้คงจะมีความทุกข์น้อยลง

ในทางปฏิบัติ ก่อนที่คนเราจะมามีสติเต็มได้ขนาดนั้น เราต้องฝึก ต้องหัด ต้องค่อย ๆ ลงมือกระทำจริง ๆ สิ่งส่วนใดก็ตาม ที่เรารู้ว่า **ไม่ดี ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร** เราต้องฝึกหัด ลดลง เจียนลง ปรับลง ให้เหมาะสมมากขึ้น ถูกตรงขึ้น ทีละน้อย จนกระทั่งงามขึ้น จนถึงงามพร้อม หมายความว่า เราจะต้องฝึก **อภัยทาน** ที่ตัวเองด้วย **การทาน ด้วย การสละ การสลัด** สิ่งอกุศลของเราเอง ให้หมดไปจากตัวเราให้ได้ โดยเราต้อง **รู้ตัว รู้กรรมกริยาของตนเอง** เมื่อรู้แล้ว ก็ต้องปรับปรุง เพราะทุกอย่างจะต้อง **สั่งสมทั้งสิน** สั่งสมเป็นวาสนา หรือ เรียกว่า **บารมี** ผู้ที่มี **สิ่งดี ที่ได้สั่งสม จนมีในตัวของจริง** เรียกว่า “**บารมี**” มีคำเรียกอีกคำหนึ่งว่า **สันดาน** ซึ่งคำนี้เป็นคำกลาง ๆ แต่มาใช้ในภาษาไทยในความหมายที่ไม่ดี **สันดาน** หมายถึง พฤติกรรมที่สั่งสมลงจนแน่นแฟ้น มันคงนั่นเอง เหมือนกันกับ “**บารมี**” ต่างกันแต่ว่า หมายถึงการสั่งสม **สิ่งดี** แล้ว **จนมี** แน่นเหนียวในตน ขนาดมีติดตัวมาตั้งแต่เกิดก็เป็นเรื่องจริง

ถ้าเราไม่แก้ส่วนที่ไม่ดี ส่วนที่บกพร่อง ใครจะเป็นผู้แก้ เราจะต้องแก้ให้เกิด **การสั่งสม ความสุขุม ประณีต แนบเนียน เรียบร้อย** เช่น พระสารีบุตร ต้องพยายาม **แก้ไขอากัปกิริยาของท่านตามแบบพระอัสสชิ** ผู้ซึ่งมีความเรียบร้อยเป็นเอก เพราะพระ **สารีบุตรมีความไม่เรียบร้อย ไม่สงบสำรวมในกิริยา เป็นข้อบกพร่องของท่าน การสละ การสลัด** สิ่งบกพร่องของพระสารีบุตร เรียกได้ว่า **เป็นทาน** ซึ่งทานของท่านได้ต่อเนื่อง

ไปเป็น**ยัญพิธีบูชา**ส่วนตัวของท่านเองจนตลอดชีวิต คือ ก่อนนอนทุกคืน ท่านจะระลึกถึงพระอัสสชิ ผู้มีความสงบเรียบร้อยเป็นเลิศเสมอ แล้วก็น้อมเคารพ และ นอนหันศีรษะไปทางทิศที่พระอัสสชิอยู่เป็นประจำ และ ในพิธีน้อยๆ สำหรับผู้อื่น แต่ใหญ่ยังสำคัญส่วนตัวของท่านพระสารีบุตรนี้ สิ่งเกิดต่างๆ ก็มี**การสังเวทรวงสว่าง** ซ่อนเชิงอยู่ในนั้น ในตัวของ**ยัญพิธี**ด้วย คือ มี**การตั้งจิตตั้งใจขอร้องลือทศทำดีถวาย** โดยการบูชาความดีของพระอัสสชิ และ **ขอสละสลัด** สิ่งบกพร่องของตนออกจากตนทิ้งไป เป็น**การกระทำดี** (ของดี) **สังเวทรวงสว่าง** แต่พระอัสสชิไปพร้อมกัน

ยัญพิธีบูชานี้ มิได้หมายถึงจารีตประเพณี พิธีของคนกลุ่มใหญ่เท่านั้น แม้แต่การวางรูปแบบพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ก็จะนับรวมเข้าใน พิธีบูชา ได้ เช่น การที่พระสารีบุตร ทำ**พิธีบูชา**ส่วนตัวของท่าน แสดงความระลึกถึง แสดงความเคารพบูชาเชิดชูพระอัสสชิ ซึ่งท่านถือว่า เป็นอาจารย์ของท่าน เป็นครู เป็นแบบอย่าง เป็นสิ่งประเสริฐที่นับถือ ด้วยการนอนหันศีรษะไปในทิศทางที่พระอัสสชิอยู่ ดังกล่าวมานี้ นี้เป็นลักษณะที่เรียกว่า **อปจายนมัย** แท้ๆ ด้วย ซึ่งหมายถึงการเคารพ การยำเกรง การนับถือบูชา เชิดชู นอบน้อมใจกายไปสู่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อการเคารพยกย่องสรรเสริญ และเพื่อก่อให้เกิด**ความดี ความเจริญพัฒนาที่จริงยิ่ง เห็นได้ชัดแท้ ของ มนุษย์อารยะ**

เมื่อเกิด**อปจายนมัย**แล้ว คนเราก็จะเกิด **เวทียาวัจฉมัย** คือ มีความชวนชวายนพยายามประกอบสิ่งนั้นขึ้นมาให้เป็นให้มีในตัวของเรา ใฝ่ใจ ใฝ่ใจ ใฝ่ใจ อดสาหะ เพิ่มแรงสร้างสม กระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ จึงจะเกิด**ความเจริญ** ยิ่งเรารู้ว่า เป็นสิ่งที่ดี เป็นกุศล เป็นสัมมาทิฐิ เรายิ่ง**ต้องชวนชวา** เพราะจะเป็นอุปการะ **เวทียาวัจฉมัย** **พฤติกรรม**แห่งการชวนชวา **การใฝ่แรงเพื่อสิ่งนั้นๆ อยู่เสมอ** หรือ **ขยันแสวงหาความเจริญยิ่งๆ อีก** **อยู่ไม่ขาดสายเรื่อยไป** เป็นฐานอุปการะสำคัญ สำหรับผู้เจริญ

อปจายนมัย จึงคือ **บุญกิริยาวัตถุ** ต่อจาก ทานมัย ศีลมัย ภวานามัย ซึ่ง**บุญกิริยาวัตถุ** ๓ (ทานมัย-ศีลมัย-ภวานามัย) นี้ เป็น **บุญกิริยาวัตถุ** หลักใหญ่รอบต้น คือการกระทำจนเกิดผล เกิดรอบรอบหนึ่ง แต่**เมื่อเกิดผลแล้ว ต้องระงับกำราบอุปกิเลสลง** เพราะคนเราได้ดีแล้วมักจะหลง หลงตัว หลงดี หรือ มักจะบ่ดีใจจนมี**“เสียหาย”** ตามมาได้ เรียกในคำภาษาพระว่า **‘มานะ’** เกิด คนที่คิดว่า ตัวได้ดีแล้ว จึงจำเป็นจะต้องนึกถึง**บุญกิริยาวัตถุ** รอบสูงนี้ โดยเฉพาะ **อปจายนมัย** กับ **เวทียาวัจฉมัย**

หัวข้อธรรมที่กำลังนำมาช่วยขยายเรื่อง ของ “ทาน” ให้เห็นจริง เห็นยิ่ง ชัดแจ้ง ถึงความเลิศล้ำ วิเศษลึกซึ้ง ของ “ทาน” อยู่ในขณะนี้ ก็คือ หมวดธรรมบุญกิริยาวัตถุ

๑๐ อย่าง อันได้แก่ :-

๑) ทานมัย	บุญสำเร็จด้วย การบริจาคทาน
๒) ศีลมัย	บุญสำเร็จด้วย การรักษาศีล
๓) ภาวนามัย	บุญสำเร็จด้วย การเจริญภาวนา
๔) อปจายนมัย	บุญสำเร็จด้วย การประพฤตินอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
๕) เวชยาวัจจมัย	บุญสำเร็จด้วย การชวนช่วยในสิ่งที่ดีทั้ง
๖) บัณฑิตทานมัย	บุญสำเร็จด้วย การ “ให้” ที่เป็นส่วนแห่งบุญยิ่ง ๆ ขึ้น (ปัญญาภาคिया) ให้ผลแก่ขั้น (อุปริเวบักกา)
๗) บัณฑิตานุโมทนามัย	บุญสำเร็จด้วย การอนุโมทนาในส่วนบุญ หรือ ในความ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้น
๘) ธรรมัสสวนมัย	บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
๙) ธรรมเทศนามัย	บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
๑๐) ทิฏฐชุกัมม	การกระทำความเห็นให้ตรง และ กระทำตามความเห็น ที่ตรง

จะเห็นได้ว่า “ทาน” นั้นคือ การให้ออกไป การสละออกไป การไม่เอาเข้ามา เป็นของตัวเป็นที่สุด ให้ ‘วัตถุ’ มันก็เห็นในรูปวัตถุง่าย ให้ทางพฤติกรรมกิริยาของ กายกรรม แม้การให้แรงงาน หรือ ให้ทางวิจิตรกรรม ก็เห็นก็รู้ได้ง่ายอีก พอเป็น “มโนกรรม” เป็นพฤติกรรมทาง จิตวิญญาณ ก็ยาก ต้องใช้ความรู้ ความละเอียด ความ แยกคายลึกซึ้ง

บางกรณี พฤติกรรมทางกาย-ทางจิต ของคนบางคนนั้น อยู่ในรูปของการให้-การ สละอย่างใหญ่หลวง อย่างมากล้น แต่พฤติกรรมทาง จิตวิญญาณ ของ ‘ผู้ให้’ นั้น กลับ ผนวก โสภมาก โสภร้าย ลึกกลับ ฉลาดโลกมีกลเม็ดให้ซับซ้อนอยู่ในจิต- ได้สำนึกที่บางที่เจ้าตัวจะไม่อาจรู้มันได้เลย และ แถมก็จนนั้นเป็นผลสำเร็จสมโลกมาเป็น การทำความ “ได้เปรียบ” อย่างท่วมท้น ชนิดที่ตนก็รับ “เอา” อย่างหลงพอกพอบใจ ภายใต้อันบังของจิตตนก็ไม่รู้จริงๆ ว่า ตนมีเล่ห์เพื่อ ‘ความได้เปรียบมา’ นี้ด้วยซ้ำจริงๆ

ความ ‘อวิชชา’ เช่นนี้ ก็มีอยู่จริง ๆ [นั่นคือ เขา “ขาดทุน” แล้ว ท่วมทันตามจริงนั้น ๆ ถ้าหากผู้นี้เข้าใจความจริง (สัจธรรม) ตาม “ทฤษฎีกำไร – ขาดทุนของพุทธ” อย่างแท้จริง] มันกลายเป็นผู้ “เอา” เป็นผู้ “ได้” ไม่ใช่กลายเป็นผู้ “ให้” ผู้ “สละ” เป็นตัวแท้ เมื่องบคุดตุ ‘ตัวแท้’ ตัวสุดท้ายแล้ว

ดังนั้น ทบทวนติดตามพฤติกรรมของ ‘จิตวิญญาณ’ ตัวสุดท้ายแล้ว จะสอดคล้องกับ กายกรรม – วจีกรรม สมบูรณ์ ตรงกัน คือ จะต้องเป็น ลักษณะ “ทาน” เป็นที่สุด

พฤติกรรม ของ “ทานมัย” ก็คือ บทบาทนั้น สำเร็จลงเป็น การให้ – การสละ – การบริจาค [สละเพื่อให้ครบทุกรอบทั้งสิ้น ทั้งวงนอกและวงในละเอียดหมด] นั่นแหละคือ พฤติกรรมของ ‘บุญ’ เป็นกิริยาของ ‘บุญ’ เป็นเรื่องของ ‘บุญ’ ถ้าเป็นได้ลงตัว หมดขีดแย้งถึงที่สุด ก็เป็น ‘บรรลุความสำเร็จ’ ถ้ายังไม่ถึงที่สุด แต่ “เป็นส่วนแห่งบุญ” คือ มีส่วนที่บดแล้วผลลัพธ์คือได้ว่า เป็น ‘บุญ’ “บุญ” ก็หมายความว่า ‘การได้ชำระโลภ-โกรธ-หลง’ ออกได้มากกว่า เอาโลภ-โกรธ-หลงเพิ่มเข้าไปให้ตนจริงๆ และ “ให้ผลแก่ขันธ” คือ รูปนาม ขันธ ๕ ของ ‘ผู้ทำ’ นั้น สุจริตขึ้นจริง กลายเป็นผู้มีขันธ ๕ สะอาดขึ้นจริง ตีขึ้นจริง พัฒนาขึ้นจริง เลิกไปจากหุนจริต ละไปจากกิเลส ออกสุดได้โดยแท้จริง ขึ้นถึงขั้น รูป-เวทนา-สัญญา-สังขาร-วิญญาณ เป็นได้คุณธรรม อกุสสภาพจริง ๆ

พฤติกรรม ของ “ศีลมัย” ก็คือ ได้อาศัย ‘ศีล’ ได้อาศัยข้อบัญญัติตามความหมาย ตามกำหนดนั้น ๆ แล้วทำได้สำเร็จถูกต้องตรง ลงตัว ทั้งภายนอก คือ กาย – วจี ทั้งภายใน คือ จิตวิญญาณเป็นที่สุด ก็คือ ‘บรรลุความสำเร็จ’ ถ้ายังไม่ถึงที่สุด ก็ “เป็นส่วนแห่งบุญ” และ “ให้ผลแก่ขันธ” จริง ได้จริง ปฏิบัติตาม “ศีล” ก็คือ เพื่อสละ เพื่อเลิก เพื่อละ เพื่อให้ความไม่ดีในตนออกไปจากตน ก็ไม่พ้นการ ‘ทาน’ นั้นเอง

พฤติกรรม ของ “ภาวนามัย” ก็คือ ก่อพฤติกรรมกันจริงๆ ให้เป็น “ทาน” เกิดขึ้นจริงได้ ก่อพฤติกรรมกันจริงๆ ให้เป็น “ศีล” เกิดขึ้นจริงได้ จริง ทั้งทางกาย-วจี โดยเฉพาะ ทั้งทาง “จิตวิญญาณ” จนเกิดเป็นจริงถึงที่สุด ตามที่มุ่งหมาย ตามความหมายขนาดนั้น ๆ ถัดถึงที่สุด ก็คือ ‘บรรลุความสำเร็จ’ ถ้ายังไม่ถึงที่สุด ก็ “เป็นส่วนแห่งบุญ” (ปุญญาภาคิยา) และ “ให้ผลแก่ขันธ” (อุปชិเวปักกา)

ถ้าทำไม่“เกิดผล” ไม่“มีผล”จริง ก็คือ ไม่มี‘ภาวนา’ **ต้องเป็น**
‘ความเกิดผล-ความมีผล’จึงจะชื่อว่า“ภาวนามัย” แม้เกิดผลน้อย
ก็คือ ภาวนามัยน้อยๆ ได้ผล-มีผลน้อยๆ ถ้ามากก็เป็น ภาวนามัยมาก ได้ผล-มีผลมาก
ถ้ามีผล-ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด จบสำเร็จ ก็จบบรรลุผลสำเร็จ เรียก ภาวนามัย ได้เต็มคำ

แต่เพราะ “ความสำเร็จ” ในบุญ ในทาน ในธรรม ชั้น ‘ปรมัตตสัจจะ’ นั้น
มันมิใช่จะทะลุทะลวงบรรลุสุดยอดได้ง่ายๆ กว่าที่จะ “ทาน” กันจนสิ้น โลก-โกรธ-หลง
หมดอึดตา ถึงสุญญภาพ หนักเป็นผู้มีบุญสมบูรณ์ถ้วนสิ้นได้แท้ ดังนั้น เมื่อรู้พฤติกรรม
‘วัตถุทาน’ แล้ว และแม้จะทำพฤติกรรมแห่ง ‘วัตถุทาน’ ถ้าไม่เรียน ‘อภัยทาน’
ไม่ปฏิบัติ ‘อภัยทาน’ จะไม่ถึง “บุญ” ถึง “ทาน” จบสมบูรณ์สุดจริงๆ จึงต้อง
มีพฤติกรรม “อปเจายนมัย” ต้องมีพฤติกรรม “เวยาวัจจนมัย” และ
ต้องถึงขั้นมี พฤติกรรมของ “ปัตติทานมัย” มี พฤติกรรมของ “ปัตตา-
นุโมทานมัย” อย่าง ‘รู้’ อย่าง ‘เป็น’ กันจริงๆ

นี่เรากำลังพูดถึง ทาน ทาน ตัวเดียวกันนี้ แต่เป็น ‘ทาน’ รอบทีกรอบสูง
แล้ว แล้วผู้กระทำทานนี้ ก็จะได้ดั่งชั้นอีก เพราะมี “อปเจายนมัย” เพราะมี
“เวยาวัจจนมัย” เพิ่ม ‘บุญกิริยา’ แก่ตนจริงๆ จึงได้มีเหตุมีปัจจัยนำพาขึ้นสู่ ‘บุญ’
ชั้น “สำเร็จด้วยการ ‘ให้’ ส่วนบุญชั้น ‘ปรมัตตสัจจะ’ ยิ่งๆ ขึ้น” (ปัตติทานมัย)
เป็น ‘อภัยทาน’ ตัวจริง เป็นการบรรลุ จริง(ปัตติ) ในทานนั้นๆ แท้ ชั้น
‘ทานในจิตวิญญาณ’ จริง จึงเป็น ‘ทานปรมัตตสัจจะ’ (ทานปรมัตตบารมี) จิตแปรต
ของผู้ทำ ทำถูกต้อง ได้ **อภัยทาน** จริงชั้น “ปัตติปัตติ” (ผู้ถึงธรรมที่ควรถึง, ผู้บรรลุธรรม
ที่ควรบรรลุ) จิตถูกชำระจริง(เป็น ‘บุญญ’ หรือ บุญ) จิตเกิด *ความสะอาด* (เป็น ‘บุญ’)
ได้แท้แล้ว จิตได้ ‘ส่วนบุญ’ แท้ๆ นี้แหละคือ จิตแปรตได้รับ ‘ส่วนบุญ’ ตัวจริง

ถึงขั้นนี้แล้ว จะเห็นการทำทาน ทำการสละ ทำการบริจาคที่เป็นเรื่องพฤติกรรม
ของ จิต-เจตสิก ชาติๆ คือ บริจาคในวัตถุ นอก มีการ ‘ให้’ ภายนอกแล้ว จิตก็
ไม่กลับมีพฤติกรรมโลก ไม่กลับมีพฤติกรรมเอา แต่มีพฤติกรรม ‘ให้’ แท้ๆ ‘สละ’ จริงๆ
สอดคล้องกันกับพฤติกรรมข้างนอก ไม่ต้องการ ไม่อยากได้อะไรกลับคืนมาแลกเปลี่ยน

ความโลก ความยังมีอาการ ‘อยากได้’ ตอบแทนคืนมานั้น ล้วนยังเป็นแปรต

ยังเป็นสิ่งเลว สิ่งชั่ว สิ่งอกุศล ล้างอกุศลออกไปได้อีก อากาโรโลก ก็เป็นอกุศล อากาโร โกรธ ก็เป็นอกุศล อากาโร 'หลงผิด' เข้าใจการทำทานแบบผิดๆ ก็เป็นอกุศล กรรมกิริยา ที่ไม่ดีใด ๆ ก็เป็นอกุศล ที่จะต้องล้างต้องลด ต้องสละออก ก็ต้องปล่อยออกไปได้อีกจริงๆ

นี่คือ ความหมายที่ลึกซึ้งของท่าน ที่ผู้รู้ได้นำมาอธิบายให้เห็นชัดเจนให้เห็นง่าย เข้าใจได้ง่ายขึ้น เปรียบเสมือนท่าของลูกให้คน ทำของคว่ำให้หงาย ถ้าไม่มีผู้หยั่งรู้อธิบายให้ฟัง ก็คงจะไม่ได้รู้อย่างกระจ่างชัดเจนเพียงนี้ เราได้ฟังด้วยสือ ด้วยนิรุตติ ด้วยภาษา ด้วยปฏิภาณของท่าน ที่นำมาเทียบเคียงให้เราได้รับรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้ง เมื่อเข้าใจแล้ว ก็จงละสิ่งที่เคยติดยึด เคยอยากทำ เคยชอบใจอยู่ เรียกตามภาษาธรรมว่า "ล้างเปรต" คำว่า เปรตนี้ พาให้เกิดความเข้าใจเป็น มิจฉาทิฎฐิ อย่างมาก มาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะหยั่งไม่ถึงปรมัตถ์

ผู้ที่เข้าใจคำว่า เปรต ว่า หมายถึงสัตว์โลกที่ตายไปแล้ว ปากเท่ารูเข็ม ฯลฯ ถ้าเข้าใจว่า จิตวิญญาณเปรต มีตัวเป็นตน เป็นรูปเป็นร่างอย่างเถรตรงพาชอ เป็น มิจฉาทิฎฐิ ผิดทางพุทธ ผู้นั้นจะไม่สามารถเข้าใจปรมัตถธรรมที่ลึกซึ้งกว่านั้นได้ เพราะความเห็นที่ตงไว้นั้นผิด

อันที่จริง เปรต คือ จิตที่ยังอยาก ยังใคร่ ยังชอบใจ ยังสั่งสมเอาเป็นของเราอยู่ ดั่งได้อธิบายผ่านมาแล้ว ทบทวนดูดีๆ เปรต ส่วนแรกที่ต้องล้าง คือ จิตเปรตในตัวของเราเอง เพราะฉะนั้น การช่วยเปรต คือ การช่วยตัวเองก่อนเป็นส่วนแรก ทำตนให้สูงขึ้น ด้วยการล้างจิตเปรตออกไปจากตัวเรา คำว่า 'ปัตติทานมัย' ที่เคยมีการแปลกันว่า โปรตเปรต จึงจะได้เป็นสัมมาทิฎฐิเสียที่ เราจะได้รู้จักเปรตตัวสำคัญอยู่เรื่อยๆ ละเอียดยขึ้นเรื่อยๆ โดยที่แต่ก่อน เราไม่เคยรู้ว่า มันเป็นจิตเปรตที่อยู่ในตัวของเรา เพราะมันได้แช่อยู่ในสิ่งที่เราเคย หลงคิด หยาบๆ ว่า เป็นความดี เช่น การกินที่หลงชอบชื่นในความเอร็ดอร่อย ที่เคยคิดว่า ดี แท้จริง คือ การสั่งเวทย์เปรตแห่งความอยากกินของเราเอง เป็นต้น

ถ้าเราไม่รู้อะไร ไม่มีสัมมาทิฎฐิ ในการเกิด-การตายของจิตวิญญาณ(โอปปาติกโยนิ) เมื่อมันเกิดเป็นเปรต (โอปปาติกสัตว์) คือ มันตายไปแล้ว จากจิตวิญญาณดีที่ไม่มกิลเสสนั่นเอง เกิด ตายๆๆ ผุดเกิด-ผุดตาย อยู่ในกายขั้นฐ์ของเราเอง มีแม่ มีพ่อ อยู่ในตัวเราเอง

เพราะ จิตวิญญาณที่ยังมีกิเลส นั้น คือ จิตที่ เกิดตายๆ หรือ เกิดดับๆ อยู่ตลอดเวลา เคยก็เกิดเป็นเปรต เกิดเป็นสัตว์นรก เกิดเป็นเดรัจฉาน เกิดเป็นอสุรกาย เคยก็เกิดเป็น 'เทวดา' (สมมุติเทพ) เกิดๆ - ดับๆ เกิดๆ - ตายๆ อยู่ดังนี้ นับไม่หวาดไม่ไหวสำหรับจิตปุถุชน คนที่ยังมีกิเลสมากอยู่ แม้ผู้นั้นจะไปเรียน 'พระอภิธรรมบัญญัติ' มาอย่างแตกฉาน ด้วยการจำเก่ง และ ความรู้เหตุผลของบัญญัติลึกล้ำปานใด

แต่ถ้ายัง **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ในเรื่อง จิตวิญญาณ (โอปปาติกะ) **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ในเรื่อง โอปปาติกกำเนิด (โอปปาติกโยนิ) ของ สัตว์โอปปาติกะ ที่มัน เกิดตายๆ อยู่ในโลก อันคือ กายยาววา หนาคืบ กว้างศอก พร้อมด้วยสัญญาและใจในตัวเรา ณ บัดนี้ เดียวกันอยู่แท้ๆ ไม่มีแม่ ไม่มีพ่อ ทำให้เกิดแบบต้องสมสหายาบๆ นั้นดอก แต่ที่ "มี" แม่ "มี" พ่อ ที่ทำให้ **เกิดเกิด** **โผล่เกิด** อยู่ในตัวเราเองนี้ได้แท้ เห็นได้ รู้ได้ชัดๆ ทันกาล เป็นจริง มีจริง

และ ถ้ายัง **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ในเรื่อง กรรม ไม่เข้าใจใน พฤติกรรม (ด้วย อากาโร - ลิงค์ ฯลฯ) ที่มีอยู่ใน โลกนี้ ณ บัดนี้ ไม่เข้าใจ โลกหน้า ที่ลึกซึ้งขัดแย้ง จนสามารถลดความเป็น โลกหน้า ของตนให้สั้นลงๆ ได้จริงๆ จนหมดลง **ไม่มีโลกหน้าอีก**

หรือ ถ้ายัง **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ในเรื่อง ทาน อย่างลึกซึ้งถึงขั้น บัตติทานมัย ที่ถูกเรื่องจริง จนมีการทำให้เกิด บุญกิริยา ได้จริง ตามหลัก 'สวากขาตธรรม' ของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ใน ญัตติพิธี อันคือ **วิธีการส่วนตัว** ก็ตาม **กรรมวิธี**, **พิธีการส่วนรวม** ก็ตาม ที่เราจะสามารถทำให้ **เกิดผล** จริง จนได้ **สังเวทียบวงสรวง 'เทวดา' ที่เกิดจริงเป็นจริง** (อุบัติเทพ, วิสุทธิตเทพ) เป็นสภาพ **บัตตานุโมทานมัย** เกิด 'บุญกิริยา' ในตนถึง บุญขั้นที่ ๗ นี้ได้แท้ คือ เราเกิด ความยินดีพอใจในความเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ เพราะการทำให้จิต วิญญาณของเรา **เกิด** เป็นเทวดา **ตาย** จากความเป็นสัตว์นรก สัตว์เปรต ฯลฯ **ได้จริง**

จากนั้น **ผู้รู้จริงเป็นจริงมีจริง** [สมณพราหมณา สัมมัตคตา สัมมาปฏิปัตตนา] จึงจะเอามาพูด เอามาอธิบาย เอาความจริง (สัจธรรม) ขึ้น **ปรมัตถ์** เหล่านี้ ออกมาแล้ว ให้เราฟัง ผู้ได้ฟังธรรมขั้น **ปรมัตถ์** [เนื้อแท้อย่างยิ่ง, ความจริงอันเป็นที่สุด] นี้ จาก **สัตบุรุษ** ก็เป็น 'บุญกิริยา' แท้ ขั้นที่ ๘ คือ **ธัมมัสสวนมัย** เป็น **บุญที่ได้ฟังธรรมขั้น**

‘เนื้อแท้อย่างยิ่ง (ปรมาตม์) ชั้นความจริงอันเป็นที่สุด (ปรมาตม์)’ ถ้าฟังให้สมบุรณ์

บริบูรณ์ดี ก็จะได้ศรัทธาที่บริบูรณ์ จะเกิดความรู้ใน จิตวิญญาณอันแยกกายจริง

ผู้รู้จริงเป็นจริงมีจริง (สัตบุรุษ) ท่านก็จะเทศน์ จะบรรยาย ก็เป็น ‘บุญกิริยา’
แก่นมนุษย์แก่สัตว์โลกแท้ ๆ คือ เกิด ‘ธัมมเทสนามัย’ สัตบุรุษ หรือ สมณพราหมณ์
ที่ท่านบรรลุดี เป็นจริง มีจริงแล้วแท้ ท่านก็จะมีพฤติกรรม (จรรย) ทั้งกาย ทั้งวาจา อัน
มาจากจิตวิญญาณ ที่มีของจริง เป็นจริงของท่านนั่นเอง เป็นเนื้อของ ‘ใจจริง’ ออกมา
เทศนา ออกมาบรรยาย เป็นพฤติกรรม เป็นกรรม (การกระทำ, การงาน) อัน ‘ทิวชุกุมม’ คือ
อันที่ท่านเห็นแล้วพบแล้ว (ทิวชุกุมม) ถูกตรงแล้ว (อชุก) จึงชื่อว่า เป็น ‘บุญกิริยา’ ชั้น
สุดท้ายจริงแท้ คือ ‘ทิวชุกุมม’ เป็น ทานรอบสูงสุด ยิ่งกว่า ‘ปัตติทานมัย’

สมณพราหมณ์ ที่เป็น สัตบุรุษ เป็นผู้รู้จริงเห็นจริงเป็นจริงมีจริง ท่านก็จะ
ทำ ‘กรรม’ ที่เป็นยอดแห่งกุศล ทำ ‘บุญกิริยา’ เป็น ‘ทิวชุกุมม’ ทั้งกายกรรม
- วาจากรรม - มโนกรรม อยู่ตลอดไป แสดง ‘ธรรมเทศนา’ อันเป็น บุญที่สำเร็จด้วยการ
แสดงธรรม นั่นคือ พฤติกรรมตั้งพรหม (พรหมจรรย) ของ สมณพราหมณ์ ที่เป็น
สัตบุรุษแท้ ผู้มี “ธรรมทาน” แท้ ๆ อนุเคราะห์สัตว์โลก เป็นประโยชน์แก่
มวลมนุษย์ทั้งหลาย (พหุชนหิตายะ) เพราะท่านได้ทำ ‘อภัยทาน’ มาแล้วอย่างดีสมบุรณ์

ดังนั้น ถ้าผู้ใด หรือ ผู้ศึกษามาอย่างถูกต้องถูกต้อง หากได้รู้แจ้งในกรรม ได้
เข้าใจในพฤติกรรม ได้รู้ อากา - ลิงค - นิमित - อุเทศ ได้แม่นยำมั่นคงตรงในรูป - นาม
โดยเฉพาะ ชั้น กรรม ชั้น โลกนี้ - โลกหน้า ของ ความเป็นจิตวิญญาณ เป็น
โอปปาติกสัตว์ ชั้นแม่ ชั้นพ่อ แบบปรมาตม์ และความเป็น ทาน ที่สอดคล้อง
กันทุกสภาพ ทั้งวัตถุทาน - อภัยทาน - ธรรมทาน ถึงท้ายสุดก็มั่นคงลงตัวเป็น ‘ทาน’
และ การมีวิธการ มีอภัยพิธิ มีพิธีกรรม มีการกระทำ มีพฤติกรรมที่เป็นจริง จนทำ
ให้ ‘เกิด’ ทางจิตวิญญาณ จริง ‘ตาย’ ทางจิตวิญญาณ จริง และ มีการได้ สัจเว
ค่อจิตวิญญาณ ที่ ‘จับมันคืนตาย’ ได้แท้ เป็นแท้ เห็นแท้ จึงมี ‘ธรรมทาน’ เลิศ
แต่ถ้ายังเป็น มิจลาทิฐิ โดยเฉพาะ เรื่อง จิตวิญญาณ เรื่อง การเกิด - ดับ
การเกิด - การตายทางจิตวิญญาณ ไม่รู้ อากา (ลิงค - นิमित ฯลฯ) ไม่รู้
พฤติกรรมแท้ ๆ ของมัน จับไม่ถูก อากา ไม่ถูก อารมณ์ มัวแต่ไปม ๆ อยู่แต่กับ ‘ตัวตน’

ของอุปาทานจิต ที่ขึ้นเป็นรูปร่าง มีโลมมีกาย หลงโลม หลงกาย แม้จะนั่งหลับตาขึ้นอยู่ใน
 ภพจิตของตน ก็ตาม หรือที่ร้ายยิ่งกว่านั้น ก็ไปหลงจิตวิญญาณอยู่นอกกายยาววาหนาคืบ
 กว้างศอกของตน แล้วเราก็ไม่สามารถดับความเกิดของจิตเปรต ไม่มีวิธีการ
 สร้างความเกิด ทำความตาย เป็นแม่ เป็นพ่อ ขึ้นปรมัตถ์ ไม่ได้ ไม่อาจสามารถ
 ทำให้จิตวิญญาณของเราเกิดเป็น 'จิตเทวดา' แท้ (อุบัติเทพ) จนเป็น 'วิสุทธิเทพ' กันได้
 ไม่สามารถทำให้จิตวิญญาณของเราตายจาก 'เปรต' หรือ 'สัตว์นรก' ต่างๆ จนไม่ต้อง
 เกิดอีก ไม่ต้องวนไปเป็นอีก อันมาจากมีพลังภายในจิตวิญญาณ 'อยู่เหนือ' การ
 เวียนเกิด เวียนตายนั้น ได้เด็ดขาด ก็ไม่มีแม่แต่ 'ปัตติทานมัย' เพราะไม่มี 'อภัยทาน'

จึงจะต้องเป็นผู้จริง ปฏิบัติได้แท้ เห็นการทาน การสละสลัดล้างอารมณ์เปรต
 การเข้าถึงบรรลุลุจจริงใน การทาน (ปัตติทาน) ขึ้น อภัยทาน ขึ้น ปรมัตถทาน-
 บารมีได้จริง ก็จะมี 'ปัตติทานโมทนา' กับ ความเป็นส่วนแห่งบุญ (บุญญาภากิยา)
 ของแท้ คือ จะยินดีพอใจ (อนุโมทนา) ในส่วนบุญที่เห็นแท้เป็นจริงนั้นๆ ที่เป็นสวรรค์
 ของ 'อุบัติเหตุ' เป็นบุญกิริยา เข้าถึงความเป็นผู้มีบุญยิ่ง มีสุข (วุปสมสุข) ยิ่งขึ้นไปอีก
 ความเป็นจริง เกิดจริง เห็นแท้ ก็มันแท้ ก็ยังแน่วใจใน "อภัยทาน" นี้ ก็ยังเป็น
 'บุญกิริยา' ที่พาเกิด ศรัทธา - วิริยะ - สติ - สมาธิ - ปัญญา เป็น อินทรีย์ ๕ เป็น
 พละ ๕ ยิ่งๆ ขึ้น 'อภัยทาน' ก็ยิ่งจะดีขึ้นๆ 'ธรรมทาน' ก็มีหวังสมบุญ
 เราจะเริ่มทำ อภัยทาน ขึ้นสูงชันกันได้อีก ถ้าผู้ใดเข้าใจดีแน่แล้ว และมี
 ปัญญาจริง เกิด ศรัทธา ที่เชื่อมั่นถึงพอ ก็คงจะทำ 'อภัยทาน' กันได้แท้แน่

๑.๒.๓ ทานนั้นสำคัญะนี่

ทานเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องกว้าง เรื่องต้น เรื่องปลายของศาสนา มีชั้นเชิง
 ละเอียด ลึกซึ้ง ซ้อนรอบมากมาย เท่าที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังไม่หมด จึงขอสรุปเพียงนี้
 โดยจะยกพุทธประวัติส่วนหนึ่งขึ้นมาวิเคราะห์ประกอบเรื่องทาน

กล่าวคือ ทานก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ อยู่ในรูปสมมุติของหญิง คือ นางสุชาดา
 ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบใหญ่ให้โลกได้มีพระพุทธเจ้า ส่วน ทาน สุดท้าย
 ก่อนเสด็จปรินิพพาน ก็เป็นทานที่ นายจุนทะ ถวายอาหารพระพุทธเจ้า ทาน สุดท้ายนี้

ถ้ามองดูอย่างโลก ๆ จะรู้สึกว่าเป็นบาป แต่ถ้าวเคราะห์ให้คิดแล้ว จะเห็นว่า เป็นทานที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า เป็นทานเสมอเท่ากับทานของนางสุชาดา สุชาดา นั้น ทำตัวเกิด และ จุนทะนั้น ทำตัวตาย เปรียบได้กับ สุชาดา เป็น พระเจ้าผู้สร้าง แต่จุนทะเป็นตัววิมุตติ จบสนิท เป็นบุญญา

ทานของนางสุชาดา กัด ทานของนายจุนทะ กัด เป็นทานอันวิเศษ เป็นทานอันลึกสูง เป็นทานอันสำคัญ ตั้งแต่ต้นก็คือ ทาน สุดท้ายก็จะมีแต่ตัวทาน และแม่ที่สุดทานก็เป็นกรรมกิริยา ที่มีอยู่ในโลก เป็นอาณิสส เป็นบุญแห่งสาสวะ เป็นผลแห่งขันธ ดังที่เห็นอยู่แล้วว่า ทานมี มีรูปแบบ และมีผล

ส่วนสุดท้าย ของ ทาน ก็หมดสุดได้จริง ดังที่ได้ยกเรื่องของนางสุชาดา และ นายจุนทะ ขึ้นมาแสดง ว่า ที่สุดแล้ว มีแต่ผู้ให้ พระพุทธองค์ที่เป็น ผู้รับ ก็สักแต่ว่า เป็นกิริยาทางโลก เพราะท่านรับแล้ว มิได้ติดยึดกักเก็บอะไรไว้ แต่เป็นเพียงตัวผ่านของทานต่อไปยังมนุษยชาติ โดยที่ท่าน รับทาน มาจากนางสุชาดา แล้ว ได้สร้างสรรค์สิ่งวิเศษ ซึ่งนางสุชาดาสร้างเองไม่ได้ พลังงานที่เกิดจากข้าว มธูปายาสถาที่พระพุทธเจ้ารับมานั้น ย่อมไปเป็นเชื้อเพลิงให้เกิดพลังงานเพื่อผลิตสิ่งวิเศษสุด ที่มีผู้ใดจะทำได้ นอกจากพระพุทธองค์ ทรงเป็น นาบุญอันวิเศษ ที่ทำให้นางสุชาดา พลอยได้บุญไปด้วย เพราะ มีการเกิดเนื่อง สร้างสรร เป็น อิทัปปัจจยตา เกิดสิ่งที่ดียิ่ง ใหญ่ยิ่ง สูงยิ่ง วิเศษยิ่ง ลักษณะของ นาบุญ อยู่ตรงนี้ ลักษณะของ การให้-การรับ อันสูงสุด อยู่ตรงนี้ เป็นสิ่งที่ เป็นจริง เป็นสิ่งที่แน่นอน เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ พิสูจน์ได้ เมื่อถึงจริง เป็น 'ปัตติทานมัย'

พระพุทธเจ้าถึง 'ปัตติทานมัย' เข้าถึง ทาน ชั้นสูงส่งสูงสุดปานฉนั้น กล่าวคือ พระพุทธองค์ไม่ได้รับอะไรเลย ทรงเป็นเพียงเครื่องกล ที่เชื้อเพลิง จะผ่านมาสั่งเคราะห์พลังงาน เพื่อผ่านไปเป็นงาน 'ให้' ผู้อื่น สมมุติแห่งนี้ ก็รับ ก็รู้ ก็เห็น ก็เข้าใจ เพราะยังมี จิตวิญญาณ และ กายขันธ์ เหลืออยู่ เท่านั้นเอง จึงสามารถ 'ให้' ได้แบบอุทิศตนสร้าง "ธรรมทาน" อย่าง เต็มใจชวนขายเกือกคู่ก่อประโยชน์เพื่อมวลมนุษยชาติ (พหุชนหิตายะ) ด้วยอิสรเสรีภาพเต็ม ด้วยสมรรถภาพเต็ม ชนิดหมดตัวหมดตน สิ้นความเห็นแก่ตัวสนิท

เพราะสภาพนี้ เป็นสภาพที่ หมดตัวหมดคน สั้นความ
เห็นแก่ตัวสนิทแน่นแท้เป็นจริง อย่างชนิดสะอาดสุด แม้แต่ก้นบึ้ง
แห่งจิตตัว ชูลิ้งเกี่ยกับ มานะกิเลส ของผู้สะอาดสุดใจ มันจะหาเหตุผล
วนตลบทบซ้อน มาย้อนยอกเล่นงานประชดประชันเสียดสีเอาตัวเองอีก
ว่า นี่..เรายังหลงดี ยึดดี เรายังหลงดั่ง ยึดดั่ง **ก็รู้เท่าทัน ว่า**
เรา 'หลง' หรือเรา 'วาง' มันจิตสนิทแล้วแท้ๆ หรือไม่? และ **แนใจ**
ชัดจริง ว่า ความดีจริงที่จริงเมื่อมีมากพอ มันต้อง 'ดั่ง' อย่างช่วยไม่
ได้เป็นธรรมดาของมันเอง ผู้ประกอบความดีเท่านั้นๆ จะแอบคิดฝัน
(ดัด) จิตหนีหลบไป หนีดั่งหนีดินนั้นอย่างไร ก็ยอมหนีไม่พ้น ถ้ายังคง
เป็นผู้ทำดีที่จริงนั้นจริงมากจริงอยู่ และ **ความจริงบ** ที่ว่า 'วันเวลา
ยอมกลืนกินสรรพสัตว์' เราขยันทำงาน ก็เดินทางไปหาตาย จะอยู่อย่าง
ลอยชาย หรืออยู่อย่างทำบ้างไม่ทำบ้าง ก็เดินทางไปสู่ความตาย เช่นกัน
ทั้งสิ้น ดังนั้น ก็ขยันทำงานเสีย เหนื่อยสมควรพัก ก็พัก
หายเหนื่อย ก็เพียรต่อไป วันแล้ววันเล่า แล้วเราก็จะตายเป็นที่สุด

และอีกก้อนึง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของ 'มานะ' ตัวร้ายปลายโค้ง
ก็คือ สภาพที่เราเป็นผู้ขยันสร้างสรรค์ ทำประโยชน์ 'ให้' แก่ มวล
มนุษยชาติ เพื่อเกื้อกูลมวลมนุษยธรรมสัตว์ในโลก ด้วยความขวนขวาย
พากเพียรอยู่นี้ เราได้ตกเป็นทาสอุปาทาน หรือ หลงตกบ่วงมารตัวใด
อยู่อีกหรือ? เราถูกปล้นเอาความเป็นอิสระชนไป เป็นผู้ไร้อิสระเสรีภาพ
ไปเสียแล้วหรือ? แท้จริงร่างกายพร้อม กับสมรรถภาพอันเสื่อมไปเป็น
ธรรมดาเนี่ย มันก็จะตายเน่าลงวันใดวันหนึ่งแน่ ถึงแม้เราจะยังมาเห็น
แก่.. แต่ 'ความอยู่ว่างๆเบาๆ' เป็น ตัวเราของเรา อยู่แต่กับความเงียบ
หรือ ความเหงา หรือไม่ก็ กับความฟุ้งซ่านไปด้วย 'ความไม่รู้จบ' ได้จริง
นั้น **นั่น..ที่แท้มันก็คือ** บ่วง 'อดีตภาพ' หนึ่งแท้ของตน ที่ตนก็
ไม่พ้นบ่วง 'อดีต' ไปยิ่งกว่า การทำเพื่อ 'ให้' แก่มวลมนุษยชาติไปได้เลย

เพราะ "อิสระภาพ หรือเสรีภาพ" นั้น ไม่ใช่การเป็นคน
ผู้ยังเหลือธุลีแห่ง 'ความเห็นแก่ตัว' แต่มันคือ "สภาพหมดสิ้น
ความเห็นแก่ตัว" ในคนผู้นั้นๆต่างหาก!!

สุดท้ายแท้จริงคือ **ทาน** ที่เราจะเห็นได้ชัดแท้ในโลกนี้ **ทานมีผล มีวิบาก** คนเรารับ 'ทาน' มา มาสังเคราะห์ชีวิตร่างกาย และ เป็นร่างกายที่ **มักน้อย-สันโดษ** อย่าง 'ประโยชน์สูง-ประหยัดสุด' คือ **พอดี-พอแล้ว** ให้ร่างกายได้รับสิ่งควรสังเคราะห์ไว้ ตามความจำเป็นอย่างประหยัดสุดแล้ว **พอดี ก็พอแล้ว** และร่างกายนี้ จะเป็นชีวิตที่ **พลังสร้างสรรค์** ก่อปรก่อดำเนินคุณค่าให้แก่โลกแก่สังคมมนุษยโลก อย่างเป็น 'ผู้ให้' ที่ **เลิศที่สุด มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นประโยชน์สูงสุด** เมื่อมีชีวิตร่างกายแล้ว ก็กลับไปไม่มีวิบากอีก **แต่วิบากของพระพุทธเจ้า หรือ ของท่าน 'ผู้ให้' (ทาน) สุดท้ายนี้ เป็นกุศลวิบาก** เป็นวิบากที่จะสร้างกุศล สร้างกรรมกิริยาเพื่อการอนุเคราะห์โลก โดยที่ท่านเป็นผู้สังเคราะห์ หรือ ผู้สร้างออกมาเพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่นแต่เพียงอย่างเดียว ท่านมิได้แบ่งส่วน หรือ ออกจากสิ่งใดมาเป็นของท่าน **ท่านเป็นองค์ พ่อแม่ลูกแห่ง 'การทาน'**

โลกนี้ (อิฐ) จึงเป็นแห่งเครื่องทานผ่านไปสู่อื่น **พระพุทธองค์ผลิตให้ผู้อื่น** ก็ 'ให้' อย่างดี ๆ สร้างสรรค์ที่ประเสริฐอย่างเป็นคนประโยชน์ **มิใช่เป็นการ 'ให้' อย่าง** **ผลาญพร่า ทำลาย** จึงเป็นทาน **ทมิแต่กุศลวิบากทั้งสิ้น** **พุทธบริษัทจะทำตามได้เพียงใด** ก็จงเร่งทำเข้าเถิด **ได้เพียงใดก็ดีเพียงนั้น** **ดีกับตน และ ดีกับผู้อื่น** **ความดี ไม่ดีหรือ ?**

ถ้าหากเรารู้ ว่า **ทาน** ยังไม่เต็ม **เพราะศีลยังไม่เต็ม** **ยังไม่บริสุทธบริบูรณ์** เหลือเศษส่วนบกพร่องที่ใด **รู้แล้ว** เราก็คงทำให้สะอาดบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยการกระทำของเราเอง **ด้วยการฝึกของเราเอง** **ด้วยกรรมของเราเอง** **เพียรเองได้ประโยชน์** **เอง 'ทาน' เองให้เอง ไม่เอาเอง ประโยชน์เอง** **ได้รับผลของกรรมเอง**

ทราบดีที่ยังทำไม่ได้ ก็ยังเรียกว่า **ไม่บรรลุวัตถุประสงค์** ตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า **เมื่อไม่ได้บรรลุศีล จาคะก็ไม่ถึงพร้อม** **ก็ยังคงเป็น สัมปรายิกัตถะ** เป็น **สัมปรายิกภพ** เป็น **สัมปรายิกภูมิ** **จึงยังมี 'โลกหน้า'** ต่ออยู่ **ยังเป็นอดีตชาติอยู่** **ยัง 'ทาน' ออกได้ไม่** **ถึงที่สุด** **ยังปล่อยตนไม่หมด** **บุญยังไม่ได้** **เพราะการสละ การให้** **ยังมีส่วนเหลือ**

การจะ 'ทาน' ให้ถึงที่สุดได้ **ต้องมีจิตตัวที่มีปัญญา มีพลังอำนาจแข็งแรง** **ที่จะ** **สลัดเศษเชือกที่ยังเหลืออยู่** **ที่ยังเป็นส่วนที่พระพุทธองค์เรียกว่า** **สาสวะ** **ให้จางคลาย** **จน** **กระทั่งหมดสิ้นไปจากจิตได้** **เกิดเป็นผลสัมมาทิฐิส่วนอนาสวะ** **รายละเอียด** **เรื่องนี้** **จะได้ศึกษากันใน** **บทที่ ๓** **และ** **บทอื่น ๆ** **ต่อไป**

■ สัมมาสาสวะ สัมมาอนาสวะ

๑.๓ รุติ รุชอบ

๑.๓.๑ สัมมาสาสวะ

๑.๓.๒ สัมมาอนาสวะ

๑.๓.๓ สัมมาอนาสวะของสัมมาทิฐิรอบต้น

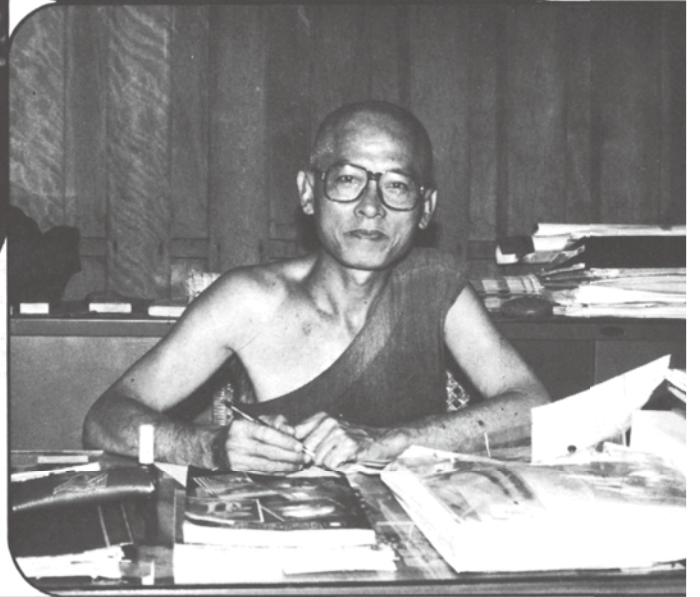
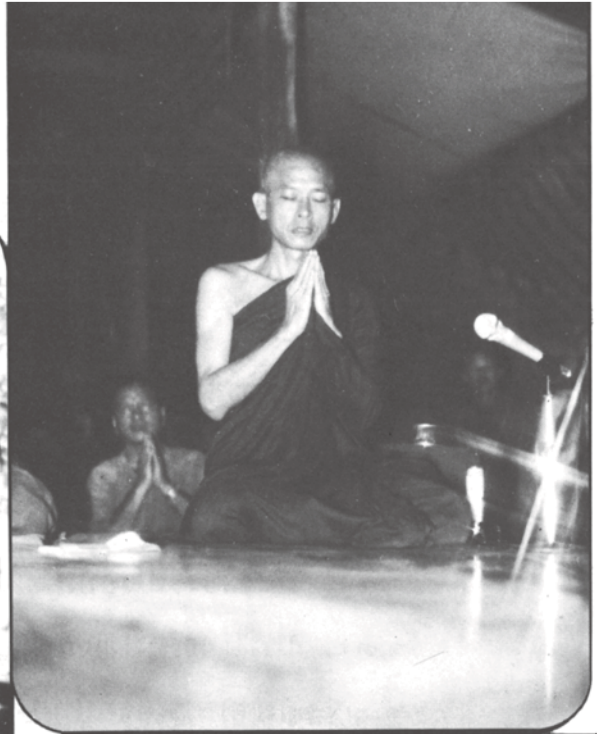
๑.๓.๔ สมังคีธรรม รอบที่ ๑ ของปัญญา

๑.๓.๕ ประสิทธิภาพของปัญญา

๑.๓.๖ สมังคีธรรม รอบที่ ๒ ของปัญญา

๑.๓ ฐิติ ฐิตอบ

เราได้ศึกษามิจฉาทฐิติ ๑๐ และ สัมมาทฐิติ ๑๐ มาอย่างละเอียดแล้ว ต่อจากนั้น เราจะได้ศึกษา สัมมาทฐิติ ที่เป็นสภาวะที่สูงขึ้นอีก คือ เป็นผล และเป็นพลัง ที่จะพาให้เกิด องค์มรรค องค์ที่ ๑ ในสัมมาอริยมรรค เพื่อเป็นองค์ประกอบ หรือ อุปกรณ์ในการ เจริญมรรคองค์อื่น ๆ ต่อไปได้ เพื่อความ “ถึงที่สุดแห่งทุกข์” ได้

ในส่วนที่ ๑.๓ นี้ ศึกษาสัมมา ๒ ส่วน ที่พระพุทธรองค์ทรงกล่าว คือ สัมมา-
สาสวะ สัมมานาสวะ และเราจะได้ศึกษา สมังคีธรรม รอบต้น ของ สัมมา-
อนาสวะ ของ สัมมาทฐิติ พอสังเขป นอกจากนี้เราจะได้ศึกษาการวิเคราะห์ ปัญญา รอบ
ต้น รอบต้น ทั้งที่เป็น มิจฉา และ สัมมา รวมทั้งเราจะได้ศึกษาประสิทธิภาพของ
ปัญญาคด้วย

๑.๓.๑ สัมมาสาสวะ

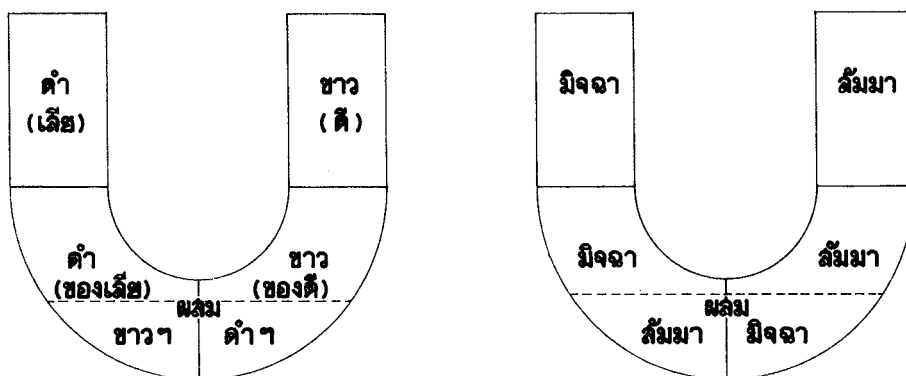
เราได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับ มิจฉาทฐิติ ๑๐ และ สัมมาทฐิติ ๑๐ มาแล้ว เราต้องทำความเข้าใจกับคำว่า **มี** หรือ **ไม่มี** เราต้องรู้ให้เป็นสัมมาทฐิติ ตามคำสอน ของพระพุทธรองค์ ว่า สิ่งเหล่านั้น **มี** และ **มีได้ทั้งกุศล และ อกุศล** เราต้องรู้ว่า **มี** อย่างเป็นกุศล เป็นอย่างไร กุศลยิ่งกว่าเป็นอย่างไร เป็นส่วนแห่งบุญ เป็นส่วนกุศล **แท้** หรือ มีส่วนแห่งอกุศล มีส่วนแห่งบาปปนอยู่ด้วย เราต้องเข้าใจ ต้องเห็นชัดเจนว่า สิ่งนั้นเป็นส่วนแห่งบุญอย่างไร เป็นส่วนกุศลอย่างไร เพียงใด ต่อผู้ใด มีประโยชน์ มีสาระ แก่นสารเพียงใด เหมาะสมตามกาลเทศะหรือไม่ แล้วเราก็ฝึกเพียรทำแต่สิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นบุญ สิ่งที่เป็นกุศล ให้เป็นสัมมาทฐิติ ที่เป็นกุศลยิ่งกว่าขุ่นเรื่อย ๆ จนกระทั่ง พฤติกรรมของคนเรานั้น ทั้งกาย วาจา ใจ มีแต่ สัมมาทฐิติฝ่ายกุศล บริบูรณ์ โดยไม่มี ส่วนแห่งความบกพร่อง ต่างพร้อย อันเป็นอกุศลปนอยู่เลย ทำได้อย่างคงทน ถาวร มั่นใจ และ สะอาดบริสุทธิ์ สนิทเนียน

สัมมาทฐิติ แบ่งออกเป็น ๒ สภาวะ ที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนแรก เป็นส่วนของ **สัมมาทฐิติที่ยังไม่จบสิ้นอาสวะ** เรียกว่า สัมมาทฐิติ ที่เป็น **สาสวะ** ซึ่งเป็น สิ่งที่ถูกต้องแล้ว ดีแล้ว แต่เรายังปฏิบัติได้ไม่ดังที่สุด ดังว่านยังมีอก สะอาด บริสุทธกว่าน

ยังมีอีก ส่วนที่ตื้นที่สุด นั่น เป็นขันทพระพุทธรองค์ เรียกว่า **สัมมาทิฐิ ที่เป็นอนาสวะ** ดังพระพุทธรพจน์จากมหาจักรัตตารัสกสูตร ว่า

“คุณภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาทิฐิเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาทิฐิยังเป็น **อนาสวะ** เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาทิฐิของพระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ๆ”

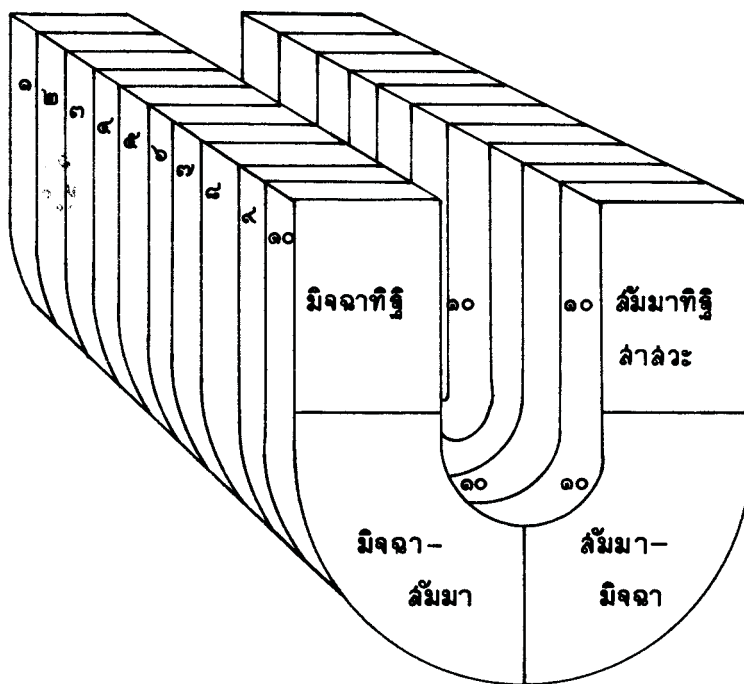
จากการศึกษาที่เราได้เรียนรู้มาเป็นลำดับตั้งแต่ต้น เราได้มีความเข้าใจแล้วว่า **ความเห็น**ของคนเรานั้นก็เกิดจากการสัมผัส สิ่งที่ได้ฟัง ได้อ่าน ได้เห็น ได้ศึกษา สัมผัสเป็นความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความถือ เพราะฉะนั้น ถ้าคนเราได้สรุปความคิด เห็นของตน จนตั้งเป็น**ทิฐิ**แล้ว ยากนักยากหนาที่จะเปลี่ยนได้ แม้พระพุทธรองค์พระบรม ศาสดาจะยืนยัน จะบอก จะสอนว่า เป็น **สิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นมิจฉาทิฐิ** การจะทำให้จิตใจเกิดความจางคลายจากความยึดถือของคนโดยฉับพลันนั้น เป็นไปได้ยากยิ่ง ถึงแม้จะรู้แล้ว ก็ยังเลิกจากความเคยชินผิดๆ ไม่ได้ง่ายๆ เลยทีเดียว เพราะฉะนั้น หนทางจาก **มิจฉาทิฐิ สู่สัมมาทิฐิ** แม้ **อนาสวะ** นั้น ย่อมต้องอาศัยเวลา ความพากเพียร ความเชื่อ และความศรัทธา รวมทั้งองค์ประกอบภายนอกแวดล้อมมากมาย ที่จะค่อยๆ หล่อหลอมเบา ที่บกพร่อง บิดเบี้ยว ให้เป็นเบาที่ดัดขึ้นมา เปรียบเสมือนของดำ ที่จะทำให้ขาวนั้น ต้องผ่าน กรรมวิธี และเสียเวลานาน หรือเปรียบเสมือนของเสีย จะทำให้ดีขึ้นมาได้ ก็ต้องอาศัย ของดีเป็นปริมาณมากมาย จึงจะสามารถค่อยๆ ผสม ให้ของเสียเจือจางลง และ มีส่วน ของดีมากขึ้น จนไม่มีของเสียเลย

แผนภูมิที่ ๑๘ ขว - ด

เมื่อพิจารณาตามแผนภูมิแล้ว จะพบว่า ส่วนผสมจะเกิด ๒ ส่วนด้วย คือ ผสมอย่างหนึ่งของดำมากกว่าขาว หรือ เสี้ยมากกว่าดี หรือ มิจนามากกว่าสัมมา ซึ่งยังไม่นับว่าเป็นส่วนที่คั่นก็ จัดเป็นฝ่ายอกุศลก็ได้ ส่วนผสมทางด้านขวามือ จะมีส่วนของดี ของขาว ของสัมมา มากกว่าของเสี้ย ของดำ ของมิจนา พอนับได้ว่า เป็นส่วนที่คั่นได้บ้างแล้ว อาจจัดเข้าเป็นฝ่ายกุศลได้บ้างพอประมาณ

ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราจะพิจารณาสรุปจากมิจนาทิฐิ ๑๐ มาสู่สัมมาทิฐิส่วน สาสวะ เราคงจะวิเคราะห์ได้ตามนัยะเดียวกัน และ สรุปได้ในส่วนต้นนั้นว่า การเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่ง ไปสู่อีกสภาพหนึ่ง จะทำให้วงจรของสภาพ ๔ เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อมีสภาพ ๑๐ ก็จะทำให้วงจรของสภาพ ๔๐ เกิดขึ้นได้ เช่น

แผนภูมิที่ ๑๕ วิเคราะห์การพัฒนาปรับปรุง มิจนาทิฐิ
สู่สัมมาทิฐิ ที่ยังเป็นสาสวะ

การศึกษาปฏิบัติ ตามสัมมาปฏิบัติทาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะมีหลัก มีระบบ มีรายละเอียด ที่พระพุทธองค์กำหนดขึ้นตอน และ เครื่องวัดที่ผู้ปฏิบัติจะสามารถใช้ประเมินค่าความสำเร็จของการปฏิบัติได้ ในส่วนที่เจริญขึ้น หรือ เสื่อมลง ได้เป็นระยะ เช่น การเปลี่ยนสภาพจากมิจฉาทิฐิ มา สัมมาทิฐิ นั้น จะเป็นไปได้โดยทันทีไม่ได้ จะทำให้หมดอาสวะทันทีก็ยังไม่ ต้องค่อยๆ เก็บล้างส่วนนอกกุศลออกไปเรื่อยๆ ช่วงของการล้างมิจฉาออกไป นี่เป็นส่วนที่ท่านเรียกว่า **สัมมาทิฐิ ส่วนสาสวะ**

สัมมาทิฐิ ส่วนสาสวะ นี้ เป็นส่วนแห่งบุญ เพราะเป็นส่วนของการลดละล้างอาสวะ การไม่หมักดองอกุศลอาสวะ ก็ต้องนับว่า เป็นส่วนดีแล้วส่วนหนึ่ง เรียกว่า **ได้ชำระจิต** เรียกเป็นภาษาโลกๆ ก็คือ **ได้บุญ** การกระทำชำระล้างอกุศลด้วยตนเอง จะทำให้เกิดสภาพที่ตัวเองเจริญขึ้นจริง กล่าวคือ ได้จิตวิญญานที่สะอาดขึ้น มีจิตวิญญานที่เป็นคนมีความเมตตาปราณี มีความกรุณา เป็นคนไม่โลภ ไม่โกรธ เป็นคนที่ขยันหมั่นเพียร เออเพ้อ เกอกลุ สร้างสรร เป็นบุญแบบโลกๆ เป็นบุญกุศลที่จะได้สั่งสมไว้จริง เป็นบุญบารมี อันได้แก่เป็นทานบารมี เป็นศีลบารมี เป็นเนกขัมมบารมี เป็นปัญญาบารมี วิริยะบารมี ขันติบารมี ตัจจะบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และ อเบกขาบารมี ครบ ๑๐ จริงๆ ซึ่ง บุญบารมี เหล่านี้ เป็น บุญบารมีที่ตนเองได้ทำไว้เองจริงๆ ตัวเองย่อมจะต้องได้รับส่วนบุญนั้น ไม่ใช่ใครมาบันดาลบันดาลให้ได้ แบ่งบุญที่ได้ก็จริง เป็นจริงขึ้นในตนนั้น ก็แบ่งออก แบ่งเข้า ไม่ได้ แม้เกิดชาติหน้า ก็จะมีส่วนบุญนั้นต่อจริงๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางวัตถุ ทางรูปธรรม หรือ นามธรรม เช่น วัตถุ ขันธุ์ สิ่งแวดลอม ข้ำทาสบรวาร หรือ รูปงาม ผิวพรรณงาม หรือ แม้จะเป็น นามธรรมจิตใจสูง สติปัญญาดี ความสามารถ ประสิทธิภาพสร้างสรรค์ จะมีมาก ตามกำลังที่ “กระทำแล้ว” ของแต่ละคน **สัมมาทิฐิมิ** หากปฏิบัติถูกสัดส่วนแล้ว จะเป็นการปฏิบัติที่ได้บุญได้กุศล **จะเป็นส่วนแห่งบุญ (ปัญญาภาคียา) ให้ผลแก่ขันธุ์ (อุปธิเวบักกา) ให้ตนเอง** ได้อาศัยรูปขันธุ์ นามขันธุ์ ต่อไปจริงๆ

การกระทำด้วยการพูด หรือ วชิกรรม ก็จะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธุ์ เช่นเดียวกับการกระทำด้วยกาย ที่กล่าวมาแล้ว ผู้ที่รู้แจ้งทำจริงแล้ว เมื่อถึงเวลาพูด การพูด ก็ย่อม เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธุ์ อย่างมีต้องสงสัย เพราะเป็นการพูดที่เป็นกุศล เป็นการพูดที่ความมุ่งหมายเจาะจงให้เกิดการกระทำ “ชำระจิตวิญญาน” ให้เกิด

การปรับปรุง การที่จะให้ผู้ฟังได้รับส่วนดี ได้รู้ดี นี้ เรียกว่า เป็นการ
อุทิศส่วนบุญให้ผู้อื่น

คำว่า อุทิศ แปลว่า การมุ่งหมาย การเจาะจง ผู้ที่เคยเข้าใจว่า การอุทิศ
ส่วนบุญ เป็นการแบ่งบุญให้ผู้อื่น ด้วยวิธีการ หรือ พิธีกรรมแบบอื่นแล้ว เช่น ต้อง
กรวดน้ำ หรือ ท่องภาษามาลี นับว่าเป็นมิจฉาทิฐิ พุทธศาสนิกชนพึงเร่งศึกษาการ
อุทิศส่วนบุญแบบพุทธ เพื่อที่จะได้มีโอกาส "รับส่วนบุญ" แบบพุทธ กันใน
ชาตินี้เถิด อย่าไปรอรับชาติหน้า หรือ รอรับเมื่อตายไปแล้วเลย ถ้าเป็น ๆ ยังมีชีวิตอยู่
ยังไม่รู้จักรับ ยังรับไม่ได้ ตายแล้วจะไปรับอะไรได้

การรับ คำสอนสิ่งดี มาประพฤติปฏิบัติ เป็นบุญทั้งผู้ให้และผู้รับ มิใช่
เรื่องที่จะเกิดบ่อย ๆ มิใช่เรื่องที่จะทำได้ง่าย เป็นเรื่องของจิตวิญญูญาณ ของ บัญญา
ญาณ ที่ในพระไตรปิฎกแปลไว้ว่า มีจิตอ่อน (มธุภูต) ควรแก่การงาน (กัมมณีย)
หมายถึงว่า ผู้รับจะมีจิตอ่อนโยน มีจิตว่าง่าย มีจิตเชื่อง มีความเห็นแบบคาย ฉลาด มี
ความเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ดี สมควรรับเอามา สมควรกระทำตาม จิตประเภทนี้ ภาษาบาลีว่า
มธุภูต เป็นจิตที่พร้อมจะทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการรับฟัง รับเรียน รับศึกษา รับความเห็น
รับข้อเสนอ เกิดปฏิกิริยาตอบสนองการให้ เกิดเป็นสิ่งที่งามในโลก เป็นบุญของ
ผู้รับ ผู้ให้ และเป็นบุญของโลกด้วย ที่มีปรากฏการณ์ของการสร้างสรรค์ความดีงาม
เกิดขึ้น เมื่อรับแล้ว (รับทาน) ก็ควรแก่การงาน คือ การกระทำออก คือ สละ, ให้, ทาน
มโนกรรมที่ดี บทบาทของจิตวิญญูญาณที่ดี จะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่
ขั้นนี้ เช่นเดียวกับกายกรรม และ วาจากรรม เพราะมโนกรรมที่ดี ย่อมพามาสู่กายกรรม
และ วาจากรรมที่เป็นบุญ เป็นกุศล ตามพระพุทธพจน์ และได้อธิบายกันมาแล้ว เมื่อพูด
ถึงกรรม พระพุทธองค์จึงทรงเน้นทั้ง ๓ ส่วน ให้สอดคล้องกัน เพราะทั้ง ๓ ส่วนย่อม
เกี่ยวโยงเป็นเหตุ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน

● **มี-ไม่มี**

ความเชื่อว่า สิ่งใดมี สิ่งใดไม่มี จะมีผลต่อการกระทำของคนเราแต่
ละคนเป็นอย่างมาก พระพุทธองค์จึงทรงวางเกณฑ์การตัดสินมิจฉาทิฐิไว้ ๑๐ ประการ
ว่า ผู้ใดคิดเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ ไม่มี เป็นมิจฉาทิฐิ ดังได้ยืนยันรายละเอียดมามากแล้ว
ใน ๑.๑ และ ๑.๒ จึงจะไม่ขอทวนซ้ำในท่อนอก

ส่วน สัมมาทิฐิ ๑๐ ประการ ที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า เป็นประธาน
องค์มรรค ทั้ง ๗ นั้น เราได้ย่ำรอยละเอียดมามากแล้ว เช่นเดียวกัน จึงจะยกเพียง
พุทธพจน์เท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ส่วนมหาจัตตารีสกสูตร มาเสนอซ้ำไว้ดังต่อไปนี้

(๒๕๗) ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ
ให้ผลแก่ชั้นนี้ เป็นไฉน คือ ความเห็นดังนี้ ว่า

ทานที่ให้แล้ว มีผล ยัญที่บูชาแล้ว มีผล สังเวทที่บวงสรวงแล้ว มีผล
ผลวิบากของกรรมที่ทำดี ทำชั่วแล้ว มีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารคา มี
บิดา มี สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะ มี สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ
ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้า ให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อยู่ด้วยตนเองในโลก มีอยู่
นี้สัมมาทิฐิ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้นนี้ [พลิกกลับไป
ไปดูละเอียดๆ หน้า ๑๑๓]

เรื่อง การวิเคราะห์ 'ความมี-ความไม่มี' นั้น เราท่านก็ต้องรู้อยู่แก่ใจแล้วว่า
ความมี ความเป็นทั้งหลาย ย่อมมีอยู่ในโลกโดยแท้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เราต้องรู้
ส่วนกำหนดสาระของเนื้อหาของแก่น เท่าที่มีอยู่ตามหัวข้อของ สัมมาทิฐิ ๑๐
นอกจากรู้ส่วนสาระแล้ว เรายังต้องรู้ปริมาณของมัน ว่า มีมากน้อยเพียงใดในโลก และ
ต้องมีความเข้าใจด้วยปัญญา ในสิ่งเหล่านั้นด้วย จึงไม่ควรไปดูถูกดูแคลนสิ่งที่เราไม่รู้
ทุกอย่างมีในโลกทั้งนั้น นับตั้งแต่ ความไม่มี ที่เขาหลงกันอย่างมั่นใจว่า มี
จนกระทั่ง ความไม่จริง ที่ มี คนบนเรื่องโกหกขึ้นมา ดังนั้น แม้แต่ความไม่จริง ก็มีอยู่
ในโลกแล้ว อะไรละ จะไม่มี

ทางที่ดีแล้ว ผู้ศึกษา สัมมาทิฐิ จะต้องจับแก่นสาระสาระแท้ของแต่ละเรื่อง
แต่ละส่วนให้ได้ เข้าใจในความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ให้ดี ประมาณเหตุ
ประมาณผล คุณค่า และ ประโยชน์ให้ได้ เพื่อลดเลิกส่วนที่สาระน้อย ปรับปรุงทุกอย่าง
ให้เข้าแก่นแท้ พร้อมกับบนโลกนี้เท่าที่ควรเพื่อให้เป็นพวงแหวน ประกอบประโยชน์ที่ควรได้
ควรมี ไปตามขั้นตอนของการตัดสินใจของคนอื่นด้วย

นอกจากนั้น เราจะต้องรู้จักผลว่า มีส่วนจะมีผลดี เกิดประโยชน์เพียงใด นั้น
เป็นเรื่องหนึ่ง การทำบุญ ได้บาป ก็มีอยู่ การทาน ได้บาป ก็มีด้วย ยัญบูชา

ได้บาปมา ก็มีอยู่ การวิเคราะห์จนเกิดปัญญาร้ายละเอียดยุคเหล่านี้ ต้องใช้การพิจารณาอย่างสูง ต้องเรียนรู้จากผู้ที่ท่านรู้จริง การใช้ชีวิตวันต่อวัน ประกอบกิจการด้วยความเคยชิน เป็นอัตโนมัติแล้วๆเล่าๆ ไม่ใช่ปัญญาใคร่ครอง จะไม่ช่วยให้คนเราเกิดปัญญาขึ้นมาได้

ปัญญา โดยเฉพาะ **ปัญญาที่พารุตรุชว์** จะเกิด ก็ต่อเมื่อคนเรามากับนั้นพากเพียรลด หยุต เลิก สิ่งที่เราผิด ว่าชั่ว แล้ว พร้อมกันนั้นปัญญาของเราจะได้รับการพัฒนาเพิ่มความละเอียดขึ้นได้ มากเพียงพอที่จะกลั่นกรองความคิด-ความชั่ว ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เราพูดได้ว่า ปัญญาเกิดเป็นปฏิภาคตรงกับการปรับเปลี่ยนจิตจากมิจจาทิฐิ สู่สัมมาทิฐิ เรื่องของปัญญานี้ เราจะวิเคราะห์อย่างละเอียดในส่วนต่อไป

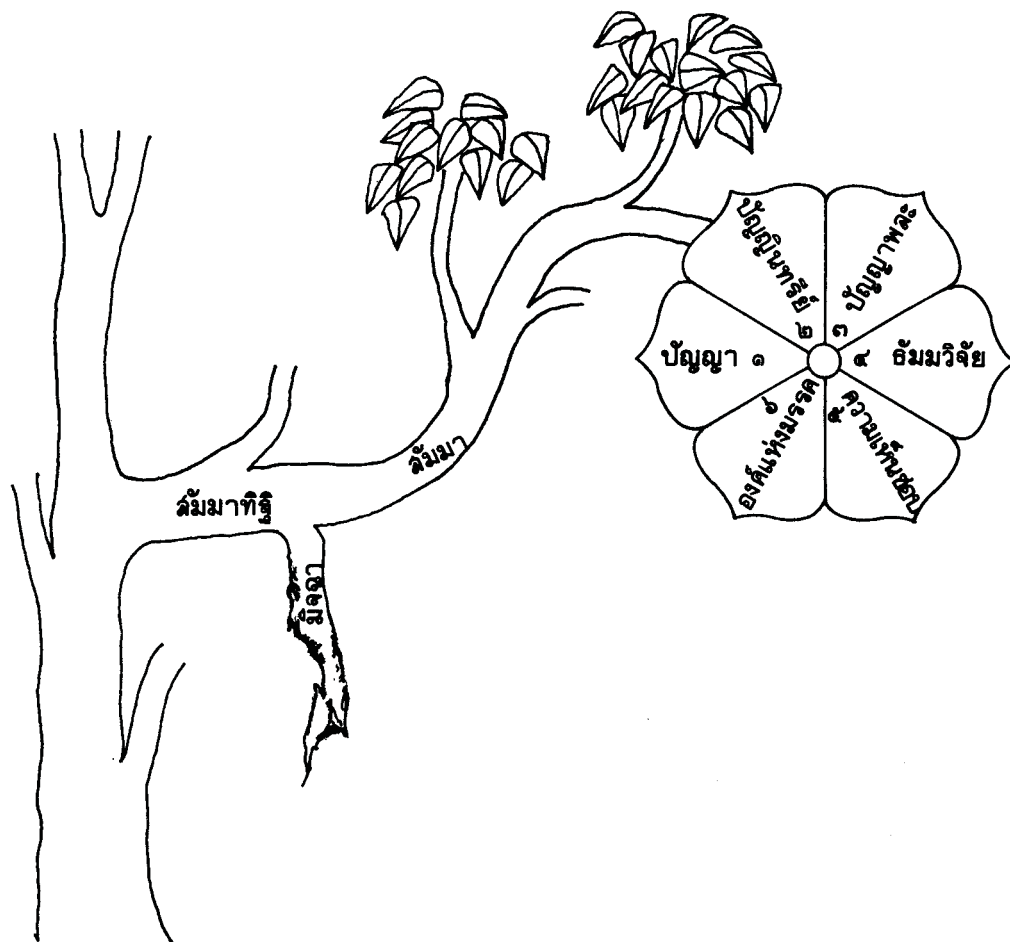
การรู้ดี รู้ชั่ว รู้บุญ รู้บาป จะมีผลให้ **คนที่มัจจิตสำนึก** ใน **บาปบุญคุณโทษ** **หยุดการกระทำที่ไม่ดี ที่ชั่ว ที่เป็นบาป** และในทางตรงข้าม ก็จะมี **ความพากเพียร** สร้างสรรสิ่งที่ดีงาม ที่เป็นบุญ เป็นกุศล ซึ่งนอกจากจะเป็นส่วนแห่งบุญให้ผลแก่ขั้นส่วนตนแล้ว ย่อมจะมีคุณ มีประโยชน์แก่โลกด้วย

การ **มี** หรือ **ไม่มี** นั้น เมื่อมีคนไปหลงยึดติด หลงбинชน ก็ย่อม **มี** สำหรับเขาผู้นั้น ยังไปนึก **มี**อุปาทาน **มี**ตัว **มี**ตน มันจะต้อง **มี** ตามที่เขานึกเขาคิด เขาเชื่อของเขา จนกระทั่งสุดท้ายก็เป็นตัวเป็นตน เป็นชนเป็นอัน เป็นรูปเป็นร่าง นอกจากจะเห็นเพียงเป็นภาพ เป็นสีแล้ว ยังอาจจะถึงขนาด **มี**ตัว **จริง** สัมผัสและต้องได้ แม้ขนาดสมสู่ที่เคย **มี**คนอื่นไม่รู้ไม่เห็นด้วย แต่เขาก็เห็นของเขา **มี**ของเขาได้ ถ้าไม่เป็นภาพเป็นสี ก็อาจจะเป็นเสียง เขาก็มีของเขาตามอุปาทานที่บั่นคิดปรุงขันธ์เอง และตัวเองก็เชื่อเอง แม้จะไม่สามารถหยิบจับมาให้ผู้นั้นเห็น ก็ **มี** ของคน คนนั้นเอง ถ้าสามารถสร้างเครื่องมือ หยิบจับออกมาให้คนได้รู้ได้สัมผัส เช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ หยิบไฟฟ้าออกมา หยิบไอน้ำออกมา และยังได้ใช้ประโยชน์ด้วย โลกก็จะยอมรับว่า **มี**จริง เป็นธรรมชาติของโลก เป็นวัตถุธาตุ คนเขาก็เชื่อได้ ในประวัติศาสตร์โลก มีนักวิทยาศาสตร์หลายคนที่ถูกหาว่าบ้า หรือไม่เต็มเต็ง เพราะคิดในสิ่งที่คนอื่นไม่ได้คิด เห็นสิ่งที่คนอื่นไม่เห็น และไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะอธิบายหรือพิสูจน์เรื่องของตนได้ **ตราบโคที่พิสูจน์ไม่ได้** คนก็จะยังถือว่า เป็นของไม่จริง ไม่มีจริง

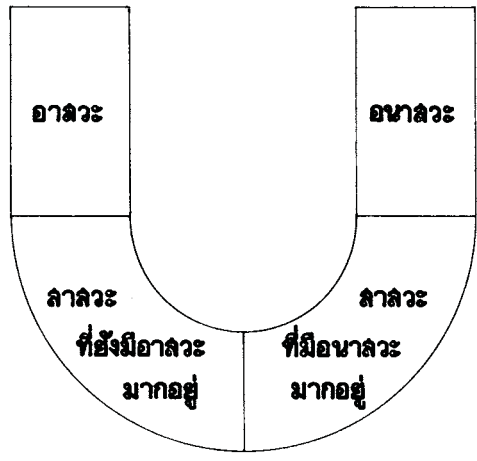
พระพุทธองค์ทรงสอนให้คนละอุปาทาน มิให้ขึ้นแต่อุปาทานเพิ่มขึ้น เพราะท่านเห็นว่า คนเราหลงสร้างอุปาทานกันมาก ส่วนรสอร่อย รสสุข ซึ่งท่าน**พิสูจน์แล้ว**ว่า เป็นอุปาทาน เป็นความหลง เป็นอวิชชา ไม่มีรสอร่อย ได้ ไม่มีรสโลกก็สุข ได้ แต่ชาวโลกอีกหลายพันล้านคน ก็ยังไม่ยอมเชื่อ แม้พุทธศาสนิกชนเอง ก็ยังเห็นตามได้ยาก ยังติดรสอร่อย รสขึ้น รสปรุ่งกันหนักหนาอยู่ สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสว่า **ไม่มี** เรา กลับหลงว่า **มี** สิ่งที่ท่านบอกว่า **มี** เรากลับหลงกันว่า **ไม่มี** มัวแต่ “หลง” แล้วเมื่อไรจะ “รู้”

๑.๓.๒ สัมมาอนาสวะ

แผนภูมิที่ ๒๐ **ไม้ดอกนั้นชื่อว่า อนาสวะ**

พระพุทธองค์ กำหนดแนวทางการล้าง อาสวะ ไว้เป็นขั้นตอน แต่เมื่อล้างยังไม่หมด
 ยังไม่พ้นจริง ยังอยู่ในระหว่างการกระทำ การล้างมีผลอยู่ การลด ด้วยความตั้งใจ
 ที่เป็น สัมมาทิฐิ ปฏิบัติการส่วนนั้น เรียกว่า ส่วนสาสวะ เป็นส่วนที่ยังไม่บริสุทธิ์
 บริบูรณ์ ยังไม่จบกิจ ยังไม่สิ้นภาระส่วนตน ดังได้กล่าวมาแล้วพอสังเขป ใน ๑.๓.๑
 เมื่อล้าง ละ อาสวะได้ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ สูงสุดแล้ว เป็นผู้มิจิตหาอาสวะมิได้ พ้น
 สภาพสาสวะจริงหมดสนิท จึงจะได้อธิบายถึง ระดับ อนาสวะ สมบูรณ์

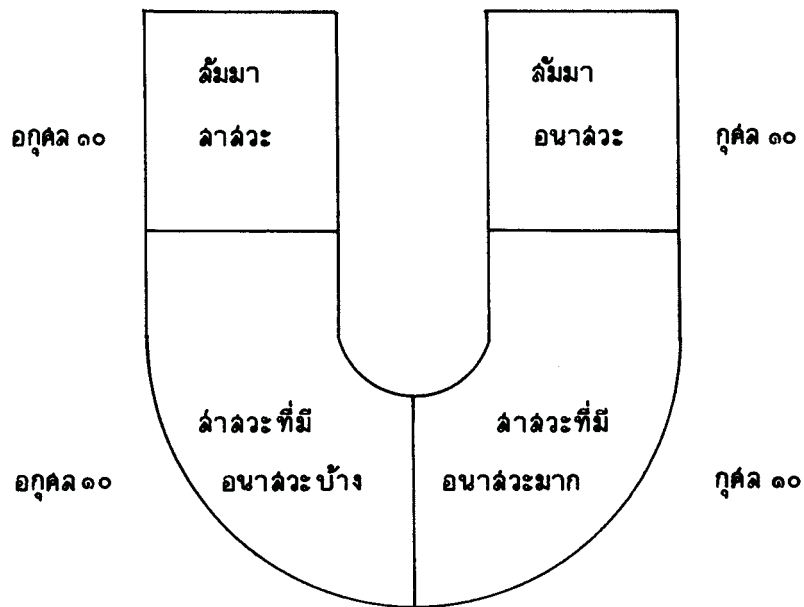

แผนภูมิที่ ๒๑ จาก อาสวะ สู่ออนาสวะ

ส่วนอนาสวะนี้ เป็นส่วนที่พระพุทธองค์ทรงวางมาตรการ เป็นแบบกำหนด จุด
 สูงสุดของการปฏิบัติ มรรค ๘ ไว้ ถึง ๕ องค์ด้วยกัน ตั้งต้นจากองค์ที่ ๑ ถึงองค์ที่ ๕
 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ โดย
 ท่านเรียกว่า

- สัมมาทิฐิ ของ พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ
- สัมมาสังกัปปะ ของ พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ
- สัมมาวาจา ของ พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ
- สัมมากัมมันตะ ของ พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ
- สัมมาอาชีวะ ของ พระอริยะ ที่เป็น อนาสวะ

และท่านแยกชวี่ชั้ต ๆ ของแต่ละองค์ ซึ่งจำได้ง่ายเป็น ๓ นัย คือ หนึ่ง นัยเฉพาะของ สัมมาทิฐิ นั้นมี ๖ ส่วน สอง นัยสำหรับ สัมมาสังกัปปะ นั้นมี ๑๑ ส่วน และสาม นัยสำหรับ มรรคอีก ๓ องค์ที่เหลือ นั้น แต่ละองค์มี ๔ ส่วนเท่ากัน เหมือนกัน แต่ละองค์ แต่ละชั้นตอนจะสอดร้อย สัมพันธ์กันในทุกทาง ทั้ง กาย วาจา และ ใจ รายละเอียดจะรวมอยู่ใน ๓.๑ (บทที่ ๓)

แผนภูมิที่ ๒๒ แสดง สัมมาสาสวะ และ สัมมาอนาสวะ ในสภาพ อกุศล ๑๐ และ กุศล ๑๐

๑.๓.๓ สัมมาอนาสวะของสัมมาทิฐิ รอบต้น

“คุกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็น อนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นโณ”

พุทธพจน์ในมหาจัตตารัสกสูตร ข้อ ๒๕๘ มีดังนี้

“คุกรภิกษุทั้งหลาย ปัญญา ปัญฺินทรีย์ ปัญญาพละ รัณมวิชัยสัมโพชฌงค์ ความเห็นชอบ องค์แห่งมรรค ของภิกษุ ผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่นี้แล สัมมาทิฐิของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค ฯ”

ได้กล่าวแล้วว่า ปัญญา หรือ ความรู้ มีหลายขั้นตอน **ปัญญาที่แท้จริง** เป็นจิต เป็นเจตสิก ก่อนที่จะรู้ชัด ก็จะเรียนรู้มาแล้ว มีรู้ที่อยู่ใน บางครั้งตัวเอง ก็ **ไม่รู้ ว่า รู้** เพราะความที่ยังไม่ชัดบ้าง เพราะความที่ยังฝังลึกอยู่บ้าง หรือแม้บางครั้ง จะพอรู้ชัดเจนแล้ว แต่เมื่อจะต้อง นำออกมาพูด นำออกมาอธิบาย ก็ทำไม่ได้ เพราะความชัดเจน ยังไม่เพียงพอ เรียกว่า **ปัญญาที่ไม่รู้ชัด** เนื่องจาก **เกิดสภาพวิติญาณแล้ว เป็นสภาพธรรมวิติ** แต่ยังไม่ถึงสภาพนิพพานญาณ จึงนำออกมาพูดไม่ได้ อธิบายไม่ได้ สอนคนอื่นไม่ได้

เมื่อเกิดความจริง คือ มีสภาพที่ปฏิบัติได้ ทั้งภายนอกและภายใน แล้วผู้หนึ่ง นำความจริงที่เกิดในจิต และ นึกคิดถึงความจริงของภายนอกประกอบด้วย มาวิจัย วิเคราะห์อย่างรวดเร็วในขณะที่ทำกิจนั้น ๆ อยู่ หรือ จะนำมาวิจัยวิเคราะห์ที่ทบทวน ก็ตาม เท่าที่ได้ปรุงสร้าง ปฏิบัติมา ก็ทดสอบหาเหตุผล นึกคิดวิเคราะห์วิจัยจริงๆ ถ้ามอบด้วยตนเอง เพื่อที่จะให้เป็นรูปร่างชัดเจน [แต่มัน ไม่มีรูปร่างหรอกนะ! หมายถึง รูปร่างของ **ปัญญา**] มีเนื้อมโนแกน ผู้หนึ่งก็จะเห็นความจริง รู้ความจริง เป็น **ปัญญา** มากขึ้น ๆ มาจนเพียงพอ ที่จะนำมาอธิบาย มาพูดมาสอนคนอื่น

ภาวะที่วิจัยวิเคราะห์ (รัณมวิชัยสัมโพชฌงค์) ทบทวน สิ่งที่ได้ปรุงสร้างปฏิบัติมา .... ถ้ามอบด้วยตัวเอง ทั้งหลายของตนนั่นเอง เป็นภาวะที่เรียกกันว่า **สอนเทวดา**

แท้จริง เทวดา ก็คือ จิตวิญญาณในตัวเรา ของผู้ที่ กำลังคิดกำลังปรุง อยู่
 นั่นเอง กำลังเป็นเทวดาเอง กำลังเห็นเทวดาเอง กำลังค้นคว้าวิจัยคิดปรุง
 เพียงแต่การคิดการปรุงของบุคคลนั้น ไม่คิดปรุงไปทางพุงซ่าน คือ ไม่คิดสร้างความคิดขึ้นเอง
 จึงไม่ใช่ 'ปัญญาตรรกะ' และไม่ปรุงให้ตนเองเกิดกาม เกิดพยาบาท เกิดเบียดเบียน
 [อันเป็นการละ 'มิจฉาสังกัปปะ ๓' อยู่ในตัว] ซึ่งจะไม่เป็นไปในสภาพของความไม่รู้
 ลำๆ เลื่องๆ หลับๆ ตื่นๆ แบบลัทธิอื่น แบบกรรมวิธีอื่นเลย แต่ตรงกันข้าม การปรุงแต่ง
 จะเป็นไปในสภาพคิด นึก ทบทวนความจริงที่กำลังประสบ หรือ ความจริงที่ผ่านมาแล้ว
 ยังจำได้ย้อนระลึกได้บ้าง ยังมี ยंत्रอยู่บ้าง แล้วก็วิจัย จัดแจง จัดระบบความคิด
 ความเห็น ความจริง ให้เข้ารูปเข้ารอย ให้กระจะกระจำงเรียบเรียง และเห็น
 ของจริงชัด รู้ความจริงชัด ก็เป็น ปัญญา ที่เห็น ความจริง ตาม 'ความเป็น' จริง
 และ ยิ่งทำยิ่งเป็นความรู้ ยิ่งๆ ขึ้น มี 'ความเป็น' ใหญ่ขึ้นๆ เรียกว่า
 'ปัญญินทรีย์' และ ยิ่งสั่งสมปัญญาเช่นนี้แล มากขึ้นๆ ดียิ่งขึ้นๆ ก็จะกลายเป็น
 ปัญญา ที่ยิ่งใหญ่สมบูรณ์ เป็น "ปัญญาผล" คือ ยิ่งมีผล กำลัง ความแข็งแรง
 ด้วย ยิ่งรู้ชัด รู้จริง รู้ละเอียดแยกคาย ลึกซึ้งถึงที่สุดด้วย สามารถ เชี่ยวชาญ ที่จะให้เกิด
 การสร้างสรรค์เจริญขึ้น ในทางดีงาม ในทางที่ชอบ แม้แก่ตนเองและผู้อื่นๆ ขึ้น
 บางคน ต้องอาศัย บันสร้างส่อภายนอก บางคนต้องบันสร้างส่อภายใน เป็นภาพ
 เป็นนิมิต เป็นรูปสมมุติอย่างชัดเจน เช่น ภาพคน ภาพวิมาน ภาพสัตว์ ภาพยักษ์ ภาพ
 พระอินทร์พระพรหม ฯลฯ แท้จริงสิ่งเหล่านี้ ที่บันขึ้นเป็น 'ภาพ' ในจิตวิญญาณนั้น
 มันเป็นเพียง สิ่งแทน ไม่ใช่ของจริง ซึ่งผู้ยังไม่มี 'ปัญญาผล' ในเรื่อง
 'วิญญาณัง อนัตตา' หรือ 'มโน อสรีรัง' จึงจะยังไม่เชื่อ ว่า ไม่ใช่ของจริง ไม่มีจริง
 ซึ่งจริงแล้ว เป็นเพียงองค์ประกอบที่คนไปนิมิต ปรุงสร้างขึ้นมา เพื่อจะหยาบยกมาอธิบาย
 กับตนเอง หรือ กับผู้อื่น เพื่อให้ 'ปัญญา' หรือ 'ญาณ' ของตนแจ่มชัดขึ้น แท้จริง
 เป็นเพียงสื่อ ไม่ใช่สิ่งที่ควรจะติดยึด ไม่ควรแม้เสพยา เป็นความยิ่งใหญ่ หรือ ความ
 เก่งพิเศษพิสดารของตน เพราะจะทำให้เกิดการ หลงติด มากขึ้น และไม่ควรคิดว่า เป็น
 ตัวปัญญา โดยเฉพาะ ยิ่ง 'ญาณทัสสนะ' (ความรู้ยิ่งเห็นจริง) 'ปัญญา' เป็นจิต เป็นเจตสิก
 และจิต กิติ เจตสิก กิติ ก็คือ วิญญาณ เป็นอนัตตา ไม่มีตัว ไม่มีตน ผู้ที่ยังยึดอยู่กับ
 จิต กิติ กับปัญญา กิติ ยึดจนมันเป็นตัวตน ไม่เป็นอนัตตา จะไม่ถึงจุด
 'อรหันตภาพ' ตามจริงตามธรรม

คำสอนของพระพุทธเจ้า ก็เป็น **ธรรมจักษุ** ที่เกิดสลับโยงต่อกันมา เป็นเหตุ เป็น
 บัจฉัยอยู่ แม้ขณะนั้น พระพุทธเจ้าจะหมดรูป – นามจันทร์ ๕ ไปแล้ว ไม่มีรูป ไม่มีองค์
 ของพระพุทธเจ้าให้เห็นแล้ว แต่พระธรรมคำสอนยังเกิดสลับโยงต่อกันมาเป็นเหตุ เป็น
 บัจฉัย ยังมีควมรับทอด มาปฏิบัติตาม ยังอาจมี **ธาคูญญา** (ในหมู่มนุษย์) สามารถ
 จะนำมาพิสูจน์หยั่งถึง ‘**นิพพานญาณ**’ ได้อยู่ ผู้ใดปฏิบัติได้ตรงตามคำสอนของพระ-
 พุทธเจ้า ก็เป็นได้ เป็นเอง เป็นจนกระทั่งถึงที่สุด อนัตตธรรม ผู้นั้นก็เป็นอนัตตาเหมือน
 พระพุทธเจ้า อย่างที่ท่านเคยเป็น เคยได้ เป็นรูป เป็นนาม เป็นเหตุ เป็นบัจฉัย เป็น
 ปัญญา รู้ ปัญญาตรัสรู้ ที่คนจะต้องอาศัยต่อไป

ส่วนความรู้ที่เรียกว่า ‘**ธรรมจักษุญาณ**’ นี้ แม้จะเป็นปัญญาขั้นอนาสวะ
 ก็หมายความว่า ยังเป็นเพียงปัญญาส่วนบุคคล ยังไม่สามารถบอก หรือ สอนผู้อื่นได้
 เพราะยังขาดความชัดเจน ยังไม่กระจ่างเพียงพอ แม้ผู้นั้น จะไม่มีมีจิตาธิปไตยคือ
 สิ่งนอกตัวนอกตน หรือ บันนิมิตจนจนตนเองหลงเชื่อเอง ด้วยความไม่รู้อะไร แม้ผู้นั้น จะมี
 สัมมาทิฐิขั้นหนึ่งๆ แล้วก็ตาม ขนาดมี ‘**เจโตวิมุติ**’ แล้วก็ตาม แต่ถ้ายังไม่มี ‘**ปัญญาวิมุติ**’
 เห็นแจ้งรู้ชัดในวิมุติที่จิตของเราเองว่า เป็นอย่างนั้นๆ แท้ จนเกิด ‘**ปัญญาผล**’ สลายอัตตา
 เป็นสุญญตา ถึงสภาพ “**อุกโตภาควิมุติ**” อันเป็นวิมุติสมบูรณ์ของพุทธศาสนาแล้ว

ก็ยังจำเป็นต้องพัฒนาปัญญาของตน เพื่อเพิ่ม **ปัญญา ปัญญาอินทรีย์ ปัญญาพล**
 ของตน ด้วยตัวปัญญาที่สูงขึ้น คือ **ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ความเห็นชอบ (สัมมา-
 ทิฐิ ค่อยๆ สมบูรณ์)** และ **สมบูรณ์ด้วยองค์มรรค (มคคังคะ)** การศึกษาต่อไปนี้
 จะว่าด้วย **สัมมัตติธรรมรอบที่ ๑** ของ **ปัญญา** ที่จะนำไปเพื่อการรู้จริง ตามคำสอนของพระบรม
 ศาสดา

จึงควรจะทำปัญญาให้ถึงที่สุด เป็น “**นิพพานญาณ**” กันให้ได้

๑.๓.๕ สัมมัตติธรรมรอบที่ ๑ ของปัญญา

ผู้คิดว่า ตนเองได้ปัญญาระดับหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะ **ผู้ที่หลงติด**
ปัญญาจากสื่อการบันนิมิตของตน แม้ผู้อื่นก็ตาม ฟังระวังมิให้
 ตนเอง **ติดเสียความรู้** เหล่านั้น ถ้ายิ่งคิดอยู่มาก สังสม ความเคยชิน ทำมาก ๆ จน
 เป็นความยึดมั่นถาวร ติดตั้ง ผั่งแน่นแล้ว จะหยุดจะเลิกได้ยากมาก เพราะความคิด

ความเกาะยัด หลงมาก ติดมาก คิดมาก ยุ่งมาก ทุกข์มาก คิดแล้ว ติดแล้ว หยุตไม่ได้
 ยิ่งเป็นทุกข์มากขึ้น และ **ปัญญา** ตัวนี้ จะพาออกนอกทางพุทธ สู้มีฉันทิฐีมักขึ้น ๆ
 เสียเวลานั้นซ้ำ ไม่เกิดประโยชน์ **ปัญญา** ส่วนนี้ เป็นสิ่งหนึ่งที่พระพุทธองค์ มิให้พูด
 มิให้สอน เป็นสิ่งที่ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์

ผู้ที่ **สัมมาทิฐิ** เป็น **อนาสวะ** คือ ผู้ที่เห็น ผู้ที่เข้าใจ **มิจฉาทิฐิ** ๑๐ และ
สัมมาทิฐิ ๑๐ ทักกล่าวมาแล้ว ทว่า “เห็น” หรือ “เข้าใจ” นี้ มิได้หมายถึงการเห็น
 การเข้าใจอย่างธรรมดา แต่เป็นการเห็นอย่างที่เราเรียกตามศัพท์ว่า เห็นอย่างมี **ปัญญา**
 มี **ปัญญา** นทรีย์ มี **ปัญญา** พละ เราจะต้องมาทำความเข้าใจกันกับคำว่า “**ปัญญา**”
 ให้แจ่มแจ้ง ก่อนที่จะศึกษาต่อไปได้

สรุปในที่นี้ได้ในส่วนต้นว่า ผู้ **สัมมาทิฐิ** อันเป็น **อนาสวะ** จะมีลักษณะ
 “เห็น” อย่างชัดเจน ชัดแจ้ง ไม่มัวมลาย เป็นความเห็นที่มฤทธีมแรง เกิดความเชื่อมั่น
 ศรัทธา หมดสงสัย ไม่คลางแคลง ไม่คลอนแคลน แต่มั่นคง ยืนนาน ถาวร บริสุทธิ์
 บริบูรณ์ จนเป็นพลังให้บุคคลนั้นสามารถสลัดความบกพร่อง ความชั่ว หรือ อกุศลส่วน
 นั้น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ถึงขั้นอยู่เหนือมันได้จริง ๆ

พระพุทธองค์ทรงกำหนด **สัมมาทิฐิ** ของ **พระอริยะ** ที่เป็น **อนาสวะ** ว่า
 ประกอบด้วย **ปัญญา** **ปัญญา** นทรีย์ **ปัญญา** พละ **ธัมมวิจย** **สัมโพชฌงค์**
ความเห็นชอบ **องค์แห่งมรรค** เราอาจจะแบ่งลักษณะ ๖ นี้ ออกเป็น ๒ ส่วน คือ
ปัญญา **ปัญญา** นทรีย์ และ **ปัญญา** พละ เป็น **สมังคี** ส่วนหนึ่ง และที่เหลือจะเป็นอีก
 ส่วนหนึ่ง

♣ **ปัญญา** **ปัญญา** นทรีย์ **ปัญญา** พละ

สมังคี ส่วนแรก เป็นตัวรวมของการรู้ หรือ **ปัญญา** ๓ ลักษณะ คือ

๑. **ความรู้** หรือ **การรู้** ที่เป็นกลาง ๆ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับตามเหตุผล
 และสติกันทั่วไป มาจากคำภาษาบาลีว่า **ปัญญา** หรือ **ญาณ** ส่วน **ความรู้** **ความฉลาด**
 อีกคำหนึ่ง ที่มีความหมายไปข้างฝ่ายเป็น **ความรู้** **ความฉลาด** **แกมโกง** **ความรู้** **ความฉลาด** ที่ไม่ตรงไป
 ตรงมา นั้น มาจากคำบาลีว่า **เจโก** หรือ **เจก**

๒. ความรู้ หรือ การรู้ การเห็น ที่มีอำนาจ มีพลัง มีฤทธิ์ มีแรง ที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิบัติขึ้นได้ มาจากคำภาษบาลี ๒ คำรวมกัน คือ ปัญญา + อินทรีย์ คือ **ปัญญินทรีย์**

๓. ปัญญาที่รู้อย่าง ละเอียด รอบ เป็นผล ของ ปัญญา ๒ ตัวแรก มีความรู้ มีกำลัง มีการปฏิบัติ มีผล ครอบ มาจากคำภาษบาลีว่า ปัญญา + ผล แต่คำในพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ท่านใช้ว่า **ปัญญาพละ** ซึ่งไม่ทับศัพท์กับภาษบาลี ก็ได้ความเหมือนกัน ใช้**ปัญญาผล** ก็ยังชัดดี

คำว่า “**ปัญญา**” ทออธิบายมานี้ เป็นเพียงวงจรของความคิดมนุษย์เท่านั้น ถ้าคนเราเกิดปัญญา หรือ ความรู้ใดขึ้นแล้ว นำไปใช้ในทางที่ผิด นำไปใช้ในทางเบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ปัญญานั้นก็จะมีส่วนสร้างความทุกข์ยากเดือดร้อนในสังคมมนุษย์ได้ เพราะผู้มปัญญาผู้นั้นนำปัญญาของตนไปใช้ในทางผิด ในทางมิถนา เรียกได้ว่า เป็นปัญญา หรือ ความรู้ความฉลาดแบบ **เจโก ไม่ใช่สัมมาทิฐิที่เป็นอนาสวะ** กล่าวคือ **ปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ** ที่เป็น **ความเห็นชอบ** จะต้องมโนแน่วโน้มจุงพาไปในทางดี ทางเสียสละทางทาน จึงจะเป็นปัญญาที่ชอบที่ควร ที่ถูกต้องลงตัว

♣ **ปัญญาารอบต่างๆ**

เมื่อเราได้ศึกษา **สัมมาทิฐิ** มาถึง เรื่อง **ปัญญา** เราจะต้องศึกษาให้รู้ชัด ให้ซาบซึ้ง ให้รู้จักกับ “**ปัญญา**” อย่างละเอียด **ปัญญา** ก็เช่นเดียวกับทุกเรื่องในพระพุทธศาสนา ที่มีขั้นตอน มีรอบเล็ก รอบใหญ่ รอบแคบ รอบกว้าง การจะศึกษา “**ปัญญา**” ให้เกิด**ปัญญาจริง** ไม่กลายเป็น ‘เจโก’ หรือ ไม่กลายเป็น ‘จอมโจรบัณฑิต’ เราจะต้องมี **สัมมาทิฐิ** และแล้วเราต้อง **รู้อนตอนของมัน** อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง มิฉะนั้น จะไม่ได้ถึง **ปัญญาตรัสรู้** เพราะมันหลงผิดเรื่อง **ปัญญา** เสีย

ดังนั้น เราจึงจะต้องศึกษาจับประเด็นในเรื่อง**สัมมาทิฐิ**เป็นเบื้องต้น **ทิฐิ** หรือ **ทิฐิ** ตัวนี้ เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถ้าคนเรามี**มิถนาทิฐิ**เสียแล้ว ไม่ว่าจะคิดว่าน้อยก็จะทำให้ทางคด ๆ โค้ง ๆ เบี้ยว ๆ เบียง ๆ ไม่เข้าหลักเข้าแกน ไม่เข้าเป้า **ศาสนา** หรือ **สังฆะนี้** ต้องถูกต้องตรงเข้าแท้ การ**ตรัสรู้**มีหนึ่งเท่านั้น **ไม่มีสอง** **สังฆธรรมสุดท้าย** ต้องคม ชัด แม่น ตรง **สนิทเนียน**

พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน “ภิกขุสูตร” สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ข้อ ๖๘๗ ว่า “ดูกรภิกษุ เพราะเหตุหนึ่งแหละ เธอจงชำระสิ่งอันเป็นเบืองตันในกุศลทั้งหลาย ให้บริสุทธิ์ ก่อนเกิด ก็อะไรเล่าเป็นสิ่งเบืองตันของสิ่งอันเป็นกุศลทั้งหลาย สิ่งเบืองตันก็ได้แก่ คีต อันบริสุทธิ์หมดจดด้วยดี และ **ความเห็น (ทัญญู) ที่ถูกต้อง (อุชุกา)** เมื่อใด คีตของเธอ เป็นคีตที่บริสุทธิ์หมดจดด้วยดี และทัญญูก็จักเป็น**ความเห็นที่ถูกต้องด้วย** เมื่อนั้น เธออาศัยคีต ตั้งอยู่ในคีตแล้ว พึงอบรมสติปัญญา ๔ โดยวิธีทั้ง ๓ เกิด”

เราจะเห็นได้ชัดว่า นอกจาก ‘คีต’ อันคือ เครื่องชำระที่เป็น**เบืองตัน** ซึ่ง เราก้ทราบกันดีอยู่แล้ว พร้อมกันนั้น**ความเห็น (ทัญญู) ก็ต้องถูกต้อง (อุชุก)** ก่อน เป็น **เบืองตัน** ที่สำคัญด้วย และแม้ทางปฏิบัติ คือ มรรค องค์ ๘ ในมหาจัตตาริสกสูตร ที่เรากำลังเรียนกันอยู่อย่างสำคัญขณะนี้ ก็ยืนยันชัดอยู่โต้งๆว่า “ดูกรภิกษุ บรรดา องค์ทั้ง ๘ (มรรค) นั้น **สัมมาทัญญู ย่อมเป็นประธาน... ฯลฯ**” ดังนี้ นั่นคือ **เบืองตัน**ที่ต้องคำนึงศึกษากระทำจริง

ปัญญา รอบแรก จะเป็นปัญญาที่อยู่ในตัว **ความเชื่อถือ** รับฟัง รับรู้ **ปัญญา** ส่วนนี้อาจจะเกิดจากความเชื่อที่งมงายไร้เหตุผล เชื่อตามๆไปโดยไม่คิด เป็นความเชื่อด้วยความศรัทธาอย่างเดียว ก็เป็นได้ หรือ อาจจะเป็นการเชื่อ เพราะได้ฟัง ได้คิดพิจารณาตาม ได้เห็นหลักฐานประกอบยืนยันเหตุผลมีความรู้ความเห็น จนเกิด **ศรัทธา** ฟังแล้วมีเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจชัดเจนจริงๆ ไม่ใช่ด้วยความงมงาย แต่มี **ปัญญา เข้าร่วม** ประกอบ (สัมปยุต) ทำความเข้าใจแล้วจึงเชื่อ เป็นความเชื่อที่เหตุผลเทียบเคียงเลือกเห็นว่า ถูกตรง หรือ ถูกตรงกว่า เป็นความเข้าใจในสาระ ในทิศทางที่ควรเป็น ความเชื่อด้วย **ปัญญา** ในลักษณะนี้ จะต่างจากความเชื่อที่งมงาย แม้ว่าจะคือ ความ **ศรัทธา** ตัว เดียวกัน

อินทรีย์ ๕ เป็นหมวดธรรมหมวดหนึ่งของพระพุทธเจ้า ที่เริ่มด้วย **ศรัทธา** แต่แม้จะเกิดความเชื่อถือด้วยความเข้าใจถูกต้อง และด้วย**ปัญญา**รอบคอบแล้ว คนจะ ดำเนินงานต่อไปได้ก็จะต้องมี**วิริยะ ความพากเพียร** ที่จะสั่งสม ที่จะกระทำ และใช้ **สติ**ในการที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ เป็นหมวดธรรมที่เทียบได้กับองค์ ๓ ของ **สัมมาอาริยมรรค** [คือ **สัมมาทัญญู ที่มี สัมมาวายามะ และ สัมมาสติ** ห้อมล้อมดำเนินบท] เพียงแต่ในรอบ ที่ตนกว่า ตนกว่า แต่การดำเนินไป เป็นทางเดียวกัน กล่าวคือ **ศรัทธาเชื่อถือ**

ต้องเป็นศรัทธาเชื่อถือด้วย **ปัญญาอันยัง** ให้ได้ เมื่อ **ปัญญา** เข้าร่วมพร้อม และมี **วิริยะ** เข้าเป็นแรงสำคัญ การงานก็สำเร็จสูงสุดได้ **ปัญญา** แม้ว่าจะเป็นตัวสุดท้าย และ **ศรัทธา** เป็นตัวต้น แต่เมื่อมีการหนุนเนื่องสับต่อกัน ให้เกิด **วิริยะ** ให้เกิด **สติ** และสั่งสมลงเป็น **สมาธิ** เกิด **ปัญญา** เป็นผลแล้ว ก็ย่อมจะต้องต่อเนื่องให้เพิ่ม **ศรัทธา** ต่อไป **ปัญญา** กับ **ศรัทธา** จะมาอยู่ที่เดียวกัน ต่อหัวต่อหางกันได้ ด้วยประการฉะนี้

ศรัทธา ๑ → วิริยะ ๑ → สติ ๑ → สมาธิ ๑ → ปัญญา ๑ → ศรัทธา ๒
ศรัทธา ๒ → วิริยะ ๒ → สติ ๒ → สมาธิ ๒ → ปัญญา ๒ → ศรัทธา ๓

แผนภูมิที่ ๒๓   วงจรศรัทธา → ปัญญา   ปัญญา → ศรัทธา

วงจร **ศรัทธา** → **ปัญญา**   **ปัญญา** → **ศรัทธา** นี้ จะเกิดต่อเนื่องสั่งสม ให้เกิดความขยัน เกิดอินทรีย์ เกิดพละ เกิดพลัง โดยกรรมที่ตนเองทำเอง เนื่องจากได้เข้าใจจริงแล้ว ได้เห็นจริงแล้ว และได้เห็นดีแล้ว จึงเกิดความเพียรต่อเนื่องต่อไป เป็นลูกโซ่ จะเห็นได้ว่า **ปัญญา** ก็มีเป็นรอบๆ ดังกล่าวแล้ว เช่นเดียวกับ คำว่า **สมาธิ** ซึ่งมีมากมายหลายส่วน หลายระดับ จนกว่าจะถึง **สัมมาสมาธิ** ของพระอริยะ ซึ่งเราจะได้ศึกษาเรื่อง **สมาธิ** โดยเฉพาะ ใน บทที่ ๔

ได้กล่าวมาแล้วว่า **ทิว** ก็ดี **ความเชื่อ** ก็ดี **ศรัทธา** ก็ดี ก็คือ **ปัญญา** ในระดับหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นไปในทางที่ถูก ที่ควร ที่ดี ก็จะสามารถเรียกว่า เป็น **สัมมาทิว** แต่ละรอบ แต่ละระดับ เช่นเดียวกัน **สัมมาทิว** คือ **ตัวปัญญา** เริ่มตั้งแต่ค่อยๆ รู้ ค่อยๆ เข้าใจ ค่อยๆ ถูกต้องตรงทางขึ้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้าใจใหญ่ เข้าใจเต็ม เข้าใจครบ เป็น **สัมมาทิว** หรือ **ปัญญา** รอบใหญ่ขึ้นมาอีก **สัมมาทิว** ตัวนี้จะเป็น **ตัวประธาน** ของ **มรรค ๗ องค์** ที่จะต่อไปให้เกิดผลเป็น **สมาธิ** **ตัวมรรค ๗ องค์** ใน **สัมมาอริยมรรค** ซึ่งเป็น **สมาธิ** ที่ต้องเรียกว่า **สัมมาสมาธิ**

สัมมาทิฐิวันนี้ คือ ตัวที่กำลังศึกษากันอยู่ในสภาพ ‘อนาสวะ’ ซึ่งพระ-
พุทธองค์ตรัสไว้ ในมหาจิตตารัสกสูตร ว่า **สัมมาทิฐิอนาสวะ**นี้ ต้องเป็น**ปัญญา**
ปัญญาที่**ปัญญา**เกิด**สมังคีธรรม**ใน รอบแรก ซึ่งเป็นส่วนของปัญญา
ที่จะเจริญขั้น**สมังคีธรรม** รอบ ๒ ซึ่งจะได้อธิบายในบทที่ ๓ (๓.๑)

ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาของการพัฒนา ด้วยเหตุผล ด้วยความรู้คิด รู้ทำ และ
รู้ผล มีหลักการ และ แนวทางนำผู้ปฏิบัติ ไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ถึงความ
ประเสริฐ หรือ ความเป็นอริยะ อริยสมบัติ เป็นของกลาง สำหรับทุกคน ที่จะมุ่งมั่นสู่
ความดี ด้วยการละ เลิก ความชั่วตามคำสอนของพระบรมศาสดา

อนึ่ง ข้อความใน มหาจิตตารัสกสูตร ที่ยกขึ้นมาจาก ข้อ ๒๕๘ ส่วนที่ใช้คำว่า
“**สัมมา ของ พระอริยะ**” นั้น มิได้หมายถึงความเป็นอริยะบุคคล **แต่เป็นสิ่งที่**
ที่พระอริยะต้องใช้อาศัย เป็นเครื่องอาศัยของพระอริยะ ให้เป็นคุณ เป็น
ประโยชน์ เป็นการสร้างสรรค์ให้แก่โลก เป็นเครื่องอาศัยของโลก ให้เกิดความอยู่เย็น
เป็นธรรม ถ้าในโลกมีความเป็นอยู่สุข ทุกคนในโลกก็จะได้อาศัยความเป็นอยู่สุขอันนั้น
ดำเนินชีวิตให้เป็นไปด้วยดี ได้สุขอยู่ในโลก ได้สวรรค์อยู่ในโลก ทุกชั้นน้อย หรือ ไม่ทุกข์
มากเกินไป ตามแต่ที่ผู้ใดจะใช้ความเป็นธรรมนั้น ๆ ปลดทุกข์ให้ตนเองลงได้มากน้อย
เพียงใด ก็เท่ากับปลดทุกข์ให้เบาบางจากโลกได้เพียงนั้น ถ้าคนเรายังหนักยังหนาอยู่
โลกก็จะยิ่งหนักยิ่งหนา ถ้าคนเราทุกข์ยาก ร้อนแรง โลกก็จะทุกข์ยาก ร้อนแรง ถ้าคน
เราปลดทุกข์ได้บ้าง เบาภาระ ไม่หนักหนาแล้ว โลกก็จะสุขขึ้นได้บ้าง ทุกข์เบาลง เพราะ
ความอึดอึดคับแคบลดลง

หากจิตของคนเราคนใดคนหนึ่ง ได้ลดละกิเลสจนกลายเป็น**จิตอริยะ** เป็น
อนาสวะ ก็ย่อมเป็นคุณค่า เป็นผลดีกับโลกมากเพียงนั้น เช่น การทาน การให้
ให้ด้วย ภัย กัดแล้ว แต่**ถ้าให้ด้วย** ใจ ได้อีก สอดคล้องกันไปด้วยได้ ย่อมประเสริฐกว่า
และ **ถ้าให้ด้วยความมี ปัญญา** ถูกต้องด้วย ก็ยิ่งจะดีขึ้นไปอีก ยิ่ง **ให้ด้วย สัมมาทิฐิ**
สูงสุด คือ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ ให้อย่างสุจริต ไม่หวังผลตอบแทน ไม่ต้องการการ
แลกเปลี่ยนเอาคืนมาให้ตน ไม่เหลือเศษของความดียึด แม้แต่อารมณ์ของการเสพยั่วว่า
“เราทำ” “เป็นของเรา” เรียกว่า หมดอึดตา หมดตัวตน ก็ยังเป็นลักษณะ **ทาน**
“ของ” พระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ

อนาสวะ คือ *อรหัตตผล* ของแต่ละเรื่อง แต่ละเหตุ แต่ละปัจจัย เมื่อถึงอรหัตตผลในทุกเรื่อง ทุกเหตุ ปัจจัย ก็จะนับได้ว่า เป็นพระอริยะ ผู้จบสุด จบบริบูรณ์ ผู้เป็น **อนาสวะ** ศัพท์บัญญัติเรียกพระอริยะระดับสูงสุดนี้ว่า **พระอรหันต์** พระอรหันต์จึงมี **ปัญญา** ในการสลัดมิจฉาทิฐิ **สู่สัมมาทิฐิ** ได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ ถึงขั้นสัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค

สำหรับ หัวข้อ ๑.๓.๔ นี้ เราจะพูดถึง **ปัญญา** เป็นส่วนกลาง ส่วนพื้นเพื่อเป็นฐาน สำหรับการศึกษ **ปัญญา** ระดับอนาสวะ สูงสุด ใน ๓.๑ และ **ปัญญาญาณ** **ปัญญาตรัสรู้** ซึ่งจะกล่าวใน หัวข้อ ๕.๑ จึงจะขอสรุปเรื่อง **ปัญญา** ในรอบต้น นี้ ดังต่อไปนี้ คือ

รอบที่ ๑ ปัญญา หมายถึง คือ ความคิดที่ว่า ตนเองรู้ และกระทำตามความคิดนั้น ด้วยความมกมาย ไร้เหตุ ไร้ผล ด้วยความหลง ด้วยความงอ ด้วยความไม่รู้จักจริง ด้วยความกลัว ด้วยความมักมาก ด้วยความมักง่าย จนถึงต้องมีการล่อหลอก ตัดสินบน สิ่งอื่น หรือ คนอื่นที่คิดว่า จะมีอำนาจดลบันดาลให้สิ่งที่ตนเองต้องการได้ **ปัญญา** เช่นนี้ เป็น **มิจฉาทิฐิ** ที่ไม่เข้าทางพุทธเลยทีเดียว ตามประสาที่เป็น ‘คนงอ’ หรือ ‘ฉลาดยังไม่พอ’

รอบที่ ๒ ปัญญา บิดเบือน คือ ความคิดที่พยายามบิดเบือนสังขารมด้วย อารมณ์หลงกิเลสตัวใดตัวหนึ่ง จนถึงขนาดต้องหาเหตุหาผล หาองค์ประกอบมาอธิบาย บิดเบือนสังขารม เพื่อที่ตนเองจะได้ถือโอกาส หรือ มีโอกาสที่จะทำสิ่งนั้นๆ ซึ่งแท้จริงแล้วคือ การหลอกตนเอง และ หลอกคนโกงคนอื่นๆ ให้เชื่อว่า ความผิด คือ ความถูกต้อง **นี่ก็เป็น มิจฉาทิฐิ** ที่ก่อบาปหนักหนาแก่ตนเอง ตามประสาที่เป็น ‘คนโกงแกมยัด’ หรือ ‘ฉลาดแกมตอ’

รอบที่ ๓ ปัญญา เจโก คือ ความคิดที่พยายามบิดเบือนสังขารม ก็นั้นทำได้ บิดเบือนคำพูด คำสอน หรือ คำสั่ง ศาสดา หรือผู้อื่น ก็กล้า เพื่อประโยชน์ตนเอง หรือ เพื่อกิเลสของตนเอง เพื่อการเสพยาเสพติด **ปัญญา** เจโก นี้อยู่ทั่วไป แม้ในคราบของผู้อ้างตนว่า มีศีลมีธรรม **นี่ก็เป็น มิจฉาทิฐิ** ที่ควรละ ควรสลัดออกให้ได้ เพราะ **บาปหนักบาปหนาร้ายยิ่งกว่าไปอีก** ตามประสาเป็น ‘คนโกงแกมหยิ่ง’ หรือ ‘ฉลาดแกมโกง’

รอบที่ ๕ **สติปัญญา** คือ ความคิดที่จะพยายามรู้ เช่น รู้เรื่อง รู้เรียน หรือ
 รู้โลก รู้ธรรม **สติปัญญา** ที่ควรเสริมสร้างให้เป็น **สัมมาทิฐิ** คือ **สติปัญญา** ที่จะรู้ตัว รู้ชั่ว
 รู้ทำ รู้ลด รู้ผัสสะ รู้อรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสนอก และ อารมณ์ **สติปัญญา** นี้ เมื่อ
 รวมกับ **ศรัทธา** แล้วจะเกิดการงาน เพราะจะมีพลังแรงให้มีการดำเนินต่อ เป็น **ปัญญา**
รอบสูงต่อไป เป็น **ปัญญา** ที่ถูกต้องตรงทางพุทธ เป็นปัญญาที่เมื่อเดินมรรคแล้วจะพา
 สู่การพ้นทุกข์ได้ เรียกได้ว่า เป็น **ปัญญา** ที่เข้าทาง **สัมมาทิฐิ** แล้ว ส่วนหนึ่ง

เราจะพักเรื่องการตีความคำว่า “**ปัญญา**” ไว้เพียงนี้ก่อน ในบทต่อไปเราจะได้
 ศึกษาว่า เราจะเอา **สติปัญญา** ไปใช้ในการรู้เรื่อง รู้เรียน และรู้โลก รู้ธรรม เพื่อความ
 พ้นทุกข์ ได้อย่างไร

เกิดมาเป็นมนุษย์ ไป **หลงโลกียะ** อยู่ ก็ไม่พ้นทุกข์ได้ ชาติแล้วชาติเล่า
 ออกกชาติ ก็อย่างนี้ มาศึกษาธรรมดูดีกว่า **คนอย่างบรมปราชญ์ พระสัมมา-**
สัมพุทธเจ้า ได้โยนโลกียะเช่นนี้ทิ้ง อย่างไม่ใยดีมานานแล้ว แต่ท่านเอาธรรมะ
 เป็นสิ่งประเสริฐ เป็นสิ่งสุดท้ายที่มนุษย์ควรได้ ควรแสวงหา ผู้ใดอรหัตตผล
 แล้ว เป็นพระอรหันต์แล้ว มีสิทธิ์ที่จะ **ปรินิพพาน** เลิกไป **มีทฤษฎีที่จะ**
ปรินิพพาน ได้ ถ้าไม่ต้องการ **ปรินิพพาน** ต้องการต่ออีก เกิดมาอีก ก็ยอมทำได้
 ที่เกิดมาเป็น **พระโพธิสัตว์** นั่นเอง

โลกต้องการ **พระโพธิสัตว์** ให้เกิดมา แต่ถ้า**พระโพธิสัตว์** จะไม่ต้องการเกิดอีก
 ก็ยอมมีสิทธิ์ที่จะดับสูญตาม **อรหัตตผล** ในขีดในขั้นของตนเอง เพราะ **พระโพธิสัตว์** กับ
พระอรหันต์ ไม่ใช่ธรรมคุณที่จะแยกกัน **พุทธแท้ไม่มีสังฆเภท** ไม่
 แยกกันเหมือน **เถรวาท** กับ **มหายาน** เพราะ**เถรวาท** กับ **มหายาน** คือ **พุทธเดียวกัน**
 จึงต้องรวม **สิ่งหนึ่งสิ่งเดียวกัน** ที่เป็น **‘สุทธิสัจจะ’** ด้วยกัน ขึ้นมาให้ได้ บัวยการ
 กล่าวไปไยแค่ **‘ธรรมยุต’** กับ **‘มหานิกาย’** ดังนั้น แม้แค่**พระโพธิสัตว์** ที่**ไม่ต้องถึง**
พระอรหันต์ แค่ผู้ถึงระดับ**ตรัสรู้** มี**อรหัตตผล**เพียง **‘อนาคามีผล’** แท้แน่แล้วเท่านั้น
 จะปรารถนาไม่เวียนกลับมาเกิดยังโลกมนุษย์อีก ก็ยังทำได้ **เมื่อถึงขีดตามขั้นของ**
สัจจะความจริง

เมื่อท่าน **รู้แจ้ง** และ **เป็นความจริง** ท่านย่อมเลือกสร้างได้ แม้แต่จะสร้างชีวิต
 อื่น ก็ย่อมทำให้เกิดจนได้ ถ้าแม่น **จิตวิญญาณ** นั้น **บริสุทธิ์ ยิ่งใหญ่** ถึงขั้น ‘พระเจ้า’
 พระผู้ **มีฤทธิ์สร้างสิ่งทั้งปวงแท้** พระจิตวิญญาณ **ยิ่งบริสุทธิ์** ก็ยิ่ง ‘**ยิ่งใหญ่**’
ยิ่งศักดิ์สิทธิ์จริง ๆ สามารถ **อยู่เหนือ** ‘**ความเกิด – ความดับ**’ กันได้แน่ ๆ
 ถ้าจะไม่สร้างชีวิตอื่น ก็ย่อมทำได้ จะให้สูญ ก็ทำได้ จึงเรียกว่า **โลกุตตระ** คือ
 ความ ‘**เหนือโลก**’ อย่างแท้จริง

เราเป็นผู้สร้าง ชีวิตนี้เป็นของเรา **ไม่มีใครมาเป็น เจ้ากรรมนายเวร** ของเรา
 ไม่มีใครมีอำนาจเหนือ เราเป็นผู้เหนือชีวิตนี้แน่แท้ **ถ้าเรามีธรรมคุณ มี**
อริยคุณที่เป็น ‘โลกุตตรธรรม’ นั้น ๆ จริง แต่ถ้ายัง ก็ไม่สามารถเหนือ

คำว่า **โลกุตตระ** หมายความว่า **‘โลก’** คือ **กาย และ จิตวิญญาณ** นี้
 เราเป็นเจ้าของ **เรามีอำนาจที่จะกำหนดสุข กำหนดสวรรค์ กำหนดทุกข์**
กำหนดนรก ให้เกิด ให้ดับ ได้จริง **ทำให้เกิดดับกิเลส ได้จริง** **ที่สุด**
ทำให้เกิดดับจิตวิญญาณ ได้ด้วยตนเองจริง ‘**โลก**’ อื่น ก็ของคนอื่น ของใคร
 ของมัน ทำให้กันไม่ได้ แต่ทำเองได้ ด้วยกันทุกคน **นี่มิใช่ทฤษฎีปากเปล่า** แต่เป็น
ทฤษฎีที่พระพุทธเจ้า นำมาเผยแพร่ **ผู้ที่ทำได้แล้ว ย่อมยืนยันพิสูจน์** ได้
 อย่างแน่ใจ ท่านจะรู้ถึงภูมิภพ กามภพ ภวภพ วิภวภพ ของ **จิตวิญญาณ** ที่ไต่ล่อง
 สิ่งประสังข์จะล่องสะอาด ละเอียดย่างครบแล้วจริง **เมื่อจิตตัวใดทำให้ไม่เกิดได้แล้ว**
 ก็ย่อมพิสูจน์ได้ว่า มันไม่เกิดแล้ว นั่นคือ **จิตจะปราศจากสิ่งนั้น ๆ** เห็นว่า **จิตว่าง**
 เป็นชาตुरूธรรมตา ^{๕๕} เป็นภาษา ^{๕๖} แต่คนเราจะรู้สิ่งนี้ได้ด้วยตนเอง เป็น **ปัจเจกตั้ง**
เวทิตตัพโพ วิญญู หิ ด้วยการรู้ชั่ว ละชั่ว **รู้ดี สร้างดี** หรือแม้ที่สุด **ไม่ติดดี** ด้วย
ประสิทธิภาพของปัญญา ที่จะกล่าวโดยสังเขปต่อไป

๑.๓.๕ ประสิทธิภาพของปัญญา

ปัญญา ที่เกิดจาก **ศรัทธาธมมกาย** หรือ **ศรัทธาที่มีความหลง** จะไม่มี
 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติมากนัก เพราะเป็นการรู้อย่างไม่มีเหตุไม่มีผล การปฏิบัติจึง
 ปราศจากเหตุผลด้วย ทำให้ขาดความมั่นใจ เกิดความลังเล สงสัย คลางแคลงใจได้บ่อย

ประสิทธิภาพจึงย่อหย่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่อง **การศึกษาปฏิบัติธรรม** ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นสิ่งทวนกระแสโลก ทวนกระแสใจ ปฏิบัติแล้วจะเหมือนเดินสวนทางกับโลก ไม่เหมือนคนอื่นเขา

คนในโลก มีรสนิยม ในการเสพย์ความยั่วย้อม มอมเมาต่างๆ พอใจ เสาะแสวงหา ลาก ยศ สรรเสริญ สุข ติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสที่ถูกตา (ภายนอก เป็นต้น) ถูกใจ ถูกอารมณ์ (ภายใน)

ส่วนธรรมะของพระพุทธองค์ **มุ่งสู่การลด ลด ลด** จนหมดสิ้น หรือ ถึงที่สุด พันทุกข์พันภาระ พันอิทธิพล การดูดดึงของโลก [โลกอบาย,โลกกาม,โลกธรรม,โลกอัตตา] ไม่ว่าในเรื่องใด เป็นสุญญตาธรรม ที่ต้องทำเอง ปลอดภัย ที่ละเรื่อง ถ้ายังไม่เก่ง เก่งแล้ว จึงจะทำที่หลายเรื่อง แต่ก็ต้องประมาณให้สมตัว ว่าสามารถ ได้มากกว่าเสียแน่ๆ เป็นภูมิ เป็นขั้นจริงๆ ตามขั้นตอน จนจบสิ้น ของตนเอง

การปลด การสละของที่เคยชอบ เคยติด ต้องอาศัยพลังกำลังความเข้มแข็งของจิตใจเป็นอย่างมาก ผู้ที่เคย “สละของรัก” แล้วจะรู้ดี ถ้าจิตใจไม่แข็งแกร่ง มันคงแท้ จะเกิดความไม่แน่ใจ และ ปลดปล่อยไม่ได้ถาวร ไม่ขาดสนิท

ผู้ใช้ **ศรัทธา** เป็น **แกนนำ** ในการปฏิบัติ ‘ปัญญา’ ไม่มาก แต่ก็ต้องมี ‘ปัญญา’ เป็น สัมมาทิฐิ ด้วย เรียกว่า **ศรัทธาธิกะ** พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า พวก **ศรัทธาธิกะ** จะใช้เวลา ๔๐ อสงไขยกัปป์แสนมหากัปป์ ในการบรรลุธรรมสู่ความตรัสรู้เป็น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนผู้ใช้ **ปัญญา** เป็น **แกนนำ** ในการปฏิบัติ ซึ่งก็ต้องมี ‘ศรัทธา’ ด้วยเช่นกัน เรียกว่า **ปัญญาธิกะ** จะใช้เวลาปฏิบัติเร็วกว่า ‘ศรัทธาธิกะ’ ถึง ๒ เท่า กล่าวคือ พวก ‘ปัญญาธิกะ’ จะใช้เวลาเพียง ๒๐ อสงไขยกัปป์แสนมหากัปป์ ยิ่ง ‘ศรัทธา’ ก็มีมากเท่า ‘ปัญญา’ ก็ยิ่งสมบูรณ์ที่สุด ดีที่สุด แต่ ถ้า ‘ปัญญา’ มาก ‘ศรัทธา’ น้อย ก็เสียเวลานานซ้ำอีกเช่นกัน การปฏิบัติที่มี ‘ปัญญา’ มี ‘ทิฐิ’ ความเห็น ความรู้เหตุรู้ผลนำ จึงคือ ดำเนินตาม สัมมาอาริยมรรค คือ มี ‘สัมมาทิฐิ’ เป็นแกน เป็นประธาน เต็มรูป สอดคล้องกับระบบระเบียบทฤษฎี **มรรค มีองค์ ๘**

การปฏิบัติตามศีลตามธรรมของพระพุทธองค์ เพียงเรื่องเดียว คือ **การประมาณ**

การกิน การอยู่ การแต่งกายในการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่อันประกอบไปด้วยเครื่อง
อุปโภค – บริโภค ที่เรียกว่า โภชนเมตต์ัญญา ก็จะครอบคลุมระบบชีวิตทั้งหมด
เป็นการทวนกระแสโลกอย่างฉกาจ เช่น

เรื่องการกิน ในจุดศีล ข้อ ๕ พระพุทธองค์กำหนดว่า พระสมณโคตม และ
ภิกษุในพระธรรมวินัยของพระสมณโคตม ฉันทอาหารวันละ ๑ มื้อ แต่มีการอนุโลม ๒ มื้อ
หรือ จะว่านั่นตามความจำเป็น เฉพาะผู้บวช เป็นต้น

เรื่องการอยู่ ตามศีล ตามวินัย ระบุให้อบรมตน ศึกษากำหนดเรื่องที่อยู่ ที่นอน
ของภิกษุ และแนวโน้มของการ “อยู่ดี” ของพระพุทธองค์ คือ นอนโคนไม้ นอนบนดิน
บนหินให้ดู ง่ายๆ ง่ายๆ ไม่ต้องมีโต๊ะใหญ่เตียงใหญ่ ไม่ต้องหลงเครื่องอุปโภคต่างๆ ไม่
ต้องสะสมทรัพย์ศฤงคาร ข้าวของอะไรให้หนัก ให้มาก แม้พระพุทธองค์ ก็ทรงทำตัวอย่าง
มาตลอดพระชนม์ชีพ เป็นต้น

เรื่องการแต่งกาย ทั้งคำสอน ทั้งเป็นศีล เป็นวินัย ก็มีระบุมีคำแนะนำกำหนด
เรื่องการแต่งกาย ด้วยเครื่องผ้าที่จำกัด เรียกว่า น้อยได้เท่าใดจึงดี [แต่ไม่ใช่เอาจาก โป้]

ตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นเพียงส่วนน้อยนิดตามศีล ตามธรรม ตามวินัย ของ พระบรม
ศาสดา หมวดศีล หมวดธรรม หมวดวินัย ทั้งหมดจะเป็นไปเพื่อความน้อย ความลด
การตัด เจียน การสละ จนถึงขั้นเปลื้องโลกน้อยที่สุด แต่ทำประโยชน์ให้
โลกมากที่สุด พระธรรมวินัย ของพระพุทธองค์ หมายถึง หลักการของพระ
ศาสนา มิได้หมายความว่าเฉพาะพระวินัยปิฎก และ มิได้หมายความว่า เป็นระเบียบ
กำหนดเฉพาะสำหรับพระเท่านั้น พระธรรมวินัย ของพระบรมศาสดาเป็นหลักการ
ที่พุทธบริษัททุกคนต้องทำตาม ไม่เฉพาะแต่พระสงฆ์ ขรราวาส อุบาสก อุบาสิกา
ก็ร่วมอยู่ในพุทธบริษัทด้วย ที่สามารถจะเอาหลักวินัย หลักเกณฑ์ หลักศีลต่างๆ มา
กำหนดสมათานสำหรับตน ตามเหมาะ ตามควรได้ เพราะ การลด ความเพ้อ ความเกิน
ความมากต่างๆ มิใช่เป็นเรื่องของพระแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นเรื่องแนวทางดำเนินชีวิต
ของ พุทธบริษัททุกคน รวมทั้งขรราวาสด้วย

ขรราวาสที่ยังหลงพุงเพื่อ เสพย์สม ไม่รู้หยุดรู้พอ เป็น พุทธบริษัทที่ดีไม่ได้
พระสงฆ์ที่ไม่ลอกเลียน ไม่พยายามประพฤติตาม แบบการดำเนินชีวิตของสมณะพระบรม
ศาสดา แต่กลับไปลอกเลียน นิยมทำตามขรราวาส จนแทบจะไม่เหลือร่องรอยแห่ง

สมณะ สาวกของพระพุทธองค์ จึงเป็นคนที่นำดำเนินอย่างยิ่ง **ที่อยู่กิน** ในเครื่องแบบของพระพุทธสาวก แต่ไม่มีแม่ศรัทธาในพระพุทธองค์ ไม่มีแม่ศรัทธาที่จะดำเนินชีวิตตามศีล ตามธรรม ตามวินัยของสมเด็จพระบรมศาสดา สาเหตุเพราะ **ไม่มีแม่ ‘ปัญญา’ (ที่สัมมาทิฐิ)** ในส่วนของ ศรัทธา อันเป็น **‘ปัญญา’** ระดับเบื้องต้น ดังที่กล่าวมานี้ **สมควรหรือ ที่พุทธบริษัท จะเลี้ยง จะอุ้มชู คนอย่างนี้ ต่อไป**

ส่วนผู้ที่เกิดปัญญา จากการฟัง การคิด การทดลองปฏิบัติ ตามสาเหตุ ตามผลที่พิสูจน์แล้วจริง จนเกิดปัญญาชัด รู้ชัดจริง ที่เรียกว่า **รู้ชอบ (สัมมา) ปัญญา** จะสว่าง โพล่ง ชัดเจน แจ่มแจ้ง ไม่ลังเล สงสัย ไม่คลางแคลง มีความแน่ใจ มั่นใจเบา ว่าง **พอ** ตัดสินได้ เรียกว่า **จบได้ส่วนหนึ่ง**

เช่น ในเรื่อง โภขเนมัตตัญญูตา การประมาณในเครื่องอุปโภค บริโภค เมื่อตัด เจียน ลดลง แล้วก็ **พอ (สันโดษ)** แม้น้อยก็จะ **พอ (สันโดษ)** ได้ และแม้ที่สุดเมื่อไม่มีในบางครั้งบางคราว หรือ **ไม่พอ** ในบางเวลา ก็ยังจะ **พอ (สันโดษ)** ได้ โดยไม่เดือดร้อน ยุ่งยาก ผู้มี **‘ปัญญา’** ระดับนี้จะไม่เอาเกิน ไม่เอามากกว่าที่จำเป็น **จะรู้จักหยุด รู้จักพอ** ไม่ตะกละตะกลาม ไม่สร้างอุปาทาน บิดถือว่า ต้องได้ ต้องมี ต้องเป็น ทำนั่นทำนี่จนมาในจิตในใจอีก **แต่จะทำ จะสละ โดยไม่ต้องการของ แลกเปลี่ยนตอบแทน** ทำได้มากเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับปัญญา และฐานจิต และความสามารถของแต่ละบุคคล

การลด การเจียน นี้ มิได้เป็นไปตามอำนาจการกดข่มจิต และกาย ให้เป็นไปตามกำหนด ตามอำนาจของการกดข่มอย่างเดียว **แต่เป็นพลังของความรู้ ความเข้าใจจริง** เรียกว่า มีปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ **ไม่ต้องอด ไม่ต้องห้าม ไม่ต้องกิน ไม่ต้องกิน** ก็ทำได้จริง ทำได้อยู่ และดำเนินชีวิตด้วยการลดละสิ่งเหล่านั้น ตัดเจียนลงไปได้จริง เห็นชัดในรูป ด้วยกาย ทางคำพูด ด้วยวาจา และในใจที่รู้ของตนเอง ด้วย **‘ความจริง’** ในคำว่า **จิตว่าง** จิตมิใช่วัจกรรม **ใจเย็นแล้ว** ใจทำได้แล้ว **ไม่ต้องประกาศ การกระทำจะพิสูจน์ตัวเอง**

กายภาพ แห่ง กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ของ ผู้มี **ปัญญา** ระดับนี้ ก็ **จะสอดคล้องกับระดับปัญญาของท่าน** พฤติภาพในการทำ ในการพูด ในการคิด ก็จะอยู่ใน **แควดวงของอนาสวะ** ขนาดนิจจริง เห็นได้ พิสูจน์ได้ ผู้อื่นก็เห็นได้ พิสูจน์ได้ **ตนเอง**

ก็เห็นได้ พิสูจน์ได้ **นี่คือ บัญญาที่รูดอบ เป็นสัมมาทิฐิ ตามสมังคีธรรม รอบที่ ๑**

อนึ่ง ในบางเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องของพุทธเลย แต่ติดเข้ามาในระบบพิธี ซึ่งคนเอามาปนกับเรื่องของศาสนา อ้างว่า **เอากระทู้หมักแก่น** แท้จริงเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น มาจากความเชื่อระบบอื่น มิใช่ความเชื่อระบบพุทธ ผู้ ผู้บัญญัติที่ไม่ใช่ทางพุทธ หรือไม่ถึงขนอนาสวะ หรือ แม้จะถึงระดับสัมมาทิฐิ แต่ยังคงทำตามหมู่มาก เพราะไม่มี อิทธิยฺ์ผลพอเพียง เนื่องจากยังเกิด **บัญญัติ** ไม่เพียงพอ ก็มีอยู่มีใช้น้อย

ที่ถูกแล้ว มิควรจะจมอยู่ในความรู้ผิด หรือ รู้ไม่จบ หรือ แม้จะมีบัญญัติในระดับ บัญญาสมังคี รอบที่ ๑ ของตนเองเท่านั้น แต่ควรจะหาทางศึกษาปฏิบัติ เพิ่มพูนความรู้ ให้พ้น ระดับที่ ๑ เข้าสู่สมังคีธรรม ระดับที่ ๒ (ดูบทที่ ๓ หัวข้อ ๓.๑ เพิ่มเติม) เพื่อจะได้ มีบัญญัติสูงขึ้น มีอิทธิยฺ์ มีผล สูงขึ้นอีกมากกว่าที่ได้จาก ระดับ บัญญา บัญญินทริยฺ์ บัญญาผละ ในรอบที่ ๑ นี้ เท่านั้น

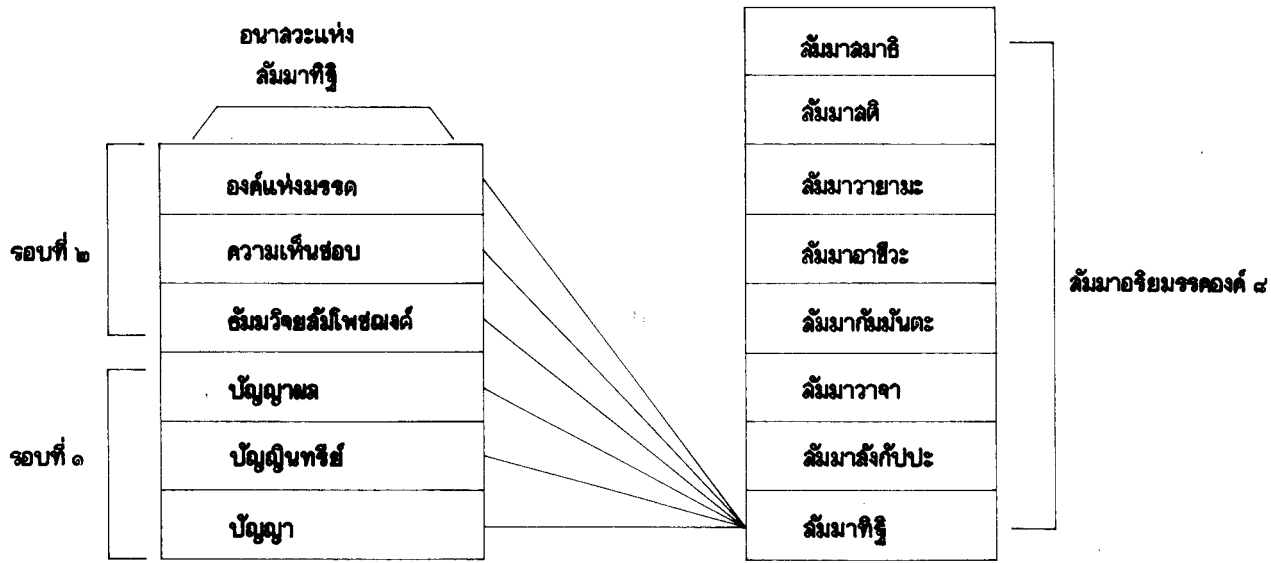
๑.๓.๖ สมังคีธรรมรอบที่ ๒ ของบัญญัติ

ตามมหาจัตตารีสกสูตร สมังคีธรรมที่สืบต่อจากบัญญัติรอบแรก ที่กล่าว ใน ๑.๓.๔ นี้ ยังมีอีก ๓ ส่วน คือ **ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์** **ความเห็นชอบ** และ **องค์แห่งมรรค**

สมังคีส่วนที่ ๒ นี้ เป็นตัวรวมของการรู้ หรือ บัญญา ๓ ส่วน เช่นเดียวกับ สมังคีส่วนแรก เพียงแต่อยู่ในรอบที่สูงกว่า เพราะต้องมีการคิด พิจารณา ใช้ วิจยณญาณ และการวิจยแยกแยะ ซึ่งศัพท์สำหรับพระอรียเจ้าจะเรียกว่า **บัญญัติตรัสรู้** เป็นการประมวลความเห็นที่ถูก ที่ชอบ เพื่อนำมาปฏิบัติกับพฤติกรรมของความเป็นอยู่ในชีวิต (คิด, พูด, ทำ, อาชีพ, พยายาม, สติ) จนให้เกิดผลถึงจิตอันยิ่งใหญ่ เกิดเป็นองค์ **แห่งมรรค** ขึ้นมาเป็นที่สุด เพื่อการเดินมรรคองค์แรก สุ่มรรคองค์ต่อไป ของ อริยมรรค ถ้าจะเทียบว่า ในสัมมาอริยมรรค องค์ ๘ มี **สัมมาสมาธิ** เป็นผลของอริยมรรค พื้นฐาน ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ๑ องค์ ตามคำของพระพุทธองค์ในมหาจัตตารีสกสูตร แล้ว **สัมมาทิฐิอนาสวะ** ที่มี องค์แห่งมรรค (มคคังคะ) เป็นส่วนสุดท้าย หรือ

ส่วนที่ ๖ นั้น ก็จะต้องมี **ปัญญา ๕ ตัว** ในรอบที่ ๑ และ รอบที่ ๒ เป็นพื้นฐาน เป็น **องค์ประกอบสำคัญ** ก่อนที่จะรวมลงเป็น **องค์แห่งมรรค** หมายความว่า ในจิตจะต้องเกิด **ปัญญา ปัญญาอินทรีย์ ปัญญาพล ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์** และ **ความเห็นชอบ** รวมลงเป็น **องค์แห่งมรรค** ของ **สัมมาทิฐินาสวะ**

เราจะต้องทบทวนความเข้าใจในท่อนักเล็กน้อยว่า เรากำลังพูดถึง **“มรรค” ๒ ตัว** ตัวหนึ่งคือ **“องค์แห่งมรรค”** ซึ่งเป็น **ผลของปัญญา ๕ ส่วน** ของ **สัมมาทิฐินาสวะ** ซึ่ง **สัมมาทิฐิตัวนี้** จะกลายเป็น **มรรคองค์ที่ ๑** ของ **สัมมาอริยมรรคองค์ ๘** ที่จะจบลงด้วย **สัมมาสมาธิของพระอรหันต์** ที่เราจะได้ศึกษาต่อไปในบทที่ ๔ นั้นเอง

แผนภูมิที่ ๒๔ แสดงสมังคีธรรมรอบที่ ๑ และรอบที่ ๒ ของปัญญา รวมลงเป็นองค์มรรค

สมังคีธรรมของปัญญารอบที่ ๒ นี้ เป็นการรู้ถึงขั้นที่เรียกว่า **ปัญญาตรัสรู้** เพราะเป็นความรู้ที่มีเหตุ มีผล มีปฏิภาณ ความชาญฉลาด ที่ผู้รู้แต่ละท่านจะสามารถวิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ ได้ในรอบกว้าง รอบลึก เท่าที่ปฏิภาณของแต่ละท่านจะมีมากน้อยต่างกัน เราจะศึกษารายละเอียดให้ชัดใน บทที่ ๓ (หัวข้อ ๑.๓)

ในขั้นตอน **เบื้องต้น** นี้ การศึกษา **ปัญญา** และ **ประสิทธิภาพของปัญญา** จะกำหนดเฉพาะ **ปัญญา** รูผิด รูถูก รูดี รูชอบ ตามคำสอนของพระบรมศาสดา และนอกจาก **รู้คิด** แล้ว เรายังต้อง **รู้ทำ** อีกด้วย

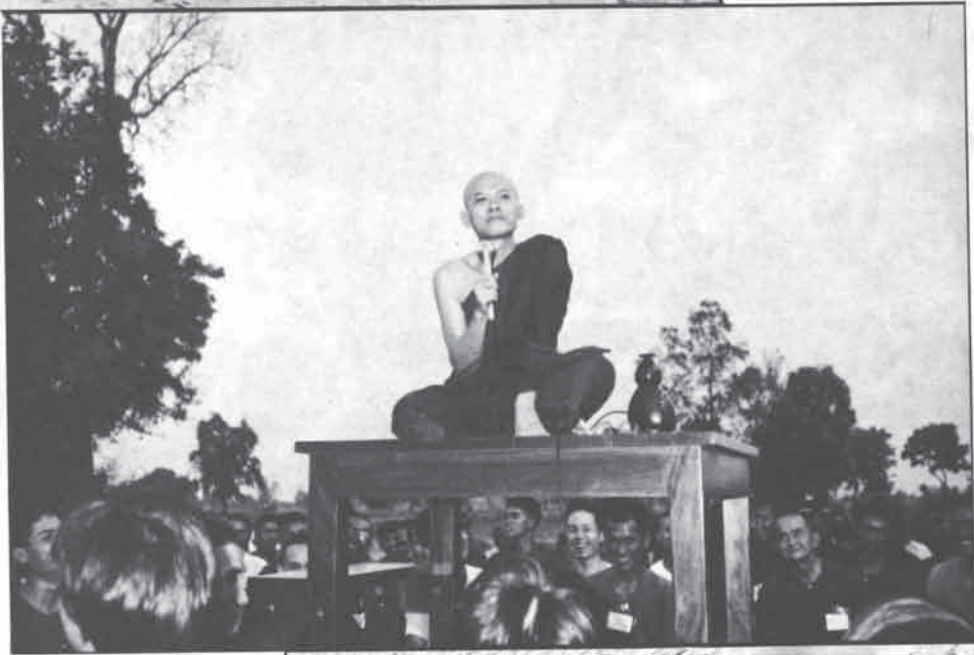
สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดเป็น มิชณา สิ่งใดเป็น สัมมา เราจะได้ศึกษากันใน บทที่ ๒ ที่ว่า ด้วย องค์ ๓ และองค์ ๔ ของ สัมมาอริยมรรค

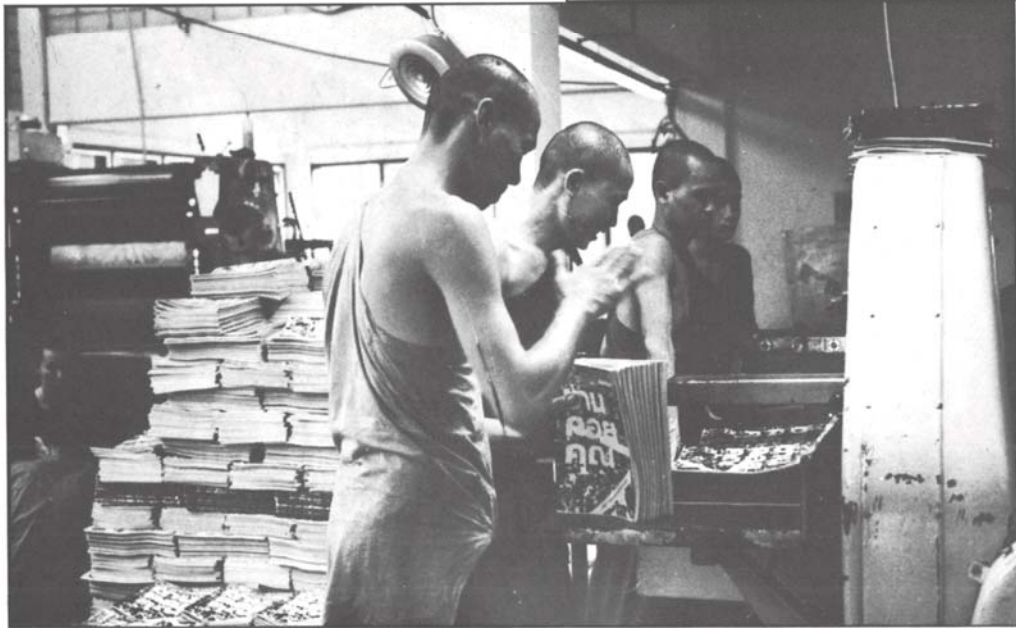
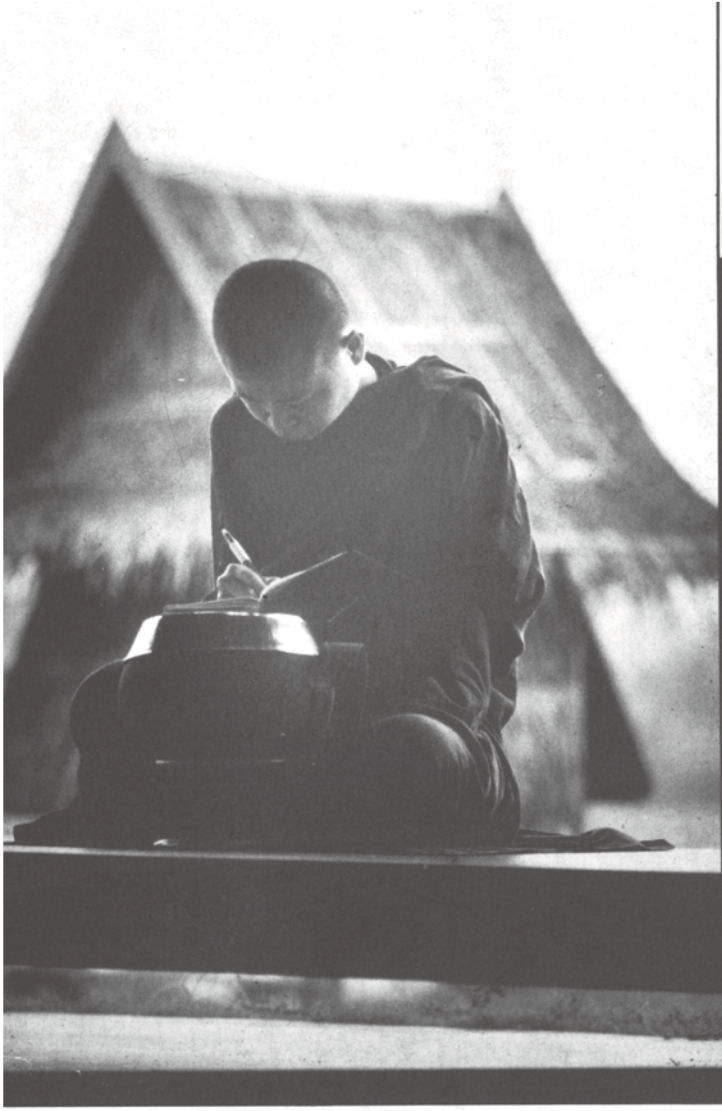

၈၄၆

349

บทที่ ๒

■ สัมมาอริยมรรค สามองคฺ์ และ ส่องคฺ์

- ๒.๑ สัมมาอริยมรรค สามองคฺ์ (รู้เหตุ รู้ปัจจัย)
 ๒.๒ สัมมาอริยมรรค ส่องคฺ์ (รู้ศีล รู้ทำ)
 ๒.๓ สัมมาของพระอริยะ (รู้กรรมกิริยา)

บทที่ ๒ นี้ จะมีรายละเอียดด้วย องคฺ์ ๓ และ องคฺ์ ๔ ของมรรค ตามมหาจัตตารัสกสูตร ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนใหญ่ คือ

๒.๑ สัมมาอริยมรรค สามองคฺ์ ส่วนนี้จะประกอบด้วย สมังคีธรรม ของสัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ และ สัมมาสติ ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจเหตุ ได้รู้ปัจจัยในการเดินมรรค **สู่** สัมมาอริยมรรค อันจะเป็นการตั้ง สัมมาทิฐิ รอบที่ ๒ ได้

๒.๒ สัมมาอริยมรรค ส่องคฺ์ ส่วนนี้จะให้ความเข้าใจ ความรู้เกี่ยวกับหลักศีล และ หลักการประพฤติปฏิบัติ ดำเนินชีวิตไปในทางสัมมาอริยมรรค เพื่อให้เกิดสัมมาอริยผล ผู้ที่ศึกษาส่วนนี้จนเข้าใจจริงแท้ ละเอียดลเอียด ถูกตรง จะเกิด สัมมาทิฐิ รอบที่ ๓ ได้

องคฺ์ ๔ นี้ จะแบ่งออกเป็น ๒ หมวดใหญ่ๆ คือ

- ๒.๒.๑ ว่าด้วยมิจณา ซึ่งจะมีรายละเอียดของ มิจนาสังกัปปะ มิจนา-วาจา มิจนากัมมันตะ และ มิจนาอาชีวะ
 ๒.๒.๒ ว่าด้วยสัมมา ซึ่งจะมีรายละเอียดของ สัมมาสังกัปปะ สัมมา-วาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ

๒.๓ **สัมมาของอริยะ** เพื่อให้ผู้ศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ แยกมิจณา แยกสัมมาได้ จนถึงขั้นกรรมกริยาที่ควรทำ ที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง รวมทั้งรู้เหตุ รู้ผลความเหมาะสม ความควร ด้วยปัญญาอันยิ่ง ถึงระดับความดี ความประเสริฐ ความเป็น อริยะของพุทธ ถึงขั้น อภิธรรม ถึงขั้น **ปรมัตถธรรม** เป็นที่สุดกันได้

๒.๑ สัมมาอริยมรรค สามองค์

เราเคยตรวจสอบกัน เท่าที่ผ่านพบมา ว่า **พระพุทธองค์** ตรัสถึง **มิจนา-สัมมา** เอาไว้ชัดเจน **แยกดี-ชั่ว ถูก-ผิด** ไว้เป็นขั้นตอน

ในมหาจัตตารีสกสูตร พระพุทธองค์จัดส่วนขั้นตอนแรกไว้เป็น **องค์ ๓** อันประกอบด้วย **มิจนา** หรือ **สัมมาทสิฐิ ๑** **มิจนา** หรือ **สัมมาวายามะ ๑** **มิจนา** หรือ **สัมมาสติ ๑**

สามองค์ เป็น **สมังคธรรม** ที่อาศัยส่วนอื่น ตั้งแต่ต้น คือ **ทสิฐิ** **ความเห็น** ไม่ว่าจะ **ถูก** หรือ **ผิด** จะ **เป็นประธาน** ของสิ่งทั้งหมด ถ้าคนเรามี **ความเห็น** ที่ถูกต้อง มี **ความพยายาม** ที่ถูกต้อง มี **สติ** ควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในทาง ที่ถูกต้อง ด้วยเจตนาที่จะกระทำตรงตาม **ความเห็น** ที่มั่นนั้น องค์อนกัมหวังจะถูก

แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้า **ความเห็น** ที่มั่นอยู่ เป็น **ความเห็น** ที่ **ผิด** เป็น **มิจนาทสิฐิ** จะมีแรงแห่ง **ความพยายาม** กระทำในสิ่ง ที่เห็นผิด นั้น และ **สติ** ก็จะเป็น **มิจนาสติ** ต่อเนื่องไปด้วย เพราะฉะนั้น ถ้า **ประธาน** ไม่ตรง ไม่ถูก **ประธานเป็น มิจนาทสิฐิ**

แล้ว ทุกอย่างจะผิดตามไปด้วย ตรงตามคำกล่าวภาษาบาลีว่า **มิจนา ปณิหิตัง จิตตัง** คือ **ตั้งจิตสู่ทิศไว้ผิด** เปรียบเสมือนกับต้นเรือที่ตั้งเข็มเส้นทางไว้ผิด เรือจะไม่ไปถูกทิศทาง แน่ การกระทำของคนเราก็เช่นเดียวกัน จะออกนอกกลุ่มออกทางไปได้ แต่พระพุทธองค์ ตรัสไว้ว่า ‘การตั้งจิตไว้ผิด’ นั้น มีผลร้ายแรงยิ่งกว่า อุทาหรณ์ที่ว่า ตั้งเข็มทิศเรือไว้ผิด หนักยิ่งกว่านั้น ยิ่งกว่าโจรมหาโจรม่ากันไปเสียอีก

การตั้ง **ทสิฐิ** จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ต้องตั้งให้ดี อย่าให้เป็น **มิจนาทสิฐิ** ไปได้ **วายามะ** กับ **สติ** เป็นเพียงเครื่องห้อมล้อม เพราะฉะนั้น **มิจนา** หรือ **สัมมา** จึงขึ้นอยู่กับ **ทสิฐิ** เป็นเอก

เมื่อ **สัมมาทิฐิ** ด้ เราพยายาม พรั้งพร้อมอยู่ มีสติสัมปชัญญะ ประกอบ และปฏิบัติอยู่ ไม่ว่าจะทำอะไร เราจะใช้ **ความคิดไตร่ตรอง** ควบคุม วาจา และการกระทำ ประกอบกันพอเหมาะพอควรตามภูมิปัญญา ตามฤทธิ์แรงที่เราทำได้ จะได้มากได้น้อย ถูกต้องตรงทิศตรงทางมากน้อย ก็อยู่ที่ **ปัญญา** ของเรา อยู่ที่ **ความเห็น** กับ **สติ** ของเรา ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ก็ขึ้นกับ **แรงแห่งความพยายาม** ของเรา

ดังพุทธพจน์ ในมหาจัตตารัสกสูตร ข้อ ๒๕๘ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พยายาม เพื่อ ละ มิจฉาทิฐิ เพื่อ บรรลุ สัมมาทิฐิ

ความพยายาม ของเธอนั้น เป็น สัมมาพยายามะ ฯ

ภิกษุทั้งหลาย สติ ละ มิจฉาทิฐิได้ มีสติ บรรลุ สัมมาทิฐิ อยู่ สติ ของเธอนั้น เป็น สัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาพยายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตาม สัมมาทิฐิ ของภิกษุเหล่านั้น ฯ

ธรรม ๓ ประการนี้ ซึ่งจะเรียกต่อไปว่า **มรรค องค์ ๓** นี้ เป็นหลัก ๓ เสา ของความสำเร็จ กล่าวคือ มีความเห็น หรือความเห็นที่ดี มีความพยายาม ทำสิ่งที่ตนคิดว่า ดีนั้น และมี **สติ** ควบคุมให้การกระทำเป็นไปได้ ในทิศทางที่ตรงเอาไว้ ถ้าขาดองค์ธรรม ๓ นี้ องค์ใดองค์หนึ่ง การงาน หรือ กิจการ ย่อมไม่บรรลุผลสำเร็จในทางที่ต้องการได้

พระพุทธองค์ตรัสว่า ความพยายามที่จะละ จะเลิก สิ่งชั่ว สิ่งอกุศล เพื่อให้บรรลุสิ่งที่ตั้งงาม ความพยายามนั้น เป็น ความพยายามที่ดี เรียกว่า สัมมาพยายามะ แม้จะยังทำไม่ได้ตั้งใจคิดทุกประการ ทุกกรณีก็ตาม ความพยายามนั้นก็นับว่า ดี และต้องเพิ่มความพยายาม ให้มากยิ่งขึ้น เพราะ “ดีกว่านี้ ยังมีอีก” ทำยังไม่ได้ก็ยังไม่เรียกว่าบรรลุ และ ยังไม่เป็นสัมมาพยายามะ

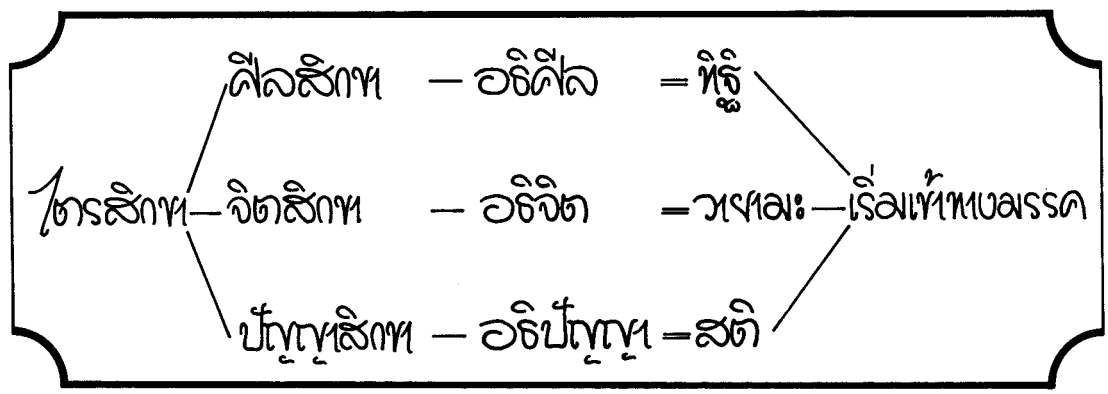
อนึ่ง ความพยายามเพียงประการเดียว จะไม่เพียงพอในการทำให้บรรลุผลอย่างที่ต้องการ พระพุทธองค์จึงกำหนดองค์ธรรมอีก ๑ องค์ คือ **สติ** เพื่อคอยควบคุม กาย วาจา ใจ และควบคุมแนวทางตัดสินใจพิจารณาความถูกผิดด้วย **สติ** คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อม แต่ถ้าเป็น สติ ที่ยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่ชัดเจน ยังไม่ตื่นเต็ม รู้ตัวเต็ม ก็ยังมีส่วนของความเป็น มิจฉา อยู่ ตราบใดที่ยังมีความคลางแคลง มีความไม่แน่ใจใน

ความถูกต้องผิด **ยังไม่บรรลุ 'สัมมาทิฐิ'** แม้มันจะมีบทบาทอยู่ก็ตาม **จะไม่เรียกว่า สัมมาสติ** (ดูบทที่ ๓ สัมมาสติ)

สติ เปรียบเสมือนหางเสือ ควบคุมเรือไปตามเข็มทิศ คือ **สัมมาทิฐิ** แต่ถ้า เข็มทิศกับกพร่อง ไม่สมบูรณ์ หางเสือกก็ไม่มีสมบูรณ์ ความพยายามที่จะแล่นเรือให้ตรงทิศ ตรงทางที่สุด หรือ จะให้ไปได้ถึงที่หมาย ก็ย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง **องค์ประกอบทั้ง ๓** จึงสัมพันธ์กัน เสริมหนุนซึ่งกันและกัน ทำงานอยู่พร้อมกัน ในพระไตรปิฎก เรียกว่า **ห้อมล้อม** (อนุปริชาวตี) และ เป็นไปตาม (อนุปริวัตคันตี) **สัมมาทิฐิ**

องค์ ๓ น แยกกันไม่ได้ **สัมมาทิฐิ** เปรียบเสมือน **ศีล** ที่แยกถูก - ผิด กุศล - อกุศล สิ่งควรทำ - สิ่งไม่ควรทำ ตามกรอบ ตามระเบียบ ตามเกณฑ์ ของ พระพุทธองค์สมเด็จพระสมณโคตม พระบรมศาสดา ความตั้งมั่น บากบั่น พากเพียร พยายามที่จะทำตามที่ถูก ที่ควร ตามศีล ตามธรรม ตามพุทธบัญญัติ **วายามะ** จึง เปรียบเสมือน **จิตอันยิ่ง** ของไตรสิกขาต่อจากองค์ศีล ส่วน **ปัญญา** ก็เกิดเป็น **สติ** ควบคุมความเห็นที่ถูกตรง เห็นความเจริญที่ถูกตรง รู้ทั่วพร้อมทั้งทางเดิน ทั้งที่เดินไปถึงว่า เป็นอย่างไร สมบูรณ์แค่ไหน (**สัมมาทิฐิ - อธิศีล**) ความพากเพียรพยายามสู่ความดี ไปได้ เจริญก้าวหน้า ลมรสสงบ สะอาดดี (**สัมมาวายามะ - อธิจิต**) สอดร้อยกันขึ้นไป เป็นรอบ เป็นระดับ กับ **ปัญญา-ปัญญินทรีย์-ปัญญาพละ** (**สัมมาสติ - อธิปัญญา**)

สมังคีธรรมองค์ไตรสิกขา หรือ **สัมมาทิฐิ** **สัมมาวายามะ** และ **สัมมาสติ** จึงลงตัวเป็น **เอโกธัมโม** ได้ชัดเจน ดังที่กล่าวมานี้

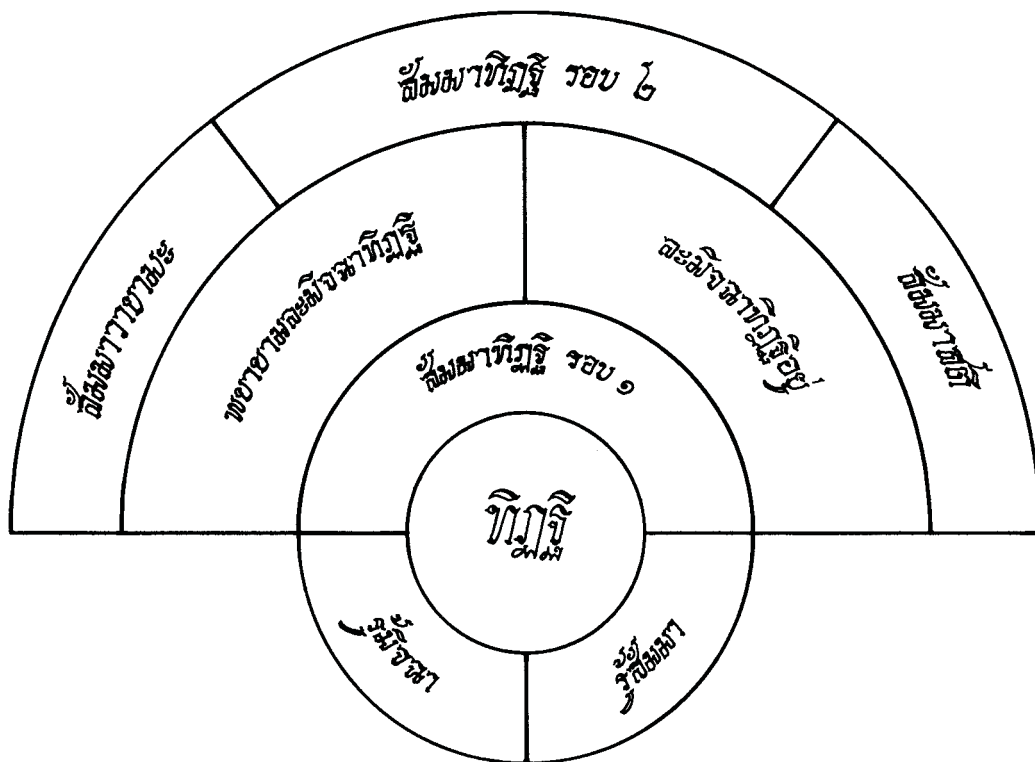

แผนภูมิที่ ๒๕ เปรียบเทียบไตรสิกขา และ ทาง มรรค องค์ ๓

วิธีการที่เรานำมาใช้ เพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ภาษาพระเรียกว่า **มรรควิธี** หรือ **มรรค** ซึ่งแปลในส่วนต้นได้ว่า **ทางปฏิบัติ** หรือเรียกภาษาพระอีกอย่างได้ว่า **“เดินมรรค”**

สัมมาทิฐิ กดี **สัมมาวาจา** กดี **สัมมาสติ** กดี ต่างก็เป็นมรรคแต่ละองค์ใน **มรรค ๘** ที่พุทธบริษัทพึงใช้เพื่อเป็นทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งจะมีรายละเอียดมากมายในบทต่อไป ในส่วนนี้จึงขอแสดงแผนภูมิประกอบพอเป็นสังเขป ดังนี้

“บรรลุสัมมาทิฐิอยู่”

แผนภูมิที่ ๒๖ แสดงสัมมาทิฐิ รอบ ๒ ประกอบด้วยมรรค ๓ องค์

อนึ่ง ในทาง **มิจณา** ก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน เพราะถ้า **ความพยายาม** ใด เป็นไปในทาง **มิจณา** **ความพยายาม** นั้นจะเป็น **มิจณาพยายามะ** และ **สติ** ใดเป็นไปตามทาง **มิจณา** **สติ** นั้นจะมีชื่อเรียกว่า **มิจนาสติ** เพราะความสำเร็จใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะทางดี หรือ ทางเลว จะต้องใช้ **องค์ ๓ นี้** เป็นเครื่องช่วย ดังนั้น ในเรื่องนี้ เห็นสมควรแจกแจงข้อ **มิจณา** ต่างๆ ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน มหาจัตตารีสกสูตร ในหัวข้อ ๒.๒.๑ เพื่อพุทธบริษัทจะพึงสังวร ไม่สร้าง **มิจนา** นั้น (ดู บทที่ ๓ หัวข้อ ๓.๑.๑ ประกอบ)

พยายามะ หมายความว่า **เมื่อมีธาตุรู้ ก็ต้องทำให้เกิดพฤติกรรมให้ได้ไปเรื่อย ๆ** อย่างที่รู้ว่า ควรทรงไว้ เป็นตัวพฤติกรรม อย่างที่จะเป็นตัวแรง ตัวเร่ง ตัวหมุน ตัวผลักดัน ให้เกิดกรรมกิริยา ที่ดี ที่ถูก ที่ควร เป็นตัวพุ่ง หนุน พาให้ผ่านอุปสรรคไปได้

คำว่า “อุปสรรค” นั้น ถ้าตีความกันลึกๆ แล้ว ทุกอย่างก็มีอุปสรรค แม้แต่ลม แม้แต่น้ำ แม้แต่อากาศ แม้แต่สภาพที่ไม่สูญแท้ ไม่บริสุทธิ แม้บริบูรณ์เป็นสุญญากาศ อย่างพระอรหันต์ แม้ในสุญญากาศ ก็ยังมีอุปสรรคในส่วนของวัตถุโลก **ไม่มีอะไรที่ไม่เป็นอุปสรรค** จะว่างที่สุดได้ก็มีแต่ภายในจิตเท่านั้น ที่นี้แห่งเดียวเท่านั้นที่จะเป็นสุญญากาศได้ สุญญตาเกิดได้ **ว่างที่สุด ในจิตที่หมดกิเลสเท่านั้น**

การศึกษา เพ่งเพียร พยายาม เพื่อ “จิตที่หมดกิเลส” แบบที่พระพุทธองค์สอน คือ สิ่งที่เราจะศึกษา ทำความเข้าใจ เพื่อการปฏิบัติ สู่การบรรลุผลต่อไป ถึงขั้น **อนาสวะ** (ดูบทที่ ๓ ประกอบด้วย)

๒.๒ สัมมาอาริยมรรค สี่องค์

๒.๒.๑ ว่าด้วยมิจณา กัมปปี ธาตุ ๗ สังกัมปะ

มิจณา หมายความว่า **ผิด**

เมื่ออะไรก็ตาม มัน ‘ผิด’ อยู่ ไม่มีการแก้ไข ปรับเปลี่ยน มันก็คง ‘ผิด’ อยู่

เช่นนั้นไปอยู่ตลอด ส่วนใด อะไร จะได้รับการปรับเปลี่ยน หรือ แก้ไขไปสู่ ‘ถูก’ มันก็ต้องมีตัวรู้ถูก มีผู้รู้ถูกต้อง ถูกแท้ ถูกตรง แล้วจึงมาจัดการแก้ไข ปรับเปลี่ยน สำหรับคนเรา ก็ต้องอาศัย ‘ตัวรู้’ หรือ ‘ธาตุรู้’ ในคน เป็นตัวสำคัญที่สุด ซึ่งเราก็พูดกันมาแล้ว

เงื่อนไขจึงมีอยู่เพียงว่า “ธาตุรู้” นั้น มันรู้ “ถูกตรง” จริงๆ แท้ๆ ถึงที่สุดเหมาะสมที่สุดกับเหตุ – บัญญัติทั้งหลายทั้งปวงแล้ว หรือยัง ถ้ายัง ก็จงเรียนรู้เพิ่มพากเพียรเพิ่ม พิสูจน์เพิ่มเข้า ให้รู้ถึงตรงจริงๆ และทำให้ลงตัว ทำให้ได้เด็ดขาด

ต้องรู้ที่จะ “แก้” ที่จะ “ปรับ” ที่จะ “เปลี่ยน” ที่จะ “สลัด” สิ่งที่ยังไม่ดี ยังไม่ดีพอ ยังไม่ดีพร้อม ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไปตามขั้นตอน ต้องทำให้มีการกระทำเพิ่มความดีอยู่เสมอ

อย่าให้หยุดลงได้ง่ายๆ ให้มันมีอยู่ทุกขณะเสมอ จนที่สุด ให้ถึงขั้น “แก้ไขแล้วจนสำเร็จ” ให้ได้ เรียกตาม มหาจัตตารีสกสูตร ว่า “สลัดมิจฉา”

๓.๑ มิจฉาสังกัปปะ

พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอน มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ และ มิจฉาอาชีวะ ไว้ เป็นหัวข้อในพระสูตรดังกล่าว ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น **ศีล** ที่ทรงกำหนดมิให้ทำ ดังปรากฏในข้อ ๒๖๐, ๒๖๕, ๒๗๐ และ ๒๗๕ นอกจากนี้ พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนข้อกำหนด หรือ **ศีล** ที่ควรจะทำด้วย ดังปรากฏในข้อ ๒๖๑-๒๖๒, ๒๖๖-๒๖๗, ๒๗๑-๒๗๒, ๒๗๖-๒๗๗ ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

ที่เรา นำ **สี่องค์** นี้มารวมกัน ก็เนื่องจากพิจารณาเห็นว่า เป็นธรรมชาติของคนเราที่จะไม่อยู่เฉย ทุกวินาทีที่ผ่านไป จะต้องมีการคิด หรือ การพูด หรือ การทำ ไม่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็หลายอย่างอยู่เสมอ เริ่มด้วยการดำริคิด และตามด้วยการแสดงออกของความคิด ซึ่งจะทำให้ได้ ๒ ทาง ในกรณีที่กล่าวเฉพาะนี้ คือ วาจา และ กัมมันตะ ซึ่งคือการแสดงออกทางกาย ทางกิจกรรม และ ทางพฤติกรรมของตน เมื่อมี กายกรรม วชิกรรม ในทางใดมาก ๆ บ่อย ๆ สม่าเสมอ สิ่งนั้นจะเป็นทางดำเนินชีวิต จะประกอบเป็น อาชีวะ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นไปได้ทั้งทางดี และ ทางชั่วมิชอบ เราจะเริ่มต้นที่ **สังกัปปะ** วาจา กัมมันตะ และ อาชีวะ เพื่อจะแสดงพฤติกรรมของคนเราได้เด่นชัด จาก **มรรค สี่องค์** นี้

⊗ สังกัปปะ

ก่อนที่จะแจกแจงรายละเอียดของ มิจณา และ สัมมา ตามหัวข้อต่างๆ ดังกล่าวแล้วนั้น เราควรจะศึกษาคำว่า สังกัปปะ กันให้ถ่องแท่นำใจอีกครั้ง เพื่อตั้งเข็มทิศให้ถูกทาง ก่อนลงมือปฏิบัติ

คำว่า สังกัปปะ มาจากรากศัพท์ภาษาบาลี คือ

สัง = พร้อม, กับ, ต่, รวมด้วย, ประกอบด้วย

กัปปะ = ความรวมทั้งหมด, ยุค, กำหนดอายุ, รอบแห่งเวลา, ความคิด, ความตรึก

กัป คือ ความรวมทั้งหมดของการเปลี่ยนสภาวะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ การเป็นไปจนครบรอบของมัน ๑ กัป ประกอบด้วยสภาวะของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และ ดับไป

กัป ของวันของเวลา ของอายุ คือ วันหนึ่ง หรือ รอบหนึ่ง เช่น ๒๔ ชั่วโมง เป็นกัปของวัน เริ่มต้นจากพระอาทิตย์ขึ้น แสงสว่างจัดขึ้น คล้อยบ่าลงจนพระอาทิตย์ตกลงเวลากลางคืน หมุนเวียนจากหัวค่ำมากลางดึก จนรุ่งเช้า ครบรอบ จนถึงเวลาที่พระอาทิตย์ขึ้น วนเวียนเป็นรอบอยู่เช่นนี้เรียกว่า ๑ กัปเหมือนกัน เป็นต้น

และในที่นี้ 'กัป' ที่สำคัญ เป็นเรื่องจิต-เจตสิก เป็นเรื่องของปรมัตถ์อันสำคัญ ความประกอบพร้อมลงไปในการเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป ของ จิต - เจตสิก ตั้งแต่เริ่มมีอาการอากัปกิริยาในจิต จนเป็นบทบาท จนพร้อม จนครบรอบของมัน 'กัป' เรื่องนี้แหละที่จะต้องศึกษาให้ดี จับสภาวะให้ถูก ให้แม่น อ่านภายในจิตวิญญาณของเราให้ออก จึงจะสามารถ 'อยู่เหนือโลก' ที่เรากำลังมุ่งหมายกันอยู่นี้ได้

'กัป' ที่ว่านี้ ก็คือ กัปของความคิด คือ ความดำริ ริเริ่มในจิต การเกิดธาตุเริ่มก่อตัว จนกระทั่งเกิดการพากเพียร บากบั่น สังสมตัวขึ้น จนถึงขณิกกาลัง ดงมน จนเป็นความพยายาม ดำเนินการ ลงมือทำ หรือคือ 'กรรม' ของจิต ครบรอบเต็ม 'กัป' กันทีเดียว

พระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้เป็นขั้นตอนด้วยภาษาบาลี เป็นระดับๆ คือ อารัมภธาตุ, อารัมภธาตุ, นิกกมธาตุ, ปรักกมธาตุ, ฌามธาตุ, ฐิติธาตุ, อุปกกมธาตุ ซึ่งข้อธาตุเหล่านี้ เป็นธาตุจิตที่แสดงขั้นตอนของการก่อตัวของการดำริ ริเริ่ม จนกระทั่ง พากเพียร บากบั่น จนถึงขั้นพยายาม จนลงมือทำ หรือ กลายเป็น 'กรรม' เป็น 'การกระทำ' ในจิต คือ มโนกรรม จริงๆ แท้ๆ เรียกว่า ธาตุเพียรพยายาม [ในสุตตัน. เล่ม ๑๔ ข้อ ๓๐๘]

อาร์พภธาตุ อธิบายด้วยภาษาได้ว่า เป็นสภาพที่, คำวิ, ประการ, เริ่มแรก ของอาการเกิดภายในจิต, ราพิง, เป็นความพยายามจุดแรกที่สุดของการเกิดของจิต ของ ตั๋วงานในจิต แต่ละเรื่อง แต่ละรอบ ตัวเริ่มแรกเกิดของสภาวะที่เรียกว่า จิต หรือ ธาตุรู้ เปรียบเทียบทางวัตถุ ก็เช่น คนวิ่งผลัดเจ็ดคน อาร์พภธาตุ นี้ คือ คนที่ ๑ เริ่มต้นมีตัว มีสภาพให้เห็นเท่านั้น แต่เมื่อเป็นจิตวิญญาณ มันก็เล็กก็น้อย ละเอียดเหลือเกิน มีอาการ ทุรู้ได้ยากยิ่ง ยิ่งเป็นสภาพที่ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่างโฉมกาย ก็ยิ่งต้องมีบัญญัติอันแยกคาย จริง ๆ จึงจะสามารถจับอาการเริ่มแรกของการเกิดของจิต - เจตสิกนี้ได้ แต่สภาพนี้ก็ เกิดจริง มีจริง ค่อยเรียนก็จะค่อยรู้

อาร์มภธาตุ คือ สภาพต่อมาจาก อาร์พภธาตุ เมื่อความพยายามเริ่มแรกเกิด แล้วมีอาการต่อเนื่องต่อมาเป็นสภาวะโตขึ้นได้ ก็เรียกว่า อาร์มภธาตุ อธิบายด้วย ภาษาได้ว่า เป็นสภาพตั้งต้น, เริ่มเป็นบทบาทที่ชัดมากกว่าจุตรีแรก, เป็นความปรารถนา, เป็นความเพียรพยายามที่จะเป็นอย่างนั้นอย่างนั้นขึ้น ชักมีทิศทางของการเป็นการไปขึ้นมา บ้างแล้ว ต่อจาก อาร์พภธาตุ เหมือนคนวิ่งผลัดที่รับช่วงต่อ คนที่ ๒

นิกภธาตุ คือ สภาพต่อจาก อาร์มภธาตุ ไปอีก เป็นความพยายามที่ไม่ หยุดยั้ง, เป็นการก้าวต่อไปของจิตบทบาทนั้นทิศทางนั้น, ก้าวออกไปต่อออกไปให้ได้ เหมือนคนวิ่งผลัดที่รับช่วงต่อ คนที่ ๓ ต่อไป ซึ่งจวนจะพาเข้าสู่ครึ่งสภาพ นำพาไปอีก

ปรักภธาตุ คือ ความบากบั่นของการเกิดของจิตนั้น ต่อจาก นิกภธาตุ เป็น ความมุ่งมั่น เป็นความพากเพียรอุตสาหะก้าวหน้าไปให้ได้ยิ่งขึ้นให้เข้าร่องเข้ารอบ ก็ เท่ากับนักวิ่งผลัด คนที่ ๔ โถมกำลังตั้งใจ พยายามเป็นไปเพิ่มขึ้นให้ยิ่ง ๆ สู่สภาพครึ่งตัวแล้ว เลยครึ่ง รุกไปข้างหน้าชัดขึ้น

ถามธาตุ คือ สภาพต่อจาก ปรักภธาตุ ไปอีก เป็นสภาพมีเรี่ยวแรง, มีกำลัง, มีความแข็งแกร่ง, มีแรงต้านทาน, มีอินทรีย์มีพลังขั้นที่เดียว, มีสภาพมีตนเกือบครบตัว มีทุรอนเพราะก่อเกิดสะสมการเกิดมามากแล้ว เท่ากับนักวิ่งผลัด คนที่ ๕ รับช่วงทาง ไกลมาได้ไกลจะครบรอบขึ้นไปแล้ว เป็นตัวมีผลเห็นความชนะขึ้นมารอมร่อ ไม่มีใครต้าน

ธิตธาตุ คือ สภาพเข้าเขตความเป็นตัวเป็นตนทรงสภาพอย่างนั้น ๆ ได้แน่ ได้มั่น แล้ว, เป็นความตั้งมั่น, เป็นตัวพลังงานของความเป็นอย่างนั้น ๆ, เป็นธาตุรู้ ทุรู้ ทุรู้สภาพ ว่าเป็นอย่างนี้ อย่างเป็นอย่างไรได้แล้ว, นับว่าเป็นความรู้นั้น ๆ ได้แล้ว เพียงแต่ยังเกิด 'กรรม'

ของจิตไม่ครอบงำแห่ง 'ความพยายาม' สุกท้ายเท่านั้น แต่ก็แน่ใจได้ว่าเป็นไปอย่างนั้น
แน่ๆ มันคง เกิดแน่ เป็นแน่ เท่ากับนักวิ่งผลัด คนที่ ๖ นำหน้ามาลืมนั่นใจว่า ขณะนั้น
เป็นตัว ได้ตัวผู้ชนะ ชั่วตัวผู้ชนะได้แล้ว อยู่แต่ว่า อย่าขาดใจตายกลางคัน หรือ อย่าประมาท
ชนิดไม่น่าประมาทกันเท่านั้น ที่อาจจะไม่จบรอบชนะไปได้

อุปกัมมชาติ เป็นชาติแห่ง 'ความพยายาม' ของจิตนั้นเกิดได้ครอบ
ครอบตัว, เป็นการตั้งอยู่เต็มรูป, เป็นสภาพดำเนินการขัดแจ้งสภาพ, เป็นตัวลงมือทำ
(มโนกรรม) บทบาทเรื่องราวอะไรก็กำลังกระทำอยู่, เป็นตัว 'กรรม' ของจิตได้สำเร็จแล้ว
ครบบริบูรณ์ความมี 'วายามะ' (พยายาม) ใน สังกัปป์ (ความคิดนึก) เป็นการเกิดของ
ความพยายาม ในดวงจิต จนเป็น 'กรรม' เต็ม ความพยายาม อยู่แต่ว่า ทิศทางที่วิ่งมาของ
นักวิ่งผลัดคนแล้วคนเล่า นั้น วิ่งมาถูกทางดี (สัมมา) หรือ เป็นทางชั่ว (มิจฉา) กันเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า อาการเกิดของความพยายามที่จะเป็น 'กรรมของจิต' นั้น มี
ความสังสม มีความเพียรพยายามเป็น 'ขาดำ' ซ้อนแทรกอยู่ในตัว ตลอดสาย

ดังนั้น ถ้าผู้ใดรู้แน่แท้ มีความรู้แยกคายเท่าทัน (มุกฺกุต) ใน อากาโร (รูป - นาม)
แต่ละช่วงแต่ละสภาพของการเกิดชาตกรรม (ของจิต) ดังกล่าวมาแล้วนั้น เราจะระงับชาต
แห่งความพยายาม เกิดกรรม ได้ง่ายที่สุด ก็ตั้งแต่ ตัวิ ตัวเริ่มแรกๆ ที่พอส่องพอรู้ว่า มันมีทิศ
มีทางไปทางไหน หากเห็นว่า มันจะเกิดเป็น 'มิจฉา' เราก็จัดการระงับมันได้ถูกเหตุแท้

และ อย่าให้มันสังสมจนมีกำลังมาก มีเร็วมีแรงมาก จะต้านยาก ห้ามไม่ให้เกิด
ยาก หาก **ไม่มี 'ปัญญา' ไม่มี 'ความรู้'** อากาโร หรือ ทิศทางแห่งความไป - ความ
เป็น ว่า เช่นไร แบบไหน คือ 'มิจฉา' แบบไหน คือ 'สัมมา' อย่างแน่ อย่างดีแท้แล้ว
ก็ยากมากที่จะดับจะห้ามการเกิด แม้แต่ จิตชั่ว จิตบาป จิตเลว เราก็จะมีแต่กระป๋องอมสิน
ที่สะสมได้แต่ จิตเลว จิตบาป จิตชั่ว

ผู้เรียนผู้ฝึกจึงต้องเรียนรู้จริงๆ จับอ่าน ตักรู้ สัมผัสรู้ความละเอียดลออของ
'อากาโร - ลิงค์ - นิमित' ตาม 'อุเทศ' ที่กำลังกล่าวถึงนี้ให้จริง ให้ถูกตัวที่จะเกิด 'มิจฉา'
และ หยุดสกัดกั้น อย่าให้เกิด หรือ 'สลัดมิจฉา' นั่นเอง ตั้งแต่ต้นเหตุ ต้นรากให้ได้สนิท
ถึงจุดแรกสุดให้ได้ หรือ ไม่ได้ตั้งแต่ต้นราก ได้ตอนไหน ขึ้นใจ ก็ทำเข้า ก็สะสม
การทำ 'หยุดมิจฉา' การ 'สลัดมิจฉา' ก็กันอย่างมีตัวจริง มีของจริง ชนิดที่รู้ด้วย
ปัญญา ทั้งทำถูกสภาพ มีสภาพปฏิบัติการภายในจิตกันจริงๆ ดังนี้

‘สัพพปาปัสสะ อกรรมัง’ โอวาทของพระบรมศาสดาที่ว่า **ไม่ให้ทำบาปทั้งปวง** นี้
 บาปทั้งปวงไม่ให้เป็น ‘การกระทำ’ (กรรม) ขึ้นถึงขั้น **ภายในจิต** ด้วย **ไม่ให้มี** **ไม่ให้เป็น**
กรรมภายในจิต **กรรมภายในจิต** ปานฉะนี้ทีเดียว ที่เราเรียกว่า ‘**ปรมัตถธรรม**’
 มิใช่ห้ามแต่**การไม่ทำบาปขึ้นเพียงทางกาย-วจี**กันเท่านั้น แม้แต่กรรมทางจิตเราก็จะต้อง
 รู้จัก **จิตบาป** **จิตก่อกรรมชั่ว** และ **หยุดกรรมของจิต** ด้วย **ถ้าไม่รู้แจ้ง** **ไม่ทำได้**
จริงถึงขั้น ‘**สัพพปาปัสสะ อกรรมัง**’ **ขั้นจิต** **ขั้นวิญญาณ** ดังนี้ **ก็ไม่ถึง** **ปรมัตถ์**
ก็ไม่เป็น **โลกุตตระ**แท้ เพราะ ‘**โลกุตตระ**’ **สมบุรณ์** จะไม่ไ้ขั้น **ไม่ทำบาปทั้งปวงได้**แค่
ขั้นกาย-วจี หรือ **เพียงภายนอกเท่านั้น** แต่ ‘**โลกุตตระ**’ **สมบุรณ์**แท้เป็นจริง **จะ**
ต้องขั้น ‘**สัพพปาปัสสะ อกรรมัง**’ **ขั้นจิต** **ในจิต**กันสนิทหมดอาการกันจริง ๆ
 ฉะนั้น **บาปทั้งปวง** แม้กระทั่งขั้น **จิต** **ขั้นวิญญาณ** เราก็จะ **ไม่ให้มีการกระทำ**
-การผลิขึ้น (อกรรมัง) **เกิดขึ้นในจิต** อย่างสะอาดได้จริง **จิตวิญญาณ** จึงจะเป็น
 ‘**สจิตตปริโยทปนัง**’ **คือ** **จิตจะบริสุทธิ์ขาวรอบ** แท้

ผู้ศึกษาแต่เพียงภาษา และ คณิ่งคะเนผกผันอยู่แต่กับเหตุกับผลเท่านั้น **จะไม่**
ทันนึกถึง หรือ **เข้าไม่ถึง**ดอกว่า ‘**สัพพปาปัสสะ อกรรมัง**’ **ขั้นกรรมของจิต** **ขั้นกรรมของ**
จิตนั้น มันยังมีจริงเป็นจริง เพราะยังเดินไป หยาบไป ก็ตัดสินว่า ‘**สัพพปาปัสสะ**
อกรรมัง **กุสลัสสุปสัมปทา**’ นั้น เป็น **โลกียะ** ทั้ง ๆ ที่ โอวาทปาฏิโมกข์ **หมวดนี้**
ทั้งหมด เป็น **ทฤษฎี** ‘**โลกุตตระ**’ **เดียวกัน** ครบหัว-กลาง-ปลาย ของ **พระสัมมา-**
สัมพุทธเจ้า จึงตัดเอา ลัดเอาแต่เฉพาะ ‘**สจิตตปริโยทปนัง**’ เท่านั้นว่า เป็น **โลกุตตระ**
ที่จริงแล้ว หาก **ไม่มี** ‘**สัพพปาปัสสะ อกรรมัง**’ และ ‘**กุสลัสสุปสัมปทา**’ **ก็จะมี**
‘สจิตตปริโยทปนัง’ **ไม่ได้** ถึงแม้ได้ ก็ไม่จริง เป็นเพียงรอบหยาบของจิต เป็นเพียง
ความชั่วคราวของบทบาทจิตเท่านั้น **อนุสัย**ไม่ได้ถอน **อาสวะ**จะไม่ถึง เพราะจะไม่
หยั่งลึกถึงขั้น ‘**อารัพภธาตุ... อุกัมมธาตุ**’ ดังกล่าวนี้กัน **ผู้ไม่ประมาท** ‘**ปรมัตถธรรม**’
ศึกษาจิตวิญญาณ **ฝึกฝน**ตนจนหยั่งถึง ‘**อภิธรรม**’ **ที่มตัวสภาวะจิต** **รู้เห็น**เป็นจริงกัน จึง
จะ ‘**สลักมัจฉา**’ หรือ ‘**ดับมัจฉา**’ **ยัง** ‘**สัมมา**’ **ให้ถึงพร้อม** (สัมปทา) **ด้วยดี**
ด้วยความรู้ยิ่ง **ด้วยความไม่ประมาท**จริง เป็น ‘**สจิตตปริโยทปนัง**’ **มีจิตบริสุทธิ์**
ขาวรอบได้แท้ และครบได้ทั้ง **สัพพปาปัสสะ อกรรมัง** **กุสลัสสุปสัมปทา** **ก็มีอยู่**ด้วย

เราจะดับ 'มิจฉา' ให้สนิท แต่เราจะปล่อยให้เกิดขึ้น และพยายามให้เป็นไปต่อ
ในส่วนที่เป็น 'สัมมา' อยู่ ซึ่งเราก็เรียนมาแล้วว่า แม่เราจะมัด เราจะทำดีสูงสุด
ปานใด ๆ เราก็จะไม่หลงดี ไม่ติดดี ไม่ยึดถือเอาว่า 'ดีเป็นของเรา' แต่เราก็คงทำดี
อย่างขยัน บากบั่น หมั่นเพียร พยายามเป็น 'สัมมาวายามะ' เพื่ออนุเคราะห์โลกอยู่นั่นเอง
จิตปล่อยวาง หมดยึดได้ ปานฉนั้น มีสภาพ 'กุศลัสสุปสัมปทา' คือ ยังกุศลให้
ถึงพร้อม หรือมี 'สัมมา' แม่แต่ใน 'สังกัปปะ' น้อยเป็นปกติธรรมดา

ดังนั้น เมื่อมีการดำริ เช่นใด ที่เป็น ความเริ่มที่พอรู้ว่าเป็นกุศล เป็น สัมมา แล้ว
ก็ต้องพยายามให้เกิดจนตั้งมั่น เกิดกำลังบากบั่น พากเพียร เพื่อให้เกิดพฤติกรรม เกิด
บทบาท ซึ่งเป็น สมังคีธรรม ของ องค์ ๓ แล้ว ความคิดความดำรินั้นเป็น สังกัปปะ
ที่เกิดด้วย ปัญญา ด้วย สัมมาทิฐิ ด้วย สัมมาวายามะ ด้วย สัมมาสติ แท้

ฉนั้น ที่สำคัญอยู่ ก็คือ มาอธิบาย กำหนดหมาย วิจัยวิเคราะห์เรื่องของ มิจฉา
ของ สังกัปปะ กันให้ชัดเจนดูซิ

พระพุทธองค์แยก สังกัปปะ ออกเป็น ๒ ส่วน คือ มิจฉาสังกัปปะ และ
สัมมาสังกัปปะ ในส่วนเริ่มต้นนี้ เราจะพูดถึง มิจฉาสังกัปปะก่อน เพื่อเราจะได้มีหลักตัดสิน
แต่เริ่มต้นเลยทีเดียวว่า สิ่งใดไม่ควรคิด

พระพุทธองค์ตรัสไว้ชัดแจ้งในข้อ ๒๖๐ ถึงมิจฉาสังกัปปะ ว่าเป็นความมิชอบ ๓
ประการ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก คือ

(๒๖๐) *ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ มิจฉาสังกัปปะ เป็นไฉน คือ*
ความดำรินอกาม   ดำริในพยาบาท   ดำริในความเบียดเบียน   นี้
มิจฉาสังกัปปะ ฯ

ตัวต้นใหญ่ของอกุศล หรือ ความชั่วในพระพุทธศาสนา มี ๓ ส่วน คือ ส่วนที่เรียก
ว่า กาม พยาบาท และ เบียดเบียน   **มิจฉาสังกัปปะ** จึงคือ ความหมาย แง่
เงื่อน ความดำริ ความเริ่มคิด ที่จะมีการติดต่อ ตรัสรอง ไต่เหตุ ไต่ผล จูงโยงออกไปสู่กาม
สู่ความพยาบาท และ สู่การเบียดเบียน

เราควรจะใช้เวลาศึกษา ความหมาย ของ อกุศล ๓ ประการนี้ พอสังเขป

● กาม [ความดำริในกาม]

เราอาจพูดคร่าว ๆ ได้ว่า กาม คือ ความปรารถนา ใคร่ อยาก อารมณ์ที่ฟุ้งเฟ้อ เอาการเสพสม เอามาให้สมใจอยาก ความต้องการ รัตรึง รักใคร่ การดำรินึกคิด ที่มีแนวโน้มลักษณะไปในทางเช่นนี้ เรียกว่า ดำริในกาม ทั้งนี้

● พยาบาท [ความดำริในพยาบาท]

พยาบาท คือ ความรู้สึกนึกคิดที่ผูกใจโกรธ มุ่งจะทำร้าย ทำลาย ล้างแค้น อาฆาต เหตุผลใหญ่ของความพยาบาท ก็คือ ความโกรธ ที่ไม่ได้สมใจอยาก หรือสมกาม นั้นเอง การดำริ ที่มุ่งร้ายไม่ปล่อย ไม่วางทุกอาการ รวมอยู่ในคำที่เรียกว่า ดำริในพยาบาท ทั้งนี้

● เบียดเบียน [ความดำริในความเบียดเบียน]

การเบียดเบียน คือ สภาพรวมของความร้ายทั้งหมด ที่คนคนหนึ่งจะมีต่อคนอื่น สิ่งอื่น สัตว์อื่น แม้แต่ต่อตนเอง ทำให้เกิดความเสียหาย ความเลว ความร้าย ความเสื่อม ความล้างผลาญ ขึ้นในโลก

ความเบียดเบียนอาจจะแบ่งได้เป็นข้อใหญ่ ๆ ๔ ข้อ คือ การเบียดเบียนชีวิต การเบียดเบียนท่าน การเบียดเบียนตน และการเบียดเบียนโลก

■ เบียดเบียนชีวิต

การเบียดเบียนขั้นหยาบต่ำสุด คือ การประทุษร้าย ร่างกาย และ ชีวิต มี การกระทำร้ายต่อผู้อื่น จนถึงขั้นทำให้ตาย ให้พลัดพราก ให้สูญเสียบั้น ให้เสื่อมสลาย แม้ การกระทำตนเองให้เสื่อมต่ำ หรือ เลวร้าย หรือ ถึงตาย ก็เป็น การเบียดเบียนอย่างหยาบต่ำ เหมือนกัน เพราะเกิดพฤติกรรมที่ร้ายแรง ร้ายกาจ รุนแรง ขึ้นในโลก

■ เบียดเบียนท่าน

การเบียดเบียนท่าน คือ การสร้างพฤติกรรมให้ผู้อื่นเกิดความพอกพูนใน กาม หรือ ยั่ว เร่งเร้าให้เกิดโทสะ เกิดความอาฆาต พยาบาท จองแวง และ ก่อเกิดเร่งเร้า มอมเมา ให้เกิดความเข้าใจผิด ความหลงผิดต่าง ๆ เรียกว่า โมหะ การเบียดเบียนท่านนี้ เป็นได้ทั้งกรณีการเร่งเร้ากามราคะ หรือ พยาบาท หรือ โมหะอื่น ๆ ซึ่งเป็นมิจาสังกับปะ ตามคำสอนของพระพุทธองค์

■ เบียดเบียนตน

ได้กล่าวแล้วว่า สิ่งหยาบต่ำ อกุศลหลักในศาสนาพุทธ คือ กาม กับ พยาบาท ดังนั้น ถึงแม้จะไม่เจตนาจะก่อให้เกิดในผู้อื่น แต่ถ้าปล่อย หรือ เสริมให้มันเกิดในตน ก็ถือว่า เป็นการเบียดเบียนตนได้ เช่นเดียวกับที่จะเบียดเบียนผู้อื่น

การทำตัวเองให้เกิดกาม ก็เป็นการเบียดเบียนตน เป็นการทำตัวเองให้เกิดราคะ การเกิดกามเกิดราคะ เป็นการเกิดอาการของใจ ที่ใจของเราเอง เป็นการเกิดที่สภาพอารมณ์ เป็นการเบียดเบียนตนในแง่หนึ่ง คือ เพื่อเสพย์สมใจอยาก เมื่อไม่ได้สมใจ จึงเกิดอาการโทสะ ภายในจิต โกรธ อยากทำร้าย อยากทำลาย อยากแก้แค้น เป็นความอาฆาตพยาบาท ซึ่งเป็นมิจาสังกัปปะ เพราะเกิดความร้ายขึ้น แม้แต่ในจิตใจของตนเอง ท่านก็ถือว่าไม่ดีแล้ว

■ เบียดเบียนโลก

การเบียดเบียนโลก คือความได้หลายระดับ การผลาญพร่าทรพพยากร ถือเป็น การเบียดเบียนโลกอย่างหยาบต่ำ เพราะเกิดการทำลาย อันเป็นผลให้เกิดการขาดแคลน และ ขาดสมดุลย์ขึ้นในโลก

การกระทำ ความเสื่อมสลาย ตกต่ำ และ ร้าย ต่าง ๆ ให้เกิดกับคนอื่น สัตว์อื่น หรือ ตนเอง ก็ถือว่าเป็น การเบียดเบียนโลก ได้อีกส่วนหนึ่ง เพราะทุกคน ทุกอย่าง ย่อม เป็นสมบัติของโลก คน สัตว์ และ องค์กรประกอบต่างๆ ในโลก ย่อมเป็นเพียงเครื่องอาศัย ที่ทุกคนจะต้องร่วมกันบำรุงรักษาไว้ เป็นของกลางสำหรับทุกคน

นอกจากนี้ การไม่สร้างสรร สร้างความเจริญ ทำประโยชน์แก่ตน แก่ผู้อื่น และ แก่โลก ให้เต็มความสามารถของแต่ละคน ก็ยังนับว่า เป็น การเบียดเบียนโลก เพราะ トラบใดที่คนเรายังมีชีวิตอยู่ ยังอาศัยโลกอยู่ ก็เปลืองพื้นที่ของโลกแล้ว ยังต้องกิน ยังต้องใช้วัสดุโลก แม้น้อยนิดก็ยังเรียกว่า ต้องใช้ หรือแม้จะไม่กิน ไม่ใช่อะไร คนก็ยังต้องหายใจ สูดเอาออกซิเจนเข้าไปใช้ ทำให้เปลืองอากาศ เปลืองแสงสังเคราะห์ ร่างกาย หากมีแต่การรับ ไม่มีกิจการงานใดที่จะทำให้แก่โลก อยู่อย่างเกียจคร้าน ไร้คุณค่า ไร้การงาน ไร้ความขยันหมั่นเพียรในการสร้างค่า สร้างคุณแก่โลก ก็ยังนับว่า เป็น การเบียดเบียนโลก

คนเราจะลดละความเบียดเบียนโลก เบียดเบียนตน เบียดเบียนท่าน และเบียดเบียนชีวิตได้ โดยการลดกาม ลดพยาบาท เมื่อทำการลดละลงได้บ้างบางส่วนแล้ว ภาษาพระเรียกว่า “สูงชัน” เพราะเกิดการเบียดเบียนน้อยลง เรียกว่ามีฐานอาศัย

ตราบไตที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ ลดไปได้มากได้น้อยเท่าไร ก็ตาม หากกามยังไม่หมด พยาบาทยังไม่หมด และ โมหะยังไม่หมด ยังไม่รู้แจ้งจบ สันอวิชชาสวะ ก็ยังมีส่วนแห่งความเบียดเบียนอยู่นั่นเอง ยังมีความเสื่อมอยู่ เพราะจะมีการเสพคุ้น สะสม และ เพิ่ม คนเราจะเจริญได้ก็ต้องลดกาม ลดพยาบาท ลดความเบียดเบียนจนถึงที่สุดให้ได้

การพัฒนาคน พัฒนาโลก คือ การลดราคะมูล โทสะมูล โมหะมูล ลง คนเราเกิดมาก็เพื่อที่จะล้างราคะ ล้างโทสะ และ ล้างโมหะลงจริง ๆ หรือ ล้างอวิชชาทั้งสิ้น

อนึ่ง ส่วนของกาม ส่วนของพยาบาท แม้เหลือน้อยนิดเพียงใด ก็ยังจะแพร่แตก ถ่ายทอด กระเส็นกระสาย ออกจากตัวเรา ไปแปดเปื้อนเต็มเชือ ราคะ เต็มเชือโทสะ เต็มเชือโมหะ เป็นส่วนของความเบียดเบียนโลกอยู่ได้เสมอ

เราลองมาวิเคราะห์ตัวอย่างง่าย ๆ ที่เห็นดาษดื่นอยู่ในโลกนี้ เช่น ตัวอย่าง สตรี ประดับแต่งกายเพื่อความงาม ว่า จะเป็นส่วนของมิจจาสังกัปปะได้เพียงใด

เบียดเบียนชีวิต

- หนุ่มฆ่าตัวตายเพราะไม่สมรัก
- เมียหลวงบุกยิงสามีในโมเต็ล
- พบศพสาวถูกข่มขืน
- หมอเถื่อนรัดลูก
- ฆ่าไก่ให้หัวเจ้า

เบียดเบียนท่าน

- พ่อบ้าเรอนางโลม แม่ประกาศขายลูก
- เมียถูกตบพันหักเพราะหึงเลขาสาว
- สาว ๆ สงสัยว่า คุณ . . . ใช้เครื่องสำอางยี่ห้อใดจึง
งามนัก
- การค้าขาดดุลงบ ๖,๐๐๐ ล้านบาท เพราะเครื่องสำอาง
- พี่งสาวใช้ขโมยเครื่องสำอางหมดตู้

เบียดเบียนตน

- สาวหน้าละ แพ้เครื่องสำอาง
- สาวขายตัว เพราะอยากได้เงินซื้อเสื้อชุดใหม่
- ถูกสาตนากรต เพราะแต่งหน้างามเกินไป
- ไปสอบไม่ทัน เพราะเสียเวลาแต่งตัว

เบียดเบียนโลก

- ฆ่าปลาวาฬ เอาไขมาทำเครื่องสำอาง
- ถางไม้ทิ้งป่า เพื่อหากาบเสือโคร่งแทนโสม
- สถิติสาวไทยเสียเวลา เสียเงินกับการแต่งตัว
- สาวจีนคลังไค้ลิปสติกและถุงน่อง
- แฟชั่นเร่งเร้าราคาเขย่าโลก

คิดว่า คงจะพอลดละกันได้บ้างละกรรมัง

เพื่อลดการเบียดเบียนชีวิต

เบียดเบียนท่าน เบียดเบียนตน และ เบียดเบียนโลก

มิจาสังกัปปะ อันคือ ความดำริในกาม ดำริในพยาบาท ดำริใน
ความเบียดเบียน จึงเป็นสิ่งที่ต้อง**ลดละ** ให้จริง แม้แต่**ในจิต** ตั้งแต่เริ่ม ว่า
จิตตัวนี้ หรือความคิด ความดำรินี้ ไม่ได้แล้ว เพราะจะเป็นไปเพื่อความใคร่อยาก ในส่วน
อกุศล ส่วนชั่ว ส่วนไม่ดี **มิจาสังกัปปะ** จึงเป็นสิ่งที่ต้อง**ลด ละ** ตามคำสอนของ
สมเด็จพระบรมศาสดา

▣ การพิจารณากาม พยาบาท ด้วยอุปกิเลส ๑๖

การพิจารณาเศษเสี้ยวของกาม ของพยาบาท ท่านให้เรียนรู้ **อุปกิเลส**
๑๖ เพื่อศึกษาอารมณ์จิตที่จะเข้าร่วมปรุงรส ก่อโลภะ ก่อโทสะ แม้จะแรง แม้จะอ่อน
แม้จะย่อย จะนาน ก็ต้องรู้ให้ชัด เพื่อล้างมลทินใจให้สิ้น เพื่อสภาพจิตที่ดียิ่งขึ้น ๆ
เป็นสมาธิจิต **อุปกิเลส ๑๖** นี้ เป็นปัจจัยที่เบียดกิเลสเซอร์ร้าย ที่จะสังสมเป็น **แกนของ**
สังโยชน์ชั้นละเอียด เป็นรากเหง้าของ**อนสัยกิเลส** หรือ **สัพพาสวะ** (ดูบทที่ ๕ เพิ่มเติม)

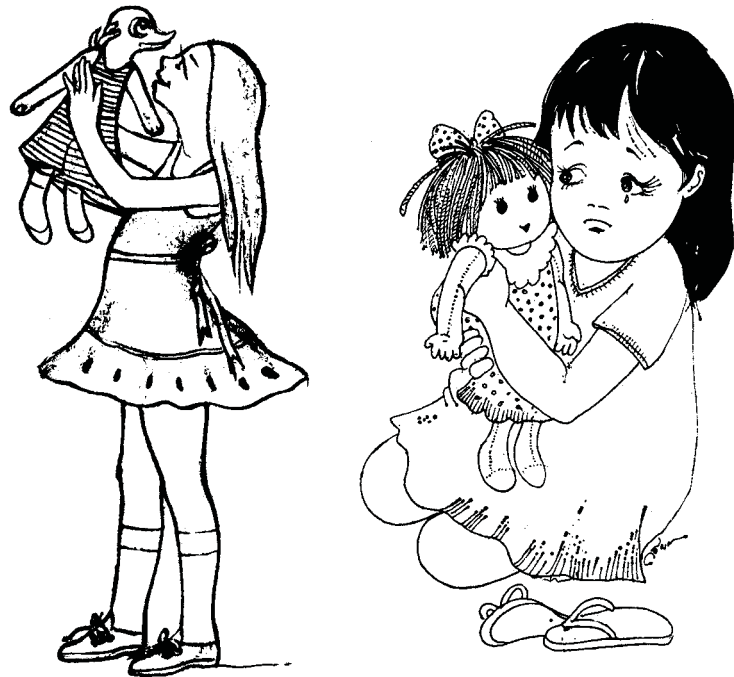
อุปกิเลส ๑๖ ประกอบด้วยสภาวะจิต ๑๖ แบบ ทมิภาษาบัญญัติเป็นคำภาษานาม
๔ หมู่ หมู่ละ ๔ ลักษณะ ดังจะได้กล่าวถึงโดยสังเขป ดังนี้

๑. อภิขณาวิสมโลภะ จิตเพ่งยึด	๒. พยาบาท ปองร้าย	๓. โภระ โกรธเคือง	๔. อุปนาคะ ผูกโกรธ
๕. มกัชะ ลบหลู่คุณท่าน	๖. ปลาสะ ยกตนเทียบเท่า	๗. อีสตา ริษยา	๘. มัจฉริยะ ตระหนี่
๙. มายา มารยา	๑๐. สาถยยะ อวดดี	๑๑. ถัมภะ ดื้อด้น	๑๒. สารัมภะ แข่งดี
๑๓. มานะ ถือตัว	๑๔. อติมานะ เย่อหยิ่ง	๑๕. มทะ มัวเมา	๑๖. ปมทะ ประมาท

อภิขณาวิสมโลภะ เป็นเศษเสี้ยวสายกาม ความใคร่อยาก ที่ยังมีความ
แรงจัด **จนขาดความพอดี** เพราะอยากดี อยากได้ดี อยากให้คนอื่นได้ดีของตน
แรงจัดไป จึงเกิดความตึง ความเครียด ทำให้เกิดผลเสียได้

ผู้ที่ยังยึด **อภิขณาวินิโยคะ** นั้นจะต้องให้เป็นอย่างที่ท่านหมาย **ไม่ยอม ปลดจิต ไม่ยอมวางใจ** จึงยังมีความอึดอัด ขัด หนักอยู่ในอารมณ์ของตน มาก น้อย ตามแรงแห่งความยึด ความถือของผู้นั้น ทำให้ตนเอง “ทุกข์” อยู่เท่านั้นๆ ไม่ “พ้นทุกข์” ไปได้เท่านั้นๆ จะมีเศษเหลือเชื่อ “อาสวะ” อยู่เพียงเท่านั้นๆ เพราะยัง ยึดมั่น โนมน้าวจิตอยู่ ไม่ยอมหย่อน ไม่ยอมอนุโลม ไม่ยอมปล่อยจิต

อภิขณาวินิโยคะ จึงคือ จิตที่ยัง “ตันทุรง” เป็นกิเลสตัวร้าย ที่หลบซ่อน อยู่ในจิตใจ ก่อให้เกิดความสังสมกิเลสตัวอื่นๆ ต่อไป จนถึง ปมาท เชื้อแท้ของ “อาสวะ” ได้

อภิขณาวินิโยคะ ซึ่งเป็นจิตสาย กาม จะมีความสัมพันธ์สืบต่อให้เกิด สภาวะจิต สายพยาบาท ต่อไปได้ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

พยาบาท โภคะ อุปนหะ

กิเลสเศษส่วนสายต้นของโทสะ นี้ เป็นจิตที่ผูกโกรธ ยึดถือ ไม่ถูกใจ ไม่ ปล่อยวาง ไม่อภัย ไม่ละ ไม่ลด ไม่ยกให้ ไม่เก้อกุล ไม่เมตตา การสะสมพอกพูน จะ สร้างความหยาบ ความร้ายกาจขึ้นในจิตได้ จนเต็มรอบทีเดียว การสะสมความไม่สะอาดนี้

จะขยายตัวไปในทางมุ่งร้าย ปองร้าย หมายถึงจะทำไปแต่ในทางไม่ดี ในทางหยาบ
ยิ่ง ๆ ขึ้น เมื่อจิตโกธะ จิตพยาบาทโตใหญ่ขึ้น จะกลายเป็นความแค้น อาฆาต ต่อต้าน
ล้มล้าง ทำลาย แสดงบทบาทของศัตรูคู่อาฆาต จนเห็นเด่นชัดได้

ที่กล่าวมาถึงหมู่ที่ ๑ เพียงหมู่เดียว จะเห็นปัจจัยการของการทำงานสืบต่อของ
จิตตัวต่าง ๆ ได้พอเลา ๆ แล้ว ที่จริงขบวนการสะสมสืบต่อ มี สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน
ซ่อนไขไปได้หลายขบวนการที่เดียว มันอาจจะวนขึ้น วนลง เรียงมาก เรียงน้อย บนก่อน
ล่างก่อน เสริมเหตุ ส่งปัจจัยเป็นรูปกระสวนสลับซับซ้อนมากรูปหลายลักษณะ อธิบาย
ไม่หมด จึงจะพูดเพียงย่อ ๆ เพื่อเพิ่มปัญญากับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับคำศัพท์ภาษาบาลี ได้เข้าใจ
เพียงพอที่จะศึกษาต่อไปเท่านั้น

มักะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ

จิตหยาบถึงขั้นนี้ จะลบหลู่คุณท่าน ยกตนเทียบท่าน เท้าเทียมท่าน หรือบางครั้ง
อาจจะถึงยกตนข่มท่านได้ทีเดียว มองไม่เห็นคุณค่า คุณประโยชน์ คุณงามความดี
ไม่รู้คุณค่า เมื่อจิตหยาบเหล่านี้สะสมมากขึ้น จะกลายเป็นความริษยา ไม่ต้องการให้เขา
ได้ดีเกินหน้า ขัดขวางมิให้เขาได้ดี ไม่อยากให้เขาถูก เขาดี ต้องการถูก ต้องการดีเสีย
คนเดียว เกิดจิตยึด หวงแหนขนาดหนัก จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัวจัดที่สุด เป็น
ยอดแห่งการยึด ยอดแห่งความหวงแหน เป็นยอด “อาสวะ” ที่ร้ายกาจ จนที่สุดแม้วัตถุ
ข้าวของ ก็จะไม่ยอมให้แก่ผู้อื่น ไม่ยอมให้แก่โลกได้ถึงขนาดที่จะทำลายทิ้งเสียเอง
เพื่อไม่ยอมให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ แม้ที่สุดร่างกาย แรงปัญญา แรงความคิดก็ไม่ยอมให้
ไม่ยอมให้ทั้งความร่วมมือ ทั้งความร่วมมือ เรียกได้ว่า แล้งน้ำใจ

มายา สาถะยะ อัมภะ สารัมภะ

การอธิบายจิต ๔ ตัวในหมู่นี้ จะกล่าวโดยสรุปย่อที่สุด คือ

มายา แปลความได้ว่า เป็นมารยา เป็นสิ่งที่ไม่ใช่สัจธรรม ไม่ใช่ความดี
ที่ลงตัวเป็นที่สุด ถูกแท้ บริสุทธิ์แท้

สาถะยะ คือ อดใจ อดดีที่ไม่ดี หรือแม้ทำดี แสดงดีอยู่จริง แต่ก็ยังมี
จิตหลงใน “ดี” นั้น หลงผยองตน จิตยังมีความไม่ดีแฝงอยู่

ถัมภะ คือ คือด่าน ยึดมั่นถ่มมั่น ไม่ยอมมอนุโลม ไม่แก้ไข ไม่ไถ่ถอน
สารัมภะ คือ แข่งดี หาทางโต้เถียง ต่อสู้เพื่อเอาชนะ อย่างไม่ลดละ
 ความคึดมั่น คันทรง ไม่ยอมลดละ ไม่ยอมมเล็กราน บ่อยครั้ง จะไม่ใช่เป็นการ
 แข่งดี แต่กลายเป็นความแข่งเลว เพราะไม่อาจจะเอาความดีมาลบล้างผู้อื่นได้เลย ต้อง
 ยืนยันอวดดี คือด่าน จนไม่รู้ว่าจะไรดี อะไรชั่ว นับเป็นการถ้อยดั่งใหญ่ เกิดเป็นหมุ่ที่ ๔
 ของ อุปกิเลส

มานะ อติมานะ มหะ ปมาทะ

หมุ่“**เมา**” นี้ เป็นวงศ์วานว่านเครือ หนุนเนื่องกันและกัน หมุนรอบเชิงซ้อน
 “ทำงาน” ก่อและเกิดฤทธิ์ เกิดสภาพอาสวะอื่นๆ ไปอีกมากต่อมาก

มานะ คือ ความถ้อยตัว ยึดตนเป็นใหญ่ ยึดมั่น จิตปักมั่นอย่างไม่ถูก ไม่รู้แท้
 ไม่ยอมไถ่ถอนเป็นอื่น ไม่ยอมเห็นส่วนดี แง่ดี ของผู้อื่น เขาอื่น บ้างเลย หากไม่ได้ทำ
 ตามใจ จะเกิด “**เมามัน**” ขึ้นไป

อติมานะ คือ สะสมมานะจนเกิดความหลงว่า ตนใหญ่ยิ่ง จัดชั้น หลงว่า ตนดี
 ตนเด่น ตนแท้ ย้ามานะ ยึดมานะ แผ่ขยายขอบเขตของความยึดตัวถ้อยตน ด้วยความ
 ยิ่งใหญ่มากขึ้นอีก จนถึงขั้นหยิ่งผยอง ไม่ยอมฟังใคร พุดกันไม่รู้เรื่อง

มหะ คือ ความเมาที่แรงจัด เรียกว่า เมาอย่างมิดมัว ยิ่งมัวเมา ยิ่งแข็งข้อ
 ยิ่งแข็งข้อ ยิ่งต่อต้าน ยิ่งบักใจกระทำไปในทิศทางที่ตนบักใจนั้นๆ แรงจัดจน บุคคล
 ในสภาพนั้น อยู่บนฐานแห่งความประมาท เปรียบเทียบได้กับสภาพ “**ตกมัน**” ยิ่งมัวเมา
 ยิ่งเข้าใจผิดจนลึก ยิ่งแข็งข้อ ดื้อรั้น ยิ่งจะดันทุรังทำสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ดี หนักขึ้นอีก
 เพราะความไม่ยอม

ปมาทะ เป็นแห่งที่มัพันธ์ชั่ว จิตปักมั่นจนไม่ระแวงดีเลว เมาตน เมาคน เมา
 ทุกอย่างด้วยความยึดถ้อยของตน คันทรง แดกดัน ประชด ประชัน เป็นปมาทฐาน
 ที่จะต้องละให้ได้ตามฐานะและขั้นตอน

ความหมายอย่างสูงยิ่งสุดที่จะอยู่เหนือ “**ปมาทะ**” นี้ อาจกล่าวได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๑. **ไม่เมา** กล่าวคือ ไม่มีกามฉันทะ-พยาบาท อย่างละเอียด ครบทั้งชั้น สุรา
 ทั้งชั้น เมรย และละเอียดสุดทั้งชั้น มีชช ไม่มีผลลหุคในสิ่งไม่ดี ไม่มีเลินเล่อ

๒. **ไม่หลง** กล่าวคือ ไม่มีโมหะ ทั้งในแง่ถีนมิทธะ ทั้งในแง่อุทธัจจะ

๓. **ไม่พรั่มัว** กล่าวคือ อธิบัญญัติเกิดสูงสุดแล้ว รู้แจ้ง “ธรรมในธรรม”
ชั้นอภิธรรม พันแนวสัญญาาสัญญาตนะที่เดียว อย่างสันวิจิกิจนาสนิทธิ เป็นหลุดพ้น
จาก “ปมาทัฏฐาน” จริงๆ

อุปกิเลส ๑๖ นี้ เป็นจิตเลวร้าย เศษเชื้อ รากเหง้าของความพยายามท้ออาฆาต
มาตร้ายในคนที่ไม่รู้จักตัด ไม่ลดไม่หย่อน ไม่ผ่อนไม่ปรน จึงอาจจะพาให้เกิดความพินาศ
นานับประการ ดูเด็ด เบียดเบียน ร้ายกาจ สุดที่จะกล่าว ในเรื่อง **ความพยายาม** นี้
อาจจะสรุปได้ว่า มีรากเค้ามาจาก ลักษณะจิตใหญ่ๆ ๓ ฝ่าย คือ โสภะ โทสะ และ มานะ
ซึ่งเป็น **มิจจา** สังกัปปะ ที่พุทธศาสนิกชนต้องรู้ให้ชัด เพื่อควบคุมตน และ ยกตนให้พ้น
‘มิจจา’ ให้ได้ **แนวทางแห่งการถอดถอนอนุสัย อาสวะทั้งหมด ออกจากจิตใจคนเรานั้น**
พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน **สัพพาสวสังวรสูตร** มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสกั เล่ม ๑๒ ข้อ
๑๐-๑๙ ซึ่งจะมีรายละเอียดพอสังเขป ในบทที่ ๕

อนึ่ง เมื่อกล่าวรายละเอียดของเรื่อง **สังกัปปะ** มาจนถึงขั้นนี้แล้ว ก็น่าจะทำความเข้าใจ
เข้าใจกันถึงเรื่องของ **สังกัปปะ** อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งคนส่วนมากมักจะเข้าใจผิด ส่วนนั้นคือ
ส่วนที่เรียกว่า **วจีสังขาร** (วจีสังขารา) โดยเฉพาะ ที่กล่าวถึงอยู่ใน สัมมาสังกัปปะ
ส่วนอนาสวะ จะได้เรียนกันในบทที่ ๓ ข้อ ๓.๑.๒ คำว่า ‘**วจีสังขาร**’ นี้ เป็น
ลักษณะหนึ่งในเจ็ด ของ สัมมาสังกัปปะส่วนอนาสวะ ซึ่งหลายคนเข้าใจว่า เป็นส่วน
ของการพูด อันที่จริง **วจีสังขาร** นี้ **ยังอยู่ในจิตใจ ยังไม่ได้พูดออกมา ยังไม่เป็น**
วจีกรรม **วจีสังขาร** เป็นส่วนของ **สังกัปปะ** **ยังอยู่ใน ‘กรรม’ ของจิต ยัง**
ไม่มีพฤติกรรมออกมาภายนอก

แม้ว่า **วจีสังขาร** จะหมายความถึงเรื่องของภาษา ก็ตาม แต่เป็นการ **สังขาร**
ภายในใจ ยังไม่หลุดออกมาจากปาก แม้จะเหมือนคำพูด เป็นคำ เป็นความ จะมี
การทบทวน ถามไถ่กันอยู่ภายในใจ พิจารณา วิเคราะห์ หาเหตุหาผล ก็เป็นเพียง
พฤติกรรมภายในใจ ภายในสมอง ยังไม่ออกเป็นส่วนของ **วาจากรรม** หรือ
วจีกรรม ที่มีเสียง ออกมาจากปากพูด ได้ยินได้

วจีสังขาร จึงคือ พฤติกรรมที่เจ้าตัวรู้แจ้งอยู่ในใจ รู้ชัดแล้ว มีการสังขาร มีการปรุงแล้ว อาจจะปรุงจนเต็มตัว เต็มที่แล้ว แต่ยังไม่ออกมาเป็นพฤติกรรมให้ผู้อื่นได้รู้ ได้ยิน ได้เห็น ได้เข้าใจตามเท่านั้น

คำว่า วจีสังขาร นี้ ถ้าหยั่งลงไม่ถึงความหมาย และ สภาวะอาการแท้ของจิต ที่ว่า 'สังขารภายใน' (จิต) ไม่ถึงแท้แล้ว ก็จะมีรู้ถูกความหยาบความละเอียดไม่ได้ ก็จะแปล 'ความจริง' ของปรมาตม์ไม่ได้ไม่ถูกต้อง หากมุ่งแปลตามอักษรภาษาว่า วจี คือ คำพูด เพียงถ้อยเดียว ก็จะเข้าใจไม่ลึกซึ้ง ไม่ถูกต้อง ตรงคำ "วจีสังขาร" ที่แท้ได้

วจีสังขาร จึงแยกจาก **องค์มรรค** ของ **วาจา** ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

๓.๒ มัจฉาวาจา

องค์มรรค ต่อจาก **สังกัปปะ** การคิด การดำริ ก็คือ **การพูด** ถ้ายทอดความคิดออกมา ให้ผู้อื่นได้รู้ ได้เข้าใจความคิดของตน การถ่ายทอดความคิดในสมัยโบราณ ใช้ **ปาก เป็นสื่อผลิต เสียง ธรรมชาติ** และนอกจากนั้น ยังมี **การ สื่อ เสียง ทางวัตถุ** ด้วย [สื่อทางรูป พฤติกรรม อิริยาบถนั้น ก็มีด้วย ฯลฯ] ต่อมาจึงได้มีการถ่ายทอดความคิดทาง **ตา** ด้วยภาพ ด้วยลายเส้น และ พัฒนามาเป็นอักษร หรือ ที่เรียกในปัจจุบันว่า การเขียน การตีพิมพ์ เป็นต้น

◎ วาจา

สมัยพุทธกาล การถ่ายทอดความคิด ใช้ **วาจา** เป็นหลัก แม้กระทั่ง การถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธองค์ ก็ใช้ **วาจา** เป็นสื่ออย่างเดียวกันมาหลายร้อยปี ก่อนที่จะมีการ 'จาร' หรือ จารึก แม้กระทั่ง ตัวรูปคำของคำว่า **ศาสนา** ก็แปลว่า คำสอน บางศาสนา เรียกคำสอนว่า **พระวินัย** บางศาสนาเรียกว่า **ประกาศิต** ซึ่ง **แสดงรูปกรอบ ลักษณะว่า การถ่ายทอด เผยแพร่ กระทำด้วย ปาก ด้วย วาจา**

วาจา จึงเป็น **พฤติกรรมทางกาย** ที่ผ่านทวารปากออกมา เพื่อสื่อ เพื่อถ่ายทอดความคิดของคน ตามเจตจำนงของผู้พูด **จริยธรรม** และ **มรรยาทสังคัม** จะควบคุมกำหนดขอบเขตการเลือกคำ และความของภาษา รวมทั้งการแสดงอารมณ์ของผู้พูดได้ ส่วนหยาบๆ ส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากนั้น **การใช้ภาษา หรือ วาจาให้อยู่ในกรอบของเจตนารมณ์ที่ดี หรือ จะให้อยู่ในกรอบของคุณความดีนั้น** ทุกคนต้องควบคุมภาษา และ วาจาของตนเอง

พระพุทธองค์ทรงกำหนดขอบเขตของความหยาบทางวาจา ที่ไม่ควรทำ ที่ควรละไว้ พร้อมกันนั้น ก็ทรงสนับสนุนเจตนา**งตเวณมิจฉาวาจา** เหล่านี้ ไว้ในองค์แห่ง **อริยมรรค** เราจะได้พิจารณาเรื่อง **มิจฉาวาจา** กันเป็นอันดับต้น

มิจฉาวาจา หมายถึง คำพูดที่ชั่ว ที่ไม่ดี พระพุทธองค์ทรงกำหนดข้อตัดสินของคำพูดที่เลวที่ชั่วไว้ ในข้อ ๒๖๕ ของ **มหาจัตตารัสกสูตร** ดังข้อความต่อไปนี้

(๒๖๕) **คฺคุกรภิกษุทั้งหลาย ก็ มิจฉาวาจา เป็นไฉน คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ เจรจาเพื่อเจื้อน** นี้ **มิจฉาวาจา** ฯ

มิจฉาวาจา ๔ นี้ เป็นสิ่งที่พึง **หลีกเลี่ยง งดเว้น** เช่นเดียวกับ **มิจฉา** ๕ ทั้งหลาย

● **พูดเท็จ**

คำเท็จ คือ **คำไม่จริง** ที่ภาษาธรรมดาเรียกว่า พูดปด หรือ โกหก หรือ ภาษาที่หยาบขึ้นไปอีก เรียกว่า ตอแหล เป็นคำพูดที่ กลับกับความจริง หน้าเป็นหลัง ดำเป็นขาว ขาวเป็นดำ ผิดว่าถูก ถูกว่าผิด จริงว่าไม่จริง ไม่จริงก็ว่าจริง เป็น **ความที่ตรงกันข้ามกับสัจจะ** ภาษาบาลีเรียกว่า **มุสาวาทะ** ซึ่งเป็นข้อกำหนดพื้นฐานที่สุด แม้แต่ใน ศีล ๕ ข้อ ๔ พระพุทธองค์ก็ทรงให้ **งดเว้น** ด้วย ความว่า **“มุสาวาทา เวรมณี”**

แม้จะไม่ถึงขนาด **อสังขะ** ถ้าหาก **มีการอำพราง มีเลศ มีเล่ห์ ข้อนแฝง** ถึงจะ ผิดน้อย ก็ยังเรียกว่า **ผิด** ยังไม่สะอาด **ต้องมีสัตยชาติแห่งคนตรง**

พุทธศาสนิกชนที่ดี มีพึง “พูดปดมดเท็จ”

● **พูดส่อเสียด**

คำส่อเสียด เป็นคำพูดที่พูดแล้ว เกิดการแตกร้า วิวาท บาดหมาง ไม่รวมกัน ไม่เป็นสังฆะ ไม่เป็นสังคม ไม่เป็นพี่น้อง ไม่เป็นมิตรสหาย ไม่เป็นญาติ เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง แดกเหล่าแตกกอในหมู่ชน

ภาษาบาลีเรียกว่า **ปิสฺสูฉาวาจา** เป็นคำเลว คำร้าย ที่จะขย้ำฝ่ายหนึ่งให้โกรธแค้น ชิงชัง อีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท บาดหมาง แดกร้า เกิดความไม่สงบ ก่อโทสะจริต และ ความเกลียดชัง

ส่วน การพูด ที่มีลักษณะค่อนข้างจะคล้ายคำส่อเสียดให้ร้ายอยู่บ้าง ก็คือ การพูด ที่เป็น สัตว์เลขธรรม เป็นการขำระขัดเกลา ในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการพูด ให้คนรู้ตัวในความไม่ดี ในความบกพร่องอยู่ ของแต่ละคน อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ การพูด เพื่อเป็นการขะเหตุแห่งทุกข์ เพื่อให้เกิดการรู้ แล้วละ และ พันทุกข์ นั้น ไม่ใช่อย่างเดียวกัน กับการพูดต่อเสียดให้ร้าย ซึ่งก็จะทำให้เกิดการตัด การแยกชน ระหว่างผู้เข้าใจ-ทนได้ และ ผู้ไม่เข้าใจ-ทนไม่ได้ ซึ่งแน่นอน ที่ฝ่ายหลังจะแตกออกไปจากหมู่ นี้ก็ต้องทำการ ศึกษา ทำความเข้าใจอย่างถูกต้องให้ได้

การชอกุศล การตำหนิติเตียน แม้แรงถึงขั้นบริภาษคำว่า ไม่ใช่ การส่อเสียด (ปัสสุณวาจา) แม้จะเกิดการแตกพวกแตกกลุ่ม ก็มีได้เกิดเพราะเจตนาของผู้ ให้โกรธเคือง เคียดแค้น ซึ่งขง ระหว่างกัน พระพุทธองค์เคยแสดงธรรมแล้ว ผลปรากฏว่า เกิดการแยกคนเป็น ๓ พวกไปทันที พวก ๑ บรรลุธรรมสำเร็จเป็นพระอรหันต์ อีกพวก ๑ จำนวนเท่า ๆ กัน ลาสิกขา แยกตัวไป อีกพวก ๑ โลหิตร่อนพุ่งออกจากปาก หรืออาเจียนเป็น โลหิต เรื่องก็เคยมีมาแล้ว และ พระพุทธองค์ตำหนิติเตียน บริภาษอย่างแรง ๆ พาดพิงถึง ผู้นั้น ก็เคยมีมาแล้ว จึงควรทำความเข้าใจดี ๆ อย่าเข้าใจตน ๆ พาช้อเอาง่าย ๆ จะทำให้เราเข้าใจผิด การศึกษาจะเสียผล อย่ารีบหลงว่าเป็นการพูดร้าย (อนุปวาท) ง่าย ๆ

การแยก ที่เป็นตามเจตนาของผู้พูด ในอันที่จะกำหนดขอบเขตการแสดงออกเป็น ความแรงความเบา ของคำพูด ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของกิจการงานใด ย่อมจำเป็น ต้องใช้ตามกาละอันควรที่ผู้พูดประมาณแล้ว แต่ที่ดุดที่สุด ก็คือ ให้เกิดการกระเทือนให้น้อย ที่สุด ให้แตกกร้าวเคื่องซุ่นให้น้อยที่สุดได้เป็นที่ การส่อภาษา จึงต้องทำด้วยความระมัดระวัง ต้องประมาณ ไตร่ตรอง กลั่นกรองอย่างสำคัญที่สุด แล้วค่อยพูดค่อยทำ การขู่ขู่จริต การกล่าวถึงอกุศลที่คนเขามี เขาเป็น ย่อมทิ่มแทง บาดเจ็บ แต่ถ้าหากจะเกิดการทะเลาะวิวาทแล้ว มีพึงทำ การตำหนิ คำว่า จึงคือ การไม่พูดร้าย (อนุปวาท) ด้วยดังนี้

ผู้ที่เข้าใจหยาบ ๆ ว่า การตัด-การแยก การก้าน-การแย่ง คือ การทะเลาะวิวาท ก็จะกลัว การขัดเกลา การขู่ขู่จริต จะพยายามปรุงแต่งคำความ ให้ไพเราะ ประเล้าประโลม จนที่สุด วาจาของผู้นั้น ก็หมดประสิทธิภาพในการขำระ ขัดเกลาความ บกพร่อง ความชั่ว หรือ อกุศล เพราะไม่เข้าใจ 'มัจฉาวาจา' อย่างถ่องแท้

กลับกลายเป็นเกิดการติดยึด เกิดโรค เกิดโมหะ คิดถึง ติดตรง เหมือนลูกลูกศรพิษอาบ
น้ำผึ้งเสียบ เกิดการติดคำหวาน คำประโลม หลงว่า เป็นความไพเราะ **การพูด**
ที่ผู้พูดมิได้นำทุจริต – สุจริต มาวัด ไม่เอาอกุศล – กุศล มาเทียบ ไม่ประมาณด้วย
สัปปริสธรรม ๑ บ่อมเป็นการต่อเสียด ให้เกิดการแตกแยกด้วยความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง
ตรงกัน ดังนี้ เป็นการพูดร้าย (อุปวาท) ที่ร้ายกาจน่ากลัวมาก คนมักจะหลงผิดกันอยู่

๑๐) พูดคำหยาบ

คำหยาบ คือ คำที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นคำที่นิยมยกย่องของชาวบ้าน ไม่เป็น
คำดีสมของชาวเมือง ไม่เป็นคำของหมู่กลุ่ม ไม่เป็นคำของผู้ดี ไม่เป็นคำที่ถูกต้องตามสมัย
ไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ ภาษาน่าเรียกว่า **พรุสวาตะ**

ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกหมู่กลุ่ม มีคำที่จัดอยู่ในประเภท “ต้องห้าม” ในฐานะที่เป็น
คำหยาบต่ำ สกปรก ลามก เป็นที่รังเกียจ ก่ออกุศลจิต เมื่อได้ยิน ได้ฟัง คำเหล่านี้ ผู้
ใช้มักจะใช้ด้วยความเข้าใจ และเจตนาจะก่ออารมณ์ร้าย ด้วยจิตมุ่งร้าย ด้วยความโกรธ
ด้วยความโลภ ด้วยความอรร้อยปาก ด้วยความเมาในอารมณ์ **วาจา สนองอารมณ์** เหล่านี้
เป็น คำหยาบ ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ คำความบางคำ จะไม่อยู่ในประเภท “ต้องห้าม” แต่ถ้าหากผู้พูด
มีเจตนาสนองอารมณ์ สนองตัณหา ด้วยความอรร้อยปาก หรือความสะใจ หน้าที่
ความมัน ด้วยความประสงค์จะก่อให้เกิดอกุศลจิตในผู้ฟัง คำเหล่านี้
นั้นก็จัดว่า เป็น คำหยาบ ทั้งสิ้น **ไม่ว่าจะเลือกคำได้เพราะเหตุเพียงใด**

การเลือกคำพูด จะต้องดูหมู่กลุ่ม มีการประมาณในบุคคล คำที่ไม่เป็นที่นิยม
ของหมู่ ไม่เป็นที่นิยมของชาวเมือง ก็มีควรพูด หากจะทำให้เกิดความขยะแขยง หรือ
เสื่อมเสีย โดยทั่วไปแล้ว เกณฑ์การตัดสินความหยาบ หรือไม่หยาบ อยู่ที่การเลือกคำที่
เหมาะสม เพื่อสื่อความหมายภายในหมู่กลุ่ม กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยปราศจากเจตนาลามก
หรือ อกุศลจิต เพื่อก่อให้เกิดอกุศลจิต

๑๑) เจริญเพื่อเจ้า

มิจนวาจา ข้อสุดท้าย ที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ คือ **เจริญเพื่อเจ้า**
ตรงกับคำภาษาน่ากลัวว่า **สัมผัปปลาปะ**

ผู้มีมิจฉานาชา ในกรณีนี้ จะไม่รู้จักขอบเขตของการพูด ไม่รู้จักหยุดจักพอ คำว่า **เพื่อเจือ** นี้ อาจจะตีความหมายได้หลายนัยด้วยกัน

๑) พุดพล้อย พุดโน้มน้อมไปหากิเลส

อาการเพื่อเจือ ลักษณะนี้ จะพุดโน้มน้าวคนฟังไปหากิเลส เช่น หากาม ยั่ว ความใคร่อยาก ปลุกเร้าความชอบใจ ความใคร่หลงในราคะ ประเล้าประโลม ย้อมใจให้ เพลิดเพลิน มัวเมา หรือ โน้มน้อมไปหาความพยาบาท อาฆาต อำนวย รุนแรง เกิดความ ชิงชัง โกรธแค้น นอกจากนี้ **คำพุดเพื่อเจือ** ยังอาจก่อให้เกิดนิเวศกิเลสต่างๆ เช่น ถิ่นมึนเมา ความมัวงม ความหริ หรือ อูฐัจจะ ความฟุ้งซ่าน หรือ คำพุดที่ก่อให้เกิดความ คลางแคลง สงสัย ไม่แน่ใจ ไม่เข้าใจชัด ไม่กระจ่าง ยิ่งฟังยิ่งสับสน เรียกว่า เกิด 'วิจิกิจฉา' หรือ ทำให้หลงผิด หลงถูก ไม่เป็นสัจธรรม เหล่านี้ ล้วนเป็นการ **เพื่อเจือ** ที่โน้มน้อมผู้ฟังไปหากิเลสทั้งสิ้น เป็นความยั่วย้อม มอมเมา ในทางใดทางหนึ่ง มิใช่เป็น การพุดเพื่อขัดเกลากิเลส เรียกว่า **เป็นการเจรจาเพื่อเจือ**ทั้งสิ้น

การชทุจริต ปลุกให้ตื่นจากความมัวงม จากความไม่รู้ จากความหลง ปลุกเร้า ให้ละทุจริตมิจฉา มาสู่สุจริต มาสู่ความดี ความถูกต้องตามคำสอนของพระบรมศาสดา โน้มน้อมให้ขัดเกลากิเลส ตัณหาของตนเองแต่ละคน **มิใช่ 'ความเพื่อเจือ'** มิเรียกว่า **เป็น 'มิจฉานาชา'** เพราะเป็นคำพุดให้เกิดประโยชน์ เกิดการขัดเกลา เกิดการพัฒนาจิต เกิดการสร้างสรร ส่งเสริมความดีงาม สนับสนุนคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา เป็น สาระประโยชน์

๒) พุดพล่าม พุดนอกเรื่อง

หมายถึงลักษณะการพุดที่มาก กว้าง โค้ง ขยายออกไป จนกระทั่งเกินขอบเขตของ ความพอดี เกินขอบเขตของเรื่องที่กำหนด เรียกว่า ควบคุมวจาให้อยู่ในแวดวงที่กำหนด ไม่ได้แล้ว และ ไม่สามารถดึงแม้มความคิด และ คำพุดของตนเอง ให้กลับมาสู่จุดมุ่งหมาย ของเนื้อหาเดิมได้ ดึงกลับมาให้สัมพันธ์กับเนื้อหาในแวดวง และ ขอบเขตเดิมไม่ได้ เกินความขยาย ขาดความสัมพันธ์ ขาดความรวมของอรรถสาระ ถึงแม้จะมีสาระ แต่ เป็นสาระที่ผิดการผสมปนเป จนเกิดความมากเรื่อง มากราว จับเอาหน้าหนักประโยชน์สำคัญ ไม่ได้ เช่นนี้ ก็เรียกได้ว่า **เป็นการเพื่อเจือ**

๓) พูดพร่ำ

หมายถึงลักษณะของการพูดที่ไม่มีผู้รับฟัง ถึงแม้ว่า จะมีตัวตนของผู้ฟัง แต่การรับสาระในการฟังได้ขาดไปแล้ว เสียงที่พูดออกมาจึงเปรียบเสมือนลมผ่านหู ที่ภาษาไทยเรียกว่า เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา

การพูดพร่ำ มีได้หมายเฉพาะเรื่องที่ไม่มีการสาระ อาจจะเป็นเรื่องที่สาระแก่นสารอย่างคืออย่างมากที่สุด แต่ผู้พูดมิได้ประมาณหมู่ กลุ่ม หรือคนฟัง และกาลเวลา ว่า มากเกินไปแล้ว ละเอียดเกินไปแล้ว ชับซ้อนเกินไปแล้ว ยากไป หนักไป ผู้ฟังรับฟังไม่ไหว หรือหมดความใส่ใจแล้ว พูดต่อไป มากไป ก็กลายเป็นพร่ำ เกิน หมดประโยชน์ เสียเวลา เสียของ เสียคำ เป็นคำพูดที่กองทิ้งเสียเปล่า การพูดเช่นนั้น นับอยู่ในการพูดเพื่อเจ้อเป็นส่วนหนึ่งของมิจฉาวจา

ในการแสดงธรรมก็เช่นกัน ผู้เทศน์จะต้องพิจารณาความสนใจ ศรัทธา และสภาวะธรรมของผู้ฟัง ให้สอดคล้องกับการเทศน์ ให้การแสดงธรรมเกิดประโยชน์ เกิดอานิสงส์ เกิดผลในการขัดเกลา ชำระจิต พระพุทธองค์ทรงกำหนดโทษ การไม่ประมาณบุคคลหมู่กลุ่มคนฟัง การพูดเกินฐานะคนฟัง การพูดเกินขนาดสภาวะธรรมของผู้ฟัง ด้วยขันโทษที่เรียกว่า ปาจิตตีย์ เรียกภาษาธรรมดา ว่า อาบัติ เพราะทรงถือว่า การแสดงธรรมที่เกินฐานะของผู้ฟัง จะก่อให้เกิดความสับสน ความไม่เข้าใจ ความหลงผิด และความเสียหายได้ ในหลาย ๆ กรณี จึงทรงห้ามมิให้กระทำ ทรงเรียกผู้ฟังที่ยังมีระดับฐานะความเข้าใจ และสภาวะธรรมที่ต่ำกว่า ที่ไม่เหมาะสมนั้น ว่า อนุปสัมบันน์

นอกจากนี้ คำพูดที่อ่อน อ่อนขาดประสิทธิภาพ หมดสาระแก่นสาร ไม่เกิดประโยชน์ ก็นับเป็น การพูดพร่ำ ได้

การพูดเพื่อพร่ำ จึงไม่ใช่ความพอดี พอเหมาะ ไม่สมควรกระทำ เป็นมิจฉาวจาส่วนเพื่อเจ้อ

๔) พูดเพ้อ

หมายถึงการพูดเสีย หมดสาระแก่นสารน้อย หรือไม่มีสาระเลย อาจจะมีเรียกว่า ไม่เป็นโล้เป็นพาย จับแพะชนแกะ ไม่เป็นเรื่องเป็นราว ไม่มีความสัมพันธ์ เปลี่ยนไป ปนมา แม้จะหวังสร้างความตกลงขบขัน ผ่อนคลายความตึงเครียด ก็อาจจะเหมาะสมกับโอกาส ครึ่งคราว มิใช่ตลอดไป หรือ สม่่าเสมอ จนถึงขั้นการสร้างนิสัย

ถ้าจะจับเอาสารัตถะแล้ว จะหาได้น้อยมากในลักษณะของการ พุดเพื่อ เพราะ มักจะมีอารมณ์ของ ความขาดสติสัมปชัญญะบัญญัติ ปนอยู่มากกว่าสาระแก่นสาร หากมี การ พุดเพื่อ จนถึงขั้นระวังไม่อยู่ ควบคุมไม่ได้ สังคมจะแยกประเภทของคนที่มีการพุด แบบนี้ ไปอยู่ในที่เฉพาะ เพราะจะอยู่ร่วมกับคนอื่นไม่ได้แล้ว ด้วยความขาดสติ [อาการหนัก ก็คือ ที่จัดเข้าข่าย ‘คนบ้า’]

การพุดเพื่อ เช่นนี้ จึงเป็น ‘มิจฉาวจา’ ส่วน เพื่อเจือ ชั้นหยาบที่สุด

พระพุทธองค์ ทรงสอน ให้พิจารณาตน กายกรรม วาจากรรม ที่คิดว่ายังมีอีก เป็น สิ่งพึงทำ การพุด เป็น กายกรรม อย่างหนึ่ง ที่แยกออกมาเรียกเฉพาะว่า วาจากรรม ที่จะเป็นการถ่ายทอด มโนกรรม ได้สะดวก ผู้มีปัญญา จะสามารถถ่ายทอด สื่อสารจาก บัญญาออกมาเป็นคำพุดได้โดยตรง จึงควรพิจารณาตัดสินให้ถ่องแท่ว่า วาจากรรมที่จะ ถ่ายทอดออกมาสู่คนอื่นนั้น เป็นสาระ หรือ ไม่เป็นสาระ หากไม่เป็นสาระแล้ว ก็ พึงหยุดพุดเสีย ดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดขึ้นที่เลวออกมาเป็นรูปของเสียง หรือ ของวาจากรรม ซึ่งเป็นการสร้างอกุศลให้เกิดขึ้นในโลก นอกตัวของตนเองอีก เป็นบาปกรรมซ้อนหนัก ขึ้นไปอีก ไม่เป็นส่วนแห่งบุญ ไม่เป็นผลแก่ขั้นธัมมเลย เป็น มิจฉา ที่ทุกคนพึงหยุด พึงละให้ได้

◎ การพิจารณาละวจีหุจรีต ด้วย สัมปปริสธรรม ๗

ผู้พุดต้องมีสติ มีการประมาณ อย่างไรก็ดี เสขบุคคล หรือ ปุถุชน ก็จะมีแต่ ความขาดตกบกพร่อง ความมากไป – น้อยไป หนักไป – เบาไป หยาบไป – ละเอียดไป อยู่ตลอดเวลา เพราะความที่ยังไม่รู้เหมาะสมที่แท้ ความที่ยังไม่รู้ดี ไม่รู้ชั่ว ที่ชัด ความไม่รู้เหล่านี้จะพาให้เกิดอกุศลต่างๆ เพราะยังไม่ฉลาดจริง ยังไม่มีญาณพร้อม ละเอียดลออ ด้วย สัมปปริสธรรม ๗ ยังขาด อธิปัญญา ส่วนนี้ มาเป็นส่วนช่วยให้ก่อ กรรม ให้ทำได้ถึงขั้นสูงสุด

อย่างไรก็ดี สัมปปริสธรรม ๗ แม้น้อยนิด ก็จะช่วยเป็นกรอบการตัดสินเพื่อความ เป็นผู้อย่างเข้าใจ ในเหตุผล ในประโยชน์ ในสาระ ว่า “นี่คือ ดีที่สุดแล้วตามกาล เทศะ ฐานะ ในบัดนี้” เราจึงควรวิเคราะห์หมวดธรรมนี้กันดูพอสังเขป

สัมปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ

สัตบุรุษ ก็คือ คนดี คนฉลาด คนซื่อตรง คนที่มีความเป็นคนดีจริง คนที่สิ่ง
 ทศแต่และเป็นประโยชน์จริง คนที่เป็น สัมมาทิฐิ ชาญฉลาดซื่อสัตย์ดีเท่านั้น
 ดังนั้น คนดีถึงขนาดนับได้ว่า เป็น**สัตบุรุษ**นี้ จึงจะต้อง**มีธรรมะ มีหลักธรรม**
 ที่ดี หลักธรรมของ**สัตบุรุษ** ๗ ประการ จึงจะต้องเป็นสิ่งที่ดีแท้ และเป็น
 ประโยชน์แท้แท้

สัปปริสธรรม ๗ ประการ นั้น มี **ธัมมัญญุตตา** **อัตถัญญุตตา** **อัตตัญญุตตา**
มัตตัญญุตตา **กาลัญญุตตา** **ปริสัญญุตตา** **บุคคลปโรปรัญญุตตา**

ผู้มี **สัปปริสธรรม** ช่วยในการ พิจารณาตัดสินพฤติกรรมของตน ก่อนลงมือ
 กระทำ จะมีโอกาสที่จะถูกต้อง เหมาะสม ได้มากกว่า ผู้ที่ไม่มีธรรมะหมวดนี้ เพราะ
 ผู้ศึกษาสัปปริสธรรมจะได้มีโอกาสศึกษาข้อมูล รายละเอียด และ สิ่งแวดล้อม ถึง ๗ ประการ
 ด้วยกัน คือ

๑. **รู้เหตุ** ภาษาบาลีเรียกว่า **ธัมมัญญุตตา** มาจากศัพท์ ๒ ส่วน คือ

ธัมม = ความรู้ ชั้นเชิง ปฏิภาณ ทุกสิ่งทุกอย่าง ความถูกต้อง เหตุ

อัญญุตตา = ความรู้แจ้ง ความรู้อย่าง ความไม่รู้ของผู้ไม่รู้ ความรู้อย่างของผู้รู้อย่าง

ธัมมัญญุตตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในชั้นเชิง ในปฏิภาณ

ในทุกสิ่งทุกอย่าง [เท่าที่ผู้รู้นั้นจะยิ่งจะใหญ่ มาก-น้อย ตามความมีความเป็นจริง] การ
 รู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้อย่าง ซึ่งผู้ไม่มีภูมิรู้ไม่สามารถรู้ การรู้แจ้งในความถูกต้อง ในเหตุ

๒. **รู้ผล** ภาษาบาลีเรียกว่า **อัตถัญญุตตา** ก็มาจากคำว่า **อัตถ** + **อัญญุตตา**

อัตถ เป็นศัพท์ภาษาบาลี แปลว่า เนื้อหา แก่นสาระสาระ เป็นตัวจบ

ตัวสรุปตัวความหมาย ตัวเป้าหมาย ตัวประโยชน์ยิ่ง การหายไป การอันตรธาน ความ
 เสื่อม ความพินาศ มี เป็น ผล

อัญญุตตา ก็แปลว่า ความรู้แจ้ง ความรู้อย่าง ความไม่รู้ของผู้ไม่รู้ ความรู้อย่าง
 ของผู้รู้อย่าง

อัตถัญญุตตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในเนื้อหาแก่นสาร ใน

ตัวจบ ในตัวเป้าหมายประโยชน์ยิ่ง ในสิ่งที่หายไปอันตรธานไป ในความเสื่อมความพินาศ
 ในความมีความเป็น ในผล

๓. **รู้ตน** ภาษาบาลีเรียกว่า **อัตตัญญูตา** ซึ่งก็มาจากคำว่า **อัตต** + **อัญญูตา**
อัตต แปลว่า ตน ตัว ตัวเรา ส่วนที่ยึดเป็นเราของเรา จิตวิญญาณกาย
 สภาพที่ยึดเป็นเรา สิ่งต่างๆ ที่รวมกันเข้าแล้วหลงว่าเป็นตัวตนเป็นเราเป็นของเรา

อัตตัญญูตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในตนในตัวเรา ในส่วน
 ที่ยึดเป็นเราของเรา ในจิตวิญญาณในกายในสภาพที่ยึดเป็นเรา ในสิ่งต่างๆ ที่รวมกันเข้า
 แล้วหลงว่าเป็นตัวตนเป็นเราเป็นของเรา

๔. **รู้ประมาณ** ภาษาบาลีเรียกว่า **มัตตัญญูตา** ซึ่งมาจากคำว่า
มัตต + **อัญญูตา**

มัตต แปลว่า ประมาณ ความกำหนดให้พอประมาณ กะให้พอควร ดูให้
 พอดี กะประมาณก่อนไปข้างน้อย สักว่า

มัตตัญญูตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในการประมาณ ใน
 ความกำหนดให้พอประมาณ ในการกะให้พอควร ในการดูให้พอดี ในการกะประมาณ
 ก่อนไปข้างน้อย ในสภาพเพียงสักว่า

๕. **รู้กาลเวลา** ภาษาบาลีเรียกว่า **กาลัญญูตา** มาจากคำว่า **กาล** + **อัญญูตา**
กาล แปลว่า เวลา สมัย คราวอันบุคคลพึงนับ ความตาย ช่วงแห่งเวลาที่มึ
 และที่พ้นไปแล้ว

กาลัญญูตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในกาลเวลา ในยุคในสมัย
 ในคราวอันบุคคลพึงนับ ในความตาย ในช่วงแห่งเวลาที่มึและที่พ้นไปแล้ว

๖. **รู้บริษัทหมู่กลุ่ม** ภาษาบาลีเรียกว่า **ปริสตัญญูตา** มาจากคำว่า
ปริส + **อัญญูตา**

ปริส แปลว่า บริษัท หมู่กลุ่ม คนรวมกัน ที่ประชุม ชุมชน
ปริสตัญญูตา จึงหมายถึง การรู้แจ้ง หรือ การรู้อย่างในบริษัท ในหมู่กลุ่ม
 ในคนรวมกัน ในที่ประชุม ในชุมชน

๗. **รู้บุคคล** รู้เขา รู้ฐานะกาย ฐานะใจ ของผู้อื่น ภาษาบาลี เรียกว่า
บุคคลปริโรปัญญาตา มาจากคำว่า **บุคคล** + **ปโร** + **ปร** + **อัญญูตา**

บุคคล แปลว่า บุคคล ผู้ส่วยทุกข์ บัณฑิตเจกชน อาตมภาพ ตัวคนใดคนนั้น
 ตัวของใครก็ของเขานั้นๆ

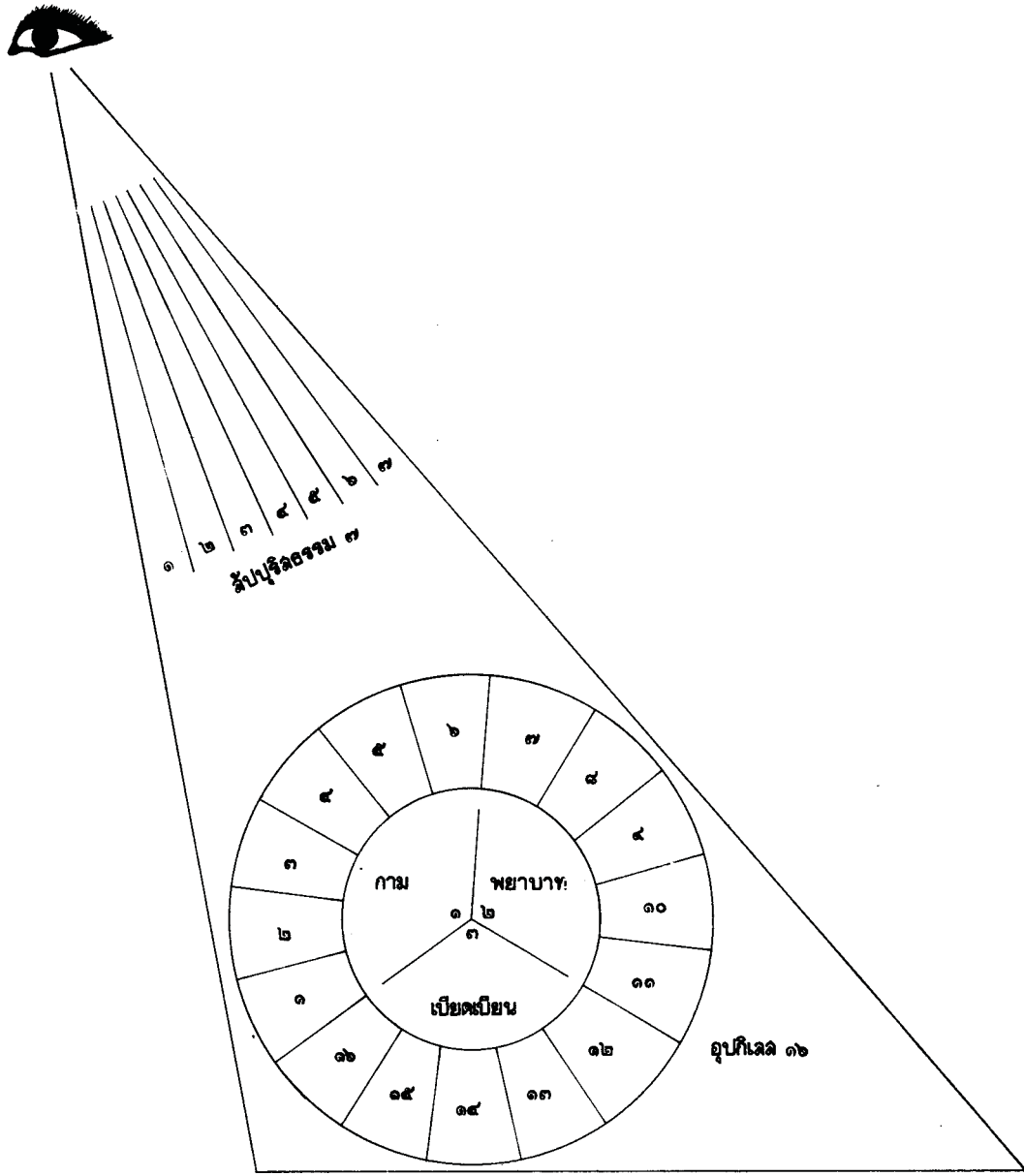
ปรี, ปร แปลว่า อ่อน ข้างบน ข้างหลัง ไปเบื้องหน้า สูง ต่ำ มากกว่า ต่าง ศัตรู
 ปุคคลปโรปรัญญา จึงหมายถึง การรู้อะไร หรือ การรู้อย่างในผู้อื่นบุคคลอื่น ใน
 ผู้สวดยทุกข้อ ในความเป็นปัจเจกชนอื่นๆ ในความเป็นอาตมภาพของเขาอื่น ในตัวคนใด
 คนหนึ่งที่ไม่ใช่เรา ในความต่างจากของตัวของใครก็ของเขานั้นๆ ในผู้สวดยทุกข้อที่เป็น
 ศัตรู ในบุคคลอื่นที่เป็นศัตรู ในฐานะกายฐานใจของบุคคลอื่นที่สูงที่ต่ำ ที่มากกว่ากัน

ผู้ที่จะพิจารณาได้ปานนี้ และผู้ที่จะเป็นไปได้ถึงปานนี้นั้น ก็เพราะ ผู้นั้น **เข้าใจ**
ชัดใน 'ความเห็นแก่ตัว' อย่างแท้จริง แม้จะเฉพาะคราว เฉพาะเรื่อง
 ก็ตาม ก็จะเป็นผู้กำลังลดความเห็นแก่ตัวให้แก่ตนเองอยู่แท้ เป็นผู้กำลังเสียสละแท้ กำลัง
 เป็นผู้ก่อประโยชน์ ทำดีอยู่จริง ไม่ถือสา เป็นผู้ยอมแล้ว เป็นผู้อนุโลมแล้ว เป็นผู้
 ตัดสินให้แก่ตนอย่างไม่คับแค้น ไม่เทียบเคียงต่อสู้ ไม่แข่งขันอีกแล้ว จึงเป็นผู้ชนะแล้ว
 เนื่องจากไม่หลงคิดยึด ยอกย้อน ซ่อนซำ แม้ในจุดคั่นน้อยนิด วางได้ ปล่อยได้เป็นที่สุด

กล่าวได้ว่า **เป็นการดับของจิตที่เป็น อาสวะ ตัณหา อุปาทาน เป็นสภาพครบ**
ถ้วนรอบ ครบละเอียดหมดสิ้น สัพพาสวะ [ทั้ง อภิชฌาวิสมโลภะ และทั้ง พยาบาท
 โภชะ ไปจน... ปมาทะ เป็นรอบที่เรียกว่า บรรลุสุดในการ **ทำจิต-ก่อปัญญา**]

ผู้ได้สร้าง "รอบ" ให้ได้ ทั้ง "หยุด" และ ทั้ง "รู้เข้าใจชัดแจ้ง" ได้ครบ
 บริสุทธิ์ บริบูรณ์ มากที่เท่าใด ก็ดีมาก เก่งมาก เท่านั้นๆ จะพาดนสู่ความเป็นอริยะ
 ได้เร็วขึ้นเท่านั้น

แผนภูมิที่ ๒๓ ผู้ไฝ่ธรรมพึงพิจารณาอภุศล ๓ อูปกิเลส ๑๖
ด้วย สัปปริสธรรม ๓

๓.๓ มิจนากัมมันตะ

พระพุทธองค์ ทรงกล่าวไว้ใน ข้อ ๒๑๐ ของ มหาจิตตารัสกสูตร ว่า

(๒๑๐) *คฺกุรภิกษุทั้งหลาย* ก็ มิจนากัมมันตะ เป็นไฉน คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉาจาร น มิจนากัมมันตะ ฯ

คำว่า มิจนากัมมันตะ ก็คือ ปาณาติบาต ก็คือ อทินนาทาน ก็คือ กาเม-
สุมิฉาจาร ก็คือ ผู้แปลพระไตรปิฎกมาเป็นภาษาไทย มิได้ขยายความไว้ ยังคงใช้คำ
ภาษาบาลีอยู่ เราจึงควรมาวิเคราะห์ความลึกซึ้งของพฤติกรรมที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็น
“มิจน” เหล่านี้

มิจนากัมมันตะ นั้น หมายถึง การกระทำทุกอย่าง รวมหมด ไม่ว่าจะเป็นการ
กระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ

กัมมันตะ นี้จึงหมายเอา การงาน การกระทำ ทั้งหยาบกลางละเอียด เมื่อดังที่สุด
ก็ถึงขั้น **ปรมาตตัจจะ** อันเนื่องเกี่ยวกับสภาพ จิต-เจตสิก ที่เป็นประธานสิ่งทั้งปวง ซึ่งจะสั่ง
ให้ทำการงานใด ๆ อย่างบริสุทธิ์จากกิเลสสูงสุดกัน โนนทีเดียว

กัมมันตะ จึงรวมได้ความว่า เป็นที่สุดของ การงาน หรือ มีการงาน เป็นที่สุด
ยอดของการกระทำ หรือ มีการกระทำ เป็นยอดเป็นปลาย มีการกระทำความตาย (ในสิ่งที่
ควรตาย) ได้เป็นที่สุด บทบาทของสภาพนั้น ๆ เสร็จ หรือ เสร็จจบที่การมีบทบาทของ
สภาพนั้น ๆ อยู่ ภายในสุดเจาะเอาใจกลางสุดของการกระทำ การงาน หรือ ที่สุดแห่ง
ที่สุด ก็หมายความว่า คงมีสภาพการกระทำ การงาน นั้นเอง เป็นตัวยื่นโรง ไม่มีอะไรยื่น
ไปกว่า ‘การกระทำ’ หรือ ‘การงาน’ [ไม่มีความหมายพิเศษอะไรจะหลงเหลือติดยึดไว้
แล้ว เมื่อผู้นั้นถึงที่สุดแห่งการบรรลุสูงสุดแล้ว “การงาน(ที่ดีที่สุด) ก็คือ ชีวิต มี
ชีวิต ก็คือ มีการงาน”]

ดังนั้น มิจนากัมมันตะ จึงหมายถึง การทำการงาน เพื่อให้ ‘มิจน’
ถึงที่สุด ให้ถึงที่สุด แบบไหน ก็ให้ ‘มิจน’ สูญสิ้นไป เรียกว่า ถึง ความตาย ไป
เป็นที่สุด ตามที่เรายอมรับ เข้าใจกันอยู่แล้ว จึงต้องทำการงานของเราให้เสร็จให้ได้
งานที่จะต้องทำสำคัญที่สุดของมนุษย์ ก็แน่ ๆ อยู่แล้วคือ งานทำสภาพ ‘มิต’ (มิจน) ในตัวเรา
ให้ถึงแก่ความตายให้เสร็จ แล้วเราก็จะหลุดแต่ชีวิต ซึ่งคือ การงานที่ดี การกระทำ
ที่ดี เท่าที่เราสามารถรู้ สามารถมีปัญญา รู้ เข้าใจความหมายใน ‘ดีที่สุด’ นั้น ๆ อย่างจริงใจ

๓๘๔

จนกว่าจะตายหมดชีวิต ผู้หนักหนาคือ ‘การทำงาน’ แต่ถ้าผู้ใดไม่หมด ‘มัจฉา’ ทำ ‘มัจฉา’ ให้ถึงแก่ความตายอย่างสูญสิ้นสนิทหมดไม่ได้ ตั้งแต่ยังไม่ตาย แม้จะตายหมดชีวิตลง ก็ จะยังไม่หมด ‘การทำงาน’ จะยังไม่หมดกรรม (กัมม) จะยังไม่หมดเกิด เป็นที่สุด

พระพุทธองค์ทรงกำหนดหัวข้อ มัจฉากัมมันตะ ไว้ ๓ หัวข้อ ซึ่งจะได้กล่าว รายละเอียดที่ละเอียดต่อไป

▣ ปาณาติบาต

พฤติกรรมที่พระพุทธองค์ทรงห้ามนี้ ตรงกับส่วนศีล ๕ ข้อ ๑ ที่พุทธศาสนิกชน รู้จักกันดี

คำแปล ปาณาติบาต อย่างตื้น ๆ กว้าง ๆ ที่แปลกันเป็นสามัญรู้กันทั่วไปตายต้น มาแต่เก่าก่อน คือ **ไม่ฆ่าสัตว์** แต่ถึงแม้จะแปลความหมายตื้น ๆ หยาบ ๆ ขนาดนั้นแล้ว มี **พุทธศาสนิกชน** สักเท่าใด ที่ได้สำนึกอบรมตนสังวรสำรวม ห้ามกาย ห้ามวาจา ห้ามใจ ให้ ขาดจากการฆ่าสัตว์ได้บ้าง แม้เพียงแค่ขั้นต้นตื้น ๆ เช่นนี้ คนส่วนใหญ่ก็คิดกันว่า ตนได้ดีแล้ว จบแล้ว ทำได้แล้ว **ได้จริงหรือ? จบแน่หรือ? ไม่ควรเพ่งเพียรอีกหรือ?**

เราจะ **เมตตา** กันแต่เพียงปากเปล่า หรือ เราไม่ควรคิดบ้างหรือว่า สัตว์ คือ เพื่อนทุกข์ **การมีจิตเมตตา จิตต้องมีจริง** ที่จะหลีกเลี่ยง มิให้เกิด การเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ต้องช่วยกันรักษา **ชีวิต** และ **จิตวิญญาณ** ของกัน และกัน ให้เจริญ ให้พัฒนา

นอกจากนี้ ยังจะต้องเข้าใจคำว่า สัตว์ ให้ดีด้วย ว่า หมายถึงสัตว์โลกที่มีชีวิต ทุกประเภท รวมทั้งคน

ในความหมายที่ลึกซึ้งขึ้น **ปาณาติบาต** มิได้หมายความเฉพาะการห้ามฆ่าสัตว์ เท่านั้น เพราะนอกจากการไม่ฆ่าแล้ว เราจะต้องรู้ ต้องเข้าใจ ต้องเห็นจริงในความหมาย ของ ‘**ปาต**’ หรือ ‘**บาต**’ ที่แปลกันว่า การตกร่วง การตกไป การตกลงไป ซึ่ง หมายถึง การทำให้เกิดการเสื่อมจากความเจริญ หรือ ตกร่วงจากความดี ด้วย สังเกต นิดหน่อยก็จะเห็นชัด ๆ ได้ว่า ไม่ใช่คำว่า ‘**ฆาต**’ ที่แปลว่า ฆ่า ว่าปล้น ว่าประหาร ตรง ๆ โดยเฉพาะ **ความเป็น ‘ชีวิต’** ของ **จิตวิญญาณ** ของนามธรรม ของ ‘**ปาล**’ หรือ ‘**ปราล**’ ไม่ใช่ชีวิตหยาบ ๆ ที่เรียกว่า ชั่วะ ชีวิต กันอยู่เท่านั้น ‘**ปาล**’ ตกร่วงนั้นยิ่งกว่านั้น

■ ศิลสิกขา ระดับอธิศีล

การสร้าง^๕ความไม่เจริญ การก่อ^๕ความเสื่อม ขัดขวาง^๕ความเจริญความดีงาม ในกาย ในจิต ในวิญญาณ ของมนุษย์และสัตว์ทุกชนิด เป็น ปาณาติบาต เช่น

การฆ่า การทรมาน การประทุษร้ายต่อสิ่งดี

การให้ของที่เป็นพิษ เป็นภัย เป็นโทษ

การสอน^๕สิ่งผิด ให้คนอื่น^๕ทำสิ่งผิด

การส่งเสริม^๕ให้จิตวิญญาณ อามหิต โหดร้าย รุนแรง หรือ เบียดเบียน

การส่งเสริม^๕ให้จิตวิญญาณของคน มีราคา^๕มากจน

การขัดขวาง^๕มิให้ผู้อื่น^๕ทำความดี

เหล่านี้ คือ การทำให้เกิด^๕ความเสื่อม จะเป็นการทำความเสื่อมให้ตนเอง ให้แก่ผู้อื่น ให้แก่สังคม ให้แก่ชาติ หรือ ให้แก่โลกก็ตาม ก็ถือว่า เป็น ปาณาติบาต ทั้งสิ้น

การทำความเช่นนี้ เป็นการวิเคราะห์จากญาณปัญญา มีความละเอียดลึกซึ้งกว่า การทำความดี ข้อ ๑ แบบธรรมดา ที่ทำกันโดยทั่วไป เรียกว่า เป็นการ อธิบาย หรือ ข้าง^๕แฉงความเป็น อธิศีล ผู้ใดปฏิบัติได้ ก็จะเรียกได้ว่า ปฏิบัติชั้น อธิศีล เช่นกัน

■ อทินนทาน

พฤติกรรมที่ทรงห้ามในส่วนนี้ ตรงกับส่วน ศีล ๕ ข้อ ๒ ที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันดี อนึ่ง เรื่องเกี่ยวกับคำว่า ทาน นี้ ได้กล่าวมาอย่างยืดยาวแล้วในบทที่ ๑ จึงจะไม่ขยายความมากนักในบทนี้

อทินนทาน แปลอย่างหยาบ ๆ กันโดยทั่วไปว่า การเอาของที่เขาไม่ได้ให้ หรือ การลักขโมย เป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่นอย่างหยาบ ๆ พุทธศาสนาถือว่า "การเอา" เป็นพฤติกรรมที่พึงหลีกเลี่ยงอย่างยิ่ง ต้องประมาณให้น้อยที่สุดตามความจำเป็นที่มากที่สุด

ดังนั้น ก่อนจะมีการ "เอา" พุทธบริษัทพึงพิจารณาให้รอบคอบ มิให้เป็น มิจนาถัมมันตะ เกิด การเบียดเบียน หยาบ ๆ ก็ละก็เลิกก่อน แล้วก็ละสูงขึ้นไป เช่น

การลักขโมย

การขู่กรรโชก

การชิงทรัพย์ แย่งสมบัติ

การเอาของของผู้อื่น

การเอาของหวง ของห้าม

การเอาของสาธารณประโยชน์

การเอาของเสื่อมค่า เช่น เอาบายมุข

การเอาของที่เบียดบาป เช่น เอากิเลสมาใส่ตน

การเอากำไร

นอกจากนี้ การให้ ก็ยังอาจจะเป็น **มิจฉากัมมันตะ** ได้ เป็น อธิศีล สูงขึ้น เช่น

การให้ของเลว เสื่อม ต่ำ

การแสดงพฤติกรรม ให้ตัวอย่างเลว ๆ

การให้ความรู้ที่เลว ๆ ที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง

การให้เดรัจฉานวิชากับคน

การมอมเมาคนให้เป็นทาสต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การทำคนอื่น หรือ ทำตน ให้เป็นผี

การล่อหลอกคนให้หลงเชื่อ

การทำให้คนเข้าใจผิด หรือ ขาดความรู้ที่ดี

ทาน ที่เป็น **มิจฉากัมมันตะ** จึงคือ **ทาน** ที่เหลวไหล **ทาน** ที่เหลวแหลก

ทาน ที่พาให้คนเสื่อมค่า เป็นพิษ เป็นภัย ก่อบาปอกุศล ตัณหา อุปาทาน

นอกจาก การเอา และการให้ แล้ว **การหวังผลตอบแทน** ก็ยังเป็น

มิจฉากัมมันตะ ข้ออื่นนาทาน ที่เป็น อธิศีล ยิ่ง ๆ ขึ้น เช่น

การหวังลาภ ยศ สรรเสริญ ตอบแทน

การหวังของแลกเปลี่ยน

การหวังสวรรค์นิมิต

การหวังความเป็นเทวดา เป็นพรหม

■ กาเมศุมิฉณาจาร

กาเมศุมิฉณาจาร เป็นที่รู้จักกันใน คีล ๕ ข้อที่ ๓ ในความหมายหยาบๆ เรื่องกามเมถุน เรื่องเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงผู้ชาย ซึ่งเป็นของหยาบเกิน ที่ผู้เฒ่าพรหมจารย์จะควรสนใจของแฉะด้วย ความละเอียดลึกซึ้งอันเป็นส่วน **อิตีล** ของเรื่องนี่ยังมีอีกมาก จึงจะขอนำมากล่าวในหัวข้อ **มิฉณาการัมมันตะ** แต่พอสังเขป

ก่อนอื่น เราน่าจะแยกวิเคราะห์ กามเมถุน ออกเป็น ๒ ส่วน คือ กาม และ เมถุน

คำว่า กาม หมายถึง ความใคร่อยาก ความปรารถนามาให้ตัวเองเสพสมเอร็ดอร่อยทุกอย่าง โดยเฉพาะ อยากในอะไรต่ออะไรมาสัมผัสภายนอกทุกทวาร (ย้อนกลับไปดูหน้า ๓๖๓ ประกอบ)

องค์ประกอบของกาม หรือ สิ่งเกี่ยวข้องที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมของกาม คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เราต้องรู้จัก รู้ชัด เข้าใจเหลื่อมมุ่ม และ บทบาทของสิ่งเหล่านั้นในโลก และ ในส่วนที่จะมาสัมพันธ์กับตัวเรา เพื่อ **ปลดปล่อยกายและใจของเรา** ให้พ้นอิทธิพลของ “กาม” ให้ได้

การรู้สวय รู้งาม รู้หอม รู้หวาน รู้ไพเราะ หรือ จะรู้สัมผัสใดๆ ก็ตาม **กิริย** **เพียงรู้ตามสมมุติโลก แต่เราไม่ได้ตั้งใจ ไม่ชอบ ไม่ยัง** ไม่ว่าจะโลกจะสมมุติ หลงใหล มอมเมากันมากเพียงใด ก็ตาม เราเอามาใช้ในฐานะเครื่องอาศัยเพื่อสร้างสรรค์ เพื่อชื่น และ เพื่อนำทางให้เข้าใจ ‘**ปรมัตต์**’ แล้วฝึกฝนตนเข้าสู่ ‘**ปรมัตต์**’ และ ให้เห็นโทษภัยของ การหลงเสพสุขตามสมมุติโลก การติดยึดเห็นคุณ เห็นบุญ ที่ลลลลจางคลายจากอาการของ ‘กาม’ ลงได้

เช่น การใช้เสียงเป็นสื่อในการแสดงธรรม เพื่อให้คนละหน้าย คลาย จากอกุศลจากการติดยึด จากความไม่รู้เท่าทัน หรือ ที่เรียกทั้งหมดว่า ทุกข์ นั่นเอง

การใช้เสียงแสดงธรรม ก็มีหลายลักษณะ เช่น เสียง คือ เสียงดู เสียง **ประเล้าประโลม เสียงกล่อม ฯลฯ**

เสียงดัง เสียงดู มิได้แปลว่า ใจจะดู หรือ เป็นคนร้าย เข้มโหด อ้ามทิต แต่เป็นการปลุกเร้าอย่างเมตตา อย่างจริงใจ อย่างบริสุทธิ์ใจ ให้เห็นโทษร้ายของทุจริตต่างๆ ก็ได้ และ ขณะเดียวกัน เสียงดัง แข็ง กังวาน ก้อง ไกล ปลุกคนจากความสะลึมสะลือ หรือ ความห่อหุ้มได้ เป็นลักษณะ เป็นวิธีการ **ขัดเกลาแบบหนึ่ง**

ในขณะที่ **เสียงประเล้าประโลม ออกอื้อ** ทำให้คนหลับ ทำให้คนติดความอ่อน และทำให้คนอ่อนแอ **ไม่รู้จักรช่วยตัวเอง** เสียงตัวเองไม่ได้ ต้องเกาะติดกัน เป็นลูกอ่อน ตลอดไป **ไม่รู้จักโต** นั่นคือ เกิดการหลงพอใจ เกิดการขี้ดขอม้ เกิดการติดเข้าแล้ว

เสียงกาม คือ เสียงที่พูดเอาใจ พูดให้ติดใจ **ไม่เกิดการขัดเกลาเท่าที่ควร** ผู้ที่ยังมีอารมณ์ใคร่ จะปรารถนาฟังเสียงกาม มากกว่า ผู้ที่เข้าใจเนื้อหาสาระแก่นแท้ของคำพูดและของเสียงได้แล้ว ซึ่งจะพอใจการพูดที่เป็นงานเป็นการ เป็นสาระ โดยไม่ต้องปรุงกามมาปน มาล่อ

สรุปได้ว่า **อย่าว่าแต่เสียง - คำพูด** **อย่าว่าแต่รูปและสี ท่าที - ท่าทาง** หรือ **รส กลิ่น สัมผัสใด ๆ ก็ตาม** ที่เรียกรวมว่า **กาม** ว่า **รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส** เราก็ต้องระมัดระวังมิให้เป็น **มิจฉา** มิให้เป็นไปเพื่อการติดยึด มิให้เป็นไปเพื่อการหลงไหล หลงเสพย์ คนที่จะพัฒนาจิต ต้องพยายาม **ละ 'มิจฉา' ละ 'กาม'** พยายามวางพยายามไม่เสพย์ **ไม่ว่าจะเป็น กาม** อย่างหยาบ อย่างละเอียดเพียงใด ก็ต้องพยายาม **มีสติ รู้เท่าทัน แล้วหัดละล้าง และไม่ไปหลง** จนกระทั่ง **ไม่มี 'กาม'** สะอาดบริสุทธิ์ **ไม่มีจิตที่จะวนเวียนหลงเสพย์ แอบเสพย์อีก** เรียกว่า **สิ้นเกลียง**

กาม จึงมีความหมายลึกซึ้งปานฉนั้น หากไปในทาง **มิจฉา** ก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง **พระพุทธองค์จึงทรงกำชับกำชาให้ระวังตน** มาตั้งแต่ **คิด พูด ทำ** ละเอียดล่อ

ผู้พนกาม	คือ ผู้ถึงพรหมจรรย์
ผู้พนกามเมสุมิฉาจาร	คือ ผู้มพรหมจริยา

ผู้ศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ เมื่อศีลข้อกามเมสุมิฉาจาร สะอาด บริสุทธิ์แล้ว **พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดกรอบแห่งจรรยา หรือ ความประพฤติ** ขึ้นอีกระดับหนึ่ง เป็นระดับสูงเทียบเท่า **จริยา ของ พรหม** ที่พุทธบริษัทจะต้องพยายาม **ละพฤติกรรมที่ผิด** ไปจาก **พฤติกรรมของพรหม** ให้ได้ เรียกว่า **อพรหมจริยา (เวรมณี)**

พฤติกรรมของพรหม เป็นอย่างไร **เราพึงมาวิเคราะห์กันดู** ให้กระจ่าง **จะดีกว่า** เพื่อเป็น **สัมมาทิฐิ** ที่ถูกต้องตรงในการ **เดินมรรค**

ในชั้นแรกนี้ เราพอจะพูดสรุปได้ว่า ทุกสิ่งที่เป็นอพรหมจรรย์ คือ กาม
ทั้งสี่ คือ ไม่เป็นจริยาของพรหม เมื่อเป็นพรหม เรียกว่า อยู่จบพรหมจรรย์ (ชั้น
'กามภพ') ก็เท่ากับว่า ไม่มีกาม หรือ จะเหลือเศษเสี้ยวของกามหลงเหลืออยู่ ก็เป็น
เรื่องละเอียดดลิกซิง เป็นเรื่องอยู่ใน 'ภพในของจิต' ซึ่งไม่ต้องอาศัยสัมผัสภายนอก คือ
ทวารทั้ง ๕ แล้ว

ผู้ที่พ้น 'กาม' อยู่ในภูมิของพรหม เป็นพระอริยะระดับ พระอนาคามี
พ้นกามราคะ พ้นปฏิฆะสังโยชน์ อีก ๒ สังโยชน์ เป็นผู้พ้นโอรัมภาคิสังโยชน์ คือ พ้น
สังโยชน์เบื้องต้น ๕ แล้ว [มี สักกายทฐิสังโยชน์, วิจิกิจฉาสังโยชน์, สีลพตปรามาสสังโยชน์,
กามราคะสังโยชน์, และ ปฏิฆะสังโยชน์] นับเป็นผู้อยู่ในภูมิจะเรียนรู้พรหมจรรย์ เบื้องสูง
นี้คือ ภูมิพรหม ชั้นต้น ตามภาษาอธิบาย

อพรหมจรรย์อันใดของผู้ใด ยังเหลืออยู่ ก็ต้องพยายามออกจากอพรหมจรรย์นั้นๆ
ให้ได้ สิ่งใดที่ยัง ไม่ใช่จริยาของพรหม สิ่งใดที่ยัง ไม่ใช่พฤติกรรมของพรหม เราจะ
ปรับเปลี่ยน ปฏิบัติให้เป็นพฤติกรรมของพรหม ให้ได้ทั้งสิ้น

■ พรหมจรรย์

พรหมจรรย์นั้น นอกจากจะมีความหมายตรงๆ ว่า จริยาอย่างพรหม หรือ อย่าง
พระเจ้า แล้ว ในส่วนรวม พรหมจรรย์ยังหมายถึง คุณความดีในจิต หมายถึง ธรรมวินัย
และ หมายถึง ศาสนา ด้วย อันยังมีชั้นกลาง ชั้นสูง ชั้นละเอียดอีกไม่น้อย

แม่ที่สุด ของศาสนาพุทธ ผู้ที่มี 'พฤติกรรมของพรหม' แล้ว มี 'คุณธรรม
ของพรหม' แล้ว เรียกว่า มี 'พรหมจรรย์' (แม่ในชั้นนี้) แล้ว ก็จะต้องไม่หลงว่า

“พรหมจรรย์นี้ เป็นของเรา”

“พรหมจรรย์นี้ จะต้องไม่พรางจากกัน”

“เพราะ พรหมจรรย์เป็นของในโลก”

นี่เป็นการปลดปล่อย อัตตาตัวตน แม้ตนเองจะมี 'พรหมจรรย์' จะมี
'พฤติกรรมแห่งพรหม' อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็ตาม พรหมวิหาร
๔ นี้ ก็เป็นเพียง เครื่องอาศัย เป็น "วิหาร" เป็นเครื่องอยู่ ไม่ได้หยั่งลง
หมายความว่า จิตของเราไม่ได้หยั่งเกิด ไม่ได้หยั่งยึดติด ไม่ได้หยั่งลง (นิรันดร์)

พุทธะจะไม่หยั่งลงในแดนแห่งพรหม แม่ทัพผู้เรียกสวรรค์ชั้นหนึ่งของพรหมกัน
 อย่างแพร่หลายว่า “สุทธาวาส” นั้น ก็ตาม พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราไม่เคยเกิดใน
 สุทธาวาส” แดนพรหมไม่ใช่แดนเกิด ไม่ใช่แดนหยั่งฝังอยู่นิรันดร ของพุทธ
 แต่พรหมเป็นพ่วงแพะของพุทธ เป็นเพียงแดนอาศัยของพุทธเท่านั้น พุทธอาศัย
 อยู่ มีรูป—นาม ขันธ์ ๕ ก็อาศัย เอรูปนาม ขันธ์ ๕ นี้เป็น ‘แดนพรหม’ เป็น ‘ภูมิพรหม’
 เป็นที่อยู่อาศัยของจิตพรหม และ จิตพุทธ

พุทธ อาศัยรูปนาม ขันธ์ ๕ จิตพุทธ และ จริยาของพรหม^๕ (ในจริยาพรหม มี
 ‘จิตพรหม’ ด้วย) เป็นเครื่องทำงาน พุทธได้อาศัย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็น
 เครื่องทำงานให้แก่โลก เมื่อหมดรูปนาม ขันธ์ ๕ แล้ว ก็สูญ จึงไม่เหลือ ‘พระพรหม’
 อยู่ที่แดนใด ‘จิตพรหม’ ก็ไม่ไปหลงเกิด ไม่หลง ‘สัสสตะ’ (เที่ยงแท้, คงอยู่) ไม่หลง
 มี ‘ปรมาตมัน’ (จิตพระเจ้านิรันดร) เพราะ ‘จิตพุทธ’ ตรัสรู้ “สูญ” จริง ทำจิต
 “สูญ” ได้จริง รู้แจ้งจริง ทำได้ถึงจริงเป็นจริง เห็นความไม่มีตัวกิเลสชั้น
 สูญอาสวะ จริงแท้ เห็น ‘อนัตตา’ ปราภฏแท้ ตั้งแต่ยังไม่แยกธาตุดับรูปนาม
 ขันธ์ ๕ จริงยิ่งแล้ว ‘พุทธ’ เมื่อถึง ‘อรหันตภาพ’ จึงไม่เหลือ
 ‘อัตตภาพ’ ใด พุทธะเป็นอย่างนี้ พรหมจรรย์ของ พระพุทธเจ้า สูงปานฉะนี้

ข้อแตกต่างของ ‘พรหม’ คือ เมื่อหมดรูป—นาม ขันธ์ ๕ แล้ว ยังเหลือ ‘อัตตา’
 ที่ยังยึด ที่จะไปอยู่ที่แดนใดแห่งหนึ่ง จะไปเป็นเทพเจ้าสูงสุดเพียงใดเพียงหนึ่ง จะ
 ไปเป็นพระพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ที่เวหนใด วิมานหนึ่ง จะไปอยู่กับ ‘พระเจ้า’ ไปเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกันกับ ‘พระเจ้า’ ที่เป็นสิ่งนิรันดรสูงสุดยอดโดยอดหนึ่ง การติดยึดนี้ ก็ยังเป็น
 ‘เมถุน’ เป็น ‘อัตตภาพ’ หนึ่ง เป็นอัตตาที่ยังไม่สิ้นเกลี้ยง

ความเชื่อว่า ตายแล้วจะต้องไปอยู่กับพระเจ้า ไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า
 เป็นวิญญานสากล หรือ เป็นอัตตภาพใหญ่ เช่นนี้ เป็น มิจจาทิฐิ แบบหนึ่งของพุทธ
 เรียกว่า สัสสตทิฐิ ซึ่งอธิบายศาสนาที่มีความเชื่อทางเทวนิยม ยังไม่พ้นเมถุนสังโยค
 ข้อ ๗ ตามคำสอนของพระบรมศาสดา

■ เมถุนสังโยค

เมถุนสังโยค คือ หมวดธรรม หมวดหนึ่ง ที่พระพุทธองค์กำหนดแนวทางการประเมิน **ความบริสุทธิ์ของพรหมจรรย์** เมื่อมีพราหมณ์ผู้หนึ่งทูลถามว่า **ความขาดความทะลุ ความต่าง ความพร้อย** ของ **พรหมจรรย์** เป็นอย่างไร

“พราหมณ์ มีสมณะ หรือ พราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณถือว่า เป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่เสพเมถุนธรรม กับ มาตุคาม ก็จริงแล แต่ว่า

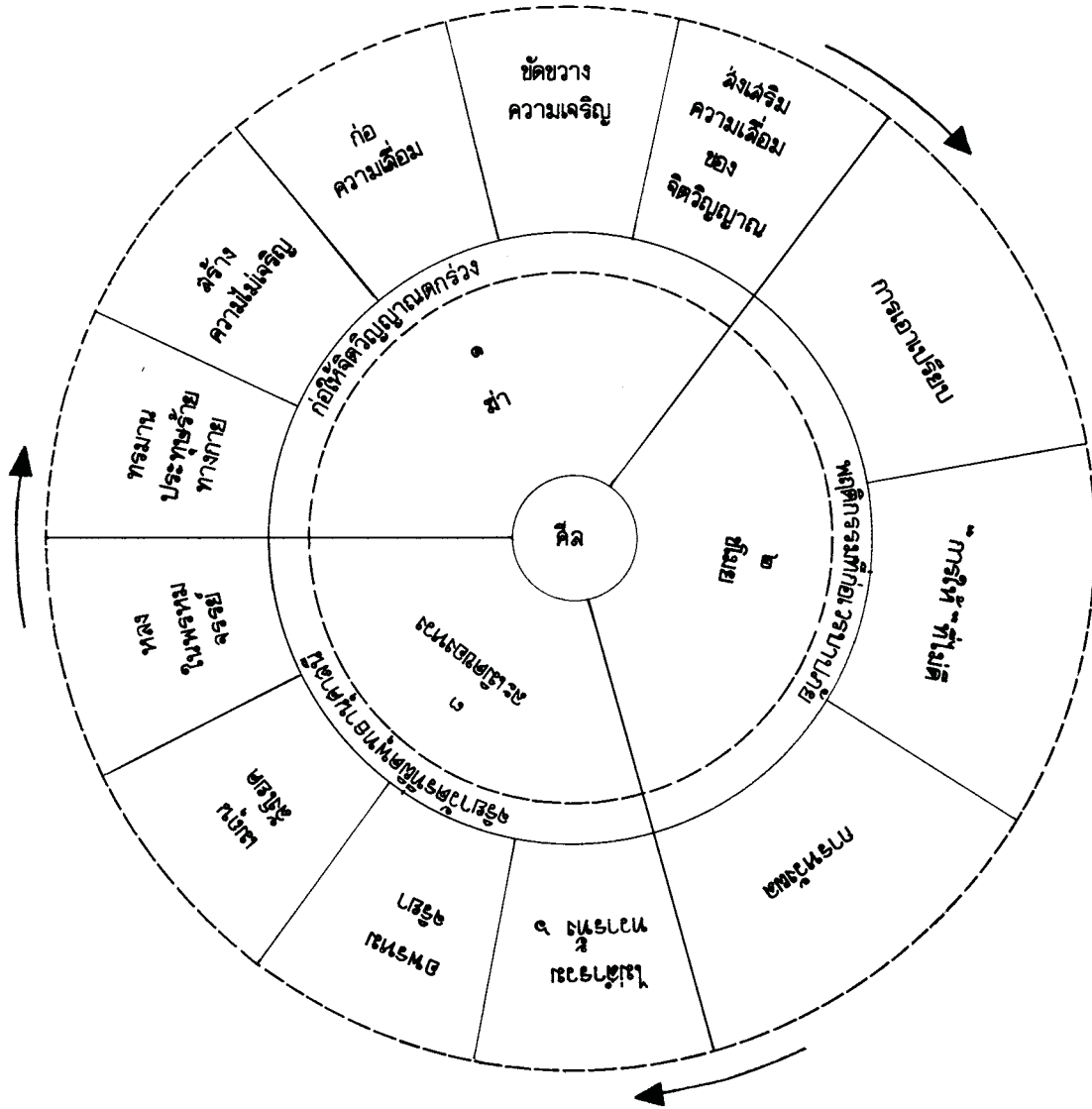
๑. เขายินดี การขจัดสี การอาบ การนวดพื้นที่ทำให้โดยมาตุคาม (*กาม*)
๒. เขายังยินดีพุดจาริก เล่นหัวสัพยอกกับด้วยมาตุคาม (*กามเมถุน*)
๓. เขายังชอบสบตาด้วยตากับมาตุคาม (*กามเมถุน*)
๔. เขาชอบฟังเสียงของมาตุคามที่หัวเราะ พุดจา ขับร้อง ร้องให้ แม้นอกฝากก็ตาม นอกกำแพงก็ตาม เขาปลาบปลมด้วยการได้ฟังเสียงนั้น
๕. เขาตามระลึกถึงเรื่องเก่าที่เคยหัวเราะ เล้าโลม เล่นหัวกับมาตุคาม ยังปลาบปลมยินดี (*เมถุน*)
๖. เขายังยินดี เมื่อได้เห็นคฤหบดี หรือ บุตรคฤหบดี ผู้มีเอิบเพียบพร้อมด้วยกามคุณทั้ง ๕ บำเรอตนอยู่ (*เมถุน*)
๗. เขาประพฤติพรหมจรรย์ โดยตั้งความปรารถนา เพื่อเป็นเทวดาพวกใดพวกหนึ่ง (*เมถุน*)

พราหมณ์ นั้นแล คือ ความขาด ความทะลุ ความต่าง ความพร้อย ของพรหมจรรย์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ยังไม่บริสุทธิ์ ย่อมไม่พ้นชาติทุกข์ ชราทุกข์ มรณทุกข์ ต้องโศกร่ำไร รำพัน คับแค้นใจ ซื่อว่ายังไม่พ้นทุกข์” [จาก “เมถุนสูตร” พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๓ อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ข้อ ๔๗]

จะเห็นได้จาก **เมถุนสังโยค** ข้อ ๗ ว่า トラบใดที่ยังมีการยึดความเป็นเทวดาองค์ใดองค์หนึ่งอยู่ แม้จะเป็นเทพเจ้าสูงสุดองค์หนึ่งองค์เดียวระดับ ‘พระเจ้า’ องค์นั้น ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะยังเป็น **มิจจกัมมันตะ** ในข้อ **กามเมถุนจนาจาร**

ฟังธรรมต้องฟังให้ดี ให้ลึกซึ้งแยบคาย ให้พิสดาร เข้าใจให้ดี เพื่อจะดี ประพฤติปฏิบัติเข้าไปสู่จุดสูงสุด ได้ฟังคำอธิบาย เรียบเรียงสอดร้อยเพื่อให้ทำความเข้าใจ แล้วจะได้ประพฤติตรงลงตัว **กาม** คือ ความใคร่อยาก **เมถุน** คือ ความร่วมเสพ

แผนภูมิที่ ๒๘ มิจจากัมมันตะ ระดับศีล และ อหังการ

จากการสรุป **มิจนากัมมันตะ** จะเห็นได้ว่า **กัมมันตะ** นั้น มิได้หมายเฉพาะ พฤติกรรมทางกาย แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมไปถึง **ใจ** ด้วย พุทธศาสนิกชน พึงศึกษาให้เข้าใจแจ่มชัด เพื่อการศึกษา **ไตรสิกขา** ให้ถูกส่วนคือ **ส่วนจิต** และ **ส่วนปัญญา** ที่แท้ ก่อให้เกิดการ **ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ** ที่ถูกต้องตรงทางพุทธจริงๆ (ดูบทที่ ๓ หัวข้อ ๓.๓ ประกอบด้วย)

๓.๔ มิจนอาชีวะ

พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน ข้อ ๒๗๕ ถึง **มิจนอาชีวะ** ว่า เป็นสิ่งพึงทำ ๕ ประการ ดังปรากฏในมหาจัตตารีสกสูตร ดังนี้

(๒๗๕) *คฺตุรภิกฺขุทฺถลฺลา ยํ มิจนอาชีวะ เชนฺโณ* คือ การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอมมอบตนในทางผิด การเอาลาภต่อลาภนั้น **มิจนอาชีวะ** ๗

☒ มิจนอาชีพ ๕ มิจนอาชีวะ ๕ มิจนอาชีพ ๕

จากพุทธพจน์ส่วนนี้ เราอาจจะแยกส่วน **มิจน** ออกได้อย่างชัดเจน ๕ ระดับ คือ

๑. การโกง ภาษาบาลีว่า กุหนา
๒. การล่อลวง ภาษาบาลีว่า ลปนนา
๓. การตลบตะแลง ภาษาบาลีว่า เนมิตตกตา
๔. การมอบตนในทางที่ผิด ภาษาบาลีว่า นิปเปสิกตา
๕. การเอาลาภต่อลาภ ภาษาบาลีว่า ลาเภณ ลากัง นิขิตังสนตา

☒ อาชีวะ อาชีพ

ความเห็นของคนทั่วไป มีความตื้นเขิน เกี่ยวกับคำว่า **ชีวะ ชีวิต อาชีวะ** และ **อาชีพ** อยู่มากทีเดียว เรามักจะเข้าใจกันว่า เราเกิดมา มีชีวิตอยู่ ก็ต้องทำมาหากิน สะสมวิชาการ ความรู้ความสามารถ เพื่อจะแลกเอา ลาภ ยศ สรรเสริญ โลกียสุข มาให้ได้มากๆ ไว้ใช้อาศัยกิน อาศัยอยู่ อาศัยเป็นเครื่องอสังการประดับตน เสริมความยิ่งใหญ่ และ ฐานบัลลังก์ของตนเอง จนตายไป ชีวิตแล้ว ชีวิตเล่า คนแล้ว คนเล่า **โดยไม่รู้** ว่า **ตนเองได้ใช้เวลาช่วงชีวิตหนึ่ง ที่ได้เกิดมาเป็นคน สะสมความโลภ ความเบียดเบียน ความหวงแหน ความเห็นแก่ตัว ไม่ปล่อย ไม่คาย ไม่คลาย ไม่สละ ไม่ทาน**

ทำให้โลกเกิดความขัดสน คับแค้น ขาดแคลน เป็นทุกข์

หากไม่ได้สนใจ ก็จะสร้างสมความอาฆาต พยาบาท ในจิต เสาะแสวงหาวิธีการที่จะเอาให้ได้ เพราะความจำเป็นในการเลี้ยงชีวิตบ้าง เพราะความอยากบ้าง เพราะต้องการเอาชนะบ้าง เพราะต้องการ “มี” อย่างเขาบ้าง ฯลฯ

วิธีการของผู้ไม่มี ของผู้แพ้ ของผู้ไม่ยอมพอ ไม่ยอมหยุดยั้ง จึงมักจะออกมาในรูปแบบที่ทางโลกเรียกว่า “มิจฉาชีพ” หรือ มิจฉาอาชีพ หรือ มิจฉาอาชีพะ

มิจฉาชีพอย่างหยาบๆ เช่น การปล้น การแย่งชิงเอาตื้อๆ การขโมย ลัก ฉ้อ โกงกันตื้อๆ เป็นพฤติกรรมที่ทุกคนรู้ ทุกคนเข้าใจอยู่แล้ว เราไม่ต้องเสียเวลากล่าวในที่นี้ ผู้ไม่หลงจัด โลกจัดแรงร้าย จึงเพียรพยายามที่จะไม่กระทำ “มิจฉาชีพ” ปานนี้ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ผิดหยาบ และมีกฎหมายกำหนดระบุนโทษไว้

คนส่วนใหญ่จึงตัดสินใจเลือกระบบการดำเนินชีวิต และ กิจกรรมอันเป็นอาชีพะของคน เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง ทรัพย์สิน และเรียกกิจกรรมเหล่านั้นว่า อาชีพ แม้จะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้อื่นอยู่ แม้จะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นอยู่ แม้จะรู้ว่าสร้างความทุกข์ยากให้ผู้อื่นอยู่ ก็จะยืนยันการกระทำเหล่านั้นของตน ด้วยคำว่า “ไม่ผิดกฎหมาย” หรือ “กฎหมายไม่ได้ระบุนโทษไว้” หรือ ข้ออ้างอื่นๆ ที่จะแสดงให้เห็นการยืนยันการกระทำนั้นๆอยู่ อย่างไม่ยอมหยุด ยอมเลิก เพียงเพื่อ “จะทำจะอย่างไร ใครจะทำไม” ทั้งนี้ เพราะการพิจารณาตัดสิน คำว่า มิจฉาชีพ หรือ อาชีพ ไม่ลึกซึ้งเพียงพอ

พระพุทธองค์ จึงได้ทรงกำหนด มิจฉาอาชีพะ ไว้ ๕ ระดับ ตามที่ปรากฏในมหาจัตตารัสกสูตร เพื่อให้พุทธบริษัท ได้ใช้ปัญญา พิจารณา ศึกษา พิสูจน์ ฝึกหัด ละมิจฉา สู่สัมมา ด้วยการ เอาชีวิต เป็นเดิมพันทั้งชีวิต

การใช้ ปัญญา คือ จะต้องรู้ แยกงานที่เรียกว่า “ต่ำ” คือ ไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควร หรือ “มิจฉา” จากงานที่ “สูงกว่า” ดีกว่า ถูกต้องกว่า เหมาะควรกว่า โดยพิจารณาข้อมูลจาก ผลของงาน ว่า จะ ก่อความเบียดเบียน ความทุกข์ สร้างความมอมเมา ดันรนเดือดร้อน มากน้อยเพียงใด มากเท่าใด ก็ต่ำมากเท่านั้น น้อยเท่าใด ก็สูงข้นเท่านั้น น้อยที่สุด ก็สูงที่สุด พระพุทธองค์ทรงแบ่งไว้ ๕ ระดับ ดังกล่าวแล้ว เราจึงจะศึกษาเท่าที่พระองค์ตรัสไว้ชอบแล้ว

มิจาชีพพระคัมภีร์ต่ำสุด ที่พระพุทธรองค์แยกไว้ คือ **ขั้นเลวร้ายสุด** ที่มีความรุนแรง หยาบคาย ชั่วช้า ผิดศีล ผิดธรรม ผิดกัณฐะหมาย ทุกจริตในทุกทาง เช่น การฆ่า การปล้น การฉกชิงวิ่งราว การโกงต่อหน้าต่อ ๆ ด้าน ๆ เป็นต้น

ส่วน **มิจาอาชีพ ๕** นั้น เป็นการประกอบการทำงานที่มีชั้นเชิง มีเลศเล่ห์ มีความเฉลียว (ฉลาดแต่โกง) สามารถสร้างเหตุ สร้างผลขึ้นมา อธิบายสนับสนุนในการกระทำของตน ให้เป็นงานที่ถูกต้อง เท่าที่ปัญญา และกิเลสของแต่ละคน จะลดเลี้ยวไปได้ เช่น การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง **ผู้มีความฉลาดมากกว่า ถ้าไม่มีธรรม ก็จะทำให้สิ่งเหล่านี้ ได้แนบเนียน นุ่มนวล สุขุม เยือกเย็น ได้อย่างเลียดเย็น มากกว่าคนที่โง่กว่า หรือ ไม่รู้เท่าทัน** ซึ่งล้วนยังเป็น ความเลว ความร้าย อยู่ใน 'อาชีพ' ของคนเราจริงๆ

ความเลวร้ายนั้นๆ คนเลวที่ฉลาด จึงทำสิ่งเหล่านี้ได้อย่างสะดวกสบาย อยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ โดยมักจะใช้ความฉลาดอย่างที่ชาวโลกเรียกกันว่า **"หัวหมอ"** คือ มีการโกง (กุหนะ) ทั้งที่หยาบ ทั้งที่รู้จักอยู่ แต่ฉลาดกระทำ จนพ้นการถูกจับ พ้นภัยหยาบๆ อยู่ได้ โกงหยาบ โกงมาก ลอยนวลอยู่ในสังคม จะเรียกก็ได้ว่า 'โกงอย่างค้อๆ ด้านๆ' แต่มีความฉลาดใช้เลศเล่ห์เหตุผลลอบบาย จนใครๆ ทำอะไรไม่ได้ ยิ่งฉลาดมากยิ่งมีอำนาจมาก ยิ่งโกงกันร้ายมากแรงมากหนักมากหยาบคายมาก **นี่ก็เป็นมิจาชีพ** ที่หยาบร้าย **ระดับที่ ๑** ที่เรียกว่า กุหนะ คือ การโกง เป็นอาชีพที่ยังมีผู้ทะเลาะทะเลาะกันเพื่อไปมีไปเป็นกันมากอยู่ในสังคม รู้ทั้งๆ ที่รู้จักกันอย่างโจ่งแจ้งอยู่ในสังคม แต่ก็ยังกระเสือกกระสนไปทำอาชีพกัน และทำกันได้อยู่ **เพราะไม่มีจิตเกรงบาปกลัวนรกในจิตจริง**

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ที่เรียกกันว่า "เศรษฐี" [ที่ถูกในที่นี้ควรเรียกว่า 'กฏุมพี' คือ คนร่ำรวย, คนมั่งคั่ง] ส่วนใหญ่ก็จะสะสมสมบัติเงินทองของตน มาด้วยการประกอบอาชีพที่พระพุทธรองค์จัดว่า เป็น **"ลปนา"** เพราะจะมีความฉลาดแอบแฝง มีเลศเล่ห์ในการหลอกลวงล่อลวง จนคนจับไม่ได้ไล่ไม่ทัน มีช่องทางที่จะกอบโกยหยิบฉวย มีอำนาจวาสนา และมีเล่ห์เหลี่ยมที่จะอำนวยความสะดวกเพื่อทำมิจา เป็น การเอาเปรียบ เป็นการบีบคั้น กดขี่ให้จำนน และที่สำคัญคือ จะมีการอ้าง **"สัมมา"** อัน **เนาใน** อยู่ตลอดเวลา แต่มีสภาพ 'พรางลวง - กลบเกลื่อน' อย่างซับซ้อนมากแล้ว

ซึ่งการเอาเปรียบด้วยวิธีการบีบคั้น กตขีให้จำนนต่างๆ ด้วยความฉลาดแอบแฝงนั้น เป็น มิจฉากัมมันตะ เป็น อทินนาทาน ที่จะต้องละเว้น ไม่เป็น สัมมาอาชีพ อยู่จริง ในระดับ อธิศีล อธิปัญญา แม้แต่การมีวิธีการ กอบโกยด้วยความฉลาดแอบแฝง ด้วยการล่อการลวง แฝงจริงปนเล่ห์อะไรต่างๆ เพื่อให้ตนได้มามากๆ ซึ่ง 'ผู้ทำ' จะรู้ตัวรู้ตน หรือจะยอมรับว่า เป็นการล่อการลวง เป็นการใช้เล่ห์ เพราะโลกมาให้แก่ตนนั้น ยากมาก แต่ถ้า คิดดีๆ ก็พอรู้ๆ อยู่เหมือนกัน

มิจฉาอาชีพ ในระดับที่ ๒ คือ การล่อลวง (ลปนา) นี้ แม้จะไม่หยาบคายเท่า การโกง (กุหน) ระดับที่ ๑ แต่ก็ยังเต็มไปด้วยความโลภ - ความอาฆาต (เอาชนะ) ที่ เลือดเย็น ไหลลึก ซ่อนร้ายกว่า ไม่โจ่งแจ้งเท่า มิจฉาชีพแรก พิจารณาดู อาชีพ หน้าที่ๆ เกิดว่า มันจะ มีการได้เปรียบ - เอาเปรียบ ในระดับสูง แล้วตนก็หลงดีใจพอใจในความ 'ได้เปรียบ' นั้นๆ ยิ่งมาก ยิ่งดีใจมากซ้ำเสียอีก แถมมีการ บีบคั้น กตขี ให้ผู้อื่นต้องยอมจำนนในรูปต่างๆ ตั้งแต่อย่างเบา กระทั่งอย่างแรงอีกด้วย อันเป็น ความเบียดเบียนยิ่ง หนักอยู่ ก็ยังมี ไม่พ้น อทินนาทาน ไม่เป็น สัมมาอาชีพ เลย

ผู้ยังไม่มั่งคั่งร่ำรวย แต่ทะเยอทะยานกระทำตน เพื่อจะมีความร่ำรวยมั่งคั่ง โดย วิธีการ ในมิจฉาชีพ ระดับ ๒ นี้ มีอยู่มากมายเหลือจะนับได้ เพราะไม่ได้ศึกษา ธรรม ไม่มีอธิปัญญาที่จะรู้แจ้งในโลกุตตรธรรม ความโลภ-โกรธ-หลง ไม่ลด ไม่ละ ยังยินดีในความ 'ได้เปรียบ' อยู่มาก แม้จะรู้ จะเห็น จะเข้าใจสภาพการ กตขี การบีบคั้น การทำให้จำนน การมีผู้ต้องยอมจำนนเสียเปรียบ ถูกกดถูกขู่ ถูกบีบคั้นอยู่อย่างไร ก็ตาม

ดังนั้น ใน พฤติกรรมของคนในสังคม ที่ยังไม่เจริญ ยังไม่ซื่อสัตย์ ถึงธรรมพอ จึงมี นักอุดมการณ์ผู้ล่อลวง นักบริหารผู้ล่อลวง นักการค้าผู้ล่อลวง นักธุรกิจผู้ล่อลวง กรรมกรผู้ล่อลวง กรรมกรผู้ล่อลวง คนรวยผู้ล่อลวง คนไม่จนไม่รวย ผู้ล่อลวง แม้คนจนผู้ล่อลวง ฯลฯ ประกอบ อาชีพที่เป็น มิจฉาชีพ ระดับ ๒ คือ การล่อลวง (ลปนา) นี้ หลากหลายเหลือล้นจริงๆ เพราะยังหลงผิดการได้เปรียบว่า คือ

ผู้ได้ปฏิบัติธรรมที่มีจิตใจ ละโลก ละโกรธ ละหลง ลงได้จริง เข้าใจสังขารม มีสังขารมในตนจริง จึงจะรู้ตัว และ มีความละเอียด ใน ความเอาเปรียบ หรือ ได้เปรียบ จะยอมเล็ก วางอาชีพ ที่เป็น 'มิจฉา' แบบนี้ สู่อาชีพที่สัมมา กว่านั้นขึ้นไปอีกได้ แม้ผู้นั้นจะไม่ร่ำไม่รวย หรือ ยังเป็นคนร่ำรวยบรรลุนิพพาน ก็จะได้รับผลจริงๆ

เพราะเข้าใจ 'บุญ' เข้าใจ 'ทาน' ที่แท้ และสามารถทำตนใหม่ความดี ความเป็นสังฆธรรม เป็นที่พึ่งอันวิเศษแก่ตนได้ จึง กล้าสละ จริง

มิจาอาชีพ ระดับ ๓ คือ การตลบตะแลง (เนमितตกตา) เป็นงานที่ด้นขึ้นมาแล้ว ดูๆ ก็ดี ไม่น่าจะมีความไม่ดี ดูๆ ก็น่าจะสะอาดแล้ว ไม่น่าจะมีความไม่สะอาด ดูๆ ก็น่าจะสุจริต ไม่น่าจะมีทุจริต แต่ในงานเหล่านี้ ยังมีความไม่เที่ยง ยังมีความไม่แน่นอน จึงมีความไม่ชัดเจน เพราะว่าผู้หนึ่งยังไม่มี **ปัญญา** ที่จะมองให้รู้ชัดเพียงพอว่า ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับความไม่ดี ยังเสียหายได้ ยังผิดพลาดได้ ยังไม่มั่นคงในความดี ความถูกต้องเต็มที่นัก เป็นงานที่ยังมี 'กิน' มี 'กลบ' ทำยังไม่ซื่อตรงเต็มหน้าที่

การพิจารณาตัดสิน จึงไม่สำคัญเพียงอาชีพเท่านั้น แต่สำคัญที่ **คน "ทำ"** เพศขนาดที่ใด อาจจะมีศีล มีธรรม มากกว่าคนอย่างตัวว่าถ่อสลกินเพลก็ได้ ข้าราชการที่วาดก็อาจจะเป็นผู้ 'กิน' มี 'กลบ' อะไรอยู่บ้าง . ผู้ทำงานไม่จริง แต่ขี้ฉ้ออยู่ตลอด ผู้ที่อ้างว่า สร้างความมั่นคงของชาติ อาจจะทำลายชาติได้อย่างเลือดเย็นลาลึกที่สุด รั้วของชาติที่ผูกก่อนจะเป็นทางเดินของอริราชศัตรูได้ คนผู้พูดเขียนแนะนำสอนเขาอื่นอยู่ แต่ตัวเองก็ไม่ทำพระที่ว่ายอมอยู่ในศีล ในธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ แต่ทำสิ่งที่พระบรมศาสดาห้าม หรือให้ละ เว้น เลิก ขาด อย่างไม่ละอายใจ นี่คือ **ความไม่ซื่อตรง** คือ **ความตลบตะแลง (เนमितตกตา)** ที่จะต้องมี **ปัญญา** เข้าใจคุณธรรม เข้าใจกรรมอันเป็นกุศล อกุศลอย่างถูกแท้ เข้าใจหน้าที่การงาน และ "ทำ" ถูก "ทำ" ตรงแท้ บริสุทธิ์ จริงจัง จริงใจ หรือไม่

แม้ **ปุถุชน** ที่ขี้ขลาดขี้ขี้ จะรักษา **ความเป็นปุถุชน** ของตนเองต่อไป อย่างไม่ละลด ก็เป็นผู้ **มิจาอาชีพ** เพราะคนประสงค์ความเจริญไม่มีสิทธิ์ที่จะ **ขยับหยัดความไม่ดี** เมื่อได้รู้ได้เห็นความดีที่ดียิ่งกว่า ทุกคนต้องมุ่งพัฒนาตน ให้เป็นผู้เจริญขึ้น ให้เป็นอารยชนมากขึ้น และให้เป็นอริยบุคคลให้ได้ **อารยชน** หรือ **อริยบุคคล** ต้องวัดกันด้วย **ความดี** ด้วย **ศีล** ด้วย **ธรรม** แม้สมมุติสงฆ์ที่ยืนยัน ยึดเกาะเพียงความสมมุติ โดยไม่พยายามปรับปรุงตน ให้เข้าทาง "อริยสงฆ์" หรือ ให้ถึงสภาวะของ "อริยสงฆ์" แล้ว ก็ยังถือว่าเป็น การดำเนินชีวิตที่มี **ความตลบตะแลง** อยู่

มิจาอาชีพ ระดับ ๓ นี้ เป็นกองขยะของจอมโจรบัณฑิต ที่ "มือถือสาก ปากถือศีล" หรือ "มือถือสาก ปากคาบคัมภีร์" ผู้ไม่จริง ยังมีความเป็น **จอมโจรบัณฑิต** นี้

มากน้อยด้วยกันทุกคน จึงพึงศึกษา รู้ ละ ‘มิจฉา’ ให้มากที่สุด เพื่อพาตัว ‘สัมมา’
ที่ละเอียดขึ้น จะได้ไม่สร้างบาป สร้างเวร สร้างภัย ให้ตัวเองต้องใช้หนี้ มากเกินไปนัก
มิจฉาชีพ ชั้นนี้ มิใช่จะรู้ ‘ตัว’ กันได้ง่ายๆ เพราะมันดีกว่า ๒ ชั้นแรกแล้ว จึงมีในคนอยู่มาก

แม้จะ พัน ‘มิจฉาอาชีวะ’ ลำดับที่ ๓ แล้ว พระพุทธองค์ก็ยังจัดระดับ
มิจฉาอาชีวะ ๔ ไว้ ในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เรียกว่า การยอมมอบตนในทาง
ผิด ภาษบาลีว่า นิปเปสิกตา หมายความว่า เราทว่าตัวเอง สะอาด บริสุทธิ์
ได้แล้ว ไม่ตกลงทะเลง แหม่นแท้ แหม่นคม แหม่นชัดแล้ว อย่างมั่นคงแข็งแรง จริงใจ
จริงจัง ชัดเจน ชัดตรงต่อการทำงานหน้าที่ บริสุทธิ์ต่อทุจริตแน่แล้ว มีคุณธรรมขยัน
หมั่นเพียร พัฒนา สามารถอยู่จริง แต่ **ตัวของงานเอง ก็ยังมีการเกี่ยวข้องกับสิ่งที่
ไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์** ยังเป็นงานที่เป็นของเปราะๆ เปราะๆ เปราะๆ อยู่ ยังเป็นงานที่มี
การมอมเมา มีส่วนที่ไม่เข้าท่า ไม่เข้าสาระแก่นสารของชีวิตอยู่ จึงยังเป็นส่วนที่บริสุทธิ์
บริบูรณ์ไม่ได้เต็มที่ เพราะตัวเรายังมีส่วนร่วมอยู่ในหมู่ในกลุ่มนั้นๆ เรียกว่า **ยังมอบ
ตนอยู่ในทางผิด** ยังนับเป็น มิจฉาอาชีพ ที่คนเราต้องสลัดให้หลุด ต้องปรับเปลี่ยน
โยกย้ายให้ตนเองพ้น มิจฉา นั้นเสีย จึงจะดี จึงจะเป็น อริยชน สูงชั้นๆ

ผู้จะพ้น มิจฉาอาชีพ ระดับ ๔ นี้ จะต้องรู้แจ้งเข้าใจการทำงานของมนุษย์ใน
สังคมว่า งาน อะไรมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ต่อสังคม สำคัญมาก สำคัญน้อย
อย่างถูกต้องชัดเจนละเอียดแจ้ง ทั้งเป็นงานสำคัญประจำ ยืนนานอยู่ หรืองานสำคัญ
ชั่วคราวชั่วระยะ ต้องมีความรู้ด้วย **ปัญญา อธิปัญญา ขึ้นสูงสมฐานะ**
รู้แจ้งชีวิต มีความประเสริฐ คืออะไร? อย่างไร? อย่างแน่แท้ รู้แจ้ง พฤติกรรมของ
มนุษย์ ในสังคมปัจจุบัน รู้แจ้ง งานที่จะส่งผลปรับปรุงพฤติกรรมของมนุษย์ ในสังคม
นั้นๆ ไปสู่ความประเสริฐได้แท้แน่ ซึ่งงานต่างๆ จะมีสาระน้อย สาระมาก สำคัญน้อย
สำคัญมาก ต่างก็มีหลากหลาย **รู้ได้ไม่ง่าย** แต่ผู้มี **ปัญญา - อธิปัญญา จริง**
จะรู้ได้ และจะเลิกละงานที่ยังมีสาระน้อย สำคัญน้อย สู่สาระที่มากกว่า สำคัญมากกว่า
ขึ้นมาเรื่อยเสมอ จะไม่ใช่ ลาภ-ยศ-สรรเสริญ หรือ ความชอบ ความพอใจ ความสบาย
ของตน เป็นเครื่องวัด เป็นเครื่องตัดสินความมีสาระ ความสำคัญของงานด้วยเป็นแน่
ดังนั้น แม้งานจะได้รายได้น้อย จะไม่มียศชนสรรเสริญ หรือ ไม่เบา ไม่ง่าย ไม่สบาย
สมใจเลย ผู้มีภูมิธรรมจริง มีความถึงสัจธรรมแท้ ก็จะไม่เห็นเป็นเรื่องสำคัญเลย

งานที่มอมเมา ไร้สาระ จะถูกละถูกเลิกมาก่อน เพราะถือว่าเป็น ‘ทางผิด’ ถ้าตนไปเป็น ‘แรงงาน’ ช่วยการงานนั้นๆ ก็เป็นการ ‘มอบตนอยู่ในทางผิด’ แน่ (นิปเปสิกตา) ไม่ว่าจะงานนั้นจะประกอบไปด้วย ลาก-ยศ-สรรเสริญ สูงและมากปานใด ๆ หรือ แสนสบาย แสนชอบใจเพียงใด

เพราะ ผู้ซึ่งถึงขั้นมีภูมิธรรมนั้น รู้แจ้งสัจธรรมจริง ย่อมจะ สะดุ้ง (นิปเปสิก) ย่อมจะ ตกใจ (นิปเปสิก) เมื่อได้รู้แท้เห็นจริงต่อ ‘กรรม’ ต่อ ‘การงาน’ นั้นๆ ที่ตนหลงทำมาอย่าง “ไม่รู้” (อวิชา) ว่า เป็นงานไม่ดี ไร้สาระ หรือ มอมเมา ไม่มีคุณค่าต่อมนุษย์ แลจะทำให้มนุษย์เสื่อมมากกว่าเจริญจริงเอาด้วย **ผู้มี ‘อธิปไตย’**

ชาญฉลาดรู้สัจจริงแล้ว ผู้นั้นจะไม่หลอกตนเอง จะไม่หลอกผู้อื่น จะไม่ยอม ‘เล่นกล’ จะไม่ยอมใช้ ‘อุบายโกง’ หรือ ‘แก้ตัวกลบเกลื่อน’ เป็นแน่แท้ [‘นิปเปสิกตา’ นั้น โดยความหมายคือ การเล่นกล หรือ อุบายโกง และ ‘นิปเปสิก’ แปลว่า การสะดุ้ง, การตกใจ] จะไม่ยอมซ่อนแฝงแปลงปลอม ตลบตะแลงใดๆ (เมื่อมีภูมิธรรม พันภูมิขั้น ‘เนมิตตกตา’ มาจริง) เพื่อหวังจะ ‘มอบตนอยู่ในทางผิด’ นั้นๆ ดังนั้น ผู้ยังไม่มีภูมิรู้ ก็จะต้อง ‘มอบตนอยู่ในทางผิด’ ได้อยู่ จนรู้ตัวแล้ว มีความพร้อมแล้ว จึง จะหาทางละ เลิกงานนั้น แน่

ต่อมา งานที่มีสาระน้อย สำคัญน้อย ก็จะถูกละถูกเลิก ตามขั้น ตามภูมิ ตามความจำเป็นเลื่อนสูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนสู่งานที่มีสาระมาก สำคัญมาก สูงยิ่ง ควรยิ่งขึ้น จนเป็นที่สุด ก็จะต้อง พ้นความเป็น ‘ผู้มอบตนอยู่ในทางผิด’ สมบูรณ์

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่สลัดพ้น มิจฉาชีพ หรือ มิจฉาอาชีวะ ๔ ขั้นสูงเกือบสุด นได้แล้ว จะมีการดำเนินชีวิตที่สะอาด บริสุทธิ์ อย่างสูงลิบทีเดียว หรือ แม้แต่ผู้มิจฉาชีพ ระดับ ๓ กว่าจะชื่อว่า พ้น ‘มิจฉา’ ในขั้นนั้นระดับนั้นมาได้ ก็จะต้องมีภูมิธรรม มีการดำเนินชีวิตที่มี ‘ความจริง’ มีปัญญา – อธิปไตย ในความประเสริฐ ความเจริญพัฒนาของมนุษย์มาเป็นระดับๆ แล้ว แต่ถึงขั้นนั้น พระพุทธองค์ก็ยังไม่ถือว่า พ้น มิจฉาชีพ หรือ พ้น มิจฉาอาชีวะ สูงสุดยอดสมบูรณ์เยี่ยมในมนุษย์ เพราะยังมีการเอาลากต่อลาก มีการเอาลากแลกลากอยู่ [ลากเนน ลากัง นิชิคิงสนตา]

ลาก ตัวแรกนี้ อาจจะมีหมายถึงกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังความคิด กำลังวัตถุ หรือ แม้แต่กำลังทรัพย์ที่จะมีการลงทุน เพื่อการแลกเปลี่ยนเป็นลาก

ซึ่งจะเป็นลาภ หรือ ยศ หรือ สรรเสริญ หรือ โลกียสุข หรือ การเสพย์อารมณ์ใดๆก็ตาม ซึ่งหมายถึงว่า ยังมีการทำงานด้วยความมุ่งหมายสิ่งแลกเปลี่ยนตอบแทน ไม่ว่าจะเป็ น วัตถุธรรม หรือ นามธรรม เรียกได้ว่า ยังไม่มีการเสียสละ ยังไม่มีการ ทำ “ให้เปล่า” แม้จะมีการไม่ “เอากำไร” หรือ ไม่ “เอามาก” ก็ตาม แต่ก็ ยังมีมีส่วน “เอา” มิฉนั้น ระดับ ๕ นี้ ขนาดขั้นระดับ ๔ มาแล้ว ยังมีจนาอยู่ก่อน

การจะ **พินิจจนาอาชีวะ** ระดับ ๕ นี้ จึงคือ ผู้มี **อายุพิเสียดละ** ทำงานให้เปล่า ไม่ทำเพื่อแลกเปลี่ยน แต่ทำเพราะรู้ เพราะปัญญา เพราะเข้าใจ เพราะเห็นควร เพราะเห็นดี เพราะเห็นเหมาะ ทำให้ สร้างสรรให้จริงๆ การดำเนินชีวิตระบบสูงสุด เป็นได้ มีได้เฉพาะในแบบของพระพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะต้องรู้แจ้ง และ ถึงจริง เป็นจริง ทั้ง ‘วัตถุธรรม’ และ ‘นามธรรม’ และผู้ **พินิจจนาอาชีวะ** คือ **พระพุทธสาวก** (ที่ **ดีจริง ที่พ้นจริง**) เท่านั้น ที่จะมี **พุทธจริต พุทธประเพณี มีธรรมวินัย ทั้งทาน-ศีล-ภาวนา ทั้งพุทธบริษัท ๔** **นักบวช และ ภรรวาส** **อุคคหุณ รับช่วง เกื้อกูล ทำหน้าที่** **กันอยู่อย่าง เป็น ระบบ มีระเบียบ มีระดับ มีระบายนุ นนเนื่อง หมุน **พุทธจักร-ธรรมจักร-สังฆจักร** เป็นไปอยู่**

พระ ของ พุทธ จะเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่อย่าง “ไม่มี” ไม่มีรายได้ ไม่มีเงินทอง ไม่มีลาภ ไม่มียศ ไม่ต้องแสวงหา สรรเสริญ ไม่ต้องไขว่คว้าหาสุข และ จะดำเนินชีวิตใน **ความดี ความลดละ ประหยัด** และมีประโยชน์ มีคุณมีค่าแก่ผู้อื่น และ แก่โลก

ผู้ที่ศึกษาดี ๆ จะรู้ว่า การ **พินิจจนาอาชีวะ** มิใช่เรื่องเล่น ต้องมีการฝึกหัดสั่งสม ตัดเจียน ลดละ ลดลง ให้ได้จริงๆ เป็นลำดับขั้นตอน ด้วยจิตที่แน่วแน่ มั่นคง อาจหาญ และ กล้าจน และจะเห็นด้วยว่า การบวชเป็นพระ และดำเนินชีวิตของพระพุทธสาวกนั้น มิใช่ทำได้ในวันสองวัน จะต้องอาศัยการศึกษา ฝึกหัด ขัดเกลาตนมาเป็นเวลานานตามทิศทางของ **สัมมาอริยมรรค อังค ๘** มาเรื่อยๆ จนสามารถ **สลัดมิฉจนาอาชีวะ** ได้

คุณกล้าใหม่ที่จะทำงานฟรี คุณเข้าร่วมบริษัทพุทธได้หรือยัง คุณอยากลอง **ทำงานให้เปล่าสัก ๑ ครั้งหรือไม่** งานศาสนา งานกองทัพธรรม ยังต้องการกำลังพลอีกไม่จำกัดจำนวน เพียงแต่ว่า **ผู้สมัครต้องมี “ศีล” แสดงคุณสมบัติเบื้องต้น** จึงจะร่วมงาน **พุทธบริษัทได้** และถ้ายังมี “สมาธิ” มี “ปัญญา” แน่แท้ เป็นจริงด้วย ก็ยังจะทำงานในกองทัพธรรมไปได้ครบสิ้นขั้นดับขั้นนี้

พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมของท่านเป็นคัมภีร์ภาวโสภาชีพ ๕ ระดับ^{๕๘} เหมือนเงาซ้อนเงา สำหรับผู้ยังไม่มี ‘ธรรมจักขุ’ (ดวงตาเห็นธรรม) และจะเหมือนกระจกเงาซ้อนกระจกเงา สำหรับผู้มี ‘ธรรมจักขุ’ เป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อน มิใช่จะรู้กันได้ง่ายๆ จำเป็นต้องศึกษา พิสูจน์ โดยการพิสูจน์ที่ตนเอง ให้มีสภาพชีวิตที่สะอาดหมดจด เท่าที่จะทำได้ เพราะคนเราตราบไต่ที่ยังไม่ตาย ตราบไต่ที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็จะมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ตลอดเวลา *สิ่งใดที่ทำบ่อยๆ ทำมากๆ ทำจนเป็นประจำในชีวิต* ก็เรียกว่า อาชีวะ คำว่า อาชีวะ จึงมีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่า คำว่า “อาชีพ” ที่คนส่วนมากเข้าใจว่า เป็นการมุ่งแต่ประกอบเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตไปชั่ววันหนึ่ง คืนหนึ่ง เดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง หรือชาติหนึ่ง เท่านั้น

☒ การเลือกอาชีวะ

○ คนบางกลุ่มอาจจะเลือก อาชีวะ ของตน ที่จะ เบียดเบียนให้น้อยที่สุด คือ หลบหลีก ไปอยู่ผู้เดียว ไม่ยุ่งกับใคร กินผลหมากรากไม้ไปเท่าที่มี มีอาชีวะที่อยู่^{๕๙} หนึ่งๆ เฉยๆ ไม่ทำอะไรเป็นได้เป็นพวย ปล่อยให้วันคืนล่วงไปๆ จนถึงกาลดับขันธ ตัวอย่างสุดโต่งของคนกลุ่มนี้คือ ฤๅษี พระนอกรีต ผู้ถือว่า สงบแล้ว ดิแล้ว พ้นแล้ว

○ คนบางกลุ่มอาจจะเลือก อาชีวะ ของตน ด้วยการกินๆ นอนๆ อยู่สบายๆ ไม่ทำอะไร เพราะถือว่า ไม่ได้เอาของใครมากิน แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ทำประโยชน์ สร้างสรรความดีงามเพิ่มให้แก่โลก ทั้งๆที่ยังอาศัยโลกอยู่ คนกลุ่มนี้ถือว่า เกิดมาแล้ว “มี” แล้ว ก็อยู่ให้สบายๆ เสพสุขไปวันหนึ่ง คืนหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องทำอะไร เป็นพวก นอนกินบุญเก่า และ สะสมบาปใหม่ คือ ‘มิจณา’ ใหม่ที่คนไม่เรียนไม่รู้

○ คนบางกลุ่มอาจจะเลือก อาชีวะ ของตน ด้วยการกินๆ นอนๆ เทียวๆ เล่นๆ ผลาญพร้าทรัพย์สินของโลก เพราะถือว่า ไม่ได้เอาของใครมา นอกจากจะไม่ได้ทำประโยชน์ ไม่ได้สร้างสรรค์แล้ว ยังผลาญพร้า เป็นตัวอย่างของการดำเนินชีวิตที่ไร้แก่นสาร ซึ่งกลับเป็นสร้างแบบสร้าง ‘สาระ’ ที่เลวให้เกิดขึ้นในโลก เป็นพวก เผ่าพันธุ์ผลาญ สะสมความเป็นมาร เป็นยักษ์ให้แก่นตนหนักขึ้น

○ คนบางกลุ่มอาจจะเลือก **อาชีพ** ของตน ด้วยการทำงาน ประกอบกิจการ
 อย่างไม่ อย่างหนึ่ง เพื่อการแลกเปลี่ยน ที่ท่านเรียกว่า การเอาลาภต่อลาภ ในสมัย
 โบราณระบบชีวิตเรียบง่าย การแลกเปลี่ยนจึงอยู่ในหมู่เล็กๆ ๆ มีการนำวัสดุที่ผลิตได้มาก
 เหลือกิน เหลือใช้ ไปแลกวัสดุที่จำเป็น และผลิตไม่ได้เอง เช่น เอาข้าวไปแลกเกลือ
 เอาผลไม้ไปแลกผ้า เป็นต้น เป็นพวกสามัญญาชีพ

ต่อมา มีการกำหนดส่อการแลกเปลี่ยน เพื่อจะใช้เป็นตัวกลาง ที่เราเรียกใน
 บัญชีว่า **เงิน** จึงเกิดการกำหนดราคาขึ้นเอง ตามที่ผู้ผลิตจะเห็นสมควร การ
 แลกเปลี่ยนขยายออกเป็นวงกว้างขึ้น เพราะความสะดวก รวดเร็วในการคมนาคม และการ
 ติดต่อสื่อสาร ผู้มีวัสดุผู้ต้องการ จึงถือสิทธิ์กำหนดค่าให้สูง เพื่อที่ตนจะได้ผล
 ประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนมากขึ้น ทางโลกเรียกว่า **กำไร** ในการแลกเปลี่ยนนี้ จึง
 เกิดสภาพของการแสวงหากำไร การแลกเปลี่ยนจึงเปลี่ยนเป็นการค้าขาย หรือ
 การ 'กำไร' ไป

การหากำไรเป็นตัวสะสมความโลภ ผู้มีวัสดุ จะเสาะแสวงหา
 แหล่งขาดแคลน เพื่อจะได้ขายวัสดุของตนได้ราคาสูงขึ้น ได้เงินมากขึ้น จนที่สุดผู้มีวัสดุ
 จึงมิใช่ผู้ผลิต เพราะผู้ผลิตต้องอยู่ประจำที่ ไม่มีเวลาวิ่งขาย ผู้ขายอยู่ประจำที่ไม่ได้ จึง
 ไม่มีเวลาผลิต เกิดระบบพ่อค้าคนกลางที่จะซื้อของจากผู้ผลิต ไปเสนอถึงมือผู้ซื้อ หรือ ผู้
 บริโภค เกิดการ **เอาลาภต่อลาภ** มากขึ้น มีระบบการ **หากำไร** หนักขึ้น เกิดระบบ
 การตลาด การหาตลาด การแย่งตลาด การสะสม การกักตุน **การเอารัด**
เอาเปรียบกัน ขูดรีด ทักวตีทาง จนเป็น สภาพของการ เศรษฐกิจ
 ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน อันเป็นสภาวะที่สร้างความทุกข์ยากแสนสาหัสแก่
 มวลมนุษย์

สำหรับตัวผู้ค้ากำไรเอง ก็เกิดผลที่ไม่ดี เกิด **ความเสื่อมต่ำ ของ จิต-
 วิญญาณ** มากขึ้น การ **เอาลาภต่อลาภ** ทำให้ต้อง ขอมมอบตนในทางที่ผิด
 ทำให้ต้องใช้วิธีการ **ตลบตะแลง** ทำให้ต้องมี การล่อลวง ผู้อื่น และในที่สุด จะทำให้
 เสื่อมต่ำถึงขนาดที่จะต้องโกงผู้อื่น อันเป็น **มิจณาอาชีพ** ที่ต่ำสุดขีดความหยาบของ "ผู้"
 แล้ว ถ้าไม่ยอมพอ ไม่ยอมหยุด ไม่ยอมเลิก ชีวิตก็จะมั่วแต่จะตกต่ำลงไปอีกเรื่อยๆ
 สั่งสมอกุศล บาปกรรม นรก อเวจี ให้ตนเองไปเรื่อยๆ เป็นตัวรวมกิจกรรมที่พระพุทธองค์
 จัดไว้ว่า เป็น **มิจณาอาชีพ**

ซึ่งทุกคน จะต้องเรียนรู้ให้รู้จัก และเข้าใจ เพื่อค่อยๆเปลี่ยน จาก มิจณาอาชวะ ให้ชีวิตตนเข้าสู่ สัมมาอาชวะ ให้ได้มากขึ้นเรื่อยๆ ผู้ความเป็น ผู้ดี ผู้มี ผู้เป็นพระ ผู้เป็นอริยะ ให้ได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นบุญแก่ตน ให้ผลแก่กันซ์ ได้มากขึ้นเรื่อยๆ

☒ การหากำไร

การหากำไรในทางโลก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเสาะแสวงหา เพื่อเอาส่วนเกิน มาให้ตน มากกว่าที่ตนเองลงทุนไป มากกว่าที่เป็นสิทธิของตน มากกว่าที่ควรจะได้ มากกว่าที่ควรจะมี เป็นการเอาเปรียบผู้อื่น ในทุกชั้นเชิง การเอาเปรียบ หรือเอากำไรนี้ ทางธรรมถือว่า เป็นการ ขาดทุน เป็นการสร้างหนี้

- การโกง เป็นการสร้างหนี้ เป็นความขาดทุน มิใช่กำไรของพระอริยะ
- การล่อลวง เป็นการสร้างหนี้ เป็นความขาดทุน มิใช่กำไรของพระอริยะ
- การตลบตะแลง เป็นการสร้างหนี้ เป็นความขาดทุน มิใช่กำไรของพระอริยะ
- การมอมบดในทางที่ผิด เป็นการสร้างหนี้ เป็นความขาดทุน มิใช่กำไรของพระอริยะ
- การเอาลาภต่อลาภ เป็นการสร้างหนี้ เป็นความขาดทุน มิใช่กำไรของพระอริยะ

○ คนบางกลุ่มอาจจะเลือกอาชวะของตน ด้วยการไม่สร้างหนี้ ไม่หากำไรแบบที่เป็นอยู่อย่างโลกๆ เป็นผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้ผลิต ผลิตสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ผลิตสิ่งพุ่มเพื่อย ไม่ผลิตสิ่งไร้สาระ ไม่ผลิตสิ่งมอมเมา ไม่ผลิตสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยกับผู้อื่น ไม่หลอกลวง เอาของเลว ของปลอม มาเป็นของดี ไม่ล่อหลอกให้คนหลงเชื่อ ไม่ตลบตะแลงเบียดบัง

เป็นผู้ผลิตเพื่อให้ เพื่อแจกจ่ายเป็นทาน เพื่อสละ เพื่อประโยชน์ของโลก แม้จะอาศัยแบ่งเอาไว้กิน เอาไว้ใช้บ้าง ไว้สังเคราะห์สืบทอดชีวิต สืบทอด อาชวะ ตามความจำเป็นของกาย หนี้ และ การงาน ก็ตาม ก็ยังมีส่วนที่ให้ มากกว่าส่วนที่เอา ส่วนสละ เกือกกุล มากกว่าการหอบหวง สะสม กักตุน มีส่วนของความสร้างสรรค์ มากกว่าความเบียดเบียน ทำงานเต็มที่ เต็มสมรรถภาพ เต็มเวลา เพื่อผลของงานที่ดีที่สุด จะได้เกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นบุญแก่โลก แก่มนุษย์

นคือ อาชีวะ ที่ดี นคือ กิจการการค้ารงชีวิต ที่ไม่สร้างหนี้
 ไม่หากำไร แต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ ให้เป็นประโยชน์ เกิด
 ประโยชน์ในการขัดเกลาจิตใจของตนเอง และ เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย เป็น อาชีวะ
 ที่จะยังกุศลให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทได้ ในทุกกรณี ด้วยการปฏิบัติธรรมไปด้วย ทำ
 ประโยชน์ตน และ ประโยชน์ท่านควบคู่กันไป

○ คนบางกลุ่ม อาจจะไม่เลือก อาชีวะ ของตน ด้วยการไม่สร้างหนี้ ไม่หากำไร
 ด้วยการละเพศคฤหัสถ์ ครองชีวิตพรหมจรรย์ ที่เราเรียกกันว่า เป็น พระ

พระ จะต่างจากคฤหัสถ์ คือ ทำงานให้เปล่าได้ เพราะตนเองไม่ต้อง ทำงาน
 แลกแลก ก็อยู่ได้ ไม่ต้อง เหาลากต่อลาก ก็อยู่ได้ ไม่ต้องสะสม ไม่ต้องมีเงิน
 ไม่ต้องใช้เงิน ไม่ต้องทำงานแลกแลก ยก สรรเสริญ สุข ไม่ต้องอยู่ในภาวะจำยอมของบ่วง
 ลาก ปลีกตัวออกได้แล้ว พ้นแล้ว

พระ จะมีความเป็นอยู่ อย่างสุจริต มกน้อย สันโดษ ขยัน สร้างสรร มี
 ประโยชน์ เกื้อกูลโลกอยู่ได้ ในระบบที่สมเด็จพระบรมศาสดาวางไว้ ด้วยการดำเนิน
 ชีวิตทุกอริยาบถ ทั้งกาย วาจา ใจ ตรงทางของ การละมิจนอาชีวะ สู่สัมมาอาชีวะ
 ของ พระอริยะ ให้ได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทดสอบ พิสูจน์ ด้วย
 ตัวเอง แต่ละคน ผู้ใดอยู่ได้ ก็อยู่ได้จริง ผู้ใดอยู่ไม่ได้ ก็อยู่ไม่ได้จริง ต้อง
 โทษตัวเอง ที่ทำไม่ได้ อย่าโทษคำสอนพระพุทธองค์ อย่าโทษระบบสังคม
 อย่าโทษกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลง อย่าโทษ เหตุนี้ เหตุนี้ แต่ จงโทษกิเลส
 และ ความอ่อนแอของตนเองเถิด อย่างน้อยที่สุด ก็จะได้แสดงว่า มี
 ความสุจริตใจ ต่อการเป็นพุทธบริษัท ผู้บูชาความถูกต้องของพระธรรม
 คำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จริง

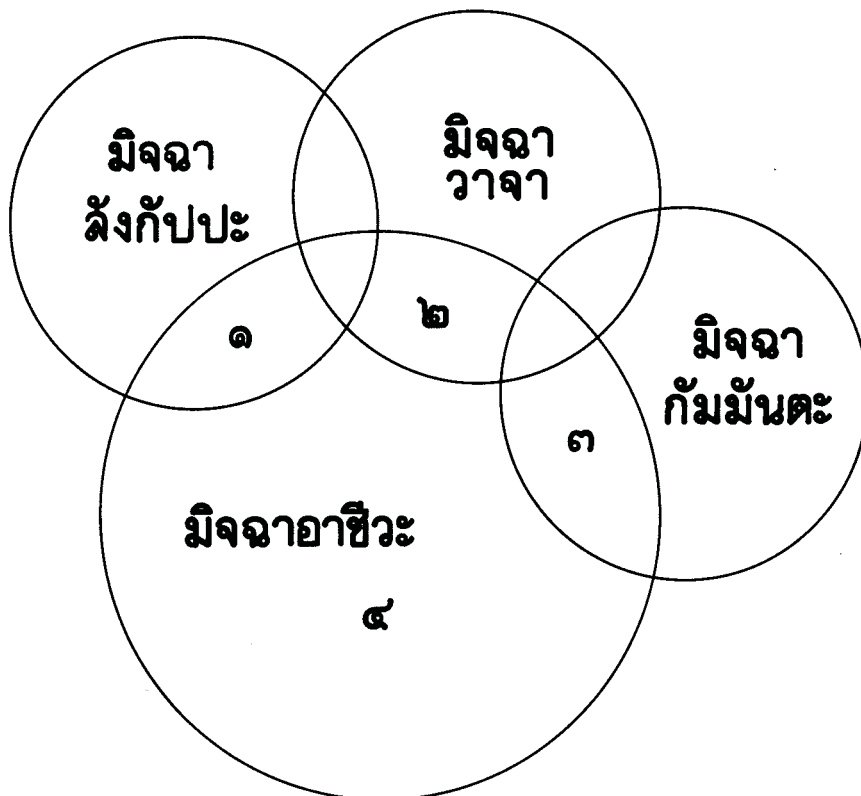
■ อาชีวะ เป็นฐานอาศัย

อาชีวะ เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมี トラบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ตายเนาเข้าโลง
 และ อาชีวะ นี้ คนเราก็ต้องใช้เป็น ฐานอาศัย ไปตามระดับขั้นตอน พระพุทธองค์
 จึงให้ประมาณ ความมกน้อย ในการ เหามาให้ตน ได้อาศัย

แม้ว่าเราทุกคน จะยังชีวิตไว้ด้วย การกระทำ หรือ การงาน และ แม้จะเป็น การกระทำที่เราทำอยู่ว่า เป็นกุศล ไม่เป็นที่น่าเกลียด ไม่เป็นโลกวิสัย ให้ผู้อื่นเพ่งโทษ แต่งานส่วนใหญ่ จะต้องการการร่วมแรงร่วมใจ เห็นดีเห็นงามของหมู่กลุ่มด้วย จึงจะ ทำให้เกิดความเป็นไปได้ ด้วยความราบรื่น สะอาดบริสุทธิ์ ไม่เกิดปัญหา ไม่มีการต่อต้าน ตู่ท้วง เพ่งโทษ ได้ผลดี เกิดประโยชน์ เต็มเม็ดเต็มหน่วย

หากจะต้องทำคนเดียว แม้จะทำได้ ไม่ขาดทุน ไม่มีกิเลส แต่ถ้าขาดความ ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของหมู่กลุ่มแล้ว การต้าน จะทำให้งานหนักไม่น้อย และ เป็นปัญหาในการลากจูง ดึงนำให้เกิดความสำเร็จอย่างราบรื่น เรียบร้อย ได้ผลสูง ตามที่ ควรได้

อาชีพะเพื่อส่วนตน และ เพื่อส่วนท่าน จึงต้องอาศัยการพิจารณา กำหนด ประมาณ ให้ดีด้วย จึงจะงามพร้อม

แผนภูมิที่ ๒๕ แสดงความสัมพันธ์ ของ มิจฉา องค์ ๔

■ สมชีวิตา

สมชีวิตา คือ **ชีวิต** ที่ **เป็นอยู่ด้วยสิ่งที่ถูก ที่ดี ที่ชอบ ที่ควร** อย่างถูกแท้ที่จริง เป็น การดำรง **ชีวิต** อย่างไม่ฝืดเคือง หรือ ไม่พุ่มพวย เป็น อาชีพ หรือ อาชีวะ สูงสุด คือ ยังมี **ชีวิต** เป็นปกติ ที่ไม่เหมือนคนโลกๆ แต่เป็น **ชีวิต** ที่พิเศษ มี **ชะ**วะแบบพิเศษ ที่คนทั้งหลาย พึงควร มี เป็น ให้ได้ สำหรับผู้ที่ได้เกิดมาเป็นคน เป็นผู้ **การทำมาหากิน** ในทางสุจริต มี **การหาเลี้ยงชีพ** ในทางที่ชอบ และ **สุจริต** จริงๆ แท้ๆ ที่ถูกสัจธรรมแก่นๆ เนื้อๆ อย่างยิ่งอย่างยอด (**ปรมัตถ์**) ซึ่งเรียกว่า มี **สัมมาอาชีพ** แล้ว หรือ **พิน** 'มีจนาอาชีพ' มาแล้ว

ผู้ที่จะมี **สมชีวิตา** ได้ ต้องมี **ปัญญา** **รู้ถูก** **รู้ดี** **รู้ชอบ** **รู้เหมาะ** **รู้ควร** **การรู้** นี้ จะมี **ปัญญา** **รู้กุศลธรรม** **รู้อกุศลธรรม** ที่แท้ ที่เกิด ที่เป็น โดย สอดคล้องอย่างดีกับ **สมมุติสัจจะ** ด้วย

โดยสัจจะแล้ว ทุกอย่างมีดี มีคุณประโยชน์ แต่ถ้าเกิด **อาการติด** ด้วย **ระบบประสาท** กิด ด้วย **จิตวิญญาน** กิด จะเกิดปัญหา เกิดเรื่องยุ่ง เพราะ **ความเป็นทาส** **ความติดยึด** สิ่งนั้น เนื่องจากอุปาทานในสมมุติของผู้นั้น **การติด** **การเป็นทาส** เป็นความทุกข์ เป็นอกุศล ยิ่งกว่านั้น พึงสังวรไว้ด้วยว่า ความดีนั้น ก็เป็นความดีระดับที่สมมุติกันในกลุ่ม **ความดีระดับหนึ่ง** อาจจะไม่แปรสภาพ เป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง หรือ กลายเป็นอกุศล ในอีกระดับหนึ่งที่สูงกว่า ละเอียดกว่าได้ ดังนั้น คำว่า "ดี" คำว่า "กุศล" คำว่า "อกุศล" และ "การ จะรู้กุศลธรรม และ อกุศลธรรม" จริงนั้น จึงเป็นสภาพที่มีไขว่ จะเข้าใจได้ง่ายๆ จึงมี **ชื่อเรียกหมวดธรรมที่สอนการแยก กุศล อกุศล ว่า พระอภิธรรม ปรมัตถ์**

คำว่า **ปรมัตถ์** มาจากศัพท์ภาษาบาลี คือ
ปรม = ยิ่ง ยอด
อัตถะ = แก่นสาร เนื้อหา

ปรมัตถ์ธรรม จึงเป็นธรรมะที่เป็นแก่นสาร เนื้อหาจริงๆ ยิ่งยอด มีเศษ มีกากน้อย จนกระทั่งเรียกได้ว่า ไม่มีเลย ไม่มีแม้ธุลีละออง จึงเรียกว่า เป็นยอดแห่ง **แก่นสาร** เพราะฉะนั้น ความหมายก็คือ **จะต้องละเอียดลออสูงส่งไปถึง 'ความจริง' ชั้นสุดยอด**

เพราะฉะนั้น แม้จะ **ไม่ให้ติดยึด สมมุติ** แต่เราก็ **ต้องรู้ ‘สมมุติ’** อยู่กับ **‘สมมุติ’** แม้จะไม่ทำเพื่อ **สมมุติ** (‘สมมุติ’ มีตัว มีของตัว) เราก็ต้องผสมส่วนอยู่กับ **สมมุติ** เราจะต้องทำ **ชีวิต** ส่วนยาว ส่วนใหญ่ ที่เรียกว่า **อาชีวะ** นั้น ให้เป็นไปตาม **แนววินัย** เป็นไปกับ **สมมุติ** เป็นแนว **กุศลสูงสุด** เป็นแก่นสารเนื้อหา ตามความหมายที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงความหมายสูงสุด ที่เราจะต้องเรียน **หิ้งนอกหิ้งใน** ยกตัวอย่างเช่น **เราต้องนุ่งห่ม เพื่ออะไร** ที่บอกกันว่า นุ่งห่มกันร้อนกันหนาว นั้น ก็จริงโดยสัจธรรมส่วนหนึ่ง แต่โดย **สมมุติ** นั้น คนเรานุ่งห่ม **กันอุจาด** มากกว่า **กันร้อน** **กันหนาว** **กันแมลงสัตว์** กัดต่อย ทุกวันนี้ นั่นคือ **เข้าประเด็นที่ยึด ที่ถือ** ที่ทำกัน **จริงกว่า** ไซ้ใหม่ ฉะนั้นที่จริงแล้ว การนุ่งห่ม จึงเป็นไปตาม **สมมุติ** โดยแท้ กล่าวคือ ถ้าไม่คิดเรื่องอุจาด คนเราทางเมืองร้อน ก็ไม่จำเป็นต้องนุ่งห่มอะไรเลย เบากว่าด้วย ไม่เปลือง ไม่เป็นภาระด้วย แต่ที่ **ต้องนุ่งห่ม** มิใช่เรื่องอากาศ มิใช่เรื่องสัตว์แมลง เป็นเรื่องของ **สมมุติ** ว่า **การไม่มีเครื่องปกปิดกายเป็นความอุจาด** คนจึงต้องมีเครื่องนุ่งห่มปกปิดกาย ดังนั้นเป็นต้น **สมมุติ** อื่นยังมีอีก เราจึงต้องมีแบบฝึกหัด เพื่อ **การวาง การปล่อยสมมุติ** แต่ละขั้นตอน ตามฐานของแต่ละคน หรือ **การยึด การถือ** ตาม **สมมุติ** จนกว่าจะเข้าถึง **ปรมาตถ์** ให้แท้ให้ชัดได้เป็นที่สุด ที่สุดนั้นก็เป็นส่วนตน

ชีวิตที่ดีที่ชอบ ของคนส่วนใหญ่ จะใช้กับการเรียนรู้ และ ทำแบบฝึกหัด ปฏิบัติ และ **สร้างสรรค์** ที่สูงขึ้น สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะมีทั้งประโยชน์ตน และ ประโยชน์ท่านพร้อมกันไป ให้ใจของเราวาง ปล่อย พ้นจากอกุศล ที่รู้แล้ว เห็นแล้ว ได้จริง

เมื่อ **เข้าใจ วางใจ ได้จริง** ก็จะได้เดินทางตาม **สัมมาอริยมรรคองค์ ๘** ทางวิเศษอันจะพาไปสู่อริยทรัพย์ อันได้แก่ **สัมมาสังกัปปะ** **สัมมาวาจา** **สัมมาภัมมัตตะ** และ **สัมมาอาชีวะ** ตามขั้นตอน หยาบ กลาง ละเอียด เราจะ **มีชีวิต** อยู่ **มี** การงาน **มี** การดำเนินชีวิต หรือ **มี** อาชีวะ **มี** อาชีพ ไปในทางสร้างสรรค์ เสียสละ เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ ด้วยความดี ความชอบ ความถูกต้อง ความควร เป็นสภาวะแห่ง **คุณค่า** ที่ตนเอง ก็จะได้อาศัย และผู้อื่น ก็จะได้อาศัยด้วย เป็น **บุญ** แก่ตน เป็น **คุณ** แก่โลก ให้ผลดี ผลแท้ เป็น **ปัจจุบัน** จริงได้

เบื้องต้นของ **สมชวิตา** จึงต้องมี 'ศีล' เป็นหลัก เพื่อจะเป็นเครื่องขี้ และเครื่องตรวจสอบความถูก - ผิด ดี - ชั่ว กุศล - อกุศล ตามนัยะ แห่งองค์มรรค สังกัปปะ วาจา และ กัมมันตะ รวมทั้ง อาชีวะ ดังได้กล่าวถึงมิจจาของ แต่ละหัวข้อมามากพอสมควรแล้ว

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยการไม่ฆ่า ไม่ประทุรร้าย ไม่ทรมาณทางกาย ไม่ก่อความเสื่อม หรือ ส่งเสริมความเสื่อม ไม่สร้างความไม่เจริญ หรือ ขัดขวางความเจริญ ของจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนของ **ศีล** และ **อริศีล** ข้อ ๑ ใน ศีล ๕ หรือ **มิจจา-กัมมันตะ** ข้อแรก

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยการไม่ขโมย ไม่เอาเปรียบ ไม่ให้สิ่งที่เป็นพิษ เป็นภัย และ ไม่ให้ด้วยการหวังผล แต่ต้องเป็นพฤติกรรมกรการให้ ที่ไม่แสวงหากำไร ที่เสียสละ ให้เป็นทานได้อย่างบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นส่วนของ **ศีล** และ **อริศีล** ข้อ ๒ ใน ศีล ๕ หรือ **มิจจา-กัมมันตะ** ข้อ ๒

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยการไม่ละเมิดของหวง ไม่ปรุ่งแต่งกามราคะ มีความสำรวมอินทรีย์ และ ทวารทั้ง ๖ สังวรในพรหมจริยา แต่ไม่หลงในพรหมจริยา อันเป็นจริยวัตรที่ผิดพุทธศาสนานี้ ซึ่งเป็นส่วนของ **ศีล** และ **อริศีล** ข้อ ๓ ใน ศีล ๕ หรือ **มิจจา-กัมมันตะ** ข้อ ๓

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยการสำรวมวาจา ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ ละวัจจุจริต ด้วยสัปปริสธรรม ๗ กำหนดชวิตให้เกิด วัจจุจริต ให้เกิดวจีที่เป็นประโยชน์ เป็นสาระ แก่นสาร ซึ่งเป็นส่วนของ **ศีล** และ **อริศีล** ข้อ ๔ ใน ศีล ๕ หรือ **มิจจา-วาจา**

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยความไม่หลงในกาม ไม่หลงในความพยายาม และ ไม่หลงในความเบียดเบียนตน เบียดเบียนท่าน และ เบียดเบียนโลก ไม่หลงในความเสื่อม และความผลาญพร่ำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ซึ่งเป็นส่วนของ **ศีล** และ **อริศีล** ข้อ ๕ ใน ศีล ๕ หรือ **มิจจา-สังกัปปะ**

ชวิต ทิต จะต้องดำเนินไป ด้วยความสุจจริต เพื่อประโยชน์สาระ พันมิจจา-ชีพ หรือ การงานทุจจริต เสื่อมต่ำ ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับพุทธบัญญัติแห่ง จุกศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และ พยายามให้ พัน มิจจา-อาชีวะให้ได้เป็นที่สุค

ชีวิต ทัด จึงเป็นชีวิตที่ดำเนินไป ตามหลักของศีล มีศีลเป็นกรอบ เป็นขอบ ข่ายของความประพฤติ เป็นเครื่องเตือน เป็นสติบัญญัติ กล่าวคือ เมื่อบุคคลใด “ถือศีล” ก็กำหนดว่า มีศีลข้อนั้น ๆ มีความหมายขนาดนั้น มีการสำเหนยงสังวรเช่นนั้น ๆ มีการ ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น ๆ มีจรรยา จริยา หรือ จรรยาอย่างนั้น ๆ มีรายละเอียดขอบเขต กิจกรรมที่ควรประพฤติ และ กิจกรรมที่ควรงดเว้นอย่างนั้น ๆ ประจำกำกับกาย วาจา ใจ ทุกอริยาบถ

ชีวิต ทัด จึงเป็นชีวิตที่มีการ สังวรศีล หรือ มีการควบคุมกาย วาจา มโน ให้ **รู้** **ต่อการสัมผัส** การแสดงออกก็ดี การรับเข้าก็ดี ไม่ว่าจะผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือ ใจ จะต้อง **ผ่านการรับรู้** พิจารณา วิเคราะห์ ตัดสิน และ กำหนดให้ ไปทางกุศลได้เสมอๆ **ห่างอกุศลออกได้ เสมอๆ จริงๆ**

ชีวิต ทัด จึงเป็น **ชีวิต** ที่มีการสำรวจให้เบนไปทางลดลง น้อยลง เรียกว่า **มักน้อย** ไม่มักมาก แม้ในการกิน การอยู่ เครื่องใช้ไม่สอย เป็นชีวิตที่ประหยัด และ เรียบง่าย ไม่มีความเปลืองเปล่า ไม่มีความผลาญพร่า สร้างพลังงาน เพื่อสภาวะ ประโยชน์โดยแท้ทุกเมื่อ เป็นชีวิตที่สะอาดบริสุทธิ์ ประณีต ละเอียด สุขุม ขยัน ฉลาด และ มีคุณค่า มีขอบเขต **เป็น** ไปตามที่รู้ ที่เห็น ที่เข้าใจ ในคุณความดีอย่างจริงใจ และ **จริงจัง**

ชีวิต ทัด จึงเป็น **ชีวิต** ที่มี **ปัญญา** รู้ลักษณะ รู้ความหมาย รู้ความเกี่ยวโยง รู้หยาบ รู้ละเอียด รู้ต่ำ รู้สูง ขึ้นไปเป็นลำดับ มี **ปัญญา** รู้ อย่างไรก็ดี ก็ต้อง **รู้อย่าง** ขึ้นไป เรื่อยๆ แต่ก็ต้องรู้ขอบเขต ความเหมาะสม ตาม **สมมุติโลก** และ **สมมุติสังคม** รู้การวิเคราะห์ วิจัย วิปัสสนากาย เวทนา จิต ธรรม รู้อารมณ์จิต ที่กำลังเกิดอยู่ ทรงอยู่ รู้ **ชนะ** แข่งแห่งกุศล และ อกุศล **รู้สิ่งที่ดี** **สิ่งที่ดีกว่า** และ **สิ่งที่ดียิ่งกว่า** เรียกว่า **รู้ปรมาตม์** **รู้จิต** **รู้เจตสิก** **รู้อารมณ์ของจิต** **รู้สถานภาพ** สิ่งต่างๆ เข้าใจไปเรื่อยๆ

ชีวิต ทัด จึงต้องเป็น **ชีวิต** ที่มีการปฏิบัติ ไปตาม **สัมมาอาริยมรรค** องค์ ๘ **รู้** ความพ้นทุกข์ ได้เป็นที่สุด เป็น **ชีวิต** ที่มี **สัมมาทิฐิ** เป็นทางดำเนินมรรค อันมีองค์ ๓ คือ **สัมมาทิฐิ** **สัมมาวายามะ** และ **สัมมาสติ** **มีองค์** ๔ คือ **สัมมาสังกัปปะ** **สัมมาวาจา** **สัมมาภีระ** และ **สัมมาอาชีวะ** มี **ศีล** เป็นที่ตั้ง มี **ศีล** เป็นฐาน มี **ศีล** เป็นที่ขึ้นไป มี **ศีล** เป็นองค์ประกอบ และ มี **ศีล** เป็นอสังขารของ **ชีวิต** (ดูบทที่ ๓ หัวข้อ ๓.๑.๑ ประกอบ)

ชีวิตที่ดี จึงต้องเป็นชีวิตที่มีการทำงานที่ดี มีกรรมกริยาที่เป็นกุศล เป็นสัมมา เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นดี เป็นประโยชน์ตน และ ประโยชน์ท่าน สะอาด บริสุทธิ์ ครบพร้อมตามองค์มรรค ตาม สมมุติสัจจะ และ ปรมัตถสัจจะ เจริญอยู่ เจริญยิ่ง (วุฒิ) ไปเป็นลำดับ ตรงตามพุทธานุศาสน์

ผู้มี สมชีวิตา จะเป็นผู้ ผู้นำผู้ดี ผู้นำสู่ความสูง สู่ความเจริญ ผู้จะต้องนำร่องแหวกทาง เป็นหัวหอก สู่สุขชนเรื่อยๆ เพื่อนำพาผู้อื่นให้สูงตามได้ ดังนั้นแล้ว คือ สมชีวิตา ของ “สมณะ” แห่งพุทธ

▣ ปรียติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และไตรสิกขา เพื่อการละมัจฉา

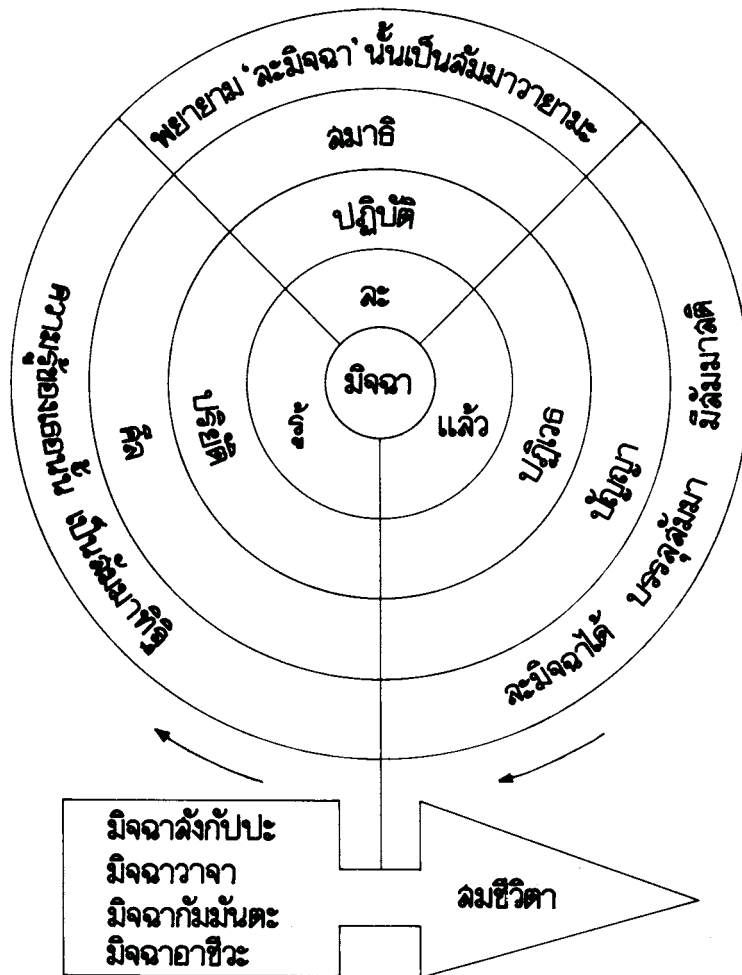
เราได้ศึกษา มัจฉา ๔ องค์ ผ่านมาแล้ว การศึกษา นี้ เป็นการศึกษาก่อนการรู้ดี - รู้ชั่ว รู้สิ่งควร ละ ให้ได้ การศึกษา นี้ จึงคือ การรู้เพื่อละ รู้ มัจฉา ให้แท้ชัด เพื่อ ละ มัจฉา ให้บริสุทธิ์สะอาดจริง ซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษาแบบพุทธ หรือที่เรียกว่า ปรียติ การรู้เพื่อเหตุผลอื่น มิใช่ ปรียติธรรม ของ พุทธ

เมื่อรู้แล้ว เราต้อง พยายาม ‘ละ’ ให้ได้ ให้ขาด จากกาย จากวาจา และ จากใจ จากพฤติกรรมทั้งชีวิตของเรา การพยายาม ‘ละ’ นี้เรียกว่า ปฏิบัติ คือ ทำทุกอย่าง ทุกวิถีทาง ทุกอิริยาบถ ทุกเวลา ที่จะให้สิ่งอกุศล หรือ มัจฉา ที่เรารู้แล้ว หมดไปจาก “เรา” ให้ได้ ปฏิบัติ อย่างนี้ จึงจะเป็นการ ปฏิบัติธรรมของพุทธ พิจารณา รู้ เห็น เฉยๆ มิใช่เป็นการปฏิบัติธรรม แต่เป็นเพียง ปรียติธรรมเท่านั้น การปฏิบัติ นี้ ต้องลงมือทำจริงๆ หยุตจริง เลิกจริง คิดเฉยๆ ไม่ใช่การปฏิบัติ มองเฉยๆ ไม่ใช่การปฏิบัติ พิจารณาเฉยๆ ไม่ใช่ การปฏิบัติ แม้จะรู้ แส่นรู้ แต่ถ้า ไม่ทำการลด การละ การหยุด ก็ไม่ใช่เป็นการ ปฏิบัติ ของพุทธ

เมื่อรู้แล้ว ละแล้ว หยุดแล้ว ก็ต้องรู้ผล ว่า ละได้เพียงใด ปริมาณเท่าใด คุณภาพเป็นอย่างไร ละหยุดได้นานเพียงใด ถาวรมั่นคงเพียงใด ภายนอก หรือ ภายใน (กาย วาจา หรือใจ) สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์เพียงใด และ รู้จนกระทั่งสภาวะจิต ว่า ยังตึนรน ยังซัดส่าย ยังโหยหา ยังหลงเกาะหลงติดเพียงใด หรือยังชิงชัง ยังผลักไส

ยังไม่ชอบเหลือเศษอีกเท่าใด หรือเบา ว่าง สะดวก สงบ สบาย แล้วเพียงใด ผู้ปฏิบัติจะต้องสามารถเปรียบเทียบสภาวะจิต ในช่วงต่างๆ ของ การปฏิบัติ ได้ด้วย กระบวนการนี้เรียกว่า ปฏิเวธ คือ การศึกษาผล จนกระทั่งถึง ปฏิเวธธรรม คือ การรู้ 'ผล' สูงสุดว่า เรารู้-เราละ - เราหยุด - เราพ้นขาด แล้วจากความติดยึด หรือ อธิปไตยของ มิจานา นั้นๆ เรามีผล เราถึงผล เราได้ผลครบสมบูรณ์แน่แท้แล้ว

เรียกได้ว่า เรารู้มิจานา เราละมิจานา และ สลัดมิจานา ได้แล้ว ผู้สลัดมิจานา ได้ จึงจะเป็นผู้มี สมชีวิตา ได้ ในแต่ละส่วน แต่ละเรื่อง ดังที่ได้แยกแยะมาแล้ว ใน ๒.๒.๑ นั้นเอง

แผนภูมิที่ ๓๐ แสดงกระบวนการ ละมิจานา สู่ สมชีวิตา

ตั้ง พระพุทธพจน์ กล่าวไว้ใน มหาจัตตารีสกสูตร ว่า

(๒๕๕) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็น
 ประธาน ก็ สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จัก มิจฉาสังกัปะ ว่า
 มิจฉาสังกัปะ รู้จัก สัมมาสังกัปะ ว่า สัมมาสังกัปะ **ความรู้ของเขานั้น
 เป็น สัมมาทิฐิ ๕**

(๒๖๔) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็น
 ประธาน ก็ สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จัก มิจฉาวาจาว่า มิจฉาวาจา
 รู้จัก สัมมาวาจาว่า สัมมาวาจา **ความรู้ของเขานั้น เป็น สัมมาทิฐิ ๕**

(๒๖๕) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็น
 ประธาน ก็ สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จัก มิจฉากัมมันตะว่า
 มิจฉากัมมันตะ รู้จัก สัมมากัมมันตะ ว่า สัมมากัมมันตะ **ความรู้ของเขานั้น
 เป็น สัมมาทิฐิ ๕**

(๒๗๔) ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฐิ ย่อมเป็น
 ประธาน ก็ สัมมาทิฐิ ย่อมเป็นประธานอย่างไร คือ ภิกษุรู้จัก มิจฉาอาชีพะ ว่า
 มิจฉาอาชีพะ รู้จัก สัมมาอาชีพะ ว่า สัมมาอาชีพะ **ความรู้ของเขานั้น เป็น
 สัมมาทิฐิ ๕**

และ พระพุทธพจน์ ทว่า

ภิกษุนั้น ย่อมพยายาม เพื่อละ มิจฉาสังกัปะ เพื่อบรรลุ สัมมาสังกัปะ
ความพยายามของเขานั้น เป็น สัมมาวายามะ ๕

ภิกษุนั้น มีสติ ละ มิจฉาสังกัปะได้ มีสติ บรรลุ สัมมาสังกัปะ อยู่ **สติ
 ของเขานั้น เป็น สัมมาสติ ๕**

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
 ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตาม สัมมาสังกัปะ ของภิกษุนั้น ๕

ภิกษุนั้น ย่อมพยายาม เพื่อละ มิจฉาวาจา เพื่อบรรลุ สัมมาวาจา อยู่
ความพยายามของเขานั้น เป็น สัมมาวายามะ ๕

ภิกษุนั้น มีสติ ละ มิจฉาวาจาได้ มีสติ บรรลุ สัมมาวาจา อยู่ **สติของเข
 นั้น เป็น สัมมาสติ ๕**

ด้วยอาการ^๕ ธรรม ๓ ประการ^๕ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
 ย่อม^๕ห้อมล้อม^๕ เป็นไปตามสัมมาวาจา ของภิกษุ^๕นั้น ๆ

ภิกษุ^๕นั้น ย่อมพยายาม เพื่อละมิจนากัมมันตะ เพื่อบรรลุสัมมากัมมันตะ
 ความพยายามของเขานั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุ^๕นั้น มีสติ ละมิจนากัมมันตะได้ มีสติ บรรลุสัมมากัมมันตะอยู่ สติ
 ของเขานั้น เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการ^๕ ธรรม ๓ ประการ^๕ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อม
 ห้อมล้อม^๕ เป็นไปตามสัมมากัมมันตะ ของภิกษุ^๕นั้น ๆ

ภิกษุ^๕นั้น ย่อมพยายาม เพื่อละมิจนอาชวะ เพื่อบรรลุสัมมาอาชวะ
 ความพยายามของเขานั้น เป็นสัมมาวายามะ ฯ

ภิกษุ^๕นั้น มีสติ ละมิจนอาชวะได้ มีสติ บรรลุสัมมาอาชวะอยู่ สติของ
 เขานั้น เป็นสัมมาสติ ฯ

ด้วยอาการ^๕ ธรรม ๓ ประการ^๕ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
 ย่อม^๕ห้อมล้อม^๕ เป็นไปตามสัมมาอาชวะ ของภิกษุ^๕นั้น ๆ

ตั้ง^๕แต่ “มิจนา” ที่พึงรู้ และ พึงละ ตามพุทธานุศาสน์

๒.๒.๒ ว่าด้วย สัมมาสาสวะ

เราได้พูดถึง มิจนา ๔ หมวด มาแล้วโดยละเอียด ใน ๒.๒.๑ หน้า
 พุทธศาสนิกชน จึงควร สลัดมิจนา ให้ได้ และ ดำเนินชีวิตโดยชอบ โดย
 ไม่กระทำอกุศลทั้งปวง ดังที่กล่าวมาแล้ว

การไม่ทำชั่ว ก็เป็นความดี ระดับหนึ่ง แต่ความดียิ่งกว่านั้น ยังมีอีก คือ
 เริ่มทำ ‘ความดี’ เพิ่มเติม เราจึงจะต้องมาศึกษากันต่อไปว่า ความดี
 คืออะไร ความดีที่เราพึงศึกษา กระทำ ในส่วนนี้ คือ ส่วนที่พระพุทธองค์เรียกว่า
 สัมมา คือ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชวะ

๓) สาสวะ - อนาสวะ

ในมหาจัตตารีสกสูตร พระพุทธองค์ทรงกล่าว “สัมมา” เป็น ๒ ส่วน คือ สัมมาสาสวะ และ สัมมาอนาสวะ ในหัวข้อ ๒.๒.๒ นี้ เราจะศึกษาเฉพาะ สัมมาสาสวะ ของมรรค ๔ องค์ คือ สังกัปะ วาจา กัมมันตะ และ อาชีวะ เท่านั้น ผู้ต้องการศึกษา สัมมาอนาสวะ ของมรรค ทั้ง ๗ องค์ จะศึกษาได้ในบทที่ ๓

คำว่า สาสวะ มาจากศัพท์ภาษาบาลีคือ ส + อาสวะ

ส = กัปะ, เป็นไปกัปะ, มี, กอบด้วย, พร้อมด้วย, มีร่วมกัน, เช่นเดียวกัน, ของตน

อาสวะ = กิเลสของดวง, กิเลสที่ตองสันดาน, กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน

สาสวะ รวมความแล้วหมายความว่า เป็นไปกัปะกิเลสของดวง, (แม้มีบุญมีกุศล ก็มีก็ได้) พร้อม ๆ ไปกับสภาพยังมีกิเลสส่วนลึกที่เหลือนอนเนื่องอยู่ในสันดาน, (หรือ ปฏิบัติ ได้ส่วนบุญ มีผลไปด้วย) และยังมี ‘อาสวะ’ มีกิเลสที่ยังตองสันดานอยู่ด้วย

ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่กำลังกระทำการลดละอยู่ ปฏิบัติมีผลไปด้วย มีทิศทางที่จะให้กิเลสน้อยลงเรื่อย ๆ ‘อาสวะ’ ก็ยังไม่หมดอยู่ แต่ ‘กิเลส’ ก็ลดลงไปด้วย เมื่อยังไม่หมด ‘อาสวะ’ ที่เดียว เรียกว่า สาสวะ เมื่อ ‘อาสวะ’ ลดลง ๆ จนหมด

อาสวะ ก็เรียกว่า อนาสวะ

ดังนั้น คำว่า อนาสวะ จึงหมายถึง สภาพของการหมดอาสวะแล้วโดยสิ้นเชิง ดังแผนภูมิที่ ๒๒ หน้า ๓๓๐

การศึกษา สัมมาสาสวะ ในบทนี้ จะกล่าวถึง สัมมาสาสวะ ของมรรค ๔ ตามที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ใน มหาจัตตารีสกสูตร โดยแยกหัวข้อ สัมมาสังกัปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ออกจากกัน

๒.๑ ว่าด้วย สัมมาสังกัปะ

พระพุทธพจน์ที่ว่าด้วย “สัมมา” ส่วน สังกัปะ มีดังนี้ คือ

(๒๖๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาสังกัปะ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว สัมมาสังกัปะ เป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาสังกัปะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาสังกัปะ ของ พระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๖๒) *ดูกรภิกษุทั้งหลาย* ก็ สัมมาสังกัปปะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธุ์ เป็นไฉน *คือ ความดำริในเนกขัมมะ ดำริในความไม่พยาบาท ดำริในความไม่เบียดเบียน* นี้ สัมมาสังกัปปะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธุ์ ฯ

สัมมาสังกัปปะ อันคือ **ความดำริในเนกขัมมะ** (ดำริออกจากกาม) **ดำริในความไม่พยาบาท ดำริในความไม่เบียดเบียน** จึงเป็น สัมมาสังกัปปะ ส่วนสาสวะ ที่เราจะศึกษากันในช่วงนี้

“**ดำริ**” ในที่นี้หมายถึง **ความนึกคิดที่จะลด ที่จะละ ที่จะออกจาก** กาม (เนกขัมมะ) ออกจากพยาบาท และ ออกจาก ความเบียดเบียน อันคือ ออกจากสิ่งที่ วิเคราะห์ พิจารณาแล้วว่า **ไม่ดี**

สัมมาสังกัปปะ ส่วนสาสวะ หรือ ส่วนกำลังลด กำลังดำริออก นั้น เราต้องกระทำไป **ดำริ**ที่ใด ก็เป็น **สังกัปปะ** ที่นั้น **ดำริ**นั้น แปลโดยกว้าง ๆ คือ **นึกคิด สร้างในจิต เพื่อให้ลดออกอยู่** เมื่อลดออกหมด จนสะอาด แน่วแน่ มั่นคง ไม่แปรปรวน ก็เรียกสภาพจิตนั้นได้ว่า **อนาสวะ** ซึ่งเราจะกล่าวถึงอย่างละเอียดใน บทที่ ๓ หัวข้อ ๓.๑.

การดำริ คือ การกระทำในใจ **ดำริแล้ว** จึงหมายถึง **กระทำในใจแล้ว** จึงต้องเข้าใจให้ชัดคือกว่า เราจะกระทำอย่างไร ปล่อยวาง หรือไม่ยึดถืออย่างไร ไม่สั่งสม กองกิเลสอย่างไร **เราก็ต้องรู้ให้แน่ชัด**

เรื่องกาม เรื่องพยาบาท อธิบายมามากแล้ว **ต่อไปขอจับประเด็น เบียดเบียน**ดูบ้าง

ในคำว่า **เบียดเบียนตน เบียดเบียนท่าน** คนเราชอบตีความในสิ่งที่ตน **ไม่พอใจ ไม่ถูกใจ** ว่า เป็นการเบียดเบียน กันอย่างตื้น ๆ ง่าย ๆ เฝิน ๆ แต่หารู้ไม่ว่า **อาการไม่ชอบใจนั้น** คือ เรื่องที่ตัว ‘กิเลส’ ของผู้นั้น ๆ เองเป็นตัวไม่ชอบ คนผู้นั้นจึงขาด การขัดเกลากิเลส ขาดการฝึใจ ที่จะเลิกทำสิ่งที่ไม่ดี ขาดการฝึใจ ฝึกหัดที่จะทำ ความดี สร้างสมพลังจิตในการทวนกระแสโลก เพื่อทำตัวให้อยู่เหนืออิทธิพลของโลก อันคือ **โลกุตตระ**

คนเราจึงจมปลักติดกันอยู่กับ *โลกีย์* โดยอ้างคำว่า “จำเป็น” นนหน่ง และ อีกความหนึ่งว่า “ไม่เบียดเบียน” แล้ว โดยยืนยันเอากับการกระทำของตนนั้น ๆ จริงแน่ หรือ ที่การกระทำเช่นนั้นเป็นการ “ไม่เบียดเบียน”

ตัวอย่างเช่น การแสดงธรรมที่เป็นสังขารม ชสิ่งที่ไม่ดี สิ่งอกุศล สิ่งไม่ควรละ ควรเลิก ชให้เห็นกิเลสชัด ๆ อธิบายโทษภัยความร้าย ความเลวของมันอย่างจะแจ้ง มันก็ชัด มันก็ชัด มันก็ชัด ก็แรง เหมือนตัวผู้ติดอยู่ ‘ถูกว่า’ เช่น ชอบายมุข ชการติดยึด อกุศล แล้วผู้ยังติดอยู่นั้นก็ชอบอ้างว่า “จำเป็น” อย่างนั้นอย่างนั้น และยืนยันว่า ที่ตน กระทำอยู่นั้น “ไม่เบียดเบียน” ใครแล้ว ทั้งตน และ ทั้งผู้อื่น

แต่ การแสดงธรรมชโทษภัยวิัจัยความร้ายความเลวเขยงน หรือ การพูด เพื่อ สัตเลบธรรม คือ เพื่อให้เกิดการขัดเกลา ให้จิตเกิดปัญญา เพื่อจะได้พ้นความหลงเข้าใจผิด พ้นความหลงติดสิ่งชั่ว ๆ การแสดงธรรมแบบนี้ คนกลับมักเข้าใจว่า ผู้แสดงธรรมเขยงน คือ ผู้เบียดเบียน ผู้นั้นไปเสียอีก

คำว่า เบียดเบียน มาจากศัพท์ภาษาบาลีว่า *วิหิงสา* ความหมายของคำว่า “เบียดเบียน” นี้ ละเอียด และต้องอธิบายกันให้ลึกซึ้ง คำว่า ‘เบียดเบียน’ เป็นตัวสำคัญ ต้องรู้ให้ชัดว่า การเบียดเบียนตน เป็นอย่างไร การ เบียดเบียนท่าน เป็นอย่างไร เพราะ การกระทำ ของคนเราทุกอย่าง ทุกครั้ง ย่อมจะ มีผลกระทบ ไม่กับตน ก็กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

๓.๑ การตัดสินขอบเขตของคำว่า “เบียดเบียน”

การจะตัดสินว่า *เบียดเบียน* หรือ *ไม่* ทางพุทธจึงต้องยึดถือกรอบของ *สังขารม* *สัตเลบธรรม* *นียยานิกธรรม* และ *สันติธรรม* อันเป็นหมวดธรรมที่เรียกว่า *ลักษณะ* ของพุทธศาสนา ๔ ประการ ชึ่งเป็นจุดยืนที่ชัด และสรุปความเป็นพุทธศาสนธรรม ในส่วนของ *สัมมาสังกัปปะ* นี้ จะกล่าวเพียง *สังขารม* และ *สัตเลบธรรม* เท่านั้น

สังขารม ภาษาไทยเรียกว่า *ความจริง* *ความจริง* มี ๒ ระบบใหญ่ เรียกว่า *สมมุติสัจจะ* และ *ปรมัตตสัจจะ*

สมมุติสัจจะ คือ ความจริงที่ตั้งขึ้นในโลก, จริงโดยสมมุติ (แต่ก็เป็นความจริงของโลก), ความจริงที่ยินยอมกัน ที่ตกลงกันเอาในโลก, ความจริงที่ยึดถือเอา, ความจริงที่ยังไม่แน่แท้มั่นคงถึงที่สุด, ความจริงที่ยังมีด – มีขั้ว ที่ยังต้องยึดต้องวางอยู่ในโลก [แต่ก็เป็น ‘ความจริง’ ที่จะต้องมี ต้องเป็น ต้องใช้กันในโลก]

ปรมัตตสัจจะ คือ ความจริงอันเป็นที่สุด, ความจริงที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่สุด, ความจริงที่เป็นแก่นสารเนื้อหาที่สุด, ความจริงที่มีคุณค่าสูงสุด, ความจริงที่เป็นธรรมอันสูงสุด, ความจริงที่เป็นความจริงอย่างยิ่งแน่แท้ไม่แปรปรวนอีก, ความจริงที่เป็นนามธรรมสูงสุดที่เป็นได้ และรู้ได้ก็ในจิตวิญญาณของมนุษย์เท่านั้น

ผู้กล่าว ผู้แสดง ผู้ยึด ผู้อ้างถึง “สัจจะ” จะต้องระวัง และ ประมาณกาลเทศะ ฐานะ บุคคลให้ดี (สัปบุรุษธรรม ๗ คู ๒.๒.๑.๒) เพราะเป็นเรื่องละเอียด มีพียงกล่าวพล่อย ๆ เพราะอาจจะก่อ ความเบียดเบียนตน เบียดเบียนท่าน ได้ ทำให้ผิดเป้าหมายของ สัมมาสังกัปปะ

การแสดงธรรม ที่เป็นสัจธรรม ช โทษ ช ภัย ช กุศล ช อกุศล ช กิเลส ช ๔ ช ๖ เป็น ความเบียดเบียน น้ำใจหรือ เบียดเบียนท่าน หรือว่า เบียดเบียนกิเลสของท่าน พุทธศาสนาเป็นศาสนาของสัจจะ เราต้องการ ความจริง หรือ ความหลุด เราต้องการ ความฉลาด รอบรู้ หรือ ความหลง สัจธรรม จะแก้ ความอำพราง ความมมงาย และ ความคด แม้เล็กน้อยเพียงใด เท่าใด เท่าที่กิเลสของแต่ละคนมีอยู่ การปรับเปลี่ยน อาสวะ-สาสวะ ได้มากเพียงใด ก็เท่ากับได้ปรับสภาพจิต ธรรมธรรม ของแต่ละคน ให้เข้าใจถึงความจริงที่เป็น ปรมัตตสัจจะ ให้เข้าใจถึงความตรง สู่ความรู้อันประเสริฐ ได้ เป็นขั้นตอนมากขึ้นเท่านั้น

ผู้ต้องการ “อาสวะ” ก็ยังเกาะกุม อยู่กับ อาสวะ อย่างไม่ยอมเบ็ดหูเบ็ดตา ผู้ต้องการ “สาสวะ” ที่เป็นส่วนแห่งบุญ ก็จะต้อง พยายาม “ละ” อาสวะ สู่สัมมา ให้มากที่สุด

ผู้พยายาม สู่ “สัมมา” ก็จะต้อง ถึง สภาพ “อนาสวะ” ได้สักวันหนึ่งแน่นอน

สัญลักษณ์ธรรม คือ ธรรมะแห่ง การขัดเกลากิเลส กิเลสเป็น **สิ่งที่จะต้องขัดเกลา** เพื่อปรับเปลี่ยนสภาวะจิต และ กาย ให้เข้าสู่ ‘สัมมา’ ให้มากที่สุด “สัญลักษณ์” คือ การขัดเกลากิเลส จะเกิดได้ ก็ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น มีความรู้ในสิ่งที่ควรละ ควรขัด ควรเกลา ให้ตน และ ผู้อื่น มีศรัทธาในการที่จะละ จะขัด จะเกลา มีความรู้ในวิธีการที่จะกระทำการละ การขัด การเกลา และ มีความเชื่อมั่นแน่วแน่ที่จะทำการละ การขัด การเกลา

สัญลักษณ์ ก็เช่นเดียวกับ **สังขะ** ที่ต้องอาศัย **สัปปริยธรรม** เพราะถ้า มากไป ท่านถือว่า เป็นการ **ทรมานตน** แรงไป ท่านว่า **เบียดเบียนท่าน** เขาไป พระพุทธองค์ตรัสว่า **ไม่สัมมา** ต่ำกว่ายังมีอยู่ ละเอียดกว่ายังมีอยู่ สูงกว่ายังมีอยู่ **ผู้รู้ จะประมาณการขัดเกลา** ได้เหมาะที่สุด ในขอบเขตที่ท่านพิจารณาแล้ว ตามโอกาสอันควร

พระพุทธองค์ เคยแสดงธรรมครั้งหนึ่ง ผู้ได้ฟังธรรม หนึ่งในสาม อาเจียนเป็น โลหิต โลหิตร้อนพุ่งออกจากปาก อีกหนึ่งในสาม ลาสิกขา สึกมาเป็นคฤหัสถ์ อีกหนึ่งในสาม จิตหลุดพ้นจากอาสวะ บรรลุพระอรหันต์ นี่เป็นตัวอย่างที่ท่าน **ประมาณ** **ขอบเขต** ของตนเอง [ใน ‘อัครคัมภีร์ปฐมสูตร’ อังคุต. สัตตก. บัณฑิต. ๖๗]

การทำงาน ต้องทำให้สมตัว ลงตัวของแต่ละคน ตามความเหมาะสม ที่แต่ละคนคิดว่า ดีแล้ว สัมมาแล้ว และมีบทขัดเกลาด้วย ฟังสังวรว่า การตัดสินใจของแต่ละคน จะยังมีใช่ “สัมมา” ที่แท้ เพราะ “สัมมา” ที่แท้ ต้องมีแนวโน้มสู่สภาวะสูงสุด คือ สภาวะของ **การขัดเกลาจนสิ้นอาสวะกิเลส** ที่เรียกว่า **หมดกิเลสอาสวะ** หรือ **อนาสวะ** นั่นเอง

ระบบวิธี ของ **การขัดเกลา** ในทางการปฏิบัติธรรม เรียกได้รวมๆ โดยทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชน ว่า **กรรมฐาน** หรือ **ตบะ** หรือ **หลักปฏิบัติ** ซึ่งแท้จริง คือ **แบบฝึกหัดในการละ การขัดเกลากิเลส** เพื่อความหมดกิเลสเป็นที่สุดนั่นเอง ซึ่งจะต้องเป็น **หลักปฏิบัติ** หรือ เป็น **แบบฝึกหัด** ที่ได้ผล เห็นผลอยู่ชัดๆ รู้ๆ อย่างยิ่ง ว่า **ได้รับการขัดเกลา** ว่า **กิเลสเบาลง ลดลงอยู่เสมอจริง** แม้จะทำอยู่อย่างง่าย หรือ **อย่างยากลำบาก** สำหรับตน ที่ได้ขนาดเอาสำหรับตนแล้ว ก็ตาม ตนก็ต้องรู้ว่า

เหมาะสำหรับตนแล้ว ถัดใจสำหรับตนแล้ว จะง่าย จะยากลำบาก ก็ตาม **บารมีตน**
ข้อสำคัญ อยู่ที่ว่า ต้อง ‘เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธุ์’ เพราะ
 การปฏิบัติ หรือ ทำแบบฝึกหัด ทำกรรมฐาน ทำตบะนั้น ๆ อยู่ จึงมีส่วนแห่งบุญ มีผล
 แก่ขันธุ์ ให้แน่แท้เถิด จะ **ยากลำบาก** แก่ตนเท่าใด ๆ ก็ทำให้ยิ่ง เถิด ถ้ามัน
 ล้ากิลเลสจริง ได้ผลละ ‘มิฉฉา’ สู ‘สัมมา’ แท้ เจริญแน่ ลดทุกข์อริยสัจอยู่ชัด ๆ สัมผัส
 ส่วนแห่งบุญ (บุญญาภคิยา) ให้ผลแก่ขันธุ์ (อุปธิเวมกกา) อยู่หลัก ๆ จะยากเย็น
 แสนเข็ญลำบากแก่ใจ ก็ต้องทำแล

พุทธบริษัทที่ตีความ “**สัมมา**” ว่า “**ตามสบาย**” เพื่อ “**ไม่ทรมาน**
ตน” จึงน่าจะ **สังวรให้ดี** ทำความเข้าใจกับ **สัมมา** ของพระพุทธองค์ให้แม่น
 แล้วตั้ง ‘กรรมฐาน’ ใหม่นั้น ที่แท้นั้น คำว่า “**กรรมฐาน**” คือ ฐานสำหรับ
 การประกอบกรรม ประกอบการกระทำ เพื่อขัดเกลา เพื่อละกิเลสบางอย่างบางประการ
 ลู่อความหมด หรือ พันอิทธิพลของกิเลสตัวนั้น ๆ ที่ตนเอง ของตนเอง ด้วยตนเอง
 ‘กิเลส’ นั้น มิได้หายไปจากโลกนี้หรืออก แต่ **กิเลส** นั้น หมดไปจาก กาย และ ใจ
ของเรา แล้ว เพราะการตั้งมั่นใน การขัดเกลาตนเอง อย่างจริงจัง จนบรรลุ
 ผลสำเร็จ อย่างหลงเห็นว่า **สัมมา** คือ ตามสบาย ขัดเกลา คือ ทรมานตน

พระพุทธองค์ ตรัสไว้ว่า “ผู้ตั้งตนอยู่ใน ความลำบาก กุศลเจริญยิ่ง ผู้ตั้งตน
 อยู่ตามสบาย อกุศลเจริญยิ่ง” [‘เทวทหสูตร’ มัชฌิม. อ.ปริ. ข้อ ๑๕]

พระพุทธองค์ ทรงวางหลัก **สัมมาอริยมรรคองค์ ๘** ไว้ดีแล้ว ละเอียดแล้ว
 ชอบแล้ว ที่ พุทธศาสนิกชน จะดำเนินตามทางนี้ คำว่า **สัมมา** นี้ มี **จุดเดียว** คือ
 มุ่งถึงผลของความหมด ความพ้นกิเลส **ไม่ว่าจะอยู่ในกรรมกิริยาที่เป็น**
‘สัมมา’ ใด ๆ ส่วน **กระบวนการของการปฏิบัติ** ลดละ ด้วย **กรรมฐาน** ใด หรือ ตบะ
 ใด ๆ ซึ่งต้องมีมากมายในอริยาบถแห่งกรรมกิริยาตามขั้นภูมิฐานะ และมากกระบวนการแบบ
 แต่ที่ อยู่ในระบบของ ‘**สัมมาอริยมรรค องค์ ๘**’ นั้น เป็น แบบฝึกหัด เพื่อจะ
 เข้า “**สู่สัมมา**” เป็นระดับขั้นตอน จนถึง ‘**สัมมา**’ สมบูรณ์แท้ คือ **สัมมาอนาสวะ**
 ซึ่งจะมีรายละเอียด ใน บทที่ ๓

สัมมาสังกัปปะ จึงคือ ความนึก ความคิด ความตรึตรอง (ตักก, วิตักก, สังกัปปะ) ที่ระมัดระวัง คุ่มครองรักษา ความดำรินั้นๆ เพื่อจะละกาม ละพยาบาท ละการเบียดเบียน มีการดำริออก จิตจะคิดออกอยู่เรื่อยๆ มีความเห็นว่าการออกจากกาม จาก พยาบาท จาก การเบียดเบียน เป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง ควรทำ มีสิทธิ์ในการกระทำเพื่อการนี้ พร้อมกันนั้น ก็จะ พิจารณาวิธีการ เพื่อการขัดเกลادن ด้วยความวิริยะ อุตสาหะอย่างแน่วแน่มั่นคง

อนึ่ง มีคำในพระพุทธศาสนาคำหนึ่ง ซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญ และ ตีความกันอย่างแพร่หลายในพระพุทธศาสนา คือ คำว่า “**มกน้อย**” ซึ่งในบางกรณี ก็เป็นสิ่งที่ดี เช่น ความมกน้อย ในวัตถุ ในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แต่ถ้ามกน้อย ใน การทำงาน ที่เรียกว่า ขี้เกียจ หรือ ไม่ขวนขวาย คุกคาม ลอยซายแล้ว ก็เป็น ‘อบายมุข’ ชั้นต่ำสุด เป็นมิจฉาแท้ๆ ที่เดียว ส่วน ความมกน้อย ใน การทำความดี ก็จัดอยู่ใน มิจฉาสังกัปปะด้วย เพราะเป็น การเบียดเบียนตน ในเมื่อ **ยังรู้ว่า** มีความดีที่ยิ่งกว่านี้ และ มีความสามารถ มีโอกาสที่จะทำความดียิ่งกว่านี้ได้ เหตุใดจึงไม่ทำ เหตุใดจึงมกน้อยในความดี เหตุใดจึงหยุดอยู่ ไม่พากเพียรต่อไป ไม่เห็นแก่ท่าน เห็นแก่ตัวหรือ

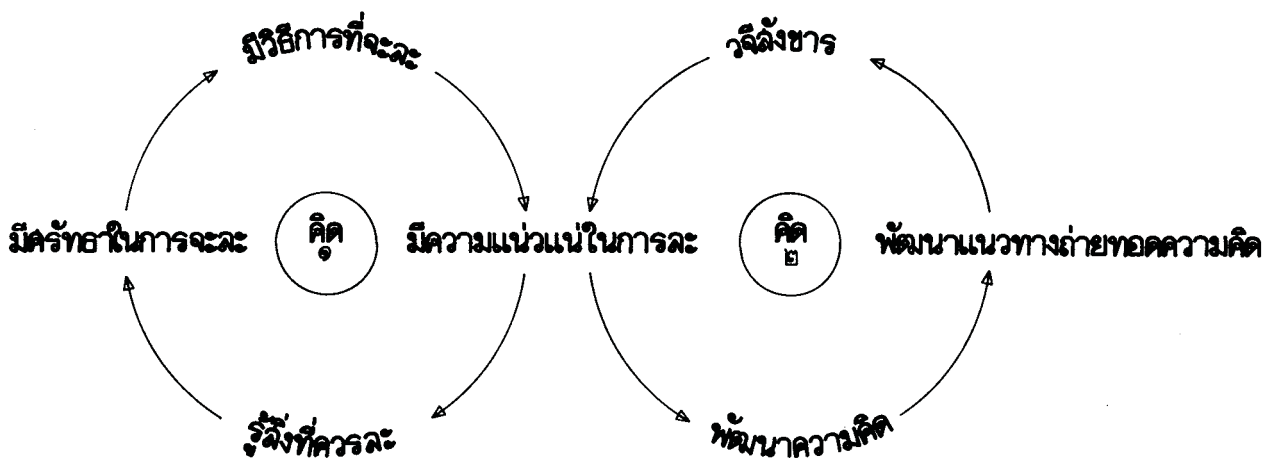
เหตุผลใดก็ไม่สมควรเลย ที่จะคิดว่า ตนเองพอได้แล้ว จบได้แล้ว ในการทำความดี การ **ไม่ทำความดี** ความเจริญขึ้นให้แก่ตน หรือ แก่ผู้อื่น ในขณะที่ตนยังไม่ตาย และ ยังมีความสามารถ มีโอกาส นั้น จึงเรียกว่า ยังไม่พ้นการเบียดเบียนตน ยังไม่เข้าสู่สัมมา เป็น ‘มิจฉาทิฐิ’ และ ย่อมเป็น ‘มิจฉาสังกัปปะ’ ตามมาแน่ๆ

เพราะฉะนั้น ในความลึกซึ้ง ความหมายของเบียดเบียน จึงมิได้มีอยู่เท่าที่เรารู้จักกันอย่างตื้นเขินว่า **ไม่ทำร้ายผู้อื่น** ก็คือว่า ไม่เบียดเบียน จบเท่านั้น การไม่ทำร้ายนั้น เป็นเรื่องที่ต้องรู้ได้โดยหยาบๆ อยู่แล้ว แต่หากเราพิจารณาผู้หญิงแต่งตัวงดงาม เนิตฉาย เป็นที่ “ชวนหู ชวนตา” ของชาวโลก ว่า เธอกำลังทำสิ่งที่ดี ที่ชอบ ที่ควร เป็น ‘สัมมา’ แล้ว ก็เป็นการเข้าใจผิด เพราะที่เธอทำอยู่นั้น เบียดเบียนตน เบียดเบียนท่าน ก่อกาม ดังนั้นเป็นต้น เรียกว่า กำลังเป็นต้นเหตุแห่งราคะ โทสะ

โมหะ และ ความเบียดเบียนพร้อมที่เดียว ผู้ที่จะสลัดมิจนาสังกัปปะ ต้องพยายาม
เข้าใจ ‘มิจนาศ’ ส่วนลึกซึ้ง เหล่านี้ให้ได้ด้วย เพราะเป็นเหตุเชื่อมโยงต่อกันอยู่

๑.๒ จากสังกัปปะ สู่วจา

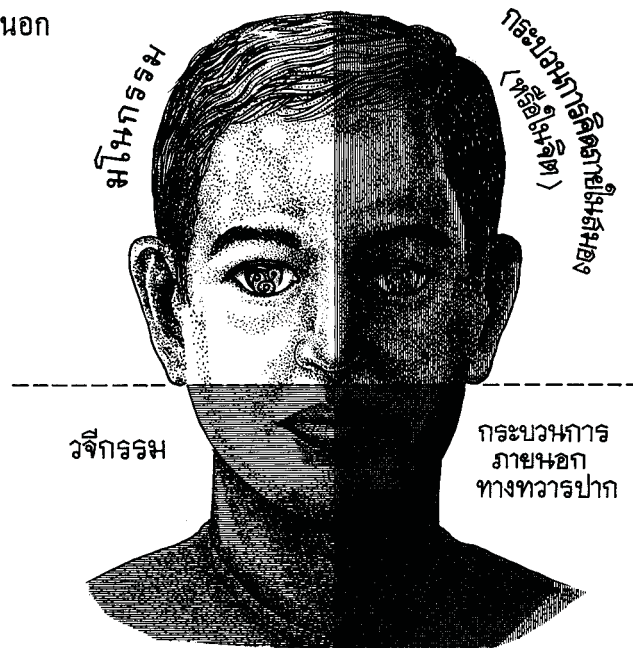
“นักคิด” จะพยายามคิด หาวิธีการ ทฤษฎี แบบปฏิบัติ นานับประการ เพียง
เพื่อเลี้ยงวิธีการ ทฤษฎี แบบปฏิบัติ ที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ ด้วยความ “หวง
กิลเลส” ของตน ไม่ยอมที่จะลด ละ ขัดเกลา กาย-ใจของตน สู่ ‘สัมมา’
อันแท้จริง จึงเกิด มีทฤษฎี มีแนวทางปฏิบัติมากมาย อ้างว่า เป็น
การพิจารณาจิตบ้าง เป็นกรรมฐานบ้าง เป็นตบะบ้าง เป็นวิปัสสนาบ้าง ฟังสังวรเถิดว่า
แนวทาง ‘สัมมา’ ของพุทธ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ มี **ทางเดียว**
คือ ถ้าเป็น ‘มิจนาศ’ ละก็ **ลด - ละ** กันให้จริงทำเดี่ยวทางเดียวเท่านั้น **ไม่มีทางอื่น**
อย่าให้ พญามารพาหลงเลย

แผนภูมิที่ ๓๑ กระบวนการความคิดที่เป็นสัมมาสังกัปปะ

การคิดนั้น ต้องใช้จิต ผู้ที่ไม่มีจิต จะคิดไม่ได้ จิตสั่งให้คิด และสั่งให้พูดอย่างนั้น อย่างนี้ กลไกระหว่างจิต และ วาจา นี้ เป็นกลไกที่ต่อเนื่อง เกิดจากจิต และมีสติประคองมา เป็น **วจีสัจจาร** (อยู่ภายในความคิด) จนออกมาออกปาก เป็น **วจีกรรม** จิตที่ดีจะควบคุมระบบกลไกนี้ มิให้ผิด มิให้ชั่ว แต่ให้ดี ให้เหมาะสม

ส่วนต่างๆ ของจิต หรือ ของมโนนั้น เป็นส่วนที่เกิดต่อเนื่องจากการดำริ หรือ **สังกัปปะ** เมื่อคิด เมื่อนึก ตรึกตรอง ใคร่ครวญ อยู่ข้างในสมอง เราเรียกกระบวนการภายในว่า **สังกัปปะ** กระบวนการสุดท้าย ของ **สังกัปปะ** ท่านเรียกว่า **วจีสัจจาร** อันคือ ความคิดที่เรียกได้ว่า เป็น 'คำพูด' ภายในสมอง แต่ยังไม่ผ่านปากออกมาให้ผู้อื่นได้ยิน มีเสียงออกมาให้ผู้อื่นได้ยิน เมื่อใด จึงจะเป็นวาจา หรือ **วจีกรรม** เมื่อนั้น พันความเป็น **สังกัปปะ** กลายเป็นวาจา พันรอบกระบวนการภายในสมอง เปลี่ยนเป็นกระบวนการภายนอก

แผนภูมิที่ ๑๒ แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง วจีสัจจาร และ วจีกรรม

๒.๒ ว่าด้วย สัมมวาจา

การพูด มีการประกอบกรรมทั้งทางใจ และทางวาจา เรียกว่า มีทั้งมโนกรรม และ **วจีกรรม** ดังกล่าวแล้ว พระพุทธพจน์ส่วนสัมมวาจา ตามมหาจัตตารีสกสูตร มีดังนี้ คือ

(๒๖๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาวาจา เป็นไฉน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาวาจาเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาวาจา ที่ยังเป็นสาสวะ
เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ อย่าง ๑ สัมมาวาจาของพระอริยะ ที่เป็น
อนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ฯ

(๒๖๗) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาวาจา ที่ยังเป็นสาสวะ เป็น
ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นไฉน คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้น
จากการพูดส่อเสียด งดเว้นจากการพูดคำหยาบ งดเว้นจากการเจรจาเพื่อเจ้า
อื่น สัมมาวาจา ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ ฯ

เมื่อเรารู้ มิจฉา วาจา จากหัวข้อ ๒.๒.๑ แล้ว เราก็ต้องพยายาม ทำ 'มิจฉา' ให้
หมดไป ให้เป็น สภาวะของ 'สัมมา' ได้แก่ ทำให้ ลักษณะที่ทั้งหมดไป ลักษณะ
ส่อเสียดหมดไป ลักษณะหยาบคายหมดไป ลักษณะเพื่อเจ้าหมดไป โดยเริ่มตั้งแต่
การลดลงๆ จนหมด

ในขณะที่กำลังกระทำ ลด 'มิจฉา' จะเรียกในภาษาพระได้ว่า สร้างสภาวะ
'สาสวะ' เป็นการกระทำ การสร้าง ด้วยเจตนางดเว้น มิให้สภาพ 'มิจฉา' เกิด
งดเว้นได้ทีใด ก็เป็นการลดละ ปรับเปลี่ยน ปลดปล่อย เป็นการสั่งสมบุญ เป็นผลแก่
ขันธ์ จนเกลี้ยงเกลตา สะอาด บริสุทธิ์ เป็น อนาสวะ ที่จะกล่าวรายละเอียดใน บทที่ ๓
หัวข้อ ๓.๑.๓

จะเห็นได้ จากพุทธพจน์ข้างบนว่า พระพุทธองค์กล่าวสัมมาวาจาเป็น ๒ ส่วน
เช่นเดียวกับ สัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ ที่ผ่านมาแล้ว และ เมื่อศึกษาต่อไป เราก็จะ
พบว่า พระพุทธองค์ทรงกล่าว สัมมาไว้เป็น ๒ ส่วน ในองค์ ๔ ทุกองค์ คือ
สัมมาสังกัปปะ ส่วนสาสวะ และ อนาสวะ สัมมาวาจา ส่วนสาสวะ และ อนาสวะ
สัมมากัมมันตะ ส่วนสาสวะ และ อนาสวะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วนสาสวะ และ
อนาสวะ

ในส่วนนี้ เราจะศึกษาเฉพาะ สัมมาวาจา ส่วนสาสวะ เท่านั้น
วาจา ใด ที่เคยเป็น มิจฉา และเราได้ทำการปรับปรุงให้เป็นสุจริต เป็นคำจริง

เป็นความจริง เป็นคำไม่ส่อเสียด ไม่หยาบ เป็นคำที่มคุณค่า มีประโยชน์ มีสาระ
แก่นสาร **ทำด้วยจิตที่รู้ว่า มีเจตนางดเว้นอยู่ตลอดเวลา** เรียกว่า **เห็น**
'เจตนาเจตสิก' ของตนจริงๆ

ผู้ใดเห็น 'เจตนาเจตสิก' แล้ว เรียกได้ว่า เป็นผู้รู้ 'กรรม' ตาม
พุทธพจน์ที่ว่า "เจตนาหัง ภิกขเว กัมมัง วทามิ" แปลว่า เจตนาอันนั้นแหละเป็นกรรม

ผู้เห็น 'เจตนาเจตสิก' จะรู้ว่า มีความจริงจิ่งในการกระทำ **มิได้ทำเล่น**
รู้ตัวว่า **เจตนาสร้างให้เกิดสิ่งนั้น ๆ ขึ้น** มีเจตนาบริสุทธิ์ มีเจตนาสุจริต **เจตนา**ดังกล่าว
เป็นสัมมา ซึ่งจะตรงกันข้ามกับเจตนาทุจริต หรือเจตนาไม่บริสุทธิ์ โกง โกง มีเล่ห์เหลี่ยม
เรียกว่า เป็น **มิจฉา ไม่ใช่สัมมา**

การจะ สลัดมิจฉา	เพื่อให้ เกิดสัมมา	จะทำได้สำเร็จตามบันได ๔ ขั้น คือ
ขั้นที่ ๑	ความงด	ภาษาบาลี เรียกว่า อารติ
ขั้นที่ ๒	ความเว้น	ภาษาบาลี เรียกว่า วีรติ
ขั้นที่ ๓	ความเว้นขาด	ภาษาบาลี เรียกว่า ปฎิวีรติ
ขั้นที่ ๔	เจตนางดเว้น	ภาษาบาลี เรียกว่า เวรมณี

ถึงขั้นนี้แล้ว เราก็จะต้องย้ำกันหน่อยว่า **จะต้องเจตนางดเว้น** จากอะไร
เรากำลังพูดถึงการ **งดเว้น** จาก **ทุจริต** อันคือ **มิจฉาวาจา** ๔ นั้นเอง **เมื่องดเว้น** ได้แล้ว
จึงจะเกิด **สัมมาวาจา ส่วนสาสวะ** ได้ **เกิดคำพูดที่เหมาะสม** ที่ดี ที่ควร ตามที่เรา
มี **ปัญญา** รู้จริง จะมีการปรับเปลี่ยนได้จริง เอนเอียงเข้าหาสภาพที่ **สมบูรณ์** ขึ้นได้เรื่อยๆ
การจะทำได้ดังนี้ เราต้องรู้จัก **เสียงสอง**

๒.๑ เสียงสอง

เมื่อ **ความคิด** ในสมอง เปลี่ยนสภาพเป็น **วาจา** จึงต้องมีเสียงผ่านออกมาทางปาก
ผู้นั้นจึงจะมีโอกาสรู้ใน **ความคิด** นั้นได้

กระบวนการนี้ จึงนับว่า **ละเอียดลออ** ดีกว่าการที่จะทำ **สมาธิ**
แบบนั่งเฉย ๆ **ไม่พูดไม่จา** แต่ที่จริงแล้ว การเดิน **สัมมาอารยมรรค** ด้วย **องค์ ๘**
โดยเฉพาะ ด้วย **สัมมาวาจา** นี้ จะง่าย และ สะดวกต่อผู้ปฏิบัติเอง ในการที่จะได้รู้
เสียงสอง เรียกว่ามี **'โสตทิพย์'** อันเป็น พุทธวิชา หรือ อภิญญา อย่างหนึ่ง

เสียงสอง นั้นหมายถึง เสียง ๒ ชนิด ได้แก่ ‘เสียงทิพย์’ กับ ‘เสียงมนุษย์’ ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ใน วิชา ๕ ประการ [แต่เดิมนิยมเรียกกันว่า วิชา ๘ ประการ] วิชา ที่กำลังกล่าวถึงนี้ คือ วิชา ข้อ ‘โสตทิพย์’ หรือ ‘ทิพย์โสต’ เป็น วิชา ข้อที่ ๓ ทว่า “...เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์ และ เสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกล (หู) และ ใกล้ (สันตึก) ด้วย ทิพย์โสต อันบริสุทธิ์ล่วง โสตของมนุษย์”

เสียงหนึ่ง คือ ‘เสียงมนุษย์’ ที่ออกมาจากปากคนนั่นเอง เป็นเสียงพูดธรรมดา จะเป็นภาษาเขมรชาติใด คำ ความหมาย อย่างไร ผู้รู้ภาษาคนชนดินนั้นๆ ก็รู้ได้ตามคำนั้น ความหมายนั้น ปกติ ธรรมดา และ ภาษานั้นๆ จะเป็น ‘มัจฉา’ หรือ ‘สัมมา’ ผู้มีภูมิรู้ ก็จะฟังรู้ได้ตามภูมิ

ส่วนเสียงสอง คือ ‘เสียงทิพย์’ ซึ่งหมายถึง ความรู้ยิ่ง (วิชา หรือ อภิญญา) ของ ‘ผู้รู้ยิ่ง’ (ผู้มีอภิญญา) จะได้ยินเสียงสองนี้ อันเป็น นามธรรม เป็น รูป เป็น ‘จิตวิญญาณ’ ที่ประกอบรวม อยู่กับ ‘เสียงมนุษย์’ หรือ เสียงหนึ่ง นั้นเอง ว่า เป็น ‘มัจฉา’ หรือ ‘สัมมา’ เป็น ‘อกุศล’ หรือ ‘กุศล’ ได้อย่างรวดเร็ว แฉวไว สุขุม ละเอียตอ่อน (มุกุฏ) จริงๆ

กล่าวคือ ผู้พูดเอง จะได้ยินเสียงของตนเอง และ จะรู้ด้วยตนเอง ด้วยการได้ยินของตนเอง ว่า วาจาที่ตนเปล่งออกไป มีความเป็นมัจฉา มีความหยาบ มีความส่อเสียด มีความเท็จ มีบาปร้ายเพียงใด และ ออกมาจากจิตสังขาร จาก วิจิตสังขาร ที่เป็น ‘มัจฉา’ หรือ ไม่ ก็รู้ได้เอง ลดเอง และ ละเอง ปรับปรุงด้วยตัวเอง เพราะได้ยินเสียงสอง ย้อนกลับเข้ามาในหูของตน จะทำให้มีโอกาสได้ควบคุม กาย วิจิ มโน ของตนเอง ให้สู่ ‘สัมมา’ เป็นสุจริตอยู่เสมอ ได้จริง มากขึ้น สูงขึ้น

ผู้เรียนมา ถูกทางพุทธแท้ ฝึกฝนตาม สัมมาอาริยมรรค องค์ ๘ มาเสมอ เข้าว่องเขี้ยวจริง จะมี ‘สมาธิพุทธ’ ได้จริง เกิด ‘ฉานพุทธ’แท้ มี ‘อภิญญา’ตามพุทธวิชา ดังกล่าวนี้แน่นอน ‘อภิญญา’ ของพระบรมศาสดาแห่งพุทธ จะละลด ‘มัจฉา’สู่ ‘สัมมา’ เพื่อการหมด ‘อนาสวะ’ หรือ ถึงจุดบรรลุ “อัสวักขยญาณ” ได้ด้วยประการอย่างนี้จริง เป็นสวากขาตธรรม เรียกร้อง ให้มาพิสูจน์ได้ จะมีใช้ ‘อภิญญา’ ที่ยิ่งพาสู่ ‘มัจฉา’ มงาย เสริมกิเลสยิ่งขึ้น แน่

นี่คือ การทำสมาธิ นี่คือการสร้าง **อริโย สัมมาสมาธิ** การสร้างสมาธิ แบบนี้จะไม่มีการนั่งง่วง นั่งโงก แบบฤษีเดียรัลย์ แต่จะเป็นระบบการเดินมรรค ที่ถูกต้องตามคำของพระพุทธองค์ การนั่งหุบปากอยู่เฉยๆ *ไม่พูดไม่จา* จึง **ผิดลักษณะการสร้าง "สัมมาสมาธิ"** อย่างถนัดชัด ดังนี้ เห็นโทนโท ก็เรื่องของวาทา นี้เอง **ไม่ใช่ทางแห่งสัมมาอริยมรรค** ไม่ว่าจะป่องค์ ๑ อ่องค์ ๓ อ่องค์ ๔ อ่องค์ ๗ อ่องค์ ๘ หรือ อ่องค์ใด ๆ เราพึงสังวร **สัมมาปฏิบัติ** ของพุทธให้ดีเถิด

อนึ่ง สัมมาวาทาน นอกจากจะต้องควบคุมมิให้เป็น **มิจฉาวาจา** ๔ แล้ว ยังจะต้องระวังมิให้เป็น **วจีหุจริต** เช่น วาทาที่จะก่อให้เกิด **กาม** วาทาที่จะก่อให้เกิด **พยาบาท** อันได้แก่ วาทาที่จะก่อให้เกิด **นิรวณ** ทั้งหลาย รวมทั้ง **ฉินมิทสะ** และ **อุทัจจะ** ด้วย ยิ่งถ้าเป็นวาทาที่จะก่อให้เกิด **วิภิกิจฉา** คือ ความคลางแคลงสงสัยแล้ว ยิ่งเป็นวาทาที่ไม่ดีเป็นหุจริต เป็นส่วนของความเพ้อเจ้อเอามาก ๆ **การพูดที่เป็นสัมมา** จึงคือ **การพูดเพื่อขัดเกลากิเลสนิรวณ** พูดให้เกิดความกระจ่าง ชัดเจน เกิดปัญญา เกิดความสะอาดบริสุทธิ์ ในกายและจิตได้

สรุปได้ว่า วาทาใด วาทาใคร ที่สามารถพูด ให้ผู้อื่นได้รับเนื้อหาแก่นสาร มีคุณธรรม มีประโยชน์ เป็นคำพูดที่ฟังได้ ฟังดี มีสาระ ทำให้เกิดความละอาย คลาย จาง ทำให้ผู้อื่นสบายด้วยการปลดปล่อยทุกข์ ปลดปล่อยหุจริต ปลดปล่อยอกุศลได้ เรียกได้ว่า เป็น **สัมมาวาทา**

ยิ่ง **คำพูด** ไต ทำให้ผู้ฟังหมดอกุศลในทันทีทันใด หุจริตขาดหายไปจริง ๆ เรียกว่า เป็น **สัมมาวาทาที่มีประสิทธิภาพ มีปาฏิหาริย์** เรียกว่า **อนุศาสน์ปาฏิหาริย์** เรียกว่า เป็นคำสอนที่มี **ผล** มี **อำนาจ** ให้เกิดการละหุจริต ละมิจฉา เข้าสู่ 'สัมมาปฏิบัติ' โดยพลัน

ผู้พูด **รู้ได้** พูดได้ **อย่างที่ตัวเองทำได้** ก็เป็นส่วนบุญ ที่มุ่งหมายให้เกิดการขัดเกลาคือผู้อื่น เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาให้ผู้ฟังได้รับดี ได้รู้ดี ได้ทำดี เรียกว่า **การพูด** นั้น เป็นส่วนแห่งบุญ เป็นการอุทิศส่วนบุญ ที่ถึงได้ เป็นจริง พิสูจน์ได้

การพูด การสอน ให้เกิดดี ให้เกิดการทำความดีกันอย่างมีป้าฏิหาริย์ได้แท้ และยิ่งมากแท้ ยิ่งดีแท้ สู่อัจฉริยะ เรียกว่า ศาสนา พระศาสดาทุกองค์ก็ใช้ คำพูด คำสอน^{นี้} เป็นหลักใหญ่ เป็นคำบอก คำอธิบาย ผู้ใดมีคำสอน จนผู้นั้นสามารถ นำคำสอนนั้น มาประพฤติ มาปฏิบัติ มาปรับปรุงตน ให้เกิดจริยธรรม ให้เป็นคนดี มี กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ทัดชนได้ เพราะคำสอนของท่าน เรียกได้ว่า มีสัมมาวาจา เมื่อมีคนจำนวนมาก ได้ศึกษาตาม ทำได้ตาม สืบสาน คำสอน สืบกันต่อไป คำสอน จึงกลายเป็น ศาสนา ตัวคำสอน จึงเป็นสิ่งที่จะยืนนานต่อไป ผู้สืบทอด คำสอน ก็จะต้องรู้ว่า กำลังสืบทอด คำสอน ของศาสดาองค์ใด เช่น พระพุทธสาวก ก็จะต้องสืบสาน คำสอน ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสมณโคดม

คำพูด จะสามารถทำให้คนเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนความคิด เปลี่ยน จิตใจได้มาก เพราะมันสามารถสื่อ สื่อ แสดง อธิบาย กระจายความกระจ่างได้มาก ทำให้เกิดความรู้ ลึกซึ้ง เข้าใจ แจ่มแจ้ง ทำให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธาได้จริงๆ พระศาสดาจึงต้องพูดเก่งทุกองค์ ท่านจะพูดเป็นปัญญา พูดเป็นปรัชญา พูดเป็น ความรู้ พูดเป็นวิชา พูดให้หายง พูดให้หายงมลาย พูดให้หายสงสัย พูดให้หายโง่ พูดให้เกิดความสว่าง ความตื่นโพล่ง ความเบิกบาน ร่าเริง เป็นคำพูดที่ทั้งคุณภาพ และ ทั้งประสิทธิภาพ

นี่คือ สัมมาวาจา อันเป็นการทำงานอย่างหนึ่ง ที่มีประโยชน์มาก ประโยชน์ยิ่ง ประโยชน์ใหญ่ ต่อมนุษยชาติทั้งหมด ทุกคนจึงพึง ละมิจฉาวาจา และ สร้างสัมมา วาจา ให้ได้จนสำเร็จ เรียกว่า บรรลุ สัมมาวาจา สังสมเป็นความเสพย์คู่กันกับสัจจะ เพื่อสร้างวาสนาบารมีแก่ตนเอง

เราทุกคนต้องช่วยตัวเอง ต้องทำเอง ผู้บอกเพียงบอกได้ ผู้สอน เพียงสอนได้ แต่การจะลด ปลดปล่อย กระทำออก เราต้องทำเอง มิฉฉาของเรา เราจะต้องเปลี่ยนของเราเอง สังวรระวังเอง หัดควบคุมดูแล ฝักอบรมจิตของตนเอง ทำให้บ่อยเสมอ ทรงชน กระทำชน ให้เป็นสัมมาเสมอ อย่าให้เป็นมิฉฉา อย่าให้เป็น ทุจริต อุกุศลได้เลยเป็นดี

๒.๒ สัตตมิจฉา - ตำรวมวาจา

เมื่อรู้ว่า มิจฉาวาจาเป็นอย่างไร (ดู ๒.๒.๑) พุทธบริษัทพึง สัตตมิจฉา ให้ได้ตามพุทธานุศาสน์เถิด เมื่อ สัตตมิจฉาแล้ว มิใช่ว่า จะถึง สัมมวาจา ได้ทันที เพราะการประพฤติปฏิบัติกว่าจะถึง ‘สัมมา’ สมบูรณ์ นั้น ละเอียดยิ่งนัก **แนวทางสู่สัมมา** จึงต้องผ่าน **การสังวรระวัง** ที่เรียกภาษาพระว่า “**ตำรวม**” ในที่นี้ จะพูดเฉพาะแต่เรื่อง **การตำรวมวาจา**

การตำรวมวาจา มิใช่การหุบปากอยู่เฉยๆ โดยไม่พูดกัน การหุบปากเฉยๆ ปล่อยปละละเลย ใครจะทำผิด ทำชั่ว ทำอะไร ก็ปล่อยไปตามใจ ไม่มีการบอกกล่าว ตึงเตือนกัน พระพุทธองค์ มีทรงสรรเสริญ ถึงกับในบางครั้งทรงกล่าวประณามบุคคลเช่นนั้นว่า “**โมฆบุรุษ**” ดังปรากฏใน พระไตรปิฎก เล่ม ๔ มหาวรรค ภาค ๑ “**ปวารณานันธกะ**” ข้อ ๒๒๔-๒๒๖ ตามเรื่องที่ว่า ครั้งหนึ่ง พระภิกษุจำพรรษาอยู่ด้วยกันเป็นหมู่ใหญ่ ในอาวาสแห่งหนึ่ง ในโกศลชนบท และมีผู้เกรงว่าจะเกิดการทะเลาะกัน จะอยู่กันไม่ได้สงบสุขตลอดพรรษา ก็ตกลงกันว่า จะไม่พูดกันเลย จึงถูกพระพุทธองค์ทรงติเตียนอย่างหนักว่า “...**เป็นโมฆบุรุษ เป็นผู้อยู่ร่วมกันอย่างปลุสสัตว์อย่างแพะ อย่างคนประมาท อยู่ร่วมกันแท้ๆ ยังยืนยันว่าอยู่จำพรรษาเป็นผาสุก**” เพราะเหตุแค่นี้จึงเปล่งวาจา ไม่ทักทาย ไม่ปราศรัยต่อกันและกัน แท้ๆ ยังถูกว่าปานนี้

การตำรวมวาจา หมายถึง **การรู้จักเลือก ใช้คำพูด รู้จักระมัดระวังวาจา** รู้จักการยับยั้ง ควบคุม สมควรหยุด หยุด สมควรพูด พูด รู้จักการระงับ เพื่อให้ผลกระทบที่จะเกิดจากวาจาของตนนั้น ก่อปฏิริยาที่ **ไม่เป็นกาม ไม่เป็นพยาบาท และไม่เป็นการเบียดเบียน** แต่ให้เกิดปฏิริยาที่จะเป็นไปในทางก่อให้เกิด **ปัญญาสุตธรรม และเกิดศีลเสขธรรม** ตรงตามขอบเขตของศีลของธรรม และสอดคล้องกับกระบวนการ **สัมมาอาริยมรรค** และไม่ให้ ผลกระทบ เป็นการเข้าไปทำให้ใครร้ายใครชั่ว (อนุปวาโท)

ดังนั้น นอกจากจะรู้จัก **มิจฉาวาจา** รู้จัก **สัมมวาจา** แล้ว เราจะรู้ให้ชัดให้แจ้ง ก็ต้อง **ฝึกหัดอบรม** คือ พูดตามปกติธรรมดา แต่ต้อง **ตำรวมสังวรศึกษา** ควบคุม อ่านวาจา และ ศึกษาผลกระทบ พยายามให้เกิดปฏิริยามีผลตามที่พึงประสงค์ให้ได้ ตลอดเวลา ในทุกกรณี รู้หายับ รู้ละเอียดยับ รู้ประมาณ หมู่กลุ่ม กาละ เทศะ บริษัท

รู้เหตุ รู้ผล รู้สมมุติ รู้โลก รู้ให้ได้ว่า ชาวบ้านชาวเมืองเขาพูดกันอย่างไร เลือกให้ได้ คำที่สื่อความหมายได้ ชัดเจนที่สุด เป็นประโยชน์ที่สุด และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ในการเผยแพร่ธรรมะ หรือ การสั่งสอน ประชาชนให้รู้จักศีล รู้จักรักรรณน พิชิต การที่ทำการมาตามประเพณี เรียกว่า การเทศน์ และ ผู้ที่เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นผู้ศัลยกรรม มีสภาวะพอที่จะสอนคนอื่น ให้เชื่อตามได้ คือ พระ ผู้ที่จะได้รับเชิญให้ขึ้นธรรมาสันเทศน์ จึงคือ พุทธบริษัทฝ่ายภิกษุ เราลองมาวิเคราะห์ดูที่หรือว่า การเทศน์ในปัจจุบันนี้ สมองวัตถุประสงค์ที่ควรจะเป็นเพียงใด

เราคงจะต้องยอมรับโดยไม่มีทางโต้แย้งว่า การเทศน์จากโบราณบนธรรมาสันในปัจจุบันนี้ หมดประสิทธิภาพ เป็นความสูญเปล่า เสียเวลา เสียแรงงาน และ เสียผล ไม่ก่อปัญญา ไม่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา ของพุทธบริษัท เพราะคนฟังไม่รู้เรื่องแล้ว อาจจะเนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง แต่ที่แน่ ๆ คือ ภาษาที่ใช้ ไม่ใช่ ‘สัมมาวาจา’ เสียแล้ว เพราะ ไม่ใช่คำของชาวบ้านชาวเมืองเสียแล้ว แม้ภาษาไทยที่อธิบายในโบราณ ก็หมดสภาพความเป็น “คำของชาวเมือง” แม้จะเป็นภาษาไทย แต่ก็ไม่ใช่ภาษาที่ประชาชนฟังรู้เรื่อง ไม่ลึกซึ้ง ไม่ได้ประโยชน์ ไม่เป็น มหโต อุตถายะ คือ ไม่มีประโยชน์ยิ่ง ประโยชน์ใหญ่ กันแล้ว ฟังเทศน์ครั้งใดจึงหลับครานั้น ในที่สุดจึงเลิกฟัง เพราะเสียเวลา ผู้ที่มองเห็นปัญหา จึงพยายามหาทางแก้ นักพูด หรือนักเทศน์สมัยใหม่ส่วนใหญ่ จึงเทศน์ เพื่อให้หน้าสนใจ ให้หน้าสนุก ใช้ภาษาทันสมัยล้าสมัยด้วยซ้ำไป เป็นที่เข้าใจที่สามารถตั้งศรัทธา และความสนใจของประชาชนกลับมาได้บ้าง แต่การพูด-พูด-พูด ที่มีได้เป็นไปเพื่อการขัดเกลา เพื่อการอบรมกาย วาจา ใจ ให้เข้าสมาธิ มิได้เป็นไป เพื่อความรู้จักจิตวิญญาณ รู้จักโลก รู้จักธรรม รู้จักสัจธรรมของชีวิต ก็ไม่ใช่เรียกว่า สัมมาวาจา อีกนั่นแหละ เพราะผู้ฟัง ฟังด้วยความสนใจ สนุก เพลิดเพลิน แต่แล้วก็ไม่รู้ว่า จะปฏิบัติตนอย่างไร ไม่รู้ว่า จะต้องทำอย่างไรกับกิเลส เพราะการพูดนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ ความชำระ กิเลสอาสวะ การฟังการพูดนั้น จึงไม่เกิดประโยชน์ มิใช่สัมมาวาจา ตามสัมมาอาริยมรรค

การสำรวจมวจา จะเกิดได้ ก็ต่อเมื่อ ผู้พูด มีการสำรวจ สำรวจ โดยเฉพาะ สำรวจจิตใจ ด้วย เพราะคนเราจะมี ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ในการพูด พูดก็ด้วยตนเอง ได้ลดราคะ โทสะ โมหะ ลงไปเรื่อย ๆ แล้ว นั่นคือ พ้นการเบียดเบียนตน

ได้แล้วบางส่วน ทำตนเองให้เจริญได้แล้วบางส่วน ทำประโยชน์ตนได้แล้วบางส่วน จึงจะหาทางพูดสัจจะเหล่านั้นให้ผู้อื่นฟังได้ การพูดต้องสังวร สำรวม ระวังมิให้ผู้อื่นเกิดระคะโทสะ โมหะ แม้ว่า การพูด สัจจะ การช้ชอกุศล จะก่อความไม่พอใจในคนบางคน ผู้พูด ก็ต้องระวัง ประมาทให้ดั่งที่สุด ให้เกิดสาระประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ที่สูงกว่า เพื่อสาระที่ประเสริฐกว่า แต่แท้จริงแล้ว ผู้ที่มี ภูมิขะ หรือ ความไม่พอใจต่อการช้ชอกุศล ก็เพราะว่า “ หวงกิเลส ” ตัวนั้นของตนอยู่อย่างมากมายนั่นเอง จนกระทั่งไม่ยอมแม้จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากของตน

ดังนั้น การปฏิบัติสัมมาวาจาส่วนสาสวะนี้ จึงยังไม่เป็นความราบรื่นเรียบร้อย ไปเสียทีเดียว ยังจะก่อผลกระทบที่ไม่ดีในคนบางคน บางหมู่ ยังเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้คนสะเทือนใจ ไม่พอใจ เกิดภูมิขะ เกิดโทสะ เกิดความพยายาม เป็นการเติมเชื้อแห่งโทสะมูลจิต ให้ผู้อื่นอยู่ ผู้พูดด้วยสัมมาวาจา จึงพึงพยายามฝึกหัดใช้ศิลปะในการพูด ให้เกิดประโยชน์สูง ประหยัดสุด ให้เกิดปฏิภิกิริยาทางบวก ให้มากที่สุด ให้เกิดปฏิภิกิริยาทางลบ ให้น้อยที่สุด แต่มิใช่ว่า จะหยุดช้ชัจธรรม

การช้ชัจจะ การช้ชอกุศล เป็นงานที่จะต้องกระทำ หยุดไม่ได้ เพราะสิ่งนี้คือ ศาสนา สิ่งนี้คือ หลักธรรมที่จะคำจุนโลกต่อไปไว้ได้ ถ้าไม่สอนกุศล – อกุศล ให้คนรู้จักแล้ว คนจะรู้จักทำอะไร นอกจากทำตามใจกิเลสตน เหมือนเด็กเกิดมาไม่มีคนสั่งสอนขัดเถลา มาร อสุร ขาดาน ก็เอาไปเป็นบริวาร เป็นพรรคพวก หมด

งานประกาศ สัจธรรม สืบทอด สัลเลขธรรม จึงเป็นงานที่ต้องอาศัยการปฏิบัติธรรม ด้วยองค์สัมมาวาจา เป็นอย่างมาก การต่อสู้กับอัสัจจะ การต่อสู้กับอสุร จะยังคงมีตลอดชั่วกาลนาน ผู้เดินมรรคองค์นี้ด้วยรู้ ด้วยปัญญา ด้วยผัสสะ ด้วยความกล้า ด้วยความอดทน จะได้กรรมฐานในการฝึกจิต ฝึกตน ให้วาง ให้อ่อน ให้อ่อน ให้สงบ เข้าสู่สภาวะแห่งสันติได้อย่างแนบเนียน และ ราบรื่น เพียงใด ก็เพียงนั้นเท่าที่ยังเป็น สาสวะ เป็นส่วนบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้อยู่ จนกว่าจะถึงสภาวะ อนาสวะ ได้ อย่างสะอาด บริสุทธิ บริบูรณ์

อย่างไรก็ตาม พูดอย่างเดียว สอนผู้อื่นอย่างเดียว ตนเองไม่ทำอะไร รู้ว่าดีแล้ว ไม่ทำดี พูดว่าดี แล้วไม่ทำดี แล้วจะเกิด “ ดี ”

ขึ้นในโลกนี้ได้อย่างไร ใครจะเป็นผู้ทำ ถ้าเราเองไม่ทำ การกระทำ
ความดี คือ ความดี การกระทำความดี คือ การลงมือประกอบ สร้าง
ผลิต สิ่งที่ดี เราจะทำหรือไม่ เราต้องตัดสินใจเอง

“พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น ทำอย่างไร พูดอย่างนั้น” (ขล่าวาที่ ตถาคต ฯ)

นี่คือ เอกลักษณ์ ของพุทธบริษัทผู้ได้พัฒนาตนแล้ว เรียกว่า ผู้เจริญ หรือ อริยชน

๒.๓ สัมมาวาจา ฝ่ายผู้ฟัง

การพูด ที่จะเป็น สัมมาวาจา ได้ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ
ผู้ฟัง ถ้า ‘ผู้ฟัง’ ไม่รับ หรือ ไม่ฟัง หรือ ฟังไม่ไหว คำพูดนั้น ก็เป็น มิฉฉาวาจา
ดังกล่าวแล้ว ใน ๒.๒.๑.๒ ผู้พูดจะต้องประมาณให้พอดี แต่อย่างไรก็ตาม
ก็ต้องหาทางเพิ่มภูมิปัญญาของ ‘ผู้ฟัง’ ให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ

‘ผู้ฟัง’ ก็ต้องสังวร ว่า **ตนเองกำลังศึกษา** จึงต้องฟัง ด้วยความ
ตั้งใจ ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ ด้วยความอดทน เปิดใจรับรายละเอียด ความลึกซึ้ง
เหตุปัจจัยแวดล้อม และ ข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งจะมีให้เสมอ จะได้ปัญญามากขึ้น ได้ความรู้
ความเข้าใจกว้างขวางขึ้น ได้เพิ่ม **ฐานการรู้** ขึ้นเรื่อย ๆ

แต่การรู้ เพียง “รู้” เป็นแค่ ‘ผู้รู้’ ต่อให้เป็น ‘ผู้รู้’ มาก ผู้จำได้มาก
คล่องปากขึ้นใจ สามารถสาธยายสั่งสอนผู้อื่นก็ได้เก่งด้วย ทว่าไม่บรรลุธรรมอันใด
แม้ในชาตินี้ พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ชัดเจนว่า คือ บุคคลผู้ปทปรม หรือ คนผู้ชื่อว่า
ปทปรม ซึ่งเป็นผู้ที่น่าสงสารที่สุด ถือว่า เป็นคนต่ำที่สุด เป็นคนหลง เป็นคนหนาด้วย
กิเลส เรียกเต็ม ๆ ศัพท์ได้ว่า เป็นคนชนิด “**ปทปรมปุณฺณ**”

ทว่า เป็น คนต่ำที่สุด น่าสงสารที่สุด เพราะเหตุไร ? ก็ลองอ่าน คำตรัสของ
พระพุทธองค์ คู่ก่อนเกิด

“บุคคลใด ฟังพระพุทธพจน์ ก็มาก กล่าว ก็มาก จำทรงไว้ ก็มาก
บอกสอน ก็มาก แต่ไม่มีการบรรลุมรรคผลในชาตินี้ บุคคลนี้เรียกว่า
บุคคลผู้ปทปรม” [จาก พระไตรปิฎก เล่ม ๓๖ ข้อ ๑๐๘ พระอภิธรรมปิฎก
ชาตูกถาปุคคัลบัญญัติปกรณ์ จตุกกนิทเทศ]

คนชนิดนี้ ก็ขนาด ‘ได้ฟัง’ พระพุทธพจน์ มามาก แลมนำมากแล้ว ก็มาก

จำไว้ ทรงภูมิไว้มาก บอกสอนเขาอื่น ก็มากด้วย ปานฉะนี้แท้ๆ *ยัง*ไม่สามารถมีมรรค
มีผลได้เลย แล้วมันจะนำสงสารขนาดไหน อย่างนี้ไม่น่าสงสารหรือ มันต้องเป็นคน
หนาไปด้วยกิเลสอย่างมากจริงๆ ถือว่า ยังเป็นผู้มืดบอด (บางคนยิ่งกว่าคนตาบอด) นับว่า
เป็นผู้ยังโง่งชนิด *แบกอยู่เอาไม่ได้* (อวิชชา) ยังไม่ได้สังขาร แม้จะ *'ได้ฟัง'* สังขาร
ก็มากออกปานฉะนี้แล้ว ยิ่งกว่า *'นกไม่เห็นฟ้า ปลาไม่เห็นน้ำ'* เสียอีก มันนำสงสาร
ยิ่งไปกว่าคนสมองมืดที่โง่เข่าจริงๆ หรือ คนยังไม่ *'ได้รู้ ยังไม่ได้ยิน ไม่ได้ฟัง'*

ดังนั้น คนที่แม้จะเรียนได้สูง จบปริญญาเอก เป็นปราชญ์ผู้ชาญฉลาดเรื่องต่างๆ
เหลือหลาย คิดสูตรวิทยาศาสตร์ได้พิเศษ มีปัญญาหาเงินได้เป็นอภิมหาเศรษฐี ปานใดๆ
ถ้าได้มาเรียนธรรม *'ได้ฟัง'* สังขาร แต่ไม่ได้บรรลุมรรคผลใดในชาตินั้น ก็ยังคือ
'ปทปรมปุถุชน' อยู่นั่นเอง คนเช่นนี้ใช้จะไม่มี ซึ่งก็น่าจะรู้ว่า รู้จุดเสีย บางคนแก้ไขได้

'ปทปรม' หมายความว่า ผู้มืดบอดเป็นอย่างยิ่ง (*นี้แปลโดยพยัญชนะ*), ผู้ได้
อย่างสูงสุดเพียงถ้อยคำ แต่ไม่สามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำนั้นลึกซึ้งแท้ ถูกตรง
แท้ จนศรัทธาปฏิบัติตามสังขารนั้นจริง จนเป็นผู้ได้ธรรมนั้นๆ ครอง หรือ ทรงสภาพ
ตามธรรมนั้นๆ จึงชื่อว่า *ไม่สามารถบรรลุธรรมในชาตินั้นได้เลย* คือ เป็นไม่ได้ แม้แต่
จัมมรรค และ เคนมรรค เข้าสู่สัมมาอาริยมรรคบ้าง ได้เป็น *โสดาปัตติมรรคบุคคล*
ก็ยังไม่รู้ตัวรู้ตนไม่ได้ ก็คงได้แต่ *'ได้รู้'* ท่องได้ เข้าใจเพียงเหตุผล และ บุญติดอยู่เท่านั้น
จะผกผันได้ วิจัย วิเคราะห์ได้เก่งปานใดๆ ก็เป็นได้เพียง นักวิชาการ หรือ นักตรรกวิทยา

ส่วน *'กัลยาณปุถุชน'* นั้น คือ ผู้มีคุณธรรม มีสังขาร อันบัณฑิตพึงนับว่า
เป็นความดีแท้พอขนาด พอสมควรแล้ว จะมีคุณธรรมมาแต่เดิมรู้ดีเอง และ ทำดีนั้นอยู่
โดยไม่ได้ฟังสังขารนั้นมาจากใคร ก็ตาม หรือ จะ *'ได้ฟัง'* แล้วฝึกตาม ทำตาม ก็ตาม
ขอให้เป็นผู้มีคุณธรรม ทรงธรรมนั้นๆ บ้างแล้วจริง แม้จะเข้าข่าย *โสดาปัตติมรรค-*
บุคคล ที่ยังไม่เที่ยง ก็ตาม เที่ยงแล้วบ้าง ก็ตาม แต่ตนเองยังไม่รู้แจ้ง ไม่รู้แก่น ไม่รู้ชัด
จนวัดตนได้ ทว่า ก็มั่นใจในหลักธรรมที่รู้ กับ ความเป็นจริงของคุณธรรม ที่ตนได้
ตนมีเพียงพอ และมีคุณภาพ มีปริมาณเพียงพอ ที่บัณฑิตพึงนับได้ถือได้ จึงจะเรียกว่า
'กัลยาณปุถุชน' ซึ่งต้องต่างกับ *'ปทปรมปุถุชน'* แน่

บุคคลที่ **ได้รับฟัง** ธรรมแล้ว จะได้บรรลุธรรมหรือไม่ เป็นบุคคลผู้บรรลุได้ง่าย หรือยาก พระพุทธองค์ จัดขอบเขตไว้ ๔ เหล่า คือ

๑) **ปทปรม** ดังกล่าวมาแล้ว “บุคคล **แม้ได้ฟัง** พระพุทธพจน์มากก็ตาม.... ฯลฯ” แล้วตนก็ **ไม่ได้มรรค - ผล** ก็ตายไปเสียชาติเปล่า ๆ นี่คือ **ผู้ได้รับฟังธรรมแล้ว** แท้ ๆ แต่ **ไม่ได้บรรลุธรรม** เป็นคนต่ำสุด ระดับที่ ๑

๒) **เนยยะ** พระพุทธองค์ตรัสระบุ บุคคลผู้เป็น ‘เนยยะ’ เป็นไหน คือ “การ **บรรลุ มรรค ผล** เป็นขั้น ๆ ไป ย่อมมีแก่บุคคลใด โดยเหตุอย่างนี้ คือ โดยอุทเทส (มีผู้กล่าวถึงชี้แจงแสดง ให้ฟัง) โดยไต่ถาม โดย ‘ทำ’ ไว้ในใจโดยแยบคาย โดย สมาคม (คือ มารวมกันประชุมกัน ไม่ใช่หนีปลีกเดี่ยว) โดยคบหา (คือ สังคมกัน สร้างสัมพันธ์ต่อกัน ไม่ใช่ไม่คบหา) โดย สนทนากับ กัลยาณมิตร (มิตรที่ดีจริงถูกธรรม ยิ่งเป็นพระอริยะยิ่งสูง ก็ยิ่งคือ มิตรดีแท้) บุคคลนี้ เรียกว่า บุคคลผู้ **เนยยะ**”

๓) **วิบัญญัติัญญ** บุคคลผู้ ‘วิบัญญัติัญญ’ เป็นไหน คือ “การ **บรรลุ มรรค ผล** ย่อมมีแก่บุคคลใด ในเมื่อท่าน จำแนก เนื้อความ แห่งภายิตที่ย่อ ให้พิสดาร (ได้ฟัง กันเท่านั้น) บุคคลนี้ เรียกว่า บุคคลผู้ **วิบัญญัติัญญ**”

๔) **อุคฆติตัญญ** บุคคลผู้ ‘อุคฆติตัญญ’ เป็นไหน คือ “การ **บรรลุ มรรค ผล** ย่อมมีแก่บุคคลใด พร้อมกับเวลา ที่ท่าน ยกหัวข้อขึ้นแสดง (ไม่ต้องขยายอธิบายพิสดาร) บุคคลนี้ เรียกว่า บุคคลผู้ **อุคฆติตัญญ**”

การรับฟัง การรับรู้ ^{ซึ่ง} ^{ซึ่ง} **นลิกชงนัค** โดยเฉพาะ **การรับฟัง การรับรู้** **เกี่ยวกับธรรม** ก็เป็นกรรมที่สั่งสม ให้ได้รับรายละเอียด ได้รับความเข้าใจ ความกระจ่าง เกิดปฏิภาณในการจับความ เก็บความ ย่อความ ขยายความ สรุปความ รวมความ เรียงความ ประมวลความ **จิตวิญญาณ** ของเราจะเป็นเสมือนสมองกลสะสมข้อมูล ที่จะนำออกมาใช้ได้เมื่อต้องการ ยิ่งฟังมาก รับมาก ด้วยความตั้งใจแล้ว ความเชี่ยวชาญในการฟัง และการสะสมความรู้จะเพิ่มจนเรื่อย จนสามารถรับเข้า และ ถ่ายออกได้เป็นอัตโนมัติทีเดียว

ผู้ฟังธรรมจึงมีควรประมาณในการฟัง ไม่ว่าจะมาก ว่าน้อย ไม่ว่าจะยาว ว่าสั้น ไม่ว่าจะกว้าง ไม่ว่าจะละเอียด ไม่ว่าจะง่าย ไม่ว่าจะยาก ย่อมจะมีส่วนที่เราารู้แล้ว มีส่วนที่เราฟังรู้เพิ่ม และมีส่วนที่เรายังเข้าใจไม่ได้ซักระลอก จนถึงส่วนที่เรายังรับไม่ได้เลย ก็ฟังไปด้วยหู ด้วยตา ด้วยใจ จะได้ประโยชน์เต็มที่ในการฟังธรรม

สัมมาวาจา จึงประกอบด้วย การคิด การพูด และ การฟัง ซึ่งหมายถึง ฟังผู้อื่น และ ฟังตนเอง เพื่อพิจารณาปรับปรุงพัฒนาตนเอง ให้สะอาดบริสุทธิ์ บริบูรณ์ขึ้น เพิ่มภูมิปัญญาของตนเอง และ ผู้อื่น ในสารัตถะของธรรมให้มากขึ้น ๆ จนถึงความเป็น **ผู้รู้** เพื่อความเป็น **ผู้ดี** ต่อไป

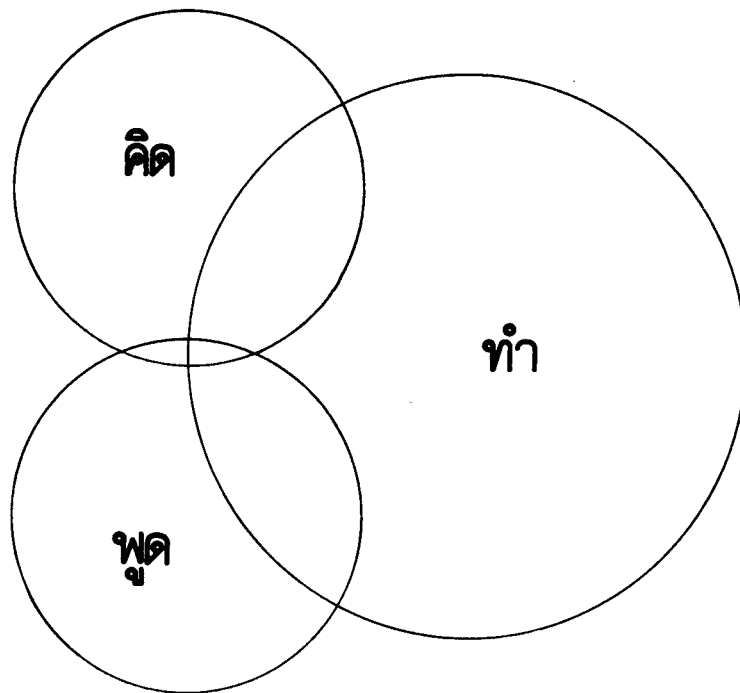
แผนภูมิที่ ๓๓ สัมมาวาจา คือ คิดดี พูดดี ฟังดี เพื่อทำดี

๒.๓ จากวาจา สู่ กัมมันตะ

อริยชน คือ ผู้เจริญ ผู้ประเสริฐ ผู้พัฒนา อริยบุคคลของพุทธ คือ ผู้ประเสริฐ ผู้พัฒนาจิตวิญญาณของตน ในกรอบของศีล ของพระธรรม คำสอนของพระบรมศาสดา เป็นผู้ **มีจิตใจดี มีศีลมีธรรม**

จิต ย่อมเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง **ใจ** ย่อมถ่ายทอดออกมาเป็น **วาจา** หรือ เป็น **พฤติกรรมทางกาย** ได้ **ถ้าเก็บ 'จิตใจดี' ไว้เฉยๆ แต่ไม่ทำประโยชน์อะไร** ไม่ควบคุมบงการ **วาจา** และ **พฤติกรรมทางกาย ให้ดีตาม** (คือ ปล่อยให้กายวาจา มันไม่ดี อยู่อย่างนั้นแหละ) ก็ได้แต่อ้างว่า **มี (จิตที่ดีวิเศษ)** มีตามลมปาก ว้างเปล่า ไปกับอากาศ ไร้ค่าเสียยิ่งกว่าฟองสบู่

ได้กล่าวมา ในส่วน ๒.๒.๑.๓ ว่า กรรม นั้น แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ มโนกรรม วชิกรรม และ กายกรรม และ ได้กล่าวแยก มโนกรรม กับ วชิกรรม ในแผนภูมิที่ ๓๒ โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง วชิสังขาร และ วชิกรรม ไว้แล้ว ส่วนที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ **มโนกรรม** ซึ่งเป็นกระบวนการคิดภายในสมอง ที่อาจจะได้รับการถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมทางกายได้ โดยที่ไม่ต้องผ่านสื่อลมปาก คิดแล้วทำเลย ซึ่งในหลายกรณีอาจจะมีประโยชน์กว่าการพูดก็ได้ ทำแล้วค่อยพูด ดีกว่า

แผนภูมิที่ ๓๔ แสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง มโนกรรม วชิกรรม และ กายกรรม

กรรมทั้ง ๓ ส่วน นี้ รวมเรียกว่า **กัมมันตะ** ดังกล่าวแล้ว ใน ๒.๒.๑.๓ ถ้าหากเราจะแยกส่วน **มิจจากัมมันตะ** ก็ต้องรวมกรรม ๓ ส่วนนี้ เช่นเดียวกับที่เรารวมเรียกว่า กาย วาจา ใจ ในทุกเรื่อง ส่วนอกุศล ส่วนเลว ส่วนชั่ว ส่วนบาป ก็เป็นไปโดย ๓ ส่วนนี้ร่วมกัน ถ้าผู้ใดยังกระทำกิจกรรม ที่เป็นไปเพื่อปามาติบาต ที่เป็นไปเพื่อทินนาทาน หรือ ที่เป็นไปเพื่อกามสุขุมิจจาจาร พระพุทธองค์ถือว่า พฤติกรรม เหล่านี้เป็น **มิจจากัมมันตะ** เป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรทำ ไม่ว่าจะด้วย กาย หรือ วาจา หรือ ใจ

๔๓๖

ผู้จะประกอบกรรมอันดีในเบื้องต้น ก็จะต้องสลัดมิจจากัมมันตะ หยุคมิจจากัมมันตะ ให้ได้ แล้วจะต้อง **ศึกษา สัมมากัมมันตะ** ให้่องแท้ **เพื่อลงมือ สร้างความดีเพิ่มขึ้นอีก** เป็นระดับ ๆ ไป เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นที่ พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า **ส่วนสาสวะ** ดังพระพุทธพจน์ จาก มหาจัตตารัสกสูตร ดังต่อไปนี้

๒.๒.๒.๓ ว่าด้วย สัมมากัมมันตะ

(๒๑๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว **สัมมากัมมันตะเป็น ๒ อย่าง** คือ สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นที่ ๑** สัมมากัมมันตะ ของ พระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค** อย่าง ๑ ๆ

(๒๑๒) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นที่ ๑** เป็นไฉน คือ **เจตนาจกเว้นจาก ปาณาติบาต จกเว้นจากอทินนาทาน จกเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร** นี้ สัมมากัมมันตะ ที่ยังเป็น **สาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นที่ ๑**

คำว่า สัมมากัมมันตะ แปลตามประเพณีว่า **การงานชอบ** แปลโดยทั่วไป ที่เข้าใจได้ตรงคือว่า **การกระทำอันเหมาะสม** เราจึงต้องมาตีความ **“เหมาะสม” ให้เหมาะสม จริง มิใช่** เพียงเหมาะสม **ตามใจกิเลส** หรือ **เหมาะสม ตามผลประโยชน์ ที่ต้องการในการแลกเปลี่ยนตอบแทน**

๓.๑ ทำงานเพื่องาน

คนเราทุกคน ตราบเท่าที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ จะมี **ความหลง** อยู่ หลงอย่างต่ำ หลงอย่างกลาง หลงอย่างละเอียด **การหลง** คือ อวิชชา คือ ความไม่รู้ เช่น หลงว่าดี หลงว่าอ่วย หรือหลงความดียึด ความเสพย์ พระพุทธองค์ทรงแบ่งความหลง ของคนเรา เป็นโลกระดับต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ ไว้ ๔ โลก คือ **โลกอบาย โลกกาม โลกธรรม และ โลกอัตตา** ผู้ยังหลงในโลกส่วนใด ก็นับว่า ยังมีมิจจากัมมันตะในส่วนนั้น

ยังไม่ถึง ‘สัมมาทิฐิ’ ในระดับนั้น พร้อมกันนั้น ก็ทรงกำหนดขอบเขตคุณธรรมความดี ด้วยมาตรฐานการสกัดความเป็นทาสโลก แต่ละโลก

กล่าวคือ ผู้ทำตัวให้พ้นอิทธิพลของ โลกอบาย ถึงขั้น **อยู่เหนือโลก** ส่วนนั้น เป็น โลกุตตระ (ดู ๐.๑๒ หน้า ๕๑ ประกอบ) แล้ว จึงจะทรงรับเข้า เป็น ส่วนแท้ของ พุทธบริษัท เป็นบุคคลผู้ประเสริฐ บุคคลผู้เจริญ เป็นผู้พ้นวิชา พ้น **ความหลง** มีปัญญาระดับต้น เพียงพอที่จะพัฒนาตนต่อไป บุคคลผู้เฝ้าการพัฒนาภายใน ด้วยการ **สลัดมิจฉา** ด้วยการ **ประกอบสัมมา** ตามคำสอนของพระพุทธองค์ เรียกภาษาพระว่า **อริยบุคคล** พระอริยะของพุทธมี ๔ ระดับ แยกย่อยได้เป็น ๘ ระดับ คือ

พระโสดาปัตติมรรคบุคคล	} เรียกภาษาธรรมว่า พระโสดา หรือ พระโสดาบัน ผู้รู้ทาง และ ผู้ทำได้ถึงผล ระดับที่ ๑
พระโสดาปัตติผลบุคคล	
พระสกทาคามีมรรคบุคคล	} เรียกภาษาธรรมว่า พระสกทา หรือ พระสกทาคามี ผู้รู้ทาง และ ผู้ทำได้ถึงผล ระดับที่ ๒
พระสกทาคามีผลบุคคล	
พระอนาคามีมรรคบุคคล	} เรียกภาษาธรรมว่า พระอนาคา หรือ พระอนาคามี ผู้รู้ทาง และ ผู้ทำได้ถึงผล ระดับที่ ๓
พระอนาคามีผลบุคคล	
พระอรหัตตมรรคบุคคล	} เรียกภาษาธรรมว่า พระอรหันต์ ผู้รู้ทาง และ ผู้ทำได้ถึงผล ระดับที่ ๔
พระอรหัตตผลบุคคล	

พระอริยะ คือ ผู้ที่ประกอบ **สัมมาสัมมัชฌันต** ถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว ในแต่ละระดับ เรียกว่า **มีวิชา** **พ้นวิชา** พัฒนา **กาย วาจา ใจ** ของตน **พ้นมิจฉาทิฐิ** **พ้นมิจฉากัมมันตะ** แต่ละส่วนได้เรียบร้อยแล้ว เป็น **สัมมาสัมมัชฌันต** ของพระอริยะ ที่เป็น **อนาสวะ** เป็น **โลกุตตระ** เป็น **องค์มรรค** [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ ในบทที่ ๖]

อริยบุคคล ผู้ **อยู่เหนือ** โลกอบาย จะมีต้องไปใช้พลังงาน มีต้อง **เห็นคเห็น้อย** มีต้องเป็น **การะ** มีต้องเป็น **ทาสอบายมุข** หมดพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับ **อบายมุข** ได้ ชีวิตก็จะ **สบายขึ้น** **เบาขึ้น** **ว่างขึ้น** ก็ย่อมจะมี **แนวโน้มนำ** มาทาง “**หยุด**” พฤติกรรมที่เคยทำมา จนจะ “**หยุด**” สนิททั้งหมด ถึงภายใน **จิตวิญญาณ** หมดจบ

เมื่อ **อริยบุคคล** นั้น เรียนรู้ เพิ่มปัญญา เพิ่มวิชา **พ้นวิชา พ้นความ**
หลง ได้อีกส่วนหนึ่ง จะ **ไม่หลงไหล** ใน รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่รวมเรียกว่า **กาม**
 จะ **ไม่แย่ง ลาก ไม่แย่ง ยศ ไม่แย่ง สรรเสริญ** ก็จะมี **แนวโน้มนำ** ทาง “**หยุด**”
แย่งชิงเสาะแสวงหา วัตถุประสงค์บำรุงบำเรอกาม และ จะ **หยุดเหน็ดเหนื่อย**
 กับการเอาตัวเปรียบ **เพื่อแย่งชิง** โลกธรรมมาประดับบารมีของตน

แต่แม้จะ **ไม่แย่ง** เขา **การทำงาน** ในโลก ก็จะมีของตอบแทนอย่างโลก ๆ
 เช่น เงินทอง ลาก ยศ หรือ คำสรรเสริญ **ผู้ใ้ปัญญาทางพุทธ** ก็จะมี **ทางเลือกปฏิบัติ**
ทางใดทางหนึ่ง ดังนี้

- ก. ทำงานน้อยลง
- ข. หยุด หรือ เลิกทำงาน
- ค. ไม่ทำงานร่วมกับคนอื่น
- ง. อยู่เฉยๆ ในโลกแคบ เช่น ครอบครัวของตน
- จ. หนีจากโลก ไปอยู่ป่า อยู่ถ้ำ หลงป่า ติดป่า
- ฉ. หลงในความสงบ อร่อยในความหยุด

ผู้ใ้ปัญญา ที่เลือกทางใดทางหนึ่ง ที่กล่าวมาแล้วนั้น **ดำเนินชีวิตผิด**
พุทธบัญญัติ ผิดทางพุทธ เพราะพฤติกรรมดังกล่าวแล้วทั้งหมด เป็นพฤติกรรมที่
 ลัทธิศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาฤๅษี ดาบส เดียรถีย์ต่าง ๆ ได้ปฏิบัติมาก่อนศาสนาพุทธเกิด
 เป็นพฤติกรรมที่ไร้ค่า ไร้ประโยชน์ ต่อสังคม และ ต่อโลก พระพุทธองค์ทรงสอนให้คน
 มีความขยัน ทำงานสร้างสรรค์ เต็มเวลา เต็มความสามารถ ทำด้วยความเสียสละ ไม่ว่าจะ
 เป็น แรงกาย แรงปัญญา และ แรงใจ **ทำงานเป็นทาน ให้เปล่าได้โดยไม่จำเป็น**
จะต้องแลกเปลี่ยนลาก ยศ หรือ สรรเสริญ สุข ซึ่งเป็นทางสูง ทางจบแห่ง
การงาน-อาชีพ เพราะ **ทาน คือ หัวใจของอริยชน** ดังได้บรรยายผ่านมา
 แล้ว เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อมวลมนุษยชาติ (พหุชนหิตายะ) ตามพระพุทธพจน์ทรงยืนยัน
ผู้ที่ไม่อยากทำงาน โดยอ้างว่า ไม่อยากเอาเงิน ไม่ต้องการแลกลาก ก็ควร
เสียสละทำให้เปล่า ก็ยังดีกว่า อยู่เฉยๆ กินๆ นอนๆ **เพราะตราบไตที่ยังไม่ตาย**
คนก็ยัง กินแรงของโลก **อยู่ตลอดเวลา** แม้แต่พืช ผัก ผลไม้ ในป่า ไม่มีเจ้าของ ก็ยังเป็น
 ของโลก **แม้อากาศที่หายใจอยู่ทุกวินาที ก็เป็นของโลก** **แม้แผ่นดินที่เหยียบ ที่เดินอยู่**

แม่ที่นอนอยู่ ก็เป็นของโลก ยิ่งอายุยืนเท่าใด เป็นฤกษ์เด็กรถ้อยอยู่นานเท่าใด ก็ยิ่ง
เปลืองเปล่านั้นพญากรของโลกมากเท่านั้น **ทำไมจะหลีกเลี่ยง หลีกเร้น ไม่ทำงานให้โลก**
บ้าง *ความเห็นแก่ตัว(อัตตา)คืออะไร ? ความขี้เกียจ คืออะไร ? ความขยัน*
ความขวนขวาย พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เป็นบาป หรือเป็นบุญ เป็นกุศล
พระองค์ทรงสอนให้หยุดกุศล หรือ ให้ยังกุศลให้ยิ่งๆ ให้ถึงพร้อม การ
ปฏิบัติให้เป็น ‘กุศลัสสูปสัมปทา’ ยังกุศลให้ถึงพร้อม ผิดคำสอนของ
พระบรมศาสดาหรือ ?

นอกจากจะไม่แย่งแล้ว นอกจากหยุดเอาแล้ว **‘ความดี’** ยิ่งขึ้น คือ **ทำ**
ให้เปล่า ทำให้เป็นทาน ทำให้อย่างสร้างสรรค์ ทำด้วยจิตใจสะอาด บริสุทธิ์
ไม่มีโลภ โกรธ หลง ลงตัวเรียบร้อย ทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นจริยาของ
ผู้เจริญ ผู้ให้ ผู้ประทาน เรียกว่า พรหมจริยา เป็นหนึ่งเดียวกับ พระเจ้า เป็นคุณ
แก่โลก เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่กันชน ได้ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์โลก

สัมมากัมมันตะ จึงคือ การสร้างสิ่งที่ควรสร้าง กระทำในสิ่งที่ควร
กระทำ ด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถ

อนึ่ง ผู้ที่ไม่ต้องการแลกเปลี่ยนจริงๆ แต่จิตตกฐานยินดีในความหยุด
อยู่เฉยๆ ติดหลงใน ‘ความหยุด’ ที่ผิดทางพุทธ ตกฐานง่วง หรือ หลบ เป็นตุตตุ
เป็น ‘นาค’ หลบอยู่ในบาดาล **มีมิจฉาทิฐิ** เห็นว่า ความหยุดอยู่เฉยๆ คือ
ความน่าได้ น่ามี น่าเป็น และ อร่อย จึงติดเสพย์ ‘ความหยุด’ อยู่
เฉยๆ เห็นตนเองให้ขยันไม่ได้ เพราะความไม่เจริญ ความไม่
ประเสริฐยังเกาะใจ ยังไม่เห็นคุณค่า คุณประโยชน์ ของ ‘ความดี’ ที่ยิ่งกว่า จึงยัง
สร้าง ‘ความดี’ ที่ยิ่งกว่านั้นไม่ได้

จิต ที่หลงเสพย์ หลงติด หลงอโรยตามใจที่ตนยังยินดีปรารถนาให้แก่ตน ยังไม่
ยอมทิ้ง ‘ตน’ (อัตตา) ตัวนี้ มันยังมีตัว ‘สุข’ ในภพ ในอารมณ์ที่ต่องใจอยู่
มันจึงยังมี ‘ตัว’ ตนนอนอยู่ **ความเห็นแก่ ‘ตัว’** ตนนี้ จึงต้องให้แก่มัน ยอมแก่มันอยู่
จึงยังเห็นแก่ ‘ความสละ’ ความ ‘เพื่อผู้อื่น’ ไม่ได้

“**ความเห็น**” (ทริฐิ) ที่จะ **สร้าง ‘อัตตา’** ขึ้นนามธรรม ระดับติด ‘ภวตถหา’
 แคยังไม่ถึงรูปฌานแค่นั้น ยังปานนั้น ไม่ใช่จะ ‘เห็น’ กันได้ง่าย ๆ จึง ‘สลัดคีน’
 (ปฏิณิสสลัคค = คีน คือ ไม่เอาสวรรค์นั้น) สวรรค์ชั้นนั้นกันไม่ได้ง่าย ๆ จึงเป็น ‘เทพนิกาย’
 หนึ่ง ติดอยู่ในภพภูมินี้ ตามจริง จึงยังเหลือความเป็น ‘เมถุนสังโยค’ อยู่

ส่วนผู้ที่ **ปัญญา** มากกว่า **มีความเข้าใจในคุณความดี** กว่า **ความ**
ประเสริฐ กว่า ได้มากกว่า ก็จะไม่ฝักฝักหัดทำงาน ทำแล้วก็ปล่อยใจ มิให้
 ไปยึดถือ **เสพย์ผล** ของงาน ไม่ว่าจะ เป็นผลทางรูปธรรม หรือ นามธรรม เรียกว่า
ทำแล้วปล่อยวาง ปล่อยใจได้เมื่อใด ก็สบายเมื่อนั้น ไม่ติดยึดเสพย์
เมื่อใด ก็สบายใจเมื่อนั้น เมื่อ **ปล่อยวาง** ได้ ทำงานที่ใด ๆ ก็ทำได้ ทำเมื่อใด
 ก็ทำได้ นานเท่าใดก็ได้ (ถ้าไม่เหนื่อยจนควรพัก ควรพอ) **ไม่ทุกข์ ไม่สุข** (อุเบกขา, มุทุ,
 กัมมณีย) ทำเพราะเป็นงานที่ควรทำ

ผู้ที่ทำงานแล้วทุกข์ มีเหตุเนื่องหลายประการ เช่น

- ก. ทำแล้วไม่ดีเท่าที่ตนหวัง (เพราะตั้งความหวังไว้สูงเกินไป)
- ข. ทำแล้วไม่ให้ผลอย่างที่ตนหวัง (เพราะหวังผลมากเกินไป)
- ค. ทำเพราะฝืนใจ (ทุกข์เพราะขี้เกียจ)
- ง. ทำสิ่งที่ไม่สมควรทำ (ทุกข์เพราะเกิดจิตต้านของตนเอง)
- จ. ทนคำติไม่ได้ (ทุกข์เพราะติดสรรเสริญ)
- ฉ. ทำแต่ยังไม่หมดอัตตา (ทุกข์เพราะยังไม่หมดอุปาทานนั้น ๆ)

ผู้ที่ตัดสินใจได้แล้วว่า งานใดเป็นงานที่ควรทำ เพื่อประโยชน์ สร้างสรร เกื้อกูล ก็จะ
 ทำไป ทำอย่างรู้พัก รู้เพียร ตามความพอดี เพียรมากกว่าพักก็ได้ พักน้อยกว่า
 เพียรก็ยอมได้ **ฝักหัดไป แล้วจะรู้ว่า รูปนาม ขันธ์ ๕ เป็นเครื่องกล**
วิเศษ ที่เป็นหาสของเรา เราสามารถกำหนดให้ทำงานด้วย
สมรรถภาพ ด้วยฝีมือ ด้วยความรู้ของเรา เป็นองค์ประกอบ
ประกอบก่อการงาน

การทำงานด้วยสัมมาทิฐิ จึงแก้ความทุกข์ แก้ความขี้เกียจได้ ฟังทำความเข้าใจให้ถูกต้องกับคำว่า “เหมาะสม สร้างสรร เสียสละ และ สาระกุศล” ให้ดี จะเกิด สัมมากรรมันตะส่วนสาสวะได้ โดยไม่ยาก โดยไม่ลำบาก เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นดี เป็นฐานที่มั่นคงของ สัมมากรรมันตะ ของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค ที่ตนเอง ซึ่งใครก็ตาม อาจจะทำได้ ในวันหนึ่งข้างหน้า

๓.๒ จิตที่เหมาะสมกับการงาน

ผู้ที่จะสามารถทำงานเพื่องานได้ ต้องมีจิตที่พัฒนาแล้ว มีจิตที่อบรมแล้ว มีจิตที่เหมาะสมแก่การงาน (กัมมณีย) จิตเช่นนี้ภาษาพระเรียกว่า จิตที่ไม่มีนิวรณ์ (เป็นฌาน) เราจึงควรมาพูดกันพอสังเขป เป็นภาษาง่ายๆว่า จิตนี้มีลักษณะอย่างไร

○ **จิตที่ไม่มีนิวรณ์** ต้องเป็นจิตที่ได้ชำระล้างความโลภออกไปเป็นส่วนๆ แล้ว คือ ต้องเป็นจิตที่เบาบางจากความโลภ ไม่แย่งชิง ไม่หอบหวง ไม่เอาทำไร ไม่เอาเปรียบ ไม่ใฝ่ กาม มาเพื่อให้ตนได้เสพย์สมใจ เป็นจิตที่ **กามราคะ** เบาบางลงมากแล้ว

○ **จิตที่ไม่มีนิวรณ์** ต้องเป็นจิตที่ได้ชำระล้างความโกรธออกไปเป็นส่วนๆ แล้ว คือ ต้องเป็นจิตที่เบาบางจาก **โทสะ** ซึ่งเป็นตัวเชอของความพยายาม ความร้อน และความรุนแรง

○ **จิตที่ไม่มีนิวรณ์** ต้องเป็นจิตที่ไม่ติดความหยุด ความหลับ ความพัก คือ ต้องเป็นจิตที่เบาบางจาก **อินมิตตะ** จากความง่วง ความหิว ความหลับหลึก ต้องเป็นจิตที่ทนแหวไว ปราดเปรียว เฉียบแหลม เบิกบาน

○ **จิตที่ไม่มีนิวรณ์** ต้องเป็นจิตที่ไม่มี **ความฟุ้งซ่าน** ต้องเป็นจิตที่ได้รับ การชำระล้าง **อุทธัจจะ** มาแล้วบางส่วน เป็นจิตที่มั่นคง เยือกเย็น ไม่ฟุ้ง ไม่ฝอย ไม่จ่าย พลังงานกับการกระจายมากเรื่องมากราว แต่จะสามารถรวมพลังงาน และ สมรรถภาพได้ เมื่อต้องการให้จิตจดจ่อกับการงาน

○ **จิตที่ไม่มีนิวรณ์** ต้องเป็นจิตที่ไม่มี **ความลังเลสงสัย** ต้องเป็นจิตที่มี หลักการ มีเหตุผล ตัดสินขอบเขต ตัดสินประโยชน์ ตัดสินความพอดีได้อย่างแน่วแน่ มั่นคง คือ เป็นจิตที่ได้ชำระล้าง **วิจิกิจฉา** แล้ว ในส่วนนั้นเรื่องนั้น เป็นจิตที่สรุปแนวทาง และ วิชาการได้แล้ว จนสามารถลงมือกระทำได้ ด้วยตั้งใจ เต็มเดียว ไม่วกวน ไม่แปรเปลี่ยน ไม่จับจด

ผู้ที่มี **จิตเหมาะสมกับการงาน** จะสามารถทำงานได้เป็นเวลานาน โดยไม่ต้องหยุด ไม่ต้องฝัน ไม่ต้องทุกข์ ไม่ต้องทน ไม่ต้องเหนื่อย (ง่าย ๆ) ไม่ต้องพัก (เล่น ๆ) จิตใจจะจดจ่อกับงาน ไม่วอกแวก ไม่จับจด ไม่หน่ายแหยง ไม่ร้อนรน จิตนั้น จะทำงานสร้างสรรค์เป็นชิ้นเป็นอัน จะไม่ทำงานที่ไม่เป็นโล่เป็นพวย ไม่มีอาการเซ็ง จะมีแต่ความสงบเย็นและคล่องแคล่ว ว่องไว เบิกบาน แจ่มใส ทำได้ง่าย ทำได้มาก มีความเชี่ยวชาญ และ การพัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จิตที่อบรมแล้ว จึงเป็นจิตที่เหมาะสมแก่การงาน เหมาะแก่ สัมมกัมมันตะ **เหมาะสมกับการปฏิบัติ สัมมาอริยมรรค อังค ๘ และ** สัมมาอริยมรรค อังค ๘ ก็อบรมจิตให้เหมาะสมกับการงาน ได้ เท่าที่ศึกษา อังค ๔ มาถึงเพียงนี้ ก็สามารถเข้าใจได้แล้วว่า **คิด กับ ทำ** จะเป็น **องค์ประกอบ** ที่สำคัญของ การงาน **สังกัปะ** ที่เป็น สัมมา จะเป็น **บาทฐานสำคัญ**ของ การงาน ที่จะพาผู้ประกอบการทำงานเข้าสู่ทาง **สัมมกัมมันตะ** ได้ แต่อย่างไรก็ดี การได้ฟังคำพูด คำสอน อันเป็น **สัมมาวาจา** ของ พระพุทธองค์ กิติ ของ พระมหาสาวก หรือ ของพระ- อริยสาวก กิติ ย่อมเป็นบุญอันประเสริฐ เพราะจะ **ทำให้งานดำเนินไปง่ายเข้า** สำหรับผู้ที่ยังไม่มีฤทธิ์ ไม่มีแรงแห่งตน ยังช่วยตัวเองไม่ได้มากนัก (ดู ๔.๒ ประกอบ)

หลักใหญ่ในการกำกับตน กำกับพฤติกรรมของตน มิให้ไปใน ทางชั่ว **และให้ไปในทางดีโดยสม่ำเสมอ** นั้น เรียกว่า **ศีล** การนำเอาศีลมา ประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า **ศีลพรต** คำสอน คำอธิบายความรู้ จากท่านผู้ **ทรงศีล** **ทรงพรต** จึงคือ **สัมมาวาจา** ที่คนเราจะต้องรับเอามาประพฤติ ปฏิบัติเอง ยึดถือเอง ใช้เป็นกรอบควบคุมตนเอง เพื่อ **ตนเองจะได้มีงาน เป็นผู้ทรงศีล ทรงพรต** **ได้ตามคำสอนของท่าน** เรียกว่า มีการสั่งวรจนคุ้มครองตนเองได้ รักษาตนเองได้ พาดนให้เป็นไปด้วยดีแล้ว **ผลของงาน** นี้ จึงคือ **ตัวผู้ปฏิบัติเอง มีจิตยัง** **อันเกษม** เพราะได้เกิดการฝึกปรือ อบรมจิต ตามคำสอนของพระอริยะ ได้หัด กระทบการควบคุม หัดรู้ และ หัดทำ ให้ตรงได้ด้วยตนเอง **สามารถพึ่งตนเองได้** ทำตนให้ ละ ลด หลุด ได้ **ปลดปล่อยตนเองจากความเป็นทาสอบายมุข** **ทาสกาม ทาสโลกธรรม ทาสตัวตน (อัตตา) หรือ เรียกว่าง่าย ๆ ได้ว่า ปลดปล่อย** **ตนเองจากความเป็นข้าของกิเลสได้** เรียกว่า **“ผู้ขับเคลื่อนตนเอง”** ได้

หากเราไม่นำคำสอนของท่านมาปฏิบัติตาม **สัมมากัมมันตะ** ก็จะไม่เกิดในตัวเรา **แม้จะพ้น มิจฉา แต่ก็ไม่ถึง สัมมา อองค์มรรค** นี้ ก็จะยังไม่เกิด เมื่อไม่เกิด ก็ **เดินมรรค** ต่อไปไม่ได้ ก็ติดอยู่ ทรงอยู่ หรือ ตกผลึกอยู่แค่นั้นเอง **ไม่ถึง ‘สัมมา-อริยมรรค อองค์ ๘’**

ในทางตรงข้าม ถ้าหากเราเป็น **ผู้ขับเคลื่อนด้วยตัวเองได้** ควบคุมตนเอง ไม่ต้องมีผู้คอยสนตะพาย คอยดึงเชือก คอยลงปลูก เหมือนวัวเทียมเกวียน ต้องถูกลากจูง **ให้เดินเข้าทาง** ตลอดเวลาแล้ว เราก็จะไม่ต้องทำให้พระอริยสาวกต้องเป็นภาระลำบาก เหนื่อยยาก กับเรามากนัก ในขณะที่เดียวกัน หากเราทำได้สำเร็จส่วนนั้น ๆ แล้ว เราจะต้อง แบ่งเบาภาระท่าน **ช่วยจูงดึง ผู้ที่ต้องการ** ช่วยพา **ผู้ที่ต้องการ** เข้าสู่ทางได้ แต่อย่าคิดว่า **ทุกคนในโลกเขาจะอยากเข้ามาทางนี้ก็แล้วกัน** จะเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

แนวโน้มนำสู่ ‘สัมมากัมมันตะ’ นี้ เป็นสิ่งที่ต้องจูงดึง ถ่ายทอด นำพา ให้เกิดขึ้น เพื่อ **เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่จันท์** ของตน ในขณะเดียวกัน ก็ **ให้คุณประโยชน์แก่โลก** ได้อย่างมหันต์ทีเดียว **ผู้ปล่อยปละละเลยการทำกิจตน** นี้ เรียกว่า **กำลังตั้งตนอยู่ในความประมาท** เป็นทางแห่งความเสื่อม พระพุทธองค์ไม่ทรงสรรเสริญ

๓.๓ การงานเป็นเครื่องอาศัย เป็นที่พึ่ง

การพัฒนาตน พัฒนาจิตวิญญาณ **ปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความ** เป็นทาสของกิเลส ในโลกต่าง ๆ นั้น ก็คือ **เลิกปลดละ** การติดยึด การเกาะกุม ของตน ในตน หรือ ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **อัตตา**

อัตตาทัวตน อย่างหยาบ ๆ ใหญ่ ๆ คือ การเกาะกุมอย่างหยาบ ๆ ต่อวัตถุ สมบัติ รูปธรรม บุคคล ครอบครัวยุค ไปจนถึงการติดยึดการเสพยาในตน เพื่อตน มีศัพท์ ทางภาษาพระ เรียก ใน **ระดับต้น** ว่า **สักกายะ**

การงานที่เหมาะสมในระดับต้น คือ เลิกปลด ละ ปลดปล่อย การติด การเสพยา **สักกายะ** นี้ จะเป็นอบายมุขใดก็ตาม กามส่วนใดก็ตาม โลกธรรม หมวดใดก็ตาม เราก็ **จะต้องปลดปล่อยให้ขาดพ้น** เป็นเรื่อง ๆ ไป

เพราะมัน คือ ความทุกข์ เป็นเหตุแห่งความเสื่อมของเรา เป็นตัวปิดกั้น
การพัฒนาทั้งสิ้น ถ้าแม้ว่า เราไม่ทำจริง จนเกิดผลจริง เป็นจริงในตัวเราตราบใด
เราก็กังไม่มีที่พึ่งของเราตราบนั้น เรายังไม่ได้ ‘อาศัยการงาน’ นี้ ในการพัฒนาตน
ตราบนั้น เรียกได้ว่า **เรายังไม่มีที่อาศัยอันเกษม** แม้จะมีหมู่กลุ่ม
นำพาจูงตังกัน **เราก็กังได้แต่อาศัยเหตุบ่จ้ายภายนอก** ยังมีได้อาศัยสภาวะของ
ตนเอง เป็นบาทฐานเพื่อการประกอบ กัมมันตะ ของเราให้เจริญขึ้น สูงขึ้น
สู่ **ความเป็นพระอริยะ**

อย่างไรก็ดี แม้เราจะมีหมู่กลุ่ม ผู้ช่วยเหลือเพื่อพ่าย ผู้สั่งสอนนำพาให้เกิดสัมมา-
กัมมันตะส่วนสาสวะนี้ มากมายเพียงใด **เราก็กังต้องสังวรในเรื่องการยึดติดหมู่กลุ่ม**
ในการเกาะกุมของจิตทีละเอี้ยตขึ้นอีก นั่นคือ การปล่อยจิต วางใจไม่ได้ ทีเรียกใน
ภาษาร่วมสมัยว่า **ติดยึดในอุคมการณ์** และ เกาะเกี่ยวอยู่กับผู้ร่วมอุคมการณ์ อย่างไม่ยอม
พรากจาก พระพุทธองค์สอนให้เราเห็นว่า **ทุกสิ่ง ทุกคน ต้องพรากจากกัน**
เราจะมือสระ เสรี แข็งแรง เตบโต ถึงที่สุดได้ ก็โดย การพึ่งตนเอง สร้างเครื่อง
อาศัยอันเกษมของตนเอง เมื่อถึงจริงแล้ว **ไม่ต้องเกาะ ไม่ต้องยึด ไม่ต้องติด**
มันก็มีอยู่เอง เป็นเอง โดยที่เรไม่ต้องไปห่วงหา เสาะหา หรือ สะสม เกาะยึด
มันไว้

การบรรลุลผลของการลด การละ การสละ การสลัด

การหลุดพ้น การไม่มีสิ่งนั้น ๆ ในตน ของ ผู้พ้น ทุกคน

เป็น สิ่งเดียวกัน เป็น สภาวะเดียวกัน

ด้วย ความบริสุทธิ์ บริบูรณ์

เป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน

เป็น เอกภาพ เป็น เอกธรรม

เพราะ จิต ที่ขาดจากกิเลส ตัณหา อุปาทาน

จิต ทีมีความรู้ในสัจจะของความเบา ความว่าง

ความง่าย ความสบาย ความปลดปล่อย

จะเหมือนกัน

แม้ว่า จะมี พฤติกรรม ต่างกัน
มี การงาน มี การกระทำ มี จริต ต่างกัน
มี ระดับ ของ สัมมา กัมมันตะ ต่างกัน
แม้ แยก กัน อยู่ ก็ ตาม รวม กัน อยู่ ก็ ตาม
รวม กัน ก็ ไม่ ติด แยก กัน ก็ ไม่ แยก

แม้จะมี ความต่าง ในการสั่งสอน การชักจูงนำพา
แตกต่างกันในปฏิภาณ ความสามารถ ความชำนาญ
ความเก่งของแต่ละบุคคล ที่ไม่เหมือนกัน เป็นธรรมดา
แต่เราอาจจะเข้าใจอีกครั้งหนึ่งว่า ภาวะของจิตใจ ก็ดี
ความรู้ในความสงบระงับ ก็ตาม ความรู้ในการปล่อยวาง ก็เถอะ
การรู้จักจิตที่บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ก็แหละ
ทั้งนั้น ๆ เหมือนกัน เป็น **ปรมัตถสัจจะ**

การจะได้ฟังความว่าง ความบริสุทธิ์ นั้น
ถ้าเป็นความว่างจากกิเลส จริง
ความบริสุทธิ์ของจิตจากกิเลสจริงแล้ว
เมื่อใด ๆ ก็ได้ฟัง
ด้วยว่ามันเป็น “อนันโต อากาโสติ”
เป็น “อนันตัง วิญญานันติ”
ตามคำตรัสยืนยันของ **พระพุทธองค์**

เช่นในเรื่อง “วิโมกข์ ๘” [จากพระไตรปิฎก เล่ม ๑๐ มหานิทานสูตร
ที่ชม. มหา. ข้อ ๖๖ และเล่ม ๒๐ อเนญชสูตร อังคุต. ติก. ข้อ ๕๕๖] เป็นต้น
ข้อความภาษบาลีที่ยกมาอ้างอิงพอเป็นตัวอย่างคร่าว ๆ นี้ [ถ้าจะดูให้ครบ โปรดดู
ตามพระไตรปิฎก เล่ม ๑๐ ดังกล่าวข้างบน แต่ถ้าจะดูอธิบายละเอียด โปรดหาอ่านในหนังสือ
“ทางเอก” เล่ม ๒ หน้า ๕๐๙-๖๑๕] แยกศัพท์ได้เป็นส่วน ๆ ดังนี้ คือ

อนันโต หรือ อนันตัง   นั้นมาจาก อน + อันต

อนันโต หรือ อนันตัง   นั้นแปลว่า ไม่มีที่สุด, ไม่มีขอบเขต   แปลได้
แม้กระทั่งว่า นิพพาน

อากาศโสติ   ก็มาจาก คำว่า อากาศ ซึ่งแปลว่า ทว่าง, ที่โล่ง, ที่โปร่ง,
สภาพโล่งกว้าง โปร่งว่าง

วิญญานันติ   ก็มาจาก คำว่า วิญญาน ซึ่งหมายถึง ทวารารู้,
ตัวความรู้, ตัวที่รู้สึก รู้อารมณ์อยู่ (แต่ไม่ใช่เป็นตัวเป็นตนต่างกัันเที่ยงแท้)

ดังนั้น อนันโต อากาศโสติ แปลเอาความได้ว่า สภาพว่างโล่งโปร่งตลอด
อยู่อย่างนั้น ไม่มีที่ไหนเป็นที่จบ หรือ มันไม่มีอีกแล้ว ที่จะไม่ว่างไม่โล่งไม่โปร่ง

อนันตัง วิญญานันติ แปลเอาความได้ว่า ความรู้สึกที่ว่างที่โล่งนั้น มันมี
อยู่ตลอด ไม่มีอะไรสะดุด ไม่มีที่สุดที่จบ, มีแต่รู้สึกว่างโล่งโปร่งสบายอยู่อย่างนั้น
เสมอเรื่อยตลอดไป “มี” ชนิดที่ ไม่มีอีกแล้วที่จะ “ไม่มี”

รวมแปลความเป็นภาษาง่ายได้ว่า มีความว่าง โล่ง และมีวิญญานอันปราศจาก
กิเลส **เช่นเดียวกัน**   ทุกคน มีวิญญานประภัสสร เป็นที่อาศัย
อย่างเดียวกัน **นี้ ด้วยกันทุกผู้**   ถ้าผู้ใด ผู้หนึ่งผู้ใด **สภาพนี้ มีสภาพนี้**
จะรู้สึกเหมือนกันทุกคน เป็นอย่างเดียวกัน เป็น **ความจริงหนึ่งเดียว** ที่ผู้ใดแล้ว
จะรู้ จะเป็น จะมีเช่นเดียวกันทุกคน

ผู้จะ **ปลดปล่อยได้สุดยอดถึงที่สุด**แห่งการเกาะกุม จึงต้องรู้ให้ดี หมั่น
พิจารณาเนืองๆว่า **ทุกอย่างต้องพรากจากกัน** พิจารณาจนเกิด **ปัญญา** เกิด **พลังจิต**
ทั้ง **รูปดี** ทั้ง **มีกำลัง** ตัดความติดยึดที่ใจเกาะกุมหลงอาลัยอยู่   ตัดให้ไว้   จนหมด
สังกนิกะ หมด **สังสัคคะ** สิ้นสนิท

- สังกนิกะ คือ สัง + คณิกะ   สังสัคคะ คือ สัง + สัคคะ
- สัง   = พร้อม, กับ, คู่, ประกอบด้วย, ประกอบพร้อม, เป็นไปกับ
- คณิกะ = มีอันติดกันตามกันอยู่, ยังรวมกันอยู่, สภาพติดตั้ง ‘จิตหลง’ ไว้ ไม่ให้
ดับสูญหรือไม่ให้ปล่อยวาง, ยังเป็นคณะอยู่, ยังผนึกยังตรึงยังติดกันอยู่

- สัจจะ = สภาพสวรรค์, สภาพอรร้อย, แดนแสนสุข, อารมณ์เสพสม
- สังคณิจะ จึงแปลเอาความได้ว่า มีอันติดกันตามกันอยู่คู่อยู่พร้อม, ยังประกอบ ด้วยสภาพดั้งเดิม 'จิตหลง' ไว้ ไม่ให้ดับสูญ หรือ ไม่ให้ปล่อยวาง, ยังผนึกยังตรึงยังติดกันอยู่พร้อม, ยังรวมกันอยู่คู่ลูกคลักกันอยู่
- สังสัจจะ จึงแปลเอาความได้ว่า สภาพสวรรค์, ประกอบด้วยสภาพอรร้อย, เป็นไปกับแดนแสนสุข, ประกอบพร้อมอารมณ์เสพสม

เราต้องปล่อยวางสภาพต่าง ๆ เหล่านี้ได้ **ไม่ติด ไม่หลงจริงๆ** หมดย่อย หมดความติดคณิจะ หมดการผนึก หมดการตรึงตรา หมดความหวังหาอภรณ์ หมดความ เกาะ หมดความติด พิจารณาให้เกิดปัญญาว่า โดยความเป็น **เอกธรรม เป็นเอกคุณ** สุขยอดแล้ว **ทุกอย่างรวมกันได้ แยกกันได้ แดกกันได้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้**

ผู้จะ **ปลดปล่อยทุกข้ออันลึกซึ้ง** วันนี้ **จะ ต้องรู้ด้วย 'ปัญญา'** ตัดสิน กำหนดขอบเขตของงานได้ว่า **เมื่อใดควรรวม เพียงใด เมื่อใดควรแยก** อย่างไร และ **จะทำการงานได้ โดยที่จิตว่าง สบาย ปล่อย วาง ทำประโยชน์ สร้างสรร ได้** โดยไม่มีความอึดอัด ขัดเคือง โหยหา อภรณ์ ปล่อยให้ทุกอย่าง เป็นไปตามสัจจะ ตามปรมาตม์ ตามสมมุติ และ ตามธรรมชาติของมันเอง ยังความเจริญ ให้เกิดอยู่ในโลกได้อย่างราบรื่น เรียบร้อย ทั้งภายนอก และ ภายใน ทั้งในตน และ ในหมู่ เกิดความสามัคคี มีความพร้อม มีการรวมเป็นสังฆมณฑลของมิตรดี เพื่อนดี สหายดี ร่วมกันทำงานอันเป็น **สัมมากัมมันตะ** ของแต่ละคน ของหมู่กลุ่ม และ ของโลก

อนึ่ง เราต้องไม่ลืมว่า **สัมมา** ส่วนที่พระพุทธองค์ เรียกว่า **ส่วน สาสวะ** นั้น **ยังไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์พร้อม** ยังไม่ใช่ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ เพียงอย่างเดียว อาจจะมี **ส่วนแห่งบาป** ก่ออกุศลบางส่วนได้ **ยังสร้างความทุกข์ได้** เพราะยังไม่ใช่ **สภาวะที่พ้นทุกข้ออย่างบริสุทธิ์ บริบูรณ์ สิ้นเกลี้ยง** ส่วน **สาสวะ** ที่เป็นกุศล เป็นส่วน **แห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้** เป็นส่วนของความพ้นทุกข์ ก็มีได้ เป็นสิ่งที่เรา **ได้อาศัย**

พึงรู้ว่า สมมุติ นั้น เป็นเครื่องอาศัย และ เรื่องของ สมมุติ นั้น ต้อง มีขั้นบันได ๕ ขั้น ๕ มีอุปาทิอยู่ ๕ ขั้น ๕ นั้น จะต้องอาศัยสิ่งเหล่านั้น ตามความเหมาะสม ตั้งแต่ ดิน น้ำ ลม ไฟ แรกก่อน ที่รวมกันเป็นร่างกายของมนุษย์ อาศัยแม้กระทั่งอิริยาบถ ความนึกคิด จิตวิญญาณ ซึ่งย่อมนั้น เป็นธรรมดา ของสิ่งที่ยังมีอยู่ **ยังเหลืออยู่** เป็นต้นของสิ่งที่เกิดแล้ว **การงาน หรือ กรรม หรือ กัมมันตะ จึงเป็นเครื่องอาศัย** เช่นเดียวกับสิ่งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว เป็นต้น

มนุษย์ต้องมีความนึกคิด มนุษย์ต้องมีคำพูดจา และมนุษย์ต้องมีการงาน มนุษย์ที่ดีต้องมีการดำเนินชีวิต มีอาชีพที่เป็นกุศล สร้างสรร สิ่งที่ดีงาม ก่อเกิด ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นนี้ ทั้งตนเอง และผู้อื่น ตนเองนั้น ก็ต้องอาศัยขั้นนี้อย่าง พอเหมาะพอดี อยู่อย่างไม่เบียดเบียนตน ไม่ทรมาณตน และไม่เสื่อมต่ำ เป็นไปด้วย ความแข็งแรง พรั่งพร้อม มีสมรรถภาพ มีความสามารถ **ทรงตนอยู่ในความลำบาก ด้วยความไม่ลำบาก** มีความขยันหมั่นเพียร มีสภาพที่มั่นคงค่า เป็นประโยชน์ นั่นคือ การดำเนินชีวิต ด้วย สัมมา กัมมันตะ

๓.๔ สัมมา กัมมันตะ เพื่อความโดดเด่น เดี่ยวตายหรือ ?

ในสมัยโบราณ ฤๅษีต่างๆ ศาสตราหลายองค์ รวมทั้งนักพรต ทุกคนได้ปฏิบัติ ตามความเชื่อที่ถือว่า เป็นพฤติกรรม เป็นกิจกรรม **ที่ดีที่สุดแล้ว** คือ การหนี ออกจากหมู่ ไปอยู่ป่า อยู่เขา อยู่ถ้ำ ปลีกตัว หลีกเร้น แสวงหา ความสงบระงับ โดยการเสพยาสนาสนะที่สกัด อยู่โดดเด่น เดี่ยวตาย เรียกว่า อยู่วิเวก จนตนเองได้วิเวกสูงสุด แล้วก็คิดว่า ตนได้สภาพหมดกิเลส จิตสงบระงับ จนตนเองเชื่อว่า ได้บรรลุธรรมสูงสุด แม้จะทำได้จนเก่งเพียงใด พระพุทธองค์ก็ตรัสว่า ยังเสื่อมได้ **พระพุทธองค์ไม่รับแม้แต่แค่ระดับ 'โสดาบัน'** เพราะ กิเลสอาสวะ เพียงแต่ตกตะกอน ตกผลึก เท่านั้น **มิได้เป็นการชำระล้างจิต ที่ถูกวิธีการ หรือ ถูกมรรค ที่เป็น 'สัมมา' ถูกระดับ เป็นขั้นเป็นตอน และรู้เห็น 'ของจริงทุกสภาพ' ละเอียตลเอียดชัดเจน อย่างรู้แจ้งแทงทะลุรอบถ้วน**

เมื่อได้เป็น อาจารย์ เป็น ศาสตรา มีลูกศิษย์ลูกหา ผู้เลื่อมใสเข้าไปหา แม้อยู่ป่า อยู่ถ้ำ อยู่วิเวก มีเสนาสนะสงัดถึงขนาดใดก็ตาม เมื่อมีการสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนนอก เช่นนั้น มากเข้า หรือ นานไป ก็เกิดความแปรปรวน เกิดความวุ่นวาย เกิดความเสื่อม อาจารย์ หรือ ศาสตรา นั้น ก็จะมีอุปัทวะ อันคือ **สภาพที่อุบาทว์** **สภาพที่เกิดความเสียหาย** ขึ้นได้ [ดูรายละเอียดใน ‘มหาสุญญตสูตร’ มัชฌิม. อุปริ. ข้อ ๓๕๒-๓๕๔] ด้วยความ **ไม่มั่นคงแน่นอนของสภาวะจิต เพราะไม่เป็น ‘ผู้รู้แจ้งทั่วถึง’** [สุญญา ปรปัปวาทา สมณเณหิ อัญญเอหิ ฯ ตามที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ใน ‘มหาปรินิพพานสูตร’ ทีฆ. มหา. ข้อ ๑๓๘] ทำให้ อาจารย์ หรือ ศาสตราต้องกลับวกเวียน **ตกจากความวิเวก** ที่เคยได้ พาให้เสื่อมต่ำ

ผู้ที่ใช้สูตร **สัมมาอาริยมรรค** ของ **พระพุทธองค์** สร้างฐานจิตที่มั่นคง ตั้งมั่น มีมิตรดี เพื่อนดี สหายดี มีสัมผัส สัมพันธ์ เกี่ยวข้องเนื่องกับชีวิตมนุษย์อื่น ดำเนินชีวิตด้วยการสลัดมิจฉา บรรลุสัมมา แต่ละส่วน ด้วยการลดละกิเลสตัณหา จนหลุดขาดไปจริง จนถึงจิต มีภาระงาน เป็นหมู่กลุ่ม แต่ก็ไม่ได้ติด ไม่ตึง ไม่เกาะ ไม่ยึด **ขาดจากกันสนิทตามสภาพธรรม และ สภาวะธรรมอันละเอียดลึกซึ้ง อย่างมั่นคงถาวร เพราะได้สะอาด บริสุทธิ์ ล่อนสนิทแล้ว** จิตอย่างนี้ ไม่ใช่จิตธรรมดา เป็นจิตพิเศษ ทำได้ยาก และมี **ใช่** จิตที่เกิดจากวิสุทธิภูมิปฏิบัติ ซึ่งได้จากนั่งนอนสงัดในเสนาสนะอันวิเวก เป็น **ทางเอก** เป็น **วิเวก**

การฝึก **วิเวก** ของพุทธ ก็มีกล่าวไว้ในพระสูตรมากมาย แต่ **วิเวก** ของพุทธ **ไม่ใช่แบบเดียวกับของฤาษี** ซึ่งยึด ‘วิเวก’ เอาแต่ปลีกเร้น เอาแต่หนี เอาแต่ดับ เอาแต่ไม่รับรู้ทำเดี๋ยว ไม่มีองค์ประกอบอื่นเป็นหลัก ของพุทธมี ‘**สัมมาอาริยมรรค**’ เป็นหลัก มีสัมผัสสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นเหตุปัจจัย มีภาระงานเป็นการดำเนินชีวิตที่ขยัน และ สร้างสรร การปลีกเร้น การอยู่ในสถานที่วิเวก เป็นเพียงเครื่องอุปการะในบางโอกาสเท่านั้น ที่ได้ฝึกหัดและเรียนรู้จิต ในสิ่งแวดล้อมอันสงบสงัด เป็น ‘เรื่องรอง’ มิใช่ ‘เรื่องเอก’ และทรงห้าม **มิให้ยึดติด** หรือ หลงในสภาวะ แห่งความสงบอย่างโดดเดี่ยว และ เคี้ยวคายแบบนั้น

วิเวก ของพระพุทธเจ้ามี ๓ อย่าง คือ กายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวก แต่ไม่มี
เสนาสนะวิเวก [ผู้สนใจโปรดติดตามดูรายละเอียดได้ในหนังสือ “ทางเอก” ภาค ๓
หน้า ๓๔๘] **วิเวกของพุทธ** จึงทำให้เกิดได้ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยจิต ที่สงบระงับ
แล้วจากกิเลสอุปธิทั้งหลาย กิเลสอุปธิไม่มีที่กาย ที่วาจา ที่จิต *กาย วาจา ใจ ไม่มี
กิเลส แม้จะเอาตัวตน ร่างกายเข้ามาคลุกคลีเกี่ยวข้อง หรือเรียกว่า ประชุม ก็ไม่เกิด
ความเสื่อม* เพราะจิตเป็น ‘วิเวก’ แท้แล้ว จิตถึงธรรมแล้ว สะอาด บริสุทธิ์
บริบูรณ์แล้ว

พุทธบริษัทต้องสร้างวิเวกแบบพุทธให้ได้ ฝึกปรือให้ถึงที่จริงๆ ในการ
ที่จะ **สังวรศีล** **สำรวมอินทรีย์** **มีสติสัมปชัญญะ** **มีสันโดษ** **มักน้อย** **จนขาดสนิท**
รู้สังขาร **รู้เท่าทันในสิ่งที่จะเกี่ยวข้องของสิ่งที่ต้องใช้** **ต้องอาศัย** **รู้จักตัดสินขอบเขต** **รู้**
อนุโลมใช้ตามสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ **สิ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์สร้างสรรค์ไปตามสมควร**
แต่ไม่ติด **ไม่ติด** **ไม่ซึม** *เปรียบเสมือนน้ำกับใบบอน* **นำมาเข้าหากันเมื่อไร ก็ไม่มี**
การดูดซึมกันเลย **ไม่ติด** **แต่รวมกันได้** **ประสานกันได้** **เกี่ยวเนื่องกันได้**
โดยความหมายที่ลึกซึ้งละเอียด

พฤติกรรม นี้ ก็ยังนับเนื่องเป็น **สัมมากัมมันตะ** ส่วน **สวาสวะ** ได้อยู่

และที่กล่าวกันในภาษาธรรมะคำว่า **ผู้หลักออกเรือนอยู่** (ปฏิสัลลีนะ) คำนี้ตาม
ความหมายที่เป็น **ธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้ว** ไม่ใช่จะรับเข้าใจตน ๆ เจิน ๆ เฝิน ๆ ตามภาษา
คำ ความ ง่าย ๆ หยาบ ๆ นั้นไปเสียทีเดียว เพราะเหตุตั้งเอง ผู้พาข้อเข้าใจตน ๆ ง่าย ๆ
ที่ยังมี **ศรัทธา** ความเชื่ออยู่ตามลัทธิฤษั่มทางปฏิบัติ ‘หน้โลก’ (โลกันต) มี ‘ทางปฏิบัติ’
ไม่ใช่ ‘ทางเอก’ คือ มรรค **มีองค์ ๘** เข้าใจได้แต่เรื่องรูปธรรม และ วัตถุประสงค์ง่าย ๆ
เข้าใจทฤษฎี ‘มรรคองค์ ๘’ ยังไม่ได้ มี **ทิวี่** ‘ความเห็น’ ติดอยู่ตามความเห็นเก่า ๆ เดิม ๆ
แบบทฤษฎีเดิม ๆ ที่ใคร ๆ ก็เข้าใจได้ เมื่อ ‘ทิวี่’ เป็นกิเลส [คือ **ยึด** ‘ความเห็น’ ของตน
หลง ‘ความเห็น’ ของตนว่าถูก ของคนอื่น ‘ไม่ถูก’ เสียแล้ว] จึงฟัง ‘ความเห็น’ อัน
ของผู้อื่น เข้าใจไม่ได้ ไม่ทราบซึ้ง ไม่เห็นจริง

ลองฟัง **พระพุทธพจน์** จาก “**ปฏิถัมสูตร**” อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต
ข้อ ๓๘ (พระไตรปิฎก เล่ม ๒๑) ดุเกติ จะพอเข้าใจได้ที่เดียว ไม่ยากหรือ ทำความ
เข้าใจดี ๆ ไม่ต้องรีบร้อน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ผู้มีปฏิสัมพัทธ์จะแต่ละอย่าง อันบรรเทาได้แล้ว มีการ
แสวงหาทั้งปวง อันสละแล้ว มีกายสังขาร อันสงบระงับ เราเรียกว่า **ผู้มีการหลัก
ออกเร้นอยู่**

๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ เป็นผู้ที่มีปฏิสัมพัทธ์จะแต่ละอย่าง อันบรรเทา ได้อย่างไร
ปฏิสัมพัทธ์จะแต่ละอย่าง เป็นอันมากของสมณพราหมณ์ ผู้มีกิเลสหนาแน่นเหล่าใด คือ เห็นว่า

โลกเที่ยง หรือว่า โลกไม่เที่ยง

โลกมีที่สุด หรือว่า โลกไม่มีที่สุด

ชีพก่อนนั้น สรีระก่อนนั้น หรือว่า ชีพเป็นอันอื่น สรีระก็เป็นอื่น

สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีก หรือว่า สัตว์เบื้องหน้าตาย

แล้ว ย่อมไม่เกิดอีก

สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มี หรือว่า

สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้

ปฏิสัมพัทธ์จะเหล่านั้นทั้งหมด อันภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรเทาได้แล้ว สละแล้ว คายออก
แล้ว ปล่อยแล้ว ละได้แล้ว สละกินแล้ว ภิกษุเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพัทธ์จะแต่ละอย่าง อันบรรเทา
ได้แล้ว อย่างนั้นแล ฯ

๒) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาทั้งปวง อันสละแล้ว อย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

มีการแสวงหากาม อันสละได้แล้ว

มีการแสวงหาภพ อันสละได้แล้ว

มีการแสวงหาพรหมจรรย์ อันสงบแล้ว

ภิกษุ เป็นผู้มีการแสวงหาทั้งปวง อันสละแล้ว อย่างนั้นแล ฯ

๓) คุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มกายสังขาร อันสงบระงับ อย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้

บรรลุดุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุข และทุกข์ และดับโสมนัส ก่อนๆ ได้ [จาก ทิฐีสัจจะ
แต่ละอย่าง ๑๐ อย่าง ตามข้อ ๑) จาก การแสวงหาทั้งปวง ๓ อย่าง ตามข้อ ๒)
คือ กาม - ภพ - พรหมจรรย์]

มีอุเบกขา เป็นเหตุให้สติบริสุทธอยู่
ภิกษุ เป็นผู้มกายสังขาร อันสงบระงับ อย่างนั้นแล ฯ
คุณกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้หลักออกเรือนอยู่ อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ละอสมิมานะได้แล้ว ตั้ตรากขาตแล้ว ทำให้เป็นดังตาลยอดด้วน กระทำ
ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุเป็นผู้หลักออกเรือนอยู่ อย่างนั้นแล

(๑.) คุณกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ เป็นผู้มทิฐีสัจจะแต่ละอย่าง อันบรรเทาได้แล้ว
มีการแสวงหาทั้งปวง อันสละแล้ว มีกายสังขาร อันสงบระงับแล้ว เราเรียกว่า
ผู้หลักออกเรือนอยู่ ฯ

(๒.) การแสวงหากาม การแสวงหาภพ กับ การแสวงหาพรหมจรรย์ อันภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ สละคืนแล้ว การเชื่อถืออสังขะ และฐานะแห่งทิฐิทั้งหลาย อันภิกษุในธรรม-
วินัยนี้ ถอนชนแล้วด้วยประการดังนี้

(๓.) ภิกษุ ผู้สัารอกราชะทั้งปวง
ผู้หลุดพ้นเพราะสันตันทา
สละคืนการแสวงหา
ถอนฐานะแห่งทิฐิทั้งหลายได้แล้ว
ภิกษุนั้นแล เป็นผู้สงบ มีสติ ระงับกายสังขาร เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้
เป็นผู้ตรัสรู้ เพราะรู้เท่าถึงมานะ เราเรียกว่า เป็นผู้หลักออก
เรือนอยู่ ฯ

จะเห็นได้ว่า การหลักออกเรือน ตามธรรมะ ของ พุทธศาสนาแห่งพระบรม-
ศาสดาสมณโคดม นั้น มิใช่ การออกวิเวกตน ๆ ง่าย ๆ ดังที่พากันเข้าใจผิด ๆ อย่าง
ลัทธิฤๅษโบริาณนั้นเท่านั้น มันลึกซึ้งกว่านั้นยิ่งนัก อ่านบทพจน และ พิจารณาปฏิบัติ ๆ เกิด

๓.๕ มนุษย์สัมพันธ์อันประเสริฐระหว่างผู้ให้เปล่า

ศาสนาพุทธมีระบบ มนุษย์สัมพันธ์สูงสุด เป็นระบบพึ่งตน และเป็นระบบพึ่งพาอาศัยกัน เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้เปล่า ไม่มีเรียกร้องผลประโยชน์แลกเปลี่ยน ไม่มีการค้ากำไร มีแต่การให้ การให้ การทาน คือ สัมมาภังคะ ของชาวพุทธ เป็นรากฐานของมนุษย์สัมพันธ์อันประเสริฐ

พระพุทธองค์ทรงกำหนด การบิณฑบาต เป็นพุทธวิสัย เป็นพุทธประเพณี ทรงติตติงห์ทานภิกขุเข้าป่าเล็ก [ดู พระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ “อุปาติสสูตร” อังคุต. ทสก. ข้อ ๘๘ และ เล่ม ๑๓ “โคติสทานิสสูตร” มัชฌิม. มัชฌิม. ข้อ ๒๐๓] หรือ อยู่ห่างหมู่ชน จนเกินวิสัยที่จะบิณฑบาต ทรงห้ามการเก็บผักผลไม้กินเอง พระจะฉันได้เฉพาะของที่มิผู้ประเคนถวายเท่านั้น ดังนั้น แม้ผลไม้ตกหล่นตามธรรมชาติ พระก็ยังเก็บมาฉันไม่ได้ง่ายๆ ดีไม่ดีจะปราศิกเอาไม่รู้ตัว ทรงห้ามการเก็บอาหารสะสมไว้กินมอหน้า ทรงห้ามการรับรัษฎาหารดิบ ห้ามแม้กระทั่งการรับ หรือ การใช้เงินทอง ห้ามซื้อ-ขาย พร้อมกันนั้นก็ทรงกำหนดให้พระฉันมอเดียว [พระพุทธพจน์ ทั้งศีล ทั้งธรรมมีตรัสไว้ชัดๆ]

เมื่อพิจารณาแล้ว ขอบเขตการห้ามทั้งหลายนี้ ก็เพื่อจุดมุ่งหมายใหญ่เรื่องเดียว คือ มิให้พระ หาซื้อ ทำอาหารกินเอง แต่พระต้องรับอาหารจากผู้อื่น เพื่อเลี้ยงชีวิต พระต้องบิณฑบาตเป็นวัตร (เป็นหน้าที่) เพื่อให้พระได้สัมผัสชีวิต รู้จักโลกที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา และได้เกิดมนุษยสัมพันธ์ กับคน การบิณฑบาต จะกระตุ้นให้เกิดการให้ การทาน เพราะ คนจะเห็นผู้ดำเนินชีวิตชอบ สงบสำรวม ด้วยความสมัครใจ ในความสละ ในความไม่มี แต่อยู่ในความดีได้ จนเป็นตัวอย่างให้กราบไหว้บูชาได้ เกิด ระบบต้องเลี้ยงคนดีไว้

การบิณฑบาต ไม่ใช่ทางหากินของพระ การบิณฑบาต เป็นการแสดงกายธรรม รูปรธรรม และ นามธรรม โปรตัสตว์ ให้คนหัดสละ ทรงสภาพการให้-การทาน ที่ดีที่สูงไว้ ให้อยู่ในความดี ให้ได้เรียน ได้รู้ ได้ศึกษา ได้ปฏิบัติดีให้ถูก แม้จะมีวัตถุสมบัติน้อยนิด หรือ มากล้นเพียงใด ให้หัดทำตนประหยัด มกน้อย หัดทำทาน กินน้อย ใช้น้อย ให้อยู่ในความพอให้ได้ ให้ดี ให้คนลอกเลียน

แบบอย่างของความสันโดษ และความพอ ความสำรวม จากพระพุทธสาวกได้ **พุทธบริษัท** จึงจะมี **แนวโน้มในการดำเนินชีวิต** ไปใน **ทางเดียวกัน** สอดคล้องกัน **ลงรูปลงตัว** ตามพุทธประสงค์

ความสัมพันธ์ คือ **ความเนืองต่อ** ส่วนที่เนืองต่อ คือ **ประโยชน์** พระได้รับอาหารจากคน ก็เท่ากับได้รับประโยชน์ในการเลี้ยงชีพ พระจึงต้องขยันทำตัวให้ **มีประโยชน์** เป็นการเนืองต่อ **เชื่อมสัมพันธ์** สืบโยงสาระประโยชน์ขึ้น พระที่ทำตัวเป็น **ขอทาน** หรือ **เอาแต่นั่งรับทาน** คือ **ไม่เชื่อม** ต่อสาระประโยชน์ **จะเป็นหนี้** ก่อนข้าวชาวมาน

พระจึงต้องเป็น **พระผู้ให้** ให้มากกว่าที่ได้รับ พระจึงต้องใช้ปัญญาว่า จะให้อะไรกับคน พระมีสมบัติสำคัญอย่างเดียวจะให้ คือ **อริยสมบัติ** พระที่ทำตนให้ **มีวัตถุสมบัติ** แล้ว **หลงในการให้วัตถุสมบัติ** และ **ให้เศรษฐีฉ้อฉล** ไม่นับว่าเป็นพระในพุทธบริษัท พระจึงต้องทรงศีล ทรงธรรม มีศีลถึงธรรมให้แท้ เพื่อจะแจกศีล แจกธรรม ที่มีอยู่ในตน เป็น **ธรรมทาน** **ไม่ง่ายเลยที่จะ ‘แจกธรรมเป็นทาน’** ให้เป็น **“ธรรมทาน”** ที่แท้ พระใน **พุทธบริษัท** ก็ต้องทรงศีลของ **พระพุทธเจ้า** ทรงธรรมตามคำสอนของ **สมเด็จพระบรมศาสดา** มิใช่ของ **ศาสดาอื่น** หรือ **ตั้งตัวเป็นอาจารย์แข่งพระศาสดา** (ส่วนใหญ่ ‘ไม่รู้ตัว’) **กิตติคุณ** ของตนเองขึ้นมาสอนคน จนกลายเป็น **ล้มล้างคำสอนของพระพุทธองค์** เช่นนี้ **มิใช่สัมมากัมมันตะ**

ศาสนาพุทธมีมนุษยสัมพันธ์ ผิดกับศาสนาอื่นๆ เดียร์ดี ซึ่ง **ขาดความสัมพันธ์กับมนุษย์** แต่ไปสัมพันธ์ กับ หมี ช้าง ค่าง บ่าง ชะนี ในป่า ในถ้ำ หรือ บนเขา การสอนคนให้เป็นคนเป็นมนุษย์ประเสริฐ หรือ แม้แต่การทำตนให้ทรงศีลทรงธรรมอยู่ใน **สังคมมนุษย์** มันก็สะพัดสัมพันธ์เอง นั้น **ไม่ดีกว่าสอนสัตว์หรือ** สัตว์เรียนธรรมะไม่ได้ แม้ความสามารถจะทำให้สัตว์ป่าเชื่องได้ตัวสองตัว ในชีวิตของฤๅษี จะมีประโยชน์ **เทียบเท่าการสอนคนให้เป็นคนดี ให้เป็นพระ (อารยชน)** ให้เป็น **พุทธบริษัท** ที่มั่งคั่งค่า มีประโยชน์ ให้ **ทำงานสร้างสรรค์อยู่ในโลก** อยู่ในสังคมหรือ **ไม่ดีหรือที่จะเกิดคนดี** เกิดสังคมที่สุขเย็นอยู่ในโลก **สังคมแบบนี้มิใช่สังคมที่พึงปรารถนาหรือ**

หรือ *ปรารถนาสังคมแบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่* และสังคมเช่นนี้ ใครจะสร้างได้
 แนบเนียนเท่าลัทธิที่มีทฤษฎี ‘สัมมามรรค อองค์ ๘’ ของ องค์พระบรมศาสดา
 ที่พระองค์ทรงยืนยันว่า ลัทธิที่ไม่มี ‘มรรค อองค์ ๘’ นั้น **สูญเปล่า (สูญญา)**
จากผู้รู้แจ้งทั่วถึง (อัญญา) เพราะ ลัทธิที่ศึกษาปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้องตาม
 ‘มรรค อองค์ ๘’ จะรู้แจ้งโลก แจ่มสังคม แจ่มมนุษย์สัมพันธ์ แจ่มสมมุติธรรม แจ่ม
 ปรมาัตถธรรม **ไม่ขาดภราดรภาพ ไม่เสื่อมสมรรถภาพ** ดังนั้น ใครเล่าจะช่วย
 มนุษย์ช่วยสังคมได้ดี ได้ประเสริฐ ได้มาก เพราะมันช่วยได้ยากแสนยาก นอกจาก
 พุทธสาวก และ พุทธบริษัทผู้ทรงศีล และ ทรงธรรม ที่มีกรรมกิจริยาแห่งความดี
 อยู่ในโลก มีความขยัน และ มีการทำงานเป็นกิจวัตร สร้างรูปแบบของการให้ การสละ
 ดำเนินชีวิตด้วยการ ฟังตน มีวิเวก ๓ เป็นเครื่องอาศัย มีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
 สัมมาภังคะ และ สัมมาอาชีวะ **ครบองค์ ๘** นี้คือ กิจกรรมอันประเสริฐ
 ที่เกิดจาก ‘มนุษย์สัมพันธ์’ อันเป็นรากฐาน ของ สัมมาภังคะ

๓.๖ สร้างสังคมมณฑล

การประกอบกรรม การสร้าง การก่อใดๆ **ไม่มีค่าเท่ากับการ**
สร้างความคิด สร้างคนดี และ สร้างหมู่กลุ่มของคนดี ที่มีศีล มีธรรม มีน้ำใจ
 มีความเอื้อเฟื้อ และ มีการสละการงาน งานนี้ เป็นงานสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ ตามรอย
 พระยุคลบาท ซึ่งพระองค์ท่านได้ทำงานยิ่งใหญ่ที่สุด สำเร็จถึงขั้น ‘ตั้งศาสนา’
 โดยการรวมหมู่กลุ่มคนดีในระบบพุทธเข้าด้วยกัน เรียกว่า **สังฆจักร** วางระบบคำสอน
 ที่ดี ที่มีประสิทธิภาพ เรียกว่า **ธรรมจักร** เกิดมรรคเกิดผล คือมี **พุทธคุณ**
 ในคนได้จริงเป็นจริง ได้พุทธบริษัทช่วยกันสืบต่อพุทธศาสนาไปอีกนานแสนนาน สร้าง
พุทธจักร หรือ อาณาจักรของพุทธ เป็นขอบเขตของการเสวยผล และการเผยแผร์
 คำสอนต่อมวลมนุษย์ออกไปอีก

ผู้ร่วมอาณาจักรพุทธนี้ จะมีแนวโน้มของการดำเนินชีวิต มีแนวทาง
 ในการปฏิบัติ และ มีอุดมการณ์ของชีวิตที่ตรงกัน คือ **ความเป็นพุทธะ**
 ตามแบบอย่างของสมเด็จพระบรมศาสดา **พระพุทธรองค์** เท่านั้น ที่มีความสามารถ
ตั้งศาสนา อันประกอบด้วย **พุทธจักร ธรรมจักร และ สังฆจักร** พุทธสาวกต่อๆ มา
 จะทำเพียง **สืบต่อพระธรรม สืบสาน** รวมกลุ่มพุทธบริษัท ในสังฆมณฑลเท่านั้น

ผู้รู้ที่เป็น **ปัจเจกพุทธ** จะไม่มีหมู่กลุ่มในการทำงาน สร้างได้แค่ตนเอง ไม่เกิด **สังฆมณฑล** เพราะทำงานคนเดียว จึงได้ช้า และ ใต้อย่าง ทำงานใหญ่ไม่ได้ เท่าผู้ทรมปฎิภาณ มีบารมีที่สามารถสร้างหมู่กลุ่ม สร้าง **สังฆมณฑล** ขึ้นมาทำงานร่วมกัน งานนี้ ก็คือ การทำแบบสร้าง เผยแพร่คำสอน และ นำพาให้คนปฏิบัติตาม คำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา จนมีการทรงศีล เกิดผู้มีศีลขึ้นในโลก ที่แล่งธรรมะ เพราะคนทั้งศีล

ผู้เห็นดี เห็นด้วย เรียกว่า **เกิดปัญญา เกิดวิชา** ก็จะมาร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมงาน ผู้ไม่เห็นดี ไม่เห็นว่า เป็น **การทำงานที่เหมาะสม** ยังมีวิชาอยู่ ก็จะไม่นำพา ไม่ศรัทธา ไม่ร่วมงาน ผู้มี 'อวิชา' เหลวเป๋ว คือ หยุดอยู่เฉยๆ ไม่คิดทำอะไร เรียกว่า เดียรถีย์ 'มิจนาทิจู' เต็มตัว เดียรถีย์ ต่างกับ พุทธ ตรงที่ **พาให้หยุดการทำงาน**

พระพุทธองค์ผู้ทรง **ปัญญาธิคุณสูงสุด** ก็เคยศึกษา และ ทดลองการดำเนินชีวิต **แบบเดียรถีย์** มาแล้ว ก่อนตรัสรู้ เคยทำทุกอย่าง แบบที่ศาสดาอื่น ๆ เคยทำมา สอนมา ทรมาณตน ที่เรียกว่า บำเพ็ญทุกรกิริยา จนเกือบจะสิ้นพระชนม์ จึงทรงทราบว่า **เกินขอบเขตไป** ไม่เป็น 'สัมมา' ไม่เหมาะ ไม่ควร

สุดท้ายจึงทรงพบว่า **สัมมากัมมันตะ** คือ กรรม การงาน การกระทำ หรือ **พฤติกรรมของมนุษย์** ที่ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรม และ มโนกรรม ที่พอเหมาะ ที่ดี ที่ให้คุณค่า สมส่วน ได้มีการละล้างกิเลส จนเกิดความมั่นคงในการลดล้างชำระ ได้ เรียบรู้นิเวรณ เพื่อเข้าสู่ ทาง 'สัมมากัมมันตะ' ได้เกิดสูตร **สัมมาอาริยมรรค** องค์ ๘ ขึ้น เป็นเกณฑ์การตัดสินความดี - ความชั่ว ความถูก - ความผิด **กุศล - อกุศล**

สัมมาอาริยมรรค เป็นสูตรที่มนุษย์โลกนี้ทำได้ พิสูจน์ได้ง่าย และมี คุณค่า มีประโยชน์ โลกจะไม่ทุกข์ โลกจะเจริญสมบุรณ์ บริบูรณ์ตลอดไป เพราะ การดำเนินชีวิต ใน **ระบบสัมมา** นี้เป็นไปได้ โดยไม่ยาก ไม่ลำบากจนเกินการ เนืองด้วย พระพุทธองค์ ได้ตัดเจียน เอาสิ่งที่มีประโยชน์ แก่ มนุษย์ มาก ที่สุด มาสอนคน โดยการตั้งเป็นทฤษฎี ของ พุทธ โดยเฉพาะ นอกจาก องค์สมเด็จพระบรมศาสดาแล้ว **ไม่มีผู้ใดในโลก สามารถตั้งทฤษฎีขึ้นได้**

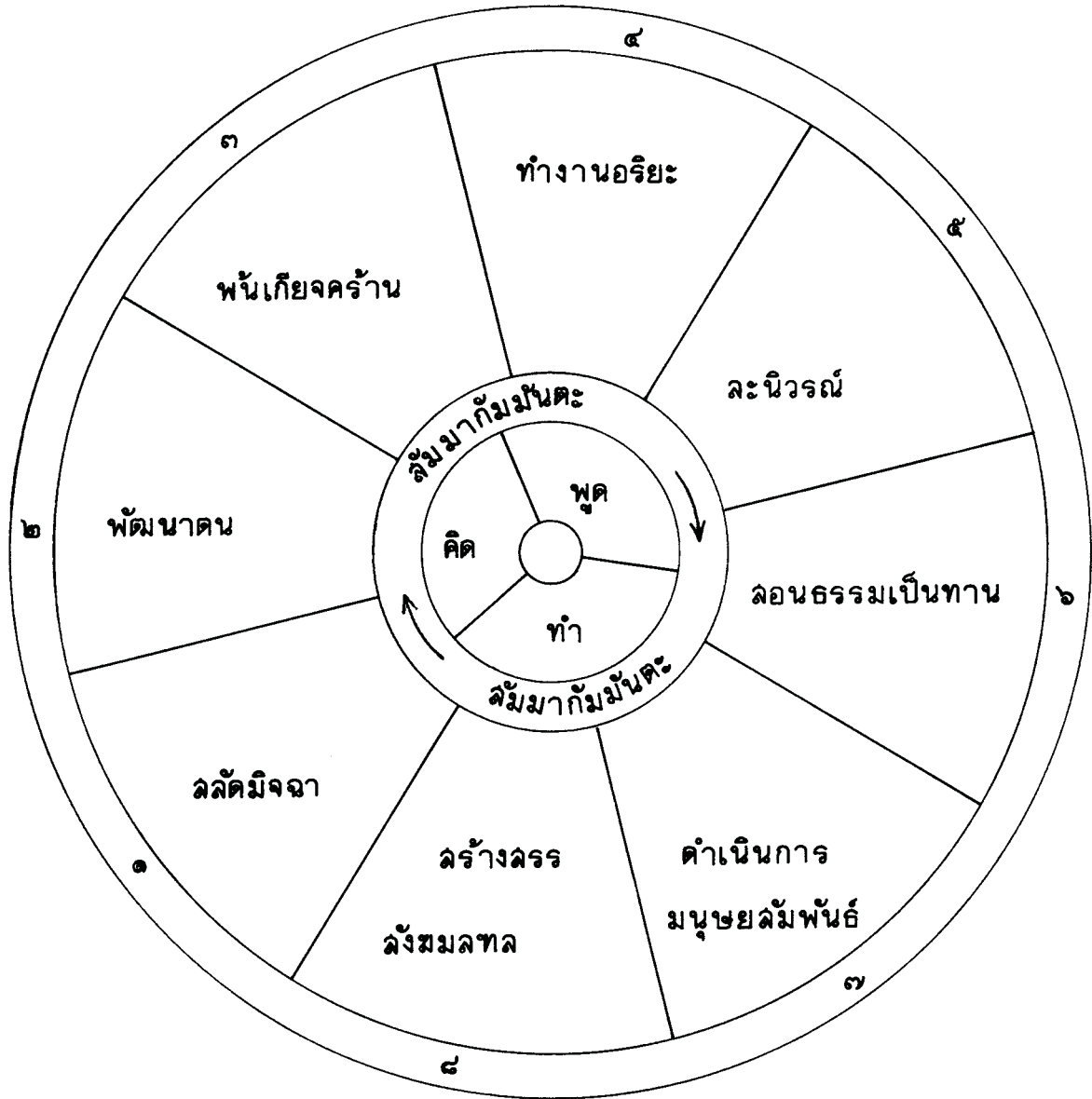
เมื่อเราได้เรียนรู้ทฤษฎีอันประเสริฐสุดนี้แล้ว หน้าที่พุทธบริษัทที่ดี คือ การ **ทรงสิ่งนี้** ไว้ในตนให้ได้ แล้วจึงจะสามารถ **สืบทอด** ทฤษฎีนี้ ให้ **ขยายสู่** ผู้อื่นได้ต่อไป เป็นการสร้าง **สังฆมณฑล** ต่อๆ ไป และ ต่อๆ ไป จนพร้อมที่จะเป็น **สังฆจักร** ได้ วันหนึ่งในอนาคต รายละเอียดของ **โครงการสร้างสังฆมณฑล** จะปรากฏในส่วน **สัมมาอาชีวะ**

ในขณะนี้ พุทธสาวกพึงรู้ให้แน่ชัด เป็น **สัมมา** ว่า **สังฆมณฑล มิได้** หมายถึง สถานที่ หรือ วัตถุ เพื่อประโยชน์การอยู่ของบรรพชิต และ มิได้ หมายถึงการสร้าง การบิณฑบาต การบิณฑบาต การหล่อภาพพระ เพื่อนำมาประดิษฐานใน “มณฑล” ด้วย

แต่ **หมายถึงการสร้างจิตที่เป็นพระ** สร้างจิตตนให้ทรงศีล ทรงธรรม ทรงคุณค่า ทรงคุณความดี ตามคำสอนของพระบรมศาสดา มุ่งในการพัฒนา ตน ให้เข้าใน **ขอบข่ายเทสมา** และ **พุทธมณฑล** ที่พระพุทธรองค์ทรงวางกรอบไว้ด้วย **ศีล** **วางเกณฑ์ไว้ด้วยธรรม** **วางแบบอย่างไว้ด้วยพระองค์เอง** และ **สังฆรัตนะ** ได้สืบทอด กระทำตามต่อมา

การสร้าง **จิตที่เป็นพระ** นั้น นอกจาก **จิตของตนเอง** แล้ว **มนุษย์พัฒนา** จะพึงพยายามสร้าง และ แนะนำวิธีการสร้าง **จิตของผู้อื่น** ให้เป็น **จิตพระ** ด้วย **แผนพัฒนา** **จิตวิญญานพุทธบริษัท** (ดูบทที่ ๗) เป็นการเสริม **สร้างสังฆมณฑล** ด้วย

แผนภูมิที่ ๓๕ แสดง สัมมาทิฏฐิ ส่วนสภาวะ สู่อริยะ

ว่าด้วย สัมมาอาชีวะ

ได้กล่าว สัมมาฝ่ายสาสวะ มา ๓ หัวข้อ คือ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ ซึ่งแค่ หัวข้อ ก็เป็น องค์มรรค ๘ ร้อยเรียงกันมาเป็นลำดับ สัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็น องค์ที่ ๔ ในหมวดนี้ จะรวมความสรุปการดำเนินชีวิตที่ถูกที่ควร ตาม คำสอนของพระพุทธองค์ ตาม มหาจัตตารัสกสูตร ข้อ ๒๗๖ และ ๒๗๗ ดังนี้ คือ

(๒๗๖) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาอาชีวะ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสัมมาอาชีวะ เป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาอาชีวะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ ๑ สัมมาอาชีวะ ของพระอริยะ ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค อย่าง ๑ ๆ

(๒๗๗) ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ สัมมาอาชีวะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ เป็นไฉน คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้ สัมมาอาชีวะ ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ ๆ

รายละเอียดของ มิจฉาอาชีวะ ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ๆ ที่ผ่านมา รวมทั้งแนวทางแห่งการละมิจฉาอาชีวะ ด้วย เราจะไม่พูดซ้ำอีก ดังนั้น ในส่วน สัมมาสาสวะนี้ เราจึงจะพูดถึงเฉพาะ การเลี้ยงชีพด้วย 'สัมมาอาชีวะ'

เราได้กระจายความ คำว่า ชีวิต-ชีวะ และ คำว่า อาชีพ-อาชีพแล้ว การเลี้ยงชีพ จึงตีความได้ว่า เป็นการดำรงชีวิต ยังกายขันธให้ยู่ต่อไป นั่นเอง การดำรงชีวิต ด้วย สัมมาอาชีวะ จึงคือ การดำรงชีวิต หรือ การดำเนินชีวิต ด้วยการงานที่ดี นั่นเอง

สัมมา - อาชีวะ

เราอาจพูดได้กว้าง ๆ ว่า การดำเนินชีวิต คือ การประกอบกรรม ผู้ที่พยายามสังวร ไม่ทำสิ่งที่ผิด ก็เป็น ความดี ระดับหนึ่ง แต่จะเรียกมัน 'สัมมา' สมบูรณ์ ก็ยังไม่ได้ เพราะยังไม่ได้ทำดีที่สูงกว่านั้น แม้ความดีที่เป็น สัมมา

ก็ยังี่มีหลายชั้น หลายระดับ ผู้ที่มุ่งกระทำระดับใด ก็จะเรียกการกระทำของตนนั้นว่า “สัมมา” แต่ ‘สัมมา’ ที่แท้ จะต้องเป็น ‘สัมมา’ ที่มีแนวโน้มเข้าเทียบเคียง กับ ‘สัมมา’ ตามระบบการดำเนินชีวิตของพระพุทธองค์ และ พระอริยสาวก สูงสุด

สัมมาอาชีวะ ที่จะกล่าวถึงตามองค์มรรคในคำที่จะอธิบาย ต่อไปนี้ จึงเป็น **ส่วนสรุป** ของ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา และ สัมมาสังกัปปะ พร้อมกันไป หมายถึง การประกอบ ‘สัมมา’ เป็นประจำ สม่ำเสมอ ทำเป็นปริมาณมาก และ ทำเป็นปกติ ทำจนเป็นระบบการดำเนินชีวิต (ดู มิจฉา ประกอบด้วย) การงานที่ทำ ก็เป็นการงานอย่างทีชาวโลกทำนั่นเอง แต่ผลผลิตที่ออกสู่ปวงชน ไม่ใช่สิ่งมอมเมาคน แต่เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่า เป็นงานที่มีไว้ทำเพื่อการแลกเปลี่ยน หรือ หากำไร แต่ทำด้วยความสมัครใจ อิสระเสรี ไม่ต้องอยู่ในอาณัติของผู้ใด นอกจากตามระเบียบวินัยของพระพุทธเจ้า ยืนยันหลักแห่งความจริง ความถูกต้องจริง ยืนยันกุศล อกุศล หรือ ความดีจริง ด้วยการประมาณตามสมมุติสัจจะ ให้เหมาะสมตามกาลเทศะด้วย

สัมมาอาชีวะ ที่พระพุทธองค์กำหนด สำหรับผู้ผ่านขีดขั้น สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ มีผลหมุนสอดร้อยเรียงกัน เป็น สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน มาสูงพ้นคำว่า ‘มิจฉาอาชีวะ’ กันขึ้นนี้ จึงต้องพ้นการ เอาตลกแตกตลก เป็นอย่างต่ำ ไม่มีการว่าจ้าง ไม่มีการรับจ้าง ไม่มีการเอาเงินเป็นค่าตอบแทน เพื่อไปเลี้ยงชีวิต จะเห็นได้ว่า พระ ‘พุทธสาวก’ ที่แท้ หรือ แม้ ผู้ปฏิญาณตนถือศีล ๑๐ ก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเงินทองแล้ว เมื่อถึงระดับเป็นพระ ก็จะสละทรัพย์สินเงินทองทั้งหมด อยู่อย่างกล้าจนพิสูจน์การดำเนินชีวิตโดยปราศจากเงินทองจริงๆ ด้วยการกินน้อย ใช้น้อย ดำเนินชีวิตเรียบง่าย และ ประหยัด ระบบของพระพุทธเจ้า **เก็บสิ่งร่วไหลในชีวิต กลับคืนมา ใช้จ่ายประโยชน์ได้หมด** ไม่ว่าจะเป็นเวลา พลังงาน หรือ พลังสติปัญญา และ ทุนรอน

ผู้สัมมาอาชีวะได้ จึงคือ ผู้ที่จะเป็นแก่น เป็นแก่น ในการสร้าง **พุทธมณฑล** โดยเป็น **สังฆรัตนะ** ที่มีพลังสามารถจูงดึงผู้อื่นให้พัฒนาตนตามได้สร้างหมู่กลุ่มได้ และ จูงดึงกันไปในทางศีล ทางธรรม ทางสัมมา และ ทาง ‘**สัมมา-อริยมรรค**’ พร้อมกันนั้น ก็จะรู้จักประมาณ **การคบคุ่น** สร้างเสริมอินทรีย์พละ

ให้กันและกัน เพื่อพากันเจริญ *หลักเดียว* ผู้ที่จะคิดดี พาไปสู่ที่ต่ำ หรือ ที่เรียกว่า พาไปสู่ความเสื่อม หรือ พาดกต่ำเสียหาย เมื่อสัมพันธ์กันได้ จูงดึงกันได้ ร่วมงานกันได้ ก็จะร่วมงานกันเพื่อความเจริญโดยตรงของ **พุทธมณฑล** นั่นคือ การพัฒนาตน และ พัฒนาหมู่กลุ่ม ให้ไปทางกุศลยิ่ง ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะผ่านทาง การพูด การทำ การงาน และการดำเนินชีวิต

คุณค่าของชีวิตประเสริฐ อยู่ที่การใช้เวลาทั้งหมด **เสริมสร้างสาระ** ให้ชีวิต ของตน และ ของคน ผู้สร้างสาระให้ตนได้แล้ว ก็ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ ถ่ายทอดสารัตถะนี้ ต่อไปสู่ผู้ที่ยังไม่รู้ หรือ ยังทำไม่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียม

การเสริมสร้างสาระ นี้ ก่อให้เกิด **วจจร** ของพลังงาน ที่เรียกว่า **สังสารวัฏฏ์** ขึ้น **สังสารวัฏฏ์** จึงมีทั้ง **วจจรส่วนบุคคล** ซึ่งเปรียบเสมือน **โลก** ลูกหนึ่ง และ **วจจรของหมู่กลุ่ม** ซึ่งเปรียบเสมือน **โลกน้อยใหญ่ต่าง ๆ** ในจักรวาลเดียวกัน เป็น มวลหน่วยหนึ่ง ในมหจักรวาล **มวลนี้** จะเคลื่อนไปในทางเดียวกัน มีระเบียบ มีพลังดึงดูดตาม พลังเกิด พลังดับ อยู่ในตัว อย่างเป็นสมดุลง

สัมมาอาชีวะตามระบบพุทธ จึงหมายถึง การสร้างสาระแบบพุทธ เพื่อให้เกิด **พุทธจักรวาล** อันประกอบด้วย **พุทธบริษัทน้อยใหญ่** ต่างระดับ ต่างขนาด ต่างบุคคลิก ที่ทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ กัน มีพลังต่าง ๆ อยู่ในตัวเอง และ แจกจ่ายพลังนั้นสู่ผู้อื่นได้ด้วย ตามสมรรถภาพที่มีอยู่จริง

คุณค่าของผลงาน และคุณค่าของชีวิต จะแสดงตัวของมันเองด้วยความดี ความถูกต้อง ด้วยประโยชน์ เป็นกุศล เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขั้นดี เป็นตัวที่ทรงไว้ ซึ่งบทบาท และ กรรมกิริยา ที่เป็น 'สัมมา' เป็นสภาพ เป็นพฤติกรรม ที่มนุษย์เราทุกคน จะปรับปรุง พัฒนาให้เจริญได้ยิ่ง ๆ ให้เข้าสู่ 'สัมมา' ได้ยิ่ง ๆ จนเข้าสู่ระดับ **สัมมา-สาสวะ และ สัมมาวิธี** ได้

สัมมาอาชีวะ ของ **พุทธบริษัท** จึงคือ การสร้าง **พุทธมณฑล** และ **สืบสาน พุทธชีวิต** ให้ยืนยาวคงอยู่เป็น **สาระคู่โลก และ คู่จักรวาล** トラบเท่าที่ จะทำได้ ตามความสามารถของแต่ละคน

พึงระวังการทำลายพุทธศาสนา ด้วยเจตนาที่แสนดีไว้
ด้วย สำหรับผู้ที่ไม่เพียรพยายามศึกษา “มัจฉา” ให้ถ่องแท้ ผู้ไม่ฝึกปฏิบัติสร้าง
 ฐานชีวิตของตนด้วย ศีล ก็จะไม่แคล้วเกิด มัจฉาทิฐิ จนไม่เห็น ‘สัมมา’ ใดๆ
 ของอริยมรรคเลย สักรให้ตีเถิด ผู้ที่เรียกตัวเองว่า ชาวพุทธทั้งหลายเอ๋ย

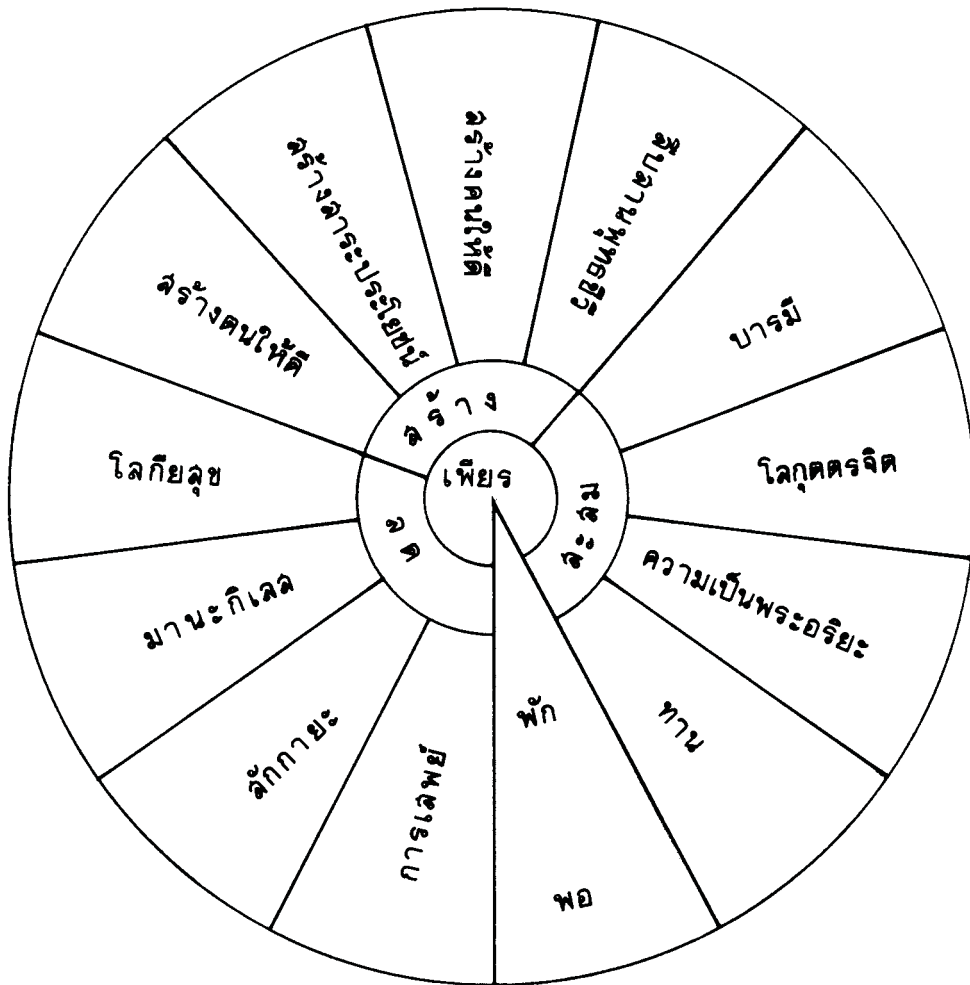
เพียร พัก พอ

ผู้มีสัมมาอาชีวะ จะเป็นผู้ขยัน ทำการทำงาน ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไป
 โดยเปล่าประโยชน์ ทำด้วยรู้ ทำด้วยตั้งใจจริง ทำด้วยความเพียรความพยายาม
 เมื่อมีสัมมาสติ ห้อมล้อม สัมมาทิฐิ แล้ว สัมมาอาชีวะ ก็จะเป็น **ที่สุดแห่งชีวิต**
 จิตก็จะเป็น **สัมมาสมาธิอันประเสริฐ** ผู้ปฏิบัติตาม มรรคองคิน
 จะได้สั่งสม ได้เพียร ทั้งรู้ ทั้งฝึกตน ทั้งทำได้ และเป็น **ได้อย่างอัตโนมัติ**
อย่างมีบัญญัติรอบถ้วน เห็นจริงอยู่ ผู้มีความขยัน มีความเพียร ก็จะทำ
 กิจอันควรทำไป วันหนึ่งคืนหนึ่ง **เมื่อยก็พัก ไม่เมื่อยก็เพียรไป** ดำเนินชีวิตไป
 เหมือนพระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก

ผู้มีสัมมาอาชีวะ จะต้อง **รู้เพียร – รู้พัก รู้ทำ – รู้หยุด** เพื่อประโยชน์
 ตน และ ประโยชน์ท่าน ให้ลงตัว พอเหมาะพอดี **ไม่พักมาก** จนกลายเป็น
 ความหยุด ความง่วง ความซึมเซา ความหลับ ความเสเพล ความสงบ ความสบาย ความสุข
 จนเป็น **กามสุขัลลิกานุโยค**

และ ในอีกทางหนึ่ง ก็ไม่เพียรมากเกินไป จนกระทั่ง พักผ่อนไม่พอ เป็น
 เวลาติดต่อกันนานเกินอินทรีย์พละของตนเอง ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม เป็นการทรมาณตน
 ที่เรียกว่า **อตตกิลมถานุโยค** การ **สุดโต่ง** ไปข้างใดข้างหนึ่ง ก็ **ไม่สัมมา ไม่พอดี**
ไม่ลงตัว ทำให้ ระบบการดำเนินชีวิต บกพร่อง ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน

แผนภูมิที่ ๓๖ แสดงการเพียร การพัก การพอ อันเป็นสัมมาอาชีวะ

ชีวิตที่เหมาะสม คือ ชีวิตที่เรียบง่าย ประโยชน์สูง ประหยัดสุด
แม้บ่อยก็ให้อภัยพอ นี่คือ คำแปลของคำว่า **สันโดษ** ที่มาจากภาษาบาลี

คำว่า “**สันโดษ**” นี้ แปลกันมาผิดเพี้ยน จนเกิดสภาวะทุกข์ยาก เดือดร้อน
ตึนรน มานาน เพราะได้แปลกันมาว่า “พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่” คำสอนของนักแปล
อย่างนี้ ทำให้เกิดปัญหาสังคมที่บวมจนแก้ไม่ตก ถึงในปัจจุบันนี้ การแปล
ที่ค่อนข้างขี้เขี้ยวบาลีเช่นนี้ เป็นช่องทาง ให้แก่คนมักมาก ผู้รู้มาก เอาได้มาก ตักตวงมาก
กอบโกยได้มาก โดยไม่ยอมหยุด ไม่ยอมพอ เพราะถือว่า ได้มาเท่าใดก็พอใจเท่านั้น
ได้มาอีก ก็พอใจอยู่เท่านั้นอีก แต่มันก็เพิ่มมาอีก ผู้ที่ยังขาดแคลน ก็เลยไม่พอเข้าจริงๆ
และ ความขาดแคลนก็ขยายตัวบวมเป็นทวีคูณ

แนวทางของพุทธ คือ การลดจากความ 'มี' สู่อะไร 'ไม่มี' สู่อะไร
 สุกัญญา พระพุทธองค์ดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่าง แสดงแนวทางของสัมมา
 อาชีวะ ด้วยการสละวัตถุสมบัติ จนสิ้นเกลี้ยง สละหมด สละจริง
 มิได้เวียนกลับไปมีสมบัติอีกเลย แม้แต่น้อยนิด ผู้จะดำเนินชีวิต ตามแนวทางของ
 พระพุทธองค์ ต้องค่อยๆ หักการสละ การปลดออก แต่จุดหมายสูงสุดของชีวิต ก็คือ
 การปลดจนหมดเกลี้ยง น้อยลงก็ให้พอ น้อยเท่าใดก็ให้พอ ทำได้เพียงใด หนได้
 เพียงใด ก็เข้าทางสัมมาอาชีวะ มากเพียงนั้น ทำยังไม่ได้ หนยังไม่ได้ ก็ยังไม่ถึง
 สัมมาอาชีวะ อยู่เพียงนั้น ยิ่งน้อยลงได้มาก และ ยิ่งทำได้โดยไม่ต้องฝืนไม่ต้องทน
 รู้แจ้งเข้าใจญาณฉลาดดำเนินชีวิตสบายไปได้ เจริญไปได้ ก็ยังเป็น 'สัมมาอาชีวะ'
 ที่ใกล้เคียงพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งๆ

ท่านเคยทดลอง "สละ" บ้างหรือยัง รับผิดชอบเสีย จะได้รับรู้รสของความ
 มกน้อย-สันโดษ ที่ถูกต้องตาม 'สัมมา' ของพุทธ จะได้ไม่เสียชาติที่เกิดมาใน
 บวรพุทธศาสนา อย่างไม่เสีย ความตายก็จะบีบบังคับให้ท่านต้อง "สละ" อยู่ดี ท่าน
 จะรอจนถึงวินาทีนั้นหรืออย่างไร ฝึกหัดเสียในขณะที่ท่านยังมีจิตใจเข้มแข็ง มีอินทรีย์
 พละเพียงพอที่จะช่วยปรับจิตปรับใจตนเอง มิให้ทุกข์มาก มิให้ตื่นนอนมาก มิให้เสียตายนมาก
 ฝึกจิตให้มีความคุ้นกับการสละ เมื่อวินาทีแห่งความตายมาถึง ท่านจะไม่มีความสามารถ
 ในการช่วยตัวเองให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ จากอารมณ์ทุกข์ได้ ท่านคงไม่อยากตายใน
 กองทุกข์ไซ้ใหม่ กองทุกข์ไม่ใช่ สุกตฺติ นะ กองทุกข์ คือ ทุกฺติ

มีจนหมด ตจจนสูญ

ผู้อ่าน ผู้ศึกษา ที่ตั้งใจอ่านตั้งใจศึกษามาอย่างจริงจัง ตั้งแต่ต้น จะรู้ว่า การปฏิบัติ
 สัมมาอาริยมรรค ที่ไล่เกลี้ยงมา จนถึงสัมมาอาริยมรรค ๔ องค์ นี้ มิใช่เรื่องเล่น
 เมื่อพ้น 'มิจจา' ต่างๆ มาได้ ตั้งแต่ มิจจาสังกัปปะ . . . . . มิจจาอาชีวะ และ เริ่มเข้า
 สัมมาสาสวะ เริ่มจาก สัมมาสังกัปปะ . . . . . สัมมาอาชีวะ นี้ได้ จริงเพียงใด
 แม้จะยังไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์ก็ตาม ก็ต้องเรียกว่า ได้พัฒนากายและใจ สู่อะไร ประเสริฐ
 ได้สูงลิบทีเดียว การจะถึงสัมมาอาชีวะ นี้ จึงมิใช่เรื่องตื่นเขิน

ผู้ที่มี สัมมา มาได้จนถึงขั้นนี้ ย่อมนับได้ว่า มีคุณความดีสูงส่ง มีความ ประเสริฐเลิศยิ่ง มีการทำงานที่เป็นประโยชน์ล้นเหลือต่อมวลมนุษย์ **คุณค่า ความดี** เหล่านี้ มากเพียงพอที่จะให้บุคคลนั้น **ยึดมั่นในความดี** ได้ จนถึงขนาด **หลงความดี** และ จะทำให้บุคคลนั้น **ยึดมั่น** ในการทำงานได้ถึงขนาด **หลงงาน** ซึ่ง **การหลงความดี** ก็คือ **ความหลงงาน** ก็คือ ก็ยังนับว่า เป็น **มิจฉา ส่วนละเอียดลึกซึ้ง** ภาษาพระเรียกว่า “**มานะ**”

มานะ ทั่วไปนี้ หมายความว่า **การหลง** ยึดเอาความดีนั้น ๆ หรือ งานนั้น ๆ เป็น เรื่อง ‘อวดดี’ เกินการ ยึดความดีนั้น-งานนั้น จนเป็นเหตุพาให้เกิดกิเลส – อุปกิเลสอื่น ๆ ขึ้นในตน

และ **การหลง** ข้นขมในงาน **ติดใจในความดี** ในงานนั้น ๆ เป็นเหตุให้ **ติดยึด** จนไม่หมดไม่สูญสิ้นอึดตาตัวตนลงได้ **การหลง** แบบนี้ ภาษาทางพระเรียกว่า **กัมมารามตา** [ยังเป็นกิเลสที่ชื่อว่า “**มานะ**” ด้วย] ยังทำสภาพยึดถือเป็นตัวเป็นตน ยังมี ตัวถือ ตัวยึดที่ก่อให้เกิด **หลงตัว** นั้น ๆ อยู่ **ความหลงทั้ง ๒** นี้ ก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องลด ต้องละ และ ต้องสลัดออก ให้ชีวิตมีสมดุลงด้วย **ความดี** ด้วยงาน โดยไม่ต้อง หลงเสียอารมณ์ หลงยึด ความใหญ่โต โด่งดัง หรือ หลงเสียผลงาน พอง ฟุ้ง กับคำสรรเสริญ เห็นใจกับคำตำหนิติเตียน หรือ ทุกซ์โทมนัสเพราะไม่สมใจ เมื่อคนเราติดยึดในความดี ความดังถึงขนาด **มิจฉา** จะทำให้การ **ดำเนินชีวิต** เป็นไปอย่างมิชอบ **มนุษย์สัมพันธ์** เสื่อมโทรม ใครแตะไม่ได้ ตีไม่ได้ เพราะ “**มานะ**” ใหญ่โตของตัวเอง เกิดความค้านแย้งกับ **หลักธรรมอันเป็นเอกลักษณ์** ของศาสนาพุทธ ซึ่งมีแนวทาง....

สลัดการ “มี” ให้ “หมด”
ด้วยการ “ลด” จน “สูญ”

พระพุทธองค์ ผู้เป็นจอมปราชญ์ **รู้อันตรายของกิเลสตัวนี้** จึงได้ทรงวาง กรอบรอบรัด ให้เกิดการลด การรัด ความหลงใหญ่ หลงโต หลงศักดิ์ศรี หลงศักดิ์นาของคน ไว้ ตั้งแต่ ศีล ๘ ข้อ ๘ และ ศีล ๑๐ ข้อ ๕ รวมทั้งในหมวดอื่น ๆ เช่น จุลศีล ข้อ ๑๒ มัชฌิมศีล ข้อ ๕ เป็นต้น ผู้ใด **ตั้งไว้ รัด ลด** ของตนเอง ได้เท่าใด เพียงใด ก็เป็นความสะอาด เป็นฐานที่แข็งแกร่ง บริบูรณ์ ในการปฏิบัติธรรมขั้นต่อไป ได้ดี ได้ง่าย

ได้สบายเพียงนั้น เมื่อสภาวะจิต และ สภาพแวดล้อมนำพาไปถึง **มิจฉาอาชีวะ** ขั้นที่ ๕ ผู้หนึ่งจะมีภาวะสมส่วนลงตัว พร้อมทั้งจะบวชเป็นพระพุทธรสาวก เพื่อปฏิบัติ กิจตนให้สำเร็จได้โดยสิ้นเชิง

ไม่มีขีดชั้นความดี ไม่มีขีดชั้นการงาน ทำได้เท่าใด ทำไป แต่ระวังอย่าหลงโมหะนี้ เป็น **อกุศลมูลจิต** ที่ลึกซึ้ง และรู้ได้ยากกว่า โภคะ และ โทสะมากทีเดียว จึงต้องสังวรให้สำคัญ ชาวพุทธต้องถือหลักว่า “**ลดแล้วรู้**” แล้วลองทำตามหลักการ “**ลด**” ดู แล้วจะรู้

ที่ว่า ลด ลดนั้น ลดอะไร ?

พุทธบริษัทที่ดี **ลด** ได้ทุกอย่าง ที่เกินความจำเป็น ของการดำรงชีวิต เช่น การกิน การอยู่ การนอน เครื่องอุปโภค บริโภค การเสพย์อามิสสุข แม้การเสพย์อารมณ์ การเสพย์ความใหญ่ การเสพย์ความดี เรียกภาษาพระได้หลายคำ หลายขั้นตอน หลายระดับ เช่น **ลดอบาย ลดสังกายะ ลดมานะ ลดอัตตา ลดทิฐิ** เป็นต้น

และที่ว่า รู้ รู้นั้น รู้อะไร ?

พุทธบริษัท ที่ปฏิบัติกรลด ละ มาตามแนวทาง ‘**สัมมาอริยมรรค**’ จะรู้ว่า อะไร **ลด** ไปแล้วจากการยึดติดของตน และจะรู้ว่า อะไร **หมด** ไปแล้วจากจิตของตน จะรู้ว่า ตนได้ **ชำระ** กิเลสสวะใดไปแล้วบ้าง เรื่องใด **จบ** แล้ว เรื่องใด **ยังคง** อยู่ จะรู้จักจิตที่ **อยู่เหนืออิทธิพล** ของภาวะของโลก แต่ละเรื่อง ที่ตนเองได้ **ลด ละ พ้น** มาแล้ว ทางพระเรียกจิตตัวนี้ว่า **โลกุตตรจิต** ซึ่งเป็น **ฐานของนิพพาน**

สัมมาอาชีวะ ในขั้นนี้ จึงคือ **ละจนหมด ลดจนสูญ ถึงขั้นพระอริยบุคคล สมณะของพระพุทธองค์ ด้วยการพัฒนาตน ตามทาง ‘สัมมาอริยมรรค องค์ ๘’** ผู้ปฏิบัติจะรู้ **ความเกิด-ดับของชีวิต** ที่ตนเองคลุกคลีเกี่ยวข้อง แล้วท่านผู้นั้นก็จะอยู่ในโลกนี้ อย่างเป็นประโยชน์ยิ่ง ประโยชน์ใหญ่ ต่อมวลชน ที่คำพระภาษามาลืมว่า **พหูชนหิตายะ พหูชนสุขายะ พหูชนอัทธายะ** ซึ่งเป็นลักษณะ **งานของอริยบุคคล** ที่จะเป็นพระอรหันต์นั่นเอง

๕.๕ สัมมาแต่ควรแก่การสร้างบารมี

พุทธบริษัท โดยทั่วไป เชื่อว่า ตนเองรู้จัก ‘สัมมาอริยมรรค อองค์ ๘’ และเชื่อว่า ตนปฏิบัติตาม ‘สัมมาอริยมรรค อองค์ ๘’ บรรดาพระ ส่วนใหญ่ ก็อ้างว่า สอน ‘สัมมาอริยมรรค อองค์ ๘’ แต่แนวทางปฏิบัติ ก็ดี แนวทางดำเนินชีวิต ก็ดี การตัดสินธุก - ผิด มิจฉา - สัมมา ก็มิได้ เป็นการตัดติดตาม คำสอนของพระพุทธองค์ แนวทางการเลือกดำเนินพฤติกรรม จึงห่าง จึงเพี้ยน จากทางของพระพุทธเจ้าไม่มากนักน้อย (ดู ๐.๑๔) เพราะความที่ขาดความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง ชัดเจน ลึกซึ้ง ถ้วนรอบ สัมมาอาชีวะ จึงเพี้ยน เหลือเพียงการหาเลี้ยงชีพชอบ เท่านั้นเอง ซึ่งเป็นความหมายที่ตื้นเขิน เพียงเพื่อหาปากใส่ปากใส่ท้องเท่านั้นเองหรือ แค้นใจหรือ มรรคอันประเสริฐ ที่ซับซ้อน ลึกซึ้ง ประเสริฐสุดยอด

ไม่ใช่แน่ เพียงมิจฉาอาชีวะ ก็ลึกซึ้ง สุดแสนที่จะพรรณนาได้หมดได้ละเอียด สัมมาอาชีวะ จึงยิ่งต้องสูงกว่า ประเสริฐกว่า เลิศยอดกว่า พิสดารกว่า มากมายนักค่อนนัก ที่เดียว การตีความ สัมมาอาชีวะ อย่างตื้นเขิน โดยไม่คำนึงถึง **มิจฉาอาชีวะ ๕** ทำให้ **ไม่เกิดปัญญา** รุ่มรอบ ในการดำรงชีวิต และ ในการดำเนินชีวิต ไม่มี ความสามารถ ไม่มีศรัทธา และ ไม่มีแรงจูงใจให้พัฒนาตน พัฒนาจิตวิญญาณ พัฒนา กาย ใจ และ สิ่งแวดล้อม ใน การดำเนินชีวิต ให้ **พินิจ** มากขึ้น ให้ **เข้าทาง** สัมมา มากขึ้น เรียกว่า **ไม่เกิดการเลื่อนขั้น**

ช่วยอย่างไร ก็ช่วยอยู่อย่างนั้น ต่ำอย่างไร ก็ต่ำอยู่อย่างนั้น ตีดยังไร ก็ตีดยู่ อย่างนั้น เกิดมาอย่างไร ก็เป็นไปอย่างนั้น **ไม่มีการพัฒนาระบบการดำเนิน ชีวิตให้เข้าใจระบบพุทธ** ของสมเด็จพระบรมศาสดาขั้นเลย ดังนั้นหรือ สัมมาอาชีวะ หากไม่มีการพัฒนาเลื่อนขั้น เลื่อนฐานแล้ว จะมีคนดีขั้นได้อย่างไร จะมีคนดีกว่าได้อย่างไร จะมีอริยบุคคล จะมีสมณะ จะมีพระอรหันต์ จะมีพระโพธิสัตว์ และ จะมีพระพุทธเจ้าได้อย่างไร (ดู ๑.๑.๓)

การสลัดมิจฉาต่างๆ ให้เข้าทางสัมมา ที่เกิดจากการลดละ สิ่งชั่วชั่วผิด เรียกว่า เป็น **จาคะ** ก็ดี เรียกว่า เป็น **ทาน** ก็ดี **เป็นการสร้างสมบารมี**

เริ่มต้นตั้งแต่**ทานบารมี** ด้วยการสร้าง**ศีลบารมี** จนเกิด**เนกขัมมบารมี** เรื่อง ทาน เรื่อง ศีล เราพูดกันมากแล้ว เราควรจะมาศึกษา**เนกขัมมบารมี** กันดูสักเล็กน้อย พอเป็น **ปัญญาบารมี** ส่วนตัวกันดีกว่า

คำว่า **เนกขัมมะ** หรือ คำบาลี คำว่า นิกขมมานา, นิกขมันตัง, เนกขัมเม ซึ่ง หมายความว่า **ออกอยู่** ก็คือ ความพยายามทำ **'การออก'** ใดๆ ให้ได้ การออกจากกาม, การออกบวช, การออกจากสิ่งที่เราคิด

ดังนั้น **เนกขัมเม, เนกขัมมะ** นี้ จึงหมายถึงเอา การออกได้นั้นๆ เป็นคุณเป็นค่า กล่าวคือ การ **เลิกออก** การ **ละออก** การ **เว้นออก** การทำให้ **ขาดออก** จากกิเลส **ออกจาก** กาม **ออกจาก** สิ่งที่ดีที่เสีย **ออกจาก** ความเป็นทาสโลกีย์ **ออกจาก** ความเป็นทาสวัตถุ **ออกจาก** ความเป็นทาสอารมณ์ **ได้** นั่นเอง **เป็นคุณเป็นค่า**

เข้าที่หมายสำคัญ ก็คือ หมายถึง **จิต** เป็นตัว **'ออก'** จิตให้ออกไปได้ จิตละออก จิตสละออก จิตคลายคั้นไป จิตคายออกไป จิตที่ติด ที่ติด ที่หอบหวงไว้นั้น คายให้คั้น ปล่อยให้คั้นไป จิตละการยึดอารมณ์นั้นๆ ออกไปจากจิตของเรา จิตเลิกอาการนั้นๆ ได้ จิตคั้นอารมณ์นั้นๆ ให้ออกไปจากจิตของเรา จนไม่มีอารมณ์อย่างนั้นๆ อยู่ในจิตเราอีก จิตให้ออกไปจริงๆ จิตสละออก จิตทานออกไป นี่คือการ**ทำเนกขัมมะ** การ **'ทำ'ออก** ให้ได้

การให้วัตถุให้ข้าวให้ของ **ออก** ไป ก็มีไว้ว่า คนจะ **'ให้'ออก**ไปหมดสะอาด ในจิตใจใจได้ง่ายๆ มันไม่ได้ **'ให้'** ไม่ได้ทาน**ออกไป**หมดแล้ว จิตก็สะอาดที่เดียวดอก ดีไม่ดีมันจะกลับเอากิเลส เอาความยึดอย่างนั้นอย่างนี้เข้ามาใส่จิตเราเสียอีก ดังนั้น

การ**ทาน**ที่ลงตัว มิใช่เป็นสิ่งที่เกิด **'ให้'** **ชนิด**สะอาดได้ลอยๆ แต่จะเป็น **ผลของการหยั่งรำลึกจิต** ด้วยการสละออก ด้วยจาคะ จนหมดสภาวะข่มฝืน จิตจะเป็นปกติ หมดการข่ม การฝืนให้ เลิกหวง ให้ ให้หมดเข็ญการเป็นของตน เกิดสภาพสบายตัว คล่องตัว ลอยตัว พันทุกซ์ และจะ **พันการยึดเอาอารมณ์ชนิด** อารมณ์น้อย ที่อยากได้นั้นอยากได้นั้นตอบแทนวณเวียน (แม้แค่เป็นบุญบ้าง เป็นคุณบ้าง) **เข้ามาอีก** หรือ จะ**พันการยึด**ด้นนั้นคิด ด้นหน้อยเป็นของตน เป็นตัวตน **ออกไป**สิ้นเกลี้ยงทันที นั้น **ยากมาก** ต้องแยบคาย ต้องละเอียดลออ **ในจิตวิญญาณ**กันจริงๆ **การ** **'ทำออก'** จึงไม่ใช่เรื่องตื้นเขิน

เท่าที่เรียบเรียงอักษรมาสู่สายตาผู้อ่าน จนถึงขั้นนี้ ก็เป็นเพียงตัวอักษร เป็น
 เพียงคำพูด เป็นเพียงภาษาเพื่อการศึกษา เพื่อรู้ แต่ตราบใดที่**ยังไม่**เกิดการรับไป
ปฏิบัติตาม ตราบใดที่แต่ละบุคคล ยังไม่**“สะสาง”**กิเลสอาสวะที่หมักหมม
 ของตนอยู่ การศึกษานี้ จึงเป็นไปเพื่อการ**สะสาง** จึงไม่ได้ผลให้เกิดการ**สั่งสม**ที่ดี
 คำว่า**“สม”** เป็นฐานะอยู่ รวมอยู่ ประกอบอยู่ เมื่อยังไม่ทำ ยังไม่ลงมือ
 จึงจะมีแต่การ**สั่งสม** **ความเปล่าดาย** **สั่งสม** **‘ความไม่มี’**สภาพได้ละ ได้ลด ได้
สะสางกิเลส นั้น ๆ เลย เพราะชอบ**สั่งสม** อาชีพลอยชาย หรือ**สั่งสม** ความอยู่เฉย ๆ
 แม้จะอ้างว่า**สั่งสม** ความสงบ ก็มีใช่**สัมมาอาชีวะ** หรือ**ไม่ใช่แม้แค่** สัมมากัมมันตะ
 แล้วแน่ ๆ เพราะความสงบของพุทธ คือ**ความสงบจากกิเลส** **มิใช่**
ความสงบ คือ **การอยู่เฉย ๆ** ข้อความนี้ ได้ย้าขำมากมายแล้ว เชื่อว่า คง
 เข้าใจกันดีแล้ว [ดูบทที่ ๔ เพิ่มเติมด้วย]

สั่งสม หมายความว่า สะสม, เก็บรวบรวมไว้, รักษาสิ่งนั้นสภาพนั้นเอาไว้,
 รวบรวม หรือ พกพุนสิ่งนั้นสภาพนั้นให้มากขึ้น ยูนานขึ้น

ดังนั้น **ทานบารมี** กดี **ศีลบารมี** กดี **เนกขัมมบารมี** กดี ล้วนแล้วแต่
 เป็นสิ่งที่**ต้องฝึกหัดทำ** **ฝึกหัดปฏิบัติด้วยตนเอง** เพื่อ**สั่งสม**
การลดละ **“มิจฉา”** ต่าง ๆ จะฝึกปรือ ข่มฝืน กาย วาจา ใจ ก็ให้มันเล็กลง ให้มัน
ทานออก **อย่างถูกกรรมวิธี** ปรับปรุงให้เข้าทางสัมมาให้ได้ ผลที่เกิดคือ
 เราจะได้**สั่งสม** ทานบารมี ศีลบารมี และเนกขัมมบารมี ด้วยการลด การละ
 การสละ และ การสลัดทิ้งอกุศล **อย่างรู้ตัว** และ **ถูกตัวถูกสภาพ**

ไม่เช่นนั้น เรามี**‘มิจฉา’** อยู่ เราไม่ทำอะไร หรือ ทำไม่ถูก ไม่ฝึก ไม่ปฏิบัติ **‘รู้’**
 สักกาย นั้น **อัตตาน** นั้น แล้วละ ล้างมัน **‘มิจฉา’** มันก็คงจะถูกรักษา ถูกรวบรวม ถูกเก็บ
 เป็นการ **สั่งสม** ส่วนนั้นไว้อย่างนั่นเอง ยิ่งเราไปปก ไปปิด ไปทับถม ไปกดไปข่มให้มัน
 ยิ่งไม่รู้ตัวมัน มันก็ **ยังอยู่แน่น** และ **ยังอยู่นาน** กันเท่านั้น จะ **สั่งสม** มันไว้ทำไม
‘รู้’ มันให้ถูกตัวให้ชัด แล้วขจัดมันจริงๆเถิด

ถ้าหากการศึกษาปฏิบัติของผู้ใด **ไม่เข้า “สัมมา”** สิ่งที่**สั่งสม** ลงไป ก็จะไม่
 ไม่ใช่ **บารมี** ที่พระพุทธองค์สอนให้สร้าง แต่จะเป็นสภาพที่เรียกว่า **สันดาน** คือ
 สภาพที่เคยมีนั้นแหละ **จะยังมีอยู่ต่อไป** **ยังต่อเนื่องไปอยู่ตามของเดิม** **สั่งสม** สิ่งนั้นอยู่

นอกจาก บารมี ๓ ระดับ ที่กล่าวมาแล้ว บารมี ต่าง ๆ ของพุทธ ยังมีอีก ๗ ระดับ รวมเรียกว่า บารมี ๑๐ ทศ คือ [๑. ทานบารมี ๒. ศีลบารมี ๓. เนกขัมมบารมี]

๔. ปัญญาบารมี	๕. วิริยะบารมี	
๖. ขันติบารมี	๗. สัจจะบารมี	๘. อริยฐานบารมี
๙. เมตตาบารมี	๑๐. อุเบกขาบารมี	

เมื่อมีการฝึกมากขึ้น บ่อยขึ้น การสร้างสม บารมี ก็จะมีมากขึ้น ยิ่งใหญ่ขึ้น ทาน ศีล เนกขัมม ก็ยิ่งขึ้น ๆ ทำให้ ปัญญา วิริยะ และ ขันติ ต้องเพิ่มขึ้น เป็นทวีคูณ

เพราะยิ่งได้ฝึกหัด ให้แกร่ง ให้แข็งแรง ให้กล้าเสียสละออก กล้าเล็ก กล้าไม่เอา กล้าปล่อย 'ใจชอบ' ออก ทั้งที่ตะออยู่ กล้าคายอารมณ์คืนออก ทั้งที่อมอยู่ กล้าไม่เสพยาเสพติด ไม่ปรุงอารมณ์ร่อยให้ตนได้จริง ทั้ง ๆ ที่อยู่กับสัมผัสนั้น ๆ ก็ยิ่งจะ เห็นของจริง รู้เห็น ความจริง ยิ่งจะ รู้จริงแจ้งชัด ใน 'ของจริง' ก็ยิ่งเพิ่ม 'ปัญญาบารมี' ขึ้น

ยิ่ง พากเพียร ทำให้ได้ บากบั่น ทดสอบ พิสูจน์เข้า ก็ยิ่งได้มากขึ้น มันก็ยิ่งพอใจจะ พากเพียร มากขึ้น เป็น 'วิริยบารมี' ยิ่ง ๆ ขึ้น ยิ่งทำก็ยิ่งจะเห็นว่า มันสละได้ มันเลิกได้ ปล่อยได้ และ แถมมี 'อริยปัญญา' เสริมเข้ามาว่า ยิ่ง 'ให้' ออกไป ยิ่งเบา ยิ่งว่าง ยิ่งสันถาระ ซ้ำยังเป็นความหลุดความพ้นที่แท้ เป็นความดีที่จริงอีก ยิ่งได้ผลแท้จริง และยังเป็น 'ของจริง' มีหรือ คนจะขเกยจ 'วิริยบารมี' จึงมีแต่เพิ่มขึ้น

ความอด ความทน ความฝืน ความไม่ยอม ก็จะไม่ยอม จะอด จะทน ได้จนไม่ต้องทนอีก จะอดได้ ลดได้ เลิกได้ อย่าง 'รู้' รอบ 'รู้' ชัด และเป็นจริงนี่คือ พัฒนาการของ 'ขันติ' ความอดทน ก่อเกิดเป็น 'ขันติบารมี' อันเจริญยิ่งเจริญจริง เมื่อในตนนั้น ทนได้ โดยไม่ต้องทน สำหรับตนแล้ว ตนเองก็จะต้องมาอดทนกับกระแสโลก อดทนกับการเสียดสีของผู้ไม่พ้นโลกทั้งหลาย และต้องอดทนต่อการปฏิบัติที่สูงขึ้น ๆ ไปอีกตามขั้นตามภูมิตามชั้นของบารมี

ปัญญา ที่รู้ ที่เห็น ของจริง เรื่องจริง ความจริง และ รู้ด้วยตนเอง ทำด้วยตนเอง นั่นเอง คือ 'สัจจะ' ความจริง ที่ยัง รู้ยังเห็นจริง ยังเป็นได้จริง ก็ยัง มั่นใจ จริง ยังเป็น 'สัจจบารมี'

สัจจบารมี นี้ คือ ความจริง ของจริง สภาพจริง ที่นักปฏิบัติจะทั้ง **รู้** ของจริง ตาม 'ความเป็น' จริง ๆ (ยถาภูตญาณทัสสนะ) จะทั้ง **มี** ของจริงตาม 'ความเป็นได้' จริง ในตนเอง เป็นเอง ได้เอง รู้เอง เห็นเอง ด้วยตนเอง ของตนเอง (ปัจเจกตั้ง เวทิตตัพโพ วิญญู ติ) สิ่งที่อยู่ สภาพที่เป็น ที่เห็น นี้ เป็นเรื่อง ชั้น จิต-เจตสิก เป็น 'ของจริง' เป็น 'ความจริง' ชั้น **ปรมัตถธรรม** ชั้น **ปรมัตถสัจจะ** โน่นทีเดียว

ความจริง ของจริง ความดีแท้ ความประเสริฐแท้ การละมิจณาเกิดเป็นสัมมา การสละละหลุดได้แน่นอน (นิยต) ตั้งได้อธิบายมาตลอด น้อยบ้าง มากจน จนครบ แต่ละรอบ ซ้ำซ้อน หมุนรอบเชิงซ้อนขึ้น ๆ ครบแล้ว ครบอีก เต็มรอบเล็ก เต็มรอบ กลาง เต็มรอบใหญ่ ตั้งนี้เองคือ **ความยั่งยืน ๆ (อธิ) ของ 'ฐานแห่งความเป็นจริง'** ที่เรียกภาษบาลีกกันว่า '**อธิฐาน**' หรือ **อธิษฐาน** (สันสกฤต) คือ ที่ตั้งอันดียั่งยืน ๆ, **ตำแหน่งที่ตั้งขึ้น ๆ, ความเป็นอยู่ที่ตั้งขึ้น ๆ เหนือขึ้นเลิศขึ้น ๆ** [อย่าไปแปลว่า 'การขอ' ดังที่เคยอธิบายมาแล้ว] เป็นการสั่งสม '**อธิษฐานบารมี**' ที่ขึ้นไปตามเหตุ ตามปัจจัย ยังเป็นความดี ความเจริญ ความประเสริฐที่จริง ผู้เข้าถึง ผู้เป็นอยู่จริง ก็มี '**ใจที่ตั้ง**' สูงขึ้น และดียิ่งขึ้น ๆ เจริญยิ่งขึ้น สู่ 'วุฒิ' ตามจริง ตามที่พระพุทธองค์ ก็ทรงยืนยัน ตามสัจจะของกุศลธรรมที่จริงด้วย ย่อมมีความ '**ตั้งใจ**' ที่จะดียิ่งเสมอ ช่างมัน **ไม่ใช่ 'ความอยาก' อย่างชาวปุถุชน** คิด แต่มันเป็นลักษณะธรรมที่เป็น '**กุศลลักษณะ**' แท้ ตามความจริงแท้ เพราะย่อมไม่มีคนที่ไหนจะไผ่เลย หรือ 'ทรงอยู่' (เท่าเดิม) ตามที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้วใน "ฐิติสูตร" อังคุดตรนิกาย ทสกนิบาต ข้อ ๕๓ ด้วย

ดังนั้น **อธิษฐาน** แท้ ๆ จึงไม่ใช่ 'การขอ' หรือ 'คำอ้อนวอนขอ' แต่เป็นผู้มี "**ปัญญาที่เป็นสัมมาทฐิ และ อธิปัญญาจริง ๆ**" (**ปัญญาธิฐาน**) จริง มี "**สัจจะความจริงที่รับรู้ ได้เป็น ได้เข้าถึงจริง**" (**สัจจาธิฐาน**) และมี "**สภาพ สละได้จริง สละได้แท้ ทำออกได้แน่**" (**จาคาธิฐาน**) จึงเป็นผู้มี "**ความ สงบใจจากกิเลส จากสิ่งที่เป็นข้าศึกของความสงบแท้แน่**" (**อุปสมาธิฐาน**)

๔๗๒

ซึ่ง ‘อธิษฐานบารมี’ ที่มองศีลธรรม ๔ แน่แท้ ตามที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวสอนเราไว้ดี แล้วจริง [‘ชาตวิภังคสูตร’ มัชฌิม. อุปริ. ข้อ ๖๘๒]

ผู้มีคุณธรรม สลัก สละ สงบ มีพรหมจรรย์ถึงขั้นนี้ ก็ต้องมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่น ดังได้อธิบายผ่านมามากแล้ว (พริกดู หน้า ๓๘๔, ๑๓๕, ๒๙๒ - ๒๙๖) ว่า ผู้มีพฤติกรรมของพรหมจริงๆแล้ว ย่อมมี เมตตา - กรุณา - มุทิตา - อุเบกขา จริงแน่ แต่ผู้ใดจะเอาแต่ท่องบ่น ‘แม่เมตตา’ อยู่อย่างมีฉันทิฐิ นานับชาติกันต่างหาก ที่จะไม่มี ‘เมตตา’ อันเป็นจริงได้ มันต้องฝึกฝนปฏิบัติตนอบรมสั่งสมบารมีต่างๆมา อย่างถูกจริง ไปได้จริง จึงจะเป็นจริง

ดังนั้น ‘เมตตาบารมี’ และ ‘อุเบกขาบารมี’ นั้น ผู้มีบารมี ๑. ทานบารมี มาจนตลอดถึง ๘. อธิษฐานบารมี แล้วนี้ ถ้ามี ‘สัมมาทิฐิ’ ดังได้อธิบายมา ก็ย่อมจะมี ‘เมตตาบารมี’ และ ‘อุเบกขาบารมี’ เสริมหนุนสอดร้อยยิ่งขึ้นตามจริงแน่ ยิ่งมีอุตสาหะวิริยะเพิ่ม เป็น ‘อุปบารมี’ ยิ่งๆขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งเป็น ‘ปรมัตถบารมี’ แท้จริงยิ่งๆขึ้นเท่านั้น

ในกรรมกริยาที่มีรูปนาม ขั้น ๕ ที่สร้างสร้อยขึ้น คนเราต้องทำกิจ ต้องเป็นตัวก่อเกิดสาระ เป็นผู้สร้าง เมตตา พร้อมไปกับกิจการงาน ด้วยความเมตตาต่อผู้อื่น เมตตาต่อสรรพสัตว์ เอื้ออำนวยการด้วยความเป็นคุณ คำว่า เมตตา นี้ ศาสนาอื่นๆ เรียกว่า “รัก” แต่ในศาสนาพุทธ ไม่ใช่คำว่า รัก [ที่ภาษาบาลี คือ เปม] แต่กลับใช้ คำว่า เมตตา ซึ่งแปลว่า ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เป็นความให้ถ่ายเดียว มีลักษณะทาน ลักษณะให้ ลักษณะเกื้อกูล ลักษณะจาคะ เมื่อสูงยิ่ง ก็จะเป็นลักษณะสมาहित

สมาहितะ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต ที่ได้พัฒนามาขั้นสูง ยิ่งแล้ว เป็นจิตที่ได้ประโยชน์ตน และ กำลังทำประโยชน์ท่านอย่างยิ่งให้สมบูรณ์ ตามขั้นตอนของจิต ๑๖ องค์ ใน ‘เจโตปริยญาณ’ (ในวิชา ๙ หรือ อภิญญา ๖) จิตระดับนี้ มีลักษณะธรรมผ่านขั้น ‘อนุตตร’ ได้แล้ว จนจะถึงขั้น ‘วิมุตติ’ สุดท้ายอยู่แล้ว เป็นลักษณะจิตมี ‘อนุตตรจิต’ เป็นที่พึ่งเป็นเครื่องอาศัยแล้ว และกำลังเป็นจิตที่ฝึกวางตัวตนขั้นละเอียดสุดท้าย เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น ชนิตให้หมดเยื่อ เกลี้ยงธุลีสิ้นอาลัยในอดีตทำให้ได้จริงๆ จนเป็นได้อย่าง ตั้งมั่น ไม่มีแม้ ธุลีหมอง (อโสกะ) และ ธุลีเริง (วิริยะ) นั่นคือ ที่สุด หรือ ความเต็ม ของ ‘สมาहितจิต’

สรุปได้ว่า เมตตา คือ ทาน คือ ให้ออกไป มิได้มีอะไรวกเวียนมาให้ตน หรือ ซ่อนแฝงเสพยา แม้เพียงเสพยา 'ความรัก' ความผูกพัน ความชื่นชมยินดีใด ไม่เหลือ แม้การแฝงนำบำบัดอารมณ์ที่จิตวิญญาณตน

สำหรับคำว่า 'รัก' (เปม) นั้น หมายความว่า ชอบ, พึงใจ, ชอบอย่างผูกพันและชื่นชมยินดี ยังมีอารมณ์เสพยา ยังมีการบำบัดตัดตาตนอยู่

พุทธบริษัท ผู้สมาอาชวะ จะเป็นผู้สร้าง สร้างให้ผู้อื่น ทำด้วยใจ เอ็นดู เกื้อกูล มีจริยะอย่างพรหม พร้อมด้วยพรหมวิหาร ๔ อันคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คือ ทำด้วยความรังสรรค์ด้วยปัญญา มีการวิเคราะห์ พิจารณา ผลดี ผลเสีย และ ข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงงานต่อไปให้ดีขึ้นอีกได้

- เมตตา คือ ปรรตนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- กรุณา คือ ลงมือช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์
- มุทิตา คือ ก็เห็นवादแล้วที่ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้เรียบร้อยแล้ว

พรหมวิหาร ๔ ข้อสุดท้าย คือ อุเบกขา หมายถึง จิตที่ปล่อยได้ วางได้ โดยไม่ยึดติดว่า เป็นงานของเรา หรือ เป็นความดีของเรา ผู้ใดยึด ไม่วาง ก็จะไม่ไ้ผลเป็นอุเบกขาจิต เมตตา เมื่อถึง 'อุเบกขา' แล้วนั้น จะมีปล่อยอยู่ในตัว หากยอมให้จิตมีความพัวพัน ผูกพัน จะเกิดจิต เปม (รัก) ที่เป็นความหลงซ้อนลงไปอีก [ดูหน้า ๒๙๒ และ หน้า ๑๓๕, ๒๙๒ - ๒๙๖]

คนเราในทุกวินาทีแห่งชีวิต ทำสิ่งใดก็เป็นกรรมทั้งนั้น ทำดี ทำชั่ว ก็ได้สั่งสมกรรมดี กรรมชั่ว ดังที่กล่าวไว้ใน ๐.๓ และ ๑.๑.๒ เมื่อรู้ดังนี้แล้ว เหตุใดคนเราจึงจะทำความไม่ดี เพื่อให้กรรมชั่วเกิดขึ้นมา นำผลวิบากกรรมที่ไม่ดีมาให้ตนแล้วทำความดีไม่ดีหรือ อย่างน้อยที่สุดก็ได้สั่งสมกรรมดีให้เกิดขึ้น ที่จะนำผลกรรมที่ดีมาให้ตน ผลกรรมที่ดีท่านเรียกว่า "บารมี" ถ้าคนเราสร้างบารมีได้ เหตุใดจึงไม่สร้างเล่า ศึกษา มิจฉา-สัมมา มา ก็ปานฉนั้นแล้ว ควรจะให้ความรู้ และการประกอบการสัมมา เป็นตัวนำในการ สร้างสม 'บารมี' ให้ยิ่งขึ้นไปจะดีกว่า เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นพื้นฐานในการ สร้าง 'สัมมา' ที่สูงขึ้นไปได้ ซึ่งจะได้กล่าว ใน ๒.๓ ต่อไป

๒.๓ สัมมาของพระอริยะ

ในบทที่ ๒ นี้ ได้เข้าใจ มิจฉา ต่าง ๆ มาแล้ว และได้เข้าใจ สัมมา ส่วน
 สาสวะ ต่อจากนั้น ก็จะได้ทำความเข้าใจกับ สัมมาของพระอริยะ ซึ่งเราจะได้
 รู้กรรมกิริยา รู้จักการปรับ การเปลี่ยน การปรุง ตลอดจนขั้นตอนของ
 การปรับ การเปลี่ยน การปรุง แม้ที่สุด คือ อย่างไร คุณธรรมอย่างไร ที่เรียกว่า
 เป็น ของพระอริยะ ที่เป็น สัมมา เราจะได้ศึกษากันต่อไป

๓.๑ ปรับ-เปลี่ยน-ปรุง

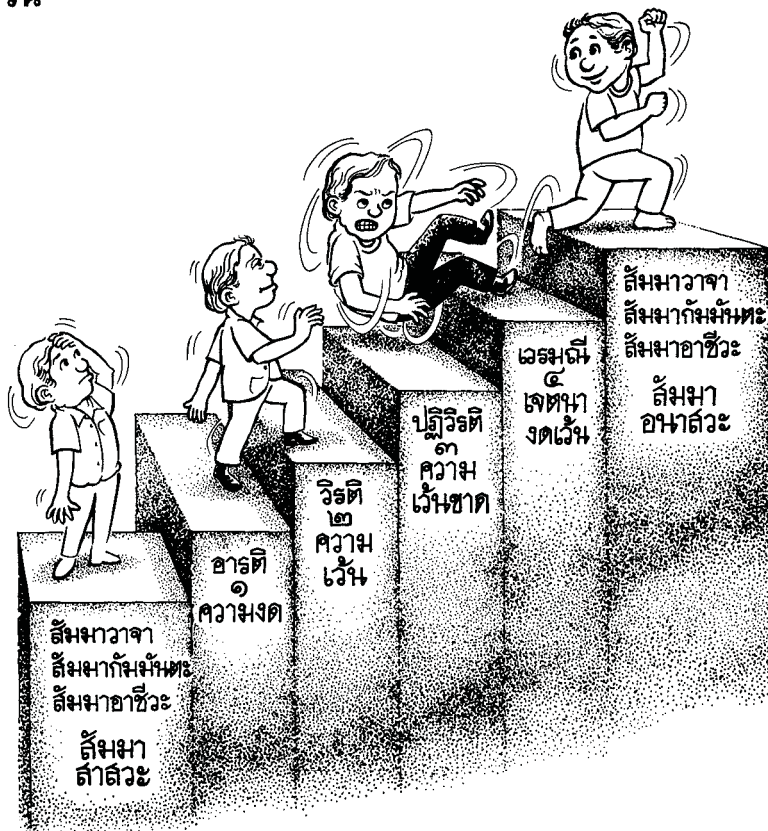
การปรับเปลี่ยน มิจฉา เป็นสัมมา นั้น เป็นการ **สั่งสม อริโย สัมมา-**
สมาธิ ที่มีสัมมาทิฐิ เป็นประธาน มีสัมมาวายามะ เป็นตัวเดินการงาน
 และมีสัมมาสติ เป็นตัวควบคุมจิต ควบคุมวาจา ควบคุมการกระทำ การดำเนิน
 ชีวิต ให้เป็นไปในทางเหมาะทางควร เรียกว่า **ทางสัมมา โดยสลัดมิจฉา**
ออกไป

◎ **การปรับเปลี่ยน** นั้น เป็นการปรับเปลี่ยนทุจริต ให้เป็นสุจริต เมื่อทำ
 สุจริต ได้ครบ องค์ ๓ คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต แล้ว ท่านกล่าวว่า เป็นการ
ดับนิวรรณ์ เพราะ ทุจริต เป็นอาหารของนิวรรณ์ เมื่อไม่มีทุจริต ไม่มีอาหาร นิวรรณ์
 ก็เกิดไม่ได้ **เราจึงต้องเข้าใจ ทุจริต และ สุจริต หรือ มิจฉา และ สัมมา**
ให้จริง เพื่อกระทำ 'สัมมา' สั่งสม 'สัมมา' ให้เป็นทางประพุดิอยู่ เป็นการ
 ล้างนิวรรณ์ การล้างนิวรรณ์ ก็คือ การสร้างสมาธิ การสร้างฉาน อย่างถูกต้อง
 ที่สุดนั่นเอง

การปฏิบัติตาม สัมมาอริยมรรค ในระบบนี้ เป็น **การง่าย** ที่จะ **ออกจาก**
 นิวรรณ์ ส่วน ถีนมิทธะ และ อหังการะ เพราะมีความเคลื่อนไหว ปรับเปลี่ยน สัมผัสอยู่
 ตลอดเวลา ไม่มีเวลาไปนั่งง่วง หรือนั่งฟุ้งซ่าน แต่อาจจะ **ต่อแหลม** กับ กาม และ
 พยาบาท อยู่บ้าง เพราะจะมีความสัมพันธ์กับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จึงต้องมี
 พื้นฐานการละกาม และ พยาบาท ตามกรอบของศีลที่เคร่งครัด จนเกิดผลจาก
 คลาย หลุด พ้นจาก กาม และ พยาบาท ได้อย่างมั่นคง แข็งแรง เสียก่อน เพื่อให้มี
 อินทรีย์พละตั้งมั่น เพียงพอที่จะปฏิบัติตาม ทาง 'สัมมาอริยมรรค' ได้

การปฏิบัติตามศีล จะเป็นศีล ๕ - ศีล ๘ - ศีลใดๆ ก็ดี จะทำให้ผู้ปฏิบัติ ได้เรียนรู้การละจริง การพ้นจริง จากทุจริต มาเป็นระดับขั้นตอน ในขอบเขตของศีล ส่วนที่ตนสมทาน พ้นจาก 'มิจฉา' ได้ เข้าสู่ 'สัมมา' ได้จริง

เราได้พูดถึงการ สลัดมิจฉา สู่ สัมมาสาสวะ ของ องค์ ๔ ในหัวข้อ ๒.๒.๒ มาพอสมควรแล้ว ในช่วงนี้ จึงขอสรุปแนวทางการปฏิบัติตามพุทธศาสนานี้ เพื่อ **การปรับเปลี่ยน** สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วน **สาสวะ** สู่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วนอนาสวะ อย่าง สัมบูรณ์ที่สุด (ดูรายละเอียดใน ๓.๑.๒) ด้วยการย้ำอีกครั้ง ว่า สัมมาอนาสวะ ของ องค์มรรค ๓ องค์ข้างต้น นั้น คือ ความงด ความเว้น ความเว้นขาด และ เจตนางดเว้น

แผนภูมิที่ ๓๗   บันได ๔ ขั้น สู่สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะส่วนอนาสวะ

ด้วยบันได ๕ ขั้นนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่า พระอริยะจะสามารถบรรลุถึง สัมมา
 อนุสวะ ได้ ซึ่งเป็น สัมมาที่เป็นอนุสวะ เป็นโลกุตตระ และ เป็นองค์มรรค
 แต่ก่อนที่ **การปรับเปลี่ยน** จากสัมมาสาสวะ จะบริบูรณ์ถึงระดับอนุสวะ เรา
 ควรจะรู้จัก ส่วนของ ‘สัมมา’ **ส่วนกลาง** ซึ่งเรียกว่า ‘สัมมา’ ของพระอริยะ
 หรือเรียกสั้น ๆ ว่า สัมมาอริยะ (ดู ๓.๑.๒ แผนภูมิที่ ๔๗ ประกอบ) ในขณะที่ **เดินมรรค**
 หรือ **เจริญอริยมรรค** **สู่** สัมมาอนุสวะนั้น จะเกิดภาวะ ‘สัมมา’ ของพระอริยะ ได้
 ด้วย **การปรับ** สภาพต่างๆ ที่ไม่ตี **ปรับ** ได้ งตได้ เมื่อใด เว้นได้ เมื่อใด ก็เป็น
 การลด ละ ปล่อย อยู่นั่น **แม้เราเอง เราจะรู้ว่า ยังไม่บริสุทธิ์บริบูรณ์** เรียกว่า
ทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ก็มี **เจตนาที่จะงดเว้น** มาเรื่อยๆ อยู่ **ปฏิบัติ**
ให้จริงจัง สะอาดได้เท่าใด ขำระได้เท่าใด ก็เป็นบุญมาก
เท่านั้น เพราะ บุญ คือ การขำระ

พระโยคาวจร จึงจะได้มีโอกาส **สั่งสมบุญ** เป็นผลแก่ขั้นนี้ ด้วย **การงด**
การเว้น การเว้นขาด และ **เจตนางดเว้น** ได้ตั้งแล้ว เรียกว่า **การปรับเปลี่ยน**
พฤติกรรมสู่ ‘สัมมา’ ยิ่งขึ้น

การปรับเปลี่ยนนี้ **มิได้** เป็นเพียงพฤติกรรมภายนอก ทางกาย หรือ วาจา
 เท่านั้น ‘สัมมา’ ของพระพุทธองค์ **ต้องมีสภาพ** กาย วาจา **ใจ ครบ**
องค์ ๓ จึงจะเรียกร้อยบริบูรณ์ เป็น “พฤติกรรม” หรือ “พฤติกรรม” ได้ รอบของการศึกษา
ปฏิบัติ จนเกิดผล นั้น ทางภาษาบาลีเรียกว่า **ภาวะ** หรือ **ภavana**

ซึ่งคำภาษาบาลี **ภาวะ** หรือ **ภavana** นี้ มันหมายถึง **ความเป็น (ผล),**
ความปรากฏผล, ความเกิด (ของผล), ความมีผล มัน **ไม่ได้** หมายความว่า **เริ่ม**
ปฏิบัติ, ‘เพิ่งเริ่มทำ’ หรือ บางที่ยังเข้าใจเพี้ยนไปเป็นหมายความว่า แค่ ‘**ห้องบัน**’
 ก็เลยยังเป็น ‘**ปริยัติ**’ อาพาธ ‘**ปฏิบัติ**’ อาเพศ ‘**ปฏิเวธ**’ อากัฏ

เช่น ผล หรือ การเกิดผล ของ **ทานมัย** และ **ศีลมัย** ก็มาเป็น **ภavnammัย** ตั้ง
 เป็นต้น หรือ ใน “**สัพพาสวสังวรสูตร**” [มัชฌิม. มุล. เล่ม ๑๒ ข้อ ๑๐-๑๙] ซึ่ง
 มีทั้งหัวข้อระบุไว้เป็นลำดับชัด ต้น-กลาง-ปลาย ที่ **พระพุทธองค์** ท่านตรัสไว้ตั้งแต่ว่า

อาสวะที่จะพึงละได้ดังนี้ :-

๑. เนื่องจาก การดูรู้เห็น การทำความเข้าใจรู้ชัด (ที่สทนา)
 ๒. เนื่องจาก การสำรวจปฏิบัติควบคุมระมัดระวังตนเข้า (สังวรา)
 ๓. เนื่องจาก การลงมือประพฤติกะทำจะต้องมีสิ่ง มีอะไร ๆ ร่วมด้วย จึงจะต้องใช้องค์ประกอบที่ได้พิจารณาแล้วนั้น ๆ ว่า เหมาะควรแล้ว เราจะอาศัยอันนี้ สัมผัสสัมพันธ์ อยู่ ทำอยู่กับสิ่งสภาพนั้นแหละ ทำสิ่งนั้น งานนั้นไปด้วย ประพฤติกะทำไปด้วย คบสิ่งนั้น คบหาอยู่กับสภาพนั้น กิจกรรมนั้นนั้นแหละ ไปด้วย เป็นการประพฤติกะทำทวนไป ทวนมาซ้ำซากอยู่ (ปฏิเสวนา)

๔. เนื่องจาก การต้องรับ การยอมรับ แล้วทำตนให้มีการอยู่ได้อย่างยิ่ง อย่าง ดั่ง อย่างเจริญขึ้น ๆ ให้ได้ แม้ลำบากยากเย็น ก็อดทน อดกลั้น ฝนสุให้ดี ให้อยู่ ดำเนินไปอยู่ หรือ ที่อยู่อย่างนั้น ต้องให้เจริญยิ่งเจริญขึ้น ๆ อยู่ (อธิวาสนา)

๕. เนื่องจาก การได้รู้จักสิ่งที่ควรเล็ก ควรเว้น ควรตัดขาดมาแล้ว ดังนั้น เราก็มารู้ประพฤติกะ เลิก ละ เว้น ตัดขาด ให้จริง ๆ จากสิ่งที่ควรเล็ก ควรเว้น ควรตัดขาด ให้รอบ ให้ทั่ว ให้ถ้วน เว้นทั้งสถานที่ บุคคล วัตถุภายนอกที่สมควรเว้น และ ที่สำคัญก็ เลิก ละ ตัดขาด เว้นรอบให้ได้ในภายใน ถอนอาสวะให้ได้ (ปริวิขณา)

๖. เนื่องจาก การกำจัด (วิโนท) เมื่อได้ขบกลีสัตว์เหตุแห่งทุกข์นั้น ๆ ออกไป (โนท, นุท) ได้ไล่สิ่งที่ควรไล่ออกไป (โนท, นุท) ได้แล้วอย่าง 'ยิ่ง' (วิ) เป็นแล้ว อย่าง 'ยิ่ง' (วิ) สิ่งที่ยับออกไปสลัดออกไป หรือ กลีสะนั้น ๆ ก็ 'ไม่มี' (วิ) จริงยิ่ง ผู้ซึ่งมีสภาพ ผ่อนคลาย มีสภาพบรรเทาทุกข์ ดังนั้น การบรรเทา การผ่อนคลาย (วิโนทนา) ดังกล่าวนี้ จึงเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมานั้นเห็นจริง มั่นใจในการที่ได้เลิก ละ มาน ว่า ตัณห์ จะต้องเอาอย่างนั้นแน่ จิตเดินเข้าหาความจริงยิ่ง ๆ ขึ้น เห็นจริง มั่นใจในการ ที่จะไม่ถอยกลับ หรือ วนกลับไปหาทุกข์นั้นอีก ก็ยิ่งทำให้ การ 'ถอนอาสวะ' ในเรื่องนั้น มั่นคงจริงจังขึ้น เป็น 'สมาธิ' ที่ 'สัมมา' แท้แน่ขึ้น การบรรเทาเบาบาง จึงจะเกิด บทบาทขั้นแท้ (วิโนทนา) ด้วย ได้ลดได้ล้าง 'อาสวะ' ออกจริงด้วย

จึงต้องเข้าใจคำว่า 'การบรรเทา' (วิโนทนา) นี้ ให้ลึกซึ้งดี ๆ เกิด ไม่เช่นนั้น จะเข้าใจอยู่แต่ง่าย ๆ ต้น ๆ เพียงว่า 'การบรรเทา' คือ เราจะทำให้กลีสอาสวะลดได้ ด้วยการทำสิ่งนั้น การนั้น ให้ลดลง น้อยลง แบบง่าย ๆ แต่ประตุเดียว ซึ่งที่จริง อย่างนั้น แบบนี้ ก็ต้องศึกษา และทำให้ถูกขนาด ถูกธรรมอย่างดีให้เหมาะสมด้วย ส่วน 'การบรรเทา' ที่หมายเอาอย่างลึกซึ้ง มีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อน ก็ตั้งอธิบายมาแล้ว นลึกซึ้งสูงขึ้นไปอีก

๗. เนื่องจาก การได้อบรม ได้ปฏิบัติฝึกฝนตนมาเรื่อยๆ ได้เจริญสติสัมโพชฌงค์ ได้ผลอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ จึงทำให้โน้มน้อมไปสู่ความสละออกๆ จริง แม้สัมโพชฌงค์อื่น ๆ ทั้ง ๗ ธรรมวิจย, วิริยะ, ปิตี, บัณฑิติ, สมาธิ, อุเบกขา ก็ล้วนมีบทบาท มีการเดินบท ก้าวขั้นสู่การเกิดเป็น “พุทธ” ทั้ง ๗ ก้าว ส่งเสริมสอดร้อยกันอยู่จริงๆ ถ้าขยายเป็นบทบาทใหญ่ ก็จะครบ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ สัมพันธสอดร้อยส่งผลหนุนเนื่องกันขึ้น เป็น ‘ความเป็น’ เป็น ‘ความปรากฏ’ เป็น ‘ความเกิดผล’ เป็น ‘ความมี’ เป็น ‘ความเป็นจริง’ นั่นคือ ภาวะ ซึ่งเนื่องมาแต่ การทำให้เกิดผล การทำให้มี การทำให้เป็น นั่นเอง ซึ่งเรียกตามภาษาบาลีว่า ภาวนา

ดังนั้น ภาวนา หรือ ภาวะ นั้น จึงคือ การทำถูกแล้ว จนเกิดผลเป็น ภาวะขั้นแล้วจริงเรื่อยๆ มิใช่ ทำเพียง ‘เริ่ม’ หรือ ทำเพียง ‘ท่องบ่น’ ก็เรียกว่า ภาวนา หรือ ยังทำผิด ทำแล้วก็ไม่ ‘ผล’ เลย หรือ ยังไม่เกิด ‘ผล’ ก็ยังไม่เรียกว่า ภาวนา ใหญ่

สรุป คือ ขั้นตอนของการศึกษาปฏิบัติจนเกิดผลครบรอบ นี้ มีคำภาษาบาลีกำกับไว้ ๗ คำ คือ ทัสสนา, สัจจรา, ปฏิสเสวนา, อธิวาสนา, ปรีวัชชชา, วินนทนา, และ ภาวนา เป็นตัว ‘การเกิดผล’ ยิ่งเกิดเป็นผลสูง ผลเต็มเท่าใด ก็ยังเป็น ภาวนา เท่านั้น

สังเขปความ คือ เมื่อตาได้รับสื่อ หูได้รับฟัง จิตได้รับรู้แนวทางการปฏิบัติ เราจะได้ใช้ปัญญาพิจารณา วิเคราะห์ ความถูกต้อง เหมาะควร จนเกิดสภาพจิตที่ตัดสินได้ เรียกว่า ทัสสนา

เมื่อผู้รับ นำไปปฏิบัติตาม ด้วยความตั้งใจ สำรวม ระวัง สัจจรออยู่ เรียกว่า สัจจรา

แม้ขณะปฏิบัติอยู่ ก็ต้องอ่านพิจารณาให้เหมาะให้ควรเสมอ ให้สมศักดิ์ สมศีล อย่าประมาท อย่าอวดดี ปฏิบัติไปด้วย สัมผัสสัมพันธกับสิ่งนั้นไปด้วย ทำแล้วทำเล่าไปอยู่ เรียกได้ว่า ปฏิสเสวนา

เมื่อมีการฝึกหัด ปรับปรุงปฏิบัติไป ก็ตั้งใจอดทน อดกลั้น ข่มฝืนต่อสู้อุปสรรคที่ยังจะทนได้ยิ่งขึ้น ถูกตรงยิ่งขึ้น ดียิ่งขึ้น เหมาะยิ่งขึ้น โดยมีผู้รู้ แนะนำ ชบอกรและช่วยขัดเกลาส่วนที่บกพร่องออกเรื่อยๆ เรียกว่า อธิวาสนา

เมื่อมีการตัดรอบ ที่เสีย ทบกวพร่อง ให้นำคำหนึ ลงไปได้เรื่อยๆ จนเกิดสภาพที่
งามขึ้น แนบเนียนขึ้น ดึขึ้น นำเลื่อมใส ศรัทธามากขึ้น มีผู้รู้ ผู้เห็นดี เห็นงาม สนับสนุน
ด้วย ดึงนเรียภภาษาว่า **ปรีวิชันนา**

เมื่อผู้นั้นปฏิบัติเช่นนั้น รอบแล้วรอบเล่า จนเบาบางในเรื่องเลว ในเรื่องอกุศล
ในเรื่องทุจริต แต่จะกลับทำสิ่งทสุจริต เรื่องกุศล เรื่องดี เรื่องชอบ เรื่องควร ได้ง่ายขึ้น
ถูกต้องขึ้น มากขึ้น และเป็นไปด้วยดี สภาพนเรียกว่า **วิโนทนา** เมื่อการปฏิบัติ
เป็นไปด้วยดี ตามขั้นตอนที่ผ่านมาจนถึงจิต เกิดภาวะที่เป็นได้ ทำได้จริง ปรากฏเป็น
สภาพที่อยู่เสมอ แม้ไม่ต้องควบคุมก็เกิดได้เป็นอัตโนมัติ เป็นภาวะที่จะทำให้เกิดความดี
ความเจริญงอกงาม ความอุดมสมบูรณ์ ไพบุลย์ เรียกว่า **ภาวนา** (ดู ๔.๓)

นี่คือ **แนวทางการปรับเปลี่ยน**ที่เหมาะสม ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์
เพื่อความเป็นผู้ดี ผู้ประเสริฐ เป็นอริยบุคคล หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **พระอริยะ** นั่นเอง

อนึ่ง **การปรับเปลี่ยน**ของพฤติกรรม ของชาวพุทธที่แท้ มิใช่สักแต่ว่า
ทำ ๆ ไปโดยปราศจากแนวทาง และหลักเกณฑ์ พระพุทธองค์ทรงสอนเกณฑ์ให้ปฏิบัติ
ยึดถือ เป็นขั้นตอน ตามที่มีคำพูดกันว่า **สั่งสม เหตุ ให้ครบ ผลเกิดเอง**

การสั่งสมเหตุ ก็คือ **ปฏิบัติ องค์กร ๗ ของมรรค** ตามกรรมวิธี
ที่ได้แจกแจงรายละเอียด ซ้ำแล้ว ซ้ำแล้ว สรุปลแล้ว ขยายแล้ว มาตั้งแต่ต้น คือ ตั้งแต่
บทนำ จนถึง บทนี้ จึงจะไม่พูดซ้ำอีกแล้ว ผู้อ่านท่านใด ยังไม่แน่ใจเพียงพอ โปรด
พลิกย้อนกลับไปอ่านใหม่ดูเอง

องค์กรประกอบของทางปฏิบัติ อาจสรุปได้ ดังนี้ คือ

๑. ศีล แต่ละคนจะตั้งกรอบกำหนดการลดละของตนเอง เรียกว่า **ศีล** หรือ
พรต ก็ได้ **แล้ว** ดำเนินการทำ **หรือ** ไม่ทำ **สิ่งที่ตนเองกำหนดไว้**
ให้ได้ พระพุทธองค์ ทรงให้แนว 'ศีล' ไว้มากมาย เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐
จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ศีลวินัย ๒๒๗ โอวาทปาฏิโมกข์ศีล เป็นต้น
เหล่านี้ ผู้ปฏิบัติจะยึดถือเป็น **แนวทาง** หรือ เป็น **องค์กรประกอบ** การปฏิบัติของตนได้
รวมทั้งศีล จาก **องค์กรมรรค** หรือ **อริศีล** ต่างๆ แม้ **อริยกันตศีล** อันคือ ศีลที่พระ
อริยเจ้าพอใจ เราก็จะเลือกเป็นกรอบเป็นขอบเขตของการปฏิบัติของเราได้ ด้วยอิสระเสรี

ขอให้**มีศีล**แล้วกัน เพราะ **พุทธบริษัทต้องมีศีล** จึงจะถึงธรรม ผู้ไม่มีศีลแล้วอ้างว่าถึงธรรม หรือแม้แต่อ้างว่า **รู้พุทธธรรม** คือ บุคคลที่ใช้ “ปากคาบคัมภีร์” เฉยๆ **เสียดสถาบันพุทธ!**

๒. สักกายะ ผู้ที่อ่านมาถึงบรรทัดนี้ ถ้าอ่านมาแต่ต้น จะรู้ว่า **สักกายะ** คือ ความเสีย ความไม่ดี จุดบกพร่อง ที่เรามีอยู่ในตัว เป็นสิ่งที่จะต้องทำให้หมดไปจากตัวเรา โดยอาศัย **ศีล** เป็นเครื่องชำระ **สักกายะ** นี้ อยู่ในหมวดธรรมที่เรียกภาษาน่ากลัวว่า **สังโยชน์ ๓** หรือ **สังโยชน์ ๕** หรือ **สังโยชน์ ๑๐** ตราบใดที่คนเรายังไม่เป็น **พระอรหันต์** ย่อมต้องมีความทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ มีอกุศล ทุจริต มีฉา ความเสีย ความไม่ดี อยู่ในตัวทุกคน

๓. บัญญา ผู้จะปฏิบัติธรรมทางศาสนาพุทธ ด้วย **สัมมาอริยมรรค** จะต้องมี **ปัญญา** รู้แยกชั่ว แยกดี แยกภิกขุ แยกสัมมาได้ ถ้าหากไม่รู้ดี รู้ชั่วแล้ว ก็จะไม่รู้สิ่งที่ควรทำ **ไม่รู้สิ่งควรเลิก ควรหยุด** **ไม่รู้ประโยชน์** **ไม่รู้โทษ** ผู้ยังมีความไม่รู้ ยังมี ความหลงจัด จะคิดยึดหนัก **ไม่รู้ละรู้วาง ปฏิบัติธรรมไม่ได้** เพราะ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของผู้มีปัญญา และ ผู้มีเหตุผล ผู้รู้ตน รู้ปลาย รู้ดี รู้ชั่ว รู้เหมาะ รู้ควร ผู้ยังหลงหัว เป็นหาง หลงต้น เป็นปลาย หลงปลาย เป็นต้น หลงดี เป็นชั่ว หลงดำ เป็นขาว **จะไม่มีปัญญา**รู้เพียงพอ ที่จะเป็น **องค์ประกอบ** ในการปฏิบัติธรรม

๔. อินทรีย์พลัง การจะละเลิก สิ่งที่ตนเองติด หรือเคยชินอยู่นั้น มิใช่ของง่าย ผู้ที่ **รู้เห็นแล้ว** ยังต้องการ **พลังกาย** และ **พลังใจ** ที่ภาษาพระเรียกว่า **อินทรีย์พลัง** เป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติ เพื่อหยุด หรือ เพื่อปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากอิทธิพลของสิ่งนั้น พลังนี้ จะเพิ่มมากขึ้น จากการปฏิบัติต่อสู้กับความเย้ายวนของกิเลสแต่ละเรื่องอย่างจริงจัง เหมือนนักกีฬาต้องฝึกซ้อม เพื่อเพิ่มพลังกำลัง ฉะนั้น **หัวข้อที่ยกมานี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญ**ในการปฏิบัติธรรม อย่างอนยังมอิก แต่เราจะไม่พูดถึงในที่นี้ **การปฏิบัติ คือ การลงมือกระทำ** ตราบใดที่ยังไม่ลงมือ ตราบนั้น ยังไม่เรียกว่า ปฏิบัติ ตราบใดที่ยังไม่มีการปฏิบัติ ตราบนั้น ยังไม่มีการรู้ ได้ โดยเฉพาะ ตามทางกำหนดของพระพุทธองค์ **การปรับ กิติ การเปลี่ยน กิติ** จึงคือ **การปฏิบัติ** เพื่อรู้ และ เพื่อละ เพื่อการรู้ที่สูงขึ้น เพื่อการละที่ละเอียดขึ้น เป็น **อริศีล อริจิต** และ **อริปัญญา**

◎ **ปรุ้ง**

ภาษาของศาสนาพุทธ ที่แพร่หลายมาก จนก่อให้เกิดความเข้าใจเพี้ยนไป คือ คำว่า “หยุด” คำว่า “ดับ” งานของพุทธ คือ การหยุดสิ่งที่ชั่ว **ดับ** สิ่งที่ไม่ดี ให้สูญขาดไปจาก กาย วาจา ใจ และ ละเอียตซับซ้อนไปถึงกรรมกิริยาของจิต การงานของจิต **จึงมิใช่การที่จะบังคับให้จิตอยู่เฉยๆ อยู่หนึ่งๆ อยู่สงบๆ โดยไม่ทำอะไร** ที่จริงแล้ว งานที่จิตควรทำ และต้องทำ ก็คือ อ่านรู้กิเลสของตน และ ล้างกิเลสนั้น คิดสิ่งที่ดี คิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ และ คิดหาวิธีการที่จะนำสิ่งที่ดีนั้นๆ นำสาระประโยชน์นั้นๆ ออกมาทำ ให้เกิดสิ่งที่ดี เกิดสาระประโยชน์ได้จริงๆ **มิใช่หยุด อยู่แค่ความคิดมีความฝัน หรือ หยุด ความคิด ความฝัน หรือ ดับ ความคิด ความรู้**

การที่จิตไม่อยู่เฉย แต่มีการคิด การนึก หรือเรียกภาษาเทคนิคว่า **การปรุ้ง** ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า **สังขาร** การปรุ้งนั้น ตัวเราเองแต่ละคนจะเป็นผู้นึก ผู้คิด ผู้กำหนด การปรุ้ง และ กำหนดสัดส่วนของการปรุ้งเอง เรียกว่า **กำหนดสังขาร**

เราจะพิจารณาได้เองว่า **กิจกรรมนี้ จะมีเครื่องประกอบเช่นนี้ ในปริมาณนี้ เพื่อประโยชน์นี้** ถ้าหากว่า **การผสมส่วนดี เหมาะ ควร มีประสิทธิภาพ** ก็จะใช้เป็น **เครื่องขัดเกลา** ขำระตนเอง ให้สะอาดขึ้น บริสุทธิ์ บริบูรณ์ขึ้น เท่ากับว่า เราได้สร้าง **ธรรมาวุธ** เพื่อใช้ในการปราบกิเลสได้สำเร็จ เป็นคนเก่งชั้นมหาระดับหนึ่ง เรียกว่า เกิด **บุญญาภิสังขาร** ซึ่งมาจากศัพท์ภาษาบาลี คือ

บุญญา = เครื่องขำระกิเลส, ความผ่องแผ้วแห่งจิต, ความสะอาดจากกิเลสในจิต, ความสุขเพราะจิตสงบจากกิเลสอกุศล, ธรรมชาติอันขำระ

อภิ = ยิง, วิเศษ, เหนือ, เฉพาะ, ข้างหน้า

สังขาร = การปรับปรุง, การตกแต่ง, ความคิด, ส่วนทั้งหลายของร่างกาย, ส่วนทั้งหลายของจิตใจ, ร่างกายและจิตใจ, ชีวิตและวิญญาณ

ดังนั้น **การปรับปรุง** ชนิดที่เรียกว่า **‘บุญญาภิสังขาร’** จึงมิใช่การปรุ้งเป็นบาป แต่เป็นการปรับการปรุ้งไปสู่ความผ่องแผ้วแห่งจิต เป็นการปรุ้งชนิดพิเศษเฉพาะ โดยมี ‘รู้’ มี ‘ละ’ กิเลส สดุดีล้างอกุศล

ส่วนผู้ที่จะ มีความสามารถเพิ่มขึ้นอีก ก็คือ ผู้ที่สามารถ **ปรุ่** หรือ **สังขาร** จนสร้าง **ธรรมาวุช** อันมีประสิทธิภาพในการชำระตนแล้ว ยังสามารถ **ปรุ่** **ธรรมาวุช** อันมีประสิทธิภาพให้ผู้อื่น ได้เกิดประโยชน์ในการชำระขัดเกลาตนเองให้พ้นทุกข์ พ้นภัย พ้นกิเลสได้ด้วย ก็เรียกว่า **อิทธิทธิสังขาร** ผู้ที่มี **อิทธิทธิสังขาร** สูงสุด คือ **พระบรมศาสดา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** นั่นเอง

ในเรื่องเกี่ยวกับคำว่า **สังขาร** นี้ ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่เรารู้จัก คือ **วิสังขาร** ซึ่งหมายความว่า **ปรุ่** อย่างเหนือการปรุ่แบบปุ่ชุน, **ปรุ่** แบบวิเศษและไม่ปรุ่แบบปุ่ชุนแล้ว ดังนั้น ผู้ถึงขั้น **วิสังขาร** ก็คือ ผู้สร้าง **'ปุ่ชุนวิสังขาร'** ได้ ชำระกิเลสตนก็จนเก่งจนได้ดี จนสามารถปรุ่ให้ผู้อื่น ปรุ่ช่วยผู้อื่นให้ชำระกิเลสเขาได้ด้วย ถ้าปรุ่จนเก่ง ก็เรียกว่า มี **วิสังขาร** ถึงขั้น **'อิทธิทธิสังขาร'**

การปรับ เปลี่ยน ปรุ่ นี้ จึงคือ **งานของพระอรียเจ้า** ที่จะต้องกระทำ เพื่อพาตนให้ถึงสัมมาให้ได้ในทุกๆ เรื่อง ตามขั้นตอน และ ระดับคุณธรรมของท่าน **การหยุดอยู่ คือ ความเสื่อม** พระพุทธองค์ไม่สรรเสริญ แม้แต่ **การตั้งอยู่ (เท่าเท่า) ในกุศล** [พระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ ฐิติสูตร อังคต. ทสก. ข้อ. ๕๓]

ธรรมาวุช ที่วิเศษสุด ที่ **พระบรมศาสดา** สร้างให้ พุทธบริษัท ใช้ คือ **สัมมาอริยมรรค** องค์ ๘ ผู้ที่ **เข้าใจ** **สัมมาอริยมรรค** นี้ และ **รับมาปฏิบัติได้ถูกต้อง** จะเกิดผลชำระขัดเกลาตน พ้น 'มิจฉา' พ้น 'สัมมาสาสวะ' สู่ 'สัมมาของพระอรียะ' จนทำให้เกิดสภาวะ **ความเป็นพระอรียะ** ในบุคคลผู้นั้นได้ ตามคุณสมบัติที่พระพุทธองค์กำหนดไว้ ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ใน ๑.๒.๑.๓.๑ หน้า ๒๓๕

๓.๒ ขั้นตอนของการปรับ เปลี่ยน และ ปรุ่

ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องเริ่มจากการศึกษา และ พยายามปรับปรุ่ **'สัมมาสังกัปปะ'** ปรับปรุ่ **'สัมมาวาจา'** และ **'สัมมากัมมันตะ'** ให้เป็นสิ่งที่สุจริตยิ่งขึ้น เป็นกุศลยิ่งขึ้น ให้พอเหมาะพอดียิ่งขึ้น ตามที่บัญญัติไว้ เข้าใจ และ เห็นแจ้งเป็น **'สัมมาทิฐิ'** การกระทำสุจริตนี้ จะรวม กาย วาจา ใจ เป็นประจำ สม่่าเสมอ จนเป็น **'สัมมาอาชีวะ'** ที่ดียิ่งขึ้น

มีความพากเพียรพยายามเป็น 'สัมมาวายามะ' และมี 'สัมมาสติ' เป็น **สติบัญญัติ** สอดส่องดูแลตนเองตลอดเวลาใน **กิริยาทั้ง ๓** และ **หวารทั้ง ๖** มีขอบเขต กำหนดเป็น **กรรมฐาน** ตาม **ระดับฐาน** และ **ความเหมาะสมส่วนบุคคล** และมี **ศีล** เป็นหลักในการดำเนินการปฏิบัติ **สิ่งที่พึงระวังให้ดี** คือ **อย่าทำสิ่งที่ยาก หรือ สูงเกินไปสำหรับตน ฐานยังไม่ถึง ยังทำไม่ไหว ก็ต้องอนุโลมไปก่อน ต้องยกไว้ก่อน** จึงต้องพิจารณาเลือก **สักกายะ** ด้วยปัญญา และนำ **ศีล** ที่เหมาะสม **ฐานะของตน ๆ** มาเป็นเครื่องมือในการชำระ กาย วาจา ใจ จริง ๆ **อย่าทำเล่น** เพราะ **มันเป็นการ 'ปรามาส' ศีล และ พรต** หรือ **อย่าสักแต่จะทำเป็นพิธี หรือ ทำตาม ๆ กันไปเป็นประเพณีเท่านั้น** นั่นก็ยังคงเป็นการ **'ปรามาส' ศีล และ พรต** หมายความว่า **ถือศีล บำเพ็ญธรรม** อย่าง **คูหมั่นคูแคลน (ปรามาส)** เห็นศีล เห็นพรต เป็นของเล่น เป็นเรื่องทำสักแต่ทำ ทำตาม ๆ เขาไป ตามประเพณีเท่านั้น ๆ ภาษาพระ เรียกว่า **สัลลพตปรามาส** การกระทำเช่นนั้น จะไม่พาให้เกิดบรรลุผลสำเร็จในทางธรรม ไม่ใช่ 'สัมมามรรค' และไม่ใช่ 'สัมมาของพระอริยะ' ไม่พาให้เกิดสภาวะของพระอริบุคคล ต้องพยายามศึกษาให้เข้า 'สัมมามรรค' ตั้งแต่เป็น 'สัมมาทิฐิ' เป็นต้นไป และปฏิบัติเพื่อพ้น 'มิจณา' ให้ได้

เพราะแม้แต่ผู้ขยันศึกษา ก็เถอะ ผู้ขยันปฏิบัติเครื่องศีลเครื่องพรตแท้ ๆ ก็ตาม **ถ้าไม่เกิดมรรค ไม่บรรลุ 'สัมมาอริยผล'** ก็ยังชื่อว่า **ผู้ยังไม่พ้น 'สัลลพตปรามาส' อยู่เลย** เนื่องจาก **ผู้นั้นยังเป็นผู้ 'ไม่สามารถ' (ปรามาส) อยู่นั่นเอง** คือ ยังไม่สามารถบรรลุ มรรคผล เพราะยังไม่พ้น 'สักกายทิฐิ' ยัง **ไม่รู้ตัวเอง** จริง ยัง **ไม่รู้ชัด** ในพระธรรม **ยังรู้ไม่จริง** ในพระธรรม ยังไม่แม่น ยังไม่ตรง ยังสงสัยถึงเล แม้แต่แค่ใน 'สักกายะ' ก็ตาม ในศีล ในพรตของตน ก็ตาม แม้จะเรียนศีล เรียนพรต ประพฤติพรต แต่ก็ได้แค่ **ลูบศีล ลูบพรต คำศีล คำพรต กอดศีล กอดพรต (ปรามาส) อยู่แล้ว ๆ เล่า ๆ** บ้างก็ **จนตายไปเปล่า ๆ** ก็มากมาย แต่ไม่ได้มีมรรคมีผล **ได้แต่ลูบ ๆ คำ ๆ แต่ไม่ได้กิน ไม่ได้ลิ้ม** ของจริง (ปรามาส) **ไม่ถึงศีล ไม่ถึงพรตที่พ้นจากความ 'ปรามาส' ไปได้** จึงชื่อว่า **ยังคงไม่พ้น 'สัลลพตปรามาส' อยู่นั่นเอง**

พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเอ๋ย! **ตื่นเถิด! สัจจ ระวัง ตั้งใจกันให้ดีกว่านี้ใหม่เถิด !!**

การปฏิบัติอย่างจริงจัง มีธรรมะอีกหมวดหนึ่ง เป็นเครื่องอาศัย คือ ที่รู้จักกันดีในนามว่า **มรवासธรรม ๔** ซึ่ง**มีองค์ประกอบ ๔** นั้น คือ **สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ** แล้วเราก็เข้าใจกันว่า เป็น**ธรรมะชั้น มรवास** ของ **มรवास** เท่านั้น**ใช้ปฏิบัติ**

◎ **มรवासธรรม ๔** นี้ ถ้า**หมายเอา ธรรมะ ๔ ประการ** คือ **สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ** ดังกล่าวแล้วนั้น **จะไม่ใช้ธรรมะที่ระบุจำเพาะว่า เป็นแค่ขั้นให้ 'มรवास' ใช้ปฏิบัติเท่านั้นแน่** แต่มัน**หมายถึงธรรมะที่จะพาข้ามโสมงสาร ข้ามห้วงอรรณพ** อัน**หมายความว่า ข้ามฝั่งสู่พระนิพพาน** ที่เดียว

แต่... เพราะคนไทยในยุคหลังนี้ ได้เรียนจากตำราเล่มสำคัญ ของไทยเราเล่มหนึ่ง [ซึ่งเป็นตำราที่มีคุณประโยชน์ต่อพุทธศาสนาในเมืองไทยเรามากอยู่] ที่สรุปมาว่า **เป็นธรรม สำหรับ 'มรवास'** แม้ชื่อหมวดธรรมก็เรียกว่า **'มรवासธรรม ๔'** กันทีเดียว คนไทยก็เลยเชื่อถ้อยกัน ยึดมั่นกันว่า เป็นเช่นนั้นมานาน

แท้จริงแล้ว **สัจจะ ทมะ จาคะ และ ขันติ** นี้ ไม่ได้**หมายความจำกัดเอา เฉพาะว่า เป็นธรรมะ ของ มรवास** หรือ**ผู้ปฏิบัติจะต้อง คือ มรवास เท่านั้น** แต่**ธรรมะทั้งหมดในสูตรนี้ เป็นธรรมะที่ พระพุทธเจ้าทรงทำทนายให้ถามผู้รู้ ใดๆอื่น ๆ ว่า ในโลกนี้ มีอะไรยิ่งไปกว่า ความจริง (สัจจะ) ปานนี้ ยิ่งไปกว่า การฝึก การข่มให้ตนเอง (ทมะ) ยิ่งไปกว่า การเสียสละ การละ (จาคะ) และ ยิ่งไปกว่า เป็นเจ้าของ ความมอดทน (ขันติ หรือ ขันตฺยา) เพื่อธรรมะทั้งหลายเหล่านี้** พระพุทธองค์ตรัสหมายเอาถึงปานฉะนี้ด้วยซ้ำ

จะลองอ่านเนื้อความในพระสูตรนั้นดู ก็ได้ [จาก 'อาฬวกสูตร' ในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๕ สังยุต. สคาถ. บัณฑิต. ๘๓๘-๘๔๖ และ เล่ม ๒๕ ขุททก. สุตต. บัณฑิต. ๓๑๐-๓๑๑]

- “๑. อะไรหนอ เป็นความปลื้มใจ (วิตฺต) อันประเสริฐ (เสฏฺฐ) ของคนในโลกนี้
- ๒. อะไรหนอ ที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้
- ๓. อะไรหนอ เป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย
- ๔. นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่อย่างไร ว่า ประเสริฐที่สุด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

๑. ศรัทธา เป็นความปลื้มใจ (วิตถ) อันประเสริฐ (เสฏฐ) ของคนในโลกนี้
  ๒. ธรรมะ อันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้
  ๓. สัจจะ แล เป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย
  ๔. นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่ด้วย **ปัญญา** ว่า ประเสริฐที่สุด
- ๑) คนข้ามโอฆะได้อย่างไรหนอ
  - ๒) คนข้ามอรรณพได้อย่างไร
  - ๓) คนล่วงทุกข์ได้อย่างไร
  - ๔) คนบริสุทธฺ์ได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

- ๑) คนข้ามโอฆะได้ด้วย **ศรัทธา**
  - ๒) คนข้ามอรรณพได้ด้วย **ความไม่ประมาท**
  - ๓) คนล่วงทุกข์ได้ด้วย **ความเพียร**
  - ๔) คนบริสุทธฺ์ได้ด้วย **ปัญญา**
- (๑.) คนได้ปัญญาอย่างไรหนอ
  - (๒.) ทำอย่างไร จึงจะหาทรัพย์สมบัติได้
  - (๓.) จะได้เกียรติคุณชื่อเสียงอย่างไร
  - (๔.) ทำอย่างไร จึงจะประสานมิตรผูกมิตรทั้งหลายไว้ได้
  - (๕.) คนละจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้า ทำอย่างไรจึงจะไม่โศกเศร้า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

- (๑.) คนเชื่อ (ศรัทธา) ธรรมะของพระอรหันต์ทั้งหลาย เพื่อบรรลุนิพพาน **พึง** ธรรมะด้วยดี ย่อมได้ปัญญา [สุตฺสฺสฺสฺงฺ ลภเต ปญฺญัง]
- (๒.) คนผู้ประมาทน้อย, มีวิจยวิจารณ์ด้วยปัญญาเป็นเครื่องสอดส่อง จนเห็นแจ้ง, กระทำการเหมาะสม, ไม่ทอดธุระ เอาการเอางาน, เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ย่อมรู้ (อริย) ทรัพย์ ย่อมประสบ (คุณ) สมบัติได้ [วินฺทเต ฌณฺ]

- (๓.) คนยอมได้เกียรติคุณชื่อเสียง เพราะมี **สัจจะ**
 (๔.) คนผู้ซึ่งมี **'การให้' มี 'ทาน'** (ทท) ย่อมประสานมิตรผูกมิตรทั้งหลายไว้ได้

แล้วพระผู้มีพระภาคก็ตรัสสรุปรวมอย่างสำคัญ ว่า

- (๕.) บุคคลใด แม้ยัง **เป็นผู้แสวงหาการครองเรือนอยู่** (ฆรเมสิโน) มี **ศรัทธา** ใน **ธรรมะ** เป็น ๔ ลักษณะ คือ **สัจจะ ธรรมะ ชาติ จาคะ** บุคคลนั้นแล ละจาก **'โลกนี้'** ไปข้างหน้าแล้ว (ปัจจุ) ย่อมไม่เศร้าโศก

แล้วพระพุทธองค์ ก็ทรงทำนายว่า เชิญถามสมณพราหมณ์ต่าง ๆ ผู้รู้เหล่าอื่นดูซิ **ในโลกนี้ มีอะไรยิ่งไปกว่า สัจจะ ทมะ จาคะ และ ขันติ**”

พิจารณาดี ๆ จะเห็นได้ชัดว่า **สัจจะ ทมะ จาคะ ขันติ** นั้น ที่แท้เป็น **หัวข้อขององค์ประกอบเนื้อหาธรรมะทั้งหมด** ที่พระพุทธองค์ตรัสตอบมานั้นทั้งหมดทีเดียว และ มินัยะแห่งรายละเอียด **'หมุนรอบเชิงซ้อน'** เหมือนกับ **'สัมมามรรค องค์ ๘'** แต่ละหัวข้อ ที่ทำหน้าที่สอดร้อยสัมพันธ์กันลึกซึ้งซับซ้อน มีขั้นมีระดับ เช่นเดียวกันกับที่เรากำลังแจกแจงอธิบาย **'สัมมาทิฐิ'....** ให้ถึง **'สัมมาสมาธิ'** อยู่ แม้ปานนี้ยังไม่จบ นั่นเอง

สัจจะ ทมะ จาคะ ขันติ จะไปขยายเกี่ยวข้องกันกับ **สัจจะ ธรรมะ ชาติ จาคะ** และจะไปเกี่ยวข้องขยายกันกับ **ศรัทธา ธรรมะ สัจจะ ปัญญา** และเกี่ยวรวมไปถึง **ศรัทธา ความไม่ประมาท (อัปมาท) ความเพียร (วิริยะ) ปัญญา** และอีกทั้ง **ศรัทธา พังศรรมด้วยดี (สุสุสฺสัง) ความมีประมาณน้อย (อัปมัตต) ความมีปัญญาเครื่องตลอดส่ง วิจัยวิจารณ์ (วิจักขณ) ความกระทำการเหมาะสม (ปฏีรูปการี) ความเอาการเอางานไม่ทอดธุระ (จฺรฺวา) ความหมั่นขยัน (อฺภูสฺสาต) ความจริง (สัจจะ) การเป็น 'ผู้ให้-ผู้ทาน' (ทท) และที่สุด ก็มาลงเน้นที่ **ศรัทธา ใน ธรรมะ** ที่เป็น **สัจจะ** อีก ไม่ว่าจะ เป็น **สัจจะ ธรรมะ ชาติ จาคะ** หรือ **สัจจะ ทมะ จาคะ** ก็ล้วนด้วย **"ขันติ"** แห่งตน ๆ แห่งผู้ใด ก็ของผู้นั้น ๆ นั่นเอง [ที่เคยเรียนกันมาแต่เดิมนั้น **'ขันติ'** ไม่ได้อยู่ที่ท้ายสุด **จาคะ** อยู่ท้ายสุด ซึ่งก็ได้ แต่ต้องเข้าใจ **สัจจะ** ว่า **จาคะ** คือ จบตาย **ขันติ** คือ จบเป็น]**

จะเห็นชัด ๆ ก็คือ **ศรัทธา** ใน **ธรรมะ** ที่เป็น **สัจจะ** นั้น สัมพันธ์กันสำคัญยิ่ง เคยยกกันมาากแล้วว่า **ศรัทธา** ต้องมี **ปัญญา** และ **ศรัทธา** อะไร จะไปได้เท่า **ศรัทธาธรรมะ**

และ **ธรรมะ** นั้น ๆ ก็ต้องเป็น **สัจจะ** เป็น **สัจธรรม**

สัจจะ นี้ กินความมากแ่งอยู่ แต่ที่สำคัญ ๆ ก็คือ ต้องเป็น **'ความจริง'** ต้อง **'รู้งแจ้ง'** จริง ต้อง **'ซื่อตรง'** จริง ต้อง **'ถูกต้อง'** จริง ผู้นั้น ต้อง **'ทรงสภาพนั้น ๆ อยู่'** จริง และที่สำคัญที่สุดก็คือ **ต้อง 'เอาจริง'**

สัจจะ จึงหมายถึง ความจริง, ความเป็นจริง, ความเกิดจริง, ความซื่อตรง, ความถูกต้องทั้งหลาย ต้อง **จริง** และที่สำคัญคือ **ต้อง 'เอาจริง'**

ทมะ หมายถึง การฝึก, การข่มในตนเอง, การควบคุมใจตนเอง, การบังคับใจตนเอง

จาคะ หมายถึง การละ, การสละ, การเสียสละ, การให้, การเผื่อแผ่, การบริจาค

ขันติ หรือ **ขันตยา** ในที่นี้ คือ ความเป็นเจ้าของความอดทน ความ

อดกลั้น ซึ่งสื่อถึง **ความเอาจริง** ความเป็นนักสู้

ความเป็นผู้ไม่ท้อถอย นั่นเอง

ฌราวาสธรรม นี้ จะเป็นเครื่องเสริมธรรมาวุฑฒ ให้มีพลังเฉียบขาดยิ่งขึ้น เหมาะสมที่จะชำระจิตใจเกลาอกุศล

การปรับเปลี่ยน และ ปรุ้ง ด้วยกาย ไม่ลำบากเท่า **การปรับจิต** เพราะเป็นเรื่องของนามธรรม เมื่อ อยู่เหนือ การประชุม สัมผัส เกี่ยวข้อง ทางวัตถุ ทางกายแล้ว การปฏิบัติธรรมขั้น **สัมมาของพระอริยะ** นี้ เป็นการศึกษา **การปรับเปลี่ยนจิต** โดยตรง เรียกว่า **อ่านจิต** เพื่อการพัฒนาสู่ **สัมมาอนาสวะ**

◎ **สร้างอารมณ์ที่ทรงธรรม**

การอ่านจิต ในระยะแรก คือ **ต้องหัดรู้** และ **รู้จักความรู้สึกของตน** เช่น **ทุกข์ สุข** แล้วปรับไปหา **อุเบกขา** หรือ **สภาวะไม่ทุกข์ ไม่สุข** ที่เรียกภาษาพระว่า **อทุกขมสุข** เห็นอาการของจิตในทุกขณะ ว่า ขณะนี้อาการของจิตเป็นเช่นนี้ ต่างกับอาการของจิตในสภาวะอื่น หรือ ในกาลอื่น เรียกว่า **รู้เวทนา** คือ รู้จักอาการจิตในภาวะของ **สุขเวทนา** หรือ อาการจิตในภาวะของ **ทุกขเวทนา** หรือ อาการของจิตในภาวะของ **อุเบกขาเวทนา**

การอ่านนี้ ต้องอ่าน ให้เห็น อากา^ร ลิงคะ นิ^{มิต} อุ^{เทศ} ให้ชัดแจ้ง กล่าวคือ ให้เห็น 'อากา^ร' ของจิต หรือ อารม^ณ์ของจิต อ่าน 'อากา^ร' จิต ของตน หรือ อารม^ณ์ของตน ให้ออก ให้รู้ ให้เห็น จริงๆ และ เข้าใจ ความแตกต่าง ของ 'อากา^ร' ให้ชัด อากา^รโลก ต่างจาก อากา^รโก^ธร เป็นต้น หรือ อากา^รโลกมาก ต่างกับ อากา^รโลกน้อย อากา^รโก^ธรหยาบ ต่างกับ อากา^รโก^ธรละเอียด ความแตกต่าง นี้เองคือ ลิงคะ ซึ่งโก^ธรหยาบ อาจเรีย^กในภาษาบาลีว่า โภ^สสะ ก็มี ลักษณะอากา^ร มี^รื่องหมายของอากา^ร ให้ เราจำ เรากำหนด เรารู้ ส่วน โภ^สสะละเอียดอาจเรีย^กในภาษาบาลีว่า อร^{ติ} (ความไม่พอใจ) ก็มี ลักษณะอากา^ร มี^รื่องหมายของอากา^ร ให้ เราจำ เรากำหนด เรารู้ ดังนี้ สภา^พกำหนดลักษณะ หรือ ^รื่องหมาย ของอากา^รต่าง ๆ นั้นๆ นั้นเองที่เรา กำหนดรู้ จำได้ หมายรู้เอา โดยตน นั้นแหละเรีย^กว่า นิ^{มิต} และ ที่กำลัง อธิ^{บาย} ชี้ถึง กำลัง กล่าวแสดงด้วย ภาษาม^าบัง^ง หัวข้อ^บ้าง กำลัง ยกข^ณแสดงอธิบาย อยู่^น ก็คือ อุ^{เทศ} [ดูหน้า ๒๓๑-๒๓๒, ๒๕๑ และในบทที่ ๕ ข้อ ๕.๒.๔.๒.๒. ข้อ ๕.๒.๕.๑]

เมื่ออ่านรู้แล้ว ก็ต้อง ทำ^าจริง^งๆ คือ เมื่อรู้ว่า จิต 'อากา^ร' เช่นนั้นๆ มี สภา^พกำหนดลักษณะ หรือ มี^รื่องหมาย (นิ^{มิต}) อย่างนั้น เป็น 'มิ^จฉา' เป็น 'อกุ^ศล' เราจะต้อง ทำ^า ให้มันเปลี่ยน ต้องปรับให้มันไปเป็น 'สั^มมา' เป็น 'กุ^ศล' ซึ่ง เราจะต้องรู้แหละ ว่า มันมี 'อากา^ร' ต่างกับ (ลิง^ค) อย่างนี้ อย่างไร มีสภา^พกำหนด ลักษณะ หรือมี 'นิ^{มิต}' ^รื่องหมาย ใดๆ แล้วก็ ทำ^าจริง^งๆ ให้เป็นดังที่รู^นั้นๆ ให้ได้ จะมีกรรมวิ^ช มี^กลวิ^ช มี^อธิ^{วิ}ช^ช ใดๆใด ที่จะปรับมัน เปลี่ยนมัน ให้ไปสู่ 'สั^มมา' สู[่] 'กุ^ศล' ก็ต้อง ทำ^าจริง^งๆ ให้ได้

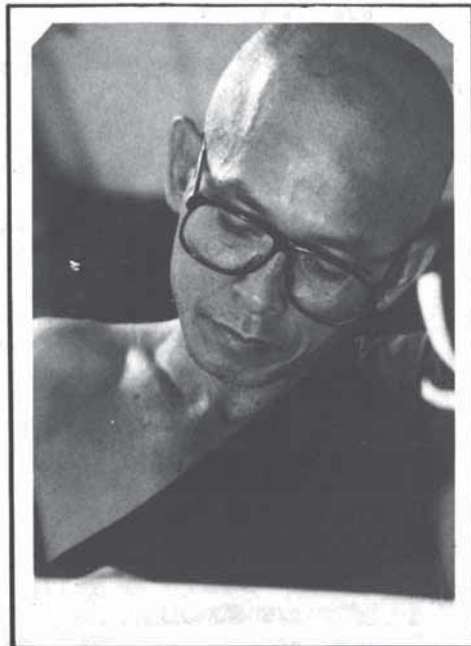
ทำ จนเกิดมี สภา^วะ^ะ จริงๆ คือ มี ความเกิดผล, ความปรากฏผล, ความมีผล ซึ่งคำว่า 'ภา^วะ' หรือ เริ่มมี 'ภา^วนา' จนครบ 'สภา^วะ' นั้น ก็ต้องเข้าใจ คำว่า ภา^วะ ดีๆ [ย้อนไปดู หน้า ๔๗๖-๔๗๘ ด้วย] คำว่า สภา^วะ^ะ นี้ ก็คือ ส+ภา^วะ ส แปลว่า พร้อมไปด้วย, มีพร้อม, กับ, ดี

สภา^วะ จึงหมายความว่า พร้อมไปด้วยความเกิดผล, ความปรากฏที่เราหมายให้^{ด้} นนม[ี]พร้อม, มีพร้อมผล หรือ ผลมีพร้อม, มีผลเกิดพร้อม

ดังนั้น การทำ ก็ต้องทำงานให้เกิดผล มีผลอยู่พร้อมจริง เป็นจริงให้ได้ จึงเรียกว่า มี **สภาวะ**

เมื่อ **อ่านรู้** และ **ทำได้** ก็ต้องทำ ต้องปฏิบัติให้มากที่สุด บ่อยๆ ที่สุด เรียกว่า ทุกขณะจิตได้ยิ่งดี เพราะจะเกิดความเชี่ยวชาญ คล่องแคล่ว ในการศึกษาจิต เรียก ภาษาพระว่า ดูเข้าไปหาจิต เข้าไปหาธรรมารมณ์ จับจิตได้แม่นยำ จับอารมณ์ของจิตได้แม่นยำ เมื่อเห็นความหวนไหว ความทุกข์ ความสุข ความฟูฟอง ความเหี่ยวเฉา ก็ต้อง **ปรับปรุง** อารมณ์ให้เข้าสู่สภาพกลาง หรือ อุดมสุข ให้เป็นสภาพของอารมณ์ที่ดีที่เป็นกุศล ที่เหมาะสมพอควร **ไม่เอียงเทไปข้างใดข้างหนึ่ง** อารมณ์จิต เช่นนี้ เรียกว่า **อารมณ์ที่ทรงธรรม**

อารมณ์นี้ จะเป็นสภาวะของจิต ที่เราเห็นว่า **พอดีแล้ว พอเหมาะแล้ว** เป็นการเห็นด้วยปัญญาอันยิ่ง และเป็นการตัดสินใจด้วยปัญญาเท่าที่มอยู่ ด้วยความเข้าใจ **ตั้งตรง ไม่คด ไม่โค้ง ไม่โกง** ปัญญาแจ้งได้เท่าใด มีความเรื่อตรงเท่าใด ฉะนั้น ที่จะให้อยู่ในสภาพกลาง สภาพพอเหมาะ พอดี ี **ความ 'ยังไม่สูงสุด' ผสมอยู่มากน้อยเพียงเท่านั้น** รู้ตัวสุด เพราะคนเราตราบเท่าที่ยังไม่เป็นพระ **ไม่ 'สัมมา' แท้ (ที่สมบูรณ์สูงสุด)** อยู่ทุกคน การปรับเปลี่ยนจิต จึงเป็นสิ่ง **พึงกระทำ** **พระอริยะให้ได้** ก่อนที่จะก้าวต่อไปได้สูงขึ้น

แผนภูมิที่ ๓๘ คนเก่งผิดทาง ผิดฐาน ผิดขั้นตอน

นี่คือ การปฏิบัติที่ถูกต้อง ตามหลักการ ของศีล ของธรรม ของ พระพุทธเจ้า เป็น หลักที่พระอริยะจะยึดถือ เป็นทิศทางสู่สัมมา ชัดจิต เกลาใจ ปรับอารมณ์ให้เป็นสมาธิ มีปัญญาสอดส่อง มิให้บกพร่อง ตกร่วง มีสติ-สัมปชัญญะ ปรับปรุงดูแล ระลึกรู้ตัวทั่วพร้อม มีการพิจารณา วิเคราะห์ วิจัย กำหนด ประเมิน ประมวลกับความรู้ทางเทคนิคในการสร้างสรรค์ ประกอบกรรม เพื่อให้เกิดปัญญา ทางธรรม หรือ โลกุตตรปัญญา ที่จะสอดส่องเห็นจิตในจิต เห็นเวทนาในเวทนา เห็นธรรม ในธรรม เป็นปรมาตถ์ เห็นกิเลสหมดไป เห็นความพัฒนา ความสบาย ความจริง ความ ประเสริฐ อันเรียกว่า อริยสัจจะ ได้ เพราะการปฏิบัติตาม สัมมาของพระอริยะ

๓.๓ ศีล และ คุณธรรมของพระอริยะ

พระอริยะจะมีศีลเป็นหลักของชีวิต มีศีลเป็นฐาน และมีศีล เป็นอสังการ มีศีลเป็นปกติ ศีลนั้น ก่อนจะเป็นปกติได้ จะอยู่ในสภาพของ หลักการ ที่เป็นกรอบควบคุมกายและจิต จิตจะต้องเกิดการอด การทน การข่มฝืน เพื่อปรับเปลี่ยนระบบชีวิตเดิมให้เป็นไปตามแนวทางของศีล แต่เมื่อปฏิบัติไปจนเคยชิน [แต่ไม่ใช่ 'ชินชา' ตามความหมายของภาษาไทย] ความเป็นปกติ จะค่อยๆเกิดขึ้น เป็น อัตโนมัตติ ไม่ฝืด ไม่ฝืน จนเป็น 'ปกติ' แม้ในจิต คือรู้แจ้งชัดว่า กิเลสหมดสิ้น อาสวะจริง จิตว่าง สะอาดจากกิเลสนั้นจริง เกิดสภาพสบายๆ เรียกว่า **ได้ศีล** เป็นตัวเป็นตน เป็นเรื่องเป็นราว ตามหลักตามเกณฑ์ที่ถูกต้อง เหมาะควร เป็นสัมมา

การตรวจสอบหรือพิจารณา ความมีศีล ความทรงศีล ก็ทำได้ด้วยการเอา หลักการ และ ความมุ่งหมาย รายละเอียดของศีล มาจับ เมื่อ ทำ ได้แล้ว ทำได้ อย่างสบายและบริสุทธิ์แล้ว จึงเรียกว่า **ปกติ**

หลักเกณฑ์ของศีล ละเอียต ลึกซึ้ง สูงชันได้เรื่อยๆ เรียกว่า อริศีล ความ ละเอียตของศีล จะต้องเหมาะสมกับ ความละเอียดของอกุศล จึงจะชำระล้างกันได้ เปรียบเสมือน เครื่องกรอง ต้องละเอียดเพียงพอที่จะกรองของละเอียดได้ เพราะอกุศล หรือ กิเลส หยาบ กมี ละเอียต กมี เป็นระดับๆ เหมือนกัน เช่น มีศัพท์เรียกว่า กิเลส อุปกิเลส ปริยภูฐาน และ อนุสัยกิเลส เป็นต้น การจะกรองเก็บชำระส่วนอกุศลเหล่านั้น

ออกจากจิต จึงต้องมี **จิต** ทะเลเยด มี **กรรมวาจา** ที่ประณีต และมี **วิธิการ** ที่สุขุม
ลึกซึ้ง

จิต ดังกล่าว กัด **กรรมวาจา** กัด **วิธิการ** กัด ล้วนเป็น **คุณวิเศษ** เป็น
อริยสมบัติของอริยบุคคล ในการทำกิจ เพื่อพาดนสู่ **สัมมาอริยะ** และ **สัมมาอนาสวะ**
คุณวิเศษ นี้ คือ **ปัญญาเห็น** **ปัญญา** รู้ว่า ได้เกิดการลด หน่าย คลาย
ได้เกิดการชำระล้างกิเลส ได้เกิดจิตที่ **สะอาด** ที่บริสุทธิ์ **ห่าง** จากกิเลส เป็น
สัจจญาณ เป็นอนัตตา คือ **หมดตัวตน** ของกิเลส นั้น ๆ แล้ว สังเกตคำว่า **ตัวตน** ด้ ๆ
ปัญญา นั้น จะเห็น **จิตประภัสสร** เห็น **วิญญาณอันสะอาด** ที่ภาษาบาลี
เรียกว่า **สจิตต ปริโยทปนัง** เป็นจิตขาวรอบ **'ปัญญา'** ที่รู้ ที่เห็น **คุณวิเศษ**
นี้เรียกว่า **ญาณทัสสนวิเศษ**

อนึ่ง **ความสะอาด** กัด **ความบริสุทธิ์** กัด **ความหลุดพ้น** กัด **ความ**
หมด กัด จะเป็นความสะอาดต่อ **เหตุปัจจัย** ใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ **เม้มเหตุปัจจัย**
นั้น หรือ **วัตถุ** นั้น ๆ **มากระทบ** **สัมผัส** **มาเกี่ยวข้องด้วย** **มีสัมผัส**
เป็นเรื่องราวเชื่อมต่อกันอยู่ จิตก็ไม่มี ความลำบาก ความเดือดร้อน ความทน
ความฝืน จิตจะเป็นอยู่ได้อย่างสบาย อยู่เห็นอิทธิพลของเหตุปัจจัยนั้นได้ โดยไม่ต้องยาก
ไม่ต้องลำบาก สบายได้ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่ **สัมผัสอยู่** หมดความอยาก หมดความชอบ - ชัง
หมดความดุ - ผลัก **เฉยต่อการสัมผัส** การกระทบกระทั่งนั้น ๆ อย่างรู้อย่างเห็นจริง ๆ
นี้เป็น **คุณธรรม** ที่เกิดในจิต เพราะมีการลดละ ด้วย **หลักเกณฑ์** ของ **'ศีล'** จนเป็น
ปกติ ถึงจิต **คุณธรรม** นี้ เรียกภาษาบาลีว่า **อุตตริมนุสสธรรม**

ดังนั้น เรื่องพัฒนาการของ **ศีล** ที่นำพา **จิต** ไปสู่ **คุณธรรม** ถึงสุดยอด
ปานจะนั้น จึงมีด้วย จาก **ศีล** เป็น **อริศีล** เป็น **อริยกันตศีล** เป็น **ปารีสัทธศีล**
และ เป็น **อเสขศีล**

จาก **ศีล** คือ **'หลักการ'** คือ **'ความหมาย'** จำกัดไว้แค่นั้น ๆ ก็เรียกว่า
ขนาดของศีล เท่านั้น ๆ เมื่อเรารู้ **ความหมาย** สูงขึ้น **ละเอียด** ขึ้น **ลึกซึ้ง** ขึ้น
ก็เป็น **อริศีล** และเมื่อเรา **ทำได้ผล** ตาม **ขนาดจำกัด** ของ **'ศีล'** ที่เหมาะสมแก่ตน
ได้แล้ว จนอาจสามารถทำ **ละเอียด** ขึ้น **สูงขึ้น** ตามความรู้ใน **อริศีล** นั้น ๆ ได้อีก เรา
ก็ต้อง **ทำ** สูงขึ้น **ลึกซึ้ง** ขึ้นไปอีก เพิ่มขึ้นเป็นระดับตามฐานะอันจริงของผู้นั้น ๆ นี้สำคัญมาก

อริยกัณฑ์ศีล ก็คือ เมื่อทำแล้ว มีผลได้เท่าใด พระอริยะผู้ได้มรรคได้ผลนั้น ๆ ก็จรรู้ตนรู้ตัว ว่า ได้จริง เป็นจริง ก็พึงพอใจยินดีใน 'ศีล' ที่ตนได้ ตนเป็น ตนมี นั้น ๆ หรือ จะมีพระอริยะเจ้าองค์อื่น ท่านอาจสามารถมีญาณทัสสนะรู้ด้วยเห็นด้วย ก็จะมีพึงพอใจด้วยยินดีด้วย (อนุโมทนา, มุทิตา) ในมรรคในผลที่เกิดจาก 'ศีล' นั้น ๆ (ปัตตานุโมทนา) ยิ่ง 'สัมมา' สูงขึ้น ๆ เป็น 'อริศีล' ยิ่งขึ้น ๆ ตามขั้นตามระดับ พระอริยะเจ้ารู้เห็นความเป็นจริงมีจริงนั้น ก็ยินดีพอใจในความได้ ความเป็น นั้น ๆ ไปตามธรรม ถ้าสูงขึ้นจนถึงขั้น บริสุทธิ์ตาม 'หลักการ' และ 'ความหมาย' ของ ศีล นั้น ๆ ก็เรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีลปาริสุทธิ ถ้า บริสุทธิ์ ตามความสามารถ ตาม ความทำได้จริงของเรา และต้องถูกต้องตรงตาม 'หลักการ' ตาม 'ความหมาย' ของ ศีลด้วย ก็เรียกว่า อินทรีย์สังวรศีลปาริสุทธิ ถ้าบริสุทธิ์ตามอาชีวะ ด้วย แต่ละระดับของ มิจจาอาชีวะ ๕ ก็เรียกว่า อาชีวะปาริสุทธิ ถ้า บริสุทธิ์สบายสะอาด อย่างไม่ได้อาศัยแล้ว ตั้งมั่นแล้ว ก็เรียกว่า บัณฑิตสันนิสิตปาริสุทธิ ทั้ง ๔ ลักษณะ นี้คือ ปาริสุทธิศีล ก็ตรวจดูว่า ใครจะ บริสุทธิ์ ได้แค่ไหน

ส่วน อเสขศีล นั้นคือ เมื่อรู้แจ้ง เห็นจริง เป็นจริง มีที่สุด จนไม่ต้องศึกษา ไม่ต้องทำ ไม่ต้องบำเพ็ญประพฤติกันอีกแล้ว ลึนลึ่งเล จบเรื่อนั้นสมบูรณ์แล้วจริงๆ

พระอริยะจะมีศีล มี 'หลักการ' การประหารกิเลส ที่ละเอียดตามขั้นตอนระดับ ของท่าน จิตใจสะอาดว่างจากกิเลส เท่าที่ท่านชำระได้ คุณธรรมก็มีในตน เท่าที่ทำจริง เกณฑ์ตัดสินอริยกุศล ก็มีวางไว้อย่างชัดเจน โดย มหาบุรุษ ที่เราเรียกกันโดยทั่วไป ว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ต้องการรายละเอียดจะได้จาก พระไตรปิฎก เช่น จาก เล่มที่ ๒๐ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต "เสขสุตฺตที่ ๑-๔" ข้อ ๕๒๕-๕๒๘ และเล่ม ๒๑ อังคุต. จตุกก. "ปุตตสุตฺต, สัจโยชนสุตฺต, ภิภูสิสุตฺต, จันทรสุตฺต" ข้อ ๘๑-๕๐ และ จากเล่ม ๑๑ พระสุตตัน. ที่มณิกาย ปาฎิกวรรค "สังคีติ-สุตฺต" ข้อ ๒๔๐-๒๔๒ และ เล่ม ๑๒ พระสุตตัน. มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก "โกสัมพียสุตฺต" ว่าด้วยนิยานิกธรรม ข้อ ๕๔๓-๕๕๐ และ เล่ม ๑๒ "วัตถุปมสุตฺต" ข้อ ๕๑-๕๕ หรือ จากหนังสือ 'สมาธิพุทธ' นีเอง ข้อ ๑.๒.๑.๓ หน้า ๒๓๕-๒๖๐

อย่างไรก็ตาม จะขอยกคุณธรรมของอริยบุคคลระดับต้นมาเพื่อประกอบความรู้ สักเล็กน้อย พอเป็นตัวอย่าง เช่น **พระโสดาบัน** ซึ่งคือ **อริยบุคคลระดับต้นสุด** ก็ **ต้องมีศีล ๕ บริสุทธิ์** จาก **อบายมุข** และมีคุณธรรมอื่นๆ เป็นสำคัญ โดย **มีศรัทธา** เต็มเปี่ยมที่ประกอบด้วย **ปัญญา อันสัมมาทิฐิใน พระรัตนตรัย** เชื่อในผลของกรรม และ **ไม่แสวงบุญ นอกพุทธ** คือ **ไม่หลงในเครื่องประดับวิชา** ด้วย ดังนั้นเป็นต้น **อริยบุคคล** จึงคือ **บุคคลที่อยู่ในโลก อยู่ในสังคมนี** เห็นได้ พบได้ ศึกษาได้ สัมผัสได้ และเอา **'ศีล'** มาวัดจับดูความสะอาดบริสุทธิ์ ของ **กาย วาจา ใจ** และ **ระบบการดำเนินชีวิตได้ เป็นปกติ** พระโสดาบันส่วนใหญ่จะมีส่วนเหลือ ส่วนรวย เพราะได้จัดแจง **ลดละสิ่งพาเสื่อม พาฉิบหาย** จากชีวิตได้แล้ว จึงไม่มีการ **สูญเปล่า** และ **ไม่มีรูรั่ว ร่ายแรง** ได้แล้ว

พระสกิทาคามี ซึ่งเป็น **อริยบุคคลระดับสูงขึ้นมา** ก็จะมี**ความบริสุทธิ์ในศีล ๘** มี**ศีล มีธรรม มีคุณวิเศษที่ละเอียด แนบเนียน** และ **ลึกซึ้งขึ้น** **จิตสูงขึ้น ปัญญามากขึ้น** และมี**ธรรมมาวุธที่ปราบภิเลสได้มากขึ้น** **พระสกิทา** จะเพิ่มการลดอกุศล และเพิ่มทาน จะแจกจ่ายวัตถุสมบัติ จะมีชีวิตประหยัด เรียบง่าย กินน้อย ใช้น้อย เพราะลดโลภะลง ได้อีกมาก โทสะก็จะลดลงเรื่อยๆ ได้เช่นเดียวกัน **พระสกิทา** จะจนลง จะฝึกหัด และ **จะกล่าวจนวัตถุสมบัติ** แต่จะ **รวยอริยสมบัติมากกว่าพระโสดา** ซึ่งยังมี **การลดละไม่เทียบเท่า**

การดำเนินชีวิตของพระสกิทาก็จะเบาลง เครื่องประกอบในชีวิตลดลง เครื่องประดับประดา **ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของกาม (รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส)** หรือ **ในรูปของโลกธรรม** แม้ถ่วงการ **ความใหญ่โต ศักดิ์ศรี ยศ สรรเสริญ โลกียสุข** จะลดลงได้ ด้วย **'ศีล'** เป็นเครื่องกำกับ

พระอริยะจะขยัน **ปรับเปลี่ยนอาชีพได้บริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ** มีการ **งานเป็นสาระแก่นสาร เป็นประโยชน์ มีคุณค่า มีเวลา** เพราะไม่ต้องเอา **เวลา** หรือ **แม้แต่กำลังกาย กำลังทรัพย์** ไปจ่ายเล่นๆ ไปเปลืองเปล่า โดยไม่เกิดสาระประโยชน์ **ไม่เป็นโลเป็นพาย** นอกจากจะไม่ทำเรื่องเสีย ที่ตนเองแล้ว **ยังไม่มอมเมาผู้อื่น ให้เสีย** ให้เสื่อมอีกด้วย **นอกจากนี้ ยังลดการเสียเวลากับ งานเสาะแสวงหา ลาภ ยศ สรรเสริญ โลกียสุข** มาเพิ่มกิเลสให้ตน จึง **มีเวลาพักเวลาเพียร** มากกว่าผู้ที่มิใช่อริยบุคคล **พระอริยะจะไม่หลง** แม้สัททางโลกนิยมกันอยู่

ที่กล่าวมา เป็นเพียงตัวอย่างพอเป็นสังเขปของพระอริยะ ๒ ระดับ เท่านั้น มิได้
พูดถึง พระอริยะระดับ ๓ และ ๔

คุณความดี ที่กล่าวมานี้ เป็น คุณวิเศษ มีในบุคคลใด ก็ดีในบุคคลนั้น มีใน
สังคมใด ก็ดีในสังคมนั้น ไม่ว่าจะเรียกชื่อบุคคลนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร บุคคลนั้นก็ยังคงคือ
คนที่ดี มีศีล มีธรรม มีความขยัน มีความประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย มีปัญญาารู้
รู้ชั่ว เป็นคนที่จะไม่ทำสิ่งที่ชั่วได้แล้วบางส่วน ยืนยันได้มั่นคงแข็งแรง เป็นคน
ประเสริฐ เป็นคนที่ได้รับการพัฒนาขัดเกลาแล้วจริง คนเหล่านี้แหละ ที่พระพุทธองค์
ทรงเรียกว่า อารยชน หรือ พระอริยะ แม้คำว่า สมณะ ก็ทรงใช้ด้วย เช่น ใน
ความว่า สมณะ ๕ เหล่า ๘ เหล่า เพราะทรงกำหนดมาตรฐานของอริยบุคคลออกเป็น
๔ ระดับใหญ่ ๆ หรือ ๘ ระดับย่อย ดังกล่าวไว้ในหัวข้อ ๑.๒.๑.๓. เป็นต้น

โลกเราต้องการคนดีมิใช่หรือ
โลกเราต้องการอารยชนมิใช่หรือ
ไม่มีใครสามารถสร้างอารยชนได้
นอกจากตัวของท่านเอง
ด้วยศีลของพระพุทธองค์
และ ด้วยสัมมาอาริยมรรคของพระพุทธองค์
ไม่ต้องอายหรือ
ถ้าวันหนึ่งข้างหน้า คุณจะได้พัฒนาจิตใจและกายของคุณ สู้สัมมาอาริยะ
จนเข้ามาตรฐานอารยชนของพระพุทธเจ้า
ควรจะอาย
ถ้าคุณตายไปโดยไม่ได้พัฒนาตนเลยในชาตินี้ มากกว่า
เพราะไม่แน่ว่า
คุณจะได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นคนในพระบวรพุทธศาสนาอีกหรือไม่
อย่าเสียเวลาอยู่เลย
เริ่มการพัฒนาเสียเดี๋ยวนี้เถิด
อย่างน้อยที่สุด ก็เริ่มด้วยองค์ ๔ ของ สัมมาอาริยมรรค
ที่ได้อธิบายมาจนจบกระบวนการความลง ณ บัดนี้.

“ธรรมใดก็ไร้ค่า ถ้าไม่ทำ”

สมาธิขง เอริโย สัมมา สมาริ

พระโพธิรักษ์

บรรยายจาก พระไตรปิฎก มหาจัตตารีสกสูตร อุนริบมณาสกั มัชฌิมนิกาย

496

รศ. อากรณั พุกกะมานิ เรียบเรียง